ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 33

REDAKTOR:

Šandor Kaufer
potpukovnik

Odgovorni urednik

Fabijan Trgo
pukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM

V

KNJIGA 33

BORBE U HRVATSKOJ 1944. GODINE

BEOGRAD
1964.

BORBE U HRVATSKOJ 1944. GODINE

— SEPTEMBAR —

I

DOKUMENTI JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

BR. 1

ZAPOVIJEST ŠTABA 32. DIVIZIJE NOVJ OD 1. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA RUŠENJE PRUGE ZAGREB — VARAŽDIN[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 44.
Dne 1. septembra 1944. g.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Čakovec — Ptuj 1 : 100.000)

U historijskim danima kada sve antifašističke snage ujedinjenih naroda na čelu sa Sovjetskim Savezom i svojim pobjedonosnim armijama nemilosrdno uništavaju Hitlerovu ratnu mašinu i razbijaju sve fašističke frontove, u času kad se Crvena armija nalazi na granicama naše zemlje i kada se sprema posljednji udarac na fašističku krvavu vojsku na frontovima, na Balkanu naša Narodnooslobodilačka vojska ima veliku ulogu u konačnom obračunu sa razbojnicima i fašističkim izdajnicima u našoj zemlji i sa Hitlerovim okupatorskim zvjerima.

Naša divizija u sastavu velikog savezničkog plana dobila je zadatak da uništi komunikacije Zagreb — Varaždin uz saradnju savezničke avijacije i da uz put likvidira neka neprijateljska uporišta.[2]

Na sektoru gdje će se vršiti operacije, nalaze se slijedeća neprijateljska uporišta:

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/1, k. 1191.

[2] Vidi dok. br. 113 i 119 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—3, k. 58.

Novi Marof:

350 ustaša novačke bojne.
Hum, Trgovišće, Breznica, Žitomir jedna dopunska bojna.
Komin, vrlo male neprijateljske snage.
Radi izvršenja gore navedenog zadatka,

N a r e đ u j e m o :

Udarna brigada „Braća Radić“

Sa svojim jedinicama dati će osiguranje III diverzantskom bataljonu, koji će noćas 1/2. IX o.g. izvršiti eksplozivom rušenje pruge na sektoru od Madžareva do kote 229.

III diverzantski bataljon za vrijeme izvršenja ovih operacija stavlja se pod komandu Štaba Udarne brigade „Braća Radić“.

Jedan bataljon zauzet će položaj radi osiguranja, ispred sela Madžareva, prema Novom Marofu, a jedan bataljon kod kote 229 radi osiguranja prema D. Konjšćini i Trgovišću — Hrašćini, dok će jedan bataljon, kao brigadna rezerva, nalaziti se sa Štabom Brigade kod kote 324, s tim što će jednu četu izbaciti na kotu 308.

Bataljonu koji će biti u rezervi dodijeliti jedan teški bacač, a jedan teški bacač dodijeliti danas 1. IX o.g. do 16 časova Štabu Brigade „Matija Gubec“.

Radi održavanja veze sa bataljonom Brigade „Matija Gubec“ koji će držati zasjedu prema Novom Marofu, bataljon koji će biti na osiguranju kod Madžareva izbacit će jedno manje odjeljenje na kotu 261, s napomenom da u blizini te kote neprijatelj također ima osiguranje.

Rušenje pruge vršit će se jednovremeno od pravca Budinšćine i od pravca Madžareva. Bataljon koji će se nalaziti na koti 229, pomjerat će se zajedno s diverzantima, na odstojanju od 500 met., tako, da će se svi sastati na okuci južno od Jelenšćaka.

Brigada „Matija Gubec“

Sa svojim jedinicama dat će osiguranje na cesti Novi Marof — Zagreb (autostradi) i ujedno će služiti kao prihvat Udarnoj brigadi „Braća Radić“, pri njenom povratku po izvršenom zadatku.

Jedan bataljon zauzet će položaj na cesti Novi Marof — Zagreb južno od sela Grana i to tako da drži pod kontrolom cestu prema Novom Marofu i prema Var. Toplicama. Ovaj bataljon ujedno će vršiti fingirani napad na neprijateljsko uporište Novi Marof, sa teškim bacačem.

Jedan bataljon zauzet će položaj na istoj cesti i to sa dvije čete na koti 318, a sa jednom četom sa desne strane iste ceste gledajući u pravcu Novog Marofa, kojoj će ujedno biti dodat teški bacač radi fingiranja napada na uporište Hum.

Fingiranje vršiti za vrijeme cijelog rušenja pruge, izbacujući povremeno mine na uporišta. Na jedno i na drugo uporište utrošiti najviše 16 mina.

Jedan bataljon nalazit će se sa Štabom Brigade i Štabom Divizije, kao divizijska rezerva, i to III bataljon, koji je najumorniji, na okuci ceste Zagreb — Novi Marof (Paka) južno od slova „S“, Grojanska šuma.

Diverzantski bataljon

III diverzantski bataljon X korpusa „Zagrebačkog“ NOV i POJ izvršit će rušenje pruge eksplozivom od Madžareva do kote 229. Za izvršenje ovog zadatka, bataljon će pripremiti potrebnu količinu eksploziva. Rušenje će vršiti sa jedne i sa druge strane t.j. od pravca Madžareva i od pravca Budinšćine, tako da će se svi sastati na okuci južno od Jelenšćaka.[3]

Ujedno III diverzantski bataljon dodijelit će svakoj brigadi do 16 časova po četiri diverzanta, radi postavljanja

[3] Vidi dok. br. 35.

nagaznih mina na komunikacijama protiv prodora motorizacije.

Istom bataljonu stavlja se u zadatak rušenje mosta na cesti Novi Marof — Zagreb, kod Bisag-grada. Za izvršenje ovog zadatka, diverzantskom odjeljenju bit će dodjeljen kao osiguranje izviđački vod Divizije.

Izvršenje pokreta i vrijeme napada

Sa rušenjem pruge otpočeti tačno u 23 časa ove noći. Brigada „Matija Gubec", na osiguranju treba da bude tačno u 20 časova i 30 min. Brigade će izvršiti pokret tako da u određeno vrijeme budu na određenim položajima.

Štab Divizije kretat će se na začelju kolone sa divizijskom rezervom.

Veza

Štab Udarne brigade „Braća Radić" održavat će vezu sa Štabom Divizije radio-stanicom, dok će Štab Brigade „Matija Gubec" održavati vezu sa kuririma i raketama. Detaljna naređenja o održavanju veze dat će referent za vezu Divizije svojom zapovješću.

Evakuacija ranjenika

Evakuacija ranjenika vršit će se na Divizijsko previjalište, koje će se nalaziti uz Štab Divizije. Za evakuaciju ranjenika izdati će detaljnije upute ref. saniteta Divizije svojom zapovješću.

Ishrana

Ishrana ljudstva vršit će se preko intendanture XXXII divizije. Upute za ishranu dati će načelnik intendanture.

Znaci raspoznavanja

Znaci raspoznavanja koji će važiti za vrijeme vršenja akcije biti će **sloboda — dolazi,** a ugovoreni **Petar — Marko.**

Napomena: Osmatrače raketnih znakova dobro upoznati sa razmještajem jedinica, kako bi mogli ocjenjivati ko je raketu izbacio. U znacima gdje se izbacuju dvije rakete iste vrste izbacivati ih jednovremeno sa dva pištolja.

Nagazne mine postaviti na komunikacijskim pravcima, dobro ih ukopati i pravilno rasporediti, a na autostradi i ostaviti ih.

Telefonsku — telegrafsku liniju prekinuti.

Sa fingiranim napadom početi u vrijeme kada počnu diverzantske eksplozije.

Povlačenje jedinica bit će prema Štabu Divizije, jer će povratak biti istim putem s kojim smo došli do ceste Možđenec — Sudovec, a tada će se produžiti prema mjestu Sudovec.

Komora Udarne brigade „Braća Radić", ostati će sa komorom Štaba Divizije. Komora će se vratiti u sastav Brigade po izvršenju zadatka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-potpukovnik,
Šime Balen (M.P.)

Komandant-potpukovnik,
Bulat Rade

DOSTAVLJENO:

Na znanje:

Štabu X korpusa „Zagrebačkog" NOV i POJ

Na znanje i postupak:

Štabu Udarne brigade „Braća Radić"
Štabu Brigade „Matija Gubec"
Štabu III diverzantskog bataljona.

BR. 2

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 1. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O RUŠENJU PRUGE ZAGREB — KARLOVAC I ZAROBLJAVANJU POSADE NA ŽELJEZNIČKOJ STANICI DESINEC[1]

ŠTAB
XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj sl. 184
dne 1. IX 1944. god.

Kratak izvještaj o akcijama
izvedenim noću 31. VIII na 1. IX

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Na osnovu zapovijesti[2] Štaba Korpusa jedinice naše divizije izvršile su noću 31. VIII na 1. IX o.g. operacije na pruzi i cesti Zagreb — Karlovac te na pruzi i cesti Zagreb — Sisak.

Neprijateljske posade na tim komunikacijama stare.

Prugu Zagreb — Karlovac napadale su Brigada „Franjo Ogulinac Seljo“ na otsjeku između Horvata i Zdenčine,[3] a Karlovačka brigada na otsjeku između Zdenčine i Jastrebarskog.[4]

Neprijateljske posade na ovom otsjeku izašle su svojim većim dijelom van uporišta i zaposjele prugu. Pri nailasku naših jedinica na prugu u 22.00 sata neprijatelj je otvorio žestoku vatru tako da se je razvila borba za prugu koja je trajala do 0.30 sati kada je neprijatelj ponovo stjeran u uporišta i započelo se sa rušenjem pruge. Brigada „Franjo Ogulinac Seljo“ na svom sektoru presjekla je prugu u dužini od 4.5 kilometra na 170 mjesta, porušila most na potoku sjeveroistočno od Zdenčine, uništila 4 betonirana bunkera i jednu stražaru. U borbi za ovlađivanje prugom, koja je bila vrlo žestoka, neprijatelj je imao 10 do 15 mrtvih i ranjenih. Brigada je imala 7 ranjenih, zaplijenjen je jedan laki bacač sa 13 bombi, 500 metaka za mitraljez, 3 šinjela i nešto druge sitne spreme.

Karlovačka brigada napala je samoinicijativno neprijateljsku posadu na željez. postaji Desinec koja je brojila 35 voj-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 45—5, k. 426.

[2] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 65.

[3] i [4] Vidi dok. br. 117 i 118.

nika iz 1. voda 3. sata 4. posadne bojne 2. posadnog zdruga.[5] Ovaj napad izvršen je sa jednim bataljonom, neprijatelj je pružao žestok otpor, tako da se borba produžila 3 sata. U momentu kolebanja neprijatelja Bataljon je izvršio juriš i zarobio posadu. Zarobljeno je 28 vojnika sa zapovjednikom nadporučnikom Ivanom Šegota, zaplijenjeno je 1 Breda, 2. p. mitraljeza Brno, 1 laki bacač sa 52 mine, 25 komada talijanskih pušaka, 6000 metaka, 9 ručnih bombi, 15 ćebadi, 1 telefon, 1 radio-aparat i druge spreme. Neprijatelj je imao 3 mrtva i 4 ranjena. Naši gubitci: 3 mrtva i 11 ranjenih, većinom lakše. Pored toga Brigada je porušila željez. most na potoku Okičnica i presjekla prugu na 30 mjesta, porušila željezničku stanicu Desinec i tri bunkera. Na cesti Zagreb — Karlovac Žumberačka brigada porušila je most na Okičnici i dva propusta kod Klinča-Sela te minirala cestu.

Na pruzi Zagreb — Sisak Turopoljski odred porušio je želj. prugu na 50 mjesta i srušio na cesti Zagreb — Sisak tri propusta, te minirao cestu.[6]

U ovim borbama utrošeno je 6.000 komada metaka po svim oruđima, 66 komada mina za teški bacač, 30 mina za laki bacač, 33 komada topov. granata 47 mm.

U ovim borbama istakao se 2. bataljon Karlovačke brigade koji je vršio napad na Desinec.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar p. pukovnik
s.o.

Komandant, p. pukovnik
M.[7] Dasović

---

[5] Glavni stožer oružanih snaga NDH u bojnoj relaciji za septembar 1944. o tome piše: „X *ustaška bojna:* Neprijatelj, prikupivši jake snage u blizini želj. pruge između Desinca i Horvata, izvršio je jake napadaje na zasjede 1. i 4. sati ove bojne, koje su bile postavljene duž pruge na pomenutoj dionici. Poslie datog jakog odpora zasjede su se morale povući i to iz 1. sati u s. Mavračići, a iz 4. sati u Zdenčinu. Ovom prilikom neprijatelj je uspio razbiti posadu u Desincu i porušiti želj. prugu između Desinca i Zdenčine, te između Zdenčine i Mavračića. Čim je pao mrak istog dana neprijatelj je ponovio snažne napadaje na postavljene zasjede, te i ove primorao na povlačenje. Posada u s. Mavračići 1. sat ove bojne također se tokom noći morala povući u s. Horvati pošto je ostala bez streljiva. Cijelo ovo vrieme neprijatelj je vršio napade sa svim pješačkim oruđima". (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—11, k. 53).

[6] Vidi dok. br. 117.

[7] Martin

BR. 3

NAREDBA ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 2. SEPTEMBRA 1944. O POHVALI ŠTABA I JEDINICA 7. DIVIZIJE ZA USPJEŠNO IZVEDENU DIVERZIJU NA PRUZI KUTINA — POPOVAČA[1]

NAREDBA BR. 36

ŠTABA X KORPUSA „ZAGREBAČKOG" NOVJ OD 2. IX 1944. GODINE.

Pohvala VII udarne divizije

I

Štab VII udarne divizije NOVJ sa svojom III i IV udarnom brigadom, po dobivenom zadatku, noću 31. VIII na 1. IX 1944. g. izvršio je širu diverziju na željezničkoj pruzi na dijelu pruge između Kutine i Popovače.[2]

U izvršenju te diverzije postignuti su slijedeći uspjesi:

Zapaljen je i potpuno uništen jedan oklopni vlak sa posadom i dva tenka;

Likvidirano je šest neprijateljskih bunkera na istoj željezničkoj pruzi zajedno sa posadom;

Uništena je željeznička stanica Voloder;

Srušena su dva željeznička mosta od po 10 metara dužine i nekoliko propusta;

Željeznička pruga uništena je na 150 mjesta u dužini od 7 kilometara;

Telefonska linija potpuno je uništena na dužini od 7 km;

Zarobljeno je 12 neprijateljskih vojnika i jedan oficir;

Ubijeno je 80 neprijateljskih vojnika;

Zaplijenjeno:

1 laki minobacač,
2 teška i 4 laka mitraljeza,
1 puškomitraljez i 1 šmajser,
35 pušaka,

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I. reg. br. 23/6, k. 817.

[2] Vidi dok. br. 86, 116, 117 i 118.

12.000 metaka,
2 telefona i
20 pari odijela i obuće.[3]

Ovako vidan i veliki uspjeh borci i rukovodioci VII udarne divizije NOVJ (III i IV brigada), na čelu sa Štabom Divizije, postigli su svojim primjernim junaštvom i požrtvovanošću u borbi protiv izdajnika našega naroda i okupatora.

Za ovakav postignuti uspjeh, požrtvovanost i hrabrost u borbi za svoj narod

POHVALJUJEMO:

borce i rukovodioce VII udarne divizije NOVJ (III i IV brigada) na čelu sa Štabom Divizije i ističemo ih za primjer svima ostalim borcima i rukovodiocima X korpusa „Zagrebačkog" NOVJ, da se na njih ugledaju i slijede njihovim primjerom junaštva i požrtvovanosti za opštu korist naše Narodno-oslobodilačke borbe.

Naredbu pred strojem pročitati svima borcima i rukovodiocima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik,
Ivan A. Šibl, v.r.

(M.P.)

Komandant, general-major,
Vlado Matetić, v.r.

---

[3] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja rečeno je o toj diverziji slijedeće: *„1. IX 1944. g.* Komunisti odpočeli sa masovnim napadajima na ž. prugu, u cilju rušenja iste, radi sprečavanja navodnog povlačenja Nijemaca.

Noću 31. VIII/1. IX 44. vrlo jake i dobro oboružane komunističke snage III banijske brigade, ojačane sa nekim odredima, napale su ž. prugu, bunkere i osiguranja na pruzi između Repušnice i Volodera. Bacačima i protuoklopnim topovima porušeni su bunkeri kod Gračenice, te bunker i ž. pruga Voloder, a minama porušena pruga na više mjesta.

Njemački oklopni vlak iz Popovače, koji je upućen u pomoć, naišao je između Popovače i Volodera na minu, a osim toga u borbi vrlo teško oštećen.

Istodobno su komunisti na posadu Kutina sa zapadne i jugozapadne strane napadali.

Prilikom ovih borbi pokazalo se da visoki bunkeri gube svoje značenje, uslijed velike izloženosti topničkoj i bacačkoj neprijateljskoj vatri.

Naši gubitci: 1 častnik i 17 domobrana poginuli, 2 dom. nestala..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—9, k. 58). Prema izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva poginulo je 13 njemačkih vojnika i domobrana (vidi dok. br. 118).

Dostavljeno: Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske. Štabu IV korpusa NOV i POJ, Štabu XXXII i XXXIII divizije NOVJ, Štabu Istočne i Zapadne grupe POH, Štabu III diverzantskog bataljona, Štabu Dopunskog bataljona, Komandi Podoficirske škole, Korpusnoj vojnoj oblasti, Komandi Zagorskog, Kalničkog, Bjelovarskog, Moslavačkog i Posavskog područja.

Da je prepis vjeran svom originalu, *ovjerava:*

Zastupa načelnika štaba
Šef operativnog otsjeka-kapetan,
(M.P.) Bog. Jovanović, v.r.

ŠTAB VII UD. DIVIZIJE IV KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
A. br. 486/44.
3. septembra 1944. g.

Da je prepis vjeran svome originalu, *ovjerava:*

Načelnik štaba-major
(M.P.) **Milan Pavlović**

BR. 4

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 2. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U MAVRAČIĆIMA I O DIVERZIJI NA PRUGAMA ZAGREB — KARLOVAC I ZAGREB — SISAK[1]

ŠTAB
XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Broj Sl.
dne 2. IX 1944. god.

Kratak izvještaj o akciji
1. na 2. rujna 1944. godine.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" vršila je rušenje pruge između s. Mavračića i Zdenčine te napad na neprijateljsku posadu u s. Mavračićima u kojoj se nalazilo 80 do 100 ustaša. Napad

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 47—5, k. 426.

na Mavračiće izvršio je jedan bataljon. Neprijatelj nakon kraćeg otpora pobjegao je u paničnom bijegu u pravcu Horvata.[2] Zaplijenjeno je 2 laka bacača sa 50 mina, 14.000 metaka, 12 ručnih bombi, 5 poljskih kazana, 2 postolja za Bredu, 6 ranaca, 20 komada pušaka, 21 šinjel i druge sitne spreme. Utrošeno je 30 mina za teški bacač, 25 mina za lake bacače i 2000 metaka. Naši gubitci: 2 ranjena. Neprijatelj je imao oko 10 mrtvih i ranjenih. Pored toga brigada je prekinula prugu na 230 mjesta i zapalila 100 želj. pragova.

Karlovačka brigada porušila je ponovo prugu između Zdenčine i Jaske na 70 mjesta i uništila dva bunkera. Za vrijeme rušenja pruge neprijatelj na cijeloj liniji nije uopće reagirao.

Turopoljski odred porušio je želj. prugu između Peščenice i Lekenika na 100 mjesta i minirao cestu Zagreb — Sisak.

Žumberačka brigada srušila je jedan propust između Karlovca i Luga i minirala cestu Zagreb — Karlovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant p. pukovnik
(M.P.) **M. Dasović**

BR. 5

ZAPOVIJEST ŠTABA 32. DIVIZIJE NOVJ OD 3. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA RUŠENJE ŽELJEZNIČKE PRUGE NOVI MAROF — ZAGREB[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 189/44.
Dne 3. IX 1944.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Čakovec — Ptuj 1 : 100.000)

Neprijateljska uporišta u blizini mjesta izvršenja zadatka:
Hraščina — Trgovišće: jedna satnija PTS-a.
D. Konjšćina, stanica i crkva: 2 satnije ustaša.

[2] Vidi dok. br. 117 i 118.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9—1/1, k. 1191.

Marija Bistrica: 200 ustaša, 50 žandara, 50 domobrana,
Zlatar Bistrica: Jedna satnija PTS-a,
Žitomir: manje ustaške snage,
Komin: 30 domobrana,
Hum: jedna satnija PTS-a

Radi daljnjeg rušenja i uništavanja željezničke pruge Novi Marof — Zagreb,[2]

Naređujemo:

Brigada „Matija Gubec"

Sa svojim jedinicama izvršit će nočas 3/4. IX 1944. god. rušenje željezničke pruge Novi Marof — Zagreb na sektoru D. Konjšćina — raskršće gdje izbija cesta Hrašćina — Trgovišće na glavnu cestu.

Za izvršenje ovog zadatka III diverzantski bataljon stavlja se pod komandu Brigade „Matija Gubec".

Osiguranja prema Budinšćini i Hrašćini — Trgovišću postaviti preko Maretića s tim što će taj bataljon imati jedan dio snaga na koti 262 kod Vrbova.

Osiguranje prema Konjšćini postaviti kod Pešćena s tim što će držati dobro pod kontrolom prugu i cestu od pravca Konjšćine. Taj bataljon dat će bočna osiguranja u pravcu Žitomira.

Štab Brigade i brigadna rezerva koja će se sastojati od jednog bataljona nalazit će se kod rudnika uglja Husinec.

Rušenje pruge vršit će se sa jedne i druge strane tj. od pravca Budinšćine i od pravca D. Konjšćine.

Radi osiguranja izvršenja zadatka na samoj pruzi i pomaganja jednu četu dodijeliti III diverzantskom bataljonu.

Čete III diverzantskog bataljona po izvršenom zadatku sastat će se kod Husineca.

Udarna Brigada „Braća Radić"

Jedinice Udarne brigade „Braća Radić" osigurat će prelaz i prihvat Brigadi „Matija Gubec" na cesti Hum—Komin, s tim što će jedan bataljon po-

[2] Vidi dok. br. 113 i 121.

staviti osiguranje u pravcu Huma kod kote 211 zapadno od Čreta. Taj isti bataljon porušit će most na istoj cesti koji se nalazi u blizini položaja.

Jedan bataljon postavit će zasjedu u pravcu Komina istočno od Mirkoveca u blizini puta Mirkovec—Bisag. Cestu u pravcu Huma i u pravcu Komina minirati.

Šab Brigade i jedan bataljon koji će biti kao brigadna rezerva nalazit će se u mjestu Borenec.

Štab Divizije

Štab Divizije sa jedinicama pri štabu nalazit će se sa Štabom Udarne brigade „Braća Radić".

III Diverzantski bataljon

III diverzantski bataljon izvršit će sa eksplozivom rušenje pruge na sektoru kako je to već napred naznačeno u zajednici sa Brigadom „Matija Gubec", kojoj se ujedno stavlja pod komandu.[3]

Štab bataljona izvršit će potrebne pripreme i pripremiti potrebnu količinu eksplozivnog materijala.

Veza

Brigada „Matija Gubec" održavat će vezu sa Štabom Divizije radio-stanicom Udarne brigade „Braća Radić", koja će joj istu stanicu dodijeliti danas do 15 časova. Udarna brigada „Braća Radić" održavat će vezu sa Štabom Divizije kuririma i raketama. Detaljne upute dati će referent za vezu svojom zapovješću.

Vrijeme pokreta i početak rada

Jedinice će izvršiti pokret danas 3. IX 1944. god. u 17 časova i to tako da Udarna brigada „Braća Radić" bude na svom određenom mjestu do 20 časova i 30 min. a Brigada „Matija Gubec" do 23 časa, s tim da u to vrijeme otpočne i sam rad.

Pokret će se izvršiti po maršruti: Zaistovec — Rovci — Borenec — Jales — Turkovčina — Husinec (rudnik uglja).

[3] Vidi dok. br. 35.

Evakuacija ranjenika — Evakuacija ranjenika vršit će se do Divizijskog sanitetskog previjališta koje će se nalaziti uz Štab Divizije. Detaljne upute dat će referent saniteta u svojoj zapovijesti.

Ishrana — Ishranu jedinica organizovat će intendantura XXXII divizije.

Znaci raspoznavanja — **Crvena — Armija,** a ugovoreni daljnji znaci Jožek — Matek. Ovi znaci važe za vrijeme vršenja akcije.

Napomena: Važne komunikacijske pravce minirati. Postaviti osmatrače raketa. Jedinice na rušenju pruge zadržat će se najkasnije do 3 sata u jutro. Poslije tog vremena jedinice će se povlačiti istim putem kojim su i došle i posljednje će se povući jedinice Udarne brigade „Braća Radić".

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar—potpukovnik, **Šime Balen** (M.P.) Komandant—potpukovnik, **Bulat Rade**

DOSTAVLJENO:
Na znanje:
Štabu X korpusa „Zagrebačkog" NOV i POJ
Na znanje i postupak:
Štabu Udarne brigade „Braća Radić"
Štabu Brigade „Matija Gubec"
Štabu III diverzantskog bataljona.

BR. 6

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA OD 4. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I IZVEDENIM DIVERZIJAMA U DRUGOJ POLOVINI AVGUSTA[1]

ŠTAB
X KORPUSA „ZAGREBAČKOG"
NOV I POJ
Oper. br.: 462/1944.
dne 4. septembra 1944.

Operativni izvještaj
za drugu polivinu mjeseca augusta 1944. g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Jedinice ovog korpusa u periodu druge polovine avgusta operisale su na sektorima i vodile borbu kako slijedi:

XXXII DIVIZIJA:

14. VIII 1944. Divizija se nalazi na prostoriji Šandrovac — Lasovac — (sekcija Bjelovar 1.100.000). Vrše se izviđanja u pravcu Bjelovara i Vel. Trojstva. Dva bataljona postavila su zasjedu na cesti kod Vel. Pisanice, ali neprijatelj nije nastupao.

16. VIII 1944. Ujutro primljeni su izvještaji da neprijatelj u jačini 300 Čerkeza kreće od Bjelovara [ka] Severinu kao prihvatnica dolazećim neprijateljskim snagama od Daruvara. Određena su dva bataljona da izvrše napad na neprijatelja, nanijevši mu ozbiljnije gubitke i prisilivši ga na povlačenje. U isto vrijeme neprijatelj je nadirao od Dražice — Orlovca — Sasovca — Nove i Stare Rače. I i II bataljon zauzeli su položaje u Drljanovcu i Bulincu. Međutim nepri-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 11—9/4, k. 551 a.

jatelj je nadirao sa jakim snagama i prisilio I bataljon te brigade na povlačenje, a jedna četa tog bataljona, uslijed slabe veze, bila je odsječena i našla se između neprijateljskih jačih snaga, probijajući se u sastavu svog bataljona uz osjetljive gubitke u ljudstvu i oružju. U toj borbi neprijatelj je imao 80—100 izbačenih iz stroja, dok su naši gubici iznosili 6 mrtvih, 8 ranjenih, 17 nestalih. U borbi je izgubljeno 6 puškomitraljeza i 1 šmajser (to su gubici odsječene čete). U to vrijeme Brigada „Braća Radić" nalazila se je u pokretu prema Podravini u cilju mobilizacije.[2]

17. VIII 1944. Brigada „Matija Gubec" izvršila je pokret za Kozarevac. Udarna brigada „Braća Radić" u 7 sati ujutro bila je napadnuta od 250 ustaša iz Pitomače, koji su uslijed slabog izviđanja uspjeli da zaposjednu dominantni vis iznad samog štaba brigade uz koji se nalazila jedna četa. Došlo je do bliske borbe u kojoj je uspjelo našim jedinicama razbiti i protjerati neprijatelja do Pitomače. Ubijena su dva ustaška oficira i oko 25 neprijateljskih vojnika izbačeno iz stroja. Zarobljene su 2 puške, 1 pištolj i druge spreme. Naši gubici: 4 poginula i 5 ranjenih. Potrošeno je 2000 metaka.

18. VIII 1944. Jedinice ove divizije nalaze se: Ud. brigada „Braća Radić" M. Črešnjevica, a brigada „Matija Gubec" u selu Kozarevac. U toku dana vrše se pripreme za likvidaciju uporišta Pitomača. Napad je počeo u 2 sata i trajao do 7 sati ujutro. U napadu su učestvovale jedinice Brigade „Braća Radić", dok je Brigada „Matija Gubec" zatvarala pravce od Kloštra i Sesveta. Napad na uporište nije uspio uslijed slabe informativne službe, jer se u uporištu nalazila cijela 37. ustaška bojna, a ne 150 neprijateljskih

[2] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 60 i 86.

vojnika. U toku napada uspjelo je istjerati neprijatelja iz 16 kuća i natjerati ga u kuće oko crkve. Obzirom da su zasjede bile prilično slabe i postojala je vjerojatnost da bi nepr. mogao izmanevrisati, Štab Divizije izdao je naređenje za povlačenje. U toj borbi neprijatelj je imao veće gubitke. Na bojnom polju ostalo je 6 mrtvih dok ih je ukupan broj bio 58. Zarobljen 1 karabin i 300 metaka. Naši gubici 4 mrtva, 24 ranjena, izgubljen 1 puškomitraljez, potrošeno 7240 metaka.[3]

20. VIII 1944. Jedinice se nalaze na istim mjestima. Vrši se sređivanje jedinica. Jedno odjeljenje dočekalo je u zasjedu u šumi između Kloštra i Đurđevca i iz zasjede ubilo 4 neprijateljska vojnika.

25. VIII 1944. Jedinice Divizije nalaze se na istim mjestima. Upućena je jedna četa u zasjedu između Đurđevca i Kloštra. Neprijatelj u jačini od 100 ustaša krenuo je iz Đurđevca u pravcu zasjede, koja je snažnom vatrom dočekala ustaše i ubila i ranila oko 10 ustaša dok su ostali pobjegli. Istoga dana navečer izviđački vod upao je u uporište Kloštar i stvorili zabunu kod neprijatelja, tako da je došlo do međusobne borbe u samom uporištu. Borba je bila dosta žestoka u kojoj je neprijatelj imao 9 mrtvih i 16 ranjenih, dok se izviđački vod izvukao bez gubitaka.[4]

27. VIII 1944. U cilju predstojećeg zadatka Divizija je izvršila pokret i smjestila se na liniji Šandrovac — Pupelica — Lasovac — Bedenik.

---

[3] U dnevnom izvještaju od 19. avgusta 1944. Poglavnikov tjelesni zdrug, javio je o napadu na Pitomaču slijedeće: „18. 8. 1944. u 01.25 sati X komunistički korpus napao je sa svih strana bacačima, tromblonima i teškom strojničkom vatrom posadu Pitomače (18 km s.z. Virovitica). Borba je trajala do 07,00 sati u jutro, kada su protjerani. Vlastiti gubitci: 4 mrtva i 12 ranjenih ..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112).

[4] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 86.

10. VIII 1944. Nakon uspješno izvršenih akcija u Posavini na uporišta Dubravčak i Mahovo,[5] jedinice ove divizije povukle su se u šumu Žuticu, gdje su predanili. Istoga dana neprijatelj je nepoznate jačine upao u selo Vezišće i sukobio se sa isticknutim dijelovima I brigade koji su ga nakon kraće borbe protjerali. Neprijatelj je imao 5 ranjenih, dok su naša 2 ranjena. Istoga dana navečer jedinice I i II brigade prebacivale su se preko pruge za Moslavinu, i to I brigada južno od Širineca a II brigada putem od Osekova za Voloder. Na oba pravca našeg nastupanja jedinice su naišle na neprijateljske zasjede, koje su bile postavljene na pruzi. II brigada pri prelazu imala je jednog mrtvog i 3 ranjena.

13. VIII 1944. U vezi sa ofanzivom VI korpusa na sektoru daruvarskom Divizija je iz dosadanjih baza krenula preko Gornje Petričke i smjestila se na liniji Krivaja — Oštri Zid.

17. VIII 1944. Jedna neprijateljska kolona kretala se od Daruvara prema Bjelovaru preko Stare i Nove Ploščice i Međuriče. Dva bataljona I brigade i dva bataljona II brigade krenuli su na sektor Ivanska — Sredska — Đurđic — Kolarevo Selo sa zadatkom da napadnu tu kolonu. Usljed slabe veze jedinice su kasno stigle i neprijatelj je uspio nesmetano proći za Bjelovar.

18. VIII 1944. Radi koordiniranja operacija sa VI korpusom divizija je krenula prema Bilo-gori i smjestila se na liniji Velika Barna — Velika Jasenovača — Veliki Grđevac.[6]

20. VIII 1944. U vezi sa napadom jedinica XL divizije na uporište Hercegovac,[7] ovoj diviziji

[5] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 32 i 41.

[6] Jedinice 6. korpusa NOVJ napale su Grubišno Polje (vidi dok. br. 20).

[7] O napadu na Hercegovac vidi dok. br. 21.

stavljeno je u zadatak da postavi osiguranje prema Daruvaru i Grubišnom Polju. Do 4.30 divizija je posjela položaje od mjesta bezimeni potok preko pruge Grubišno Polje — Ladislav prema Topolovcu, kroz sredinu Velikih Zdenaca — Ribnjaka — s. Klokočevac zaključno. Međutim neprijatelj nije nailazio.

22. VIII 1944. Divizija je dobila naređenje da se prebaci na sektor Moslavine, što je i učinjeno.

30. VIII 1944. U vezi sa predstojećim zadacima XXXIII divizija krenula je u pravcu Zagorja. Na putu kod sela Zvonika sukobila se sa neprijateljem. U kratkoj borbi uspjela je protjerati neprijatelja, nanevši mu 5 mrtvih, dok su naši gubici iznosili 13 ranjenih.

ISTOČNA GRUPA

Moslavački odred

11. VIII 1944. Jedna četa toga odreda sa grupom diverzanata krenula je na prugu Križevci — Dugo Selo, presjekla prugu na 27 mjesta.

15. VIII 1944. Udarni bataljon sa diverzantima krenuo je na rušenje pruge kod Vrboveca, a zatim su vršili osiguranje konferencije u Poljani u cilju mobilizacije. Toga dana zaplijenjena su 2 kola električarskog materijala.

18. VIII 1944. Prije dva dana primijećena je koncentracija neprijateljskih snaga na Bjelovarskom sektoru. Udarni bataljon nalazio se je na položaju u selu Podlužan, ali uslijed nadiranja jačih neprijateljskih snaga bataljon je bio prisiljen na povlačenje, i zauzeo položaj u selu Cerini. U isto vrijeme neprijatelj je nastupao od Narte i bataljon je dobio zadatak, da zaposjedne položaj kod Draganeca na cesti Čazma — Narta, međutim nije stigao zaposjesti položaj, jer je neprijatelj izbio u Draganec i Milaševce.

Bataljon se povukao u Suhaju u sastav svoga odreda gdje je zaposjeo položaj.

19. VIII 1944. Bataljon je u zoru zaposjeo položaje Kopčić Brdo i zatvorio put od Vrtlinske. U toku dana neprijatelj je tri puta nadirao na položaje toga bataljona, ali je bio uvijek odbijen uz gubitke od 7 mrtvih i 12 ranjenih, dok smo mi imali 1 mrtvog.

24. VIII 1944. Udarni bataljon se nalazio u Gornjem Marinkovcu, od kuda je krenuo u akciju na prugu Križevci — Sv. Ivan Žabno na most na potoku Tremovcu, gdje se je nalazila posada od 15 domobrana. U kraćoj borbi zarobljeno je 5 domobrana dok su se ostali razbježali. Zaplijenjen 1 puškomitraljez, 3 puške i 3300 metaka, i druge spreme.

16. VIII 1944. Udarna četa toga odreda postavila je minu na pruzi između Repušnice i Kutine. Uništeno je 9 teretnih vagona i ubijeno 10 neprijateljskih vojnika.[8]

19. VIII 1944. Ista četa postavila je minu između Repušnice i Gračenice na koju je naišao transportni voz. Uništena su tri vagona, broj žrtava je nepoznat.

Bjelovarski odred

11. VIII 1944. Jedan bataljon toga odreda nalazio se u Drljanovcu u cilju mobilizacije. Jače neprijateljske snage (Čerkezi i ustaše) kretale su od Bjelovara prema Grđevcu i prisilili bataljon na povlačenje. II srpski bataljon postavio je zasjedu na cesti Koprivnica — Križevci i iz zasjede ubio jednog ustaškog satnika i 3 ustaše ranio.

17. VIII 1944. Jedan bataljon toga odreda postavio je zasjedu u neposrednoj blizini Bjelovara ali neprijatelj nije izlazio. Uhvaćeno je nekoliko švercera koji su vozili namirnice i drugu robu u Bjelovar. Ista je konfiskovana i upućena u Bjelovarsko područje.

---

[8] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 123.

20. VIII 1944.	Bataljon je postavio zasjedu sa jednom četom ispod sela Kraljevca sa zadatkom ako bi neprijatelj naišao prema Rovišću, da ga udari s leđa, međutim neprijatelj nije nailazio. Naišao je jedan domobranski narednik, koji je pokušao bježati, kada je primijetio zasjedu. Isti je ubijen i zarobljena jedna puška.
22. VIII 1944.	Jedno odjeljenje I bataljona uhvatilo kod uporišta Vel. Trojstvo jednog žandara sa puškom.
23. VIII 1944.	II srpski bataljon izvršio je napadaj na 20 ustaša u Sv. Petru Čvrstecu i ubili 1 a jednog ranili, dok se ostali razbježali. Idućeg dana jedna patrola uhvatila je dva domobrana. U slobodno vrijeme u jedinicama toga odreda vršeni su vojno-politički časovi, kao i mobilizacija.
Podravski odred	
16. VIII 1944.	Odred je krenuo iz Oštroga Zida u selo Budrovac, gdje je ispred sela bio dočekan od 200 ustaša i milicionera. Nakon 2-satne borbe Odred se povukao u šumu iznad Zida. Neprijatelj je imao nekoliko mrtvih i 7 ranjenih, dok smo mi imali 2 mrtva i 1 ranjenog. U toj borbi izgubljen je jedan šmajser. Idućeg dana jedna patrola tog odreda uhvatila je jednoga ustašu.
22. VIII 1944.	Odred se nalazio u Šandrovcu. Jedna patrola iz zasjede ubila je jednog ustaškog rojnika i zarobila 1 pušku.
Posavski odred	
29. VII 1944.	Neprijatelj u jačini od 300 vojnika krenuo je iz Ivanić-Grada u Ježevo u cilju pljačke, gdje je bio dočekan od jednog bataljona tog odreda koji je nakon kraće borbe uspio neprijatelja protjerati u Ivanić, ubivši jednog neprijateljskog vojnika, a ranivši 6.

31. VII 1944.	Jedna četa tog bataljona postavila je zasjedu na putu između sela Predaveca i Topolca, međutim zasjeda je bila izdana od seljaka i neprijatelj ju je počeo opkoljavati. Krivnjom izviđača koji je zaspao i kojega je neprijatelj zaklao uspjelo je neprijatelju privući se u neposrednu blizinu. Nakon kraće borbe četa se u neredu povukla u selo Gušće. U toj borbi mi smo imali 4 mrtva, dok je ubijeno 10 neprijateljskih vojnika i 2 ranjena.
9. VIII 1944.	U vezi sa akcijom koju je vršila I i II brigada u Posavini, Odred je postavio zasjedu prema Martinskoj Vesi, sa zadatkom kontrolisanja lijeve obale Save, međutim neprijatelj se nije prebacivao.
17. VIII 1944.	Odred je na cesti Dubravčak — Ivanić-Grad osiguravao prebacivanje pšenice preko Save.
18. VIII 1944.	Jedna četa toga odreda izvršila je napad na bunker na pruzi između Sesveta i Kraljeveca. Iako je napad bio ugovoren sa posadom, akcija nije uspjela, jer je iste večeri stiglo pojačanje Nijemcima koji su davali žestok otpor. Na našoj strani u tome napadu gubitaka nije bilo, dok za neprijateljske gubitke ne znamo.
	U slobodno vrijeme jedinice toga odreda vršile su vojničku nastavu, jer se vojničko uzdizanje jedinica toga odreda postavilo najozbiljnije, jer do sada jedinice te grupe nisu na vojničkom polju zadovoljile.
ZAPADNA GRUPA:	
Kalnički odred	
	Do 15. VIII 1944. Odred se je nalazio na sektoru Kalnik u cilju osiguravanja žetve na tome sektoru.
6. VIII 1944.	Postavljena je zasjeda od jedinica toga odreda u selu Škarniku kod Varaždinskih Toplica, jer su ustaše osiguravale

izradu drva u šumi Kozji hrbet. Neprijatelj je naišao na zasjedu i ubijeno 9 ustaša i 2 živa zarobljena. Zaplijenjeno 9 pušaka, 1000 metaka i druge spreme. Na našoj strani poginuo je jedan drug, i to svojom krivnjom, jer je zaspao na osmatračnici.

Idućeg dana jedna četa tog odreda postavila je zasjedu na cesti Križevci — Vrbovec, ali neprijatelj nije nailazio. Istog dana jedan vod drugog bataljona postavio je zasjedu iznad Hruškoveca na cesti Vrhovec — Sv. Ivan Zelina, ali neprijatelj nije nailazio ni na tu zasjedu. Na prvu zasjedu naišao je jedan kamion sa 1500 sjekira. Isti je konfiskovan i predan Korpusnoj vojnoj oblasti.

15. VIII 1944. Bataljon toga odreda osiguravao je transport od 50 kola razne spreme koji je išao sa Kalnika za Moslavinu. Po dolasku u Moslavinu nastupila je reakcija i bataljon je bio za čitavo vrijeme reakcije pod komandom Štaba OZN-a brigade. Za vrijeme reakcije ranjen je jedan drug i dva nestala. Poslije reakcije taj bataljon prebacio se na sektor Kalnika.

21. VIII 1944. Jedna četa II bataljona postavila je zasjedu kod Močila—Subotice, u kojoj je zarobljeno 4 domobrana a 3 likvidirana. Od Zagorske brigade, Zagorskog odreda i Zagrebačkog odreda nismo primili izvještaja o borbama i uspjesima koje su oni vodili u toku druge polovine mjeseca augusta.

III diverzantski bataljon

28. VII 1944. Na pruzi Zagreb — Varaždin kod sela Madžarevo dignut je u vazduh osobni vlak, oštećena lokomotiva i 3 vagona, dok je jedan vagon potpuno uništen. Promet je bio obustavljen 12 sati.

31. VII 1944. Na pruzi Zagreb — Varaždin, kod stanice Turčin, bačen je u vazduh oklopni

	vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je stajao 14 sati. Istoga dana na pruzi Varaždin — Zagreb, kod stanice Varaždinske Toplice, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Broj žrtava nepoznat.[9]
1. VIII 1944.	U sukobu u Vrapču sa ustašama ubijeno ih je 7 a 5 teško ranjeno. Vlastitih gubitaka nema, zarobljeno 3 puške. Isti dan bačen je u vazduh transportni vlak na pruzi Zagreb — Varaždin, kod stanice Varaždinske Toplice. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Bilo je i mrtvih, ali broj nije poznat. Promet je stajao 18 sati.
5. VIII 1944.	Neprijatelj pronašao minu postavljenu na pruzi Zagreb — Varaždin, a kod vađenja iste poginuo je 1 i ranjen 1 neprijateljski vojnik. Istoga dana na pruzi Varaždin — Koprivnica, kod stanice Jalžabet, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a 1 vagon je oštećen. Imade žrtava, ali nije poznat broj. Promet je stajao 40 sati.
6. VIII 1944.	Na pruzi Bjelovar — Križevci, kod stanice Rovišće, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva i 2 vagona. Broj žrtava nije poznat. Promet je stajao 20 sati.
7. VIII 1944.	Na Sljemenu (Zagrebačka gora) uništen je transformator sa tri motora, koji je davao vodu za bolnicu i struju.
9. VIII 1944.	Na pruzi Varaždin — Koprivnica, kod stanice Jalžabet, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva i 6 vagona. Mrtvih je bilo 4 civila i 1 željezničar, a ranjenih 7 civila i 1 željezničar. Promet je stajao 48 sati.[10]
10. VIII 1944.	Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Prečec, bačen je u vazduh osobni vlak, uništena je lokomotiva i 8 vagona.

[9] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 106.

[10] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 116.

Mrtvih je bilo oko 25, i 40 ranjenih. Promet obustavljen 30 sati. Istoga dana na cesti Dugo Selo — Rugvica srušen je most na potoku Černec, dugačak 30 metara. Istoga dana na pruzi Križevci — Bjelovar, kod stanice Crkvena bačen je u vazduh osobni voz. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je obustavljen 24 sata.[11]

13. VIII 1944. Na pruzi Križevci — Dugo Selo između Vrboveca i Gradeca presječena je pruga na 15 mjesta. Istoga dana na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Čulinec, bačen je u vazduh osobni voz, uništena je lokomotiva i 4 vagona, a 2 su oštećena. Promet je stajao 26 sati.[12]

14. VIII 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb, kod stanice Ostrna, presječena je pruga na 5 mjesta. Promet obustavljen 24 sata.[13]

15. VIII 1944. Na pruzi između Vrboveca i Gradeca i Dugog Sela — Križevci presječena pruga na 100 mjesta. Na samoj stanici Sv. Ivan Žabno srušena je stanica i sav stanični uređaj. Na odsjeku između Vrboveca i Gradeca presječena je pruga na 36 mjesta, srušen 1 most dugačak 15 metara. Ova akcija izvršena je u saradnji sa Udarnim bataljonom.

17. VIII 1944. Na cesti Varaždin — Zagreb, kod Oroslavja, srušena su 3 mosta dužine po 6 metara. Istona dana na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Kutina, srušen je jedan vlak, ali podataka o šteti i žrtvama nemamo.

19. VIII 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Repušnica, bačen je u vazduh vlak, ali ni o ovoj akciji nemamo podataka.

20. VIII 1944. U Koprivnici je zapaljeno vojno slagalište sijena gdje je izgorilo 10 vagona sijena.

---

[11] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 117.
[12] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 121.
[13] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 122.

23. VIII 1944.	Na pruzi Nova Kanjiža — Čakovec, između stanica Mihaljevec i Mala Subotica, srušena su 2 vlaka, jedan brzi transportni vlak, natrpan sa Nijemcima, a drugi je bio putnički. Podataka o tim akcijama nemamo.
29. VIII 1944.	Jedna desetina toga bataljona iz zasjede na cesti Vrbovec — Gradec ubila je 6 Čerkeza i uništila 1 kamion.
30. VIII 1944.	Na pruzi Vrbovec — Gradec dignut je transportni vlak. Uništena 1 lokomotiva i 12 vagona. Promet obustavljen 34 sata Istoga dana na stanici Prikraj dignut je u vazduh osobni vlak. Uništena 4 vagona, oštećena 1 lokomotiva. Promet obustavljen 18 sati.[14] Dva dana kasnije dignut je putnički vlak između Vrboveca i Gradeca. Oštećena 1 lokomotiva i 3 vagona. Istoga dana na istoj pruzi dignut je oklopni vlak. Uništena 4 vagona, oštećena 1 lokomotiva.

U svim borbama koje su napred navedene postignuti su slijedeći rezultati:

Neprijateljskih vojnika		Vlastiti gubici	
Ubijeno	147	Poginulo	21
Ranjeno	67	Ranjeno	58
Zarobljeno	10	Nestalih	19
Izbačeno iz stroja	105		

Zaplijenjeno

Puškomitraljeza	1	Municije	4600
Pušaka	21	Kamiona	1
Pištolja	1		

Uništeno		*Oštećeno*	
Mostova	5	Pruga presječena na	183 mj.
Teretnih automobila	1	Lokomotiva	4
Lokomotiva	10	Vagona	13
Vagona	68		

[14] Vidi dok. br. 116.

Vlastiti gubitci u oružju

Puškomitraljeza . . 7 Šmajsera 2

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, general-major
Vlado Matetić

BR. 7

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 4. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PRAVCU OGULIN — FUŽINE OD 23. DO 27. AVGUSTA[1]

Operativni izvještaj o odbrambenoj akciji na pravcu Ogulin — Fužine od 23. do 27. IX 1944. godine.—

ŠTAB XIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 600
Dne 4/IX 1944.

Operativni izvještaj o odbrambenoj akciji 23-27. VIII 1944. na pravcu Ogulin — Fužine.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Niže podnosi se operativni izvještaj o odbrambenoj akciji na opštem pravcu Ogulin — Fužine u vremenu od 23 — 27. VIII 1944. god., na osnovi naređenja[2] Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Op. broj 440 od 18. XI 1943. god.

1) *Akcija je vođena na* zemljištu prekrivenom visokom šumom, ali sa prostranim čistinama, isprepletenom mrežom dobrih puteva. Opšta karakteristika zemljišta: pogodno za manevriranje, naročito za vršenje prikrivenih pokreta, dovoljno

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12—1/3, k. 913.

[2] Riječ je o uputstvu za dostavljanje operativnih izvještaja (Arhiv V.I.I., reg. br. 14—2, k. 104 B).

23. VIII 1944.	Na pruzi Nova Kanjiža — Čakovec, između stanica Mihaljevec i Mala Subotica, srušena su 2 vlaka, jedan brzi transportni vlak, natrpan sa Nijemcima, a drugi je bio putnički. Podataka o tim akcijama nemamo.
29. VIII 1944.	Jedna desetina toga bataljona iz zasjede na cesti Vrbovec — Gradec ubila je 6 Čerkeza i uništila 1 kamion.
30. VIII 1944.	Na pruzi Vrbovec — Gradec dignut je transportni vlak. Uništena 1 lokomotiva i 12 vagona. Promet obustavljen 34 sata Istoga dana na stanici Prikraj dignut je u vazduh osobni vlak. Uništena 4 vagona, oštećena 1 lokomotiva. Promet obustavljen 18 sati.[14] Dva dana kasnije dignut je putnički vlak između Vrboveca i Gradeca. Oštećena 1 lokomotiva i 3 vagona. Istoga dana na istoj pruzi dignut je oklopni vlak. Uništena 4 vagona, oštećena 1 lokomotiva.

U svim borbama koje su napred navedene postignuti su slijedeći rezultati:

Neprijateljskih vojnika		Vlastiti gubici	
Ubijeno	147	Poginulo	21
Ranjeno	67	Ranjeno	58
Zarobljeno	10	Nestalih	19
Izbačeno iz stroja	105		

Zaplijenjeno

Puškomitraljeza	1	Municije	4600
Pušaka	21	Kamiona	1
Pištolja	1		

Uništeno		*Oštećeno*	
Mostova	5	Pruga presječena na	183 mj.
Teretnih automobila	1	Lokomotiva	4
Lokomotiva	10	Vagona	13
Vagona	68		

[14] Vidi dok. br. 116.

Vlastiti gubitci u oružju

Puškomitraljeza . . 7 Šmajsera 2

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, general-major
Vlado Matetić

BR. 7

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 4. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PRAVCU OGULIN — FUŽINE OD 23. DO 27. AVGUSTA[1]

Operativni izvještaj o odbrambenoj akciji na pravcu Ogulin — Fužine od 23. do 27. IX 1944. godine.—

ŠTAB XIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 600
Dne 4/IX 1944.

Operativni izvještaj o odbrambenoj akciji 23-27. VIII 1944. na pravcu Ogulin — Fužine.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Niže podnosi se operativni izvještaj o odbrambenoj akciji na opštem pravcu Ogulin — Fužine u vremenu od 23 — 27. VIII 1944. god., na osnovi naređenja[2] Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Op. broj 440 od 18. XI 1943. god.

1) *Akcija je vođena na* zemljištu prekrivenom visokom šumom, ali sa prostranim čistinama, ispreplетenom mrežom dobrih puteva. Opšta karakteristika zemljišta: pogodno za manevriranje, naročito za vršenje prikrivenih pokreta, dovoljno

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12—1/3, k. 913.

[2] Riječ je o uputstvu za dostavljanje operativnih izvještaja (Arhiv V.I.I., reg. br. 14—2, k. 104 B).

pregledno za upravljanje većim jedinicama i upotrebljivo za motorizovane trupe. Sekcije 1 : 100.000 Ogulin i Sušak, izdanje jugoslovenskog Vojnog geografskog instituta.

2) *U borbi učestvovali:* II brigada (četiri bataljona), III brigada (tri bataljona), II odred (jedan bataljon), artiljerijski divizion (dvije baterije od po 2 topa 75 mm M. 28), dok su I brigada (četiri bataljona) i I odred (dva bataljona) imale da sadejstvuju divergentnom akcijom na komunikaciju Brinje — Kapela — Josipdol.

3) *Neprijateljske jedinice:* XXXIII ustaška bojna pod komandom Braće Tomljenovića, jedan bataljon 392 „Plave divizije", jedan njemački jäger[3] bataljon, hrvatska Mornarska legija, četnici iz Generalskog Stola — u svemu oko 200 ljudi sa 8 tenkova i 40—50 kamiona.

4) *Situacija naših snaga pred početak borbe: II brigada:* jedan bataljon Veliki i Mali Jadrč (sjeveroistočno od Vrbovskog), drugi bataljon Močila, treći bataljon Lukov Dol, četvrti bataljon na prostoru Klanac — Pleševica, Štab Brigade i dijelovi oko Štaba selo Gorenci i Lukov Dol. Brigada je stigla prethodnog dana iz Korduna, odakle je osiguravala dovoz hrane. Bila je zamorena. *III brigada:* jedan bataljon u akciji kod Bribira, jedan bataljon u akciji kod Grobnika, jedan bataljon u pokretu iz Lokava prema selu Jablanu. *II odred:* na položaju između Fužina i Vrata. *Artiljerijski divizion:* jedna baterija selo Šije, jedna baterija Leskova Draga. *I brigada:* u pokretu ka Drežnici iz sektora Bosiljevo. *I odred:* u prostoru Tužević — Škalići.

Situacija neprijateljskih snaga: O neprijatelju se saznalo 22. VIII uveče da skreće jačim motorizovanim snagama pravcem Brinje — Ogulin (pretežno dijelovi 392. divizije). A na osnovi nekih izvještaja ocijenilo se da se kreće ka Karlovcu. Znalo se zatim da se u Ogulinu nalazi XXXIII ustaška bojna, a u Zlobinu i obližnjim mjestima da se nalazi jedan jäger bataljon.

5) *Dana 22. VIII* naređeno je telefonom I brigadi i II odredu da se uporno angažuju na komunikaciji Brinje — Ogulin u cilju da neprijatelju nanesu gubitke prilikom njegovoga izvlačenja, a Drugi bataljon III brigade dobio je nalog da se iz Lokava prebaci u Senjsko.

6) *Borba je otpočela* 23. VIII u 3.30 sati.

7) *Tok borbe po danima:*

---

[3] Lovački

23. VIII

Kod II brigade u 3 sata Štab dobija izvještaj od I bataljona da se neprijateljske motorizovane snage kreću pravcem Trošmarija — Ponikve — Zdihovo, a od Komande mjesta Bosiljeva da se neprijatelj kreće ka Karlovcu. Jedan bataljon dobio je zadatak da sa manjim snagama napada neprijatelja na komunikaciji Ponikve — Zdihovo, a sa ostatkom da se obezbjedi na Jadrču. 4. bataljon dobio je zadatak da sa jednom četom napadne neprijatelja, a sa ostatkom da zauzme položaj na Pleševici. Borba je otpočela oko 3.30 sati, kada je jedna četa I bataljona napala neprijatelja na cesti između Ponikava i Liplja, nanijevši mu osjetljive gubitke. Uskoro zatim napadnut je IV bataljon kod sela Pleševice tenkovima i pješadijom i potisnut u pravcu Močila, a jednovremeno i I bataljon bio je prinuđen da se povuče pošto ga je neprijatelj napao preko kote 473 (JŽ od M. Jadrča). II bataljon prihvatio je odstupajući IV bataljon kod sela Severina, pa su zajedno pod pritiskom jačeg neprijatelja odstupali. Naročito je naglo odstupio II bataljon, koji je zatim dobio naređenje da kod sela Gorenaca zatvori pravce koji vode kroz šumu prema Srpskim Moravicama. 4. bataljon je uspio da se prebaci preko komunikacija kod Nadvučnika u pravcu Lukov Dola.

Jedna neprijateljska kolona nastupala je preko Gor. Kamenskoga ka Stubici, a također pravcem Jadrč — Stubica. U 8 sati 3. bataljon iz rezerve je dobio naređenje da posjedne položaj istočno od Stubice i Hajdina (730). Ovaj bataljon stupio je u borbu oko 12 sati, a poslije borbe od 2 sata bio je potisnut i prinuđen da se povuče. Neprijatelj je izbio do poslije podne toga dana na liniju Gorenci — Lovnik (902) — Hajdini, a oko 14 sati je ušao u Vrbovsko, a dalje nije nadirao. Na kraju dana situacija kod II brigade bila je slijedeća: I bataljon, koji se je povukao sa Jadrča poslije žestoke borbe, dobio je zadatak da zatvori pravac Stubica — Srpske Moravice (jedna njegova četa bila je odbačena te je ušla u sastav bataljona tek idućeg dana oko 15 sati), III bataljon na Kosici (733) — kota 621, 2. bataljon kod Gorenaca zatvarajući pravac ka Plemenitašu i Srpskim Moravicama, a 4. bataljon je odstupio ka Plemenitašu i sa njime Štab Brigade nije imao vezu do 9 sati idućeg dana.

Komunikacija Zdihovo — Vrbovsko nije bila pripremljena za rušenje te je angažovan Minerski vod Brigade da ruši i postavlja minska polja, što je pridonijelo sporijem nadiranju neprijatelja.

Štab Brigade cijeni da je toga dana imao prema sebi oko 1500 vojnika—ustaša, četnika, legionera i Nijemaca sa oko 35 motornih vozila, od kojih 12 tenkova.

Kod III brigade: II bataljon stigao je oko 14 sati kod sela Senjsko, vodio borbu sa neprijateljem, koji je nadirao iz Vrbovskog i pred mrak je odstupio na položaj kod sela Jablana.

Jedan bataljon postavio je zasjedu kod sela Soboli i ubio 3 neprijateljska vojnika, a 3. bataljon ubio je kod Grižana 4, a ranio 5 neprijateljskih vojnika.

Pred kraj ovog dana Štab Divizije izdao je direktivnu zapovijest Op. br. 567 koja se prilaže.

24. VIII

Kod II brigade: neprijatelj je otpočeo nadiranje u 8 sati u pravcu Presike desno i lijevo od puta obuhvatnim dejstvom prema I i III bataljonu, a potpomognut tenkovima, artiljerijom i bacačima. 1. i 3. bataljon su prihvatili borbu, ali su bili prisiljeni da odstupe. Potom su zauzeli položaj kod sela Jakšića, ali su oko 14 sati potisnuti sa ovog položaja i odstupili sa 1. bataljonom na položaj Golubnjak, gde je učestvovao i 4. bataljon, dok je 3. bataljon bio odbačen na kotu 788. 2. bataljon toga dana nije bio u rukama komandanta Brigade, te nije učestvovao u borbi.

Na taj način, odbacivši Brigadu sjeverno od puta, neprijatelj je naglo prodro u 17,30 sati u Brod-Moravice i selo Kuti gdje je bio Štab XI korpusa.

Rad II brigade potpomagala je toga dana II baterija najprije sa položaja Jakšić, zatim je postepeno odstupila na položaj kod sela Mišljenovića, zatim na kotu 550, pa kod kote 727, a najzad poslije prodora neprijateljevog odstupila je u Brod na Kupi.

Kod III brigade: 2. bataljon je toga dana odbio u tri navrata neprijateljske napade i preoteo na juriš kotu 820 koju je kasnije napustio, uslijed situacije na pravcu Srpskih Moravica.

Štab Divizije, koji je bio u selu Tići, prebacio se najprije u Brod-Moravice, a potom u Brod na Kupi.

1. i 3. bataljonu naređeno je toga dana od Štaba Divizije da najhitnije dođu u sastav Brigade.

Kod I brigade: 2. bataljon je napao jednu neprijateljsku zasjedu na Kapeli i nanio joj gubitaka 7 mrtvih i 8 ranjenih, a sam je imao 1 mrtvog. 3. bataljon protjerao je iz Crnca neprijateljsku posadu od 70 vojnika. Neprijatelj je imao 5 mrtvih i nešto ranjenih.

Naši gubitci: 1 zarobljen.

II odred u dvjema manjim akcijama ubio je jednog Nijemca, jednog je ranio (oficira), a dva je zarobio.

25. VIII

Kod II brigade: u toku ovog dana bila je uglavnom u sređivanju oko sela Razdrto, a II bataljon kod sela Gorenaca. U 11 sati Štab Brigade dobiva obavještenje da se neprijatelj naglo povukao iz Brod-Moravica. Štab Divizije naredio da se napadne neprijatelj u povlačenju. Sa III bataljonom izvršen je pokret ka Srpskim Moravicama, a pošto je neprijatelj odstupio ka Vrbovskom produženo je gonjenje u tom pravcu. 3. bataljon napao je neprijatelja koji je držao Hajdine (730) ali nije uspio. I bataljon po naređenju Štaba Divizije dobio je zadatak da dejstvuje na sektoru Jablana i Sušice, a II bataljon da postavi zasjedu kod Nadvučnika, gdje je odstupajućem neprijatelju nanio manje gubitke. Na kraju dana neprijatelj je pred II brigadom držao Lovnik (902) i Hajdine (730), radi osiguranja Vrbovskog, manjim motorizovanim dijelovima povukao se drumom ka Severinu, a XXXIII ustaška bojna pod veče toga dana iz Srpskih Moravica prema Jablanu na front III brigade. II brigada je uglavnom zanoćila na Presiki (562), a 2. bataljon zanoćio je u prostoru Zaumol — Plemenitaš. Brigada ovoga dana nije mogla biti planski upotrebljena, jer poslije borbe od 24 sata je bila u prilično nesređenom stanju.

Kod III brigade: Neprijatelj je otpočeo napad u 17,30 sati pravcem Senjsko — Ravna Gora, a XXXIII ustaška bojna manevrom iz Srpskih Moravica napadala je iznenadno u pravcu Jablana. 2. bataljon je bio prinuđen da odstupi pod borbom na položaj Uglješ (1048) — selo Vrh — Javorova kosa (1016), gdje je prihvaćena od 3. bataljona. 1. bataljon je bio toga dana u pokretu ka Delnicama. 3. baterija potpomagala je rad Brigade od 7.30 sati najprije sa položaja na koti 742 (kod sela Sušice), a potom sa Uglješa (1048), a potom se povukla oko 20,45 sati na položaj zapadno od Ravne Gore.

Kod I brigade i I odreda toga dana nije bilo važnijih događaja.

26. VIII

Kod II brigade: ova brigada je toga dana preduzimala akcije manjim dijelovima oko Vrbovskog, a glavninom produžila je sređivanje i odmor jedinica, koje su bile vrlo zamorene.

Kod III brigade: borba je otpočela u 5.30 sati napadom neprijatelja na položaj II i III bataljona. Neprijatelj je bio jak oko 1000 vojnika (33. ustaška bojna i Mornarska legija) i potpomognut tenkovima. Obuhvatnim dejstvom preko Javorove kose neprijatelj je potisnuo naše snage, te je II bataljon odstupio južno od puta na liniju kota 830 — Sić, a 3. bataljon sje-

verno od puta na položaje kod sela Šije. Borba je bila na mahove žestoka i bliska. 1. bataljon po naređenju Štaba Divizije ostao je na raspoloženju u Delnicama.

Na ovaj način neprijatelj je uspio da se probije u pravcu Mrkoplja i Sungera.

Kod II odreda: neprijatelj je jutrom otpočeo napad na položaje II odreda vatrom sa 4 minobacača i 2 topa, pa je prinudio ovaj odred da odstupi na položaje iznad Lokava, a sam se zadržao na položaju Sleme. Na taj način ništa više nije stajalo na putu spajanju ove kolone sa onom koja je nadirala preko Ravne Gore. Doista Mornarska legija produžila je nadiranje preko Sungera ka Belom Selu, pa je zajedno sa ovim neprijateljem koji je ispao iz Zlobina pred sam mrak odstupila preko Brestove Drage ka Zlobinu. 33. ustaška bojna zadržala se je kratko u Ravnoj Gori pa je pred mrak odstupila ka Sušici, ostavivši u Ravnoj Gori samo zaštitničke dijelove.

Kod I brigade: I bataljon postavio je zasjedu i nagazne mine na Maljenu i protjerao neprijatelja iz sela Krpani. Jedan kamion je naletio na minu kojom prilikom je poginulo 15 neprijateljskih vojnika. Kasnije je eksplodirala još jedna mina, ali se rezultat nije mogao osmotriti. 3. bataljon je u sektoru Jezerane minama uništio 1 tenk od 3,50 tona i 1 kamion. Ubio je 5 neprijateljskih vojnika.

27. VIII

Kod II brigade: postavljene su zasjede u okolini Vrbovskog. Neprijatelj se do mraka zadržao na Hajdini, a potom je odstupio. U 4,30 sati 28. VIII napustio je Vrbovsko.

Kod III brigade: U toku ovog dana i naredne noći Brigada je nastupala za neprijateljem koji je odstupao ka Vrbovskom, povratila je Ravnu Goru i u zoru 28. VIII njene patrole ušle su u Vrbovsko.

Kod II odreda: Odred je zauzeo ponovno svoj raniji položaj između Fužina i Vrata.

Kod I brigade: Između Oštarija i Josipdola uništen je minom 1 auto, a na Kapeli u zasjedi ubijeno 10 neprijateljskih vojnika i 10 ih je ranjeno.

8) *Ishod borbe:* Neprijateljeva namjera bila je dvojaka. U prvoj fazi operacija neprijatelj je imao zadatak da ofanzivnim dejstvom opštim pravcem Ponikve — Vrbovsko — Brod-Moravice obezbijedi komunikaciju Ogulin — Zdihovo — Karlovac, kojom je rokirao znatne motorizovane snage, a ujedno da iznenadi i uništi Štab XI korpusa prodorom ka selu Kuti. Neprijatelj je uspio da osigura rečenu komunikaciju, ali u drugoj svojoj namjeri nije uspio usljed uporne borbe II brigade.

U drugoj fazi neprijatelj je imao zadatak da sa Mornarskom legijom prodre u Primorje. U tome je i uspio. Uspjeh je relativan, jer su mu gubitci bili znatni.

II i III brigada nisu uspjele da spriječe neprijateljeve namjere, uglavnom radi zamorenosti od akcija prethodnih dana i uslijed neprikupljenosti, a konačno uslijed nadmoćnosti neprijatelja u ljudstvu i materijalu.

Gubitci neprijateljevi:

Akcijom I brigade: 42 mrtva, 13 ranjenih, uništeno 3 kamiona, 1 tenk.

Akcijom II brigade: 110 mrtvih, 100 ranjenih, uništena ili oštećena 3 tenka od kojih jedan 25-tonski, 2 kamiona, 1 kola i ubijena 2 konja.

Akcijom III brigade: 44 mrtva (satnik Vuković), 59 ranjenih, uništen 1 tenk od 5 tona, 1 kola sa konjima. Zaplijenjeno: 3 puške, 8 tromblonskih bombi, jedan ranac za šarac sa 100 metaka, 2 penjalice.

Akcijom I i II odreda: 55 mrtvih, 66 ranjenih, 2 zarobljena; zaplijenjeno: 1 šmajser, 3 puške, 100 metaka za šmajser, 700 metaka za mauzer, 1 uniformu, 1 par cipela, 1 opasač.

9) *Naši gubitci u ljudstvu:*

I brigada: 2 ranjena.

II brigada: 10 mrtvih (među njima op. of. II bat. poruč. Radojčić Sava i vodnik Buneta Drago), 13 ranjenih (među njima inf. of. brig. poruč. Jurković Mladen i k-dir 3. č. 4. bat. poruč. Troha Anton), i 4 nestala.

III brigada: 7 mrtvih (među njima pomoć. politkoma III čete Mehmedbašić Đervo i politdelegat Vukov Ljubo), 5 ranjenih, 14 nestalih (među njima vodnik Turk Josip), i 2 zarobljena koji su odmah strijeljani.

Kod II odreda: 1 mrtav — vodnik Mulac Albert, 6 ranjenih (među njima politdelegat Čop Ivan) i 1 zarobljen.

I odred: nije imao gubitaka.

Štab Divizije: komandir čete za vezu ml. vodnik Sovilj Gojko, poginuo 24. VIII 44.

Istoga dana naišli su na zasjedu i poginuli kod Gorenaca na putu iz Štaba Divizije u Štab II brigade komesar II brig. Petrović Ilija, i op. of. II brig. kapetan Tatalović Nikica.

10) *Materijalni gubitci i utrošak municije:*

I brigada: puščanih i p-mitralj. metaka: 1430, za šmajser 280.

II brigada: 1 „breda", 2 p-mitraljeza, 8 ranaca, 2 šmajsera, 3 pištolja, 22 puške, 2 konja, 2 sedla. Utrošeno 12355 metaka, 145 ruč. bombi, 29 mina za laki bacač, 20 nagaznih mina.

III brigada: 1 p-mitraljez, 5 pušaka. Utrošeno 14089 metaka, 52 ruč. bombe, 29 mina za laki i 30 mina za teški bacač.

II odred: 9 pušaka. Utrošeno 6411 metaka, 9 metaka za protukolsku pušku, 41 mina za laki bacač i 25 ručnih bombi.

Artiljer. divizion: Utrošeno 130 granata 75 mm.

Od nestalih koji su gore pokazani jedan znatan dio vratiće se u svoje jedinice.

11) Nije bilo jedinice niti lica koji su se naročito istakli u okviru rada Divizije.

12) Nije bilo lica koja bi trebalo pozvati na odgovornost zbog slabog držanja.

13) Rezime:

Ukupni gubitci:

a) *neprijateljski:* mrtvih 251, ranjenih 238, zarobljenih 2;
uništeno: 5 tenkova od čega 1 25-tonski i 1 5-tonski, 5 kamiona, 2 kola, ubijeno 4 konja;
zaplijenjeno: 1 šmajser, 6 pušaka, 100 metaka za šmajser, 8 tromblonskih bombi, 1 ranac za „šarac" sa 100 metaka, 2 penjalice, 700 metaka mauzer, 1 hlače, 1 bluza, 1 šinjel, 1 par cipela, 1 opasač.

b) Prihvaćeni su 10 savezničkih avijatičara koji su iskočili iz zapaljenog aviona u Drežnici.

c) *Naši gubitci:* 10 mrtvih, 26 ranjenih, 18 nestalih, 3 zarobljena od kojih su 2 odmah strijeljana.

Izgubljeno je: 1 „Breda", 3 puškomitraljeza, 2 šmajsera, 36 pušaka, 3 pištolja, 8 ranaca, 2 konja i 2 sedla.

d) *Utrošeno municije:* puščane i mitraljeske 37.285 metaka, šmajserske 280, ručnih bomba 222, mina za laki bacač 99, mina za teški bacač 30, nagaznih mina 20 komada i 130 granata za top 75 mm.

14) **Kritika akcije:** Razmatrajući ovu operaciju padalo je u oči nekoliko većih nedostataka:

a) Neprijatelj je uspio da sa svojim napadom postigne iznenađenje. Naša informativna služba uočila je doduše na vrijeme pokrete neprijateljskih motorizovanih kolona pravcem Brinje — Ogulin, jer je 22. VIII uveče Štab Divizije bio obaviješten o tome, ali su ti pokreti tumačeni jednostrano tj. kao izvlačenje neprijatelja iz Like i Primorja u pravcu Zagreba, što je uostalom za glavni dio tih motorizovanih snaga bilo i tačno, ali nije pridato dovoljno pažnje i toj mogućnosti da neprijatelj krene dijelom ili cijelom tom svojom snagom na Gorski kotar. Prema takvoj ocjeni donijeta je odluka da se I brigada i I odred uporno angažuju na komunikaciji Brinje — Ogu-

lin kako bi se neprijatelju nanijeli što veći gubitci prilikom izvlačenja.

II brigada je bila iznenađena, a budući da je kontrolisala vrlo veliku prostoriju i nije bila pripremljena, ali ipak borba je primljena sa pojedinim bataljonima tako da je prva vatra otvorena od strane naših jedinica na momentalno nepripremljenog neprijtelja i isti je kod toga pretrpio osjetne gubitke. Bataljoni ove brigade su stupali u borbu počesno po svojoj samoinicijativi. U toku ove operacije Štab Brigade nije uvijek imao vezu sa svojim bataljonima, jer je ista bila kidana prodorom neprijateljskih tenkova.

Teška okolnost pod kojom je II brigada primila borbu je bila ta što je Brigada tek stigla iz Korduna odakle je prebacivala hranu, te su jedinice bile zamorene, a za njihov raspored na tome sektoru bio je između ostalih jedan od razloga — odmor. Efikasnost dejstva samoga Štaba smanjila je pogibija komesara i načelnika Štaba Brigade.

b) Rušenje komunikacije, koje je ranije bilo izvršeno, usljed potrebe dotura žita iz Korduna popravljeno je i put je osposobljen za saobraćaj, te je to pogoršalo situaciju dozvolivši neprijateljskoj motorizaciji da to iskoristi u punom opsegu. Rušenje u toku borbi vršio je Minerski vod Brigade vrlo uspješno i požrtvovano i po ocjeni komandanta Brigade[4] znatno je doprinio sporijem nastupanju neprijatelja.

c) Usljed velikog teritorija koga kontroliše ova divizija, jedinice su bile rasturene i, pored nastojanja da se zadrži barem najpotrebnija rezerva, to momentalno nije bilo moguće, a što je u mnogome štetno djelovalo na sam tok operacija.

d) II brigada u prvom naletu i suviše se je angažovala frontalno i nije do maksimuma iskoristila manevar i bacila se neprijatelju na bokove, koja se greška pojavila i kod III brigade. Ovu grešku su štabovi uočili, ali, pored ostalog, jedna od velikih prepreka bila je za izvođenje prednjega — zamorenost jedinica, kao i vrlo slaba fizička kondicija svih boraca usljed slabe ishrane.

U toku ove akcije veza je relativno dobro funkcionisala, ali se je pokazalo da u slučaju jakog neprijateljskog prodora naše jedinice još ne mogu da se snađu i da koriste sva sredstva kako bi se veza uspostavila i ogarantovalo komandovanje.

Sanitetska služba je bila dobra. Svi ranjeni drugovi izvučeni su i pružena im je ljekarska pomoć, ali još uvijek ima nedostataka, naročito kod pomoćnog nižeg osoblja.

---

[4] Milan Rustambeg

Ishrana je bila slaba, a razlog tome bio je nestašica hrane. U koliko je hrane bilo, ista je jednolična i sastoji se redovito od same kaše bez ostalih pridodataka.

Prilog: direktivna zapovijest i liste gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
M. Đ.[5]

Komandant—major:
Vlaisavljević[6]

Kritički osvrt po Op. izvještaju br. 600/44 — 13. Divizija

Štab divizije nije imao u ovoj operaciji pravog i stalnog pregleda nad situacijom na sektoru Lukov Dol — Gomirje kao ni veze i to već poslije prvog povlačenja naših jedinica sa stalnih položaja. Nešto bolja veza uspostavljena je tek idućeg dana u zoru, dok neprijatelj nije otpočeo sa svojim daljnjim prodorom. Uslijed neorganizirane odbrane neprijatelj je već svojim prvim prodorom uspio uvesti demoralizaciju kod jedinica II. brigade pa čak i pojedine dijelove izbaciti iz borbe. Klinastim prodorima neprijatelj je uspio odsjeći jedinice ove brigade od međusobne veze, i time onemogućio stvaranje jedne solidne odbrambene linije.

Štab Divizije iako je rukovodio ovom defanzivnom operacijom nije uvidio potrebe za stvaranje rezerve i upotrebu iste u za to podesnom momentu. Ovaj propust naročito se osjetio kad je neprijatelj usmjerio svoj glavni pravac prodora na pravcu komunikacije selo Jakšići — Brod-Moravice. Veza u ovoj operaciji pokazala se vrlo slaba tako da Štab Divizije ni drugog dana nije bio upoznat sa pravim stanjem jedinica, a naročito II brigade. Štab Brigade također nije imao veze sa pojedinim bataljonima, a koje je neprijatelj uspio baciti iz stroja. Ovakvim nedovoljnim staranjem Štaba Divizije i neodržavanjem kontakta sa svojim jedinicama u borbi dovelo je do toga, da je neprijatelj bez otpora jedinica, a na koji je Štab Divizije računao, uspio iznenadno prodrijeti u Brod-Moravice i iznenaditi Štab Divizije kao i Štab Korpusa u selu Kutima. Ovaj neprijateljski uspjeh iznenadnog prodora posljedica je neorganizacije otpora od strane Štaba Brigade kao i Štaba Divizije, jer, da je otpor na liniji Gorenci — Lovnik — Stremenica — Presika — Kleber Brdo i Vujnović Selo bio iole organizovan, neprijatelju ne bi uspjelo u ovom pohodu stvarati iznenađenja.

---

[5] Đuro Matić
[6] Dušan

I poslije ovog iznenađenja Štab Divizije, kao i pojedini štabovi brigada, nisu došli do težnje da budu u kontaktu sa neprijateljskim prednjim dijelovima, tako da je isti uspio neprimjetno izvršiti povlačenje u pravcu Vrbovskog i dalje prema Ogulinu i da nije u tome osjetio nikakve poteškoće koje su mu naše jedinice morale pripremiti.

BR. 8

ZAPOVIJEST ŠTABA ŽUMBERAČKE NO BRIGADE OD 4. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA DRAGANIĆE[1]

ŠTAB
ŽUMBERAČKE BRIGADE
Op. br. 147/44
Dne 4. IX 1944.
18.00 časova

ZAPOVIJEST

Sekcija Samobor 1 : 100.000

U čitavoj našoj zemlji nastavlja se ofanziva protiv fašizma. Naša Žumberačka brigada ima časnu dužnost, da obračuna sa uporištima neprijatelja na liniji Karlovac — Zagreb. Danas će naša brigada da izvrši napad na uporište Draganići.[2]

U uporištu se nalazi žandarska stanica sa 25 žandara, dvije satnije domobrana, rasipanih po željezničkoj stanici i bunkerima uzduž pruge Jaska — Karlovac, te 150 švaba (stotinu pedeset), koji se nalaze u samom mjestu Draganićima na dva kilometra udaljenosti od žandarske stanice, a 5 kilometara od željezničke stanice.

Naš zadatak je: bezuvjetno likvidirati žandarsku stanicu, napasti željezničku stanicu i treći bunker prema Karlovcu, a sa jakom vatrom na švabe u Draganićima, osigurati izvođenje likvidacije žandarske stanice, a po mogućnosti i željezničke stanice.

Za izvršenje gornjeg zadatka

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—1, k. 1228.

[2] O rezultatima napada vidi dok. br. 18.

NAREĐUJEMO:

I bataljon: krenuti će pravcem Krašić — Brlenić — Vukšin Šipak — Mrzljaki, sa zadatkom da sa jednim vodom privuče se blizu željezničke stanice, koja će biti tučena iz teškog bacača. Drugim vodom osigurati će cestu ispod Benčetića prema Karlovcu. Sa jednom četom napasti će treći bunker od želj. stanice prema Karlovcu. Sa jednom četom dati će prihvat kod crkve Sv. Jurja na cesti prema Zorkovcu.

II bataljon: krenut će za I bataljonom istim pravcem. Kod Krašića odvojiti će se jedna četa i izbiti odmah u Brezarić, gdje će ostati do povratka svih snaga poslije akcije, kontrolišući puteve prema Podbrežju i Ozlju. Sa ostale dvije čete od crkve Sv. Jurja krenuti će putem prema Jazvacima. Jedna od tih četa izbiti će na cestu kod Jazvaca, a druga zapadno od Jazvaca na padinama prema Draganićima gdje se nalaze švabe. Na tim će položajima zatvoriti izlazak švaba prema žandarskoj i želj. stanici. Sa istima će ići dva minera, koji će dignuti drvene mostove kod Jazvaca.

III bataljon: krenuti će istim pravcem, kao I i II bataljon, i to kao zaštitnica. Kod crkve Sv. Jurja krenuti će cestom dalje prema Budrovcima, sa zadatkom da izvrši prepad na žandarsku stanicu.

Odjeljenje teškog oruđa: ići će u koloni iza II bataljona. Sa jednim teškim bacačem ići će u Mrzljake, odakle će tući željezničku stanicu, a sa drugim bacačem na koti 174, odakle će tući raskršće u Draganićima, gdje su smještene švabe.

Minerski vod: rušit će most kod Darića.

Štab Brigade: i Brigadno previjalište biti će kod crkve Sv. Jurja, gdje treba slati izvještaje.

Vrijeme polaska: iz sadašnjih baza u 20 sati. Početak napada biti će u 24 sata.[3] Znak za borbu i redoslijed biti će:

[3] Napad je izveden 4/5. septembra.

Prvi napad, tj. prepad, izvršit će se na žandarsku stanicu. Nakon otvaranja vatre kod žandarske stanice, otvoriti će vatru sve ostale jedinice, kao i teško oruđe na određene im ciljeve. Tačnije izvođenje akcije i plan razraditi će se usmeno sa štabovima bataljona i četa.

Znak povlačenja biti će bjelo-plava i bijela raketa, a pravac povlačenja: Vukšin Šipak — Brlenić — Krašić. Po povratku smještaj jedinica biti će: I bataljon Čunkova Draga, II bataljon Kostanjevac, III bataljon Begovo Brdo, Odjeljenje teškog oruđa i Štab Brigade u Skoke.

Napomena: Sa rukovodiocima i borcima razraditi izvođenje akcije i važnost iste po našu brigadu i borbe u ovom kraju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Dijanović T.[4]

Komandant:
Tomo Žalac

[4] Tomo

BR. 9

ZAPOVIJEST ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 5. SEPTEMBRA 1944. ŠTABOVIMA 12. I 40. DIVIZIJE ZA UPAD U SLAVONSKU POŽEGU[1]

ŠTAB VI KORPUSA NOVJ
Op. Broj/1944.
Dana 5. septembra 1944. u 11.30 sati,

ZAPOVIJEST
(Sekcija Požega 1 : 100.000)

U vezi sa bombardovanjem Sl. Požege od strane saveznika,

NAREĐUJEMO:

Zadatak:

1. — **XII divizija:**
Sastav:
dvije brigade

a) jednom brigadom ući u Požegu nakon bombardovanja i omogućiti pravilnu i potpunu evakuaciju;[2]

b) jednom brigadom zatvoriti pravce Pleternica—Požega i Jakšić—Požega, na liniji potok Kaptolac. Vezu drži sa XVIII brigadom u selu Vasine, koje drži XVIII brigada.

Zadatak te brigade jest da onemogući ulazak neprijatelja iz Pleternice i Jakšića u Požegu i drugo, da hvata razbijene neprijateljske dijelove koji bi bježali iz Požege eventualno tim pravcem.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 36—1, k. 473.

[2] Jedinice 12. divizije upale su u Slavonsku Požegu 5/6. septembra iako savezнички avioni nisu bombardovali grad. Izvještavajući o tome Glavni štab NOV i PO Hrvatske, Štab 6. korpusa, u depeši od 6. septembra 1944, piše: „Noću 5. na 6.9. 2 bataljona 12. udarne brig. upali u Požegu, poslije kratke borbe zarobljena 22 domobrana i zaplijenjen 1 t. mitraljez, 2 p. mitraljeza i 15 pušaka. Uslijed nepr. pritiska sa pravca Pleternice naše su se jedinice povukle. Prema nepotvrđenim vijestima domobrani željez. bojne i dojavne otvorili su vatru na ustaše i gestapovce koji su ulazili u grad, i kada su vidjeli da se naše jedinice povlače, povukli su se i oni sa našima i prešli na našu stranu. Prešlo 460 domobrana, 40 oficira i 40 podoficira. Najveći dio javio se odmah u borbene jedinice, a svi ostaju kod nas" (vidi dok. br. 50 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—3/1, k. 119/7).

	Zadatak:
2. — **XL divizija:** Sastav: dvije brigade jedan odred (Požeški)	a) jednom brigadom i odredom posjeda položaje Novo Selo—Vrhovci—Vasine.[3] Sprečava neprijateljski bijeg iz Požege i eventualni pokušaj ulaska u Požegu sa linije Staro Petrovo Selo—Batrina—Pleternica; b) jednom brigadom zatvara pravac od N. Gradiške, na položajima Podvrško—Drežnik.[4]
3. — **Mjesto štabova:**	Štab Korpusa u Brestovcu—mlin na Orljavi. Štab XII divizije: G. Emovci Štab XL divizije: južno od Brestovca 1 km, kota 180.
4. — **Veza:**	Veza će se održavati telefonom, radio-stanicama i kuririma na konju, motoru i automobilu. Osa telefonske linije: Brestovac—Orljavac—Kamensko. Podiže je Korpusna četa za vezu. Korpusni centar telefonske veze: Brestovac sa centralom XII divizije. Od Brestovca dižu telefonske linije divizije do svojih štabova i štabova brigada.
5. — **Divizijska previjališta:**	Mjesto divizijskih previjališta odrediće sami štabovi divizija. Pravac evakuacije ranjenika najbliža V. P. bolnica.
6. — **Evakuacija plijena i zarobljenici:**	XII brigada odgovorna je samo za evakuaciju oružja i vojne opreme, što se mora prvo izvući. Sav ostali materijal evakuisaće Ekonomski otsjek Korpusne vojne oblasti VI korpusa. Za evakuaciju plijena stavlja se XII diviziji na raspolaganje 3 kami-

[3] Osamnaesta brigada 40. divizije zatvarala je pravac Slavonska Požega — Nova Kapela na liniji: Sveta Jelena (trig. 397) — Seoci — Komušina — Vrhovci kod crkve (vidi dok. br. 70).

[4] Navedeni pravac je zatvarala Omladinska brigada „Joža Vlahović" (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 7—5, k. 1298 i 26/8, k. 1296).

ona. Centar evakuacije: Kamensko.[5] Pravac evakuacije Komanda Požeškog područja.

Zarobljenike upućivati u Komandu Požeškog područja.[6] Hapšenja optuženih lica u Požegi, izvršiće OZNA Brigada.

7. — **Vrijeme početka napada:** Nakon bombardovanja koje će biti jednokratno.

8. — **Znaci raspoznavanja:** Važe opći znaci za dan i noć.

9. — **Povlačenje:** Prema pismenom ili usmenom naređenju Štaba VI korpusa.

10. — **Način izvođenja napada:** Prema usmeno dobivenim direktivama od ovog štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
pukovnik:

Komandant,
ppukovnik:
Mate Jerković

[5] Bučko Kamensko

[6] Komanda Požeškog područja se nalazila kod sela Gornji Vrhovci (18 km sjeverozapadno od Slavonske Požege).

BR. 10

NAREĐENJE ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 5. SEPTEMBRA 1944. ZAMJENIKU KOMANDANTA KORPUSA DA ORGANIZUJE NAPAD NA KRIŽEVCE[1]

ŠTAB X KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: op. 461/44
Dana 5. IX 1944. u 19,30 sati

Zamjeniku komandanta X korpusa „Zagrebačkog" NOVJ majoru drugu Kaiću.[2]

Na osnovu Tvoga izvještaja i prijedloga Štab Korpusa donio je odluku da se izvrši likvidacija uporišta K.[3] (Što je ranije ugovoreno). Likvidaciju uporišta povjeri XXXIII diviziji NOVJ i izdaj joj potrebnu zapovijest.[4] Osiguranja pri likvidaciji povjeri XXXII i VII ud. diviziji. Napad izvršiti kada za to bude najpovoljnija situacija. Mi mislimo da će se napad moći izvršiti noću 8/9. septembra 1944. godine, a ako situacija bude dozvoljavala treba izvršiti i ranije. Evakuaciju ranjenika i *plijena* izvršiti u Moslavinu. Po završetku likvidacije XXXIII divizija neka se prebaci na sektore Moslavine, s tim što će osigurati prebacivanje ranjenika i plijena. XXXII divizija neka ostane na tome sektoru i neka djeluje u duhu dobivenog zadatka. VII ud. divizija ostat će na sektoru Dubrave.

Radio-veza između XXXIII divizije i nas ne funkcioniše. Neka taj štab uloži sve napore da održi sigurnu i stalnu vezu sa nama i neka nas redovno izvještava o situaciji na tome sektoru i stanju svojih jedinica. Za vrijeme akcije održavati s nama radio-vezu svakih 30 minuta.

Pripreme i koncentraciju Vaših snaga radi likvidacije izvršiti u najvećoj tajnosti.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1–2, k. 551.

[2] Kole Kaić

[3] Riječ je o Križevcima. Napad su izvele jedinice 7. i 33. divizije (vidi dok. br. 22 i 57 u ovoj knjizi i depešu Štaba 10. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 14. septembra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–7/1, k. 119/9).

[4] Vidi dok. br. 22.

XXXII divizija je noću 4/5. ov. mjes. izvršila rušenje pruge na dijelu Budinšćina—D. Konjšćina u dužini od 6000 metara.

Uslovi za mobilizaciju na sektoru XXXII divizije su povoljni.

U Posavini priređuje se teren za opštu mobilizaciju.[5]

Zagorska brigada dobila je 50 Zagrebčana, a postoje uslovi i za dalju mobilizaciju u Zagorju.

Glavni Štab nam je danas obećao da ćemo u najskorije vrijeme dobiti oružje i odjeću.

Saznajemo da su Nijemci iz Kutine otišli za Zagreb. Pruga Zagreb — Beograd, koju je rušila VII ud. divizija, još uvijek je neuporabljiva.[6] Domobrani iz Popovače i Kutine bježe u masama iz uporišta.[7]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
S. O.

Komandant, general-major:
Vlado Matetić

(M. P.)

---

[5] Štab 10. korpusa javio je o tome 4. septembra Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: „Komesaru — Mobilizacija teče vrlo dobro. Danomice dolaze novaci. Danas stiglo 300 Posavaca. Imamo oko 2000 nenaoružanih. Preko nam je potrebno odijelo i oružje. Da li se može uskoro očekivati pomoć u tom pogledu". (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—3/1, k. 119/9.)

[6] Diverzija je izvedena noću između 31. avgusta i 1. septembra (vidi dok. br. 31 i 86).

[7] „... Kod domobrana nastalo rasulo. I satnija željez. [stražarske bojne] iz Kutine razbježala se. Juče je iz Zagreba stiglo oko 60 domobrana".

„Ovdje su domobrani počeli da prelaze k nama. Većinom dolaze iz Zagreba. Juče i danas prešlo preko 100..." „... Iz Ivanić-Grada došlo 70 domobrana naoružanih i 40 bez oružja..." (Vidi depeše Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u Arhivu V.I.I., reg. br. 2—6/1, k. 119/9.)

BR. 11

ZAPOVIJEST ŠTABA OSJEČKE BRIGADE NOVJ OD 5. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA NAPADNU NEPRIJATELJA U SELU STARI PERKOVCI[1]

ŠTAB OSJEČKE BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 294
5.IX 1944. G.

ZAPOVIJEST
(sekcija Slav. Brod, Vinkovci 1:100.000)

U vezi izvršenja našega zadatka za kojeg smo došli na ovaj sektor, tj. korištenje demoralizacije među neprijateljskom vojskom, jedinice naše brigade izvršiti će u toku ove noći napad na neprijateljsko uporište Stari Perkovci.

U neprijateljskom uporištu Stari Perkovci nalaze se 2 neprijateljske satnije V lovačke pukovnije; naoružanje istih: 3 teška bacača, oko 14 šaraca, nekoliko šmajsera, ostalo puške; smještene su u školi.[2] Za izvršenje gore navedenog

naređujemo

I bataljon
Sastav
4 čete

Pristupiti će likvidaciji neprijateljskog uporišta i to sa dvije strane, sa južne i sa zapadne strane.[3] Ovaj bataljon napadati će kroz tri ulice, ulicu koja vodi za Funarića stan, te ulicu koja vodi za Klajiće i treću ulicu koja vodi od glavne pruge. Ovo rasporediti na tri čete, a jednu četu ostaviti u bataljonskoj rezervi.

II bataljon
Sastav
5 četa

Zaposjesti će položaj od neprijateljskog uporišta Andrijevci s tim da spriječi svaki pokušaj neprijatelja koji bi pošao u pomoć napadnutoj posadi.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 16–1/1, k. 889.

[2] U uporištu se nalazila samo jedna satnija (četa) 5. lovačke pukovnije (vidi dok. br. 53).

[3] Vidi dok. br. 53 i 123.

Položaj zauzeti u lijevo na glavnoj cesti Andrijevci—Čajkovci, te u desno zaključno oko kote 98.

III bataljon
Sastav
4 čete

Pristupiti će likvidaciji neprijateljskog uporišta Stari Perkovci zajedno sa I bataljonom i izvršiti napad sa sjeverne i istočne strane, na lijevom krilu povezati se sa jedinicama I bataljona, koje će nastupati ulicom od željezničke stanice, na desnom krilu isto uhvatiti vezu sa jedinicama I bataljona i napadati neprijatelja i težiti da se izbije što prije na centar sela tj. kod crkve.

IV bataljon
Sastav
4 čete

Ovaj bataljon zaposjesti će položaj od neprijateljskog uporišta Striživojna — Vrpolje i Piškorevci tj. zatvoriti poljski put koji vodi iz Vrpolja preko krečana, zatvoriti glavnu prugu, za istu četu dobiti potrebnu količinu eksploziva za miniranje, te zatvoriti poljski put koji prelazi iz Piškorevaca preko kanala Košnice za kanal Breznica.

Veza

Veza će se održavati preko malih radio-stanica i to sa II, III i IV. dok će I bataljon svoju radio-stanicu uputiti u Štab Brigade na upotrebu. I bataljon održavati će vezu pomoću kurira. Raspored rada na stanicama biti će takav, da se stalno održava veza sa svim bataljonima kao i štabom brigade.

Mjesto štabova

Štab I bataljona nalaziti će se na zapadnom dijelu sela Starih Perkovaca.

Štab II bataljona nalaziti će se neposredno kod svojih jedinica.

Štab III bataljona nalaziti će se u sjeveroistočnom dijelu sela Starih Perkovaca.

Štab IV bataljona nalaziti će se neposredno uz svoju jedinicu.

Štab brigade sa brigadnim previjalištem nalaziti će se na Funarića sta-

nu. Jurišna četa ove brigade biti će kao brigadna rezerva, ostali dijelovi Štaba Brigade ostaju u svojim starim bazama, s tim da četa za vezu daje potrebno osiguranje u selu.

Brigadno previjalište — Brigadno previjalište nalaziće se na Funarića stanu gdje treba upućivati sve ranjene drugove.

Znakovi raspoznavanja — Znakovi raspoznavanja za noć 5. na 6. kao i za dan 6. IX biti će opšti znaci.

Početak napada — Napad ima uslijediti dana 5.IX 1944. u 22 časa i 15 minuta, tj. 10,15 časova, do tog vremena jedinice koje idu u napad trebaju biti na svojim položajima za napad. Bataljoni koji idu u zasjede moraju biti na svojim položajima 15 minuta prije početka napada.

Povlačenje — Povlačenje će se izvršiti po pismenom naređenju te preko radio-stanica u najkrajnje vrijeme povlačenje izvršiti u 4,30 minuta.

Povlačenje izvršiti u polazne baze.

Evakuacija plijena — Sav plijen voziti u Trnavu.

Napomena — IV bataljon svoj protutenkovski top dodijeliti će II bataljonu. II bataljon dodijeliti će svoj teški bacač sa poslugom III bataljonu. II bataljon dodijeliti će svoj Džon-Bul I bataljonu, sa svim minama i sa poslugom. Bataljoni koji idu u napad treba da napadnu jednovremeno, te da koriste svaku kuću i da napreduju u pravcu škole. U samom napadu ne treba nagomilavati ljudstvo, već u malim kolonicama, kako je to već navedeno, probijati se kroz kuće i privlačiti Džon-Bule što bliže školi, odakle će se moći najbolje iskoristiti njihov domet vatre. Održavati tijesnu vezu i stezati gusto obruč ukoliko bi se neprijatelj pokušao probijati da mu ne uspije. Neprijatelj će se pozvati na predaju, u koliko se ne bude htjeo predati pristupiti će se likvidaciji.

Bataljoni koji se nalaze u zasjedi dobiti će potreban broj eksploziva za sječenje tračnice, također minirati sve ceste i puteve s kojima bi mogla neprijateljska motorizacija da krene u pomoć napadnutoj posadi.
IV bataljon minirati će cestu Vrpolje—Čajkovci, te na istoj ostaviti mine. Pošto neprijateljska posada koja se napada nema nekih naročitih bunkera, samo ima neke plitke rovove oko škole, za ovo koristiti male bacače.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar major:
Grozaj Marijan

Komandant kapetan:
Milivoj Babac

BR. 12

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 4. KORPUSA NOVJ OD 6. SEPTEMBRA 1944. POLITIČKOM KOMESARU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE I CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE O RADU I POLITIČKOM STANJU U KORPUSU[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj:
Dne 6. IX 1944.

POLITIČKOM KOMESARU NOV I PO HRVATSKE I CK KPH

I

Mjesec august bio je za naš korpus mjesec u kome smo postigli prilično lijepe uspjehe i uspjeli zadržati inicijativu u vojnom i političkom smislu. U tom smo mjesecu uspjeli srediti naše jedinice po mnogim pitanjima. Jedno od najbolnijih pitanja

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/3, k. 429.

bilo je pitanje mobilizacije koje je konačno krenulo vidno naprijed. U prošlom smo mjesecu mobilisali oko 1.400 boraca.

Zadatak kojeg je postavio naš korpus u vezi sa popravljanjem vojno-političke situacije na terenu Pokuplja i Žumberka možemo reći da je uglavnom izvršen. Poboljšanju stanja u tim krajevima uz ostale mjere mnogo je doprinesao put VIII divizije u julu mjesecu o.g. kroz Pokuplje i Žumberak.[2] Rezultati prolaska naših velikih snaga i borbi koje smo tamo vodili najbolje su se vidjeli u prošlom mjesecu. U tim se je krajevima situacija znatno popravila po svim linijama.

Naša je XXXIV divizija ojačala. O njoj bi htio nešto više da kažem. Mi smo već davno konstatirali da ta divizija imade preduslova da postane jedna od najboljih naših jedinica. Elemenat u toj diviziji je borben i posjeduje mnogo poleta. Jedna od najslabijih strana u toj diviziji bilo je njezino maleno brojno stanje. Konačno u prošlom mjesecu i to je pitanje riješeno. Karlovačka brigada porasla je na 900 boraca, a „Seljina" isto tako. Konačno uspjeli smo formirati i treću brigadu[3] te divizije koja je još malena, ali pokazuje dobre rezultate i vidan napredak.

XXXIV divizija danas imade 3 brigade i 3 odreda. Ukupno njeno brojno stanje danas iznaša oko 3.200 ljudi na licu. Dakle broji približno jednako kao naša VII i VIII divizija. Te mlade jedinice pokazuju veliki napredak. Naročito bi se to moglo reći za Karlovačku brigadu koja je u nekoliko zadnjih borbi imala prilično lijepih uspjeha. Borbenost kod boraca te divizije je na visini. Imade još nedostataka koji proizlaze odatle što je komandni kadar vrlo mlad i nedovoljno iskusan i vojni i politički. Imade dosta poteškoća u rukovođenju sa jedinicama. Da bismo taj nedostatak uklonili, pomogli smo je sa kadrovima iz VIII divizije.

Štabovi brigada u današnjem sastavu odgovaraju svojim zadacima. Štab „Seljine" brigade je potpun, za njega bi se moglo reći da ima najviše iskustva...

Za štab Žumberačke brigade, koja je nedavno formirana, ne bi smo mnogo mogli reći. Za komandanta te brigade postavljen je Tomo Žalac koji je kao komandant odreda[4] prilično zadovoljio. Za komesara Brigade postavljen je Dijanović,[5] koji je bio također komesar odreda i izgleda da će zadovoljiti. Za načelnika u tu brigadu poslali smo poručnika Nevajdu[6] iz VII divizije. On će izgleda na toj dužnosti zadovoljiti.

---

[2] Jedinice 8. divizije dejstvovale su u Pokuplju, Žumberku i Sloveniji od 21. juna do 22. jula, kada su ponovno vraćene na Kordun. (Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 107 i knj. 29, dok. br. 7, 8, 50 i 69.)

[3] Odnosi se na Žumberačku brigadu. Ona je formirana 27. avgusta 1944. (Opširnije o tome vidi tom V, knj. 29, dok. br. 7.)

[4] Riječ je o Žumberačkom NOP odredu.

[5] Tomo

[6] Stanko

Odredi te divizije imadu uslova za razvitak, jer postoje široke mobilizacijske mogućnosti. Odredi u toj diviziji[7] još uvijek imaju karakter mobilizacijski i preko njih se popunjuju brigade.

Sa posljednjim svojim uspjesima Divizija je znatno koraknula naprijed. To se osjeća i u Štabu Divizije koji još potpuno ne zadovoljava. Dolaskom Pekića[8] u taj štab situacija će se mnogo popraviti i on znači veliku pomoć za štab kao i za cijelu diviziju... U sadašnjem sastavu izgleda da će štab moći mnogo više da dade, tako da će i komesar lakše savlađivati svoje poslove. Tom štabu divizije pružamo najveću pomoć zato, jer on imade i najveće probleme koje treba da riješi.

U Diviziji imade 3 dopunska bataljona, tj. kursa, za novomobilisane tako da danas ni jedan borac ne dođe u brigadu, a da prije nije prošao 15-todnevnu vojnu obuku.

II

Dvije brigade naše VII divizije krenule su prošlog mjeseca u X korpus. Za taj put mi smo prethodno izvršili izvjesne pripreme. Prema dosadašnjem držanju tih brigada u Moslavini i prema dosadašnjim rezultatima možemo reći da su pripreme uspjele.[9] U borbama koje su te jedinice vodile imale su do sada oko 100 boraca izbačenih iz stroja. Neprijatelju su naneseni veliki gubitci i brigade su ostavile dobar utisak kod naroda i na ostale jedinice X i VI korpusa. Potrebno će biti riješiti pitanje popune tih jedinica. Naše je mišljenje da će se trebati popunjavati sa tamošnjeg terena.

Cijeli Štab Divizije nalazi se u Moslavini. Na Baniji ostao je samo operativni oficir kapetan Trninić.[10] Za rukovođenje sa jedinicama na Baniji mi smo formirali Operativni štab u kojem je komandant Trninić, a komesar Sava Matijašević, komesar II brigade VII divizije. Jedinice koje su ostale na Baniji razvile su također priličnu aktivnost.[11]

Uopće uzevši kroz protekli mjesec sa radom i borbama VII divizije možemo biti vrlo zadovoljni. Ta je divizija uspjela razviti veliku aktivnost i na partizanski način zasjedama i prepadima nanijeti neprijatelju velike gubitke.

...

---

[7] Pored Žumberačkog, u sastavu 34. divizije bili su još i Turopoljsko-posavski i Karlovački NOP odred (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 7.)

[8] Dušan Pekić

[9] O borbama jedinica 7. divizije u Moslavini u drugoj polovini avgusta 1944. vidi dok. br. 31 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 53 i 76.

[10] Milan

[11] Vidi dok. br. 47 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 38 i 85.

Naša VIII divizija, iako najveća i najjača po broju i po naoružanju, u prošlom je mjesecu dala najslabije rezultate. Ta je divizija dosta glomazna, a teren na kome djeluje nije bio naročito pogodan za razvijanje taktike u onom smislu kao kod VII divizije. No to ne znači da se nije moglo više učiniti. Štab te divizije ne pokazuje onoliko inicijative kao Štab VII i XXXIV divizije. Mi smo im na ta pitanja nekoliko puta ukazivali, a i preko divizijskog komiteta tu stvar postavljali misleći da će se kampanjom preko organizacija moći više učiniti. No rezultati nisu naročiti. U natjecanju izgleda da će ta divizija unutar korpusa biti na trećem mjestu. Mi smo se posljednjih dana pozabavili tim pitanjem i pomogli im na taj način, da im dajemo više konkretne zadatke.

I brigade te divizije svršila je cijela 15-todnevni kurs, koji je vrlo dobro uspio. To je stvarno bila 15-todnevna vojnička obuka sa gađanjem i završnom vježbom. Rezultati gađanja bili su prilično slabi čemu je uglavnom krivo staro oružje sa proširenim cijevima.

Komesar[12] te divizije prilično se trudi i unosi u posao. On svakim danom stiče sve više iskustva i uz dobru pomoć moći će da se razvije u dobrog komesara. To je na zadnjem svom sastanku konstatirao i divizijski komitet. Odnosi između Štaba i komiteta kao i politodjela nisu bili naročito dobri. Bilo je grešaka i s jedne i s druge strane i ta pitanja su nedavno pročišćena. Svi zajedno obećali su da se te stvari više neće događati. Mnoga pitanja u vezi sa radom i načinom rada divizijskih komiteta i politodjela nisu još potpuno jasna kako drugovima u komitetu, tako i komesarima divizije. Da je tome tako najbolje govore zadnje greške koje su se dešavale sa jedne i druge strane.

VIII je divizija u cjelosti u stanju izvršiti svaki zadatak koji bi se pred nju postavio. Brigade su popunjene i svaka broji preko 1.000 boraca. I brigada imade preko 1.200 boraca na licu. Naoružanje u toj diviziji je prilično jako, tako da je divizija danas sposobna da predstavlja udarnu pesnicu našega korpusa u zadacima koji će pred nama da stoje. Pitanje dezerterstva u toj diviziji u prošlom mjesecu je riješeno. Veliki broj starih dezertera vratio se u svoje jedinice, a od boraca koji su prošli Pokuplje, Žumberak i Sloveniju još nije ni jedan dezertirao. Sam put ostavio je na te borce veliki utisak. Još uvijek borci najviše pričaju o dočeku i danima koje su sproveli u Sloveniji.[13]

Štabovi brigada i divizija su potpuni. Umjesto Sime Livade, koji je otišao za komesara I kordunaškog područja postavili smo za komesara III brigade Milana Zimonju, bivšeg komesara ba-

[12] Dušan Hrstić

[13] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 29, dok. br. 50, 69 i 90.

taljona II brigade. Od dana odlaska sa Žumberka, tj. u toku prošlog mjeseca, VIII je divizija ukupno prikupila oko 600 većinom starih dezertera.

Naša Unska operativna grupa, tj. muslimanske jedinice, također je mnogo napredovala. I i II brigada danas su prilično sređene jedinice sa popunjenim štabovima bataljona i brigada. U zadnje vrijeme vidni napredak pokazuje i II brigada koja je već pomalo pretekla I. Dolaskom grupe Dizdarevića[14] iz Cazina situacija se na samom terenu gdje djeluju muslimanske jedinice znatno popravila. Prelaz te grupe naročito je mnogo djelovao na dezertere i zelenokadrovce, koji su se krili po šumama, tako da se priličan broj od tih vratio u jedinice.

Od grupe Dizdarevića formiran je jedan odred koji se u posljednjim akcijama vrlo dobro držao. Sam Dizdarević hoće svakako da se rehabilitira i trudi se da stekne povjerenje. U Štabu Unske grupe postavili smo za zamjenika komandanta Ahmeta Fetahagića,[15] majora koji je došao iz VIII korpusa. Nešto detaljnije o njegovom dosadašnjem radu i držanju ne bismo vam mogli reći. Izgleda da se je dobro snašao. Inače Štab Grupe je potpun i članovi Štaba Grupe prilično zadovoljavaju. Svima im fali brzina, pokretnost i snalažljivost u borbi i radu. No oni svakim danom stiču sve veća iskustva.

III

Povodom zadatka kojeg smo primili od vas odnosno od Vrhovnog štaba, naš je štab učinio sve da isti što bolje uspije.[16] Mi smo održali nekoliko vojnih sastanaka na kojima smo detaljno razradili zadatak za Korpus i za pojedine divizije. Komandant[17] i ja obišli smo sve štabove divizija i Štab Unske grupe i razradili sa njima njihove zadatke. Prva dva dana u svim našim podređenim štabovima nalazio se neki član od našega štaba pružajući na taj način pomoć štabovima divizija. Već danas možemo ocijeniti da su naše jedinice sve zadatke uspješno izvršile. Mi smo uspjeli u prva dva dana potpuno onesposobiti sve pruge i ceste na našoj oblasti kojima se je koristio neprijatelj.[18] Pripreme za te operacije od strane političkih komesara i orga-

---

[14] O prelasku grupe Hase Dizdarevića na stranu NOV vidi dok. br. 13.

[15] Narodni heroj. Poginuo 25. decembra 1944. u selu Izačiću kod Bihaća kao zamjenik komandanta Unske operativne grupe 4. korpusa NOVJ.

[16] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 59.

[17] Komandant 4. korpusa bio je tada Bogdan Oreščanin.

[18] Vidi dok. br. 2, 4, 18, 26, 60 i 72.

nizacija bile su također dobre. Borci su pripremljeni na svakodnevne napore koje ulažu u tim akcijama i na izdržljivost koja je uistinu potrebna.

U vezi sa međukorpusnim natjecanjem, koje se približava kraju,[19] mi smo tražili od naših jedinica, da unutar zadatka kojeg imamo, napravimo što više kako bi naš korpus u natjecanju zauzeo što bolje mjesto. Naročito Štab VII i XXXIV divizije uložio je dosta truda da postignemo što bolje rezultate.

Zadatak kojeg smo primili od vas u vezi sa naređenjem Vrhovnog komandanta biti će sigurno potpuno izvršen.

U vezi sa općom situacijom u svijetu i kod nas naš je štab razradio detaljan plan za ulazak i za zauzimanje većih gradova i mjesta na našem teritoriju.[20] Po tom pitanju mi već vršimo pripreme kod naših jedinica preko štabova, komesara i organizacija. Mi smo se pripremili na izvjesne teškoće koje bi mogle da nastanu, tako da nas iste ne bi iznenadile. Vodili smo računa o zadnjim manevrima i akcijama Mačeka i njegove klike u vezi sa domobranstvom i ustašama. Imamo izvjesne veze sa neprijateljskim garnizonima koje mislimo u pogodnom momentu potpuno iskoristiti. Na čisto smo s time da će u budućim događajima naš korpus imati krupne i velike zadatke. Baš zato i mislimo da naše pripreme trebaju biti što detaljnije i brze.

Posljednji su događaji u svijetu imali velikog uticaja na političku situaciju u našim krajevima. U vezi sa tim događajima situacija se skoro u svim područjima naše oblasti znatno popravila. Najvidniji rezultati vide se u Pokuplju i Žumberku kao i u Krajini. Mase boraca pristupaju u našu vojsku i narod je načisto s time da je pobjeda već naša. U neprijateljskim garnizonima u gradovima kao Karlovac, Petrinja i Sisak kod neprijateljskih vojnika osjeća se velika demoralizacija i pometnja. Građanstvo u gradovima željno očekuje dolazak naše vojske i priprema se za skori dan oslobođenja. Svi su na čisto s time da je pitanje samo nekoliko dana ili tjedana, pa da naša vojska uđe u te gradove.

IV

Najnoviji politički događaji kao i sporazum Tito—Šubašić još nije potpuno jasan i objašnjen svim borcima našega korpusa. Mnoga su pitanja objašnjena i mnogi borci pravilno gledaju na sam sporazum, ali još imade i mutnih gledanja.

---

[19] Glavni štab NOV i PO Hrvatske raspisao je međukorpusno takmičenje u vremenu od 15. juna do 15. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

[20] O zadacima koje je Glavni štab NOV i PO Hrvatske postavio jedinicama u vezi ulaska u oslobođene gradove vidi dok. br. 36 i 37.

Naše borce najviše oduševljavaju pobjede bratske Crvene armije i njih najviše zanima koliko je ona daleko od naše granice. Politički komesari naših jedinica redovno govore o pobjedama Crvene armije i brinu se da borci putem štampe budu pravilno i na vrijeme upoznati sa svim najnovijim događajima.

Što se tiče morala i borbenosti mi možemo reći, da je on danas na vrlo dobroj visini. Unatoč teškoća koje postoje po pitanju ishrane, obuće i odjeće, borci gledajući skoru potpunu pobjedu voljni su da dadu sve od sebe da ista što prije dođe. Izvjesne naše jedinice politički su mnogo čvršće nego što su bile prije, a naročito su očvrsnule u prošlom mjesecu.

Sa odjećom i obućom stojimo vrlo slabo. Veliki broj novih boraca, koji dolaze, uglavnom su goli i bosi i većina dolazi sa šeširima tako da naše jedinice po svom vanjskom izgledu daju vrlo šarolik izgled. Prošli mjesec dana mi od saveznika nismo primili ništa od odjeće i obuće.

U našem štabu nema većih promjena. Rad se odvija dosta dobro i odsjeci su nam uglavnom popunjeni. Šefovi odsjeka prilično zadovoljavaju. Ovih dana došao je za šefa propande drug Branko Borojević, bivši komesar I brigade VII divizije. Postigli smo da je vojnički red i disciplina u našem štabu na priličnoj visini. Održali smo smotru štaba kojoj je prisustvovao i načelnik GŠH.[21] Smotra je imala zadatak da nam omogući upoznavanje sa svim našim odsjecima i njihovim pomoćnim osobljem, kojeg ima dosta veliki broj od kojih su mnogi novi drugovi koje mi još nismo poznavali. Sama smotra dobro je uspjela.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
V.[22] Holjevac

(M. P.)

[21] Pavle Jakšić
[22] Vjećeslav

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 6. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 235
Dne 6. septembra 1944.

Opći vojno-organizacioni izvještaj.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

a) *Operativna situacija u glavnim crtama.*

U toku proteklog mjeseca na sektoru našeg korpusa nije bilo većih promjena u rasporedu i snazi neprijateljskih jedinica. Pod kraj mjeseca otišli su dijelovi I kozačke divizije sa pruge Sisak — Dubica u akciju u Moslavinu.[2] Na prugu Sisak — Kostajnica došla je 3. bojna I gorskog zdruga da bi osigurala ovu prugu, gdje su naše jedinice bile naročito aktivne.[3] Neprijatelj se držao uglavnom defanzivno; ofenzivu na našu oslobođenu teritoriju nije poduzimao.

Sa pruge Zagreb — Karlovac neprijatelj je vršio manje ispade prema Žumberku do Krašića, a iz Karlovca izvršio je neprijatelj nekoliko ispada na karlovački sektor. Pod kraj mjeseca neprijatelj je prodro iz Vrbovskog cestom Lujzijana i preko Bosiljeva uspostavio ovom cestom vezu Vrbovsko — Karlovac, koju je napustio.[4]

Sa sektora Kostanjevica — Št. Jernej u Sloveniji bjelogardisti i četnici vršili su manje ispade na Žumberak napadajući bolnice i komandu mjesta.

Iz Cazina ustaše su također vršile ispade u okolna sela radi pljačke i mobilizacije.

Na Cazinskom sektoru bili su također aktivni zelenaši, koji su napadali kurire, kidali naše telefonske linije i izvršili jedan napad na Štab Unske operativne grupe.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/8, k. 426 A.
[2] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 53.
[3] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 35.
[4] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 31.

Iz Cazina je na našu stranu prešao Haso Dizdarević sa oko 150 boraca, dok se je daljnih 150 ustaša razbježalo povodom njegovog odlaska.

Snage našeg korpusa nisu u ovom mjestu preduzimale neke veće akcije. Jedinice su djelovale partizanski. Rušena je pruga Sisak — Sunja — Kostajnica, te pruge Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac — Ogulin. Upotrebom protutenkovskog bacača „Pijat" natjerata su neprijateljska osiguranja da napuste mnoge bunkere na pruzi. Pored toga snage VII divizije zadale su udarce četnicima u Četvrtkovcu, Strmenu i Crkvenom Boku, te je četnička aktivnost u Trokutu potpuno suzbijena.[5] Sredinom mjeseca dvije brigade prešle su za Moslavinu.[6]

Snage VIII divizije bile su manje aktivne. I brigada izvršila je neuspjeli napad na Kupski most. Potom je zajedno sa XXXIV divizijom suzbila pokušaj neprijatelja da upadne u Pokuplje.[7] II kordunaška brigada u borbama na sektoru Prijeboja pomagala je XXXV diviziji za vrijeme ofenzive.[8] III brigada djelovala je na komunikaciji Brinje — Ogulin — Karlovac.[9]

Snage VII, VIII i XXXIV divizije bile su povremeno angažirane osiguranjem prebacivanja hrane iz Slavonije i Posavine za Gorski kotar.[10]

Neprijateljska avijacija nije bila aktivna. Savezničke avijacija tukla je uporišta na željezničkoj pruzi Zagreb — Dubica i pruzi Ogulin — Karlovac — Zagreb.

b) *Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom.*

Štab Korpusa u organizacijskom pogledu je za sada popunjen. Postoje svi otsjeci po naredbi o formaciji štabova korpusa.

Za šefa Operativnog otsjeka došao je drug potpukovnik Tarabić,[11] do sada na dužnosti načelnika štaba VIII udarne divizije; za šefa Obavještajnog otsjeka došao je drug kapetan Saršon,[12] do sada komandant Karlovačkog odreda. Radu ovog otsjeka posvećena je puna pažnja i sada se pitanje obavještajne službe sređuje na pojedinim sektorima našeg korpusa.

---

[5] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 22.
[6] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 51 i 77.
[7] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 49.
[8] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 48.
[9] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 78.
[10] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 100.
[11] Joco
[12] Zdenko

Za šefa Propagandnog otsjeka postavljen je drug komesar Branko Borojević, do sada komesar I brigade VII udarne divizije.

Rad svih otsjeka pri Štabu Korpusa u cjelini krenuo je na bolje i sređuje se. Sada je omogućeno i Štabu Korpusa da dobije bolji uvid u rad jedinica na terenu i da vrši jaču kontrolu nad izvršenjem postavljenih zadataka. Rad štaba odvija se planski i štab u pogledu discipline i vojničke odgovornosti također je krenuo na bolje.

VII Divizija. Od prošlog izvještaja do danas u organizacionom pogledu jedinica u sastavu VII divizije nastale su slijedeće promjene.

Od bivšeg Banijskog odreda formiran je I i II banijski odred; sa 2. bataljonom ranijeg Banijskog odreda popunjena je III brigada, a jedan bataljon dat je u II banijski odred, tako da su u sadanjem I banijskom odredu ostala samo dva bataljona; II banijski odred također ima dva bataljona.

Za komandanta ovog odreda postavljen je poručnik Milan Martinović, dosadanji komandant 3. bataljona III brigade VII udarne divizije; za komesara postavljen je drug Dragan Rula, do sada pomoćnik politkomesara bivšeg odreda; za načelnika drug poručnik Mile Dragišić, do sada zamjenik komandanta bataljona ranijeg odreda; za pomoćnika politkomesara drug Rađenović Mile, do sada politkomesar 4. bataljona ranijeg odreda.

Za komandanta I banijskog odreda postavljen je drug Đuro Vujić, do sada zamjenik komandanta bivšeg odreda; za politkomesara drug Mraković Janko; za načelnika štaba drug kapetan Mrkšič Đuro; za pomoćnika politkomesara drug Čavić Dušan. Komandant ranijeg Banijskog odreda drug kapetan Babić[13] postavljen je za načelnika u III brigadi VII udarne divizije.

Odred se dobro snalazi i djeluje na sektoru Trokuta; jedan mu bataljon djeluje između Save i beogradske pruge, a drugi između beogradske pruge i Une.

II brigada VII udarne divizije uključena je u sastav Unske operativne grupe.

Komesar brigade, drug Branko Borojević, postavljen je za šefa Propagandnog odjela ovog korpusa; na njegovo mjesto biće postavljen drug Mraković Janko, do sada komesar ranijeg Banijskog odreda.

Dvije brigade VII divizije (III i IV) sada djeluju sjeverno od Save.[14] Na sektoru Banije ostala je I brigada sa I i II banijskim odredom.

---

[13] Branko

[14] Vidi dok. br. 31 i 86.

Sada je na Baniji formiran Privremeni operativni štab pod komandom kapetana Trninića[15] i komesara II brigade druga Matijaševića.[16] Ovaj štab rukovodi operacijama na tom sektoru. Ostali dio Štaba Divizije nalazi se sa ostalim dijelovima sjeverno od Save.

Prema aktivnosti dijelova VII udarne divizije sjeverno od Save i ovih dijelova na Baniji može se reći da rad Štaba Divizije kao i štabova brigada i štabova odreda u cjelini odgovara svom zadatku.

Komandant I brigade kapetan Suzić,[17] poslije kako mu je ukazano na nedostatke njegovog držanja u odnosu na ostale članove štaba i na podređene u brigadi, popravlja se.

VIII Divizija. U toku prošlog mjeseca formirani su peti bataljoni u I i II brigadi. Poslije rasformiranja grupe formiran je Operativni štab za Kordun. Ovaj operativni štab ima pod komandom dva bataljona, koje mu daje na smjenu I i II brigada.

Rasformirane su mitraljeske čete pri bataljonima i formirani mitraljeski vodovi.

Štab Divizije u svom radu zadovoljava. Također štabovi brigada u cjelini zadovoljavaju, jedino pomoć treba Štab III brigade.

Neke nove organizacione izmjene izvršene su u štabovima bataljona, te se očekuje veći polet u radu i veća vojnička čvrstina jedinica. Ove su izmjene učinjene poslije dolaska divizije sa Žumberka,[18] gdje su se ispoljile slabosti nekih rukovodilaca i ukazala se potreba za reorganizacijom.

U Brdskom divizionu se popravlja stanje dolaskom novog komandanta.

XXXIV Divizija. Štab je kompletan osim operativnog oficira. Štab se u operativnom smislu sve više razvija, što pokazuju rezultati akcija, koje je ova divizija izvela u posljednje vrijeme. Sa radom ovog štaba smo zadovoljni.

Štab brigade „Franjo Ogulinac Seljo" također nema operativnog oficira. Štab je počeo malo popuštati u radu; ovo popuštanje je posljedica slabih vojničkih odnosa između rukovodilaca u štabu i u vezi s time i osjećaja odgovornosti u vojničkom pogledu nema dovoljno. Na ovaj nedostatak skrenuta je Štabu pažnja sa strane Štaba Divizije.

---

[15] Milan

[16] Sava

[17] Miloš

[18] Ona je prešla sa Žumberka na Kordun 22. jula 1944 (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 89).

Štabovi bataljona [brigade] „Franjo Ogulinac Seljo" nepopunjeni su, jer im fale operativni oficiri. Uglavnom štabovi bataljona su na visini svog zadatka.

Štab Karlovačke brigade je organizaciono popunjen. Po posljednjim rezultatima, koje je postigla ova brigada, može se za štab ove brigade reći, da je na visini svog zadatka. Inače se stanje u ovoj brigadi iz dana u dan popravlja.

Štabovi bataljona Karlovačke brigade popunjeni su i u radu se prilično dobro snalaze i zadovoljavaju.

Od Žumberačkog odreda je ovih dana formirana Žumberačka brigada.[19] O ocjeni ovog štaba kao i o njegovom organizacionom sastavu ne može se za sada ništa reći.

Štab Turopoljsko-posavskog odreda u posljednje vrijeme popušta. Zamjenik komandanta ovog odreda najslabija je tačka u štabu. Preduzete su mjere da se popravi.

Štab Karlovačkog odreda je nepotpun. U posljednjim borbama kod Hrašća ranjen je komandant i operativni oficir tako, da je u štabu ostao komesar i njegov pomoćnik.

Unska operativna grupa. Štab Grupe popunjen je. Njegova slaba tačka je još uvijek komandant, ali inače štab uz pomoć odgovara svom zadatku.

Štab I brigade još se nije do kraja uzdigao i ne zadovoljava. Štabovi bataljona se popravljaju u ovoj brigadi i stanje brigade kreće na bolje.

Također Štab II muslimanske brigade nije na zavidnoj visini, ali i u ovoj brigadi stanje kreće na bolje svaki dan. Komandant Brigade[20] sve se bolje snalazi na svojoj dužnosti i vojnički se dobro razvija; ima uslova za daljnji razvitak. Štabovi bataljona u Brigadi nešto su bolji od štabova bataljona u I brigadi.

Štab II brigade VII udarne divizije, koji je uključen u sastav Unske grupe, kao štab stoji na visini svog zadatka u cjelini. Komandant je sklon uljepšavanju izvještaja, a Štab se kao cjelina nije dobro ponio u svom držanju prema Štabu Grupe, zbog uključenja brigade u Unsku operativnu grupu. Štabovi bataljona ove brigade su na visini svog zadatka.

c) *Formacijski sastav jedinica i njihova popuna.*

Štab Korpusa u svom sastavu ima sve dijelove, koji se predviđaju naredbom o formaciji štaba korpusa.

---

[19] Ona je formirana 27. avgusta 1944 (opširnije o tome vidi tom V, knj. 29, dok. br. 7).

[20] Muharem Međedović

Štab VII Divizije. Od zadnjeg izvještaja[21] do danas u formacijskom stanju ima izmjena u toliko što je II brigada ove divizije uključena u sastav Unske operativne grupe. II banijski odred kao nova jedinica ušao je u sastav ove divizije. Drugih izmjena nije bilo.

Štab VIII Divizije. Nove izmjene u formacijskom sastavu od zadnjeg izvještaja bile su slijedeće: Formirani su peti bataljoni u I i II brigadi i formiran je Operativni štab za Kordun. Rasformirane su mitraljeske čete pri bataljonima i formirani mitraljeski vodovi.

Štab XXXIV Divizije. U formacijski sastav ove divizije ušla je sada i Žumberačka brigada, koja zasad ima štab i stražu. Brojno stanje je oko 560 boraca, a Žumberački odred ima 150 boraca. Žumberačka brigada ima tri bataljona, koji su dati iz prijašnjeg Žumberačkog odreda, jedan bataljon Odreda ostavljen je kao kostur novog Žumberačkog odreda.

Turopoljsko-posavski odred ima dva bataljona, od kojih je jedan novoformiran; tako su Odredu uzeta dva bataljona i s njima popunjena Brigada „Franjo Ogulinac Seljo". Formiran je Dopunski bataljon koji sada broji oko 400 ljudi. Iz Dopunskog bataljona uzimaju se ljudi i popunjavaju brigade.

Unska operativna grupa. Pored dvije muslimanske brigade uključena je u sastav Grupe i II brigada VII udarne divizije. Sada je formiran jedan muslimanski odred, koji broji 150 boraca. U svom sastavu ima dva bataljona.

Odred je formiran od grupe, koju je doveo Haso Dizdarević.

Drugih promjena u formacijskom pogledu nema.

Uslovi za popunjavanje jedinica sada su najpovoljniji na Turopoljskom, Žumberačkom i Karlovačkom sektoru. Odziv je na poziv dobar. Dopunski bataljon na Turopolju svakog dana brojčano raste. 150 novomobilisanih iz ovog bataljona već je upućen za popunjavanje jedinica XXXIV divizije, a Bataljon još broji oko 400 ljudi. Jedina teškoća je u pogledu naoružanja. Trebali bi da imamo 1000 karabina, pa bi ih mogli odmah upotrijebiti. Za sada najmanje uslova za popunu ima VII i VIII divizija; donekle bolje uslove ima VII divizija s obzirom da je u Trokutu mobilizacija krenula i da II banijski odred svakog dana jača.

Na sektoru Unske operativne grupe također ima uslova za mobilizaciju, naročito između Cazina prema Bihaću.

Sada smo mobilisali oko 150 žena i omladinki, koje ćemo poslije 10-dnevnog kursa upotrijebiti za rad na aero-bazama, kako bi borce mogli oslobiditi i poslati u jedinice.

---

[21] Odnosi se na izvještaj od 7. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 25).

d) *Brojno stanje i naoružanje*

prilaže se.[22]

e) Socijalni i nacionalni sastav

prilaže se.[23]

f) *Nastava u jedinicama, školama i kursevima.*

Plan rada koji je dao Štab Korpusa za obuku sa borcima i nižim rukovodiocima po jedinicama sprovodi se u život. Kontrolu toga rada vrši Štab Korpusa preko potpukovnika Latasa,[24] koji je zadužen po organizaciji kurseva za nastavu i obuku po jedinicama. On se nalazi stalno na terenu i zadržava se po jedinicama.

Podoficirski kursevi održavaju se u VII, VIII i XXXIV diviziji te Unskoj operativnoj grupi. To su kursevi za vodnike i desetare i pokazalo se da niži rukovodioci koji pređu ovaj kurs mnogo se bolje snalaze na svojim dužnostima u jedinicama i da kursevi daju pozitivne rezultate.

Nedostaci u stručnoj spremi starješina još uvijek se sastoje uglavnom u slaboj primjeni manevra, u izvršenju izviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju. Kod boraca su osnovni nedostatci slaba upotreba oružja, neobučenost u gađanju i rukovanju vatrom, te slabo snalaženje i korišćenje zaklona u napadima i odbrani bilo na otvorenom polju bilo na naseljenim mjestima.

Pri Štabu VII udarne divizije održavaju se kursevi za četne i bataljonske bolničare, a također je organiziran i veterinarski kurs za marvene bolničare.

U VIII diviziji održavani su časovi od strane saniteta po pitanju zaštite od bojnih otrova i pružanju prve pomoći kod upotrebe bojnih otrova.

g) Specijalne jedinice i službe.

1. Radi pojačanja obavještajne službe formirani su po svim brigadama i odredima izviđački vodovi. Rad ovih vodova još nije pravilno iskorišten, niti je rad dostigao željeni cilj. Ima slučajeva da i danas prolazi neprijateljska kolona pored sektora naših divizija, a da se ne mogu dobiti podaci kakova je jedinica.

---

[22] i [23] Izvještaji Štaba 4. korpusa NOVJ o brojnom stanju i naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–11/I i 2–11/I, k. 426 B).

[24] Dane Latas

Obavještajni otsjeci posvetiće još veću pažnju ovoj službi, kako bi se mreža obavještajne službe što više razvila, naročito danas kada su neprijateljske kolone sve više u pokretu iz raznih pravaca.

2. Artiljerijski divizion Štaba Korpusa je sređen, a također i artiljerije divizija su prilično dobro sređene. Artiljerci su obučeni, a komandni kadar osposobljen je, u slučaju proširenja Diviziona moći će savladati i veći broj artiljerije bez većih teškoća.

3. Inžinjerske čete u divizijama formirane su i sada se proširuju zbog novih zadataka, naročito po minerskoj grani.

Neposredno pod Štabom Korpusa imade II diverzantski bataljon i Pontonirski bataljon. Diverzantski bataljon dobro je sređen i njegov rad daje pozitivne rezultate. Za stručnu obuku ovih jedinica stara se Štab Korpusa i one će biti osposobljene za vršenje većih zadataka.

4. Za osposobljavanje rukovodilaca službe veze formiran je radio-telegrafski kurs pri Štabu Korpusa, koji je počeo da radi, te će se nedostatak stručnog osoblja smanjiti. Služba veze prilično funkcionira sa štabovima divizija, a tako isto u divizijama između pojedinih dijelova. Većinom se koriste telefonske veze; u nekim slučajevima radio-telefonske, a redovno radio-telegrafske.

5. Intendantura našeg korpusa još uvijek je zauzeta većim dijelom oko primanja materijala, koji šalju Saveznici i raspodjelom toga materijala jedinicama. Hrana jedinicama se dostavlja na vrijeme, a rad Intendanture u zadnje vrijeme popravlja se. Ishrana jedinica također je prema potrebama normalna.

6. U zadnje vrijeme sanitetska služba zadovoljava potrebama. Rad oko davanja pomoći ranjenicima i prebacivanje ranjenika dobro je organiziran; u zadnje vrijeme stiglo je još sanitetskog materijala od Saveznika, čime će pomoć ranjenicima biti olakšana.

h) *Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i razni problemi koji se postavljaju.*

Što se tiče morala i borbenosti mi možemo reći, da je na vrlo dobroj visini; unatoč teškoća koje postoje po pitanju ishrane, odjeće i obuće, borci, gledajući skoru potpunu pobjedu, voljni su da dadu sve od sebe, da ista što prije dođe. Izvjesne naše jedinice postale su mnogo čvršće nego što su bile prije, a naročito su očvrsnule u toku prošlog mjeseca. Najnoviji politički događaji, kao i događaji na frontovima, imali su veliki utjecaj na poboljšanje moralno-političkog stanja u jedinicama našeg korpusa.

Naše borce najviše oduševljavaju pobjede velike Crvene armije i njih najviše zanima koliko je ona daleko od naše granice. Politički komesari u jedinicama redovno obavještavaju i govore borcima o velikim pobjedama Crvene armije i brinu se da borci putem štampe budu pravilno i na vrijeme upoznati sa svim najnovijim događajima.

Sporazum Tito — Šubašić još nije potpuno jasan i objašnjen svim borcima našeg korpusa. Još imade boraca koji nisu na čistu s tim, što smo mi dobili s ovim sporazumom i da je to potpuna pobjeda našeg pokreta.

S odjećom i obućom stojimo vrlo slabo. Veliki broj novih boraca koji dolaze uglavnom je go i bos, većina dolaze u šešširima tako da jedinice po svom vanjskom izgledu izgledaju šaroliko. U mjesecu augustu mi nismo primili od Saveznika ništa odjeće i obuće.

Ishrana je nešto bolja, no još nije zadovoljavajuća kod nekih jedinica.

Zdravstveno stanje je prilično dobro.

Izvještaj o radu i stanju
Korpusne vojne oblasti.

I. *Političko-ekonomska situacija.*

O političkoj situaciji na teritoriji Korpusne oblasti može se reći da je ona općenito svakog dana povoljnija. Ovome idu u prilog događaji koji se u posljednje vrijeme odvijaju u svijetu i kod nas. Narod sve više osjeća blizinu oslobođenja i povjerenje u ispravnost naše politike i naše borbe svakog dana raste u očima masa.

Na zborovima koji su održani zadnjih mjesec dana na Kordunu i Baniji moglo se zapaziti da dolazi do sve čvršćega jedinstva između srpskog i hrvatskog dijela stanovništva na ovim područjima, a s druge strane, uporedo s ovim, vidi se da uticaj četnika na srpske mase i uticaj Mačekovih agenata na hrvatske mase u dobroj mjeri opada. To se također vidi i prema broju novomobilisanih i prema opadanju broja dezertera. Mora se napomenuti, da ima i izuzetaka među hrvatskim selima, gdje se ponovno osjećaju Mačekovi agenti, koji nastoje učvrstiti pozicije njihove protunarodne politike u tim selima i odvojiti mase od našeg pokreta. Tako u hrvatskom selu kraj Topuskog, od 16 poziva nije se ni jedan odazvao, a tako isto i u općini Stankovac na Glinskom kotaru, 7 mladića otišlo je prije poziva u neprijateljski garnizon Petrinju.

Na bihaćkom području situacija se u znatnoj mjeri izmijenila dolaskom Hase Dizdarevića sa svojih 150 ustaša na

stranu NOV iz neprijateljskog uporišta Cazin. Neke grupice „zelenog kadra" po dolasku Dizdarevića priključile su se njegovim vojnicima. Osim toga redovno po neki vojnik iz neprijateljskih jedinica u Cazinu i Otoci prebjegava na našu stranu. Ovo osipanje iz neprijateljskih garnizona također se osjeća i na ostalim područjima, što još više pojačava uvjerenje kod naroda u skori slom neprijateljskih snaga.

Na Turopoljsko-pokupskom, Žumberačkom i Karlovačkom području stanje se popravlja, dok ipak za Žumberačko područje može se reći da zaostaje iza ova dva područja. Nekih naročitih momenata za istaći u političkom pogledu na sektorima ovih područja nebi bilo.

Ekonomska situacija na teritoriji Korpusne oblasti u cjelini je povoljna. Žetva je i kosidba završena. Vršidba još nije i na nekim dijelovima oblasti trajaće još i tokom ovoga mjeseca. Rad oko vršidbe uglavnom zapinje zbog nedostatka nafte i benzina, pa se samo jedan vrlo mali broj mašina, prerađenih na ugalj, moglo uposliti. Osim toga spremaju se nove zalihe žita i u toku je nova kampanja za prikupljanje viškova na dobrovoljnoj bazi, a prema potrebi i rekvizicija. Vrši se prebacivanje žita i stoke iz Moslavine i Posavine za Liku i Gorski kotar.

II. *Organizaciono stanje Korpusne vojne oblasti i rad po referadama.*

1. U organizacionom pogledu prošlog izvještaja do danas bile su slijedeće promjene: potpredsjednik korpusnog suda drug kapet. Branko Rebić postavljen je za predsjednika. Na njegovo mjesto postavljen je drug Pejnović Andrija, do sada na dužnosti komesara Turopoljsko-pokupskog odreda. Iz Italije sa liječenja povratio se drug kapetan Mile Ljepović, koji je do sada bio na dužnosti šefa Otsjeka za zaštitu naroda, a sada će biti postavljen za člana Otsjeka za mobilizaciju, gdje će ujedno vršiti nadzor o radu i životu partizanskih straža po područjima. U Ekonomski otsjek postavljen je za člana drug Vladić Petar, koji je do sada bio referent za ekonomiju na Banijskom području. On je sada završio viši intendantski kurs i mišljenja smo da će njegovim dolaskom ovaj otsjek biti pojačan. U ovaj otsjek uzet je na rad za knjigovođu drug Rudolf Vizler, koji je do sada radio u prometnoj stanici i E.O. GŠH.[25] u Topuskom.

2. Rad Korpusne oblasti kao cjeline. Uglavnom rad Oblasti za sada je usmjeren na pojačanje mobilizacije na svim područjima, na prikupljanju novih zaliha hrane, učvršćivanje

[25] Ekonomski odsjek Glavnog štaba Hrvatske

odnosno organiziranje saobraćaja i prebacivanja hrane iz Moslavine i Posavine za Liku i Gorski kotar. U svemu se, kao i do sada, pomažu komande područja u njihovom radu.

3. Rad po referadama.

Ekonomski otsjek: Rad ovog otsjeka, uz pomoć sa druge strane, zadovoljava svom zadatku. Posljednih mjesec dana radilo je 11 komisija za prikupljanje hrane na Turopoljsko-pokupskom području. Zadnji tjedan formirane su komisije na svim općinama Bihaćkog područja za prikupljanje stoke i žita i do sada je sakupljeno oko 60 kom. stoke i do 6 vagona žita. Sa komisijama na Turopolju rukovodio je drug poručnik Sibinčić, pomoćnik šefa otsjeka. Otsjek je također radio na prebacivanju hrane iz Moslavine i Posavine za Liku. Osim toga održane su konferencije sa okružnim NOO-ima i područjima u vezi sa novom kampanjom prikupljanja žita i stvaranja novih zaliha.

Ishrana jedinica Unske grupe bila je neko vrijeme slaba, a naročito bila je oskudica kruha i mesa. Sada je to stanje popravljeno. Kod ostalih jedinica nije bilo većih nedostataka u ishrani. Što se tiče bolnica, ponekad zapne ishrana u Oblasnoj bolnici i oporavilištu, međutim i to je sada ponovno sređeno. Bolnice su sa ishranom uglavnom zadovoljne. U posljednje vrijeme zbog suše nijesu neki mlinovi radili redovnim kapacitetom, pa se pojavila oskudica u brašnu tako da dijelovi u garnizonu br. 22 nisu dobili puno sljedovanje u kruhu. To je pitanje sada riješeno na taj način, što su uzeti jači mlinovi na Glini i Korani, koji će mljeti samo za potrebe vojske.

Pod upravom ovog otsjeka organizirana je radionica sapuna, koja je do sada izradila oko 920 kom. sapuna, prilično dobre kvalitete, koji se uglavnom dodjeljuju za potrebe bolnica. Uz sapunaru osniva se i uljara, gdje će se proizvoditi ulja od koštica od bundeva i suncokreta. Radi iskorištavanja lana i konoplje proširiće se rad tkaonice prvih zavoja i formirati kudeljara, u kojoj će raditi 15 kažnjenika. U ovoj radionici već se proizvode prvi zavoji, gurtne za nosila ranjenika i platno za izradbu vreća. Isto tako uz centralne radionice, kožarsku, šustersku i tehničku, formirana je i šnajderska radionica. Za pravilan rad u ovim radionicama i iskorištavanje radionica u dovoljnoj mjeri biće organizovano jedno centralno rukovodstvo od stručnjaka, koji će kao savjetodavni organ pri Ekonomskom otsjeku ove oblasti upravljati radom ovih radionica i proširivati radionice prema mogućnostima.

Nabavni centar ove oblasti radi dosta dobro i do sada su nabavljene veće količine kancelarijskog materijala svih vrsta, a nešto nafte i benzina. Rad je tako organizovan, da se mogu

dobiti veće količine papira, strojeva pisaćih i za umnažanje, radio-aparata itd.

Otsjek za mobilizaciju: Šef otsjeka drug Hrženjak stalno se nalazi na terenu. Najviše se zadržava na Turopoljsko-pokupskom području. Tako isto i drugi član Otsjeka za mobilizaciju drug Mladen Drakulić povremeno posjećuje Bihaćko i Kordunaška područja i pruža pomoć referentima za mobilizaciju. Ovaj otsjek u svom radu sasvim zadovoljava. Mobilizacija najbolje ide na Turopoljskom, Karlovačkom i Banijskom području, dok na ostalim područjima mobilizacija ide nešto slabije. Posljednjih mjesec dana, tj. u mjesecu augustu, mobilisano je svega oko 1000 Hrvata i 286 Srba. Od toga je upućeno u operativne jedinice 990 i 177 u vojno-pozadinsku službu, ostalo otpušteno kao stalno nesposobno.

Sanitetski otsjek: Bolnice i zemunice sada su dovršene i na I kordunaškom području. Isto tako dovršene su bolnice u Tuliću i na Bihaćkom području. Pored ovoga još uvijek se dograđuju po ranijem planu nepredviđene prostorije za kupatila, podzemne suhe komore itd. Vojnički i politički život u bolnicama je na prilično dobroj visini, naročito na Baniji. Stanje u bolnicama je dobro sređeno.

Radi što bolje koordinacije pozadinskog i operativnog dijela saniteta, Sanitetski otsjek ove oblasti spojen je sa sanitetskim odjelenjem pri operativnom dijelu štaba.

Saobraćajni otsjek: Zadnjih mjesec dana ovaj otsjek radio je uglavnom na organizaciji prevoza hrane za Liku. Formirane su transportne stanice od Trokuta preko Banije za Topusko, Kladušu, Slunj i dalje. Isto tako postoje transportne stanice od Turopolja do Topuskog. Šef otsjeka lično je radio na organizaciji prikupljanja kola preko pruge u Posavinu, odakle je već prebačeno oko 160 kola žita. Ove transportne stanice dobro obavljaju poslove i posljednjih mjesec dana prebačeno je za Liku oko 20 vagona žita i to uglavnom kolima. Pri komandama područja postoje stalno vozarski eskadroni, koji se upotrebljavaju za ovaj transport. Sada je formiran i pri korpusnoj oblasti jedan vozarski eskadron od 14 pari konja i kola, koji će pojačati na 25 pari konja i kola. Formiranjem ovog eskadrona biće olakšan transport na glavnim komunikacijama.

Cestarska služba: Popravljaju se glavne ceste, izgrađuju propusti i grade mostovi. Prošli mjesec dovršen je veliki most preko Gline kod Glinske bolnice, dovršen je most kod Crevarske Strane na cesti Vrginmost — Vojnić i jedan manji most napravljen je na potoku Perni u selu Perni.

Rad poštansko-telefonske sekcije odvija se uglavnom kao i do sada. Osjeća se nedostatak u telefonskim centralama, te-

lefonima i ostalom materijalu. Poduzete su mjere da se na svim centralama postave pismeni ljudi, kako bi se bar donekle olakšao telefonski saobraćaj.

Tehnički otsjek: Građevinska sekcija: uglavnom se radilo posljednjih mjesec dana na proširenju pilane Perna i na gradnji Korpusne apoteke i zgrada za Glavni štab Hrvatske. Kroz taj mjesec izgrađeno je 12 zgrada za Glavni štab Hrvatske, 5 zgrada za potrebe apoteke, 1 zemunica za apoteku, 1 zgrada za stolarsku radionicu, 1 zemunica za Vojnu oblast i popravak zgrada za radionice: sapunaru, tkaonicu i za smještaj Korpusne oblasti. Jedno odjeljenje Radnog bataljona radilo je na popravci aerodroma.

Radni bataljon, koji se nalazi pod građevinskom sekcijom, broji sada 100 ljudi sa prilično alata, koji je prikupljen u Turopoljskom području. Bataljon je organizaciono dobro sređen. Štab bataljona, komesar i komandant, mnogo se staraju za rad i život bataljona i stanje u bataljonu u zadnje vrijeme mnogo se popravilo.

Industrijska sekcija: Rad ove sekcije svodio se zadnjih mjesec dana na davanje pomoći oko opravke mašina i motora za vršidbu i na organizaciju novih radionica pri komandama područja.

Rad sudskog vijeća: Pri Korpusnoj oblasti svodio se uglavnom na formiranje sudskih vijeća pri komandama područja i davanju uputstava za rad područnim sudovima.

III. Organizaciono stanje komandi područja i rad po referadama.

1. *Banijsko područje.*

Organizacione promjene u ovome području uglavnom su ove: dosadanji referent za ekonomiju drug Petar Vladić stavljen je na raspolaganje Korpusnoj oblasti, dok je na njegovo mjesto postavljen drug Fićur, dosadanji pomoćnik druga Vladića. Komesar područne bolnice drug Studen stavljen je na raspolaganje Korpusnoj oblasti, dok će na njegovo mjesto biti postavljen drugi komesar. Osnovana je nova komanda mjesta u selu Borojevići za Kostajnički kotar. Za komandanta postavljen je drug kapetan Kaluga Janko, do sada komandant bataljona IV brigade VII udarne divizije. Za komesara Komande mjesta postavljen je Domazet Stevo, ranije komesar čete u brigadi, poslije upućen na lakšu dužnost u pozadinu. Za zamjenika komandanta postavljen je Goga Petar, dosadanji predsjednik Kotarskog NOO-a Petrinja.

2. *Bihaćko područje.*

Nema organizacionih promjena.

3. *I kordunaško područje.*

Smijenjen je komandant i komesar Komande mjesta Vojnić. Za komandanta postavljen je drug Ljuban Vrga, a za komesara drug Nikola Vojnović. Smijenjen je komandant i komesar Komande mjesta Skakavac. Za komandanta postavljen je drug poručnik Pešut Đuro, a za komesara drug Dane Čačić. Formirana je Komanda mjesta u Vrginmostu. Za komandanta postavljen je drug Dušan Radanović, a za komesara drug Nikola Krivokuća. Za zamjenika komandanta postavljen je drug Malobović Nikola. Također je smijenjen komandant Komande mjesta Topusko i na njegovo mjesto postavljen je drug Suzić Dmitar, dosadanji komandant mjesta Dvor.

4. *Žumberačko područje.*

Formirana je ponovno komanda mjesta Sošice, pošto je prije mjesec dana ova komanda bila potpuno razbijena i potučena od strane neprijatelja. Za komandanta postavljen je drug Savor Jura, a za komesara postavljen je prijašnji komesar, koji je uspio pobjeći, kad je komanda bila napadnuta.

U komandi Turopoljsko-pokupskog i Karlovačkog područja organizacionih promjena nije bilo.

U cjelini rad komandi područja znatno se popravlja. Jedino još uvijek nije sređeno Žumberačko područje. Tamo će sada biti upućen drug Spaček Božo za komesara, dosadanji komesar I kordunaškog područja, a pošto su njemu prilike tamo poznate, dok je još na tom području djelovao sa XIII proleterskom brigadom,[26] pa se može očekivati da će rad toga područja krenuti na bolje.

Poslije podjele Kordunaškog područja na I i II, rad I kordunaškog područja mnogo se popravio. Vrši se veća kontrola nad radom u komandi mjesta, a isto tako i nad ostalim organima komande područja. II kordunaško područje još se nije u dovoljnoj mjeri snašlo, jer su ljudi na nove dužnosti došli iz operativnih jedinica i ne mogu se tako brzo snaći. Zato će Oblast sa svoje strane nastojati pružiti što veću pomoć kako bi se stanje i na ovom području što bolje sredilo.

---

[26] Trinaesta proleterska brigada „Rade Končar" dejstvovala je na Žumberku od svog formiranja, 10. novembra 1942, do kraja oktobra 1943 (vidi tom V, knj. 9, dok. br. 68 i knj. 21, dok. br. 9, 10, 39 i 61).

U Bihaćkom području, kako je došao novi komesar, drug Meho, stanje se popravilo, a i sam komandant Zuhdija[27] uz ovog komesara pokazuje više volje za rad i nastoji da zadovolji.

Na Turopoljsko-pokupskom području također se osjeća dolazak novog komesara druga Mrakovića, i rad ovog područja po svim linijama kreće na bolje.

U posljednjih mjesec dana u prikupljanju hrane najbolje se istaklo Banijsko područje. Kampanja za prikupljanje dobrovoljnih priloga na ovome području dala je do sada najbolje rezultate. Od ovih prikupljenih viškova upućeno je 4 vagona za Liku.

Na Turopoljskom području zadnjih mjesec dana radilo se uglavnom na prikupljanju stoke. Sakupljeno je oko 530 kom., što je uglavnom upućeno za XI korpus.

Osim toga Banijsko i Turopoljsko područje bili su angažovani oko prebacivanja hrane iz Slavonije i Posavine. Preko Trokuta je prebačeno iz Slavonije oko 8 vagona, a iz Posavine preko Turopolja 4 vagona žita. Osim ove količine u prošlom mjesecu prikupljeno je na vakantnom posjedu u Furjanu oko 4 vagona žita, što je također upućeno za XI korpus tako da je svega žita u prošlom mjesecu upućeno za XI korpus oko 20 vagona, osim toga 4 vagona posebno za Gorski kotar. Jedan i po vagon žita sada još čeka na prebacivanje preko Mrežnice za Gorski kotar. Na ostalim područjima prikupljanje hrane u žitu i mesu svodilo se samo na potrebe vlastitih jedinica i ustanova.

U mobilizaciji prošloga mjeseca najbolje se pokazalo Turopoljsko i Karlovačko područje, dok ostala područja mobilisala su slabije. Na Turopoljskom području u augustu mobilisano je 364, na Karlovačkom 351, na Banijskom 292, na I kordunaškom 126, na Žumberačkom 94, na Bihaćkom 22, a na II kordunaškom 27 ljudi.

U čišćenju dezertera prošloga mjeseca najbolje se pokazalo i kordunaško područje. Samo na sektoru Komande mjesta Vojnić očišćeno je 115 dezertera, na sektoru Vrginmosta oko 60, tako da broj dezertera na I kordunaškom području sada je vrlo mali. Ovom čišćenju doprinosi u zadnje vrijeme i sve veća mržnja naroda na četnike i dezertere, tako da i sam narod učestvuje u likvidaciji istih.

Na II kordunaškom području ima još oko 270 dezertera u koje se uračunava i 130 organiziranih četnika. Ostali se kriju oko kuća. Na ovom području prošli mjesec uhvaćeno je i poslano u jedinice 120 dezertera. Na ostalim područjima dezer-

[27] Žalić

terstvo je u likvidaciji, izuzev Bihaćko, gdje se još ne zna pravo stanje dezertera u poluoslobođenom teritoriju, a na oslobođenom teritoriju broj se smanjio poslije dolaska Dizdarevićeve grupe iz Cazina.

Invalidskom pitanju pridaje se dosta velika važnost od strane Banijskog, te I i II kordunaškog područja, gdje zasad ima najveći broj invalida. Invalidi su pozivani na skupove, gdje su dobili nešto odijela i obuće, a isto tako na tim skupovima objašnjene su teškoće oko snabdijevanja odjećom i obućom, što je na njih povoljno uticalo i neki su od njih izjavili „znamo mi, da nas naši rukovodioci neće zaboraviti". Tako isto po pitanju unapređivanja u podoficirske i oficirske činove invalida, komande područja vodiće najveću brigu.

IV. Organizaciono stanje i djelatnost partizanskih straža.

Za sada je najbolje sređeno stanje u partizanskim stražama na Banijskom i I i II kordunaškom području. Ovo je razumljivo, jer su na ovim područjima iskusniji rukovodioci straža, a i stražari su stari i provjereni borci, koji su većinom radi ranjavanja poslani i na lakšu dužnost u pozadinu. Ove straže pokazuju i prilično borbenosti, naročito u čišćenju četnika. Tako je u prošlom mjesecu partizanska straža Komande mjesta Petrinja razbila jednu grupu četnika, ubila jednog i jednog ranila, zaplijenila 1 puškomitraljez i 2 karabina. Partizanska straža u Plaškom napala je jedan neprijateljski kamion, uništila ga, zaplijenila 60 l benzina i druge sitne spreme, 2 ubila i 7 ranila neprijateljskih vojnika.

No i pored ovoga moglo bi se općenito reći da su partizanske straže još uvijek na slaboj vojničkoj i političkoj visini, a naročito kad se misli na predstojeće zadatke i ulazak naših jedinica u gradove. Zato će od sada vojnički i politički rad na uzdizanju partizanskih straža biti još više pojačan. Biće obrazovani kursevi za rukovodioce u stražama, a na Baniji ovaj kurs je već počeo.

Pored ostalog treba napomenuti i slabo naoružanje straža, naročito onih kod bolnica. Na nekim sektorima trebalo bi straže pojačati. Uslova za to ima, što se tiče ljudstva, ali nema oružja. Također trebalo bi formirati na Bihaćkom području još 2 komande mjesta: jednu za Šturlić i 1 za Bihać, gdje bi trebalo najmanje 120 pušaka. Formiranjem ovih komandi mjesta povećali bi se uslovi mobilizacije i prikupljanja hrane na tim sektorima. Sada se prikuplja oružje po zemunicama i ovaj problem biće donekle riješen. Straža kod bolnica već je pojačana. Čete partizanskih straža su organizaciono popunjene.

Brojno stanje komandi područja ukupno izgleda ovako:

Banijsko područje: brojno stanje po spisku 1403, od toga otpada na pet četa partizanske straže 440.

Bihaćko područje: brojno stanje po spisku 503, na četiri čete partizanske straže otpada 360.

I kordunaško područje: brojno stanje 971, pet četa partizanske straže 290.

II kordunaško područje: ukupno brojno stanje 591. Na partizanske straže otpada četiri čete sa 327 drugova.

Karlovačko područje: brojno stanje 311, tri čete partizanske straže 141. Turopoljsko-pokupsko područje: ukupno brojno stanje 341, na šest četa partizanske straže otpada 222 druga.

Žumberačko područje: ukupno brojno stanje 414, a na tri čete partizanske straže otpada 138 ljudi.

Što se tiče odnosa straža prema organima NO-vlasti do sada je korektno.

5. *Razno.*

Primijećeno je da kod komandi područja i njihovih podređenih organa po pitanju izvršenja zadataka vlada slaba vojnička odgovornost, a što je glavno, razlog je familijarno ophođenje starijih i podređenih. Na ovo će biti ukazana pažnja komandama područja i zahtijevaće se puni vojnički odnosi u saobraćaju starješina i njihovih podređenih. Također zapaženo je to kod nekih područja, da ne znaju pravilno organizirati rad, nego drugovi sa više osjećaja odgovornosti centraliziraju posao na sebe, dok se drugi provlače i ne ispunjavaju savjesno svoje zadatke. Na savjetovanjima koja se redovno održavaju u područjima sa komandama mjesta biće ove stvari odstranjene.

6. *Problemi i zadaci.*

Pored problema navedenih u zadnjem izvještaju po pitanju vojničkog i političkog uzdizanja svih organa v.v.[28] u pozadini i stvaranja novih zaliha hrane postavljen je zadatak što prije formirati nove komande mjesta na Bihaćkom području, gdje postoje uslovi za mobilizaciju većeg broja ljudstva prvog i drugog poziva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, pukovnik:

(M.P.)

[28] Vojne vlasti

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. KORPUSA OD 6. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
VIII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Br. 8 Dne 6.IX 1944. god.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec august.

Sektor na kome djeluje ovaj korpus karakteriše njegova važnost koju on ima za neprijatelja kao glavni obalski pojas u Dalmaciji. Preko ovog sektora prolaze uglavnom dvije najvažnije saobraćajne linije, koje vežu Dalmaciju sa pozadinom i to linija Split—Knin—Bihać i druga dolinom rijeke Neretve. S obzirom na ovakav značaj ovog sektora neprijatelj je izvršio i osiguranje sa jakim snagama, čije su glavnine uglavnom skoncentrisane oko pomenutih linija. Na našem terenu od njemačkih snaga nalaze se 264. divizija sa sjedištem u Drnišu, 369. divizija sa sjedištem u dolini rijeke Neretve, 118. divizija, kojoj su glavne snage na otocima, a sjedište na prostoru Ljubuški—Mostar, dijelovi 373. divizije, koja uglavnom drži liniju Grahovo—Knin—Bihać, zatim 92. motorizovana brigada i jedan puk Brandenburške divizije koji sačinjavaju pokretnu udarnu snagu. Osim ovih njemačkih snaga povremeno dolaze i odlaze dijelovi drugih jedinica, koji se uglavnom kreću pravcem jug—sjeverozapad i jug—sjever. Od kvislinških snaga nalaze se VI ustaški stajaći zdrug, sastava od 5 bojni, sa sjedištem u Imotskom, VII ustaški stajaći zdrug, čije su snage uglavnom razmještene na prostoru sjeverne Dalmacije. Osim toga od snaga NDH ima još pojedinih ustaških formacija seoske milicije itd. Četničke snage razmještene su na prostoru Kninske i Vrličke krajine i sjeverne Dalmacije. Ukupno brojno stanje neprijateljskih snaga na našem sektoru kreće se od 40—50.000, koji se broj ne može uzeti kao tačan uslijed stalne pokretljivosti neprijatelja u raznim pravcima. Neprijateljske snage zaposjele su čitavu obalu našeg sektora, dok dalje u unutrašnjost drže jače i slabije garnizone. Neprijateljske snage u

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/3, k. 518.

posljednje vrijeme vrlo su aktivne i stalno su u pokretu i u što manjim, što većim akcijama. Najčešća neprijateljska aktivnost je na prostoru južne Dalmacije gdje su naše snage manje i gdje neprijatelj vrši skoro svake sedmice čišćenje i ofenzive većeg i manjeg stepena. Najjača neprijateljska ofenziva bila je na sektoru sjeverne Dalmacije, gdje su snage XIX divizije bile osjetno pritisnute, a pojedini njezini dijelovi pretrpili su osjetne gubitke.[2] Ova ofenziva je uslijedila vjerovatno radi onemogućavanja kanala za dovoz materijala, koji je trebao baš onda stići i zašto su već bile izvršene pripreme.

Dobra komunikativnost terena kao i prisustvo jakih neprijateljskih snaga i osjetljivost neprijatelja na obalskom pojasu, aktivnost naših snaga teško se ispoljava bliže obale izuzev sjeverne Dalmacije gdje se održava XIX divizija pod cijenu skoro stalnih borbi. Ovi razlozi nas rukovode da smo pristupili djelovanju pomoću udarnih grupa, koje su do sada pokazale zadovoljavajuće rezultate iako im pojedine naše jedinice nisu u dovoljnoj mjeri posvećivale pažnju, a niti ih pravilno upotrebljavali (slučaj Južnodalmatinske grupe odreda). Osim toga bilo je nekoliko ofenzivnih i defanzivnih akcija, manjih i većih, na prostoru sjeverne i srednje Dalmacije. Najznačajnija akcija za ovaj period vremena bila je ofenzivna operacija naših snaga u Vrličkoj kotlini i dijelovima Kninske krajine, u kojoj su učestvovale sve tri naše divizije, koje se nalaze na kopnu.[3] Plan ove akcije je još ranije izrađen, ali nije pristupljeno njegovu izvođenju zbog promjena situacija. Ovu operaciju pospješila je ofenziva neprijatelja na XIX diviziju koja je bila dovedena u prilično nezgodnu situaciju, pošto je neprijatelj skoncentrisao jake snage i uspio da je nabaci na Velebit. U takvoj situaciji snage IX i XX divizije izvršile su skoncentrisan napad na Vrličku krajinu i uspjele razbiti i likvidirati sva neprijateljska uporišta i očistiti sav teren do linije Drniš—Knin.[4] Naše snage su bile došle pred sam Knin i mitraljezi su uspješno dejstvovali po samom gradu. S ovim našim napadom snage XIX divizije bile su odmah rasterećene, prešle su u ofenzivu, razbile neprijatelja na liniji Žegar—Ervenik, očistile Bukovicu, prešle Krku i uništile neprijateljski ustaški garnizon u Oklaju,[5] gdje je poginulo 75 najvećih bandita iz Promine i time je ovaj kraj uglav-

[2] Ofanziva Nijemaca, ustaša i četnika protiv jedinica 19. divizije na Bukovici počela je 24. jula 1944 (vidi dok. br. 73).

[3] U toj operaciji, koja je počela 23. jula 1944, učestvovala je 9. i 20. divizija i manji dijelovi 19. divizije (vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 82).

[4] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 2, 10, 11 i 21.

[5] Ustaško uporište u Oklaju uništeno je 2. avgusta 1944 (vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 4).

nom očišćen od najokorjelije bande, a zatim su dijelovi XIX divizije izbili sa zapadne strane pred sam Knin i Drniš. U istom času uslijedila je vrlo jaka ofenziva na snage XX divizije i neprijatelj je uspio da ih nakon vrlo žestoke borbe odbaci sa Vrličkog terena.[6] Sadejstvo sve tri divizije u ovoj akciji bilo je zadovoljavajuće iako su se mogli postići bolji rezultati, da je bila bolja veza i da su izvještaji bili potpuniji i blagovremeni. Ovom operacijom četničkim snagama nanijeti su vrlo osjetni gubitci. Tako napr. Cetinjska brigada koja je imala 840 boraca sada ima svega oko 400. Mosećka brigada koja je brojila preko 600 boraca sada ima oko 200 itd. Moral četnika poslije ove akcije temeljito je poljuljan, te stanje i naš ugled na terenu kojeg kontrolišu četnici uveliko je porastao. Naša XXVI divizija nema mogućnosti za svoju aktivnost pošto se neprijatelj na otocima zbio u jaka i čvrsta utvrđenja, tako da nam je ta divizija, najjača po svom sastavu, uglavnom neiskorištena. Sadašnji raspored naših snaga je isti, s tim što je IX divizija prebačena za dejstvovanje na liniju Gračac—Otrić i Otrić—Lapac.[7] Sadašnja situacija na našem sektoru mijenja se, uslijed izvlačenja pojedinih dijelova neprijateljskih snaga, u pravcu sjevera, ali je to povlačenje još uvijek vrlo malo i još ne povlači za sobom jače posljedice i ne daje mogućnosti jačeg aktiviranja naših snaga.

U organizacionom pogledu od posljednjeg izvještaja izvršene su znatne promjene. Iz samog Štaba Korpusa premješten je po naređenju VŠ pomoćnik načelnika pukovnik Biočić,[8] a na njegovo mjesto imenovan komandant Sjevernodalmatinske grupe odreda major Ivas.[9] Za šefa Personalnog odsjeka imenovan je drug Andrija Božanić (Stevo), tako da su s ovim izmjenama svi odsjeci u operativnom dijelu Štaba Korpusa uglavnom popunjeni sa najnužnijim osobljem. Vojna Oblast izmjenom nekih drugova ostala je bez šefa Saobraćajnog odsjeka, bez šefa sekcije za vezu, dok su ostali odsjeci popunjeni. Rad Štaba Korpusa kao cjeline odvija se uglavnom normalno izuzev u administrativnom pogledu, gdje do sad nismo uspjeli da se postigne blagovremenost s razloga što je pismeni saobraćaj sa našim jedinicama vrlo otežan, a naročito sa XXVI divizijom,[10] zatim manje sa XIX divizijom. Kuriri koji moraju da se probijaju kroz neprijateljske linije po 15 dana, a nekada i više, obično zakašnjavaju tako da nam svi pismeni izvještaji ne mogu stizati

[6] Vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 12.

[7] Ona je tamo prebačena u drugoj polovini avgusta 1944 (vidi dok. br. 73).

[8] Frane

[9] Šime

[10] Ona se nalazila na otoku Visu.

u određenim rokovima, što otežava i nama da u administrativnom pogledu udovoljimo svim traženjima viših štabova. Ove teškoće su takove naravi da se teško mogu ukloniti usprkos našeg nastojanja. U štabovima IX, XIX i XX divizije također su izvršene promjene. Iz Štaba IX divizije premješten je načelnik potpukovnik Poleksić,[11] a na njegovo mjesto došao je kapetan Pecotić.[12] Iz Štaba XIX divizije premješten je komandant potpukovnik Popović[13] i načelnik major Sirovatka; namjesto njih došao je za komandanta major Parmač Stanko, a za načelnika major Radmanović.[14]. Iz Štaba XX divizije premješten je načelnik major Fetahagić,[15] a na njegovo mjesto došao je major Dude Branko. Sa ovim izmjenama Štab IX divizije po našem mišljenju nije oslabljen i novi načelnik ima uslove da potpuno zadovolji. Štab XIX divizije također ima uslova da zadovolji...

Štab XX divizije uporan je u radu i postigao je u svakom pravcu znatne rezultate, ali mu nedostaje dovoljno elastičnosti i taktike u odnosu naprama pozadinskim vojnim vlastima i ostalim masovnim organizacijama na terenu. Štab XXVI divizije u svom dosadašnjem radu, koliko se mogao procijeniti, zadovoljava. Štabovi brigada u IX diviziji su izmijenjeni odlaskom komandanta IV brigade majora Vukotića[16] i komandanta XIII brigade majora Kukolja. Novi komandanti ovih brigada[17] su mladi drugovi koji su uglavnom izrasli u tim jedinicama i u svom dosadašnjem radu zadovoljili su, ali komandanti brigada neće u prvi mah da u potpunosti zamijene bivše komandante, koji su u svakom pogledu bili dobri. Prema tome štabovi ovih brigada oslabljeni su ovim izmjenama bar za prvo vrijeme. U XIX diviziji promijenjen je komandant V i VI brigade. Za komandanta V brigade došao je major Gvardiol[18] koji je prije bio također komandant brigade u toj diviziji, pa je bio teže ranjen. Po svom znanju i dosadašnjem radu moći će da zadovolji u ovoj brigadi, koja je u svakom pogledu dobra. Novi komandant[19] VI brigade je bivši zamjenik komandanta iste brigade, koji se na svim dužnostima pokazao dobar i prodoran, jedino što mu nedostaje dovoljno teoretsko-vojničkog znanja. Komandant XIV

---

[11] Momčilo
[12] Bogdan
[13] Vojin
[14] Vjerovatno omaška. Načelnik Štaba 19. divizije bio je tada Danić Damjanović.
[15] Ahmet
[16] Dukljan
[17] Novi komandant 13. brigade bio je Josip Žužulj.
[18] Ante
[19] Dušan Bursać

dalmatinske brigade kapetan Dubajić[20] Truta Ljubo po svom vojničkom znanju bolje stoji od bivšeg komandanta i ima dovoljno iskustva, te može da postigne u svom radu i bolje rezultate, čime bi taj štab bio ojačan. Komandant IX brigade[21] bio je dosadašnji komandant bataljona, gdje se je pokazao dobar, ali pošto je u tom štabu izmijenjen i komesar[22] tako da je štab vrlo mlad, a i brigada je slaba, pa su slabi izgledi da će taj štab moći u cjelosti zadovoljiti. Komandant X brigade major Knezović[23] bio je zamjenik komandanta u toj brigadi, pokazao se vrlo dobar pa će moći u cjelosti da zadovolji. Štabovi brigada u XXVI diviziji u svom sadašnjem sastavu zadovoljavaju. Sa ovim promjenama gdje je naš korpus stavio na raspolaganje Vrhovnom štabu i Vama jednog pukovnika, jednog komandanta divizije, 3 načelnika divizije, 4 komandanta brigada i još nekoliko oficira osjetit će se njihov odlazak, ali u koliko bi se temeljito radilo i pomagalo mlađim drugovima, moći će se da nadoknadi njihov odlazak. Također smo pojačani sa rukovodiocima koje smo dobili od štaba II dalmatinske brigade.

U štabovima grupa također su izvršene izmjene, tako da za komandanta Sjevernodalmatinske grupe odreda još nismo pronašli odgovarajućeg druga, a komandant Srednjodalmatinske grupe kapetan Počuča[24] ima uslova da zadovolji. Štab Južnodalmatinske grupe daleko je od naše kontrole i naša pomoć mu je slaba i nedovoljna, te je pokazao niz propusta i nedostataka, našto mu je ukazano.

Formacijsko stanje nije se znatno izmijenilo. Formiran je novi Vrlički odred koji sada broji oko 150 boraca i Dubrovački odred sa kojim imamo vrlo slabe veze.

I u organizacionom i u formacijskom pogledu imade nedostataka, a naročito se taj nedostatak odnosi u pogledu nižeg starješinskog kadra, pogotovo političkog, pošto je u posljednjim akcijama izginuo priličan broj starješinskog kadra, naročito u XIX diviziji. Vojnički kadar moći će se da nadoknadi uzdizanjem novih, mlađih drugova, dok će sa političkim kadrom ići teže i sporije.

Brojno stanje i naoružanje naših jedinica vidi se iz priloženog pregleda.[25] Brojno stanje divizija koje operišu na kopnu smanjeno je s razloga što u ovom mjesecu nije bilo jače mobilizacije, a u akcijama izbačen je iz stroja priličan broj boraca. Jedino je Grupa Srednjodalmatinskih part. odreda mobilisala

[20] Simo
[21] Vlado Pezelj
[22] Vicko Grgin
[23] Luka
[24] Mile
[25] Vidi dok. br. 111.

preko 400 boraca, dok su ostale jedinice manje mobilisale. Izvori za mobilizaciju na oslobođenom i kontrolisanom terenu prilično su već iscrpljeni, dok u južnoj Dalmaciji kao i na prostoru sjeverne Dalmacije, gdje imade još ljudstva za mobilizaciju, uslijed jačeg neprijateljskog pritiska a i nedovoljnog rada, nije se uspjelo mobilisati veći broj. U pogledu naoružanja stanje se unekoliko poboljšalo dobijanjem PIAT-a i „bazuka" kao i Artiljerijskog diviziona pri XXVI diviziji i više teških i lakih bacača. Osjeća se ogromni nedostatak u municiji za sve vrste oružja u jedinicama koje operišu na kopnu. Ovaj nedostatak naročito je zabrinjavajući u pogledu popune sa talijanskom puščanom municijom. Naše jedinice uglavnom su naoružane talijanskim oružjem i mogućnost nabave municije za ovo oružje dovodi nas u osjetno težak položaj. Mi smo pokušali preko Saveznika i preko VŠ da dobijemo municiju, ali je uspjeh vrlo slab — skoro nikakav. Isto tako su slabi izgledi za popunu sa municijom ostalih vrsta oružja. Također se osjeća potreba za još više oružja za novomobilisane, po odredima i pozadinskim vojnim vlastima.

Nacionalni i socijalni sastav vidi se iz priloženog pregleda[25] i nema nikakvih promjena od posljednjeg izvještaja.

U dosadašnjim borbama pokazalo se kod boraca i kod starješina niz nedostataka koji su rezultat slabog teoretskog vojničkog znanja. Ovaj nedostatak naročito se osjeća kod jedinica koje operišu na kopnu i koje imaju manje uslova i mogućnosti da se bolje teoretski osposobe. U posljednjim akcijama kod boraca naročito se osjetilo nedovoljno snalaženje u pogledu iskorištavanja terena i svoga oružja. Kod rukovodioca naročito se osjetio nedostatak veze i izvještaja, a zatim manje nedovoljno iskorištavanje teškog oružja, a kod nekih jedinica i sposobnost manevrovanja. Osim ovih glavnih nedostataka primijećeno je i niz drugih nedostataka koji se pojavljuju kod pojedinih starješina. Osjetan nedostatak je kod pojedinih jedinica i samoinicijativa za vrijeme borbe. Pitanje veze kao i dobrih i blagovremenih izvještaja krupan su nedostatak što se pokazalo u posljednjim našim akcijama, oko Knina i Vrlike, gdje su sadejstvovale sve tri divizije. Bez dobre radio-veze i dobrih izvještaja nemoguće je komandovati sa više većih jedinica, pogotovo gdje je kurirska i ostala veza, uslijed udaljenosti ili drugih razloga, slaba i nedovoljna. Pitanje osiguranja dobre radio-veze u svim jedinicama jeste pitanje kojim se treba temeljito pozabaviti, pogotovo kad se ima u vidu perspektiva i razvoj rada naših jedinica. U teoretskom vojnom uzdizanju jedinice XXVI divizije stoje mnogo bolje, kako borci tako i rukovodioci, s razloga što je tamo bilo više mogućnosti za ovaj rad. U ovoj diviziji može

[26] Vidi dok. br. 109.

se reći da su i borci i rukovodioci u teoretskom pogledu osposobljeni za moderno ratovanje, ali kako će se praktički primijeniti to njihovo znanje u većim i složenijim operacijama to još ne možemo ocijeniti. Za uzdizanje boraca još ranije je izdat od strane ovoga štaba program, koji obuhvata najosnovnija potrebna znanja za borce i po kome se radi u jedinicama. Osposobljavanje boraca vrši se teoretskim i praktičkim putem, predavanjima, konferencijama, kritikama poslije akcija, praktičkom vježbom, vršenjem pojedinih samostalnih zadataka itd. Ovo je znatno otežano stalnim prilivom novih boraca, radi čega je teško podesiti obuku tako da svaki borac dobije osnovnu podlogu vojničkog znanja. Ovo se donekle nadoknađuje pomoću vježbanja u dopunskim jedinicama, ali radi slabih uslova ne mogu se postići naročiti rezultati. Uzdizanje vojničkih starješina vrši se pomoću kurseva, konferencija, davanja praktičkih samostalnih zadataka itd. Od kurseva do sada je pri Štabu Korpusa održan 1 pješadijski kurs sa oko 40 slušalaca. Osim toga pri Korpusu se održava viši sanitetski kurs, intendantski kurs, radio-telegrafski kurs, i kurs rukovodilaca za vezu, dok se na Visu održavaju i ostali razni stručni kursevi, pri diviziji. Pri divizijama na kopnu održavaju se pješadijski kursevi, zatim niži sanitetski i intendantski kursevi. Svi ovi kursevi pokazali su znatne rezultate na uzdizanju starješinskog kadra. Nedostatak kurseva na kopnu leži uglavnom u slabim uslovima, pod kojima se kursevi održavaju, po pitanju samog snabdijevanja, raspolaganja sa raznovrsnim oružjem radi obuke itd. U vezi sa razvojem naše vojske i perspektive načina ratovanja, materijal koji se prorađuje na kursevima biće potrebno nekoliko pojačati i podesiti za kombinovane frontalne borbe. Također je nedostatak kurseva, radi nedostatka dovoljnog broja stručno spremnog osoblja za predavanje, koji bi povrh znanja posjedovali i praktička iskustva iz dosadašnjih naših borbi i koje bi bolje poznavalo nedostatke našeg komandnog kadra i način rada sa njima. Kursevi na Visu daju zadovoljavajuće rezultate i imaju sve uslove za pravilan i potpun rad. Po pitanju obuke u odbrani protiv bojnih otrova u našim jedinicama na kopnu vrlo se malo radilo, što ćemo u buduće nastojati ukloniti. Kod svih nastava osjeća se nedostatak obučavanja u taktičkoj primjeni.

Što se tiče specijalnih i pomoćnih jedinica, one su jedino u XXVI diviziji pravilno formirane i snabdjevene sa potrebnom opremom i u prilično dovoljnoj mjeri obučene. Njima pored toga nedostaje još široko praktičko iskustvo, ali u dosadašnjim akcijama uglavnom su zadovoljile. U jedinicama na kopnu sve ove pomoćne i specijalne jedinice i službe uglavnom su oformljene, iako u nedovoljnoj mjeri, uslijed malobrojnosti divizija kao i nedostataka potrebne opreme itd.

Ovo su dva od važnijih razloga koji koče pravilan razvoj i upotrebu specijalnih i pomoćnih jedinica i grupa, a osim toga u jedinicama se nije polagalo dovoljno važnosti, a niti mi nismo bili u dovoljnoj mjeri uporni u nastojanju da se te jedinice osposobe. Naročiti nedostatak osjeća se u osposobljavanju jedinica za vezu i nedostatku opreme istih. Pokazuje se apsolutna potreba da se sve brigade i svi bataljoni snabdiju sa odgovarajućim radio-stanicama, jer u kombinovanim borbama, gdje sadejstvuje više jedinica, biće nemoguće pravilno komandovanje sa istima i utjecati na njihov rad. U praksi se pokazalo da su za vezu mnogo podesnije radio-stanice, ako su one podesne i praktične, nego telefonske linije, a i u buduće u pokretnim borbama one će doći do izražaja. Artiljerijske jedinice na kopnu također se nisu mogle razviti uslijed nedostatka oružja. Kod svake divizije ima baterija i to kod IX 3 topa, kod XX 2 i kod XIX 1 top. Ovo oružje nije upotrebljavano ili vrlo malo uslijed nepogodnosti samog terena na kome jedinice dejstvuju. Inžinjerske jedinice također nisu se razvile kako je to potrebno uslijed nedostatka opreme itd. Obavještajna je i informativna služba u posljednje vrijeme podbacila, čemu je u nekoj mjeri razlog što je OZNA van naše kontrole, uglavnom, preuzela sve kanale za dobivanje podataka, a i ljudstvo koje je do sada radilo na toj dužnosti, tako da je informativna služba sada u organizovanju, a u mnogo slučajeva nije postignuta dovoljna saradnja između organa OZNE i organa koji rade na informativnoj službi. Intendantura po našim jedinicama je u dosta teškom položaju s obzirom na ogromne poteškoće na koje nailaze u pogledu snabdijevanja i po pitanju raspoloživosti artikla za ishranu, sredstava za prevoz itd. Organi intendanture imaju dovoljno iskustva, ali malo kadra i nedovoljno sposobnog u organizacionom pogledu. Sanitetska služba iako je pokazala približno dobre rezultate ima mnogo nedostataka, koji u priličnoj mjeri proizlaze iz nepravilnog odnosa i nepravilnog razumijevanja pojedinih štabova i starješina prema toj službi.

U dosadašnjim akcijama moral i borbena gotovost boraca pokazala se u pojedinim jedinicama različito. Kod jedinica na kopnu, s obzirom na prijašnje stanje, najbrže se uzdigla u tom pogledu XX divizija. U posljednjim akcijama borbenost kod boraca ove divizije, kao i moral, bili su na visini. Borci su se pokazali vrlo izdržljivi, prodorni, samo ako su dobro rukovođeni. Jedinice ove divizije sposobne su da izdrže i jače i teže borbe, kako ofenzivne, tako i odbrambene. Jedinice XIX divizije različite su. Najbolja među njima je V brigada; ona je u svakom pogledu svojom čvrstinom, udarnosti itd. najbolja od svih brigada na kopnu i u dosadašnjim akcijama pokazala se vrlo solidna. VI brigada također je solidna, vrlo malo zaostaje za V

brigadom. XIV brigada mnogo je slabija. Ona je novoformirana od odredskih jedinica, u svakom pogledu još nedovoljno učvršćena, nesposobna je za izvršenje težih zadataka, a i rukovodeći kadar počem od štaba brigade pa na niže slab joj je. Slabije stoji IX divizija, čemu je uzrok što je ta divizija više-manje stalno na položajima, bez borbi, iako su i njezine jedinice u pojedinim borbama pokazale sjajne rezultate, ali ne može se računati na takvu solidnu čvrstoću u pogledu borbenosti, prodornosti, izdržljivosti itd. kao kod jedinica XIX i XX divizije.

U ovoj diviziji u izvjesnoj mjeri leži greška i na komandnom kadru, koji nije dovoljno čvrst, odlučan i snalažljiv. Jedinice XXVI divizije u borbama koje su vodile pokazale su dobre rezultate, pod onakvim uslovima pod kojima su vodili borbu, s obzirom na jačinu naoružanja itd. Ishrana jedinica je raznolika. Redovitu dobru ishranu imaju samo jedinice XXVI divizije, dok se ostale jedinice hrane vrlo raznoliko i slabo. Najslabija ishrana je IX divizije. Borci svih triju divizija ne dobivaju stalno niti onu količinu koja je predviđena minimalnom tablicom. Uslijed ove slabe ishrane borci su, naročito IX divizije, vrlo iscrpljeni, slabi i neotporni. Detaljnije o ishrani vidi se iz izvještaja Intendanture.

U pogledu opreme sa odjećom i obućom, jedino XXVI divizija stoji dobro, dok ostale jedinice slabo su odjevene i obuvene. Najslabije momentalno stoje jedinice XX divizije, gdje ima preko 50 posto boraca bez odjeće i obuće, odnosno sa vrlo slabom i pocjepanom obućom i odjećom. Također jedinice IX divizije dosta slabo stoje s odjećom i obućom, dok su se jedinice XIX divizije u posljednje vrijeme unekoliko uspjele obući. Snabdijevanje sa odjećom i obućom vrlo je otežano s obzirom na slabu upotrebljivost kanala i vrlo malu pomoć koju primamo od aviona.[27]

Zdravstveno stanje jedinica vidi se iz sanitetskog izvještaja, koji se prilaže ovom izvještaju.

Među najvažnije probleme koji nam se nameću jest pitanje popune jedinica. Brojno stanje divizija na kopnu kreće se uglavnom ispod 2500.[28] Ovako malo brojno stanje dovodi do više štetnih posljedica, koje se pojavljuju uslijed ovoga kao najjače gubljenje kadrova u borbama, nemogućnost masovnog uzdizanja kadra radi vrlo malog izbora, slaba udarnost jedinica, nemogućnost pravilnog i potpunog organizacionog i formacijskog sređenja itd. Rješenje ovoga zadatka nameće se nužno, ali sadašnja situacija daje slabe izglede, jedino perspektiva za ovo rješenje daje mnogo bolje izglede.

---

[27] Misli se na pomoć koju su slali saveznici avionima.

[28] Brojno stanje 26. divizije na Visu bilo je 9.123 (vidi dok. br. 111).

Drugi važan problem koji nam se nameće je uzdizanje i osposobljavnje starješinskog kadra da bi isti bio u stanju udovoljiti zadaćama koje stoje pred našim jedinicama. Po ovom pitanju postigli su se već dosta dobri rezultati, ali još uvijek ima mnogo nedostataka koji treba da se uklone. Ovaj problem rješava se stalno postepeno pomoću kurseva itd. kako je to već naređeno.

Treći važan problem je pitanje usavršavanja i osposobljavanja specijalnih jedinica i službа, a naročito jedinica za vezu, čiju smo važnost već unaprijed istakli. Najosnovnije što treba pri ovome riješiti je pitanje radio-stanica, odnosno materijala za vezu i pitanje osposobljavanja ljudstva za rad sa tim sredstvima. Kod nas se održava kurs radio-telegrafski koga pohađa 35 slušalaca, a jedan kurs održava se na Visu zajedno sa kursem Vrhovnog štaba iz koga bi mi imali dobiti oko 70 radio-telegrafista, ali uslijed potreba koje će se pojaviti i u drugim jedinicama vjerovatno da nećemo dobiti toliki broj.

Slijedeći važan problem je pitanje snabdijevanja naših jedinica, kako odjevnom, tako i ubojnom spremom i hranom. Prema onome što smo mogli do sada da uočimo najteže će biti riješiti pitanje snabdijevanja municijom za talijansko naoružanje ukoliko se ne bi uspjeli u povoljnim situacijama snabdjeti s mauzerovim naoružanjem.

Osim ovih problema ima još niz drugih svakodnevnih pitanja koja se pojavljuju i koja će se pojaviti i koja treba imati u vidu.

U pogledu operativnih planova ovoga štaba momentalno pred našim jedinicama stoje zadaci u vezi sa naređenjem Vašim i Vrhovnog štaba. Uz ovo, svakako se pred nas postavlja i pitanje potrebnog razbijanja četnika, o čemu stalno vodimo računa. Ostali operativni zadatci izvršavat će se već prema nastaloj situaciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar — pukovnik: Komandant — pukovnik

BR. 15

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 28. DIVIZIJE NOVJ OD 6. SEPTEMBRA 1944. GODINE[1]

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 316
Dana 6/IX 1944. god.

PRE
SOCIJALNOG I NACIONALNOG
28. udarne

Jedinica	Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
		Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policaja, žandara i činovnika	Đaka
Štab divizije[2]	28[4] / 2	3 / 1	11 / 1	2	5	4	2	—	1
XVII ud. brigada	1172 / 62	214 / 4	871 / 54	11 / 1	38 / 0	27 / 1	5 / 0	2 / 0	3 / 4
XXI ud. brigada[3]	Ne nalazi se u sastavu Divizije								
Brodska drigada	1222 / 36	378 / 10	769 / 29	29 / 0	16 / 0	24 / 1	5 / 0	1 / 0	—
Četa za vezu	63	4	50	—	9	—	—	—	—
Bolnička četa i sanitet	53 / 11	—	43 / 8	3 / 0	7 / 1	0 / 2	—	—	—
Intendantura	11	6	4	—	1	—	—	—	—
Dopunski bat.	20	6	10	—	2	1	1	—	—
Zajedno:	2569 / 111	611 / 15	1758 / 88	45 / 0	78 / 1	56 / 4	13 / 0	3 / 0	5 / 0
	2680	626	1846	45	79	60	13	3	8

[1] Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—7/4, k. 1124.
[2] Riječ je o 28. diviziji NOVJ.
[3] Po naređenju Vrhovnog štaba NOVJ prešla je u Bosnu 23/24. jula 1944 (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 107).
[4] Gornja cifra označava broj muškaraca, a donja broj žena.

GLED
SASTAVA LJUDSTVA
divizije

NACIONALNI SASTAV												
Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađara	Čeha	Nijemaca	Slovaka	
20	5/1	1/1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
588/42	405/19	6/1	7/0	1/0	38/0	25/0	3/0	3/0	4/0	1/0	1/0	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
543/16	544/19	10/0	7/0	7/0	7/0	50/0	0/1	8/0	16/0	19/0	10/0	Poljaka 1/0
37	14	—	—	—	10	1	—	—	1	—	—	—
34/7	14/4	—	—	2/0	—	2/0	—	—	—	—	—	Bugara 1
6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	9	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
1236/65	1086/43	18/2	15/5	13/0	55/0	78/0	3/1	11/0	21/0	20/0	12/0	2/0
1301	1129	20	15	13	55	78	4	11	21	20	11	2

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar ppukovnik:
Sl. o.

Komandant, ppukovnik:
Radojica M. Nenezić

BR. 16

ZOFOVIJEST ŠTABA 32. DIVIZIJE NOVJ OD 6. SEPTEMBRA 1944. FODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA DOMOBRANE I ŽANDARE U SVETOM IVANU ZELINI[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 193/44.
Dne 6. septembra 1944.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Zagreb—Ptuj—Čazma 1:100.000)

U cilju izvršenja daljnjih zadataka, naša divizija izvršit će napad i likvidaciju neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina.[2]

Neprijateljska uporišta na sektoru izvršenja zadatka:

Donja Zelina: 80 ustaša,
Crkvena Ves: 120 ustaša PTS-a,
Belovar—Moravče: 80 ustaša,
Popovec: 50 ustaša,
Soblinec: 40 ustaša,
Kašina: 60 ustaša, 60 žandara, 80 milicije,
Komin: 60 ustaša,
Marija Bistrica: 250 ustaša,
Laz: 120 ustaša,
Vrbovec: 80 ustaša,
Sv. Ivan Zelina: 120 domobrana i 60 žandara. Naoružani su sa lakim automatskim oružjem i puškama. Smješteni su u Poreskoj upravi i školi i po bunkerima. Detaljni podaci o razmještaju neprijateljskih snaga dobit će se naknadno.

Radi izvršenja zadatka likvidacije neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina,

Naređujemo:

Udarna brigada „Braća Radić“

Sa dva bataljona izvršit će likvidaciju samog uporišta, dok sa jednim bataljonom izvršit će osiguranje u pravcu Komina na cesti Komin—Sv. Ivan Zelina. na liniji kota 182, kota 141, s tim što će imati bočno osiguranje južno od kote 332. Isti bataljon treba povesti računa i biti oprezan na lijevi bok.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3—1/2, k. 551.

[2] O rezultatima napada vidi dok. br. 33, 124 i 125.

Brigada „Matija Gubec“

Postavit će osiguranje u pravcu Zagreba, na liniji kota 150, kota 161 kod s. Gornje Psavjevo, južno od slova „G“.

Prednja odjeljenja izbaciti do ispred samih uporišta, radi kontrole pokreta neprijatelja iz uporišta.

Svoj jedan džon-bul Brigada „Matija Gubec“ dodijelit će sa minama i posadom Udarnoj brigadi „Braća Radić“, dok će jedan postaviti kao odbranu od prodora motorizacije na cestu u pravcu Zagreba.

Bataljon koji će se nalaziti na koti 150 vodit će kontrolu nad Obrežom, da neprijatelj ne bi eventualno krenuo zaobilaznim putem za Sv. Ivan Zelina.

III diverzantski bataljon

Izvršit će rušenje svih mostova na cesti između Donje Zeline i Komina.

Udarnoj brigadi „Braća Radić“ i Brigadi „Matija Gubec“ vratit će njihove diverzante sa potrebnom količinom eksploziva.

Divizijska rezerva

Jedan bataljon Zagrebačkog p. odreda nalazit će se u mjestu Topličica kao divizijska rezerva.

Mjesto štabova

Štab Udarne brigade „Braća Radić“ nalazit će se na cesti koja vodi od crkve u Sv. Ivanu Zelini prema mjestu Šulinec.

Štab Brigade „Matija Gubec“ nalazit će se u Donjem Psavjevu.

Štab Divizije nalazit će se u mjestu Topličica Donja.

Evakuacija ranjenika

Divizijsko sanitetsko previjalište nalazit će se u istočnom dijelu sela Topličica Dolnja, a evakuaciju ranjenika od brigada do Divizijskog previjališta regulisat će referent saniteta Divizije svojom zapoviješću.

Veza

Štab Udarne brigade „Braća Radić“ sa Štabom Divizije povezat će se telefonski, dok će Štab Brigade „Matija Gubec“ sa Štabom Divizije održavati vezu radio-stanicom. Detaljne upute za održavanje veze za vrijeme akcije dat će

referent za vezu Divizije svojom zapoviješću.

Evakuacija plijena i zarobljenika

Evakuaciju plijena organizovat će načelnik intendanture XXXII divizije, uz pomoć intendanta Udarne brigade „Braća Radić", za što će dati načelnik intendanture detaljne upute.

Za evakuaciju zarobljenika odgovoran je Štab Udarne brigade „Braća Radić". Po likvidaciji uporišta zarobljenike, uz potrebnu pratnju, evakuisati u pravcu Štaba Divizije.

Ishrana

Načelnik intendanture XXXII divizije pobrinut će se za suhu hranu za jedan dan za borce cijele Divizije.

Početak napada

Napad će se izvršiti 7. septembra 1944. godine u 23 časa i 30 minuta. Jedinice koje će davati osiguranje trebaju biti na određenim mjestima pola sata ranije.

Znaci raspoznavanja

Znaci raspoznavanja za vrijeme vršenja akcije biti će:

Fašizam — crkava, a ugovoreni znaci **Mato — Stipe.**

Za dan: Upotrebiti znakove, koji su već ranije izdati.

Napomena: Skreće se pažnja zasjedama na budnost i osiguranje bokova kako ih neprijatelj nebi noću uznemiravao.

Brigada „Matija Gubec" izvršit će rušenje mostova na cesti između Donje Zeline i Lužana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik, **Šime Balen**

Komandant — potpukovnik, **Bulat Rade**

(M.P.)

DOSTAVLJENO:

Na znanje:
Štabu X korpusa „Zagrebačkog" NOV i POJ

Na znanje i postupak:

Štabu Udarne brigade „Braća Radić"
Štabu Brigade „Matija Gubec"
Štabu III diverzantskog bataljona.

BR. 17

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 6. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKU AUTO-KOLONU NA CESTI NEBLJUSI—LAPAC I O BORBAMA KOD GRAČACA[1]

ŠTAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
N. O. V. J.
Br. 486/6-IX 1944.

Dostavlja se operativni izvještaj o vođenim borbama ove divizije od 23. do 31.VIII 1944. g.

ŠTABU XI KORPUSA N.O.V.J.

23.VIII 1944. godine

1. — Zasjeda je postavljena na jugozapadnoj strani ceste Nebljusi—Lapac. Sekcija Bihać 1:100.000.

2. — Jedan bataljon L.P.[2] odreda.

3. — Zasjeda je postavljena neprijateljskoj koloni u jačini 21 kamion natovarenih raznim materijalom.

4. — Neprijatelj je redovito svako jutro saobraćao komunikacijom Bihać—Lapac—Srb, nekad manjim, nekad većim kolonama.

5. — Sopstvena odluka: nenadno postaviti zasjedu na toj komunikaciji sa ciljem da joj nanese što veće gubitke, tj. koloni koja bude naišla.

6. — Usmena zapovijest izdata od Štaba Odreda štabu bataljona da posjednu navedenu komunikaciju.

7. — Borba je počela u 2 časa i trajala do 2.30 časova.

8. — Tok borbe: Neprijateljska kolona u jačini od 21 kamion naišla je od Lapca za Bihać na većem odstojanju, tako kad su posljednja dva kamiona naišla, bataljon je otvorio jaku puškomitraljesku paljbu i izvršio je juriš sa bombama na motorna vozila, ali kada su stigli u neposrednu blizinu, ustanovili su da su to blinde, zatim je komandant 1. bataljona povukao bataljon.

U ovoj se borbi držala dobro 1. četa 1. bataljona, koja je bila energična.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 56—1/5, k. 1234.

[2] Ličkog partizanskog

9. — Rezultat borbe: Postavljeni ciljevi izvršeni su djelimično. Neprijateljski gubici u ljudstvu: 8 mrtvih i 12 ranjenih. Oštećena 2 blindirana kamiona.

10. — U ovoj borbi bataljon nije imao gubitaka.

11. — Utrošak municije: za puškomitraljeze 310, za puške 319, ručnih bombi 32 i 2 mine za mali bacač.

12. — Kritički osvrt: Postavljeni zadatak djelimično je izvršen, dok bataljon kao cjelina mogao je doći do boljeg uspjeha da je odlučno napao sredinu ili čelo kolone.

27.VIII 1944. godine

Noću oko 3 časa naš artiljerijski divizion sudjelovao je u borbi sa IX divizijom VIII korpusa pri napadu na Gračac.[3] U toj borbi opalio je 267 granata i to: iz poljaka 200, iz haubice 67. Gađanje je bilo odlično kao i sam rad posluge.

Gubitci neprijatelja: naši topovi uništili su jednu neprijateljsku haubicu.

Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Divizion od IX divizije dobio je naređenje da se povuče na polazni položaj za napad.

28, 29. i 30. VIII 1944. godine

1. — Tri bataljona III brigade izveli su akciju na prostoru Ričice—L. Cerje—Medvidovača (k. 838)—Volarica (k. 770)—Matovinović vrh (k. 990) i Smokrić. Teren gdje su ovi bataljoni izvodili akciju isprelaman je, većim dijelom pošumljen i neprohodan, kroz koji se proteže komunikacija Lovinac—Gračac.

Položaj je pogodniji za odbranu nego za napad, s tim što je napadaču onemogućeno polje manevra kao i zaobilaženje.

2. — Tri bataljona III brigade.

3. — Borba je vođena sa 3. satnijom 35. ustaške bojne kao i dezerterima i novomobilisanim iz okolnih sela. Jačina oko 350—400, dok je 30.VIII došla im pomoć u jačini od 700 vojnika iz Gospića sa 20 kamiona i 4 tenka, naoružani sa 2 topa, 4 teška bacača i više automatskog oružja.

4. — Neprijatelj je imao namjeru da pod svaku cijenu zbaci jedinicu sa navedenih položaja i da se probije prema Gračacu, kako bi pomogao neprijatelju koji je bio napadnut u Gračacu od IX divizije VIII korpusa.

Brigada je imala zadatak ne dozvoliti neprijatelju da se probije prema Gračacu.

---

[3] Opširnije o napadu jedinica 9. divizije na Gračac vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 84.

5. — Zapovijest je izdata usmena bataljonima za posjedanje položaja.

6. — Borba je počela 28. augusta u 9.30 časova.

7. — Brigada je izvršila marš do linije Medak—Lovinac u vezi osiguranja IX divizije pri napadu na garnizon Gračac. Zapovijest za izvršenje zadatka slijedila je od VIII korpusa koja je naknadno dobivena sa slijedećim sadržajem: „III brigada XXXV divizije ima zadatak da postavi osiguranje na liniji Gračac—Lovinac, tj. između Štikade i L. Cerja." Na ovaj zadatak Brigada je krenula usiljenim maršem, pošto je zapovijest primila sa zadocnjenjem. Neprijatelj je kontrolisao položaj koji je Brigada imala da posjedne i odmah je bila prisiljena na pročišćavanje Smokrić—Ličko Cerje—Ričice. U 9.30 časova prethodnica Brigade sukobila se sa neprijateljem koji se nalazio u Smokriću. Isti neprijatelj osjetivši naše snage pobjegao je na Medvidovaču (k. 838) odakle je davao otpor. 1. bataljon ove brigade krenuo je sa zadatkom da ovlada sa Medvidovačom i da zauzme položaj na Medvidovači i Volarici (k. 770). Jedan bataljon krenuo je u pravcu Matovinovića vrha, sa zadatkom da zauzme položaj na padinama istog vrha i da protjera neprijatelja iz Ričica, kako bi omogućio miniranje ceste. Jedan bataljon s minerskim odjeljenjem vršio je miniranje ceste, a jedan dio snaga toga bataljona bio je u rezervi ispod Ljutače (k. 738). Iz Smokrića, L. Cerja i Ričica neprijatelj je odstupio prema Cvituši i Sv. Roku.

29. augusta u 9 časova neprijatelj je napao bataljon koji se nalazio na Volarici i Medvidovači. Napad je vršio neprijtelj iz Cvituše i Sv. Roka. Borba je vođena od 9 do 14 časova. U toj borbi neprijatelj je uspio podvući se pod položaje istog bataljona. U 14.30 časova zbacio je bataljon sa pomenutog položaja. Zauzećem toga položaja napao je položaje Matovinović vrh; napad je bio odbijen u 15.30 časova. 1. bataljon u 15.30 časova potpomognut minobacačkom vatrom izvršio je protunapad na Medvidovaču i Volaricu i nakon kratke borbe uspio da ih zauzme i ponovo zaposjedne. Neprijatelj je odstupio u pravcu Sv. Roka i Cvituše.

30. augusta u 9 časova neprijatelju je stiglo pojačanje iz Gospića u jačini 700 vojnika sa 20 kamiona i 4 tenka. Motorizovana kolona, koja se kretala, naišla je na postavljene mine. i tom prilikom uništen je jedan tenk i jedan kamion. Neprijatelj, osjetivši za nagazne mine, počeo je iste da vadi, ali iste nije mogao izvaditi pošto su iste bile branjene sa naše strane. Da bi neprijatelj povadio mine, cio dan vršio je napad na naše položaje. U 17 časova neprijatelj je izvršio napad na naše položaje sa tri pravca. Glavni napad bio je uperen na Volaricu i Medvidovaču, drugi pravac napada bio je od Piplice—Vagana i Visočice (k. 780), treći pravac napada: jedna kolona uspjela je ne-

primjetno prebaciti se iz Velebita između Štikade i Ričica na Rujevu glavu (k. 862) i ta kolona napredovala je prema Jelovom vrhu, tako da je udarila na bok 3. bataljona tj. Matovinović vrh, a uz pomoć koncentrične artiljerijske i minobacačke vatre uspjela zbaciti 1. i 3. bataljon sa svojih položaja. 2. bataljon, koji je bio u rezervi, vodio je borbu sa neprijateljem između Visočice i Lovinca i štitio odstupanje 1. bataljona. Borba je trajala do 19 časova.

8. — Postavljeni zadatci pred Brigadu većim dijelom su postignuti, jer za to vrijeme omogućeno je jedinicama IX divizije nesmetano izvoditi akcije i operacije na Gračac.

Gubitci neprijatelja: 35 mrtvih i 50 ranjenih. Uništen je 1 tenk od 3 tone i 1 kamion.

9. — Naši gubitci: u ljudstvu i materijalu: 2 mrtva i 9 ranjenih, od kojih je ranjen komesar 1. bataljona Gojko Uzelac, komesar čete istog bataljona drug Zorica Mate, i komesar čete 2. bataljona drug Milivoj Morović. U ovim akcijama nestao je st. vodnik Gulić Nikola.

Izgubljeno od oružja 1 talijanski p.mitraljez i 2 puške.

10. — Utrošak municije: puščane i puškomitraljeske 5.190 metaka, za teške mitraljeze 1.000 metaka, protivkolskih 8 metaka, mina za bacače 25 i ručnih bombi 20.

11. — U borbi se nije nitko naročito isticao. Jedinice kao cjelina dobro su se držale.

12. — U borbi se nije primijetilo slabo držanje od strane rukovodilaca kao ni kod pojedinaca, a isto tako ni cijele jedinice.

13. — Kritika akcije, odnosno operacije: u ovoj akciji očitovali su se nedostatci — sporo manevrisanje sa bataljonima, slabo obezbjeđenje krila i izviđanje neprijatelja.

Akcijom je rukovodio Štab Brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, potpukovnik:
N. Grubor

BR. 18

IZVJEŠTAJ ŠTABA ŽUMBERAČKE BRIGADE OD 6. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 34. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA ŽANDARMERIJSKU STANICU U DRAGANIĆIMA[1]

ŠTAB
ŽUMBERAČKE BRIGADE
34. DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ
Op. br. 148/44
Dne 6.IX 1944.

Izvještaj o akciji na
Draganiće, dne 4/5.IX 44.

ŠTABU 34. DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ

Žandarmerijska stanica Draganići nalazi se u Budrovcima, u sjeverozapadnom uglu raskršća glavne ceste Karlovac—Zagreb i ceste prema crkvi Sv. Jurja, udaljena od ceste oko 75 m, opasana bodljikavom žicom oko 50 m udaljenom od zgrade. Sama zgrada ima zazidane prozore sa puškarnicama. U njoj se nalazi 21 žandar.

Željeznička stanica u Draganićima utvrđena je bunkerima i opasana žicom. Jačina posade 2 satnije domobrana pod zapovjedništvom satnika Golca Josipa.

Njemačka posada, jačine oko 150 vojnika, nalazi se u nekoliko kuća u samom mjestu Draganići, a utvrđena je bunkerima.

Akciju je izvodila čitava Brigada bez jedne čete III bataljona, koja se nalazi u Kunčanima za osiguranje bolnice.

Neprijatelj je držao ta uporišta sa zadatkom osiguranja ceste i željezničke pruge Karlovac—Zagreb.

Od strane Štaba Brigade odlučeno je da se likvidira žandarmerijska stanica, poruši cestovni most kod Darića, te da se istovremeno vrši demonstrativni napad na željezničku stanicu i njemačko uporište Draganiće za olakšanje napada na žand. stanicu i bunker na pruzi.

Raspored naših jedinica vidi se iz priložene zapovijesti.[2]

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–1/1, k. 1228.

[2] Vidi dok. br. 8.

1. četa i I vod 2. čete III bataljona počeli su podilaženje žandarmerijskoj stanici u 1.00 sati sa ciljem opkoljavanja zgrade, dok je drugi vod 2. čete bio u rezervi. Jedinica se neprimijećeno privukla na udaljenost od oko 75 m od zgrade i to sa zapadne, južne i istočne strane, dok sa sjeverne strane postoji veliki brisani prostor, koji je ostao pod kontrolom rezerve. Manevar obuhvaćanja završen je u 1.30 sati kad su jedinice otvorile koncentričan vatreni prepad na zgradu koji je trajao oko 10 sekundi. Nakon toga posada je pozvana na predaju, ali je odgovorila žestokom vatrom iz pušaka i puškomitraljeza. U međuvremenu privukao se I vod 1. čete sasvim do žice sa jednim p.mitraljezom te odavde otvorio vatru na prozore kuće, te je nakon kratke borbe ušutkao neprijateljsku vatru sa strane gdje se nalazio ulaz u zgradu. Neposredno zatim izvršen je juriš i upad u zgradu, nakon čega se predala čitava posada, osim dvojice, koji su uspjeli pobjeći u prvom momentu kada je izvršen vatreni prepad.

Istovremeno vršila je 1. četa I bataljona demonstrativni napad na željezničku stanicu Draganići, na koju su izbačene i dvije mine iz teškog bacača. Radi kvara na bacaču morala se bacačka vatra prekinuti. Neprijatelj je odgovarao žestokom mitraljeskom vatrom te je izbacio i tri mine iz teškog bacača. Za to vrijeme Druga četa tog bataljona pretresala je bunkere na pruzi ali su oni bili prazni, pošto su domobrani iz njih pobjegli.

Drugi bataljon vršio je pritisak na Nijemce u Draganićima i zadržavao ih da ne priteknu u pomoć posadi žandarmerijske stanice.

Minerski vod za to vrijeme porušio je cestovni most kod Darića.

Zadatak je u cijelosti izvršen, te je zarobljeno 19 žandara. Zaplijenjeno je: 8 puškomitraljeza (zbrojovke), 10 pušaka, 1 pištolj, 1 laki talijanski bacač, 3 signalna pištolja, 26.000 komada mauzer metaka, 5.000 kom. talijanskih metaka 6,5 mm, 58 mina za talijanski bacač, 59 kom. ručnih bombi, 43 rakete, 10 tromblona, 2 pisaće mašine, 1 zidni i 1 poljski telefon, 1 sedlo, 11 kom. ćebadi, 13 šinjela, 6 odijela, 1 par veša i 9 torbica.

Vlastiti gubitci: jedan borac je lakše ranjen.

Utrošak municije: 1.200 metaka za puške i mitraljeze, 30 metaka za šmajser, 9 teških mina.

U ovoj akciji od jedinica naročito se istakao III bataljon, a od pojedinaca komesar III bataljona Dušan Stanojević, vodnik I voda 1. čete III bataljona Janko Višošević i borac I voda 1. čete III bataljona Adolf Kšempek.

Akcija je pripremljena na osnovu podataka informativne službe. Upravljanje i rukovođenje operacijom bilo je dobro i

Štab
Šumberačke Brigade
34.Divizije IV.Korpusa nOVJ
Opbr. 148/44
Dne 6.IX.1944

Izvještaj o akciji na
Draganić, dne 4/5.IX.44.

Štabu 34.Divizije
IV. Korpusa N. O. V. J.

Žandarmerijska stanica Draganić nalazi se u Budrovcima, u sjeverozapadnom uglu raskršća glavne ceste Karlovac – Zagreb i ceste prema crkvi Sv. Jurja, udaljena od ceste oko 75 m, opasana bodljikavom žicom oko 50 m udaljenom od zgrade. Sama zgrada ima zazidane prozore sa puškarnicama. U njoj se nalazio 21 žandar.

Željeznička stanica u Draganiću utvrđena je bunkerima i opasana žicom. Jačina posade 2 satnije domobrana pod zapovjedništvom satnika Golca Josipa.

Njemačka posada jačine oko 150 vojnika nalazi se u nekoliko kuća u samom mjestu Draganić, a utvrđena je bunkerima.

Akciju je izvodila čitava Brigada bez jedne čete III.bataljona, koja se nalazi u Kunčanima zar osiguranje bolnice.

Neprijatelj je držao ta uporišta sa zadatkom osiguranja ceste i željezničke pruge Karlovac – Zagreb.

Od strane Štaba Brigade odlučeno je da se likvidira žandarmerijska stanica, poruši cestovni most kod Darića te da se istovremeno vrši demonstrativni napad na željezničku stanicu i njemačko uporište Draganić za olakšanje napada na žand. stanicu i bunker na pruzi.

Raspored naših jedinica vidi se iz priloženе zapovjesti.

1.četa i I. vod 2. čete III. bataljona počeli su podilaženje žandarmerijskoj stanici u 1.00 sati sa ciljem opkoljavanja zgrade, dok je drugi vod 2. čete bio u rezervi. Jedinica se neprimjećeno privukla na udaljenost od oko 75 m od zgrade i to sa ~~sjevera~~ zapadne, južne i istočne strane, dok sa sjeverne strane postoji velik brisani prostor koji je ~~bio~~ ostao pod kontrolom rezerve. Manevar obuhvaćanja završen je u 1.30 sati, kad su jedinice otvorile koncentričan vatreni prepad na zgradu koji je trajao oko 10 sekundi. Nakon toga posada je pozvana na predaju, ali je odgovorila žestokom vatrom iz pušaka i puškomitraljeza. U međuvremenu privukao se I.vod 1. čete sasvim do žice sa jednim p.mitraljezom te odavde otvorio vatru na prozore kuće te je nakon kratke borbe ušutkao neprijateljsku vatru sa strane gdje se nalazio ulaz u zgradu. Neposredno zatim izvršen je juriš i upad u zgradu, nakon čega se predala čitava posada osim dvojice koji su uspjeli pobjeći u prvom momentu kada je izvršen vatreni prepad.

Istovremeno vršila je 1.četa I. bataljona demonstrativni napad na željezničku stanicu Draganić, na koju su izbačene i dvije mine iz teškog bacača. Radi kvara na bacaču morala se bacačka vatra prekinuti. Neprijatelj je odgovarao žestokom mitraljeskom vatrom te je izbacio i tri mine iz teškog bacača. Za to vrijeme druga četa tog bataljona pretresala je bunkere na pruzi ali su oni bili prazni, pošto su domobrani iz njih pobjegli.

Drugi bataljon vršio je pritisak na Njemce u Draganiću i zadržavao ih da ne priteknu u pomoć posadi žandarmerijske stanice.

Minerski vod za to vrijeme porušio je cestovni most kod Darića.

Zadatak je u cjelosti izvršen te je zarobljeno 19 žandara. Zaplijenjeno je: 8 puškomitraljeza /zbrojovke/, 10 pušaka, 1 pištolj, 1 laki talijanski bacač, 3 signalna pištolja, 26.000 komada mauzer metaka, 5.000 kom. talijanskih metaka 6,5 mm , 58 mina za talijanski bacač, 59 kom. ručnih bombi, 43 rakete, 10 tromblona, 2 pisaće mašine, 1 zidni i 1 poljski telefon, 1 sedlo, 11 kom. čebadi, 13 šinjela, 6 odijela, 1 par veša i 9 torbica.

Vlastitih gubitaka ~~nemamo~~, je an borac je lakše ranjen.

Utrošak municije: 1.200 metaka za puške i mitraljeze,
30 metaka za šmajser, 9 teških mina.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 18

odvijalo se bez smetnji i zastoja, te su sve jedinice izvršile određeni zadatak prema zapovijesti.

Evakuacija zarobljenika i plijena izvršena je također u redu kao i povratak Brigade u svoje baze uz sva potrebna osiguranja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: s.o. Operativni oficir: V.d. komandanta: **Tomo Žalac**

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 7. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA BADLJEVINU KOJI JE IZVEDEN 2. AVGUSTA[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 1223
Dana:7/IX 1944. U ..... sati

Izvještaj o akciji
na Badljevinu.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

U vezi sa operacijskim planom ovog štaba, tj. planom o čišćenju Daruvarske kotline, jedinice ovoga korpusa, i to: XII, XL i XXVIII udarna divizija te Posavski, Daruvarski i Bilogorski odred, napale su 2. VIII 1944. neprijateljsko uporište **Badljevina**[2] (sekcija Bjelovar 1 : 100000).

U uporištu se je nalazilo oko 130 neprijateljskih vojnika iz sastava IV gorskog zdruga i to: 1 streljačka satnija, 1 vod pionira i neki dijelovi artiljerije bez topova. Informativni podaci o uporištu, sa kojima smo raspolagali prije napada, nisu bili točni ni u pogledu naoružanja ni u pogledu brojnog stanja, jer su pokazivali veće brojno stanje i jače naoružanje nego što je to u stvarnosti bilo.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 13–1/5, k. 473 V.

[2] Opširnije o toku i rezultatima napada vidi tom V, knj. 29, dok. br. 102 i knj. 31 dok. br. 14, 18 i 30.

Neprijatelj iz uporišta je imao kao glavni zadatak kontrolu ceste Daruvar—Pakrac, održavanje veze i osiguravanje transporata između Daruvara i Pakraca, a našim jedinicama da sprečava kretanje po Daruvarskoj kotlini i politički rad u istoj. Likvidacijom tog uporišta ne samo da se povećala naša oslobođena teritorija, već se je omogućio u cijeloj Daruvarskoj kotlini intenzivniji politički i vojni rad, te tješnja i lakša veza sa jedinicama X korpusa.[3]

Uporište je bilo branjeno i organizovano za odbranu na isti način na koji su branjena i sva ostala uporišta. Sam centar naselja bio je ograđen žicom, na najvažnijim pravcima i položajima bili su izgrađeni zemljani bunkeri pojačani građom, a u samom centru sela bilo je nekoliko zgrada, koje su zbog svog položaja i masivnosti podesne za odbranu i bez naročitog udešavanja za to. Bunkeri su bili međusobno povezani saobraćajnicama i na nekim mjestima ispred žice bila su minska polja od „Handgranata" koje su se palile ili nagazno ili iz bunkera povlačenjem za konopac.

Moral posade bio je dobar. Na njenu borbenost povoljno je uticao neuspjeh, koga je prije kratkog vremena doživio Daruvarski odred prilikom napada na isto uporište i koji se je morao povući bez ikakovih uspjeha.[4]

Likvidaciju uporišta izvršila je Osječka brigada (iz sastava XII divizije) dok su sve ostale jedinice bile glavnim dijelom na zasjedama, a manjim dijelom su vršile fingirane napade na Daruvar i Grubišno Polje. Detaljan raspored jedinica, kako onih u napadu tako i onih na zasjedama, vidi se iz priloženih zapovijesti.[5]

Borba u uporištu počela je u 3 sata ujutro i poslije 4-satne borbe isto je likvidirano u potpunosti. U borbi nije bilo nekih naročitih momenata. Koristeći se kućama, naše su se jedinice neprimjetno privukle neprijatelju na blisko odstojanje. Otpor neprijatelja bio je u početku vrlo jak i to sve dok nije osjetio da su tu naše jače snage, sa dovoljno teškog oružja i dok nije provaljen spoljni obrambeni obruč. Čim je to postignuto, počelo je čišćenje bunkera i neprijatelj, vidjevši da neće moći izdržati, povlačio se je u centar u pojedine zgrade. Kako se ni u tim zgradama, zbog topova i protivtenkovskog bacača, nije osjećao sigurnim, odnosno uvidjeo je da neće moći izdržati, a pomoć mu

[3] Operativno područje 10 korpusa NOVJ se protezalo između rijeka Save i Drave, Ilove i Sutle.

[4] Badljevinu su 11. jula napale jedinice Daruvarskog NOP odreda uz podršku ostalih dijelova Zapadne grupe NOP odreda 6. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 109).

[5] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 102.

nije došla, pokušao je da se probije i da pobjegne ali je bio u tome spriječen i zarobljen.

Plijen:

8 puškomitraljeza
66 pušaka
4 pištolja
8 šmajsera
21.000 metaka
41 bomba
14 nagaznih mina
1 radio-stanica
2 telefona
7 kazana

Neprijateljski gubitci:

41 ubijen
25 ranjenih
78 zarobljenih, među kojima 2 oficira.

Naši gubitci:

4 mrtva
34 ranjena.

Među poginulima nalazi se komesar čete Stevo Živković i komandir čete stariji vodnik Karlo Gudan.

Na zasjedama borba se je vodila kod jedinica XII i XL divizije.

Prema uporištu Pakrac postavile su zasjede jedinice XII divizije. Neprijatelj je rano u jutro iz Pakraca tukao artiljerijom položaje te zasjede, no ta artiljerijska vatra nije postigla nikakovih rezultata, prvo jer nije bila točna, a drugo što je 90% granata zatajilo. Poslije ove artiljerijske pripreme neprijatelj je, u jačini od oko 200 vojnika, krenuo iz Daruvara u pravcu naših zasjeda, ali je poslije pola-satne borbe odbijen i vraćen u uporište.

Jedinice XL divizije bile su u zasjedi prema neprijateljskom uporištu Daruvar. Položaj tih zasjeda bio je dosta nezgodan jer je glavna obrambena linija morala ići između dva neprijateljska uporišta i to Daruvar i Doljani, svega 400 metara od Doljana. Na sektoru Doljana nalazila se je Omladinska brigada koja je napala neprijatelja u Doljanima sa zadatkom da ga po mogućstvu uništi ili bar neutrališe. Brigadi je uspjelo da očisti sve bunkere i crkveni toranj od neprijatelja, ali se je neprijatelj zgrupisao u crkvi gdje je imao izgrađene bunkere i puškarnice i odakle je dalje davao otpor. Pošto nije bilo izgleda na brzu likvidaciju neprijatelja, a da bi se izvršio glavni zadatak, tj. zatvaranje pravca Daruvar— Kip, jedinice Omladinske

brigade su crkvu blokirale i posjele položaj prema Daruvaru gdje su ostale sve do 13 sati, do naređenja za povlačenje.

Istoga dana oko 7 sati ujutro krenuo je neprijatelj iz Daruvara u jačini od oko 300—400 vojnika, potpomognut sa 3 tenka, u pravcu položaja Omladinske brigade. Neprijatelj je nastupao u dvije kolone od kojih je jedna razbijena, dok je drugoj uspjelo da se probije do raskrsnice puteva u selu Doljani (Daruvar — Doljani — Kip i Doljani — Sirač) ali je tu njezin daljnji pokret bio ukočen. Odmah poslije toga jedinice su primile naređenje za povlačenje i pod zaštitom Bilogorskog odreda, koji je štitio povlačenje vodeći borbu do 16 sati, naše su se jedinice u redu povukle. Borba koju je vodio Bilogorski odred bila je jako mlitava, jer neprijatelj nije nadirao, već je samo sa dosta velikog odstojanja pripuckavao.

U svim tim borbama koje je vodila Omladinska brigada i Bilogorski odred imali smo 12 ranjenih drugova, dok su gubitci neprijatelja nepoznati, jer je istom uspjelo da svoje mrtve i ranjene odvuče.

Fingirani napad na Daruvar, koga su vršila 2 bataljona XVII udarne brigade, bio je jako efikasan, tako da neprijatelj dugo nije znao da li se radi o pravom ili fingiranom napadu. Našim je jedinicama uspjelo da očiste jedan neprijateljski bunker, ali zarobljeno nije ništa. Neprijateljska pješadija kao i tenkovi, koji su nekoliko puta nailazili na naše jedinice koje su vršile fingirani napad, uvijek su odbijeni.

U tim borbama mi smo imali 6 ranjenih, dok gubitci neprijatelja nisu točno poznati. Na sektoru jednog bataljona neprijatelj je imao 8 mrtvih i nepoznat broj ranjenih dok se za rezultate koje je postigao drugi bataljon ne zna.

Akcija je bila dobro pripremljena i jedinice u napadu i u odbrani izvršile su svoj zadatak u potpunosti. Štabovi su dobro rukovodili svojim jedinicama, ali kod jedinica u napadu primijetilo se je, kako kod štabova bataljona tako i kod samih jedinica, da nemaju dovoljno rutine u borbama oko utvrđenja i sam tok borbe u uporištu mogao je biti mnogo življi.

Upotreba teškog oružja došla je do izražaja u borbama u uporištu, gdje se je kao najefikasniji pokazao protivtenkovski bacač.

Rukovođenje jedinicama na zasjedi Omladinske brigade nije zadovoljilo. Štab Brigade takoreći nije postojao, članovi Štaba su se razišli po bataljonima i Štab Brigade nisu na vrijeme izvještavali o novostima kod bataljona, tako da su odluke Štaba dolazile kasno i prema tome bile i bez koristi. Isto tako se je kod tih jedinica primijetilo da je veza između jedinica po frontu bila suviše slaba.

Veza kod jedinica u napadu bila je dobro organizovana i dobro je funkcionisala. Čete u napadu bile su telefonski vezane sa svojim štabovima bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **Vlado Janić** (M.P.) Komandant, ppukovnik: **Mate Jerković**

BR. 20

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 7. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA DOMOBRANE U GRUBIŠNOM POLJU 18. AVGUSTA 1944. GODINE[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 1378
Dana 7/IX 1944. U ..... sati

Izvještaj o akciji na
Grubišno Polje.—

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Poslije likvidacije neprijateljskog uporišta Badljevina[2] i predaje neprijateljske posade u Končanici,[3] radi što bolje koordinacije sa jedinicama X korpusa i radi odvlačenja snaga koje su se skoncentrisale oko Bjelovara u cilju ofanzive na Moslavinu a u vezi sa našim planom o čišćenju Daruvarske kotline, ovaj štab je donio odluku da 18. VIII 1944. napadne i likvidira neprijateljsko uporište **Grubišno Polje.**

Posadu u uporištu sačinjavala je 2. bojna 4. gorskog zdruga pod zapovjednikom satnikom Rožićem Antunom, koga su dva dana ranije zarobile jedinice XL divizije na cesti Daruvar —

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 14–5, k. 473 V.

[2] Ono je likvidirano 2. avgusta 1944 (vidi dok. br. 19 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 14, 18 i 30).

[3] Domobranska posada u Končanici predala se jedinicama 6. korpusa 9. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 100).

Končanica, 40 članova milicije, 26 artiljeraca i 32 Nijemca i žandara.

Grubišno Polje bilo je jedino uporište na cesti Daruvar — Bjelovar i jedina veza između ta dva uporišta. Neprijatelj je iz tog uporišta vršio ne samo kontrolu pravca Daruvar — Bjelovar, već je vršio i svoje krvave pohode u našu oslobođenu teritoriju na Bilo-goru i bio strah i trepet tamošnjem narodu.

Za odbranu uporišta neprijatelj je organizirao spoljni i unutrašnji obrambeni obruč. Spoljni obruč su sačinjavali bunkeri, različitog oblika i veličine, od kojih su bili neki međusobno vezani saobraćajnicama. Ta spoljna obrambena linija, koju su sačinjavali bunkeri i prepreka od žica, obuhvatila je samo centar Grubišnog Polja. Na nekim mjestima su ispred prepreka od žice bila minska polja. Na svakom ulazu u selo bila su izgrađena po dva bunkera, sa svake strane ceste po jedan. Bunkeri su bili otkriveni i jako masivni, izgrađeni od nabijene zemlje, cigala i debelih balvana. Likvidacija tih bunkera bila je moguća jedino ručnim bombama, kesicama sa eksplozivom i tačnim pogodkom mine teškog ili lakog bacača. Unutrašnji obrambeni obruč sačinjavale su pojedine jake zgrade (škola, sud itd.), koje je neprijatelj upotrebljavao kao kasarne i neke od njih je podesio za odbranu.

U akciji na Grubišno Polje od naših jedinica su učestvovale: XII i XL divizija te Bilogorski odred,[4] dok su jedinice XXVIII udarne divizije za ovo vrijeme prebacivale žito preko Save.[5] Detaljan raspored naših jedinica u napadu i na zasjedama vidi se iz priloženih zapovijesti,[6] a uglavnom bio je raspored sljedeći:

XII udarna brigada je napadala uporišta a ostale jedinice XII divizije su postavile zasjedu prema Daruvaru i Zdencima.

XL divizija je postavila zasjedu prema Bjelovaru, a Bjelovarski odred je bio većim dijelom u korpusnoj rezervi a manjim dijelom na sektoru Virovitice.

Pored službe izviđanja, koji su organizirale divizije same preko svojih izviđačkih organa, organizirano je daljnje izviđanje, odnosno osmatranje, za račun Korpusa. Organizirane su četiri osmatračnice i to: kod Virovitice, Daruvara, Pakraca i Vel. Pisanice (za uporište Bjelovar). Njihov zadatak je bio, da osmatraju svaka svoje uporište i da javljaju ovom štabu sve pokrete neprijatelja bez obzira bili oni u pravcu naših jedinica ili ne. Daruvarska i virovitička osmatračnica održavale su vezu sa ovim štabom preko stalne telefonske linije a ostale dvije

[4] Vidi tom V, knj. 31, br. 45, 46 i 79.
[5] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 100.
[6] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 45.

zasjeda,gde je većina zarobljena.Borba je bila oštra ali koncentričnom vatrom teškog naoružanja na pojedine tačke otpora/Bunkere/,spoljni obrambeni obruč je brzo probijen,uspjeh se je širio levo i desno a neprijatelj se je povlačio u pravcu centra,davajući sa svakog zgodnog položaja otpor.U centru uporišta neprijatelj je poseo i branio unapred odredjene kuće.Sada je neprijatelj osetio težinu vatre naših topova,kesica sa eksplozivom i protivtenkovskog bacača i počeo se je predavati u manjim grupicama dok se je ostatek probio u pravcu Končanice i Daruvara,gde je naišao na zasjedu Čehoslovačke brigade i tu većim djelom zarobljen.

Od jedinica koje su bile u zasjedi vodila je borbu samo Osječka brigada,koja je bila na položaju između Grubišnog Polja i Vel.Zdenaca,u M.Zdencima.Neprijateljska posada iz V.Zdenaca,pojačana djelovima neprijateljske vojske iz Daruvara,krenula je u 10 sati pre podne u pravcu položaja Osječke brigade ali je odbijena.Na tim se je položajima vodila borba na velikom otstojanju sve do 19 sati istoga dana,kada se neprijatelj povukao u uporište.

Na položaje jedinica XI.Divizije,neprijatelj uopšte nije naišao.

U cilju napada na neprijateljsko uporište V.Zdenci izvršeno je u toku noći rokiranje snaga.Uporište je trebala u zoru napasti Osječka brigada.Ali kako brigada nije bila u stalnom kontaktu sa neprijateljem to je istom uspjelo,da u toku noći pobjegne nesprimetno u uporište Hercegovac.Tako su naše jedinice 19.VIII. ujutro ušle u V.Zdence bez borbe.

U borbama je učinjeno sledeće:

Neprijateljski gubitci:
62 ubijena,medju njima 2 oficira
53 ranjeno
195 zarobljeno,medju njima 3 oficira

Plen:
2 topa 65 mm M.06 sa 800 granata
7 teških mitraljeza
9 puškomitraljeza
1 teški bacač sa 20 mina
1 laki bacač sa 14 mina
22 šmajsera
171 puška
14 pištolja
17500 metaka
1 radio stanica
5 motocikla i mnogo ostalog ratnog materijala

Naši gubitci:
3 mrtva,medju kojima pomoć.komesara II.bataljona Martin Kores
26 ranjenih

Akcija je bila dobro pripremljena i upravljenje borbom kao i rukovodjenje jedinicama bilo je dobro.Teška oruđja su u potpunosti i pravilno iskorištena.Služba veze je zadovoljila ali je u odnosu na ranije akcije podbacila.Sve jedinice,u napadu i odbrani,izvršile su svoj zadatak u potpunosti. Jedinice u napadu su u punoj meri koristile zgrade za zaklone, bušile zidove u cilju privlačenja jedinica i teškog oruđja i tako uspjele uništiti neprijatelja uz sopstvene,relativno vrlo male gubitke.

Smrt fašizmu-Sloboda narodu!

Politkomesar,pukovnik: Komandant,ppukovnik:

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 20

preko radio-stanica, koje su im dodijeljene. Za vreme akcije kao i za sve vreme boravka naših jedinica u Daruvarskoj kotlini te su osmatračnice radile dobro i imalo se je od njih koristi.

Napad je otpočeo u 5 sati ujutro i borba je vođena do 9.30 časova, kada se je jednom dijelu neprijateljske posade uspjelo probiti u pravcu naših zasjeda, gdje je većina zarobljena. Borba je bila oštra ali koncentričnom vatrom teškog naoružanja na pojedine tačke otpora (bunkere), spoljni obrambeni obruč je brzo probijen, uspjeh se je širio lijevo i desno a neprijatelj se je povlačio u pravcu centra, davajući sa svakog zgodnog položaja otpor. U centru uporišta neprijatelj je posjeo i branio unapred određene kuće. Sada je neprijatelj osjetio težinu vatre naših topova, kesica sa eksplozivom i protivtenkovskog bacača i počeo se je predavati u manjim grupicama dok se je ostatak probio u pravcu Končanice i Daruvara, gdje je naišao na zasjedu Čehoslovačke brigade i tu većim dijelom zarobljen.[7]

Od jedinica koje su bile u zasjedi vodila je borbu samo Osječka brigada, koja je bila na položaju između Grubišnog Polja i Vel. Zdenaca, u M. Zdencima. Neprijateljska posada iz V. Zdenaca, pojačana dijelovima neprijateljske vojske iz Daruvara, krenula je u 10 sati prije podne u pravcu položaja Osječke brigade ali je odbijena. Na tim se je položajima vodila borba na velikom odstojanju sve do 19 sati istoga dana, kada se neprijatelj povukao u uporište.

Na položaje jedinica XL divizije neprijatelj uopšte nije naišao.

U cilju napada na neprijateljsko uporište V. Zdenci izvršeno je u toku noći rokiranje snaga. Uporište je trebala u zoru napasti Osječka brigada. Ali kako Brigada nije bila u stalnom kontaktu sa neprijateljem to je istom uspjelo da u toku noći pobjegne neprimjetno u uporište Hercegovac.[8] Tako su naše jedinice 19. VIII ujutro ušle u V. Zdence bez borbe.

U borbama je učinjeno slijedeće:

Neprijateljski gubitci:

62 ubijena, među njima 2 oficira
53 ranjeno
195 zarobljeno, među njima 3 oficira.

---

[7] Čehoslovačka brigada „Jan Žiška" zarobila je tada 66 domobrana i 9 milicionera, a ubila 12 domobrana: od oružja zaplijenila je 40 pušaka, 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 9 automata, 4 pištolja i dr. (Arhiv V.I.I., reg. br. 17/2, k. 898.)

[8] Iz Velikih Zdenaca u Hercegovac pobjegla je 7. satnija (četa) 2. bojne (bataljona) 4. gorske pukovnije (Arhiv V.I.I., reg. br. 8/1—80, k. 58).

Plijen:

2 topa 65 mm M. 06 sa 800 granata
7 teških mitraljeza
9 puškomitraljeza
1 teški bacač sa 20 mina
1 laki bacač sa 14 mina
22 šmajsera
171 puška
14 pištolja
17500 metaka
1 radio-stanica
3 motocikla i mnogo ostalog ratnog materijala.

Naši gubitci:

3 mrtva, među kojima pomoć. komesara II bataljona Martin Kores
26 ranjenih.

Akcija je bila dobro pripremljena i upravljanje borbom kao i rukovođenje jedinicama bilo je dobro. Teška oruđa su u potpunosti i pravilno iskorištena. Služba veze je zadovoljila ali je u odnosu na ranije akcije podbacila. Sve jedinice, u napadu i odbrani, izvršile su svoj zadatak u potpunosti.

Jedinice u napadu su u punoj mjeri koristile zgrade za zaklone, bušile zidove u cilju privlačenja jedinica i teškog oružja i tako uspjele uništiti neprijatelja uz sopstvene relativno vrlo male gubitke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **Vlado Janić** (M.P.) Komandant, ppukovnik: **Mate Jerković**

BR. 21

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 7. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA HERCEGOVAC[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 1382
Dana: 7/IX 1944. u .... sati

Izvještaj o akciji
na Hercegovac.—

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Sa likvidacijom neprijateljskih uporišta Badljevine, Končanice, Grubišnog Polja i Vel. Zdenaca, situacija u Daruvarskoj kotlini se je znatno promijenila u našu korist.[2] Velik dio Daruvarske kotline bio je oslobođen i infiltriran našim jedinicama. Neprijatelj nije imao snaga da bi intervenirao i iz svojih uporišta nije uopće izlazio, nego je vršio ovo vrijeme koncentraciju svojih ustaških i čerkeskih snaga u okolini Bjelovara sa namjerom ofanzive na Moslavinu.[3] Da bi ga osujetili u tim njegovim namjerama, a shodno planu ovoga štaba o čišćenju Daruvarske kotline, ovaj štab je donio odluku da 20. VIII napadne neprijateljsko uporište **Hercegovac.**

U borbama za Hercegovac od naših jedinica učestvovale su XII i XL divizija, Bilogorski i Daruvarski odred, a od jedinica X korpusa XXXIII divizija.[4]

U Hercegovcu se je nalazilo oko 700—750 neprijateljskih vojnika i to: domobrani iz sastava I gorskog zdruga, ustaše i Nijemci. Naoružani su bili sa 5 protutenkovskih topova, 4 teška bacača, 8 lakih bacača, 10 teških mitraljeza i 28 puškomitraljeza. Za sva oružja imali su velike količine municije.

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—1/5, k. 473 V.

[2] Jedinice 12. divizije uništile su neprijateljski garnizon u Badljevini 2, a u Grubišnom Polju 18. avgusta. Domobranska posada iz Končanice predala se bez borbe 9. avgusta, a iz Velikih Zdenaca je pobjegla u Hercegovac poslije napada na Grubišno Polje (vidi dok. br. 19 i 20 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 14, 18 i 30).

[3] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 41 i 53.

[4] Opširnije o napadu na Hercegovac vidi tom V, knj. 31, dok. br. 50, 51, 52 i 83.

Uporište je branjeno na isti način na koji su branjena i sva ostala uporišta no s tim, da su fortifikacijski radovi bili bolje izvedeni i fortifikacijski objekti mnogo gušći i solidniji nego je to bio slučaj kod ranijih uporišta. Sam centar naselja bio je ograđen sa dva reda bodljikave žice ispred koje su bila minska polja. Pozadi žice bile su iskopane saobraćajnice koje su povezivale pojedine solidno građene bunkere. U samom centru naselja bile su masivne zgrade podešene za odbranu i ograđene žicom (mlin), a bunkeri oko tih zgrada bili su sa saobraćajnicama vezani sa bunkerima koji su sačinjavali spoljni obrambeni obruč i na taj način je stvorena tijesna veza između spoljnjeg i unutarnjeg odbrambenog sistema.

Raspored naših jedinica bio je uglavnom slijedeći:

— XL divizija je sa 1 brigadom (pojačanom — XVIII) napadala uporište, a sa drugom brigadom (Omladinska) bila je u zasjedi prema Bjelovaru.

— XII divizija je sa svojim brigadama postavila zasjedu prema Garešnici.[5] a

— XXXIII divizija je postavila zasjedu prema Daruvaru.[6]

Detaljan raspored jedinica vidi se iz priloženih zapovijesti.[7]

Napad je otpočeo 20. VIII 944. u 4,30 sati. Napad neprijatelja nije iznenadio. Poslije likvidacije Grubišnog Polja i Zdenaca neprijatelj je osjetio da je došao red i na njega. Dan prije napada, on je iz sela iselio skoro sve familije osim partizanskih i točnim mjerenjem izračunao elemente za teške bacače i topove do pojedinih kuća i drugih važnih točaka u obrambenom pojasu.[8]

Jedinice u napadu naišle su nedaleko van naselja na neprijateljske patrole i zasjede, koje su protjerane u uporište, i koristeći se kućama brzo došle do same žičane prepreke. Koloni koja je napadala sa sjevera i koloni koja je napadala sa juga uspjelo je da presjeku žičane prepreke i da uđu u samo uporište, ali je neprijatelj na mjesta prodora skoncentrisao tako jaku vatru iz svojih oruđa, da je prvi nalet naših jedinica bio ukočen. Kolona koja je napadala sa juga ostala je u uporištu i dovlačila u uporište stalno nova pojačanja osvajajući kuću po kuću. Neprijatelj se krvavo borio i prosječno u svakoj kući koja je osvojena imali smo po 5—6 ranjenih bilo od teškog, bilo od ručnog vatrenog oružja. Kolona koja je napadala sa sjevera i upala u uporište nije iskoristila svoj prvi uspjeh, tj. nije dovlačila nova pojačanja i svoj uspjeh širila, već se je po-

[5] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 25/1, k. 882.
[6] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 24—1/1, k. 1207.
[7] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 50.
[8] Vidi tom V, knj. 31, primjedbu br. 7 uz dok. br. 83.

vukla opet van žice, što je omogućilo neprijatelju da koncentričnom i ubitačnom vatrom teških oruđa tuče mjesta prodora, odnosno položaje naših jedinica. Pošto se poslije nekoliko sati borbe situacija nije promijenila, a naše su jedinice trpjele osjetne gubitke, to je istima naređeno da se ukopaju na položajima do kojih su stigle, a poslije toga izvršena je smjena nekih jedinica u napadu. Ali i to nije postiglo vidnih rezultata i borba se je produžila tokom čitavog dana 20. VIII u napadima, protivnapadima i povratnim napadima. Jedinice su doduše provalile spoljni obrambeni obruč, ali nisu bile u stanju da taj svoj uspjeh prošire. U takvom istom stanju zateklo je jedinice u napadu i naređenje za povlačenje, koje je izdano uslijed jakog pritiska neprijatelja na zasjedu Omladinske brigade.

Na zasjedama vodile su borbu jedinice XII divizije i Omladinska brigada. Na jedinice XII divizije naišlo je oko 14 časova sa pravca Garešnice oko 500 ustaša i Čerkeza sa 1 tenkom, ali su odbijeni poslije 2-satne borbe i vraćeni u uporište. Gubitci neprijatelja u tim borbama iznose 40 mrtvih i 30 ranjenih i oštećen je 1 tenk srednje težine. A mi smo imali 5 mrtvih i 12 ranjenih.[9]

Jedinice Omladinske brigade vodile su teške borbe sa neprijateljem od 16 časova do 2 sata u jutro. Na njezine položaje nadirali su dijelovi 1. kozačke divizije sastavljeni od pješadije i konjanika, potpomognuti velikim brojem teških bacača i nešto brdskih topova. Tako je samo na položaj jednog bataljona bačeno oko 150 granata iz brdskog topa. Kako je bio neprijatelj nadmoćniji (oko 2.000) to mu je uspjelo da probije zasjedu u s. Ladislav, ali hitnom intervencijom Štaba Divizije, koji je na mjesto prodora uputio svoju rezervu, ukočeno je daljnje napredovanje neprijatelja. Ali kako je bilo malo izgleda na uspjeh napada u uporištu kao i na uspjeh odbrane na zasjedi Omladinske brigade, to je ovaj štab naredio povlačenje.

U akciji nisu postignuti postavljeni zadatci. Jedinice u napadu nisu postigle nikakvih rezultata, odnosno uspjeha, dok su jedinice na zasjedama izvršile svoj zadatak samo djelomično.

Jedinice XL divizije postigle su slijedeće rezultate:

Plijen: 1 šmajser, 4 karabina, 3 konja i 1 sedlo.

Neprijateljski gubitci: nisu poznati, ali računa se da je samo u borbama koje su vodile zasjede najmanje 150 neprijateljskih vojnika izbačeno iz stroja.

Naši gubitci: 24 mrtva
126 ranjenih.

---

[9] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 128, 129, 130 i 131.

Među poginulima nalaze se: pomoćnik politkomesara III bataljona XVIII brigade Buban Božo, operativni oficir istog bataljona Vujić Teodor.

Među ranjenima nalaze se načelnik Štaba XVIII brigade kapetan Ljubo Vukić, komesar IV bataljona iste brigade Branko Despotović i njegov pomoćnik Srećko Stanković.

Od jedinica XVIII brigade u ovoj borbi naročito su se istakli kao cjelina Jurišna četa, III i IV bataljon. Od pojedinaca istakli su se mitraljezac Jurišne čete Nikola Stanković, koji se je, iako ranjen, vratio na položaj gdje je bio ponovno ranjen i kada su ga po drugi put iznosili sa položaja rekao je drugovima da ne napuštaju uporište dok je i jedan živ i da mu čuvaju njegov mitraljez. Isti je drug ranama podlegao. Pored toga istakli su se komandir čete Dokić Stevo i vodnik Ličinić Trivo, desetar Josip Oštrić i borac Zlata Blažević. Isti su drugovi pod najžešćom vatrom prelazili prepreke u cilju izvršenja dobivenog zadatka. Naročitom hrabrošću istakli su se operativni oficir bataljona Vujić Teodor i pomoćnik politkomesara bataljona Buban Božo, koji su na čelu svog bataljona vršili povratni napad i uspjeli neprijatelja odbaciti sa zauzetog položaja.

U Omladinskoj brigadi se je kao cjelina istakao III bataljon na čelu sa svojim štabom koji je u najtežim situacijama vješto rukovodio svojim jedinicama. Od pojedinaca istakli su se mitraljezac Ljudevit Doležaj i njegov pomoćnik Cirkej Stjepan iz Madžarskog bataljona, mitraljezac Ravnak Ivan, vodnik Đuro Zoraja i bolničarka Marija Strija.

Slabi i neodgovorni u ovoj akciji pokazali su se štab II i I bataljona Omladinske brigade i to zato jer se I bataljon povlačio drugim pravcem nego što mu je bilo naređeno, a Drugi bataljon zato što je dozvolio da mu se jedna četa bez naređenja povuče sa položaja.

U borbama u uporištu i na zasjedama utrošeno je 40.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 185 teških mina, 136 mina za protivtenkovski bacač, 20 granata za protivtenkovski top, 30 granata za brdski top i 85 ručnih bombi.

Jedinice u napadu kao i jedinice u zasjedi (Omladinska brigada) pokazale su u borbama mnogo junaštva, požrtvovanosti i istrajnosti. Otpor jedinica u zasjedi slomljen je uslijed velike nadmoćnosti neprijatelja u ljudstvu i naoružanju, a jedinice u napadu doživjele su svoj neuspjeh i pored svog svestranog zalaganja uglavnom iz slijedećih razloga:

1. — Posada u uporištu je bila ranije već 2 puta napadnuta od naših brigada, ali je oba puta napad odbila uz osjetne naše gubitke. Ta činjenica i činjenica da je neprijateljska kolona u jačini od 2000 ustaša i Čerkeza već kretala od Bjelovara pre-

ma Hercegovcu i Garešnici, povoljno je uticala na borbenost okorjele posade. Pored toga posada je bila brojčano jača nego što se je predvidjelo i naše jedinice u napadu bile su obzirom na ovo preslabe.

2. — Neprijatelj je očekivao u najskorije vrijeme napad naših jedinica i temeljito je izvršio sve pripreme za odbranu: izselio je svoje simpatizere i izračunao točne elemente kako bi mogao uspješno tući napadača na svakom mjestu gdje god se pojavio pa i u zgradama. U uporištu skoro nema kuće koja ne bi bila oštećena od naše ili neprijateljske mine ili granate. U uporište je neprijatelj dan ranije dovukao 2 kamiona razne municije, koju je u borbi nemilosrdno trošio.

3. — Naše jedinice u napadu pokazale su hrabrost i istrajnost, ali nisu pokazale prodornost. One su htjele takoreći glavom kroz zid. Svi napadi bili su organizovani na isti način, bez ikakvih novosti i iznenađenja za neprijatelja.

4.— Ponovo se pokazalo, da se naše jedinice nerado bore iz kuća ili utvrđenja uopće. Tu se one osjećaju nesigurne i nemoćne. Tako je sjevernoj napadnoj koloni uspjelo da stjera neprijatelja sa crkvenog tornja i sa prostora u neposrednoj blizini crkve, ali jedinice taj svoj uspjeh nisu iskoristile, nisu zaposjele crkvu. To je kasnije učinio neprijatelj, što je bilo od presudnog značaja za uspjeh naših jedinica.

5. — Odmah poslije prodora naših jedinica neprijatelj je brzom koncentričnom vatrom iz svih oruđa tukao mjesta prodora, koja je sa malim prekidima trajala nekoliko sati. Ta njegova brza paljba uspjela je ne samo da ukoči prvi nalet naših jedinica, već je uspjela iste izazvati na vatreni duel. Iako je bila prilično jaka magla i osmatranje slabo, naša su teška oruđa počela nemilosrdno trošiti municiju, bez naročitih rezultata, tako da su za vrlo kratko vrijeme ostale skoro bez municije i isto se moralo prikupljati iz ostalih brigada i divizija za potrebe jedinica u napadu.

6. — Teško oružje nije pravilno iskorišteno. U napadu bilo je toliko teškog oružja da se njegovom koncentričnom vatrom neprijatelj. teško oružje moglo neutralisati i pored toga neutralisati još i pojedine neprijateljske otporne točke, koje su neposredno ometale napredovanje naše pješadije. Ali kod nas je svako teško oružje radilo za svoj račun i zato i bez uspjeha. Neprijatelj je međutim vješto manevrisao vatrom iz sva 4 teška bacača i uspjelo mu je da postigne vatrenu nadmoćnost na svim odsjecima gdje je on to htio.

7. — Omladinskoj brigadi, koja je bila na zasjedi prema Bjelovaru oduzeti su svi teški bacači i pridodati jedinici u napadu. Kako je ostala Brigada bez teškog oružja, to je mogao

neprijatelj na 1500 m ispred naših položaja i čak bez ikakve maske postavljati svoje teško oružje i tući naše položaje dok su jedinice bile nemoćne, da neprijatelja u tome spriječe.

Iz nedostataka koji su uočeni u ovoj akciji mogu se izvući slijedeće pouke:

1. — Jedinice u napadu moraju imati ubuduće još veću rezervu nego što je to bio slučaj do sada, pa da se izbjegne, odnosno paralizuje, iznenađenje.

2. — Provesti još širu kampanju za uzdizanje duha prodornosti u našim jedinicama i to na način prenašanja iskustava. Sva iskustva i zapažanja u jednoj jedinici moraju se prenositi na sve ostale jedinice i to iskustva i zapažanja od najnižih rukovodilaca i štabova pa na više.

3. — Treba obučavati jedinice i u borbi iz utvrđenja, da se oslobode osjećaja osamljenosti i izolovanosti.

4. — Štednju municije provađati onda, kada se ima dovoljno municije. Starješine obučiti u tome da izvrše sve pripreme kako bi mogli parirati i za nas najnepovoljniju situaciju, jer to je jedini način da se izbjegne iznenađenje.

5. — Prilikom rasporeda teškog oružja voditi više računa o tome da samostalna jedinica ne ostane bez istog, jer to može imati slabih posljedica, pogotovo ako je jedinica obučena i naučena na saradnju sa istim.

6. — Posvetiti još više pažnje obuci o upotrebi teškog oružja, naročito o njegovoj masovnoj i koncentričnoj upotrebi, na koji se način to postigne i način komandovanja. Isto tako treba posvetiti više pažnje obuci o načinu otkrivanja položaja neprijateljskog teškog oružja i o načinu neutralisanja istog.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant,ppukovnik:

(M.P.)

BR. 22

ZAPOVIJEST ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 7. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠKO-DOMOBRANSKI GARNIZON U KRIŽEVCIMA[1]

ŠTAB X KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: *464/44.*
Dana: 7/IX 1944. u 10 sati

ZAPOVIJEST
(Sekcija Čakovec — Čazma 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju.

Prema priloženoj dislokaciji.

Jedinice našega korpusa i VII udarne divizije imaju zadatak da likvidiraju neprijateljsko uporište Križevci i da postavljanjem osiguranja prema Koprivnici, Bjelovaru, Zagrebu i Var. Toplicama obezbijede likvidaciju samoga uporišta. Radi tih zadataka

NAREĐUJEMO:

XXXIII divizija
Sastav: dvije brigade.

Sa dvije brigade likvidirati će neprijateljsko uporište Križevci.[2]

XXXII divizija
Sastav: dvije brigade, Kalnič. odred.

Postavit će osiguranje prema neprijateljskom uporištu Koprivnici na liniji Donjara — Sokolovac i prema Gornjoj Rijeci na liniji Guščerovec.[3] Sa Kalničkim odredom zatvorit će pravac prema Ludbregu na liniji Vel. Poganac — Ivanec. Na desnom krilu svoga rasporeda održat će patrolnu vezu sa jedinicama Istočne grupe odreda na prostoriji Gor. Križ — Topolovac, a na lijevom krilu sa jedinicama VII ud.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–2/2, k. 551.

[2] Napad na ustaško-domobransku posadu u Križevcima nije uspio (vidi dok. br. 57, 86, 113 i 131 u ovoj knjizi i depešu Štaba 10. korpusa br. 4 od 14. septembra 1944. u Arhivu VI.I., reg. br. 2–7/1, k. 119/9).

[3] Vidi dok. br. 113.

divizije (Križevački bataljon) na prostoriji Tkaleca.

VII ud. diviz. Sastav: dvije brigade, Križev. bataljon.

Postavit će osiguranje prema neprijateljskom uporištu Bjelovar na liniji potoka Velika i prema Vrbovecu na liniji Gradec. Križevački bataljon zaposjest će položaj na cesti Tkalec. Na svom desnom krilu održavat će patrolnu vezu sa XXXII divizijom, a na lijevom krilu sa jedinicama Istočne grupe odreda na liniji Topolovac. Izvršiti temeljito rušenje pruge u prav. Bjelovar i D. Selo.

Ist. grupa odr. Sastav: Bjelov. i Moslav. odred i I srpski bat.

Sa Bjelovarskim odredom postavit će osiguranje iz pravca Jagnjedovac i Podrav. Novi Grad, na liniji Široko Selo — Gor. Križ. — Topolovac. Na svome desnom krilu održavat će patrolnu vezu sa jedinicama VII ud. divizije, a na lijevom krilu sa jedinicama XXXII divizije. Sa I srpskim bataljonom zatvorit će pravac od Narte na prostoriji Štefanje, s tim da održava tijesnu vezu sa jedinicama VII ud. divizije. Udarni bataljon nalazit će se u Korpusnoj rezervi u selu Poljana.

Veza

Organizaciju veze izradit će šef odsjeka za vezu ovoga štaba, posebnom zapovješću za vezu.

Sanitet

Organizaciju sanitetske službe izvršit će načelnik sanitetskog odsjeka ovoga štaba, dopunskom zapovješću.

Početak napada

Napad na uporište počet će 9/10. septembra 1944. godine u 23 sata.[4] Jedinice na osiguranju zaposjest će položaje pola sata prije početka napada i uništiti telefonske linije (u koliko postoje).

Mjesto štabova

Za vrijeme operacije štabovi će se nalaziti u sljedećim mjestima.

Štab Korpusa u s. Poljani
Štab XXXIII divizije u s. Koruška
Štab XXXII diviziji u s. Križevački Ivanec

[4] Napad je izveden 13/14. septembra 1944 (vidi dok. br. 57).

Štab VII ud. divizije u s. Brezovljani.
Štab Istočne grupe u s. Ladislav.

Znaci raspoznavanja

Znaci raspoznavanja za noć 9/10. biti će „Došla je — Crvena armija"
Za dan: „Vrijede opšti znaci."

Evakuacija ranjenika i plijena

Evakuaciju ranjenika i plijena izvršiti pravcem Poljana — Kapela — Dubrava — Čazma — Miklouš. Evakuaciju plijena izvršit će načelnik intendanture Korpusa u saradnji sa intendanturama VII ud. divizije i XXXIII divizije.

Ishrana

Ishrana ljudstva vršit će se iz trupnih komora i mjesnih sredstava.

Povlačenje

Povlačenje će se izvršiti nakon izvršene likvidacije, a po naređenju telefonskom, radio-vezom ili pismeno, i to:
XXXIII divizija na sektor Dubrava.
XXXII divizija na sektor Milaševci — Draganec — Vagovina.
VII ud. divizija na sektor Haganj — Kapela — Farkaševac.
Istočna grupa odreda rasporedit će svoje jedinice na njihov sektor.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
Ivan Šibl

Komandant, general-major:
Vlado Matetić

DOSTAVLJENO:
Štabu VII udarne divizije NOVJ.
Štabu XXXII divizije N O V J.
Štabu XXXIII divizije N O V J.
Štabu Istočne grupe P O H.
Na izvršenje.

Položaj, dne 7. septembra 1944.
u ..... sati.

Prilozi:
Dopunska zapovijest za vezu
Dopunska zapovijest saniteta
Skica uporišta Križevci XXXIII diviziji.

BR. 23

IZVJEŠTAJ ŠTABA 28. DIVIZIJE OD 7. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O BROJNOM STANJU I NAORUŽANJU DIVIZIJE[1]

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 316
Dana 7/IX 1944. god.

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Dostavljamo:

Brojno stanje i naoružanje

Nacionalni i socijalni sastav[2]

Listu ranjenih, poginulih, nestalih, zarobljenih i dezertera za vrijeme od 1. VIII do 31. VIII 1944.

U tom periodu od zadnjeg dostavljanja brojnog stanja[3] i naoružanja bile su slijedeće razlike:

BROJNO STANJE PO SPISKU:

Prema zadnjem brojnom stanju imali	2.194	vojnika
Novopridošlih i novomobilisanih	654	„
Zarobljeno i ostalo u jedinicama	14	„
Ukupno .	2.862	vojnika
Poginulih u akcijama i borbama	9	„
Brisanih iz spiska ljudstva, koji su otpušteni kao nesposobni i koji se neće vratiti u jedinicu .	109	„
Otišli u Brigadu Narodne zaštite	59	„
Poslani na novu dužnost u Korpus	5	„
Ukupno .	182	vojnika
Sadanje stanje po spisku	2.680	vojnika

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 40—4/4, k. 1124.

[2] Vidi dok. br. 15.

[3] Odnosi se na izvještaj dostavljen u avgustu 1944 (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 98).

RASHOD:

U bolnici	341	vojnik
U Ambulanti	80	„
Dezerteri i nestali	92	„
Na kursu	23	„
Na bolovanju	85	„
Na odsustvu	1	„
Načelnik Št. Div. otišao sa XXI br.[4]	1	„
Ukupno	623	vojnika

REKAPITULACIJA BROJNOG STANJA:

Po spisku	2.680	vojnika
U rashodu	623	„
Na licu	2.057	vojnika

NAORUŽANJE:

Prema zadnjem stanju naoružanja razlike su:

Pušaka prema zadnjem stanju	1.141	sada	1.213
Šmajsera	44	„	46
Puškomitraljeza	79	„	83
Lakih mitraljeza	5	„	15
Teških mitraljeza	15	„	15
Lakih bacača	10	„	10
Teških bacača	8	„	8
Pištolja	114	„	124
Protivtenkovskih pušaka	9	„	8
Protutenk. bacača	6	„	6
Teških mitraljeza Maksim	1	„	1
Protitenkovskih topova	2	„	2
Radio-stanica	3	„	3
Telefonskih centrala	3	„	3
Telefona	19	„	17
Kablova	37	„	38
Signalnih pištolja	10	„	11

OBRAZLOŽENJE:

Donesli novaci	28	pušaka
Iz Daruvarskog odreda dobiveno	37	„
U akcijama zarobljeno	37	„
Sa popravka doneseno	19	„
Odneseno po kursistima	9	„
Odnijeli dezerteri	5	„

[4] Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 15.

Odnesli drugovi za Brigadu OZN	30	pušaka
Odnijeli drugovi koji su poslani u Korpus .	5	„
Novi drugovi donijeli	2	šmajsera
Zarobljeno u akcijama i borbama	3	puškomitralj.
Doneseno sa popravke	1	„
Dobili od Intendanture Korpusa	11	lakih mitralj.
Odnesen na popravak	1	laki mitraljez
Zarobljeno	2	pištolja
Donijeli novaci	6	„
Popravljeno i uzeto u brojno stanje . . .	2	„
Izgubljeno u borbi	1	protitenk. puš.
Pokvareno i poslano na popravak	2	telefona
Dobiveno u akcijama	1	kabl žice
„ „ „	1	signal. pištolj

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Kladarin[5]

Komandant, ppukovnik:
Radojica M. Nenezić

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 8. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADIMA NA DESINEC, MAVRAČIĆI, DOMAGOVIĆ, DRAGANIĆE, LAZINU I ZDENČINU I NA KOMUNIKACIJE ZAGREB—KARLOVAC—OGULIN, ZAGREB—SISAK—SUNJA — KOSTAJNICA I SUNJA—DUBICA[1]

Op.
8.IX 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

U ofanzivi našeg korpusa na neprijateljske komunikacije, koja je trajala od 1—8. o.mj., dakle punih 7 dana i 8 noći, a po naređenju[2] Vrhovnog komandanta i G.Š. NOV I POH, učinjeni

[5] Đuro

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 50—5, k. 426.

[2] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 59.

su slijedeći ukupni rezultati: potpuno je izbačena iz prometa želj. pruga Zagreb—Karlovac—Ogulin (osim otsjeka Karlovac—Duga Resa).

Cesta Zagreb—Karlovac—Ogulin neprestano uništavana i minirana i time ometan i usporavan nepr. saobraćaj.[3] Po noći uopće nije bilo saobraćaja ovom cestom.

Želj. pruga Zagreb—Sisak—Sunja potpuno izbačena iz prometa i ne popravlja se.[4]

Cesta Zagreb — Sisak — Sunja izbačena iz prometa i ne popravlja se.[5] Posljednjih dana nije bilo ni dnevnog ni noćnog nepr. saobraćaja, a prvih par dana prošla su po danu samo dva civilna vlaka gornjom prugom.

Pruga Sunja — Kostajnica — Dobrljin i Sunja — Dubica neprestano rušena.[6] Neprijatelj ju je stalno popravljao. Prugom bio vrlo slab dnevni promet.

Cesta Sunja — Kostajnica — Novi i Sunja — Dubica neprekidno zarušavana i prekidana. Neprijatelj ju je uporno branio i povremeno se probijao sa jačim kolonama po danu a više puta i po noći.

Želj. pruga Krupa — Grmuša potpuno izbačena iz prometa.

Cesta Otoka — Krupa neprestano zarušavana i minirana. Neprijatelj je uporno branio i popravljao, te saobraćao po danu a češće i po noći.

I na onim sektorima, gdje je neprijatelj koristio komunikaciju, bio je stalno napadan i uznemiravan, te je uveliko usporavan u pokretu.

Za gornje vrijeme osvojeno je 6 nepr. uporišta na komunikaciji Zagreb — Karlovac i to: Desinec,[7] Mavračići,[8] Domagović,[9] žand. st. Draganići,[10] Lazina[11] i Zdenčina.[12] Sve stanice i želj. postrojenja, kao i bunkeri u ovim uporištima su potpuno uništeni. Osim toga izvršen je uspješan upad u predgrađe grada Karlovca — Mekušje.

---

[3] Navedenu komunikaciju minirale su jedinice 34. divizije i 3. brigada 8. divizije. One su istovremeno vršile diverzije na pruzi Zagreb — Karlovac — Ogulin (vidi dok. br. 2, 4, 18, 72, 99 i 114.

[4], [5] i [6] Željezničku prugu i cestu Zagreb — Sisak — Sunja, Sunja — Kostajnica — Dobrljin i Sunja — Dubica rušile su jedinice 7. divizije. Turopoljsko-posavski NOP odred i 2. diverzantski bitaljon (vidi dok. br. 46, 72, 114, 117, 118, 119, 120, 121 i 123.

[7], [9] i [11] Napad na Desinec, Domagović i Lazinu izvela je Karlovačka brigada (vidi dok. br. 2 i 91 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 44—1/3, k 1229).

[8] i [12] Ustaško-domobranske posade u Mavračiću i Zdenčini protjerala je Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" (vidi dok. br. 4 i 26).

[10] Žandarmerijsku stanicu u Draganićima napala je Žumberačka brigada (vidi dok. br. 18).

Pored gore navedenog postignuti su slijedeći rezultati:
eksplozivom porušena pruga na 1800 mjesta
alatom porušena pruga oko 15 km
uništeno mostova na komunikacijama 27
uništeno propusta na komunikacijama 30
uništeno samostalnih bunkera 10
gubici neprijatelja koliko je poznato 325 mrtvih
" " " " " 177 ranjenih
" " " " " 138 zarobljenih
zaplijenjeno materijala:
bacača 8
p.mitralj. 21
t. „ 9
pušaka 300
1. mitr. 5
municije 150.000 metaka
radio-stanica 1
uništeno:
tenkova 4
vozova 2 oklopna
vagona na stanici 3
naši gubitci:
mrtvih 40
ranjenih 89.

Svi borci su sa velikom požrtvovanošću ispunjavali dobivene zadatke. Naročito su se istakle jedinice 34. divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, pukovnik:

BR. 25

IZVJEŠTAJ ŠTABA GRUPE JUŽNODALMATINSKIH NOP ODREDA OD 8. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA I IZVEDENIM DIVERZIJAMA U AVGUSTU[1]

ŠTAB
GRUPE JUŽ. D. P. ODREDA
Dne 8.IX 1944. god.

ŠTABU VIII KORPUSA

Položaj

1. VIII—I bataljon N.O.P.[2] izvršio je napad na neprijateljski garnizon Drveničke Stijene (k. 622). Posada garnizona je brojala 40 vojnika. Garnizon je bio opasan bodljikavom žicom i oko žice su bile postavljene nagazne mine. Da je garnizon bio opasan bodljikavom žicom to nam je bilo poznato, ali nismo znali da su postavljene nagazne mine. Napad je počeo u 23 sata, pošto smo se uspjeli neprimjetno privući žici. Kad su naše jedinice počele sa prebacivanjem preko žice pojedini borci nailazili su na mine, koje su eksplodirale, što je neprijatelja upozorilo na opreznost. Čim su mine počele pucati neprijatelj je zauzeo položaje i otvorio vatru iz 2 topa i ostalim pješadijskim oružjem. Naše jedinice bile su prisiljene na povlačenje. Borba je trajala $2^1/_2$ sata. Neprijateljski gubitci nisu nam poznati, mi smo imali 5 mrtvih i 16 teže i lakše ranjenih. Izgubljene su 2 strojnice i 2 puške.

2.VIII. — Udarna grupa 3. čete II bataljona istog odreda na rijeci Neretvi napala je jedan neprijateljski čamac. Čamac nije oštećen i uspio je pobjeći. Ubijen je 1, a ranjena su 2 neprijateljska vojnika.

3.VIII. — Udarna grupa 1. čete II bataljona istog odreda na pruzi Komin — Opuzen postavila je 3 nagazne mine. Mine su pronašle ustaše, te prilikom pokušaja otklanjanja mine su eksplodirale i ubijeno je 5 ustaša. Iste noći porušeno je 85 met. željezničke pruge.

3.VIII. — 2 minera Štaba II bataljona istog odreda eksplozivom su uništili 80 met. željezničke pruge Komin — Rastoka.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 25/12, k. 1603 A.

[2] Neretvanskog partizanskog odreda

3.VIII. — Udarna grupa 3. čete I bataljona Biokovskog P.O. izvršila je zasjedu na cesti kod Velikog Brda. Pošto neprijatelj nije naišao na zasjedu grupa se je povratila.

5.VIII. — 3. četa I bataljona N.P.O. napala je s lijeve strane rijeke Neretve voz na pruzi kod Rastoke. Pošto je iz „Bazuha" voz bio pogođen u točkove, odmah je stao. Otvorena je vatra na voz i ubijena su 2, a ranjena 4 neprijateljska vojnika.

6.VIII. — Udarna grupa 3. čete II bataljona istog odreda napala je voz na pruzi Rastoka — Komin. Ubijeno je 3, a ranjeno 7 neprijateljskih vojnika.

6.VIII. — Jedan vod 2. čete II bataljona istog odreda i vod 3. čete istog bataljona, sa jednom desetinom Pelješkog odreda, napali su jednu neprijateljsku kolonu na putu Janjina — Crna gora. Ranjena su 3, a zarobljeno je 10 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 1 tromblon, 1 pištolj, 1 tal. aparat i 1.500 raznih metaka.

7.VIII. — Zamjenik komandanta Ljubuškog bataljona sa nekoliko boraca i članovima Okružnog povjereništva za zapadnu Hercegovinu napali su njemačku kolonu u jačini od 35 vojnika i 10 kola na putu Bijača — Zvirići. Ubijeno je 5 i 1 je zarobljen neprijateljski vojnik, također je zarobljeno 5 Talijana. Ubijeno je 13 konja. Zaplijenjeno je 6 pušaka.

7.VIII. — 2 kurira N.P.O. postavila su minu na cesti Opuzen — Metković. Istog dana je naišao na minu jedan neprijateljski valjak. Mina je eksplodirala i oštetila valjak. Ranjena su 3 neprijateljska vojnika.

8.VIII. — 1. i 2. četa Ljubuškog bataljona izvršile su ekonomsku akciju u selu Vojnići — Hercegovina. U istom selu ubijena su 2 ustaša i zaplijenjene su 2 puške.

8.VIII. — Neprijatelj u jačini od 500—600 vojnika većinom „Vražje divizije"[3] izvršio je ofanzivu na sektor Slivno. Prva kolona nastupala je na sektor Vukov Klanac, a druga iz pravca Gradine. 1. i 2. četa II bataljona, koje su se nalazile na tim položajima, prihvatile su borbu na kotama Slivno Ravno — k. 324, 135, kota Osoje i k. 562. Cijeli dan su naše jedinice uporno branile svoje položaje. U samu noć neprijatelju je uspjelo prodrijeti u sektor Blaca. U toku noći naše jedinice su izmanevrisale neprijatelja, glavnina naših snaga prebacila se na poluotok Pelješac. Ubijeno je 11 vojnika i 1 oficir, a ranjena su 3 neprijateljska vojnika. Naši gubitci: 1 mrtav i 1 ranjen.

Na poluotoku Pelješcu neprijatelj je osjetio dolazak naših jedinica i svakog dana (za 6 dana) pravio manje ispade. Nepri-

[3] Odnosi se na njemačku 369. legionarsku diviziju.

jatelj je bio svaki put odbačen. U ovim borbama ubijeno je 6, a ranjena su 4 neprijateljska vojnika. Naše jedinice nisu imale gubitaka.

8.VIII. — Jedna desetina 1. čete I bataljona istog odreda sa nekoliko seljaka porušila je cestu [Norinska] Kula — Momići u dubini od 25 met.

9.VIII. — Udarna grupa 2. čete I bataljona sakupila je preko noći 3.500 met. telefon. i telegraf. kabla.

9.VIII. — Udarna grupa 1. čete I bataljona Biokovskog P.O. postavila je minu na putu Zadvarje — Gornja Brela. Na minu je naišao jedan neprijateljski kamion, koji je uništen. Ubijena su 2 neprijateljska vojnika i jedan ustaški oficir, ranjeno je nekoliko civila.

14.VIII. — Udarna grupa 1. čete I bataljona istog odreda izvršila je zasjedu na putu Grabovac — Šestanovac. Neprijateljska kolona koja je naišla bila je napadnuta od ove grupe. Ubijena su 2 neprijateljska vojnika i 1 oficir, a ranjeno je 6 neprijateljskih vojnika.

14.VIII. — Jedan vod 1. čete I bataljona Neretvanskog P.O. iz zasjede napao je jednu neprijateljsku kolonu u jačini od 70 švaba kod sela Struge. Ubijeno je 5, a ranjen je 1 neprijateljski vojnik.

14.VIII. — Udarna grupa 1. čete I bataljona istog odreda iz zasjede napala je neprijateljsku kolonu na cesti Mali Prolog — Crveni Grm. Ranjen je jedan ustaša.

Ista grupa pri svom povratku razoružala je 3 dezertera u selu Pozla Gora. Zaplijenjene su 3 puške, 7 bombi i 70 metaka.

14.VIII. — Dvije diverzione grupe 1. čete Ljubuškog bataljona napale su financijsku kasarnu u Klobuku. Zarobljen je 1 financ. Zaplijenjene su 4 puške, 1 pisaća mašina, 1 šapirograf i 100 metaka.

15.VIII. — Zamjenik komandanta bataljona Biokovskog P.O. sa jednim borcem na cesti Makarska ispod Velike Gore ubio je 2 ustaše i zaplijenio 2 puške.

15.VIII. — Udarna grupa 1. čete istog odreda postavila je minu na cesti Baška Voda — Makarska. Neprijatelj je pronašao minu i digao je.

17.VIII. — Udarna grupa 1. čete istog odreda postavila je minu na cesti Makarska — Tučepi. Neprijatelj je pronašao minu i digao je.

17.VIII. — Udarna grupa 3. čete istog odreda postavila je minu na cesti Čista — Šestanovac. Na minu su naišla jedna neprijateljska kola. Kola su uništena. Ubijeno je 2, a ranjena 3 neprijateljska vojnika.

17.VIII. — Udarna grupa 3. čete istog odreda uništila je minom jedan neprijateljski kamion na putu Šestanovac — Čista. Ubijen je 1, a ranjena 3 neprijateljska vojnika. Ista grupa postavila je još jednu minu na istoj cesti. Na minu je naišao jedan neprijateljski kamion koji je uništen. Ubijena su 4, a ranjeno 5 neprijateljskih vojnika.

17.VIII. — Jedna trojka 1. čete I bataljona Neretvanskog P.O. zapucala je na jednu neprijateljsku kolonu kod sela Zvirići. Ranjen je 1 ustaša.

18.VIII. — Jedna desetina 1. čete I bataljona istog odreda napala je neprijateljsku kolonu na putu Bijača — Teskara. Ubijena su 2, a ranjena 3 neprijateljska vojnika.

19.VIII. — Udarna grupa 1. čete I bataljona istog odreda i udarna grupa 1. čete II bataljona napale su voz na pruzi Metković — [Norinska] Kula. Voz je izrešetan mitraljezom uspio pobjeći. Ubijena su 3, a ranjeno 6 neprijateljskih vojnika.

19.VIII. — Jedna desetina 2. čete I bataljona istog odreda napala je iz zasjede jednu neprijateljsku kolonu na cesti Baćina — Gradac. Ubijeno je 6, a ranjeno 4 neprijateljska vojnika.

23.VIII. — Udarna grupa 2. čete istog odreda sa jednim minerom eksplozivom je srušila 150 metara željezničke pruge između Rastoka i Rogotina.

23.VIII. — Udarna grupa 1. čete Biokovskog P.O. iz zasjede napala je neprijateljsku kolonu na cesti kod Baške Vode. Ubijena su 2, a ranjen je 1 neprijateljski vojnik.

23.VIII. — Udarna grupa 2. čete istog odreda uništila je minom na putu Lovreč — Imotski jedan neprijateljski kamion. Ubijena su 4, a ranjeno 6 neprijateljskih vojnika.

24.VIII. — Ljubuški bataljon izvršio je napad na neprijateljsku kolonu kod zaseoka Majići, na cesti Vrgorac — Kozica. Ubijen je 1 oficir i 21 vojnik, ranjeno 7, a zarobljeno 6 neprijateljskih vojnika. Ubijeno je 10 konja i zapaljeno je 5 kola natovarenih raznim materijalom. Zaplijenjene su 23 puške, 1 puška tromblon, 1 signalni pištolj, 2 gas-maske, 1 šarac, 1 talijanski mitraljez, 5.000 metaka, 1 telegrafski aparat i 1 aparat za pronalazak mina. Naših gubitaka u mrtvima i ranjenima nije bilo.[4]

[4] Opširnije o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 18–13, k. 1100–I.

24.VIII. — Udarna grupa 3. čete Neretvanskog P.O. napala je njemački borbeni čamac na rijeci Neretvi kod Rogotina. Ubijeno je 5 neprijateljskih vojnika, dok su ostala 3 skočili u rijeku. Motor je izrešetan od mitraljeza ostao na rijeci.

26.VIII. — Neprijatelj je poduzeo ofanzivu na sektor Neretvanskog P.O. Neprijatelj je bio u jačini oko 1100 vojnika većinom „Vražje divizije". Prva neprijateljska kolona nastupala je preko Bijače na Borovce, druga kolona preko Desana na Trklje, treća kolona od Sv. Paškala preko Kleka na Ostojiće, četvrta kolona iz Velikog Prologa preko polja na Staševicu, peta kolona iz Malog Prologa: jedan dio prema Borovcima, a drugi dio prema Gnjećima na Ostojiće. Naše jedinice uspjele su zadržati neprijatelja preko čitavog dana na svim položajima, osim što je neprijatelju uspjelo prodrijeti u Borovce. Pošto je neprijatelju uspjelo prodrijeti na tom položaju, a i municije je bilo nestalo, to je Štab Odreda donio odluku da se odred rokira, te obskrbi sa hranom i municijom, kako bi pri povlačenju udario neprijatelju u leđa. Neprijatelj se je povlačio dana 28.VIII i pri povlačenju bio je napadnut od naših jedinica, prema već predviđenom planu. Neprijatelj iznenađen našao se je u vrlo nepovoljnom položaju, te je stalno davao znakove sa raketlama za pojačanje. Nakon što je neprijatelju stiglo pojačanje od 70 vojnika i 4 tenka, borba se je sa još većom žestinom nastavila, nakon čega su se naši borci morali povući pred mnogo nadmoćnijim neprijateljem. U ovim borbama ubijeno je 43, a ranjeno 56 neprijateljskih vojnika. Naši gubitci: 5 mrtvih i 2 ranjena.

Dana 29.VIII. — Udarna grupa pri Štabu Neretvanskog P.O. napala je njemačku patrolu u gradu Metkoviću kod željez. stanice. Ubijena su 3 neprijateljska vojnika.

29.VIII. — Udarna grupa 3. čete Biokovskog P.O. uništila je minom na putu kod Skulja jedan neprijateljski kamion. Ubijena su 3, a ranjena 4 neprijateljska vojnika.

29.VIII. — Neprijatelj u jačini od 500 ustaša izvršio je iznenadni napad na položaj koji je držala 1. četa Ljubuškog bataljona kod Lukova. Borba je trajala 4 sata. Neprijatelju nije uspjelo postići cilj, jer su ga naše snage prisilile na povlačenje. Ubijeno je 5, a ranjeno 7 neprijateljskih vojnika. Naši gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena.

30.VIII. — Dva druga borca 1. čete Biokovskog P.O. pošla su u patrolu ka selu Tučepi. Kad su stigli do ceste naišao je jedan neprijateljski oficir na motoru. Oficir je ubijen, a motor je uništen. Zaplijenjen je 1 šarac.

Istog dana patrola 2. čete istog odreda zarobila je 2 ustaša kod Zadvarja.

31.VIII. — Udarna grupa 1. čete II bataljona Neretvanskog P.O. napala je radnike organizacije TOT na pruzi Opuzen — Komin. Ubijena su 3, a zarobljeno je 7 totovaca.

II bataljon Biokovskog P.O. dok je bio u sastavu svog odreda izvršio je slijedeće akcije:

9.VIII. — 1. četa II bataljona Biokovskog P.O. izvršila je zasjedu u selima Sošić i Rudelj. Neprijatelj je naišao s namjerom da kopa (krade) seljacima krompire. Naše jedinice su zapucale iz zasjede na neprijatelja. Ubijeno je 5, a ranjena 3 neprijateljska vojnika.

10.VIII. — Jedna desetina 1. čete II bataljona istog odreda izvršila je zasjedu [na] cesti Drašnice — Igrane. Na zasjedu je naišao jedan neprijateljski motocikl (trokolica). Otvorena je vatra na neprijatelja i ubijena su 2 oficira, dok je šofer sa motociklom uspio pobjeći.

II bataljon koji je pripao Biokovskom P.O. poslije 12.VIII izvršio je slijedeće akcije:

15.VIII. — Jedna desetina 2. čete II bataljona izvršila je prepad na neprijateljski garnizon Zagvozd, u znak uznemiravanja.

19.VIII. — Udarna grupa 2. čete II bataljona uništila je minom kod Kamenmosta jedan neprijateljski kamion. Ubijena su 2, a ranjena 2 neprijateljska vojnika.

20.VIII. — Udarna grupa 2. čete II bataljona uništila je minom 1 neprijateljski kamion na putu kod Krivog Dola. Gubitci neprijatelja nisu poznati.

27.VIII. — Udarna grupa 2. čete II bataljona postavila je minu na putu Klenovac — Krivi Dol. Preko mine je prešlo nekoliko neprijateljskih kamiona, ali mina nije eksplodirala. Jedan naš borac je pošao da vidi zašto mina nije eksplodirala, te pri dodiru iste mina je eksplodirala i ubila ga, također je ranjen jedan naš borac. Uništena je jedna strojnica.

28.VIII. — Udarna grupa 2. čete istog bataljona uništila je minom na putu Imotski — Posušje jedan neprijateljski kamion. Ubijena su 2 i ranjena 2 neprijateljska vojnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Načelnik. major: V.D. komandanta — kapetan:
Ž.[5] Despot **Turić M. Mirko** **Mate I. Meštrović**

(M.P.)

[5] Žarko

BR. 26

IZVJEŠTAJ ŠTABA BRIGADE „FRANJO OGULINAC SELJO“ OD 8. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 34. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U ZDENČINI I KLINČA-SELU[1]

ŠTAB
UDARNE BRIGADE „FRANJO
OGULINAC SELJO“
dne 8. rujan 1944 g.
Op. br. 189/44

Kratak izvještaj o
borbi u Zdenčini
dostavlja.—

ŠTABU 34. DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V.J.

7. ov. mjeseca u jutro neprijatelj, u jačini 3 satnije vojnika, iz garnizona Zdenčina kretao je preko Kupinca prema Bratini, sa namjerom da još u toku noći napadne naše jedinice, postigne iznenađenje i da im nanese gubitke. Isto jutro oko 7 sati tri bataljona ove brigade krenuli su — jedan iz pravca Jambrešića na Maretiće sa ciljem da odsiječe neprijatelju odstupnicu, koji se je uklinio do sela Soške, jedan bataljon sa sjeverne strane iz pravca kote 191 sa zadatkom da napadne neprijatelja i da ga nabaci na čisti prostor prema Kupincu, jedan bataljon od sela Maretići ka Kupincu sa ciljem da udari neprijatelja u bok. Nakon jednosatne borbe neprijatelj je u paničnom bijegu povukao se u šumu prema Crnoj Mlaki, ostavljajući za sobom 12 mrtvih vojnika, broj ranjenih smatra se da je mogao biti najmanje 10 vojnika. Dva bataljona nastavili su gonjenje do paralelno sa Donjom Zdenčinom, potom se povukli nazad na stare položaje. Zarobljeno je 4 neprijateljska vojnika, zaplijenjeno je 1 teški mitraljez, 12 pušaka, i oko 3000 puščanih i mitraljeskih metaka, 30 mina za lake bacače i nešto druge spreme.[2]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 54—5/4, k. 1230.

[2] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o toj borbi piše: „*7. IX 1944. g. X ustaška bojna:* Jedna kombinirana sat ove bojne, sastavljena iz dijelova 1, 2. i 4. sati, u jačini oko 170 momaka, krenula je u nasilno razviđanje pravcem: Zdenčina — Kupinec — Bratina — Crna Mlaka. Kod s. Bratina primjećeno je, da se veće skupine odmetnika prikupljaju iza leđa ove sati, te malo zatim neprijatelj je sa svih strana napao istu. Pritisnuta jakim snagama sa svih strana, sat je prešla u protunapadaj i pod jakom borbom uspjela se probiti do s. Zdenčine...

Naši gubitci: 5 ranjenih, 9 nestalih...“ (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—12, k. 58).

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

7. ov. mjeseca na večer u 23 sata dva bataljona ove brigade izvršili su napad na neprijateljsko uporište ž. st. Zdenčina u kojoj su se nalazile dvije satnije ustaša i jedna satnija domobrana, utvrđeni u betonskim bunkerima, povezani su streljačkim jarcima. Nakon 3 i pol satne borbe III bataljonu, koji je napadao sa istočne strane, uspjelo je prodrijeti uz pomoć teškog oružja u neprijateljske položaje, malo kasnije i II bataljon, koji je napadao sa južne strane, prodro je u neprijateljske položaje, nakon čega je neprijatelj, tučen sa jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom, povukao se za selo Klinča-Selo, gdje se nalazila jedna satnija ustaša koje je trebalo da likvidira Žumberačka brigada.[3] Po izbacivanju neprijatelja iz ž. st. Zdenčine, bataljon koji je bio u brigadnoj rezervi nastavio je gonjenje neprijatelja do Klinča-Sela, gdje ga je neprijatelj zaustavio i pružao žilavi otpor; od naše strane poduzete su mjere da se izbaci neprijatelja iz Klinča-Sela, ali to nam nije uspjelo. Po zauzeću uporišta jedan bataljon i jedna četa koji su vršili napad imali su zadatak pretresanja sela i bunkera, dok dvije čete od jednog bataljona koji je napadao bile su zajedno sa bataljonom koji je vršio gonjenje. U 5.30 sati ujutro, pošto je pretreseno uporište i uništene utvrde, bataljoni su se povukli u nove sadašnje baze.

U ovoj borbi zarobljeno je 30 neprijateljskih vojnika (ustaša i domobrana), ubijeno je oko 35 neprijateljskih vojnika, broj ranjenih nije nam poznat.[4] Zaplijenjeno je: 3 teška i 3 laka mitraljeza, 1 laki bacač, 62 puške, 60.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 30 nagaznih mina, 100 mina za lake bacače, 50 ručnih bombi, 1 radio-stanica, 2 radio-aparata, 11 telefona, 3 pisaće mašine, 8 brdskih kazana, 100 komada porcija, 50 odijela, 50 pari veša, 30 ranaca, 40 pari cipela, 30 ćebadi i arhiva X ustaške bojne.

Naši gubici: mrtvih 4, ranjenih 34, od kojih su dva pomoćnika komesara bataljona drugovi: Detelić Josip i Pilaš Dragutin, 2 komesara čete — Žukov Anatolij Ivanov i Bradica Franje Franjo, te 1 stariji vodnik Hrnjak Dragutin. Izgubljeno od oružja i materijala nije ništa. U ovoj borbi svi borci u napadu hrabro su se držali i izvršavali sva naređenja. Naročito su se istakli hrabrošću drugovi: vodnik Boljević Pavao, desetar Brodarac Đuka, poginula drugarica Eva Bobinac, delegat

[3] Opširnije o napadu na ustaše u Klinča-Selu vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 21/3, k. 1223.

[4] Prema dnevnom redu izvještaju Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva gubici ustaša bili su: 16 poginulih, 56 ranjenih i oko 12 nestalih (vidi dok. br. 125).

Štab
Udarne brigade "Franjo
Oklinca - S e l j a "
dne 8.rujna, 1944.g.
Broj:18/144

Prvžak izvještaj o
borbi u Zdenčini
dostavlja.-

Stabu 34.divizije IV.[illegible]

7. ov. mjeseca u jutro neprijatelj u jačini 2 satnije vojnika iz garnizona Zdenčina krenuo je preko Kupinca prema Bratini, sa namjerom da još u toku noći napadne naše jedinice postavljene između Bratine i Kupinca sa ciljem da uništi neprijatelja u bok nakon jedne satne borbe neprijatelj je u punićnom bijegu povukao se u smjeru prema Crnoj Hlaki, ostavljajući na bojnom polju 12 mrtvih vojnika, broj ranjenih smatra se da je mnogo biti najmanje 10 vojnika. Dva bataljona nastavili su gonjenje do paralelno sa Domanjom Zdenčinom, potom se povukli nazad na stare položaje. Zarobljeno je 4 neprijateljska vojnika, zaplijenjeno je 1 teški mitraljez, 12 puškara, i oko 3000 puščanih i mitraljeskih metaka, 30 mina za laka bacača i nešto druge opreme.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

7.ov. mjeseca na večer u 23 sata dva bataljona ove brigade izvršili su napad na neprijateljsko uporište K.st. Zdenčina u kojoj su se nalazili dve satnije ustaša i jedna satnija domobrana. Utvrđenih u betonskim bunkerima povezani sa strijeljačkim jarcima. Nakon s 3 i pol satne borbe III. bataljonu koji je napadao sa istočne strane uspjelo je prodrijeti uz pomoć teškog oružja u neprijateljske položaje, malo kasnije i II. bataljon koji je napadao sa južne strane prodro je u neprijateljske položaje nakon čega je neprijatelj tučen sa jakom artilerijskom i minobacačkom vatrom povukao se za selo Klinča Selo, gdje se nalazila jedna satnija ustaša koje je trebala da [illegible] Žumberačka brigada. Po izbacivanju neprijatelja iz K.st. Zdenčina bataljon koji je bio u brigadnoj rezervi nastavio je gonjenje neprijatelja do Klinča Sela, gdje se je neprijatelj zadržavio i pružao žilavi otpor, od naše strane poduzete su mjere da se izbaci neprijatelja iz Klinča Sela ali to nam nije uspjelo. Po zauzeću uporišta jedan bataljon i jedna četa koji su vršili napad imali su zadatak pretraživanja sela i bunkera dok dvije čete od jednog bataljona koji napadao bile su zajedno sa bataljonom koji je vršio gonjenje. U 5.30 sati u jutro pošto je pretraženo uporište i uništene utvrde bataljoni su se povukli u nove sadašnje baze.

U ovoj borbi zarobljeno je 30 neprijateljskih vojnika /ustaša i domobrana/, ubijeno je oko 35 neprijateljskih vojnika i broj ranjenih nije nam poznat. Zaplijenjeno je: 3 teška i 3 laka mitraljeza, 1 laki bacač, 62 puške, 60.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 30 naših mina, 100 mina za laka bacača, 50 ručnih bombi, 1 radiostanica 2 radio aparata, 11 telefona, 3 pisaće mašine, 8 brdskih kaputa, 100 koma porcija, 50 odijela, 50 pari vešа, 30 ranaca, 40 pari cipela, 30 čebadi i arhiva X. ustaške bojne.

Naši gubitci; mrtvih 4 mrtva, 34 od kojih su dva pomoćnika komesara bataljona drugovi: Detelić Josip i Pilaš Dragutin, 2 komesara čete Žukov Anatolij Ivanov i Bradica Franjo Franjo, te 1 starији vodnik Hrnjak Dragutin. Izgubljeno od oružja i materijala nije ništa. U ovoj borbi svi borci u napadu hrabro su se držali i izvršavali sva naređenja. Naročito su se istakli hrabroću drugovi: vodnika Bakić Pavao, desetar Brodarac Ljuka, poginula drugarica Iva Bobinac, delegat Brčanić Jerica, borac Koja Marković, desetar Golovkov Vladimir delegat Ivanišov Georgij i desetar Anatolij Kazanov svi iz II. bataljona. Nadalje se istakla četa Ruska četa i 1. četa III bataljona, a naročito drugovi Vrban Josip, Dugač Stjepan i drugarica Lipovac Barica.

Slučajeva slabosti kod boraca i rukovodioca nije se moglo zapaziti. U ovoj borbi utrošenom je 6715 puščanih i mitraljeskih metaka, 56 za teški i 200 kaza laki bacač.

Zaplijenjeno je 3 troosovinska i 3 manja kamiona, neprijatelj je oklopni vlak sa 5 vagona i lokomotivom, te 12 vagona koji su bili na stanici teretnih. Zapaljena željeznička stanica i magazin.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 26

Bršanić Jagica, borac Kaja Marković, desetar Golovkov Vladimir, delegat Ivanišov Gregorij i desetar Anatolij Kazanov, svi iz II bataljona. Nadalje se istakla čitava Ruska četa i 1. četa III bataljona, a naročito drugovi Vrban Josip, Dugač Stjepan i drugarica Lipovac Barica.

Slučajeva slabosti kod boraca i rukovodilaca nije se moglo zapaziti. U ovoj borbi utrošeno je 6715 puščanih i mitraljeskih metaka, 56 za teški bacač i 200 za laki bacač.

Uništeno je 3 trospratna i 3 manja bunkera, uništen je oklopni vlak sa 5 vagona i lokomotivom, te 12 vagona koji su bili na stanici teretnih. Zapaljena željeznička stanica i magazin. Uništene su sve skretnice na stanici.

Iste noći jedna četa IV bataljona porušila je 12 bunkera na ž. st. Horvati i zapalili 3 vagona na istoj stanici.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: sl. otsutan (M.P.) V.d. komandant—kapetan: **M[5] Tojagić**

BR. 27

ZAPOVIJEST ŠTABA 4. KORPUSA NOVJ OD 10. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKI GARNIZON U CAZINU[1]

ZAPOVIJEST

ŠTABA IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE ZA 10. SEPTEMBAR 1944. godine.

(Sekcija Bihać — Gospić — Petrinja 1 : 100.000)

Podatci o neprijatelju: **Cazin:** oko 450 ustaša, naoružani su sa 2 brska topa, 3 mitraljeza, 12 puškomitraljeza i puškama. Moral im je osrednji, kod jedne trećine posade dosta slab. Utvrđeni su širokim pojasem bunkera i rovova, nemaju žičanih prepreka niti

[5] Milan

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 18–1/1, k. 426.

minskih polja. Gradinu drži 30 do 50 ustaša sa jednim teškim mitraljezom.

Ostrožac: oko 500 legionera 373. divizije od kojih na mostu na Uni 200 a oko 300 u Ostrožačkoj Gradini.

Bihać: oko 3.000 do 4.000 vojnika iz 373. divizije. Od težeg naoružanja imaju 10 topova i 8 tenkova. Inače u zadnje vrijeme kroz Bihać prolaze stalno neprijateljske jedinice u pravcu Otoke.

Bosanska Krupa: dvije satnije X jurišne bojne Zagrebačkog zdruga jačine oko 300 vojnika. Dvije satnije iz 373. divizije jačine oko 200 vojnika sa 4 topa.

Otoka: oko 1.000 legionera iz 373. divizije. Naoružanje 15 protukolaca, 8 tenkova i ostalo lako naoružanje.

Zadatak naših snaga:

Snage našeg korpusa (Unska operativna grupa, dvije brigade VIII divizije, baterija haubica i tenkovski vod) napasti će neprijateljski garnizon u Cazinu sa zadatkom da ga unište i da na taj način oslobode kako sam Cazin tako i cijelu okolinu od neprijateljskog uticaja.[2]

Radi izvršenja ovoga zadatka:

NAREĐUJEMO:

Unska operat. grupa:

Zadatak: Sa jednom (I) brigadom napasti će posadu Cazina sa južnog i zapadnog pravca i to od ceste Cazin — Ostrožac pa ulijevo do potoka Stovrela (Rogova Luka).

Sa II brigadom jednim bataljonom zatvoriti pravac Krupa — Cazin i pravac Otoka — Cazin na prostoriji Stijena — Pištaline. Jedan bat. na osig. kod Vrste. Dva u korp. rezervu kod Slatine.

Jedinice odreda upotrebiti prema svom nahođenju.[3]

VIII udarna divizija, (I i II brg.)

Zadatak: Sa jednom (I) brigadom napasti posadu u Cazinu sa pravca Koprivna — Cazin, od potoka Stovrela pa ulijevo do ceste Krupa — Cazin.

---

[2] O rezultatima napada na Cazin vidi dok. br. 62 i 63.

[3] Zadaci jedinica Unske operativne grupe precizirani su u zapovijesti Štaba Grupe (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 10/3–6, k. 1616).

Sa jednom (II) brigadom osigurati izvođenje akcije od neprijateljske intervencije sa pravca Ostrožca — Bihaća za Cazin na prostoriji Osredak — Laškića brdo. Ova brigada poslati će ranije izvjesne snage (12. ov. mj. noću) sa potrebnim alatom i eksplozivom da pokvare (poruše) cestu na okukama između Ostrožca i mosta na Uni.

Iz brigade koja napada postaviti jedan bataljon u Gnjilovcu u zasjedu sa zadatkom da u slučaju bjegstva ustaša iz Cazina za Ostrožac sačekaju ih i potuku, a isto tako da paze na pravac Majetići — Gnjilovac — Cazin kuda bi eventualno pošli dijelovi neprijatelja iz Ostrožca da zaobiđu osiguranje na cesti Ostrožac — Cazin.

Baterija haubica: *Zadatak:* Da plasira svoja oruđa na prostoriji Ćoralići — Alagića kafe odakle će potpomagati pješadiju tukući ciljeve u Cazinu za koje se naredi.

Vod tenkova: *Zadatak:* Djelovati će pravcem Ćoralići — Cazin s tim da po ulasku u Cazin usmjere svoj napad na brdsku bateriju i potom na Gradinu.

Komanda mjesta: Akcijom će rukovoditi Štab Korpusa koji će se nalaziti na Ćoralićima.

Radi koordinacije napada na Cazin Štab VIII divizije i Štab Unske oper. grupe nalazit će se zajedno na pravcu Rogova Luka — Kozarić — Cazin.

Veza: Glavni centar veze nalazit će se u blizini Štaba Korpusa. Veza će se održavati svim raspoloživim sredstvima, a uspostaviti će je:

Četa za vezu Korpusa između Štaba Korpusa i zajedničkog Štaba Unske grupe i VIII divizije, i između haubičke baterije, te između Štaba Korpusa i brigade koja je na osiguranju prema Ostrožcu.

Čete za vezu VIII divizije i Unske operativne grupe i Vod za vezu Haubičkog diviziona uspostaviti će vezu unutar svojih jedinica po planu i priloženoj zapovijesti za vezu.

Sanitet: Sanitetska služba i raspored previjališta obavljati će se (biti) po priloženoj zapovijesti za rad saniteta.

Početak akcije: Akcija će otpočeti sa napadom 13. ov. mjeseca u 05,30 sati do kog vremena sve jedinice da budu na polaznim položajima za napad, a jedinice koje osiguravaju na mjestima, utvrđene na određenim položajima.

Napad će otpočeti jednovremeno kod svih jedinica uz praćenje artiljerije.

Kod napada na Cazin namjerno se ostavlja prazan prostor na pravcu Cazin — Ostrožac kako bi se neprijatelja navuklo na bježanje iz Cazina, a kod bježanja da ga potuče bataljon koji je za to određen u Gnjilovcu.

Znaci raspoznavanja: Za noć 12/13. biti će Zatvarač — Zagreb, a ugovoreni poziv Marko, a odgovor dva puta „kuku".

Za noć 13/14. ov. mj. biti će Metak — Maribor, a ugovoreni znaci poziv Janko a odgovor Matija. Vidni znaci za oba dana biti će poziv jedanput dizanje puške horizontalno u vis, a odgovor dizanje dva puta vertikalno puške u vis.

Evakuacija: Zarobljenike i plijen prikupljati u Alagić kavani na raskrsnici puteva kod Ćoralića.

Ishrana: Ishranu kod jedinica regulisati kao i do sada, a za vrijeme akcije snabdjeti svakog borca za jedan dan suhu hranu, inače gdje je to moguće organizovati toplu hranu za vrijeme akcije.

Napomena: Sve jedinice trebaju se na vrijeme snabdjeti s municijom i eksplozivom. Jedinice koje su na osiguranju trebaju izvršiti prekopavanje i barikadiranje ceste te postavljanje minskih polja na mjestima gdje bi mogli naići neprijateljski tenkovi. Ovo izvršiti u saradnji sa diverzantskom četom II diverzantskog bataljona.

Pokrete jedinica do polaznog položaja izvršiti tako da to bude što manje uočljivo te da bi se postiglo izvjesno iznenađenje, ako ne podpuno ono bar u pogledu pravca napada, vremena, snaga i naoružanja. Pošto će se napad izvoditi danju, saradnja svih oružja treba biti zagarantovana. Kad napad odpočne ima se izvoditi sa svom mogućom energijom i brzinom.

Snage koje će se nalaziti na osiguranju po završetku akcije ostaju na svom mjestu do novog naređenja.

Na izvršenje.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
sl. odsutan (M.P.)

Komandant, pukovnik:
Oreščanin Bogdan

DOSTAVLJENO:
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE NA UVID,
ŠTABU VIII UDARNE DIVIZIJE,
ŠTABU UNSKE OPERATIVNE GRUPE,
ŠTABU HAUBIČKOG DIVIZIONA,
SANITETSKOM ODJELJENJU IV KORPUSA NA IZVRŠENJE

Dostavljeno po kuriru u .....časova, dana...../1944.

BR. 28

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 10. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU KORPUSA U AVGUSTU[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 1614
Dana 10/IX 1944. u ..... sati

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec august
1944. god.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

I. OPERATIVNA SITUACIJA U GLAVNIM CRTAMA:

U prošlom našem izvještaju[2] Op. broj 1375/44. napomenuli smo da naš operativni pravac za mjesec august treba da bude Daruvarska kotlina, tj. čišćenje manjih uporišta u toj kotlini u saradnji sa X korpusom, a prema sugestijama tog štaba, te mobilizacija na tom sektoru.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 22—1/5, k. 473 V.

[2] On je objavljen u 31. knjizi ovoga toma.

Neprijatelju su naše namjere ostale nepoznate i uz manje prekide mi smo gotovo sa svim snagama proveli čitavi mjesec august u Daruvarskoj kotlini. Sa vlastitim snagama očistili smo Badljevinu, Končanicu, Grubišno Polje i Vel. Zdence, a uz pomoć XXXIII moslavačke i VII banijske divizije, napali smo bez uspjeha Hercegovac.[3]

Pored toga vodili smo, uz jedan prekid od 7 dana, s neprijateljem borbu za Daruvarsku kotlinu na terenu gdje smo gotovo u svim sukobima odnijeli uvijek pobjedu.[4]

Međuvremeno smo mobilisali u toj kotlini preko 700 novih boraca. Detalji iz priloga: izvještaj Mob. otsjeka.[5]

Iz svega toga proizlazi:

a) da smo u mjesecu augustu bili u ofanzivi

b) da smo s uspjehom ispunili osnovni zadatak: mobilisali nove borce uz relativno male gubitke, ne računajući tu Hercegovac.[6]

(Hercegovac ovdje izdvajamo jer predstavlja akciju započetu uz posebne uslove sa drugim ciljem: olakšati pritisak neprijatelja na oslobođeni teritorij Moslavine. Taj cilj je postignut uz skupe žrtve.)

Garnizonskih pojačanja u Slavoniji nije bilo u toku mjeseca augusta. Novi garnizoni nisu uspostavljeni, a oslobođena Badljevina, Končanica, Grubišno Polje i Vel. Zdenci nisu ponovno posjednuti od neprijatelja, što također dokazuje opadanje oružane moći neprijatelja.

Veća aktivnost dijelova 1. kozačke divizije, dijelova IV gorskog zdruga, V i VIII lovačke pukovnije očitovala se u njihovim krstarenjima, s promašenom namjerom da nas ometu u našim planovima na sektorima istočne Slavonije, Požeške kotline i Daruvarskog bazena.[7]

Inicijativa je dakle u mjesecu augustu bila u našim rukama.

Pred kraj mjeseca dobili smo naređenje za sedmodnevni pritisak na glavnu grupu.[8] Po naređenju je odmah postupljeno i tako je prekinuta dalnja mobilizacija.

...

---

[3] Opširnije o borbama u Daruvarskoj kotlini u avgustu 1944. vidi dok. br. 19, 20 i 21 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 14, 18, 30, 45, 46, 50, 51, 52, 79 i 83.

[4] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 100.

[5] Na području 6. korpusa NOVJ mobilisano je u avgustu 1944. novih boraca (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 96).

[6] Gubici 6. korpusa u Hercegovcu bili su 24 mrtva i 126 ranjenih (vidi dok. br. 21).

[7] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 53 i 100.

[8] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 92.

Poslije mobilizacije, koja sve bolje teče, naše jedinice su kvantitativno porasle, ali kvalitativno su pale, jer na jednog starog partizana dolaze po 3—4 nova borca. Istina za nas povoljan i brz razvoj političkih i vojnih događaja u svijetu vrlo se povoljno odražava na moral polit. i borbenost naših jedinica, ali zbog kratkoće, odnosno nedostatka vremena za trajniji i solidniji politički rad i zbog naglog porasta i stalnog priliva novih boraca, osobito domobrana, moglo bi se u kritičnom momentu desiti da se čovjek ne može s punim pouzdanjem osloniti na svaku od tih jedinica. Zato vodimo kurs ka tome, da samo neke popunjavamo bivšim domobranima, dok ostale popunjavamo sigurnijim, pouzdanijim i politički svjesnijim ljudstvom.

Molimo hitne upute po tom pitanju.[9]

...

Nadalje što će biti sa onim oficirima i vojnicima koji masovno pređu na našu stranu poslije 15. septembra? Da li takovi oficiri još uopće imaju tada oficirski čin ili ih treba izričito lišiti čina.[10]

Sva ostala pitanja nisu se promijenila od našeg zadnjeg izvještaja. Sve personalne promjene vide se iz Naredbe broj 14.[11]

III. FORMACIJSKO STANJE JEDINICA I NJIHOVA POPUNA

U mjesecu augustu formirana je Virovitička brigada od Bilogorskog odreda i jednog bataljona Omladinske brigade „Joža Vlahović" koji je ušao u tu brigadu kao I bataljon.[12]

Sastav Štaba vidi se iz priložene naredbe.

Formacijski, odnosno organiz. pripada neposredno pod. XL diviziju.[13]

Budući da će ista brigada ostati još neko vrijeme na sektoru dosadašnjeg Bilogorskog odreda, što nismo odmah formirali odred, ali smo predvidjeli sve za formiranje Bilogorskog odreda čim se za to ukaže potreba.

Ljudstvom Daruvarskog odreda popunili smo Osječku brigadu. Učinili smo to iz razloga, što je taj odred izgubio voj-

---

[9] Glavni štab NOV i PO Hrvatske naredio je depešom 11. septembra 1944. da se svim domobranskim oficirima koji dobrovoljno pređu na stranu NOVJ prizna čin, a da se zarobljeni provjere (vidi dok. br. 107).

[10] Vidi depešu Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 15. septembra 1944. u dok. br. 107.

[11] Naredba se odnosi na formiranje Virovitičke brigade (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 21/9, k. 476).

[12] i [13] O formiranju Virovitičke brigade i 40. divizije vidi tom V, knj. 28, dok. br. 57.

nički rezon d'etre, budući na njegovom sektoru nema osobitog prometa, ni neprijateljskih uporišta, a slab je politički da se hrva sa špekulantima Daruvarske kotline, i vojnički da se obračunava sa IV gorskim zdrugom.

S druge strane, što je daleko važnije u tom odredu, koji nije nikad ništa mobilisao (a ipak je rastao), skupili su se svi „dezerteri" i „zabušanti" iz raznih jedinica. Uopće on je bio zbjeg za one koji su stvorili teoriju „borbe" oko kuće. Da li ćemo na tom sektoru oformiti neku solidnu udarnu grupu ili odred, to ćemo vidjeti prema konkretnoj potrebi.

Požeški odred stavili smo pod komandu Štaba Zapadne grupe odreda iz razloga lakšeg komandovanja i veće pomoći od strane Štaba Zapadne grupe.

Njemačka četa broji 70, Mađarski bataljon 180, a Čehoslovačka brigada 552, porast dakle manjinskih jedinica još uvijek ne zadovoljava. Ali koristeći povoljnu političku i vojnu situaciju, mogu se mjere pri mobilizaciji proširiti i pokrenuti i te manjine.

Odlaskom XXVIII udarne divizije trebat će formirati novu diviziju.[14] Zato postoje uslovi. Mi ćemo paralelno popunjavati postojeće divizije i oformljavati nove brigade.

Diljski odred stoji pred prerastom u brigadu.[15]

Uslova za mobilizaciju ima još u Požeškoj kotlini, Daruvarskoj kotlini, istočnoj Slavoniji i Podravini. Domobranstvo se raspada, ljudi se vraćaju svojim kućama i javljaju se u naše redove.

Iz Srijema nam nije došlo još ništa ljudstva.

Osnovno će biti organizaciono učvrstiti i politički obuhvatiti te nove jedinice i ljudstvo.

Oformljena je i Brigada za zaštitu naroda.[16] Komandant joj je dosadanji komandant Brodske brigade Đuro Prilika, a politkomesar Alojz Tencer (Maklja), načelnik Perko Ivan, dosadanji nastavnik u Oficirskoj školi.

---

[14] Poslije odlaska 28. divizije u Bosnu (septembar 1944) u sastavu 6. korpusa ostale su dvije divizije (12. i 40.). Nova divizija nije formirana (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 97).

[15] Od ljudstva uzetog iz Diljskog odreda (400 boraca) i Požeškog odreda (200 boraca) i jednog bataljona Osječke brigade formirana je, 28. septembra 1944, u Podravskoj Slatini, 4. brigada 12. divizije. Komandant Brigade bio je Nikola Dolinić, a politički komesar Vlado Milanović (Arhiv V.I.I., reg. br. 34—5, k. 473 B, 39—2 II, k. 473 i 1—6, k. 881).

[16] O njenom formiranju vidi tom V, knj. 31, dok. br. 34 primjedbu br. 33.

IV. BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

U mjesecu augustu povećalo se po spisku naše ukupno brojno stanje za 950, tako da nam sad svaka brigada (osim Češke) ima brojno stanje preko 1000 boraca na licu.

Što se tiče naoružanja, sada je stanje takovo, da nužno trebamo 3.000 pušaka.

Puščane municije imamo dosta, ali za bacače i topove nemamo, a isto tako i eksploziva.

Činjenica je, da od kad je otišao šef Engleske misije kapetan **Owen,** a preuzeo dužnost kapetan Satklef, ta je pomoć neuporedivo manja. Vidi prilog: Spisak primljene spreme za mjesec august.[17]

V. SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV

Po socijalnom sastavu preteže još uvijek seljaštvo, mada u posljednje vrijeme dolazi veći broj iz gradova radnika i osobito intelektualaca od kojih je (usput budi rečeno) dobar dio istjeran savezničkom avijacijom.[18]

Po nacionalnom sastavu statistika se mijenja u prilog Hrvatima, što je sasvim logično kad se zna da su Srbi na našem teritoriju već odavno u našim redovima.[19]

VI. NASTAVA U JEDINICAMA, ŠKOLAMA I KURSEVIMA

„Potsjetnici vojno-pješadijskih pravila" 1.000 primjeraka su gotovi i podijeljeni jedinicama. 200 komada dali smo X korpusu po naređenju general-majora Drapšina.[20]

Šaljemo vam uzorak na uvid.

Završeno je i „Egzercirno pravilo i borbena obuka" u 400 primjeraka.

Šaljemo 1 primjerak na uvid.

Ispitat ćemo mogućnost izdavanja „Privremene ratne službe". Korpusni V.[21] list nije još izašao.

Inače po pitanju izobrazbe ne bismo imali nešto novoga reći od našeg zadnjeg izvještaja.

---

[17] Spiskovi spreme koju je 6. korpus NOVJ primio od saveznika u avgustu, septembru i oktobru 1944. nalaze se u Arhivu V.I.I., reg. br. 15/14, 19–2/14, k. 484.

[18] i [19] O socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva 6. korpusa NOVJ u septembru 1944. vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 13–5/2, k. 475.

[20] Narodni heroj Petar Drapšin; bio je tada zamjenik komandanta Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

[21] Vojni.

VII SPECIJALNE JEDINICE

Od zadnjeg izvještaja nema nikakvih bitnih promjena ni problema o kojima bi trebalo govoriti.

Možemo napomenuti samo to, da smo odredili jednog ordonans-oficira za vezu sa vama, kako bi pošta što prije stizala.

On je snabdjeven svim sredstvima koja mu omogućuju što brži i sigurniji put.

VIII. MORAL, BORBENOST I GOTOVOST TRUPA

Kao što smo već napomenuli, naglim prilivom novih boraca jedinice su se pomalo razvodnile, no to još nije razlog da se posumnja u borbenu gotovost trupa. Zato je najbolji primjer Osječka brigada koja je sastavljena 70—80% od domobrana iz najrazličitijih neprijateljskih divizija (Tigar, Vražja, Lovačka, itd), ali se u borbenom pogledu vrlo dobro drži. Osnovno je čvrsta disciplina i živ politički rad.

Prilivom novih boraca pogoršava se naravno i stanje odjeće i obuće, jer novaci svi dolaze goli i bosi.

IX. NAŠE NAMJERE

Ad 1) U vezi s novonastalom situacijom namjeravamo da Korpus razdvojimo po divizijama, a kasnije možda i po brigadama i bataljonima, kako bi što bolje obuhvatili svoj teritorij i svakom garnizonu bili na vratima za svaki slučaj (predaje, prepada, posjedanja napuštenih garnizona itd).

Za sad je najzrelija situacija u Daruvarskoj i Požeškoj kotlini, te u istočnoj Slavoniji i tako će po divizijama za prvo vrijeme i biti jedinice raspoređene. Raspored i predaja garnizona su počeli.

Ad 2) Postavljanje pomoćnika načelnika Štaba Korpusa. Predviđamo za to majora Radu Pavlovića, dosad šef Ekonomskog otsjeka.

Ad 3) Formiranje Bilogorskog i Daruvarskog odreda, formiranje nove brigade od Diljskog odreda.

Popuna postojećih brigada, izlučivanje iz njih bataljona za drugu novu brigadu i oformljenje nove divizije.

Formiranje autobataljona, novog artiljerijskog diviziona i Artiljerijske brigade (odreda).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **Vlado Janić** (M.P.) Komandant, ppukovnik: **Mate Jerković**

Prilozi:
1. Izvedene akcije u augustu 44. Op. br. 1632
2. Pregled brojnog stanja i naoružanja, socijalni i nacionalni sastav
3. Izvještaj pojedinih otsjeka: Ob. br. 1617, V. br. 1612 i E. br. 1611
4. Naredba Štaba VI korpusa br. 13, 14 i 15

BR. 29

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KORPUSA OD 10. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU KORPUSNE VOJNE OBLASTI[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
A. Broj: 1613
Dana: 10/IX 1944. u sati

Dostavlja izvještaj o radu
Korpusne vojne oblasti za
mj. kolovoz 1944.—

GLAVNOM ŠTABU
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
HRVATSKE

I VOJNIČKA SITUACIJA

Prvi dani mjeseca augusta još uvijek su angažovali naše vojne snage u borbama za žito.[2] Poslije uspješno završene žetve gotovo sve naše snage bile su prebačene na zapadni dio Slavonije, sa zadatkom da likvidiraju neka uporišta u Daruvarskom i Grubišnopoljskom bazenu i da vrše mobilizaciju. Možemo reći da nam je taj plan dobro uspio. Uspješno su likvidirana neprijateljska uporišta Badljevina, Končanica, Grubišno Polje i Vel. Zdenci.[3] Istovremeno sa oslobađanjem tih uporišta prišlo se

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21—1/5, k. 473 V.

[2] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 105 i 109 i knj. 31, dok. br. 43.

[3] Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 21.

je i mobilizaciji, te je mobilisano više od 700 novih boraca u redove NOV, odnosno u vojnu pozadinu.[4] Razlog ovako uspješnoj mobilizaciji, pored povoljnih političkih prilika, bilo je i to, što su u tim krajevima prvi puta duže boravile naše velike snage, te je narod osjetio našu snagu.[5] Neprijateljsko uporište Daruvar bilo je potpuno ocijepljeno i blokirano, te su naše snage slobodno krstarile čitavom daruvarskom ravnicom i tamo vršile mobilizaciju.

Istovremeno dok je naša XII i XL divizija bila na tom sektoru, XXVIII ud. divizija dobila je zadatak da prebaci 10 vagona žita u Baniju, što je sa uspjehom i učinjeno.[6]

Blokiranom i odsječenom Daruvaru pošla je u pomoć jedna kolona od 2500—3000 čerkeza koja je krenula od pravca Požege preko naše oslobođene teritorije, uspjela se probiti i tako na taj način osloboditi Daruvar blokade. Domaće snage iz Daruvara i Pakraca, pojačane sa tom čerkeskom bandom, pokušale su izvršiti jači upad na naš oslobođeni teritorij u pravcu Boraka.[7] Naše snage su vodile sa neprijateljem žestoke bojeve i uspjele ga odbaciti nazad u njegove polazne baze. Odmah iza tih bojeva naša XXVIII ud. divizija se je prebacila u Požešku kotlinu i livdirala neprij. uporište Skenderovci.[8]

Općenito, mjesec august je protekao u znaku ofanzivnih operacija naših jedinica. Neprijatelj je, možemo reći, bio svuda u defanzivi, izuzev sektora Slatina — Čačinci, gdje je vršio neke upade i odvozio žito, i lokalnih upada na pojedinim sektorima Dilja.

U neprijatelj. garnizonima nije bilo nekih značajnijih promjena u odnosu na brojno stanje u neprijateljskim garnizonima. Dešavalo se tu i tamo da se u ponekom garnizonu brojno stanje povećava, ali to je bilo samo u prolazu. Izgleda da neprijatelj ne raspolaže više sa snagama sa kojima bi mogao povećati brojno stanje stalnih posada. Zbunjenost i demoralizacija kod neprijatelja nastupa u svim garnizonima i razumljivo da takovo stanje dovodi i do pasivizacije i onih snaga sa kojima neprijatelj raspolaže. U mjesecu augustu nije bilo nikakovih krupnijih prelaza domobranskih jedinica na našu stranu, ali je zato broj pojedinačnih i grupnih slučajeva prelaza na našu stranu svakim danom sve veći.

---

[4] O mobilizaciji novih boraca u avgustu 1944. u Slavoniji vidi tom V, knj. 31, dok. br. 96.

[5] U Daruvarskoj kotlini bile su tada grupisane slijedeće jedinice: 12, 28. i 40. divizija i dijelovi Zapadne grupe NOP odreda 6. korpusa (vidi dok. br. 19 i 20 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 100).

[6] Divizija je navedeno žito prebacivala 20. avgusta (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 100).

[7] i [8] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 100.

II POLITIČKA SITUACIJA

Politička situacija na teritoriju Slavonije poprima obilježje naglog jačanja i aktiviziranja antifašističkih snaga u borbu protiv fašizma. Veliki vojni i politički uspjesi u svijetu kao i u našoj zemlji stvaraju uslove da i kolebljivi elementi već masovno uviđaju brz slom fašizma i razumljivo ta ih činjenica aktivizira u našu korist. Odluke III zasjedanja ZAVNOH-a možemo reći da su prilično prodrle u narodne mase, ali još uvijek ne dovoljno, te se sa popularizacijom tih odluka i dalje nastavlja. Sporazum druga Tita i Šubašića također je prilično prodro u mase i on se komentariše na razne načine. Moralo je proći prilično dugo vremena dok smo uspjeli upoznati naše rukovodioce sa značajem toga sporazuma te se isti sada mnogo bolje tumači i vjerujemo da će iz toga proizaći koristi koju za NOB donosi taj sporazum.

Povoljan razvoj političke situacije odražava se i u tome što je u redove NOB pristupilo nekoliko uglednih pristaša HSS-a kao i čitav niz mjesnih i općinskih predsjednika organizacija biv. HSS. Tako je došao k nama Tuna Babić sa kotara Županje, jedan od petorice najuglednijih pristaša HSS, jedan od osnivača stranke, član glavnog odbora HSS, biv. narodni zastupnik i bivši senator HSS, zatim je došao Pelcer također bivši narodni zastupnik HSS iz Osijeka. Odlazak ovakvih ljudi ispod uticaja neprijatelja djelovao je i na mnoge druge, te je tako omogućeno održavanje raznih konferencija po čitavoj Slavoniji sa ljudima koji su do sada stajali po strani, što je konačno ostvarilo uslove za mobilizaciju. Što se tiče same mobilizacije u augustu smo imali u tom pogledu više uspjeha nego ikada ranije. Danas možemo reći da Hrvati Slavonije masovno stupaju u redove NOB.

Srbi u Slavoniji, osim malih izuzetaka, su već svi uklopljeni u borbu, izuzev malog broja špekulanata i ljudi koji četnički miriše. Našim pravilnim stavom i odnosom prema Srbima uspjeli smo stvoriti jedinstvo Srba u okviru NOF, razumljivo time stvoriti uslove za dalnje jačanje bratstva između našeg naroda.

Od nacionalnih manjina najviše se aktiviziraju Česi, ali i to još uvijek u malom broju, zatim Mađari, dok Nijemci još uvijek slijede fašistički put.

III EKONOMSKA SITUACIJA

Drugom polovicom augusta završena je žetva u Slavoniji. Vršidba je u punom toku. Već je izvršeno sve državno žito, i sada se vrši narodno. Kod ove žetve i vršidbe postignuti su

vrlo lijepi rezultati tako da već koncem ovog mjeseca imademo preko 250 vagona državnog žita koje je već izvršeno i smješteno u naše vojne magazine. Prirod žetve je bio dobar, tako da očekujemo velike količine žita koje ćemo moći dobiti od naroda, bilo dobrovoljno ili rekvizicijom. Kukuruzi su također vrlo dobro ponijeli, tako da se očekuje i dobra berba kukuruza.

Ishrana naše vojske uglavnom dobra. Bolje se hrane operativne jedinice od pozadinskih vojnih ustanova jer im je hrana raznolikija i obilnija. Oskudicu u masti i mesu smo otklonili na taj način što smo pojačali rekviziciju, a također i skupljanjem na dobrovoljnoj bazi, tako je naša vojska u ovom mjesecu imala dovoljno mesa.

Stanje odjeće i obuće prilično je loše. U proteklom mjesecu saveznici nam nisu bacili gotovo ništa obuće i odjeće. Broj novomobilisanih je velik, a ovi redovno dolaze slabo obučeni i odjeveni, tako da to još više pogoršava stanje odjeće i obuće.

U mjesecu augustu smo prebacili blizu 10 vagona žita za Liku.

IV ORGANIZACIONO STANJE KORPUSNE VOJNE OBLASTI

U Korpusnoj vojnoj oblasti provedena je reorganizacija Tehničkog otsjeka, odnosno formiran je samostalni Saobraćajni otsjek sa potrebnim sekcijama.

Isto tako izvršena je reorganizacija sudstva i Sudsko vijeće Korpusne vojne oblasti, odnosno Štaba Korpusa počelo je sa radom.

...

V ORGANIZACIONO STANJE I RAD KOMANDI PODRUČJA

Sve naše komande područja u radu uglavnom zadovoljavaju osim komande Slatinskog područja u kojoj namjeravamo izvršiti neke izmjene...

Općenito, naše komande se stalno popravljaju, pokazuju sve više brzine u savlađivanju problema i izvršenja zadataka, a i administrativni poslovi, koji su im do sada zadavali prilično poteškoća, sada se mnogo lakše svladavaju.

Nismo uspjeli komande dovoljno angažovati u pomoć izgradnje i obnove zemlje, te mislimo u tom pravcu sada više djelovati. Njihov odnos prema NOO-ima je pravilan. Odnos između komandi područja i operativnih jedinica također se popravio, te možemo reći da je dobar.

VI ORGANIZACIONO STANJE KOMANDI MJESTA

Rad komandi mjesta u zadnje vrijeme prilično se popravio. Najbolje komande mjesta su nam na Brodskom području među kojima naročito dobro radi Komanda mjesta u Kutjevu. Zatim komande Virovitičkog područja, dok su komande Slatinskog područja najslabije.

U ovom mjesecu formirali smo 2 nove komande mjesta i to: Komandu mjesta Grubišno Polje sa sjedištem u Grubišnom Polju (Virovitičko područje) i Komandu mjesta Brezovac sa sjedištem u Brezovcu (Novogradiško područje).

VII ORGANIZACIONO STANJE I RAD PARTIZANSKIH STRAŽA

U proteklom mjesecu partizanske straže su bile najviše angažovane oko žetve i vršidbe. Osim toga najčešće se upotrebljavaju kod rekvizicije stoke i ostalih potreba za NOV.

Kvalitet straža se stalno popravlja, njihov ugled u narodu stalno raste i većinu naših straža narod danas smatra zaista kao organe sigurnosti i reda.

Straže su nam veoma slabo odjevene, što znatno otežava njihov rad. Disciplina u njima je u stalnom porastu. Borbenost straža je različita. Najborbenije su nam straže u Novogradiškom području i to naročito u Trokutu, zatim Virovitičkom području, naročito straže Komande mjesta Suhopolje. Straže smo uspjeli očistiti da u njima nema gotovo ni jednoga stražara koji nije prošao kroz operativnu jedinicu, te je to u mnogome popravilo njihov kvalitet.

VIII VOJNO-POZADINSKI KURS

Sada na taj kurs dolazi 5 grupa slušalaca. Disciplina na kursu je vrlo dobra i uopće rad cijelog kursa je prilično dobar i od toga se osjećaju znatne koristi, te ćemo sa kursem i dalje produžiti.

IX PROBLEMI I ZADACI

1. — Održati jedno savjetovanje svih komandanata i politkomesara područja na kome će se upoznati sa novim događajima i zadacima koji stoje pred nama u vezi sa predstojećim ulaskom u gradove.

2. — Izraditi plan i uputstva rada komandi mjesta u gradovima.

3. — Pomoći Oblasnom NOO-u u izgradnji kuća za civilno stanovništvo.

X RAZNO

1.— Pošto se brojno stanje vojne pozadine povećava, to smo uputili jednu komisiju na Slatinsko područje koja će trebati da izvrši čišćenje svih ustanova.

2. — U vezi sa predstojećim događajima ovih dana otvaramo šoferski kurs na koji će biti pozvano 50 drugova.

3. — Isto tako odmah mislimo otvoriti poštansko-telegrafski kurs.

4. — Plan o izgradnji zemunica za 500 vagona žita u potpunosti je izvršen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **Vlado Janić** (M.P.) Komandant, ppukovnik: **Mate Jerković**

BR. 31

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 7. DIVIZIJE OD 10. SEPTEMBRA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 4. KORPUSA NOVJ O RADU I POLITIČKOM STANJU U DIVIZIJI[1]

ŠTAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
A.Br. 494/44.
Dne 10. septembra 1944.

Politički izvještaj za vrijeme
od 25.VIII do 10.IX 1944. g.

POLITKOMESARU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Skoro će se ispuniti mjesec dana odkad su dvije brigade naše divizije na zadatku van Banije.[2] Mi smo u stalnom pokretu na terenu Moslavine. Poslije uspjelih akcija i rada naših jedinica na kotaru Garešnice prebacili smo se na teren kotara Ćazma. Kao što smo na terenu kotara Garešnice uspjeli u vojno-političkim zadacima nadamo se, da to neće biti teško postignuti i na ovome terenu. Povoljna situacija u svijetu omogućiće nam da uspješno radimo.

Naši vojnički zadaci sastoje se u glavnom u rušenju neprijateljskih komunikacija i samih uporišta. Pruga Kutina — Popovača još uvijek ne radi,[3] prošlu noć likvidacijom uporišta Vrbovec i Repinec[4] na komunikaciji Križevci — Dugo Selo isto tako će biti i ova komunikacija izbačena neprijatelju iz upotrebe. U ovoj akciji naše jedinice su izvršile svoj zadatak u potpunosti. Do sada ovo je najuspješnija akcija[5] naše divizije. Zarobljen je velik broj neprijateljskih vojnika. Uhvatili smo 9 komada automatskog oružja, 70 pušaka i dosta ostalog ratnog plijena. Taj naš vojnički uspjeh na ovom sektoru pojačaće opšti ugled naše divizije u narodu.

Inače povoljna situacija u našim jedinicama sve se jače učvršćuje uspjesima naših saveznika na glavnim frontovima.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 24/1—15, k. 813 A.

[2] Odnosi se na 3. i 4. brigadu (vidi dok. br. 86).

[3] Prugu Kutina — Popovača porušile su jedinice 7. divizije 1. septembra (vidi dok. br. 3, 86, 116, 117 i 118).

[4] Vidi dok. br. 126.

[5] Riječ je o najuspešnijoj akciji koju je Divizija izvela po prelasku u Moslavinu.

Dolazak Crvene armije u našu zemlju pozdravljen je oduševljeno od boraca. Taj događaj pojačava opštu živost u našim jedinicama. U njemu borci i narod gledaju skoro okončanje rata u našoj zemlji. Povodom toga održavamo zborove u pozadini, vrše se manifestacije u znak dolaska Crvene armije. Na večer pale se krijesnice, bacaju se parole Crvenoj armiji. Osim toga događaja u našim jedinicama zavladalo je naročito oduševljenje povodom odlikovanja koje je dobio drug **Tito** od Sovjetskog Saveza.[6] Da bi se sa što svečanijeg zbora i konferencije u jedinicama uputila čestitka drugu **Titi** povodom njegovog odlikovanja, konferencije se održavaju sa probranim programom. Komesari su zaduženi da drže predavanja o drugu **Titi** kao strategu. Recituju se pjesme posvećene drugu **Titi.** Davaće se i po neki komad. Na koncu biće upućena čestitka.[7]

Što se tiče mobilizacije u tome nismo sve postigli. Do sada naše jedinice nisu uspjele na dobrovoljnoj bazi uvući u svoje redove mnogo boraca. X korpus uputio nam je 50 ljudi, koji su nedavno došli iz neprijateljskih redova. Oni su u glavnom obuhvaćeni. U prvoj akciji su se dobro pokazali. Nadamo se da ćemo u tome pogledu tek sada mnogo više učiniti. Sami naši borci stekli su izvjesna iskustva za mobilizaciju, jedinice postaju više kao jezgro oko koga će se moći okupiti novi borci. Sam rad naš sa pozadinom postepeno se pojačava. Konačno i sam Korpus nastoji, da naše jedinice brojno ne opadnu.

Sela kroz koja prolazimo bogata su i neoštećena. Narod živi kao u mirno vrijeme. Ne osjeća rata. Narod ne plaća poreza, hrani se bolje nego ranije i birtije punom parom rade. Narod u ovim krajevima je većinom hrvatski. Prema nama se odnosi toplo. Voli nas i cijeni zbog uspješnih borbi. Njihova stvarna ljubav prema našim borcima pokazuje se u pažnji koju oni ukazuju prema našim ranjenicima.

Kod boraca se ne osjeća tolika želja za Banijom. Moglo bi se reći da se sporadično osjeća želja za povratkom na Baniju. Inače u jedinicama je živost i vedrina, volja za borbom.

Ove naše dvije brigade danas stoje u vojnom i političkom pogledu dosta dobro. Smatramo da su bolje od I i II brigade. One još nisu zvanično proglašene udarnim, pa smatramo da bi to trebalo učiniti.

Nastojaćemo prije 15 ov.mj. bar još jednu akciju izvesti, da bi naša divizija u Korpusu bila prva, kako ste vi to javili, da bi možda i Korpus četvrti bio u Hrvatskoj prvi. Naše borce jako interesuje koja će brigada povodom ovog takmičenja dobiti ime

---

[6] Vidi primjedbu br. 11 uz dok. br. 113.

[7] Vidi dok. br. 107.

„Proleterska".[8] Takmičenje u našoj diviziji je masovno po svim sektorima rada. Naš je štab po pitanju akcija u toku ovog međukorpusnog takmičenja želio što više postići uspjeha sa svojim jedinicama.

Primili smo političke izvještaje o stanju onih jedinica koje su ostale na Baniji. U I brigadi odvija se rad dobro. Komesari su u toj jedinici imali veliku pomoć od komesara brigade... I inače u svemu drugom dali smo jednim pismom drugu Miči[9] uputu šta treba sve da učini i na koji način on treba da radi sa tim štabovima. Dužnost komesara I brigade primio je drug Janko Mraković. Njegov rad ćemo trebati kontrolisati.

...

I naš divizion bi trebao veću kontrolu.

Što se tiče našeg štaba u njemu je postignut priličan rad. Upoznali smo svoje poslove, saradnja je potpuna.

Uz izvještaj dostavljamo vam politički program rada za ovaj mjesec.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik,
Uroš Krunić

(M.P.)

---

[8] U međukorpusnom takmičenju, koje je organizovao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 15. juna do 15. septembra 1944, naziv „proleterski" dodijeljen je 12. brigadi 6. korpusa NOVJ (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

[9] Milan Trninić, tada komandant Operativnog štaba za Baniju.

BR. 32

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 32. DIVIZIJE OD 10. SEPTEMBRA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 10. KORPUSA NOVJ O POLITIČKOM STANJU I RADU OD 20. AVGUSTA DO 10. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
N O V JUGOSLAVIJE
K. broj 69/44
Dne 10. rujna 1944.

Redoviti politički
izvještaj

POLITKOMESARU X KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Dostavljam redoviti 20-dnevni politički izvještaj za razdoblje od 20. kolovoza do 10. rujna 1944. godine.

I. Zapažanja s terena kretanja. U ovom vremenu naša je divizija napravila veliki marš, te je prešla južnu Podravinu, srednju i zapadnu Bilo-goru, Kalnik, istočni dio Zagorja i Prigorje.[2] Za vrijeme tih pokreta zapazili smo slijedeće stvari:

Podravina. Prema svom stavu narod ovog kraja može se podijeliti u dvije grupe. Jedna, koja simpatizira s našim pokretom i druga, koja je ili indiferentna ili neprijateljski raspoložena prema nama. Prva prevladava u selima bliže Dravi, a druga u selima bliže Bilo-gori. U ovim posljednjim selima, kao da nikad nitko ništa nije politički radio (iako je tu mjesecima bio KNOO[3] Đurđevac, te komande mjesta i ostale naše ustanove). Bilo je slučajeva, da su neki seljaci, bilo otvoreno bilo prikriveno, hvalili Bobana,[4] a nama prigovarali da smo se složili s kraljem Petrom. Mlađi svijet iz ovih krajeva većim je dijelom u domobranima ili ustašama, a oni koji se nalaze kod kuća bježali su pred nama ili u vinograde ili u neprijateljska uporišta. Pokušali smo mobilizaciju u ovim krajevima s potrebnom političkom pripremom, ali nije uspjela. Mobilizirali smo svega 10-tak ljudi.

Srednja Bilo-gora (istočni dio kotara Bjelovar) u glavnom je uz nas i našu borbu. I tu smo sprovodili mobilizaciju, koja je u glavnom uspjela. *Zapadna Bilo-gora* je nejednako raspolo-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6–1/10, k. 1191 A.

[2] Vidi dok. br. 113 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 86.

[3] Kotarski narodnooslobodilački odbor

[4] Rafajlo Boban, komandant 5. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga

žena. Ima sela u kojima je situacija bolja nego ranije (Većeslavac, Ladislav, Sredice), a ima ih u kojima se situacija znatno pogoršala, kao na pr. Križ. Boraveći ovdje 2 dana na putu za Zagorje proveli smo mobilizaciju u Većeslavcu i Ladislavu. Mobilizacija je relativno uspjela.

Kalnik. Ovdje se stanje znatno popravilo. Srpski narod nas je svagdje lijepo dočekivao, pa i hrvatski, osim u zlosretnom Apatovcu. Svijet je ovdje prilično upoznat s političkim događajima.

Prigorje ogromnim svojim dijelom mrzi ustaše i okupatore i gaji jake simpatije prema nama. Prolazeći kroz sela, narod nas je srdačno pozdravljao, istrčavao pred kuće, dovikivao nam lijepe riječi, a bilo je slučajeva da su neki i plakali od radosti. Nikada još nisu vidjeli toliki broj partizana. Mržnja naroda u ovome kraju prema ustašama vidjela se najbolje, kada smo se iz akcije na Sv. Ivan Zelina vraćali s plijenom i zarobljenicima.[5] Kad su čuli, da smo ubili zloglasnog ustaškog krvnika Veljka Pileka (za koga kruži fama, da je sam poubijao preko 200 ljudi) blagosiljali su nas. Oko zarobljenih ustaških logornika Šimuneca i Belušića, koje smo zarobili u toj akciji, kupio se narod, pljuvao po njima i čak ih i tukao. Ova mržnja prema ustašama razumljiva je kada se znade, da je u ovom kraju za tri godine od ustaške ruke palo oko 300 ljudi — sve samih Hrvata. Ovaj teren je vrlo dobar za rad. A bio bi još znatno bolji, da nije bilo naših grešaka u prijašnja vremena (samovolja).

Zagorje — i ovdje je situacija znatno bolja nego ranije. Narod se boji ustaša i ne voli ih, ali ne zna mnogo o našim pobjedama i uopće o stanju kod nas i u svijetu, pa je prilično dezorijentiran.

Prolazeći kroz ove krajeve, mi smo poduzimali sve, da narod što bolje informiramo o događajima kod nas i vani. Preko politkomesara pripremili smo partizane, da se svagdje upuštaju s ljudima u razgovor i da im objašnjavaju stvari. U tome smo prilično uspjeli. Kapitulaciju Rumunjske i Bugarske, a osobito dolazak Crvene armije na granice Jugoslavije i proglas maršala Tita domobranima i ostalima u nepr. vojsci i poziv,[6] da do 15. o.mj. pređu k nama, borci su upravo s oduševljenjem objašnjavali narodu. Vrlo česta slika bila je u selima, gdje smo se zaustavljali, da vidite partizana okružena sa seljacima i seljankama, gdje im tumači značenje spomenutih događaja. Osim toga kroz

[5] Napad na Sveti Ivan Zelinu izvele su jedinice 32. divizije 7. septembra 1944 (vidi dok. br. 33).

[6] Poziv je upućen 30. avgusta 1944. svim hrvatskim domobranima, slovenačkim domobranima i zavedenim četnicima da pređu na stranu NOB u roku od 15 dana (vidi dok. br. 107 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 42—2, k. 6 i 17/4, k. 15 A).

ovo vrijeme smo izdali 3 letka, koja smo u nekoliko hiljada komada proturili kroz sva sela Kalnika, istočnog Zagorja, Prigorja, križevačkog kotara, te Podravine između Ludbrega i Koprivnice. Osim toga u ovim smo krajevima rasturali i letke, koje smo dobili od Vas, tako da je cijeli ovaj teren pokriven letcima, a narod upoznat s proglasom Maršala i političkim događajima. Ovo se već pomalo odražava i u tom, što se ljudi iz ovog kraja sve više vraćaju iz domobrana i što su uvjeti za mobilizaciju prilično sazreli, pa smo baš danas počeli s mobilizacijom u križevačkom kotaru. Po svemu izgleda da će biti uspjeha.

II. Političko stanje u diviziji uglavnom se ne razlikuje mnogo od stanja iznesenog u prošlom izvještaju. Ipak izgleda mi, da smo ponešto krenuli naprijed, naročito u svladavanju linije NOB. Upornim radom s politkomesarima, ispravljanjem grešaka na licu mjesta, uspjeli smo u tom da se bratstvo Hrvata i Srba više manifestira. Sada se čuju češće parole o tom bratstvu. Dakako, da to još ni izdaleka ne zadovoljava, ali se krenulo naprijed i nadam se da ćemo uspjeti to bratstvo pronijeti kroz duše i srca naših boraca.

Lijevih grešaka još uvijek imade na pretek. Borimo se i protiv njih, pa smo i tu zabilježili stanovitih uspjeha.

Naš glavni politički rad u ovih dvadeset dana sastojao se u objašnjavanju discipline. I tu smo uspjeli zabilježiti neki napredak. Pozdravljanje je sada mnogo pravilnije nego ranije. Izvršavanje naređenja točnije. Još nismo postigli potpunu točnost, ali ćemo i to, nadam se, doskora. Više nema onakvog zakašnjavanja, koje je bilo prije tako karakteristično za naše jedinice.

Osim toga u ovom razdoblju radili smo na populariziranju Narodnooslobodilačke fronte među vojnicima. U tome još nismo potpuno uspjeli. Osobito ne među onim borcima koji su prešli k nama iz domobrana ili su u zadnje vrijeme mobilizirani.

Glavni uzrok što nismo zabilježili većih rezultata u političkom radu jest taj, što smo kroz ovo cijelo vrijeme imali stalno dugačke marševe i akcije, pa nismo mogli više vremena posvetiti političkom radu.

Prema uputama politkomesara Korpusa[7] razradili smo plan političkog rada za mjesec rujan, koji ćemo svakako nastojati sprovesti u život. Za razliku od dosadašnjeg rada, gdje je težište ležalo na politkomesarima četa mi smo stali na stanovište, da to težište pomaknemo na bataljone i to iz slijedećih razloga: politkomesari četa obično imaju vrlo oskudno znanje i nisu u stanju da pravilno protumače ne samo politička zbivanja u svi-

[7] Ivan Šibl

jetu, nego čak ni pisani materijal. S druge strane naši su bataljoni tako maleni, da se u svako doba mogu okupiti. S treće strane ovako ćemo imati mi u diviziji bolji pregled nad radom i moći ćemo im bolje pomoći. Rad zamišljamo ovako: politkomesari bataljona održavat će predavanja cijelom bataljonu. Nakon toga isti će materijal obrađivati politkomesari četa po četama, ponavljajući ga i ispitujući. To isto će raditi i politdelegati u vodovima. Politkomesari bataljona dobivat će pisani materijal od našega štaba i po njemu držati predavanja. Vjerujemo, da će na ovaj način politički rad biti bolji, da će se direktive i materijal uopće tumačiti pravilnije i da onda neće biti nikakvog skretanja ovamo i onamo.

Inače su naši borci uvijek na vrijeme upoznati s događajima u svetu i kod nas. Štab naše divizije izdaje vijesti za sve jedinice. Borci rado čitaju te vijesti, koje se onda organizirano komentiraju i diskutiraju u prisutnosti politkomesara ili politdelegata.

Sada će nam ovaj rad biti još bolji obzirom na to da su se i štabovi brigada snabdjeli s radio-aparatima, pa će moći vijesti brže prenositi na borce.

III. Kulturno-prosvjetni rad se također uslijed marševa i akcija nije mogao odvijati onako kako smo mi to htjeli. Ipak je bio znatno življi, bolji i pristupačniji borcima, nego li ranije. Osobito je oživio rad u jedinicama Udarne brigade „Braća Radić", gdje je na pripremama za proslavu godišnjice osnivanja ove brigade[8] mobiliziran veći dio boraca u kulturno-prosvjetnom radu, bilo u pjevačkom zboru, bilo u diletantskoj skupini, bilo kao recitatori itd.

U ovoj brigadi održana su dva mitinga za borce i narod i dva uspjela kulturno-prosvjetna predavanja.

U brigadi „Matija Gubec" rad je mnogo slabiji. Tamo se još nisu uspjeli osloboditi starih nepopularnih formi rada i zainteresirati borce za kulturno-prosvjetni rad.

Inače sve naše čete izdaju svoje zidne ili džepne novine. Istina te su novine vrlo slabe i odražavaju nisko stanje i političko i kulturno u našoj diviziji. Mi radimo na podizanju nivoa ovih novina. U tom pogledu stanovite rezultate zabilježila je Brigada „Braća Radić".

Konačno nam je uspjelo pokrenuti i izdati i naše divizijske novine, čiji je 1. broj pod nazivom „Trideset druga" izišao.

U okviru plana za mjesec rujan predvidjeli smo i nekoliko predavanja iz oblasti nauke i kulture, što smo Vam i dostavili u svom dopisu od 7. o.mj.

---

[8] Ona je formirana 4. septembra 1943 (vidi tom V, knj. 19, dok. br. 11.)

Još nismo uspjeli provesti namjeravanu reorganizaciju ovog rada. Uglavnom zbog stalnih pokreta. To ćemo svakako nastojati provesti tokom ovog mjeseca.

IV. Ishrana, odjeća i obuća. Ishrana kroz ovo vrijeme bila je dobra. Jedino za vrijeme marševa je bilo tu i tamo nekih nedostataka, kao na pr. da vojnici nisu uvijek na vrijeme dobivali redovite obroke. Ishrana se u glavnom sastoji od mesa (govedina, rijetko svinjetina), krumpira, graha, mladog graha i tijesta. Ujutro supa, a sada i kava (negdje crna, negdje bijela, što ovisi o umješnosti ekonoma i intendanta da nađu u selu mlijeka). Osim toga izdali smo intendantima direktivu da nastoje hrani pridodati paradajza, paprike i ostalog povrća. Kako se sada nalazimo u vinorodnom kraju, to vojnici dobivaju uz svako jelo i grožđe. Snabdijevanje grožđem ide dosta organizirano.

Nakon akcije na Sv. Ivan Zelina, gdje smo među ostalim zaplijenili znatne količine kože, moći ćemo malo popraviti i stanje naše obuće. U tu svrhu poslali smo sve naše postolare u Komandu Moslavačkog područja da u tamošnjim radionicama izrade cipele. Ukoliko dobiju kože za đonove, koje tamo ima, moći će izraditi 250 pari cipela. To bi bila lijepa pomoć našim borcima.

U Sv. Ivanu zaplijenili smo stanovite količine škofa i konca, pa smo od toga dali praviti hlače našim borcima. Izaći će oko 60 hlača. Time ćemo znatno smanjiti broj bezgaćnjaka kod nas.

Ovime dakako pitanje odjeće i obuće neće biti riješeno, pa Vas molimo, da se nešto poduzme, da borce snabdijemo robom i cipelama. Jesen je na vratima, počele su kiše i pomalo i hladnoća.

V. Sanitet i zdravstveno stanje. Sanitet nam se malo pogoršao. Među drugovima u divizijskom sanitetu ne vladaju najbolji odnosi, pa ćemo po svoj prilici morati pristupiti nekim izmjenama. Glavni nedostatak saniteta jest nizak stručni nivo sanitetskog osoblja i malo brojno stanje. Naše čete nemaju nego dva bolničara, koji naročito u borbi nisu u stanju da zadovolje. Morat ćemo stoga u vezi s mobilizacijom i brojnim podizanjem naše divizije pojačati brojčano i sanitet.

Zdravstveno stanje je dosta dobro. U zadnje vrijeme počele su se javljati prehlade, do čega dolazi uslijed slabe odjeće i hladnijih noći.

VI. Naši štabovi. Naši štabovi počam od Štaba Divizije pa naniže u glavnom za sada zadovoljavaju. Štab Divizije u svom sadašnjem sastavu radi mnogo. Postoji unutrašnja harmonija. Svi drugovi obavljaju svoje poslove s ljubavlju. Jedini nedo-

statak jest, što se ne održavaju redoviti štabski sastanci u zadnje vrijeme. Taj nedostatak ćemo svakako ukloniti.

Štabovi brigada:

Štab UB „Braća Radić" jest dobar. Bio je potpun do borbe kod Sv. Ivana, ali je tu ranjen komandant Brigade.[9] Rana je lakše naravi, pa se nadamo da će se on skoro vratiti i time će štab opet moći da radi kako spada. Polit. komesar Mato Horvatić je vrlo dobar i inicijativan. Ima mnogo iskustva...

I Štab Brigade „Matija Gubec" je dosta dobar. Nije doduše na visini, na kojoj se nalazi onaj Radićeve brigade, ali se razvija pozitivno. Komandant Došen[10] je vrlo dobar, hrabar,...

Štabovi bataljona općenito uzevši dosta su dobri. Promjene, koje smo pred 20 dana izvršili, a o čemu sam Vam u posljednjem izvještaju javio, imale su dobre rezultate. Odkada smo proveli te izmjene situacija u Brigadi „Matija Gubec" znatno se poboljšala.

Od kada smo počeli kampanju za podizanje discipline, i unošenje pravih vojničkih odnosa, osjeća se da su naši štabovi bolji. Točnije izvršavaju naređenja (iako to još nije u potpunosti postignuto), pravilnije se odnose prema višim i nižim. Jednom riječju živnuli su i postepeno postaju pravi vojnički štabovi.

VII. Disciplina. Kao što sam već spomenuo glavne naše napore u odgoju vojnika u prošlom periodu posvetili smo podizanju discipline. Iako još uvijek nismo zadovoljni njezinim nivoom, možemo konstatirati, da se je znatno popela. Vojnici uglavnom dobro primaju pooštrenje discipline, osobito ako im se to lijepo i pravilno objasni. Borci obično govore: Tako je, treba pojačati disciplinu, jer bez nje ne može biti nijedna vojska, pa ni naša.

Slijedeće razdoblje ispunit ćemo također uglavnom radom na daljnjem podizanju discipline.

Pored discipline nastojali smo da unesemo u naše štabove i među borce pravilne vojničke odnose. I u tome smo dosta dobro uspjeli. Nema više u našim štabovima one gnjile familijarnosti, koja je prije vladala. Nema više „Jurek", „Štijef", „Joža" i kako se sve nije zvalo komandante i komesare i ostale funkcionere. Uspjeli smo uvesti rapporte, počam od desetina i vodova do brigade. Pozdravljanje se uglavnom dobro vrši. Još se tu i tamo čuje i „zdravo" pored vojničkog pozdrava, ali mi i to pomalo iskorjenjujemo. Obvezali smo starije, da pravilno odzdravljaju nižima. A ako sjedi, da se ustane i pravilno vojnički mu odzdravi. Tako radimo mi u Štabu Divizije, pa se to prenosi i na ostale štabove.

---

[9] Marko Lucić
[10] Stevan

VIII. Mobilizacija. Zbog stalnih marševa i pokreta tokom prošlog razdoblja nismo mogli sprovoditi neku sistematsku mobilizaciju. Ipak smo i u tim uvjetima uspjeli mobilizirati oko 80 ljudi...

Nakon akcije na Sv. Ivan malo se odmaramo, pa to vrijeme koristimo za mobilizaciju. Po svemu izgleda da će nam uspjeti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
potpukovnik
Šime Balen

(M.P.)

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 10. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE SVETI IVAN ZELINA[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 199/44.
Dne 10. septembra 1944.

Predmet: Operativni izvještaj o borbi — napadu na neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina.

ŠTABU X KORPUSA „ZAGREBAČKOG" NOV I POJ

Neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina nalazi se na terenu manevarskog karaktera. Prilaz u samo uporište dosta je dobar jer je teren pokriven živim ogradama i voćnjacima (sekcija Zagreb 1:100000). Kroz samo uporište prolazi cesta Novi Marof—Zagreb.

Naša jedinica koja je izvršila napad na uporište jeste Udarna brigada „Braća Radić" — I i II bataljon, dok je jedan bataljon držao zasjedu prema Kominu.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 15—1/2, k. 1191.

Sadejstvujuće jedinice u izvršenju zadatka bile su Brigada „Matija Gubec" koja je držala zasjedu prema Zagrebu, kod mjesta Psavjevo sa svoja tri bataljona, na liniji kota 150, kota 161 i južno od slova „G" riječi Gornje Psavjevo.

II bataljon Zagrebačkog P. Odreda nalazio se u Šulincu kao divizijska rezerva.

III diverzantski bataljon izvršio je diverzije, porušivši mostove na cesti Novi Marof—Zagreb na sektoru od D. Zelina do Kcmina.

U neprijateljskom uporištu Sv. Ivan Zelina nalazilo se je 90 domobrana Kombiniranog sata Posadnog zagrebačkog zdruga i 40 žandara. Komandant uporišta satnik Hajdinger.

Po izvršenim pripremama i prikupljenim podacima, Štab Divizije donio je odluku da se izvrši napad i likvidacija neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina. Zapovijest za napad svim jedinicama dostavljena je na vrijeme.[2]

Napad je izvršen 7/8. septembra 1944. godine u 23 časa i 40 minuta.

Napad na uporište izvršila su dva bataljona Udarne brigade „Brača Radić" — I i II, sa 5 džon-bula i jurišnim pionirima sa 250 kg eksploziva.

Za osvajanje dominantne točke uporišta — crkve, određen je operativni oficir II bataljona Udarne brigade „Braća Radić", sa 20 dobrovoljaca iz istog bataljona, kako bi se spriječilo u slučaju razbijanja neprijatelja na pojedinim otpornim tačkama u uporištu njegovo okupljanje i organizovanje otpora u crkvi, kao što je to do sad bio redovan slučaj u uporištima. Jedinice za napad krenule su blagovremeno i napad je izvršen iz tri pravca i to od Komina, od pravca Šulineca i od pravca D. Zelina.

Samo podilaženje jedinica bilo je dosta dobro, ali sam napad nije počeo tačno u određeno vrijeme, tj. u 23 časa i 30 min., već sa 10 min. zakašnjenja i isti nije počeo organizovano skoncentrisanom vatrom teškog i automatskog oružja i organizovanom udarnom snagom.

Vod dobrovoljaca sa operativnim oficirom II bataljona izvršio je svoj zadatak i za kratko vrijeme zauzeo crkvu, likvidirajući usput nekoliko bunkera i zarobivši 14 domobrana, među njima jednog oficira. Likvidacija domobrana išla je dosta brzo i jedan manji dio samo pružio je malen otpor.

Likvidacija žandara, koji su bili u jednoj tvrđoj zgradi išla je mnogo teže, jer su žandari pružili vrlo jak otpor. Naše jedinice koristile su džon-bule, ali to opet neorganizovano, ne skoncentrirajući ih, već tukući s njima pojedinačno, tako da učinak

[2] Vidi dok. br. 16.

zbog čvrstoće same zgrade gdje se nalaze žandari nije bio tako efikasan.

Kada se je uvidjelo da se neće moći uporište likvidirati samo sa džon-bulima, pristupilo se likvidaciji pomoću eksploziva. Miniranje su izvršili jurišni pioniri i zgrada je razrušena, ali se je tada neprijatelj preselio u podrum. Tada se je pristupilo miniranju podruma. Podrum je miniran, ali se je neprijatelj, onaj broj koji je ostao još živ, podzemnim kanalom prebacio u susjedni podrum. Nastavilo se je dalje sa uništavanjem neprijatelja, od kojeg je ostalo svega još 10—15 ljudi.

Zbog kratkoće vremena i zbog neimanja dovoljne količine eksploziva, prekinuto je daljnje uništavanje neprijatelja i jedinicama izdato u 4 sata naređenje za povlačenje.

Od 130 neprijateljskih vojnika koji su se nalazili u uporištu zarobljeno je 32 domobrana, među kojima dva oficira, jedan satnik, jedan nadsatnik, 4 podoficira. Ostalo je većim dijelom pobijeno, dok je jedan dio 10—15 žandara ostao živ pod ruševinama, a jedan dio, zbog slabe kontrole, nebudnosti i neorganizovanosti napada, uspio je pobjeći.

Od oružja zarobljeno je 2 p. mitraljeza, 3 šmajsera, 2 pištolja, 30 pušaka manliher i oko 70 civilnih pušaka, 11.000 metaka i 100 ručnih bombi. Dio neprijateljskog naoružanja i municije uništen je eksplozivom pri miniranju zgrade.[3]

III diverzantski bataljon u svojim diverzantskim akcijama uništio je na cesti Novi Marof—Zagreb 7 mostova.

Naši gubitci:

4 mrtva i 16 ranjenih.

Gubitci u oružju: 2 engleska p. mitraljeza, koji su uništeni pri miniranju zgrada.

Utrošak municije: 13.847 puščanih metaka,
118 ručnih bombi
51 mina za džon-bul
259 kg. eksploziva.

---

[3] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o napadu na uporište Sveti Ivan Zelina piše: „*7. IX 1944. g.* Partizani jačine oko 1000 ljudi napali su oko 23.00 sati uporišta u Sv. Ivan Zelina i Kominu, nakon što su minirali sve okolne mostove, te brzoglasne veze kao i razsvjetu prekinuli. Napadaj je izvršen svim vrstama naoružanja. Posada se poslije jakog neprijateljskog pritiska povukla iz vanjskih uporišta prema središtu, te davala otpor iz nastamba. Poslije nego je uništena uredovnica sati (četna kancelarija — prim. red.) i skladište, domobrani su se povukli u oružničku nastambu gdje su davali otpor dok se partizani nisu oko 06.30 sati povukli.

Naši gubitci: zapovjednik sati i vodnik častnik zarobljeni te još 4 vodnika i 15 domobrana, razvodnika i desetnika. Ranjeno 4 domobrana od kojih je jedan podlegao ranama. Nestalo 43 domobrana..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—14, k. 58).

Od oficira i političkih rukovodilaca ranjeno: potporučnik Lucić Marko, komandant Brigade, ratni dopisnik Divizije Filippi Jugo poginuo, politkomesar prateće čete Vučković Milan, zastavnik Šušić Josip, komandant I bataljona Udarne brigade „Braća Radić", komandir čete Buneta Stevo, komesar čete Kuzmić Alojz, komandir čete Posavec Antun.

U ovoj borbi naročito su se istakli svojom hrabrošću i odlučnošću: operativni oficir II bataljona Udarne brigade „Braća Radić" Janjušić Blaž i vod dobrovoljaca koji je bio pod njegovom komandom, a koji je imao zadatak zauzeti crkvu i koji je zadatak u potpunosti izvršio. Štab Divizije iste drugove pohvalio je svojom naredbom.

U samoj borbi borci i rukovodioci dobro su se držali što se tiče odlučnosti i hrabrosti, ali bile su mnoge greške rukovodilaca što se nisu nalazili na svojim rukovodećim mjestima, već su istrčavali napred i ispadali kao borci.

Priprema same akcije izvršena je savjesno. Podaci informativne službe bili su tačni i na vrijeme prikupljeni. Prije samog napada održani su sastanci sa svim štabovima brigada i bataljona i tačno razrađen plan napada na uporište. Dan ranije je razrađen način napada na naseljena mjesta sa štabovima brigada i štabovima bataljona.

Pored toga izvršene su političke pripreme sa borcima. Odluke i zapovijesti koje su izdate radi likvidacije uporišta bile su realne.

Samoj likvidaciji uporišta nije se pristupilo sa dovoljno odlučnosti već se je pošlo s uvjerenjem da će se neprijatelj brzo predati. Rukovodioci viši i niži nisu se dovoljno snašli i napad nije izvršen organizovano te udarna snaga nije uopće došla do izražaja. Vatra automatskog oružja i teškog oružja džon-bula nije pravilno iskorištena već su u osvajanju uporišta i pojedinih zgrada došle do izražaja pojedine grupice i pojedinci, koji su svojom ličnom hrabrošću htjeli izvršiti likvidaciju.

Mnogi rukovodioci, umjesto da su sređivali svoje jedinice i organizovano napadali, koristeći automatsko oružje, džon-bule i ručne pionire sa eksplozivom, oni su sami istrčavali ispred jedinica i jurišali kao obični borci.

Za vrijeme dejstva džon-bula, nišandžije gađali su iz vrlo male blizine, i to iz stojećeg stava, ne uzimajući uopće zaklona, čijem primjeru su slijedili i mnogi drugi borci, tako da je mnogo boraca kao i rukovodilaca ranjeno od sopstvenog džon-bula.

O svim ovim nedostatcima i o izvođenju akcije održana je analiza sa štabovima brigada, sa potrebnom poukom, a štabovi brigada ovo će opet prenijeti na štabove bataljona i komande četa.

Pored oružja i neprijateljskih vojnika, na samom mjestu zarobljeno je i zaplijenjeno dosta drugog materijala, korisnog za našu vojsku, a koji će se vidjeti iz spiska zarobljenog materijala i spreme u neprijateljskom uporištu Sv. Ivan Zelina.

Prilog oper. izvještaju zapovijest za napad oper. broj 193/44 od 6.IX 1944. godine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik, Komandant — potpukovnik,
Bulat Rade

(M.P.)

BR. 34

ZAPOVIJEST ŠTABA 34. DIVIZIJE NOVJ OD 10. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠE U BREZOVICI[1]

ŠTAB
XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj 186
Dne 10.IX 1944. god.

ZAPOVIJEST

ŠTABA XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA NOVJ
(Sekcija Zagreb—Samobor 1:100.000)

Podaci o neprijatelju.— U Dvor-Brezovici nalazi se jedna ustaška satnija Pavelićevog tjelesnog zdruga smješteni u župnom dvoru i utvrđeni drvenim nadzemnim bunkerima. Noću se u svakom bunkeru nalazi po 6 ustaša. Naoružani sa pet puškomitraljeza, jednim lakim bacačem, a ostalo puške. U toku noći šalju po dvije desetine u zasjedu južno od Graničara u šumu. Na željezničkoj stanici Leskovac nalazi se jedna ustaška satnija istog zdruga smještena u tvornici, a kod pošte se nalazi 60 žandara. Kod Remetinca u Ljubićevom

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 25—1/1, k. 1223.

magazinu nalazi se 60 domobrana koji čuvaju magazin a naoružani su sa dva teška mitraljeza smještena u prizemlju magazina i jednim puškomitraljezom smještenim na balkonu. Na sektoru Lomnica—Odra—Gradići, nalazi se jedan divizion Kozaka. U mjestu Remetincu nalazi se jedna ustaška satnija.

Naše snage: Udarna brigada „Franjo Ogulinac Seljo", Karlovačka brigada i Turopoljsko-posavski odred.

Zadatak: Napasti i likvidirati neprijateljsko uporište Dvor-Brezovica, razoružati domobrane u Ljubićevom mlinu i osigurati izvođenje ovih akcija.[2] Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

Udarna brigada „Franjo Ogulinac Seljo". Zadatak: Sa dva bataljona napasti Dvor-Brezovicu iz sjeveroistočnog i južnog pravca. Prema Leskovcu ostaviti otvor a kod njega postaviti zasjedu za slučaj povlačenja neprijatelja. Sa jednim bataljonom razoružati domobrane u Ljubićevom magazinu. Pri tome voditi računa da akcija mora biti brzo izvedena imajući u vidu ustašku posadu u Remetincu. Jedan bataljon držati u rezervi južno od Dvor-Brezovice. Minirati cestu između Dvor-Brezovice i Remetinca i cestu između Brezovice i Stupnika. Minirati željezničku prugu jugozapadno od Remetinca, sjeveroistočno od Ljubićevog magazina i prugu Zagreb—Sisak kod Vragovića. Za ovu operaciju stavlja se na raspolaganje brigadi prateća četa Karlovačke brigade. Napad na Brezovicu treba završiti najkasnije do 4 sata u jutro.

Karlovačka brigada: Zadatak: Dva bataljona držati na prostoriji Bratina sa zadatkom zatvaranje pravca Zdenčina—Pisarovina. Cestu Zdenčina—Pisarovina minirati. Minirati tako da budu štićene našom vatrom. Jedan bataljon ostaviti u Kupčini sa zadatkom da zatvori pravac Karlovac—Kupčina. Cestu ispred Kupčine minirati. Jedan bataljon sačinjavat će divizijsku rezervu i nalaziće se kod Štaba Divizije u selu Hudi Bitek. Osigurati dobru vezu između bataljona u Bratini i Kupčini. Ispitati izviđačkim dijelovima komunika-

[2] O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 44 i 128.

ciju Zagreb—Karlovac, jer su u toku današnjeg dana tom komunikacijom u pokretu dijelovi Plave divizije koji se kreću prema Zagrebu.[3]

Turopoljsko-posavski odred: Zadatak: Sa jednim bataljonom postaviti osiguranje prema Lomnici istočno od sela Obrež kod šume Čret. Uhvatiti vezu sa Seljinom brigadom u Brezovici. Jedan bataljon držati na prostoru Kravarsko. Minirati cestu Lomnica—Dubranec.

Sanitet: Divizijsko previjalište nalaziće se u Graničarima kamo upućivati sve ranjenike. Kirurška ekipa u Kiselici.

Intendantura: Kuhinje će brigada „Franjo Ogulinac Seljo" ostaviti u Jamnici i tamo spremati hranu, a Karlovačka brigada dodijeliti kuhinje bataljonima, a za bataljon koji će biti u divizijskoj rezervi spremati hranu kod štaba brigade. Seljina brigada spremiće jedan obrok suhe hrane, a Karlovačka za bataljon koji će biti divizijska rezerva. Turopoljski odred spremiti za bataljon koji će biti na osiguranju jedan obrok suhe hrane.

Veza: Četa za vezu Divizije uspostaviće telefonsku vezu od Hasan-Brega do Štaba Divizije. Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" povezaće se sa Štabom Divizije i bataljonima, a Karlovačka sa bataljonima. Pored toga održavati kurirsku i radio-vezu.

Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci: Redoviti.

Početak akcije: Napad će početi 11. ov. mj. u 23. sata, do kog vremena imaju sve jedinice biti na svojim mjestima. Bataljoni Karlovačke brigade imaju biti u Bratini 11. ov. mj. u 12 sati.

Mjesto štabova: Štab Brigade „Franjo Ogulinac Seljo" nalaziće se južno od Dvor-Brezovice na glavnoj cesti. Štab Karlovačke brigade u Kramarićima. Štab

[3] Pravcem Karlovac — Zagreb nisu tada vršeni pokreti jedinica njemačke 392. legionarske divizije. O dislokaciji i dejstvima njenih jedinica 1944. godine vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 41/3, k. 74.

Turopoljsko-posavskog odreda na istom dosadašnjem mjestu, s tim što će jedan član štaba poći sa bataljonom na osiguranje. Štab Divizije nalaziće se u selu Hudi Bitek.

Napomena: Ove akcije moći će se izvoditi samo noću, i zato treba u napadu biti energičan i brz. Pošto su dosadašnje naše akcije bile sve uspješne preduzeti sve da se i ovaj zadatak izvrši. Imati u vidu natjecanje.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: **Franjo Knebl**

Komandant, potpukovnik: **M. Dasović**

(M.P.)

BR. 35

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DIVERZANTSKOG BATALJONA OD 10. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 10 KORPUSA NOVJ O IZVRŠENIM DIVERZIJAMA OD 15. AVGUSTA DO 10. SEPTEMBRA[1]

III DIVERZANTSKI BATALJON
DIVERZANTSKE SEKCIJE INŽ. OTSJEKA
GLAVNOG ŠTABA
HRVATSKE
Broj 77/44
Dne 10. IX 1944.

ŠTABU X KORPUSA „ZAGREBAČKOG" N.O.V I P.O.J.

Izvještaj o izvršenim diverzantskim akcijama u vremenu od 25. VIII — 10. IX 1944. god. kao i o onima koje su izvršene prije tog vremena, a za njih smo dobili naknadno podatke.

15. VIII 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Sesvetski Kraljevec, bačen je u vazduh trans-

[4] Riječ je o međukorpusnom takmičenju koje je raspisao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 15. juna do 15. septembra 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12—14/6, k. 551 A.

portni vlak. Uništena je lokomotiva i 8 vagona, broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 12 sati.[2]

19. VIII 1944. Na putu za Zagreb zaplijenili smo 9 komada svinja, koje smo predali O. K. Zagreb.

22. VIII 1944. Na pruzi Križevci — Dugo Selo, kod stanice Božjakovina, dignut je u vazduh most dugačak 10 metara. Promet je stajao 24 sata.[3]

23. VIII 1944. Na pruzi Dugo Selo — Križevci dan prije na srušenom mostu bačen je u vazduh vlak sa komisijom. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Dvojica od iste komisije ostala su na mjestu mrtva, a trojica su teško ranjena. Promet je stajao 24 sata.

26. VIII 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb, kod stanice Čulinec, dignut je u vazduh mješoviti vlak. Uništena je lokomotiva i 2 štitna vagona. Dva su domobrana ranjena. Promet je stajao 8 sati.

26. VIII 1944. Na pruzi Banova Jaruga — Zagreb, između stanice Čulinec i Sesvete, postavljena je mina za vlak, ali ju je neprijatelj pronašao i izvadio.

27. VIII 1944. Na cesti Dugo Selo — Božjakovina vozio se je na motorkotaču jedan ustaški kurir, isti je bio po nama pozvan da stane, ali on to nije uvažio, nego je dao još jaču brzinu. Mi smo ga likvidirali i odvezli motorkotač.

29. VIII 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, u blizini stanice Sesvete, zarobili smo jednu neprijateljsku patrolu od 7 domobrana, koje smo zajedno sa oružjem predali Posavskom partizanskom odredu.

30. VIII 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Sesvete, postavljena je mina za vlak, ali ju je neprijateljska patrola pronašla i izvadila.

30. VIII 1944. Na cesti Zagreb — Križevci, između Vrboveca i Gradeca, uništen je jedan kamion u kojem se vozilo 9 Čerkeza, od kojih je 6 ubijeno, dok je ostaloj trojici uspjelo pobjeći.

---

[2] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 121.
[3] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 129.

30. VIII 1944. Na pruzi Dugo Selo — Križevci, kod stanice Prikraj, bačen je u vazduh osobni vlak. Oštećena je lokomotiva i službena kola, 3 su vagona uništena. Mrtvih je bilo 4, a ranjenih 7. Promet je stajao 18 sati.

30. VIII 1944. Na pruzi Križevci — Dugo Selo, između stanica Gradec i Vrbovec, bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 12 vagona, koji leže u grabi. Žrtava je bilo mnogo, ali nam broj nije poznat. Promet je stajao 34 sata.[4]

2. IX 1944. Na pruzi Dugo Selo — Križevci između stanica Vrbovec i Gradec, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva, službena kola i 2 osobna vagona i nekoliko ih je oštećeno. Strojovođa i ložač su ubijeni, a bilo je nešto civila ranjenih. Promet je stajao 40 sati.[5]

2. IX 1944. Na pruzi Križevci — Dugo selo, između stanica Gradec i Prikraj, bačen je u vazduh domobranski pancer, potpuno su uništena 4 oklopna vagona, lokomotiva je izbačena iz kolosjeka i teško oštećena. Imade mrtvih i ranjenih domobrana, ali nam broj nije poznat. Promet je stajao 16 sati.

2. IX 1944. Na pruzi Zagreb — Varaždin, između stanica Novi Marof i Budinšćina, srušena je pruga na duljini 6.500 metara. Ova akcija je izvršena u suradnji XXXII divizije.[6]

4. IX 1944. Na pruzi Zagreb — Varaždin, između stanica Konjšćina i Hrašćina-Trgovišće srušena je pruga na duljini od 6.150 metara. Ova akcija je izvršena u suradnji XXXII divizije.[7]

2. IX 1944. U radionici državnih željeznica u Zagrebu uništeno je 6 kovinotokarskih strojeva sa paklenom mašinom.

25. VIII 1944. U Zagrebu je ubijen ustaški pukovnik i jedan avijatički potpukovnik, a na stanici Zagreb gl. kol. ubijeno je 50 ustaša u vagonu koji je također potpuno uništen.

---

[4] Vidi dok. br. 116.
[5] Vidi dok. br. 117.
[6] Vidi dok. br. 118.
[7] Vidi dok. br. 121.

Za posljednje dvije akcije koje su izvršene u Zagrebu potreban materijal izdao je Štab III diverzantskog bataljona, kao i uputstva za rukovođenje sa istim.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. polit. komesara: **Sabol Stjepan** (M.P.) Komandant: **Mirko Palčić**

4. IX 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Ludina-Vidrenjak, bačen je u vazduh osobni vlak. Uništena je lokomotiva i 6 vagona. Broj žrtava nije nam poznat. Promet je stajao 30 sati.

6. IX 1944. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Ludina-Vidrenjak, postavljena je mina za vlak, ali je stupila u dejstvo pod zadnjim vagonom u kojem je bio natovaren top, koji je zajedno sa vagonom uništen. Osim mine bilo je postavljeno i 6 tempirnih mina, koje su ometale rad kod opravka pruge.

ŠTAB
X KORPUSA ZGB
op. br. 468/44.

BR. 36

NAREĐENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 11. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA U VEZI ZAPOSJEDANJA OSLOBOĐENIH GRADOVA[1]

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE
Op. br. 67/44
11. IX 1944.

Prilikom ulaska Narodno-oslobodilačke vojske u gradove ima da se prikaže naša snaga, sigurnost i visoki stepen organizacije i discipline. Pri tome se moraju preduzeti i sve mjere predostrožnosti i obezbjeđenja.

[1] *Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 36–1/1, k. 111.*

Ulazak u gradove pod borbom ne dolazi ovdje u razmatranje jer spada u domen taktike, i vršiti će se prema uslovima situacije datog momenta.

Ovdje mislimo na zaposjedanje već zauzetih gradova ili gradova napuštenih od neprijatelja. Pa i tu se ne mogu dati konkretna uputstva, jer će uslovi zaposjedanja pojedinih gradova biti veoma različiti. Zato su ta uputstva načelna i imaju za cilj da pomognu štabove korpusa u predviđanjima i sastavljanju konkretnih planova za svaki grad posebno.

Ne treba pri tom izgubiti iz vida slijedeće:

1.) Kad god prilike dozvole, snage određene za zaposjedanje treba tako rasporediti da se prodiranje u grad izvede sa više pravaca i jednovremeno.

2.) Jedinice sa pojedinih pravaca određuju prethodnice sa jasno određenim zadatcima.

3.) U najkraćem vremenu poslije ulaska prethodnica u grad — svi unapred predviđeni objekti imaju biti zastraženi, prilazi gradu blokirani i sve veze grada sa okolinom prekinute.

4.) Grad ima biti prethodno podijeljen na rajone sa jasnim naznačenjem granica rajona i nazivima jedinica koje zaposjedaju pojedine rajone. Svako miješanje jedinica — apsolutno spriječiti.

5.) Komandant dotičnog rajona biti će krivično odgovoran za pljačke i nepravilnosti koje se dese u dotičnom rajonu i garantovati će bezbijednost na istom.

6.) Razvođenje jedinica na određene rajone, zaposjedanje objekata i zastraživanje, razmještaj po kasarnama itd. ima se izvesti po precizno sastavljenim planovima. U ovim planovima naznačiti i imena vodiča za svaku jedinicu koja ima zaseban zadatak.

7.) Nikakovo zapitkivanje građana, dovikivanje, zastojavanje, izlaženje iz stroja i tome slično — ne smije se dozvoliti. Svaka jedinica u bezprijekornom stroju ide pravo na svoj cilj.

8.) Kroz grad se ide u koloni dvojnih redova desnom stranom ulice, pod komandom „mirno“ i samo se mogu čuti vojničke komande.

Kad kolona dođe do raskrsnice odakle se ima izdvojiti neka jedinica, komandant kolone izlazi sa strane i komanduje na pr. „Treća četa — na svoje mjesto.“ Komandir dotične čete izlazi sa strane i na raskrsnici komanduje na pr. „desno krilo naprijed“.

Na taj način — jedinice se razvode desno i lijevo, od bataljona se odvajaju čete, od četa vodovi, a po potrebi i desetine —

koje odmah ostaju na pojedinim objektima (na pr. mostovima) i postavljaju straže. Ostatak jedinica produžava k određenoj kasarni.

Kao plima ima se poplaviti grad u savršenom vojničkom redu i disciplinovano.

9.) Načelno, tri četvrtine svake jedinice ima se upotrebiti za zaposjedanje, a jedna četvrtina ostaje kao rezerva na određenom mjestu ili kasarni. Štab dotične jedinice nalazi se kod rezerve.

10.) U najkraćem vremenu po zaposjedanju, upućuju se od ove rezerve patrole koje počinju sa krstarenjem dodijeljenog rajona.

11.) Veza se odmah uspostavlja sa pretpostavljenim štabovima najprije kuririma a po tom i gradskim telefonom.

12.) U kasarnama se postavljaju dežurni oficiri koji vode najstrožiju kontrolu nad kretanjem vojnika dotične jedinice. Upućuju se specijalne oficirske patrole koje obilaze sve detašovane jedinice i straže i sa brojnim stanjima dotičnih jedinica — kontroliraju kretanje pojedinaca.

13.) Kretanje pojedinih vojnika i patrola (osim kurira) — iz rajona u rajon — najstrožije zabraniti.

14.) Samostalna udaljavanja, pljačke i tome slično najenergičnije sprječavati i krivce odmah lišavati slobode.

15.) Vojnicima, koji nisu na službenoj dužnosti ili poslu, ne dozvoljavati u prvo vrijeme izlazak iz kasarne. Kretanje vojnika i podoficira bez dozvole — spriječiti. Isto tako ne puštati kućama podoficire i vojnike, koji su iz dotičnog mjesta, dok god se ne uspostavi redovno stanje u gradu.

16.) Čim jedinica stigne na određeno mjesto, odpočinje njen redovni život i rad.

Kuhari pripremaju jela od artikala koje će sobom ponijeti. Sprema se smještaj i prenoćište za jedinice, uređuju se kancelarije itd. Pri tome se ne smije ništa uzimati od građana — naročito ne silom. Izgovori da su to bile kuće ustaša i državnih neprijatelja — neće se primati. Komandant dotične jedinice biti će krivično odgovoran za samovoljno oduzimanje privatne imovine.

17.) Kada su prethodnice prodrle i zaposjele grad, ulazi glavnina jedinica. Ulazak glavnine može se izvesti i sa svečanostima, što će zavisiti od prilika u dotičnom momentu.

18.) Za pravac kretanja i razvođenje glavnine važi sve ono što je rečeno i za razvođenje jedinica prethodnica.

Vremenski razmak između ulaska prethodnice i glavnine treba da bude najviše jedan do dva sata, zato prethodnice imaju brzo da izvrše zaposjedanje.

19.) Zaposjedanje se može izvršiti i bez prethodnica, ako su snage dotičnih jedinica nedovoljne i ako to nalažu prilike dotičnog momenta.

20.) Odmah po zaposjedanju grada izdati proglas građanstvu u kome se objavljuje opsadno stanje, sa naznačenjem do koga se vremena građani mogu slobodno kretati i napomenuti da će se ta ograničenja ukinuti, čim se život u gradu dovede u normalno stanje.

Izlazak građana iz grada i ulazak seljaka iz okoline u grad — spriječiti dok se ne zavede redovno stanje.

Treba imati na umu slijedeće:

1.) Pojedine grupe zaostalih neprijateljskih vojnika i neprijatelja naše NOV mogu otvoriti vatru sa krovova, prozora ili iz podruma pojedinih zgrada. Ako postoje takve mogućnosti, komandant prethodnice zaposjesti će prethodno ulice kojima će proći glavnina na slijedeći način:

Sa jedne i druge strane trotoara — na svakih 50 metara postavljaju se stražari sa automatskim puškama. Oni su okrenuti suprotnoj strani ulice i sa puškama na „gotovs" osmatraju dodijeljeni broj zgrada.

Ako postoji veća vjerovatnoća puškaranja — narediti preko gradske policije da svi prozori budu zatvoreni, balkoni prazni, a na dominantnim krovovima postaviti stražu i mitraljeze.

U takvim prilikama izbjegavati svečane ulaske, već u manjim kolonama što prije zaposjesti i pretresti cio grad.

2.) Prilikom pretresa zgrada — ograničiti se čisto na vojnički pretres podruma i tavana. Ako nastupi potreba da se pregledaju i privatni stanovi — ovdje upotrijebiti samo korektna i taktična lica. Kroz sobe proći uz pratnju domaćina i ne dotícati se namještaja i stvari, ako treba da se otvore vrata neke sporedne odaje ormari i tome slično — učtivo zamoliti domaćina da on to učini. Po završenom pretresu, patrola se zahvaljuje domaćinu, pozdravlja i odlazi.

3.) Kad god to nije neophodno potrebno izbjegavati pretrese privatnih stanova od strane vojske i to prepustiti jedinicama Narodne odbrane i gradske milicije. Vojska ne smije da se miješa u političke poslove i da se drži rezervirano i dostojanstveno.

4.) U grad ne treba uvoditi vojnike slabo odjevene i obuvene. Ovakve vojnike izdvojiti u zasebnu jedinicu — kao rezervu van grada, pod komandom jednog rukovodioca. Iz zaplijenjenih magazina Minorsa[2] u gradu — treba hitno poslati za ove ljude odijelo i obuću, pa ih tek onda vratiti u svoju jedinicu.

[2] Ministarstvo oružanih snaga

5.) Spriječiti sva štetočinstva i uništavanja. Ne izgubiti nikad iz vida da su to sada naši gradovi. Razne kartoteke, skice, planove, školska učila itd. ne razbacivati i ne uništavati. Sve papire i dokumenta brižljivo sklanjati. Sve rukovodioce i vojnike na to upozoriti i ovo u svakoj prilici sprovoditi i kontrolirati.

6.) Oficiri treba da prednjače svojim primjerom. Nikakva samovolja sa njihove strane ne smije se dozvoliti. Narodni oficir treba prvi da se pokorava naređenjima i propisima i da na svakom mjestu primjerom i djelom upliviše na druge.

7.) U magazine Minorsa i druge neprijateljske magazine ne ulaziti prije nego što stigne ovlašćeno lice iz Korpusne vojne oblasti. Magazine odmah zastražiti i po mogućnosti zapečatiti. Svako samovoljno uzimanje stvari iz ovih magazina, presvlačenje, raznošenje itd. smatrati će se pljačkom.

8.) Stražari kod banaka, magazina itd. ne će puštati nikoga u objekat koga čuvaju — bez prisustva komandira straže.

Lica koja imaju da obiđu dotični objekat javit će se prethodno komandiru straže sa pismenim ovlašćenjem komandanta jedinice koja je zaposjela grad.

Bez ovog ovlašćenja i bez prisustva komandira straže, nitko se ne smije puštati u zastraženi objekat.

9.) Na banke, kase i novac uopće obratiti najveću pažnju i krađe spriječiti pod svaku cijenu. Ništa ne može [više] da ubije ugled naše NOV od pohlepnog otimanja i razvlačenja novca. Banke i kase odmah zapečatiti i zastražiti.

10.) Mobilizaciju u gradu neće vršiti jedinice već mobilizacijski otsjek KVO.[3] Jedinice mogu primati samo dobrovoljce.

Čim se prilike u gradu srede — nastojati da se što prije vlast prenese na komandu mjesta i NOO.[4] Jedinice treba što prije osloboditi za eventualne operativne zadatke.

Treba nastojati da se život u gradu što prije normalizuje i ukine opsadno stanje.

Na osnovu toga

NAREĐUJEMO:

1.) Štabovi korpusa odmah će pristupiti izradi planova zaposjedanja svakog grada posebno. U tim planovima do detalja razraditi gornje odredbe i sve štabove i lica koja će na njima sarađivati upoznati sa njihovim zadatcima.

2.) Sa tim štabovima i pojedincima blagovremeno održati sastanke i sva pitanja do tančine pretresti.

---

[3] Korpusne vojne oblasti

[4] Narodnooslobodilačke odbore

3.) Pripremiti po nekoliko skica (planova) svih gradova koji dolaze u obzir za zaposjedanje. Na istim ucrtati:

a) Podjelu na rajone;
b) naziv jedinica koje zaposjedaju dotične rajone;
c) kasarne i štabovi pojedinih jedinica;
d) plan veza;
e) bolnice i ambulante;
f) magazini hrane, oružja i spreme.
g) važni objekti koji se imaju držati pod stražom;
h) štab komande mjesta itd.

Ove planove i zapovijesti pripremiti za neposredno potčinjene jedinice, koje će vršiti zaposjedanje grada. Niži štabovi razrađuju svoje zapovijesti i izrađuju skice svojih rajona. Treba dakle preduzeti sve mjere da se zaposjedanje grada izvede glatko i brzo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: S.o. (M.P.) Komandant, general-lajtnant: **Gošnjak**

BR. 37

UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 11. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA RAD PRILIKOM ULASKA U OSLOBOĐENE GRADOVE[1]

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE
Op. Broj: 50/44.
Dne 11. IX 1944.

Imajući u vidu skoru mogućnost oslobođenja naše domovine i s time u vezi potrebu mobilizacije svih snaga i sredstava pozadine za potrebe NOV i naroda, treba izvršiti sve pripreme kako nas događaji ne bi iznenadili. Da bi se taj važan zadatak što bolje izvršio, dostavljamo ova uputstva koja će svaki štab korpusa detaljno razraditi obzirom na specijalnost i razliku pojedinih krajeva.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 14–1/1, k. 111/A.

Kako će izvjesne mjere, koje treba preduzeti ulaženjem u gradove, biti potrebne za sve vojne grane, to ih pominjemo redom:

1) Unaprijed predviditi potrebnu vojničku snagu koja će po ulasku u pojedina mjesta sačuvati sva vojna i važna civilna postrojenja i ustanove od pljačke i sabotaže. Tu dolaze u obzir sve upravne, ekonomske, saobraćajne, vojno-industrijske, poštansko-telegrafsko-telefonske, sanitetske, tehničke i druge ustanove.

2) Otsjeci korpusne vojne oblasti ili njihovi organi preuzeti će sve vojne ustanove koje su bile u rukama neprijateljske vojske. Vojne povjerenike i delegate postaviti će u sva ona mjesta gdje ih je imala neprijateljska vojska za vrijeme okupacije. Njihov je zadatak da u najužem dodiru sa civilnim vlastima sprovedu što brže i bolje sve zadatke koje pred njih postavlja NOV.

3) Prikupiti podatke o svim njemačkim, domobranskim i ustaškim vojnim ustanovama radi preuzimanja i što bržeg uspostavljanja u normalan rad.

4) Prikupiti podatke i karakteristike o ljudstvu koje je zaposleno u pojedinim vojnim i važnijim civilnim ustanovama i postrojenjima.

5) Osoblje svih vojnih ustanova i važnijih postrojenja danom preuzimanja militarizira se i potpada pod propise koji vrijede za NOV.

6) Starješine, upravnici, šefovi, kontrolori kao i sve drugo osoblje ostaje na svojim mjestima i vrše svoje dužnosti u koliko se drugačije ne naredi.

7) Pojedini otsjeci KVO[2] treba da što prije sakupe podatke o svim neprijateljskim podzemnim skladištima, kao i o vojnim zalihama u privatnim magazinima.

8) Pojedini rukovodioci vojnih skladišta, koji će se zateći, ostaju i dalje odgovorni za svu imovinu, koja im je bila povjerena, te će se svaka manjkavost ili neurednost smatrati djelom sabotaže protiv NOV i kao takvog kazniti. Odgovorni rukovodilac u koliko nije nešto u redu mora odmah prijaviti. Ako se rukovodilac mora smijeniti onda se prijem imovine vrši komisijski. Sve blagajne treba da se komisijski pregledaju.

9) Korpusna vojna oblast treba unaprijed izraditi teritorijalni plan komandi područja kao i sjedišta sa kojeg će komanda najbolje moći rukovoditi. Isto tako treba već sada pred-

[2] Korpusne vojne oblasti.

viditi lica koja će se postaviti za komandante većih mjesta i gradova.

10) Štabovi jedinica koji ulaze u pojedina mjesta trebaju nastojati da se sačuva od uništavanja arhiva, spisi, katastarski pregledi, kartoteke itd., jer se iz tih dokumenata mogu sakupiti dragocjeni podaci.

11) Štab X korpusa preuzeti će Prvo zborno područje sa svim njegovim ustanovama u Zagrebu, dok će Štab VI korpusa preuzeti Drugo zborno područje sa sjedištem u Brodu.

12) Svi otsjeci korpusne vojne oblasti biti će na vrijeme obaviješteni, koje će ustanove preuzeti odjeljenja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

Osim ovih mjera, zajedničkih za sve pomenute grane, treba poduzeti slijedeće:

I) Otsjek za mobilizaciju

Pošto mobilizacija ljudstva dodiruje gotovo sve grane državnog života, to će daljnja mobilizacija u gradovima ovisiti o mnogim činjenicama koje još za sada ne možemo predvidjeti. Dok se ne riješi pitanje mobilizacije u gradovima, primati samo dobrovoljce. Treba preuzeti vojne okruge i odjele vojnih referenata u općinama i gradovima sa arhivom.

Do daljnjega važe sva uputstva koja su izdata u vezi mobilizacije.

II) Ekonomski otsjek

1) Ekonomski otsjek KVO preuzeti će na svom teritoriju sva vojna skladišta hrane, odjeće i obuće kao i sva poduzeća sa kojima je direktno rukovodila neprijateljska vojska. Vojni povjerenici ili delegati postavit će se u sva ona ekonomska poduzeća ili ustanove gdje ih je postavila neprijateljska vojska za vrijeme okupacije.

2) Ekonomski otsjek KVO treba da u zajednici sa odgovarajućim organima narodne vlasti (odjel prehrane oblasnog ili okružnog NOO) sastavi plan snabdijevanja i organizira ishranu vojske sve do onoga momenta, kada će se i snabdijevanje naše NOV postaviti na bazu snabdijevanja ostalih regularnih vojski. Pri stvaranju plana prehrane ne treba uzimati u obzir eventualni ratni plijen koji bi se zatekao u gradovima, već snabdijevanje jedinica i dalje kao i dosada organizirati sa teritorija izvan gradova.

3) Na temelju prikupljenih podataka o vojnim magazinima hrane, odjeće i obuće, odrediti koje će skladište preuzeti eko-

nomski otsjek KVO, koje komanda područja, a koje komanda mjesta.

4) Štabovi korpusa izdati će naređenje svojim jedinicama da iz skladišta hrane smiju uzeti sljedovanje samo za redovite potrebe, a najviše za pet dana unaprijed.

5) Kako bi se spriječilo da se samo pojedine jedinice snabdiju sa odjećom i obućom, pravo na raspodjelu imadu samo štabovi od brigade na više i to u onoj mjeri koliko je potrebno da borci ne budu bosi i poderani.

6) Sve pronađene zalihe hrane, odjeće i obuće, kao i drugog materijala javljaju se najkraćim putem nadležnim štabovima.

III Saobraćajni otsjek

1) Saobraćajni otsjek KVO preuzima sve prometne i poštansko-telegrafsko-telefonske ustanove koje su bile direktno pod neprijateljskom vojnom upravom, a povjerenike ili delegate postavlja tamo gdje ih je imala neprijateljska vojska za vrijeme okupacije.

2.) Šefovi sekcija saobraćajnog otsjeka KVO i referenti komande područja za nadzor i održavanje komunikacija raditi će u punoj saglasnosti sa tehničkim otsjecima, odnosno sekcijama za održavanje cesta, koje će morati svim raspoloživim sredstvima najhitnije osposobljavati ceste i mostove za potrebe NOV.

Po pojedinim granama saobraćaja i veze potrebno je poduzeti slijedeće:

Preuzimanje i uspostavljanje željezničkog prometa

Saobraćajni otsjek KVO ili njegovi organi postaviti će na pojedine važnije željezničke stanice „komandu željezničke stanice" sa svim potrebnim osobljem u svrhu što bržeg odvijanja vojnog prometa na pojedinim dijelovima željezničke linije.

Na oslobođenoj željezničkoj liniji, u cilju što bržeg regulisanja vojnog transporta, KVO formirati će „komandu željezničke linije". Komandant željezničke linije sa potrebnim ljudstvom brine se za uredno izvršenje svih vojnih transporata, koji prolaze kroz njihovu liniju. Komandant željezničke linije upravlja službom svih komandi željezničkih stanica na svojoj liniji, a podčinjene su mu sve jedinice koje osiguravaju željezničku liniju. Komandant željezničke linije ne miješa se u tehniku vršenja željezničke službe, ali zapažene nepravilnosti javlja svom pretpostavljenom štabu.

Komandu željezničke mreže postaviti će Saobraćajno odjeljenje GŠ NOV i POH u Zagrebu.

Preuzimanje auto-prometa

Sva motorna vozila koja su bila u rukama neprijateljske vojske preuzima saobraćajni otsjek KVO ili njegovi organi.

U svrhu što brže i bolje kontrole nad auto-prometom treba da se u što kraćem roku izvrši registracija svih motornih vozila prema uputstvima izrađenim od Saobraćajnog odjeljenja GŠH, koja su razaslata svim korpusima. Unaprijed treba odrediti mjesta gdje će se ta kontrola izvršiti, kao i lica koja će pomoći da se izvrši registracija.

Kako bi se što bolje sprovela kontrola nad kretanjem svih motornih vozila uspostavlja se „Prometna policija" i u tu svrhu treba predviditi potreban broj motora za pojedine komunikacije, te potreban broj ljudstva.

Sva privatna sredstva, kao i sve zalihe goriva u slučaju bitnih vojnih potreba stavljaju se na raspolaganje NOV.

Štabovi korpusa izdati će naređenja svim podređenim jedinicama da se imaju čuvati sva motorna vozila, gorivo i mazivo i ostali materijal, čija će se raspodjela izvršiti nakon prijave, po direktivama koje će izdati Saobraćajno odjeljenje GŠH.

Cjelokupni auto-promet prvih dana strogo će se ograničiti na najpotrebnije i najhitnije prevoze i to prvenstveno na sektorima gdje još nije uspostavljen željeznički promet. Ustanovama i poduzećima kojima će se ostaviti vozila na raspolaganje izdati će dozvolu organi saobraćajnog otsjeka KVO, te će im osigurati i potrebni pogonski materijal.

Preuzimanje plovnog prometa

Pomorstvo — jedinice koje budu prve oslobodile pojedine gradove, luke, njihove pomoćne uređaje i brodove osiguravaju ih od uništenja i predaju Komandi Mornarice odnosno komandi obalnih sektora. Do daljnjega obustavlja se svaki civilni saobraćaj.

Riječni promet — prema ukazanoj potrebi mogu se u važnijim pristaništima postaviti „komande pristaništa" ili vojni povjerenici u pojedine ustanove riječne plovidbe radi eventualnih prevoza vojske ili vojnog materijala.

Preuzimanje poštansko-telegrafsko-telefonskih ustanova

Povjerenici koje postavlja saobraćajni otsjek KVO ili njegovi organi preuzimaju poštansko-telegrafsko-telefonske i ra-

dio-telegrafske ustanove sa zadatkom, da najhitnije uspostave i osposobe telefonski saobraćaj za potrebe NOV, te za potrebe regulisanja željezničkog saobraćaja.

Skladišta materijala za vezu kao i zavode za vezu preuzima ptt sekcija saobraćajnog otsjeka KVO.

Cjelokupni privatni poštansko-telegrafsko-telefonski promet obustavlja se do daljnjeg naređenja.

Pošte i telefoni, vojne centrale, radio-stanice, slagališta, jedinice za vezu itd., s kojima rukovode poštansko-telegrafsko-telefonske sekcije saobraćajnog otsjeka KVO i referenti komande područja, vršiti će tu službu i dalje na istom mjestu dok to budu iziskivale vojne potrebe. Ove će se ujedno što prije povezivati sa ptt ustanovama, koje će se preuzeti odmah nakon oslobođenja.

Ptt referenti područja i dalje će vršiti dužnost na ranije oslobođenim područjima i uskladiti ptt veze sa novim ustanovama sa kojima će rukovoditi vojni povjerenici. Naročito će stajati u tijesnoj vezi s povjerenicima terenskih telegrafsko-telefonsko-tehničkih sekcija, koji će svim raspoloživim sredstvima i najhitnije podizati potrebne ptt linije. U tu svrhu ptt referenti područja staviti će ovim sekcijama na raspoloženje čete za vezu, a po potrebi mobilizirati novu radnu snagu i prevozno sredstvo.

IV Tehnički otsjek

1) Tehnički otsjek KVO preuzeti će sve vojno-tehničke radionice i svu industriju oružja, ratnog materijala i eksploziva, koje su bile u rukama neprijateljske vojske.

2) Vodeći računa da se što prije moraju uspostaviti najneophodnije željezničke pruge i objekti, tehnički otsjek KVO u zajednici sa odgovarajućim organima željezničkog prometa osposobiti će što prije navedene objekte.

3) Vojne i civilne vlasti i ustanove dužne su pružiti pomoć u alatu, radnoj snazi i prevoznim sredstvima, kako bi se pojedini mostovi i ceste hitno usposobili za potrebe NOV.

4) Do daljnjega, skladišta materijala, alata i mašina, koji nam trebaju za obnovu i rad ratne industrije, te za vojno-građevinske potrebe, treba blokirati.

V Otsjek za naoružanje

1) Otsjek za naoružanje preuzima sva vojna skladišta oružja i municije koja su bila u rukama neprijateljske vojske.

2) Iz zaplijenjenih skladišta oružja i municije može se izdavati materijal samo po odobrenju otsjeka za naoružanje.

VI Sanitetsko odjeljenje

1) Vojne bolnice, ambulante, stovarišta sanitetskog materijala i radionice uzeti će pod svoj nadzor sanitetski otsjek KVO,rasporedivši njihovo preuzimanje na uprave, oblasti područnih bolnica, dodijelivši svakoj oblasnoj i područnoj bolnici one bolničke ustanove koje se nalaze na njezinom teritoriju.

2) Zaplijenjene sanitetske vlakove, automobile, brodove ili čamce i kola do daljnjega valja uvrstiti u sanitetski vozni park štaba korpusa.

3) Kod odstupanja neprijatelj skoro redovno uništava vodovode i kanalizacije i ostala higijenska postrojenja. Da se zaštiti zdravlje naših jedinica kod prelaza na novooslobođeni teritorij i kod kasarniranja u novooslobođenim gradovima, kao i da se zaštiti civilno stanovništvo od zaraznih bolesti, valja nastojati u novooslobođenim gradovima i teritorijama najhitnije uspostaviti higijensku i epidemiološku službu pod rukovodstvom higijensko-epidemiološkog otsjeka korpusa, a iskorišćujući sve zaštićene higijenske ustanove i kadrove.

4) Najvažnija mjera u oslobođenim gradovima treba da bude hitno uspostavljanje vodovoda i kanalizacije, hitna kontrola čistoće vode, s obzirom na zatrovanost i inficiranost klicama zaraznih bolesti.

Štabovi korpusa treba odmah da pripreme sva stručna lica potrebna za preuzimanje pomenutih vojnih grana, a, ukoliko takvih nema, dovoljno je izvijestiti odgovarajuće odjeljenje GŠH.

Izvještaj o zaplijenjenom materijalu slati najkraćim putem za Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: S.o. (M.P.) Komandant, general-lajtnant: **Gošnjak**[3]

[3] Ivan

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 11. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U BILO-GORI OD 1. DO 6. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB XXXIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 139
Dana: 11/IX 1944.god.

Predmet: Operativni izvještaj o borbama u Bilo-gori u međuvremenu od 1—6. IX 1944. god. dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA „ZAGREBAČKOG" NOV I POJ

(Sekcije: Čakovec i Đurđevac, razmjere 1 :100.000)

Noću 29/30. VIII po naređenju Štaba X korpusa Divizija se prebacila na prostor zapadne Bilo-gore sa zadatkom da drži kroz stanovito vrijeme pod neprekidnom kontrolom komunikacije Križevci — Koprivnica i s te strane obezbjeđuje XXXII diviziji NOVJ nesmetano diverzionu kampanju protiv komunikacija Varaždin — Zagreb.[2]

Vršeći prednji zadatak Divizija je 1. IX 1944. godine imala slijedeći raspored:

I brigada: V. Branjska — Većeslavac — Široko Selo, svagdje po jedan bataljon.

II brigada: Pešćenik — Roščanci — Hudovljani, svagdje po jedan bataljon.

I brigada razvila je izviđačku djelatnost na pravcu Križevci, a II brigada na pravcu Koprivnica i Podravski Novi Grag.

Istog dana neprijatelj je iz uporišta Koprivnica i Podravski Novi Grad sa jačinom dvije bojne (oko 1000 ljudi) iz sastava Bobanovog ust. zdruga poduzeo poduhvat protiv naših snaga i oko 15 sati stigao na uži sektor našeg rasporeda.[3]

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 34—1/3, k. 1207.

[2] O diverzijama koje je na toj komunikaciji izvela 32. divizija u sadejstvu sa 3. diverzantskim bataljonom vidi dok. br. 1, 5, 35 i 113.

[3] U dnevnom izvještaju Poglavnikovog tjelesnog zdruga od 3. septembra o tom pothvatu piše: „1. 9. 1944. postrojbe V. staj[aćeg] djel. [atnog] zdruga U.V. (ustaške vojnice — prim. red.) protjerale su „Mosla-

Kolona iz Podravskog Novog Grada (XXXVII ust. bojna) kretala je pravcem Javorovac — D. Mosti — Poljančani — Sredice i utvrdila se u G. Križu kojeg naše jedinice nisu držale. Kolona iz Koprivnice razvila se na visini St. Grada, te glavninom preko Jagnjedovca, a jakim pobočnicama istočnim i zapadnim naporednim putevima, počela se spuštati prema našim položajima koje je držala II brigada.

Dvije čete I bataljona II brigade posjele su k. 304, a dvije čete II bataljona k. 294.

Glavninom i desnom pobočnicom napao je neprijatelj naše položaje na k. 304 i nakon nekoliko uzastopnih naleta, pojačavan iz svoje rezerve, uspio je potisnuti naše snage u pravcu Hudovljana a sam zaposjeo spomenutu kotu i doveo na istu 2 brska topa. Od tog časa trpjeli su svi naši niži položaji od neposredne artiljerijske vatre sa k. 304. Svojom lijevom pobočnicom spustio se neprijatelj preko k. 285 i R.[udnika] uglja za G. i D. Veliku i otuda poduzeo bočni napad na naše položaje u Hudovljanima i kosi istočno od Hudovljana.

Jedna četa I i jedna četa II bataljona II brigade držale su spomenutu kosu i onemogućile više uzastopnih pokušaja neprijatelja da se tim pravcem probije za Hudovljane, a nakon stanovitog vremena pojačan je taj položaj još jednom četom III bataljona. Jedna kolona neprijatelja koja je tim pravcem nastupala stavljena je pod unakrsnu vatru i potpuno raspršena, nakon čega je neprijatelj odustao od ovog nastupnog pravca i povukao se.

Radi višekratnih obavijesti da neprijatelj nastupa sa pravca Sokolovca preko Miličana, Brigada je najprije cijeli III bataljon, a potom njegove dvije čete, držala u Pešćeniku da spriječe neprijatelja u daljem nastupanju i ugrožavanju lijevog boka Brigade. Poslije se ustanovilo da su svi ovi izvještaji bili netačni i plod djelomično fantazije, a djelomično proizvoljnih predpostavki odgovornih izviđačkih organa.

Dvije čete II bataljona sa položaja k. 294. dobile su naređenje dok je neprijatelj vršio pritisak na k. 304 da se zabace

---

vačku brigadu" iz Jagnjedovac (7 km. j. Koprivnica) prema M. Mučna (15 km j.z. Koprivnica). Gubitci neprijatelja 8 nađenih mrtvih, dok su stvarno veći uslijed dobre topničke vatre, ali su ih odvukli sa sobom. Vlastitih gubitaka nema. Postrojba V staj. djel. zdruga U.V., koja je iz Podravski Novigrad, vodila je borbu sa Drugom „Moslavačkom brigadom" u selima Mosti, Poljančani i G. Sredice. Iz G. Sredice upućen dio postrojbe u G. Križ (20 km z.j.z. od Podravski Novigrad), gdje je bio napadnut od „II Moslavačke brigade" te brigade „Braća Radić" i „Matija Gubec" (brigade „Braća Radić" i „Matija Gubec" dejstvovale su tada na komunikaciji Varaždin — Zagreb — prim. red.) i vodio borbu od 18.00 do 22.00 sati, kada se je morao povući zbog pomanjkanja streljiva..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112).

neprijatelju iza leđa u Jagnjedovac, da djeluju ofanzivno i tako ublaže neprijateljski pritisak. To međutim nije izvršeno radi nesporazuma, čemu je pak povod slaba organizacija veze sa tim bataljonom.

Oko 21 čas neprijatelj je otpočeo povlačenje u svoje polazne baze, a jedinice II brigade zadržale su svoje položaje.

Neprijateljski gubitci nisu točno utvrđeni, ali se mogu računati na 30 ljudi, što mrtvih što ranjenih, uključivši 2 oficira koji su ubijeni prilikom vožnje sa automobilom na k. 304.

Naši gubitci: 1 mrtav, 3 lakše ranjena.

U cilju protjerivanja ustaških snaga iz G. Križa Štab Divizije neposredno je naredio I bataljonu I brigade, baziranom u Širokom Selu, da izvrši na neprijatelja napad i protjera ga. Koristeći pokriveni teren Bataljon je nastupio u dvije kolone i bez borbe zauzeo k. 215 sjeverozapadno od G. Križa i iskoristio je poslije kao polazni položaj za napad na sam G. Križ.

Oko 18 časova, uz pomoć vatre t. bacača, dijelovi I bataljona, lomeći otpor neprijatelja, upali su u zapadni dio G. Križa. Dio snaga fingirao je sa oba boka napad čime se je postigla dekoncentracija neprijateljeve vatre. Ustaše su izuzetnom upornošću i odlučnim nastojanjem da održe svoj položaj branili doslovno kuću po kuću, a preko ulica izgradili barikade od cigle. Razvila se dugotrajna i obostrano uporna borba sve dok nije stigla našem I bataljonu u pomoć jedna četa III bataljona. Tada su pojačana naša krila, a analogno tomu i pritisak na neprijateljske bokove, a upornost jedinica s fronta je još više pojačana. To je neprijatelja pokolebalo pa je oko 2 sata noću, nakon 8-satne borbe, počeo neuredno povlačenje koje je ličilo bježanju, ostavljajući na bojištu mrtve i plijen. Noćna tama pogodovala je neprijatelju i pomogla mu izvlačenje, a našim snagama onemogućila efikasno gonjenje. U ovoj borbi cilj je u potpunosti ispunjen, neprijatelj je protjeran, a selo G. Križ zauzeto.[4]

Na bojištu je nađeno: 24 ubijena ustaše, uključivo 2 podoficira, jedan živ zarobljen, 2 p. mitraljeza, 12 karabina, 9 konja, 6 sedala i mnogo sitne spreme.

Naši gubitci: 5 mrtvih, 8 ranjenih.

Za sve vrijeme ove borbe preostale dvije čete III bataljona nalazile su se u M. Mučnoj i zatvarale pravac od Sokolovca.

Dana 2.IX 1944. u 7 sati ujutro Divizija je izvršila pomeranje prema ž. pruzi Križevci—Koprivnica i zauzela slijedeći raspored:

I brigada V. Sesvete — Trnovac — V. Branjska.

II brigada Srijem—M. Branjska.

---

[4]Vidi dok. br. 119.

Istog dana poslije podne, neprijatelj,[5] koji je jutros odstupio iz Križa za s. Sredice, dobivši iz Novog Grada pojačanje, povratio se u G. Križ i zanoćio u istom. Pokopavao je svoje mrtve i vršio represalije nad narodom. Ubijeno je 7—10 seljaka, među kojima i neki dezerteri domobranstva. Iz Koprivnice također je krenula jedna bojna i nesmetano je zaposjela i utvrdila položaje k. 304—Hudovljani—Roščanci.

Naše jedinice tokom dana i slijedeće noći ograničile su se na izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju (snagama, rasporedu i namjerama) i odmarale uz odgovarajuća osiguranja, također i prema uporištima Križevci i Koprivnica.

Slijedećeg dana, 3.IX, neprijatelj je zadržao položaje kako je napred naznačeno. Sa Kalnika primljena je obavijest da su 3 bojne iz Varaždina i Ludbrega izašle na Kalnik i utvrdile se u Ivancu i V. Pogancu sa vjerovatnom namjerom djelovanja protiv XXXII i naše divizije. Istovremena prisutnost dviju bojni na položajima Križ—Hudovljani—k. 304 mogla se dovesti u vezu sa ispadom na Kalnik.

Da bi Divizija mogla slobodnije djelovati protiv snaga neprijatelja na Kalniku i osiguravati odstupni pravac XXXII diviziji, odlučio je Štab Divizije protjerati neprijatelja sa linije Križ—Hudovljani—k. 304 i naredio I i II brigadi da tokom dana izvrše taj zadatak.

Jedinice su krenule oko 9 časova a do sukoba na neprijateljskim položajima došlo je nešto iza 13 časova. I brigada napadala je G. Križ, a II brigada Roščance—Hudovljane i k. 304. Neprijatelj je u Križu ovaj puta držao cijelo selo i groblje (k. 215). III bataljon napadao je sa pravca Širokog Sela, II bataljon obuhvatno od šume Ciganica, 2 t. bacača djelovala su sa Zrinjskog brega, dok su demonstrativnom vatrom t. mitraljeza sa Zrinjskog brega stanovite nepr. snage u početku borbe bile orijentirane i na taj pravac. III bataljon na svom pravcu nije bio uspješan, ali II bataljon, nastupajući sa istočne strane sela, tjerajući neprijatelja očistio je gotovo cijelo selo i natjerao ga na groblje. Naročito se isticala Ruska četa II bataljona. U tom času, kada su jedinice pristupile koncentraciji teškog oružja za odlučni udar na posljednji neprijateljski položaj — groblje, napadnute su s leđa od neprijateljske grupe koja je protjerana po II brigadi bježala u G. Križ nastojeći se spojiti sa snagama koje su se tu nalazile, ne znajući da su i one napadnute (uslijed jakog vjetra južnjaka, borba u Križu nije se čula u Roščance i Hudovljane).

[5] Dijelovi V stajaćeg djelatnog zdruga Ustaške vojnice (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112).

Naš II bataljon, dobivši vatru s leđa, stekao je utisak da je neprijatelju stigla pomoć i, osjećajući se ugroženim, odstupio dosta neuredno.

Pod takovim okolnostima bilo bi i dalje držanje III bataljona na zauzetom položaju bezizgledno na uspjeh i povezano sa mogućnošću uzaludnih gubitaka, pa je isti povučen prema Širokom Selu i zadržan na položaju kod prvog raskršća zapadno od k. 215. I bataljon, koji je za cijelo vrijeme obrazovao opću rezervu i nalazio se u Širokom Selu, nije u ovom slučaju mogao intervenirati, budući su naše snage sa za nas najpovoljnijeg nastupnog pravca (istočnog) bile prebačene, a zapadni pravac, koji izvodi na k. 215, gdje se neprijatelj barikadirao i uporno branio, nudio je neznatne izglede.

II brigada nastupala je od Srijema pošumljenim terenom i sa III bataljonom, pojačanim jednom četom I bataljona, nastupajući u tri kolone, napala neprijateljske snage u Roščancima i Hudovljanima frontalno. II bataljon sa jednom četom zaposjeo je južnu ivicu Jagnjedovca, zatvarajući pravac od Koprivnice, a sa dvije čete vršio obuhvatni napad protiv položaja na k. 304 obilazeći sa sjevera.

Neprijatelj je sve položaje utvrdio iskopavši zaklone i izgradio grudobrane od cigle i drvene građe, imajući čvrstu nakanu zadržati ih. Pokret i vatra napadnih dijelova bili su dobro koordinirani, a komandovanje odlučno, pa je neprijatelj nakon 2 sata borbe počeo u čoporima bježati na jug. I opet, usljed slabe povezanosti jedinica, nije bilo moguće sa rezervom djelovati protiv neprijateljskog odstupanja, što bi vjerovatno, da je učinjeno, onemogućilo spajanje ovih snaga sa snagama u G. Križu, a vjerovatno osiguralo uspjeh I brigade. U ovoj borbi cilj je djelomično postignut. Neprijatelj je protjeran, ali mu nije sprečeno da se spoji sa snagama u G. Križu, čime je omeo rad I brigade.

Neprijatelj je izgubio 23 mrtva, 2 živa zarobljena, 11 pušaka i ostale spreme.[6]

Gubitci II brigade: 2 mrtva (jedan je pomoćnik politkomesara III čete I bat. drug Keser Pero) i 3 ranjena. Borba je trajala oko 3 sata i završila je u 16 časova.

Iza toga provođeno je prikupljanje i sređivanje svih jedinica.

U 20 časova istog dana izvršio je I bataljon II brigade, pojačan jednom četom III bataljona I brigade, ponovni napad na G. Križ sa pravca Ciganica šuma, dobivši zadatak da neprijatelja izbaci. Ostale jedinice blokirale su uporište s juga i zapada, zatvarale pravce prema Koprivnici i Sokolovcu, a neke su se od-

[6] Prema izvještaju Poglavnikovog tjelesnog zdruga od 5. septembra, ustaše su u toj borbi imale 13 mrtvih i 39 ranjenih (Arhiv V.I.I., reg. br. 1–268/26, k. 112).

marale. U prvom naletu i uz pomoć vatre t. bacača uspjelo je I bataljonu da dopre do raskršća u selu, no dalje mu uz sva nastojanja nije uspjelo potisnuti neprijatelja.

Neprijateljska komanda, videći se opkoljenom, naredila je svojim jedinicama odsudnu obranu (što se moglo razabrati iz dovikivanja ustaških boraca). Nakon 6 sati intenzivne borbe, naše su snage povučene, pošto je svaki izgled za postignuće cilja bio izgubljen. Izvršeno je povlačenje svih jedinica i zauzet slijedeći raspored:

I brigada Većeslavac—Ruševac—Povelić.

II brigada Ladislav—Trnovac.

U G. Križu nalazili su se dijelovi dviju bojni. Manjkali su poginuli u borbama i veći broj onih koji su se razbježali prilikom borbe na položaju Roščanci—Hudovljani—k. 304. Te snage, sudeći po svemu, osjećale su se neprijatno, nisu se usudile same izvršiti odstup, već je tokom dana jedna nova bojna iz Koprivnice preko Sokolovca izašla do M. Mučne ususret njima i štitila im odstupanje. Uslijed zamorenosti naših jedinica, s naše strane nije poduzimana nikakova aktivnost, već se naša djelatnost ograničila na vlastito osiguranje.

Tokom 4, 5. i 6. IX do 8 sati Divizija je ostala raspoređena u istim bazama na odmoru i sređivanju. Neprijateljske snage sa Kalnika u međuvremenu su se povukle, pa je prema tomu smanjen značaj i aktivnost iz uporišta Koprivnica.

6.IX ujutro kretala se cestom iz Križevaca za Koprivnicu jedna veća njemačka formacija, odstupajući vjerovatno za Mađarsku, a dvije ust. bojne (iz Bobanovog zdruga) pojačane sa 3—4 tenka vršile su joj osiguranje desnog boka na liniji V. Sesvete—V. Branjska—Plava šuma.

U to vrijeme bile su već u toku pripreme za akciju većih razmjera na uporište K.[7] pa je Štab Divizije, da bi se uštedili ljudski gubitci i održala dobra fizička kondicija jedinica, riješio da se ne upušta u borbu i naredio povlačenje prema unutrašnjosti Bilo-gore. Neprijatelj je dopro do Ladislava i jednu kolonu II brigade u odstupanju na velikom odstojanju obasuo mitraljeskom i topovskom vatrom. Tom prilikom poginula su 2 druga, a 4 su ranjena. Jedan vodnik zaostao je u Ladislavu gdje ga je neprijatelj zarobio i streljao.

Jedinice su nakon toga zauzele položaj na liniji: Jerešin — (k. 136)—Brezovac—Zrinjski breg—G. Križ—južna ivica Ciganica šuma sa stanovitim osiguranjem u G. Sredicama. Na toj liniji zadržale su se jedinice cijelog dana. Do borbe nije dolazilo pošto neprijatelj nije dalje kretao.

---

[7] Odnosi se na Križevce, koje su jedinice 7. i 33. divizije napale 13. septembra (vidi dok. br. 22 i 57).

U 24 sata primljeno je naređenje za pokret Divizije u Moslavinu, a u 1.30 sati jedinice su krenule pravcem Topolovac—Kovačevac preko pruge.

U svim napred izloženim borbama neprijatelj je imao slijedeće gubitke:

82 mrtva (ovo je utvrđeno na terenu); prema kasnijem izvještaju iz uporišta neprijatelj je izgubio 120 mrtvih, a preko 100 ranjenih. Uglavnom iz sastava XXXVII ust. bojne, 3 ustaše su živi zarobljeni.

Zaplijenjeno je:

2 p.mitraljeza
23 karabina
20 ručnih bombi
3.000 raznih metaka
35 uniformi i cipela
10 ranaca
11 konja
6 sedala
2 brdske kuhinje
1 vojnička kola
i mnogo razne sitne spreme i vojničkog pribora.

Naši gubitci:

11 mrtvih, među njima politkomesar Ruske čete II bat. I brig. drug Žic Franjo, pomoćnik politkomesara III čete I bat. Keser Pero.

61 ranjen, među njima oper. oficir I bat. II brigade Matešić Tomo, i 2 nestala druga.

1 p.mitraljez nestao u Križu prilikom odstupanja II bataljona.

Utrošeno materijala:

30.343 puščanih metaka
5.520 šmajserskih metaka
93 mine za t. bacač
36 mina za pr. tenk. bacač
12 ruč. i zap. bombi
2 rez. cijevi za M.G.
2 rez. cijevi za p.m.
1 kutija redenika.

U ovim borbama ispoljila se kod naših jedinica borbenost visoke kvalitete. U tom pogledu sve su jedinice podjednako zadovoljile i trudile se da zadovolje. To je nesumnjivo posljedica svestrane i dugotrajne brige i rada svih komandi počev od Štaba Divizije pa do komandi četa. Ni borci ni rukovodioci nisu zazirali od borbe već su se trudili, i kao jedinica i pojedinci, da postignu što veći uspjeh. U ovim borbama može se objektivno

smatrati da je postignut pun uspjeh. Zadatak postavljen po višoj komandi je izvršen, a rezultat borbi, kako materijalni tako i moralni, imajući u vidu da su borbe vođene kroz više dana i po neprijatelju sa vanrednom upornošću, veoma je povoljan i laskav za naše jedinice. Očito on nije posljedica neke slučajnosti već unapred određenog sistema i jednovremenosti udaraca na više pravaca. Naši rukovodioci kao i borci pokazali su se u ovim borbama superiorni neprijatelju u svakom pogledu.

Još uvijek se najveća naša teškoća i nerješeno pitanje nalazi u službi veze, te informativnoj i izviđačkoj službi. Često puta su kroz ovo vrijeme u štabovima primljeni izvještaji o kretanju neprijatelja uz napomenu „potvrđeno je" „sigurno provjereno", a nakon što su poduzete odgovarajuće mjere ili naređena pripravnost dolazi kontradiktorna obavijest ili se kako drukčije ustanovi da neprijatelj uopće ne ide, ili ide sasvim drugim pravcem itd. Uzrok leži u nestručnosti i malobrojnosti izviđačko-informativnih organa s kojima naši štabovi raspolažu, što opet potiče od opće poznatog slabog stanja (brojno stanje).

Odnos prema službi veze, naročito za vrijeme borbe, upravo je čudesno neodgovoran manje-više kod svih štabova i pojedinih odgovornih rukovodilaca, ako se uzme u obzir okolnost da se pitanju i organizaciji veze poklanja najpunija pažnja sa strane Štaba Divizije na svim sastancima i konferencijama sa nižim rukovodiocima, a ukazuje se svaka moguća materijalna pomoć. Istina, tehnička oprema naših jedinica za vezu i njihovo brojno stanje nedovoljni su za potpuno normalno i zadovoljavajuće funkcionisanje veze, ali ipak daleko premašuju one mogućnosti i davanja koja danas postižu. O vezu se naročito grubo ogrešio II bataljon II brigade u borbi 1.IX kada je čitavih 8 sati bio bez ikakove veze sa svojim štabom brigade.

Ukupni dojam iz ovih borbi jest da su naše jedinice kroz posljednje vrijeme, zahvaljujući izmjenama rukovodilaca i sistematskim radom, osjetljivo dobile na vrijednosti i da su u ovom sastavu u stanju preuzeti i obaviti i krupnije i složenije zadatke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: **Mutak Vlado**

Komandant, potpukovnik: **J.[8] Antolović**

(M.P.)

[8] Josip

BR. 39

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4 (SPLITSKE) BRIGADE OD 11. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O NAPADIMA NA NJEMAČKE AUTO-KOLONE NA KOMUNIKACIJI KNIN—LAPAC[1]

ŠTAB IV SPLITSKE BRIGADE N.O.V.
— JUGOSLAVIJE —
Br. sl.
11.IX 1944. g.

Dostavlja operativni izvještaj

ŠTABU IX DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Položaj

1). Sekcija Knin 1:100.000, komunikacija Knin—Lapac između s. Lukići i Klanca. Teren brisan i ravan.

2). Borbu je vodio I i II bataljon IV splitske brigade, a IV bataljon ove brigade je bio na obezbjeđenju.

3). Borba se je vodila protiv njemačke motorizovane kolone, jačine 200 kamiona i 4 tenka, i drugu noć 30 kamiona i 1 tankete.

4). Neprijatelj je imao namjeru da sa kolonom prođe iz Srba u pravcu Knina. Naša namjera je bila da neprijatelju ne dozvolimo prolaz, odnosno da kolonu uništimo, situacija je za nas bila povoljnija pošto smo se mi nalazili u zasjedi i imali mogućnost iznenađenja neprijatelja.

5). Zapovijest je bila pismena i konkretna, I bataljon je imao zadatak da postavi zasjedu između s. Lukići i Klanca, a II bataljon ispod s. Lukići, IV bataljon je imao zadatak da sa 1. četom postavi obezbjeđenje iznad s. Budimira, sa jednom četom zapadno od Kurozeba, a sa jednom četom da ostane kao leđno osiguranje na raskrsnici puteva jugoistočno od k. 876.

6). Borba se je otpočela noću 7/8. oko 21.20 časova ov. mj. i trajala do 22.40 časova ov. mj. i noću 8/9. ov. mj. u 20.30 časova do 1/30 časova.

7). Prvu noć neprijateljska motorizovana kolona naišla je od pravca Knina i kretala se u pravcu Srba. I bataljon napao je čelo kolone i otpočeo sa njime borbu; u borbi koja je trajala oko 2 sata uspio je da ošteti jedan neprijateljski tenk i 3—4

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6/2, k. 847.

kamiona, ali je neprijatelj pod zaštitom tenkova uspio ipak da pobjegne i da odvuče uništena vozila. II bataljon, koji je imao zadatak da napadne neprijatelja kod s. Lukići, nije uopšte pokušao da napadne i da pomogne I bataljonu izgovarajući se da je bilo nemoguće, da je velika kolona itd. Jačina ove kolone bila je oko 200 kamiona i 4 tenka.

Drugu noć neprijateljska motorizovana kolona — 30 kamiona i 1 tanketa — kretala se je od Srba u pravcu Knina. I bataljon napao je začelje kolone i uspio da u prvom naletu likvidira neprijateljskih 6 kamiona. II bataljon napao je čelo i ostatak kolone, neprijatelj se je žilavo branio koristeći oklop protivkolskog topa, a kasnije i tanketu i nije dozvoljavao prilaz kamionima. U borbi koja je trajala do 1.30 časova neprijatelj je neprestano odbijao napade II bataljona kojemu brisani teren nije dozvoljavao manevrisanje. Oko 1.30 časova uspjelo je II bataljonu da dođe do prvih kamiona na čelu i da jednoga zapali; neprijatelj videći to počeo je da odstupa i od ostalih kamiona nastojeći da sa kamionima pobjegne u pravcu s. Velike Popine ali su naši mitraljesci otvorili vatru i uspjeli da oštete neprijateljsku tanketu, a ostale kamione da zadrže i onemoguće im bjegstvo.

8). U borbi je zaplijenjeno: 1 ruski protivkolski top 45 mm., 1 šarac, 1 njemački laki bacač sa 9 granata, 1 talijanski puškomit. „Breda", 1 šmajser, 8 pušaka, 30 kom. ručnih bombi, 2 noža, 6 šinjela, 3 kišne kabanice, 12 ćebadi, 6 šatorskih krila, 8 pari čizama, 1000 puščanih metaka, 500 metaka za šmajser i raznih drugih sitnica kao brijaćih pribora, voštanih svijeća, 2 doboša za šarca itd. Uništeno je 28 kamiona sa materijalom i municijom a oštećena je jedna tanketa. Neprijatelj je imao u prvoj borbi 10 mrtvih i više ranjenih vojnika, a u drugoj borbi oko 40—50 mrtvih i više ranjenih vojnika i oficira.

9). Naši gubitci iznašaju u prvoj borbi 2 mrtva druga, a u drugoj borbi 2 mrtva i 9 ranjenih drugova. Među mrtvima jedan vodni delegat Damjanov Ivan Ante, a među ranjenima zamj. komandira Franičević Vinko i dva vodna delegata Rodin Josip i Singolo Ante.

10). U ovim borbama je utrošeno 11.130 puščanih i puškomitraljeskih metaka, 39 granata za laki bacač, 21 granata Piata, 52 ručne bombe i 350 šmajserskih metaka.

11). Imena lica za pohvalu dostavićemo naknadno.

12). U prvoj borbi slabo su se držali vojnički i politički rukovodioci II bataljona.

13). U prvoj borbi najveći nedostatak je bio što II bataljon nije izvršio napad i pomogao I bataljonu. U drugoj borbi naročitih nedostataka nije bilo sem što se nije postavilo osiguranje

poslije likvidiranja neprijatelja kod kamiona već su borci i rukovodioci skočili na kamione i pretresali ih tako da je neprijatelj jednim organizovanim protunapadom mogao nas omesti da ne završimo akciju uspješno.

S. F. — S. N.

Politkomesar, major:
J. Paltrinjeri

Komandant, kapetan
Milić Ante

(M.P.)

BR. 40

ZAPOVIJEST ŠTABA 40. DIVIZIJE NOVJ OD 12. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA PAKRAC[1]

ŠTAB XL DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 163/1944.
Dana: 12.IX 1944. g. u 0.45.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Pakrac i Bjelovar 1:100.000)

U neprijateljskom uporištu Pakrac nalazi se više jedinica i to: I i II bojna VIII gorske pukovnije. Jačina I i II bojne jeste 900 domobrana, 120 vojnika XII topničkog sklopa, XV sat stožera — 130 vojnika, od toga 30 opkopara, 30 dojavničara i 40 biciklista, XIV sat stožera — 70 domobrana, koji raspolažu sa 4 protivtenkovska topa, 95 domobrana, I satnije V željezničke bojne V posadnog zdruga, 10 žandara, 8 detektiva, 6 stražara, 60 Nijemaca, 150 civila.[2]

Raspored jedinica: domobrani su raspoređeni po bunkerima oko uporišta u Prekopakri i na Vijaduktu, bitničari[3] su u Jelačić ulici broj 2 u preparandiji i u građanskoj školi, željeznička bojna na željezničkoj stanici, rasadniku i u kući Nade Mirković, civili

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 25—1/1, k. 1291.

[2] Vidi bojnu relaciju 1. zbornog područja za septembar 1944, prilog o razmještaju jedinica 4. gorskog zdruga, u Arhivu V.I.I., reg. br. 9/1—77, k. 58.

[3] Artiljerci

su raspoređeni po kućama pravoslavaca, žandari su u ulici kralja Tomislava br. 23 (Binefeldova kuća), Nijemci su raspoređeni sa domobranima po bunkerima.

Jačina i sastav: 1500 vojnika, od toga 1315 domobrana, 60 Nijemaca, 10 žandara, 8 detektiva, 6 stražara i 150 civila.

Naoružanje: 2 topa od 105 mm, 4 topa od 75 mm, 4 protutenkovska topa, 13 teških i 64 puškomitraljeza, 150 šmajsera, 3 teška i 12 lakih bacača mina.

Utvrđenje: 50 bunkera koji su tvrđe građeni od zemlje i drveta. Bunkeri oko uporišta povezani su sa cik-cak rovovima. Ispred bunkera opletena je bodljikava žica i na Kalvariji postavite nagazne mine. U slučaju napada napušta se u žicu struja koja se dobiva iz Lipika.

Osiguranje: sa stražarskim mjestima, patrolama po samom uporištu. Od istog broja vojnika, nalazi se u selu Prekopakri 90 domobrana koji su naoružani sa 6 t. i 5 puškomitraljeza.

U Lipiku nalazi se 126 domobrana i u Ergeli 40 domobrana od VIII gorske pukovnije.[4]

U cilju likvidacije napred navedenog neprijateljskog uporišta,[5]

NAREĐUJEMO:

1. **Omladinskoj brigadi:**	**Zadatak:**
Sastav: 4 bataljona vod tenkova 3 teška bacača 2 Džon-Bula i ostali pripadajući dijelovi	a) — Sa dva bataljona, jurišnom četom i vodom tenkova, upašće u neprijateljsko uporište Pakrac sa sjeverne strane, između ceste Pakrac—Daruvar i sjevernog dijela s. Prekopakra, preko Krčevine, pored groblja, sa ciljem da se izađe za leđa željezničkoj stanici i izvrši likvidaciju iste, kao i rasadnika, koji se nalazi nasuprot željezničke stanice. S drugim dijelom snaga čisti Prekopakru. Po završetku ovih zadataka, jedinice ove kolone kreću ka centru uporišta i učestvuju u likvidaciji istog.

[4] U Lipiku su se tada nalazile slijedeće neprijateljske jedinice: 12. satnija (četa) 11. ustaške bojne (bataljon), 7. satnija 2. bojne 8. gorske pukovnije i 2. bitnica (baterija) 2. hrvatske legije (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—77, k. 58).

[5] O uništenju neprijateljskog garnizona u Pakracu vidi dok. br. 71, 107, 129 i 130.

b) — Sa dva bataljona napada uporište pravcem Klisa—Filipovac, sa zadatkom da upadne u uporište između j. dijela s. Prekopakre i željezničke pruge; odatle jedan dio čisti Prekopakru, a drugi dio napreduje prema centru duž ceste, preko mosta na Pakri, i učestvuje u likvidaciji istog centra.

c) — Jedinice pod a) i b) ostaviće manje dijelove na Motkovcu i k. 202 i odatle otvarati vatru na Prekopakru, sa ciljem da vežu neprijateljsku vatru na sebe.

2. — XVIII brigadi:

Sastav:
4 bataljona
1 protivtenkovski top 47 mm
3 t. bacača
3 Džon-Bula i ostali pripadajući dijelovi

Zadatak:

a) — Sa jednim bataljonom napašće Pakrac pravcem Kraguj—sv. Vid. Sa jednim dijelom snaga čisti miniranu šumu i ovladava Kalvarijom. Drugim dijelom snaga, prodire od Kapele sv. Vid, sa zadatkom da što prije stigne do patrijaršije i izvrši likvidaciju iste.

b) — Sa jednim bataljonom i jurišnom četom napada uporište duž ceste od Kusonja, sa zadatkom da što prije izbije u centar uporišta i izvrši likvidaciju istog u sadejstvu sa ostalim jedinicama. Jednu četu upućuje za likvidaciju pilane.

c) — Sa jednim bataljonom postavlja zasjedu prema Lipiku na Filipovcu (k. 164) i zatvara puteve koji izvode iz Lipika u Klisu, kao il cestu Lipik—Pakrac. Ovaj bataljon ulazi u sastav grupe bataljona.

d) — Jedan bataljon obrazuje divizijsku rezervu s. od. k. 242 (Kusonje).

3. — **Virovitičkoj brigadi:** Sastav: 4 bataljona 2 t. bacača 1 Džon-Bul i ostali pripadajući dijelovi	**Zadatak:** a) — Obrazuje zasjedu prema Daruvaru, na liniji Podbor. Vrbovac — jedan bataljon — Podbor. Doljani (jedan bataljon) i Brda jedan bataljon do ceste G. Daruvar (zaključno). Bataljonu u Podbor. Vrbovci dodaju se 3 brdska topa 65 mm. U trenutku početka napada kreću napred i prave demonstrativan napad na Daruvar.
4. — **Grupa bataljona:** Sastav: Posavski NOP odred i jedan bataljon XVIII brigade	**Zadatak:** Formira se Štab Grupe bataljona. Za komandanta istog postavlja se načelnik Štaba Omladinske brigade, a za komesara, komesar Posavskog NOP odreda. Postavlja zasjedu prema Lipiku, na liniji: Lipovac—j. od bolnice—groblje. U trenutku kad otpočne napad, kreće napred i vrši jak demonstrativan napad na Lipik.[6]
5. — **Mjesto štabova:**	Štab Divizije, sa svojim dijelovima, nalaziće se u Kusonjama. Štab Omladinske brigade nalaziće se na k. 221, sjeverno od Motkovca. Štab XVIII brigade nalaziće se na Čukur. Štab Virovitičke brigade u Podbor. Doljanima.
6. — **Početak napada:**	Napad će otpočeti 13.IX 1944. u 18 sati, do kog vremena sve jedinice i tenkovi moraju biti na svojim polaznim položajima za napad.

[6] Iskoristivši uspješan razvoj napada 40. divizije na Pakrac, Posavski NOP odred je napao Lipik i pritom zarobio znatan dio neprijateljske posade (vidi dok. br. 80).

Tenkove vući volovskom vučom preko Badljevine, Omanovca i dalje cestom prema dobivenom zadatku.[7]

7. — **Evakuacija ranjenika:** Sve ranjenike evakuisati u divizijsko previjalište, koje će se nalaziti u istočnom dijelu s. Kusonje, odakle će biti upućivani u bolnicu ili u kirušku ekipu.

8. — **Evakuacija plijena:** Za evakuaciju plijena biće odgovoran načelnik intendanture ove divizije. U prvom redu, evakuisati oružje i ratni materijal a zatim ostalo. Pravac evakuacije Pakrac — Dragović — Španovica.

9. — **Veza:** Veza će se održavati pomoću radio-stanice, telefona i kurira. Četa za vezu pri ovome štabu uspostaviće telefonsku vezu između ovoga štaba i Štaba Omladinske i XVIII brigade, kao i do štaba Virovitičke brigade. Potrebnu organizaciju sprovešće referent za vezu pri ovome štabu.

10. — **Znaci raspoznavanja:** Za dan 13 o.mj. važe opći znaci, a za noć 13/14. IX 1944. biće slijedeći znaci: Sloboda se rađa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
ppukovnik:
I.[8] Vondraček (M.P.)

Komandant,
pukovnik:
V.[9] Kovačević

Dostavljeno:
1. — Štabu VI korpusa, na znanje
2. — Štabu Omladinske brigade,
3. — Štabu XVIII brigade i
4. — Štabu Virovitičke brigade,
na izvršenje.

[7] Zadatak tenkova preciziran je u dopunskoj zapovijesti Štaba 40. divizije (vidi dok. br. 41).
[8] Ivan
[9] Veljko

BR. 41

DOPUNA ZAPOVIJESTI ŠTABA 40. DIVIZIJE NOVJ PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA PAKRAC[1]

DODATAK ZAPOVIJESTI BR.

U samom uporištu Pakrac domobranstvo se pokolebalo u toku posljednjih nekoliko dana, jedan veliki dio prešao je na našu stranu.[2] Svaki rukovodilac mora imati na umu taj momenat! Samo brzinom i jačinom našeg udara još više ćemo pokolebati moral kod neprijatelja, koji je i tako na slaboj visini i na taj način ga prisiliti na predaju.

Napad na sam Pakrac izvršiti će se sa četiri napadne kolone.[3] Glavni napadni pravac je sa sjeverne strane između ceste koja vodi za Daruvar i sjevernog dijela sela Prekopakra, i to preko Krčevina, pored groblja, sa ciljem da se izađe na glavnu cestu

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 25—2/1, k. 1291.

[2] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja za septembar 1944. o tome piše: „Neposredno pred pad Pakraca bio je jako uzdrman moral momčadi zbog događaja na bojištima izvan naše domovine i zbog veoma teških gubitaka koje je 4. gorski zdrug pretrpio u kolovozu i rujnu 1944. (Samo u septembru 4. gorski zdrug je pretrpio slijedeće gubitke: 12 poginulih, 13 ranjenih, 1126 nestalih i 100 prebjeglih. Od oružja izgubio je: 1394 puške, 332 revolvera, 47 automatskih revolvera, 135 automata, 13 puškomitraljeza, 5 lakih minobacača, 2 krotivtenkovska topa, 8 topova, 2 haubice — prim. red.) Pojačana komunistička propaganda uz poziv na predaju učinila je da su malodušnici pojedinačno i u skupinama napuštali svoje jedinice i bježali komunistima zbog čega se opet stvorilo nepodnošljivo nepovjerenje između jedinica i u jedinicama. Najteži udar po moral, borbenost i povjerenje bilo je bježanje komunistima zapovjednika 3. sati I/8. gor. pukovnije nadporučnika Čepelja Dragutina, poručnika Antolića Vukadinovića i Krželja, koji su sa sobom poveli 50 ljudi. (Iz depeše Štaba 6. korpusa Vrhovnom štabu NOVJ vidi se da su oni 11. septembra prebjegli iz Pakraca i doveli sa sobom 60 domobrana, a od oružja donijeli 6 puškomitraljeza, 2 laka bacača, 12 automata i veći broj pušaka — prim. red.) Kada je odmetnicima prešao i oklopni vod (Devetog septembra prešli su na stranu NOVJ iz Daruvara domobrani sa 2 tenka od 12 tona — prim. red.) momčad je izgubila potpuno povjerenje i u sebe i u svoje častnike, na svakome se koraku čula riječ „izdaja" i „biti ćemo izdani". Komunisti, dobro obavješteni, iskoristili su ovo, i dva dana poslije bjegstva nadporučnika Čapelja, predvođeni od istoga napali su Pakrac. Rezultat ovoga napada bilo je napuštanje Pakraca i Lipika. Viši zapovjednici (zapovjednik pukovnije, XII top. sklopa i I/8. gorske pukovnije) poginuli su u borbi, dok je zapovjednik II/8. pukovnije, koji je u to vrijeme bio teško bolestan, nestao". (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—76, k. 58 i 1—1, k. 488 A).

[3] Napad su izvele jedinice 40. divizije 13. septembra 1944 (vidi dok. br. 40 i 71).

iza leđa željezničkoj stanici. Ovdje treba imati naročito u vidu izlaz iz sela Prekopakra, sjeverni dio sela, gdje se nalazi jedan teški mitraljez kojega treba paralizirati vatrom jednog voda kako bi glavna kolona nesmetano ušla unutra. Nasuprot željezničkoj stanici, u zgradi Rasadnik, koja se nalazi na cesti prema Daruvaru, tamo se nalazi teški mitraljez koga treba čim prije likvidirati kao i rampu na cesti. Likvidacijom ove tačke kolona upada brzo unutra i sa jednom kolonom skreću u lijevo dolazeći željezničkoj stanici s leđa, a drugim dijelom kolone skreće desno i čisti s leđa Prekopakru. Trećim dijelom kolone zajedno sa tenkovima prodire cestom unutar grada, odmah poslije čišćenja željezničke stanice i Prekopakre i ubacuje sve snage k centru prema mostu na rijeci Pakri.

Za tenkovima kreće se stalno jurišna četa. U koliko rasadnik ne padne automatski prodorom tenkova, oni moraju omogućiti minerima privlačenje k zgradi i miniranje iste. Poslije toga potpomažu kolonu koja ide prema stanici kao i likvidiranje iste. Odatle se vraćaju i idu ka centru, otvarajući žestoku vatru i traže artiljeriju. Po nalasku iste onemogućavaju joj dejstvo. Ovdje je naročito važno da tenkovi brzo djeluju kako bi stvorili što veću pometnju i zabunu kod neprijatelja unutar grada.

U koliko bi se desilo da bi kolona koja ide od pravca Filipovca bila zadržana, to bi zadatak tenkovima bio da joj idu u susret i da joj omoguće brzo privlačenje i upad u uporište.

Druga napadna kolona, jačine dva bataljona, napada od pravca Klise i Filipovca kroz kukuruze sa zadatkom da se zabije između južnog dijela sve do Prekopakre i željezničke pruge razvijajući se u dva pravca i to: Lijevim krilom čisti Prekopakru, a desnim napada duž pruge i ceste prema centru, preko drvenog mosta na Pakrac i jedna i druga kolona vrše stalni pritisak sa manjim dijelovima od Motkovca i kote 202 na Prekopakru kako bi zavarali neprijatelja i vezali njegovu vatru za sebe, a u slučaju da on primjeti u čemu je stvar, raskoncentrisali neprijateljsku vatru. Dio snaga koji je upućen na čišćenje Prekopapre, po završetku zadatka, kreće odmah ka centru grada.

Jedan bataljon i jurišna četa obrazuju treću napadnu kolonu, koja napada uporište duž ceste od Kusonja sa zadatkom da se sa te strane probije u grad, i da napreduje ka centru. Ova kolona ima zadatak da sa jednom četom očisti pilanu, koja će vjerovatno samim prodorom glavne kolone biti izolovana.

Jedan bataljon obrazuje četvrtu kolonu koja napada od Kraguja prema sv. Vidu. Sa svojim desnim krilom kome su pridodati mineri, partizanske kesice i ručne bombe, čisti minirano polje i ovladava Kalvarijom. Drugim dijelom snaga prodire zapadno kapeli sv. Vid, sa zadatkom da što prije stigne do Patri-

jaršije. Naročito je važno čim prije zauzeti Kalvariju na kojoj se nalazi teški bacač, a koja je posjednuta sa manjim dijelom snaga. Vrlo je važno zbog toga što dominira gradom.

Pri izvršenju napada vrlo je važno da on otpočne jednovremeno kod sve četiri napadne kolone. Na taj način biti će mu onemogućeno manevrisanje jedinicama jer će biti njegove snage svuda angažovane u borbi (kod prošlog napada na Pakrac to nije bio slučaj i zato je neprijatelj mogao prebacivati jedinice sa neugroženih sektora na ugroženi i s uspjehom parirati naše usamljene napade pojedinih napadnih kolona).

Na neprijateljske tačke otpora vatra iz naših oruđa mora da bude koncentrična i žestoka.

Prodiranje u samo uporište mora biti neodoljivo i bez oklevanja tako da se neprijatelju ne dozvoli potrebno vrijeme za sređivanje.

Mjesta teških oruđa (vatreni položaj) moraju se uočiti a teška oruđa uništiti ili neutralisati.

Pri nastupanju kroz uporište, a po dobivanju prve vatre, koristiti zgrade, a uz kolonu uz koju se nalaze tenkovi, koristiti njih. U koliko se napreduje kroz kuće, zidove istih treba razbijati sa eksplozivom i napredovati kroz njih. Ovo vrijedi samo u slučaju jake neprijateljske vatre.

Glavnine napadnih kolona rasporediti po dubini kroz ulice uporišta tako da bi njihov udar u obliku klina bio što jači, a bokovi što sigurniji.

Zabavljanje po kućama i razilaženje jedinica ne može se ničim opravdati i desi li se takav slučaj lično će biti odgovorna komanda ili štab dotične jedinice.

Sve napadne kolone treba povezati telefonom sa centrom koji neposredno rukovodi napadom radi regulisanja pritiska s raznih strana, kao i za regulisanje vatre teških bacača, topova. To će u ovom slučaju biti Štab Brigade.

Prednji dijelovi napadnih kolona treba da budu snabdjeveni eksplozivom, partizanskim vrećicama, Džon-Bulima i ručnim bombama radi likvidacije zgrada iz kojih se daje otpor. Osvojene zgrade smjesta posjedati. Pored toga moraju biti snabdjeveni sa dovoljno automatskog oruđa čijom se preciznom vatrom omogućava precizno gađanje Džon-Bula, ubacivanje ručnih bombi i partizanskih vrećica.

Veza sa pretpostavljenim štabom mora biti zagarantovana u svakom trenutku a isto tako između dijelova jedne te iste napadne kolone, a po mogućnosti i sa susjednom napadnom kolonom.

Zasjeda prema Lipiku mora biti aktivna, tj. ona mora vršiti demonstrativan napad na pomenuto uporište kako bi neprijatelj u isto bio prikovan.

[4](Svaka napad. kolona vući će za sobom telef. liniju u uporišta.)

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
ppukovnik:
I. Vondraček

Komandant,
Pukovnik:
V. Kovačević

(M.P.)

Veze radio-stanicom.
13.IX od 18 h svakog punog sata

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 12. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U SELU DABAR I NA ČETNIKE U SELIMA ŠKARE I GLAVACE[1]

ŠTAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
NOVJ
Op. Br. 488 12-IX 1944.

Dostavlja se operativni izvještaj za vođenje operacije 6. i 7. IX-1944. g.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

6-IX- 1944. g.

1. — Opis položaja: Napad izveden na mjesto Dabar. Glavni položaj bio je k. 552. Isti položaj manje pošumljen i po istome se nalazi više udolja i vrtača. Sekcija Senj razmjera 1:100.000.

Naša I brigada napala je neprijatelja u Dabru i njegov glavni položaj i to jedan bataljon napadao je sa sjeverne i sje-

[4] U originalu dopisano mastilom.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 32/5, k. 596.

verozapadne strane. Jedan bataljon napao je sjeveroistočnu stranu, dok dva bataljona upotrijebljeni su na obezbjeđenje prema Lipici, Letincu, Glavacama i Vrhovinama.

U Dabru se nalazila jedna satnija ustaša i oko 40 miliciomera, naoružanih sa 2 teška mitraljeza, 2 p. mitraljeza i ostalo puške.

Brigada donijela je odluku da napadne neprijatelja u Dabru i da ovlada sa istim.

2. — Zapovijest izdata usmeno od Štaba Brigade.

3. — Napad je počeo 6-IX- u 5.30 sati sa gornjim rasporedom jedinica. Neprijatelj poslije polusatne borbe bio je razbijen i dao se u bjegstvo u raznim pravcima. Istoga dana oko 10 časova jedna satnija ustaša pošla je iz Lipica prema Čelinom vrhu u pomoć napadnutog neprijatelja u Dabru. Bataljon koji se je nalazio u tom pravcu sačekao ih je i poslije jednosatne borbe prešao u protivnapad i natjerao neprijatelja u paničan bijeg, koji je gonjen sve do sela Lipica. U isto vrijeme od obrambene bojne iz Otočca i nešto četnika pokušali su nekoliko puta da izbiju na Crni vrh i Palež, ali ih je II bataljon protivnapadom protjerao u pravcu Glavaca. Istog dana oko 18 časova dvije satnije XIX ustaške bojne iz Vrhovina preko Božićeva vrha izvršile su napad na M. Lisac, sa istim su ovladale i odbacile naš bataljon u Osmagino polje. Bataljon koji je bio u brigadnoj rezervi izvršio je napad na Mali Lisac, udarajući neprijatelja u leđa. Poslije dvosatne borbe, Bataljon je na juriš razbio neprijatelja i protjerao ga preko Petrinić Polja.

4. — Brigada kao cjelina u potpunosti je izvršila svoj zadatak. U ovim borbama neprijatelj je imao 30 mrtvih, od kojih je 12 ostavio na položaju, 30 ranjenih, 4 živa uhvaćena...

5. — Naši gubitci: 3 mrtva, 6 ranjenih. Od ranjenih ranjen je stariji vodnik komandir čete Eror Stojan, pom. komesara bat. Dasović Martin.

6. — U ovim akcijama zaplijenjeno je 2 teške brede, 2 p.mit., 8 pušaka, 25 granata za t. bacač, 25 ručnih bombi, 5000 metaka, magazin sa hranom, 60 kom. košulja, bluza i hlača, 4 rez. cijevi za p.mitraljez, jedno bure benzina. Izgubljeno 1 talijanski p. mitraljez, 1 puška i 300 metaka.

7. — U ovoj akciji istakla se cijela brigada, a naročito III bataljon koji je sačekao satniju ustaša od Lipice gdje je istu razbio i natjerao u paničan bijeg.

8. — Odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Upravljanje i rukovođenje sa borbom bilo je dobro.

7-IX- 1944. godine:

1. — Dva bataljona I brigade izveli su napad na Škare i Glavace. Položaj sa sjeverne i istočne strane brdovit, ispresjecan i goličast. Sekcija Senj razmjer 1:100.000.

Dva bataljona I brigade izvršili su napad na četničko uporište Škare i Glavace.

Neprijatelj, jačine 4 bataljona četnika, specijalna četa Štaba zone, svega oko 350 ljudi, bio je raspoređen i to: 1 bataljon na jugozapadnoj padini Atlin-vrha. Jedan bataljon na Drenovcu (k. 524). Jedan bataljon sa komandom zone Glavace i jugozapadne padine k. 673.

2. — Štab Brigade donio je odluku da napadne neprijatelja na gore navedenom rasporedu i to jedan bataljon napao je neprijatelja sa M. Lisca pravac Smolčić uvala—k. 673. Jedan bataljon na Petrinić Polje, Tuk, Paskašev vrh.

3. — Tok borbe: III bataljon po zauzeću k. 673 iznenadio je neprijatelja te ga je zbacio bez otpora, a zatim brzo i energično upao u Glavace. IV bataljon sa jednom četom iznedadio je neprijatelja na Atlin-vrhu gdje je neprijatelja natjerao u panično bjegstvo. Sa jednom četom napao Drenovac, a sa jednom k. 492 kod crkve u Škarama. Neprijatelj iz Škara pobjegao je sa jednim dijelom prema Podumu, a jednim prema Glavacama gdje se je spojio sa dijelovima iz Glavaca, a zatim pobjegao prema Starom Selu.

Jedinice ove brigade gonile su neprijatelja sve do vode prema Starom Selu, a potom se vratile u zauzeta mjesta. Poslije kratkog odmora Brigada se je vratila u Dabar. Pri povratku jedna ustaška satnija napala je IV bataljon sa Paskaševog vrha koja je došla iz Vrhovina. IV bataljon izvršio je protivnapad i odbacio neprijatelja na k. 805. Zatim se vratio preko Petrinić Polja u sastav Brigade.

4. — Postavljeni ciljevi postignuti su u potpunosti. U ovim borbama neprijatelj je imao gubitaka: 21 mrtav od kojih je 15 ostavio na položaju i 25 ranjenih. Zaplijenjeno: 1. p. mitraljez, 14 pušaka, 1000 metaka, 1 magazin sa hranom. Uhvaćena je sva arhiva četničkog dobrovoljačkog odreda i Štaba Operativne zone za Gacku.

U borbi je utrošeno 5700 metaka, 25 ručnih bombi i 8 mina za laki bacač.

5. — U ovoj akciji istakla se je cijela brigada i ista je pohvaljena preko radio-stanice od strane Štaba Divizije.

6. — Naši gubitci: 5 ranjenih i 1 poginuo. Među ranjenima komesar Ćujić Bogdan i desetar Vejinović Milan.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Lenac M**[2]

Komandant—potpukovnik: **N.**[3] **R. Grubor**

(M.P.)

BR. 43

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 12. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBI NA PROSTORU ŠIROKA KULA—LJUBOVO[1]

ŠTAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
NOVJ
Br. 512/12.IX 1944.

Dostavlja se operativni izvještaj za vođenu borbu na 24. i 25.VIII o.g.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Borba je vođena na prostoru Š. Kula—Ljubovo. Sekcija Gospić 1:100.000.

Neprijateljske snage 31, 32. i 35. ustaška bojna IV SDZ.[2] Namjera ovog neprijatelja: nasilno izviđanje i odbacivanje naših snaga sa Ljubova u cilju pljačke žetve sa Ljubova.[3]

Naše snage: tri bataljona II brigade i III brigada na prostoru Ljubova, II brigada Obsenice—Kuzmanovača i III brigada na prostoru Goloura—Čubrića vrh—Jagodnje.

24.VIII u 10 časova neprijatelj je krenuo u napad jednom kolonom pravcem Gradina—Čubrića stan—Čubrića vrh, jednom kolonom komunikacijom Široka Kula—Ljubovo potpomognut

[2] Mirko
[3] Nikola

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 58—5, k. 1234.
[2] Stajaćeg djelatnog zdruga
[3] Vidi dok. br. 143.

sa 3 tenka i artiljerijom. U 10.45 časova II brigada dočekala je neprijatelja na Čardaku (k. 942) sa kojeg položaja jakom bacačkom i artiljerijskom vatrom neprijatelj uspijeva odbaciti bataljon II brigade i održava ovu kotu. Isto tako drugom kolonom zauzima Tepšanovac i Velonj, dok manjim snagama pošumljenim prostorom vrši pritisak na lijevo krilo naših snaga u pravcu Jagodnje. Neprijatelj je u svom napadu težio zauzeti Jezeranski vrh i Golouru tukući jakom minobacačkom i artiljerijskom vatrom ove položaje, ali III brigada uspijeva odbaciti neprijatelja od Goloure i Čubrića vrha i jačim dijelom snaga prelazi u protunapad na desno krilo neprijatelja koje se kretalo prema Jagodnji, dok II brigada upućuje dva bataljona na lijevo krilo neprijatelja pravcem Kuzmanovača—Podovi sa zadatkom, da udari u bok neprijatelja i odsijecanje odstupnice. Ovaj manevar prisilio je neprijatelja na brzo povlačenje sa Čardaka i Velonja u pravcu Š. Kule. Neprijatelj je u ovom povlačenju pretrpio dosta velike gubitke i u toku dana nije pokušao sa novim ispadom. Brigade su se zadržale do u noć na zauzetim položajima, a zatim se povukle na ranije položaje.

25.VIII o.g. u 9.30 časova neprijatelj istim snagama ponovno napadne položaje II i III brigade na Ljubovu s razlikom što 25. jačim snagama napada pravcem Široka Kula—Sv. Trojica—Kuzmanovača, a manjim snagama komunikacijom Kula—Ljubovo i pravcem Gradina—Tepšanovac—Velonj. II brigada pod minobacačkom vatrom održala je k. 942, a III brigada k. Velonj, dok bi neprijatelj izbio na rečene kote, dobija od naših jedinica jaču minobacačku vatru i napušta kote. U 11.45 časova II i III brigada prelaze u protunapad. III brigada natkriljuje neprijatelja i u brzom naletu sa jednim bataljonom zauzima Gradinu, a jednim bataljonom Tepšanovac i dalje vrši pritisak prema samoj komunikaciji, a II brigada sa dva bataljona napada neprijatelja pravcem Kuzmanovača—Sv. Trojica, a jednim bataljonom preko Podova. Čim je neprijatelj osjetio protivnapad naših jedinica otpočeo je sa paničnim bjegstvom u pravcu Glunčuše i Š. Kule. Brigade su gonile neprijatelja do same Kule nanoseći mu osjetne gubitke. Borba je završena u 14 časova. Naše jedinice ostavile su manje dijelove prema Kuli, a sa gro snaga povukle se na odmor.

Ishod borbe za 24. i 25.VIII: Gubitci neprijatelja 42 mrtva i 56 ranjenih. Zaplijenjeno 3 km kabla, 5 pušaka, 2630 metaka, 25 ručnih bombi, 5 šatorskih krila, 5 ranaca i druge sitne spreme.

Sopstveni gubitci: 4 mrtva i 7 ranjenih, među poginulima nalazi se delegat drug Vacić Ivan iz 1. bataljona II. brigade, a među ranjenim operativni oficir Karolija Teodor i komandant bataljona poručnik drug Jošević Dušan. Izgubljeno nije ništa.

Utrošak municije 16.945 metaka puščane, 52 ručne bombe, 102 mine za teški bacač.

Držanje jedinica i jedne i druge brigade za vrijeme ovih borbi bilo je na visini. Kao nedostatak očitovalo se nedovoljno kombinovano gonjenje neprijatelja vatrom i pokretom. Postavljeni zadatci pred brigade ispunjeni su. Pojedinačno nije se istakao nitko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

(M.P.)

BR. 44

IZVJEŠTAJ ŠTABA BRIGADE „FRANJO OGULINAC SELJO" OD 12. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 34. DIVIZIJE O UNIŠTENJU USTAŠKIH POSADA U BREZOVICI I REMETINCU[1]

ŠTAB
UDARNE BRIGADE
„FRANJO OGULINAC SELJO"
op. br. 191/44
12.IX 1944. g.
u sati

ŠTABU XXXIV DIVIZIJE NOV

Noću između 11. i 12. o. mj. jedinice ove brigade likvidirale su neprijateljsku posadu u selu Brezovica i Remetinec. U Brezovici se nalazila jedna satnija ustaša iz PTS a u Remetincu nalazio se jedan vod ustaške pješadije.

Jedinice I i IV bataljona neopaženo su se privukle na vrlo blisko odstojanje otvorivši jaku vatru iz automatskih oružja, uz pomoć teških bacača i topa za kratko vrijeme ovladale su neprijateljskim prvim rovovima, neprijatelj se u prvi momenat ogorčeno branio, no zahvaljujući brzini i odlučnosti naših jedinica neprijatelj je bio brzo protjeran i izbačen sa položaja. Isti se je nakon jednosatne borbe u više pravaca povukao prema uporištu Leskovac. Oko 2 sata poslije pola noći neprijatelj iz upo-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 55—1/4, k. 1230.

rišta Leskovac pošao je u pomoć napadnutoj posadi u Dvor-Brezovici, ali je zakasnio, pošto je uporište likvidirano u 24.30 sati; neprijatelj koji je od Leskovca nailazio u pomoć odbačen je natrag u uporište imajući 3 mrtva koji su ostali na cesti.

U 3 sata naše jedinice su napustile uporište i povukle se na sadašnje položaje. III bataljon, koji je trebao da napadne Ljubićev mlin, nije na njega vršio napad; od nas je donesena odluka da se odustane od likvidacije tog uporišta i da se poduzme napad na ž. st. Remetinec, pošto se u Ljubićevom mlinu nalazi novodošla posada koja se utvrdila za odbranu u mlinu. Poduzet je napad na ž. st. Remetinac koja je za kratko vrijeme likvidirana, zatim je napadnuta straža kod pekarije koja je brojila oko 25 ljudi. Ista je nakon kraće borbe likvidirana.[2]

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi su: 24 mrtva, 15 ranjenih i 15 zarobljenih. Zaplijenjeno je: 2 teška mitraljeza, 3 p. mitraljeza, 38 pušaka, 33 kom. bombi za teški bacač 81. mm, 8800 mitraljeskih i puščanih metaka, 41 šatorsko krilo, 59 šinjela, 26 ćebadi, 30 pari odijela, 24 kom. ručnih bombi, 2 sign. pištolja, 2 pištolja, 2 telefona, 1 dalekozor, 2 poljska kazana, 2 velika kazana, 3 rezervne cijevi za p. mitraljeze, km i pol telefonskog kabla, 1 radio-aparat, 550 l nafte, 50 kg konzervi i 75 kg kafe.

Naši gubitci: 3 mrtva i 6 ranjenih od kojih je ranjen informativni oficir III bataljona drug Marković Ivica.

Utrošeno je municije:

Puščane municije 4.140 metaka, mina za laki bacač 60 kom, ručnih bombi 40, šmajser. municije 490 i mina za Džon-bul 7.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Sl. otsutan

V.d. komandant—kapetan:
Tojagić

(M.P.)

[2] Vidi dok. br. 34 i 128.

BR. 45

ZAPOVIJEST ŠTABA 28. DIVIZIJE NOVJ OD 13. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA FORSIRAJU RIJEKU SAVU KOD SLAVONSKOG KOBAŠA[1]

ŠTAB XXVIII UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 333
Dana: 13.IX 1944. god.

ZAPOVIJEST

(Sekcija Brod—Požega 1:100000)

Vrhovni štab NOV i POJ naredio je da se jedinice naše divizije prebace za centralnu Bosnu.[2] U cilju izvršenja toga naređenja jedinice naše divizije izvršiće nasilan prelaz preko željezničke pruge i rijeke Save. Da bi se taj prelaz uredno izvršio izdajemo slijedeće

NAREĐENJE:

I. XVII udarna brigada:

Sastav:
4 bataljona
1 protivkol. top
37 mm
3 odjel. teških bacača
3 odjel. Kurdi-vardi

svega:
4 bataljona
1 protukol. top
37 mm
3 odjel, teš. bacača
3 odjel. Kurdi-vardi

Zadatak:

Cestu i prugu preći između sela Oriovac — s. Malino. Kretati se pravcem put Gornje Livade—Bubnjare—k. 92—polje Vrbice—Sava.

Jedan bataljon likvidiraće neprijateljsko uporište Kobaš u kome se nalazi 40—60 ustaša i milicionera.

Sa dva bataljona organizuje zaštitu mosta sa glavnim položajima na liniji k. 93—k. 92—kolski put Oriovac—Novi Kobaš—kolski put Novi Kobaš—polje Tukovi gdje na svom desnom krilu hvata i održava čvrstu vezu sa jedinicama Brodske brigade.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 23—1/3, k. 1123.

[2] Vrhovni štab je još početkom jula naredio 6. korpusu da pripremi jednu diviziju za prebacivanje u Bosnu. Jedna brigada (Dvadeset prva) iz sastava 28. divizije prešla je u Bosnu 24. jula 1944, a Štab Divizije sa dvije brigade (17. i Brodska) 13/14. septembra.

Naređenje Vrhovnog štaba NOVJ, dostavljeno Štabu 6. korpusa 11. septembra, glasi: „Nastojte da se 28. div. u redu prebaci u centralnu

Predstražne položaje organizovati na liniji Škrpan—Bubnjare—put Oriovac—Novi Kobaš—k. 91, sa patroliranjem i izviđanjem u pravcu Lužani—Oriovac.

Četvrti bataljon prebacivati kod ušća Orljave dok se ne očisti uporište Kobaš, potom sve jedinice prebacivati u Kobašu sa potrebnim sužavanjem mostobrana.

Diverzanti ove brigade porušiće most na cesti Lužani—Kobaš kod k. 96 na bezimenom potoku.

Izvršiti na cesti prekopavanje, rušenje stabala i postavljanje minskih polja.

Odmah po dolasku na rijeku uspostaviti vezu sa jedinicama XXI udarne brigade.

II. **Brodska brigada:**

sastav:
4 bataljona
Divizij. polj. bolnica
Dopun. bataljon
Intendantura
Divizij. četa za vezu
3 odjel. teš. bacača
3 odjel. Kurdi-vardi

svega:
4 bataljona
dopunski bataljon
Intendantura
Divizij. četa za vezu
3 odjel. teš. bacača
3 odjel. Kurdi-vardi

Zadatak:

Sa mjesta koncentracije kreće i prelazi prugu i cestu na prostoru s. Stupnik—s. Oriovac, potom se kreće preko rijeke Mersunja pravcem k. 89 (Veketuš)—polje Hrastić—k. 89—polje Ribanjska—rijeka Sava.

Sa svoja dva bataljona postavlja osiguranje na liniji istočno od krsta koji se nalazi kod polja Gložđe—k. 91—k. 92—k. 91 te zatvara pravac — put Novi Kobaš—polje Hrastić—polje Tukovi isključno put Novi Kobaš—polje Tukovi gdje se čvrsto povezuje i održava vezu sa jedinicama XVII udarne brigade.

Bosnu odakle pomoću bosanskih veza treba da se prebaci u istočnu Bosnu. Neka nas sluša po novom planu. Izvještavajte o njenom pokretu."

Petnaestog septembra poslao je Štab 6. korpusa Vrhovnom štabu slijedeću depešu: „13/14. o.mj. jedinice 28. divizije izvršile nasilan prelaz preko rijeke Save na otsjeku Slavonski Kobaš — Duboka (sek. Požega — Brod). U prelazu XVII u.[darna] brigada razbila 100 Čerkeza i ustaša u uporištu Sl. Kobaš. Zarobljeno 1. p. mitr., 40 mina za teški bacač, 2 kola mauzer metaka. Prebacivanje je ometala naročito neprijateljska artilje-

Predstražne položaje organizovati na liniji k. 91 (bunar sa đermom)—Lazina—Gornje Čajere—groblje s. Bebrine—k. 91 (Osatno)—Uvale.

Izviđati i patrolirati u pravcu s. Stupnik—s. Bebrina—pravac Dubočac.

Jedan bataljon nalazit će se u divizijskoj rezervi, dok Četvrti bataljon treba odmah da se prebacuje kod polja Gložđa, a mostobran sužavati istovremeno sa jedinicama XVII udarne brigade.

III. **Početak prebacivanja:** Prebacivanje preko pruge i ceste i rijeke Save izvršiće se ovako:
a) preko pruge i ceste danas 13. ovog mjeseca između 20 i 21 sat,
b) preko rijeke Save danas 13. ovog mjeseca početi do 24 sata i najdalje do 2 sata 14. ovog mjeseca.[3]

Sve satove naviti po satu druga Komandanta Divizije.

IV. **Znaci raspoznavanja:** Za noć 13. na 14. ovog mjeseca **divizija — udarna,** za dan važe opšti znaci.

Svjetlosni znaci: XXI udarna brigada sa mjesta Židova Kosa u 23 sata dat će znak sa dvije crvene rakete ispaljene pravo u vis. Naš odgovor crvena, zelena raketa, ispaljena u pravcu njih.

Znak između XVII udarne brigade i Brodske brigade biće raketama samo za slučaj **opasnost** crvena raketa ispaljena u pravcu susjedne brigade.

---

rija i jak pritisak Čerkeza. U borbama za prelaz preko rijeke i odbacivanje neprijatelja iz Sl. Kobaša, naši gubitci 10 mrtvih i 17 ranjenih. Jedinice se odmaraju na sektoru s. Kunova — G. Smrtići." (Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 107, knj. 31, dok. br. 97 i Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 488 A.)

[3] Prebacivanje Divizije preko Save detaljno je opisano u relaciji Štaba 28. divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 22—1/2, k. 1124).

V. Sanitet:

Divizijsko zavojište sa Divizijskom poljskom bolnicom pri akciji na uporište Kobaš i pri prebacivanju preko pruge i rijeke nalaziće se kod Štaba Brodske brigade. Po prebacivanju nalaziće se u selu Nova Ves.

Štabovi brigada organizovaće brigadna previjališta u blizini svojih štabova.

VI. Veza:

a) Radio-telegrafska,
b) Ordonansi na konjima i velosipedima
c) Pomoću Gerc-aparata za čiji rad i upotrebu daće upute referent za vezu ove divizije.

VII. Mjesto štabova:

Komandant Divizije sa jednim dijelom Operativnog štaba kretat će [se] sa XVII udarnom brigadom.

Politkomesar Divizije sa drugim dijelom Operativnog štaba kretat će sa Brodskom brigadom.

Po čišćenju s. Kobaša Štab Divizije nalaziće se u s. Kobašu.

Štabovi brigada nalaziće se uz svoje jedinice.

VIII. Ishrana jedinica:

Iz mjesta u kojima se sada nalaze jedinice treba ponijeti suhu hranu a po prebacivanju u Bosnu jedinice će primiti hranu koju je tamo nabavila XXI udarna brigada

IX. Smještaj jedinica po prelazu:

Po prelazu rijeke jedinice XVII udarne brigade smjestiće se na sektoru sela Kunova. Jedinice Brodske brigade smjestiće se na liniji s. Gornji Smrtići.

Štab Divizije nalaziće se sa Štabom Brodske brigade.

Napomena:

Red i marševska disciplina na čitavom ovome putu mora biti na visini. Zabraniti za vrijeme puta

svaki izlazak iz kolone. Sve druge upute date su usmeno od strane ovoga štaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik: **Đuro Kladarin**

Komandant — potpukovnik: **Radojica M. Nenezić**

(M.P.)

BR. 46

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE 7. DIVIZIJE NOVJ OD 13. SEPTEMBRA 1944. OPERATIVNOM ŠTABU ZA BANIJU O IZVRŠENIM DIVERZIJAMA I BORBAMA NA PRUZI CAPRAG—SUNJA OD 31. AVGUSTA DO 9. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB
I UDARNE BRIGADE VII UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
op. Br. 57, 58, 59, 60/44
Dne 13/IX 1944.

Operativni izvještaj
o pritisku na prugu
Caprag—Sunja od 31-VIII-
do 9-IX-1944. g.

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BANIJU

Pruga Sunja—Caprag proteže se dolinom sa desne strane vode Save. Ista pruga dugačka je oko 22—25 km. Na istoj pruzi za očuvanje iste neprijatelj je pozidao jake betonske bunkere i u njih smjestio posade i to: jugoistočno od Capraga sa lijeve i desne strane šume Piskornjača dva betonska bunkera. Sjeverno od s. Komareva dva bunkera. Željeznička stanica Blinjski Kut dva bunkera. Željeznička stanica Brđani dva bunkera. Između Petrinjaca i Brđana jedan bunker. U samim Petrinjcima dva bunkera. Na potoku Graduša jedan bunker. Između Piskornjača i Komareva bio je jedan veliki bunker sa posadom od 35 vojnika. Dva bunkera ispod Komareva bili su od ranije napušteni

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 49/2, k, 816.

i u njima nije bilo posade. Željeznička stanica Bl.[2] Kut koja nije likvidirana broji posadu 80 Nijemaca i 40 domobrana. Željeznička stanica Brđani brojila je posadu od 40 Nijemaca i 100 domobrana sa nekoliko ustaša. Bunker ispod Petrinjaca broji posadu 12 Nijemaca i 22 domobrana. Zemljište je predstavljeno na Sekciji Kostajnica 1:100000.

Naša odluka bila je, a po naređenju[3] Vrhovnog štaba, obustaviti saobraćaj na toj liniji i likvidirati neprijateljske posade i bunkere na toj liniji.

31-VIII t.g. presjekli smo prugu na 26 mjesta, porušili 2 velika mosta i 3 mala mosta, te vršili pritisak na neprijatelja.

1-IX- t.g. porušili opet 2 veća mosta i 4 mala mosta (propusta) i presjekli prugu na 98 mjesta, sasjekli telefonskih stupova 80.[4]

2-IX. t.g. porušili 2 velika mosta na cesti Brđani—Komarevo i 2 manja propusta i jedan veći most između Piskornjača i Capraga na samoj pruzi, to je bio suvi most, sasjekli 33 telefonska stupca, pokupili 3 km stalne linije, polupali 50 izolatora, presjekli prugu na 70 mjesta.[5]

3-IX- t.g. Brigada se odmarala.

4-IX-t.g. Presjekli prugu na 47 mjesta, sasjekli 6 telefonskih stupova, polupali 25 izolatora i vršili pritisak na neprijateljske patrole i posade.

5-IX- t.g. Sa dva bataljona izvršili pritisak na Bl. Kut u sadejstvu sa 2 brdska topa i sa našim naoružanjem, koje posjeduje naša brigada. Sa jednim bataljonom likvidirali veliki bunker između Piskornjača i Komareva. Posadu zarobili, dok je u bunkeru ostalo nekoliko Nijemaca.[6]

6-IX- t.g. Sasjekli smo 6 telefonskih stupova, presjekli prugu na 20 mjesta, te napadali neprijateljske patrole.

7-IX- t.g. Neprijatelj je napustio bunker između Piskornjače i Komareva. Toga dana po danu porušili smo isti bunker i dva bunkera niže Komareva, presjekli prugu na 10 mjesta i porušili bunker između Piskornjača i Capraga.[7]

---

[2] Blinjski

[3] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 59.

[4] Vidi dok. br. 117.

[5] Vidi dok. br. 118.

[6] Vidi dok. br. 120 i 125.

[7] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o tome piše: *„6. IX 1944. g.* Oko 22 sata obkoljen i napadnut po partizanskim snagama bunker **„St. Chrištof"** na pruzi Caprag — Blinjski Kut u šumi Piskornjač. U pomoć pritekao njemački oklopni vlak, ali je isti prije no što je došao do napadnutog bunkera zaustavljen i obkoljen od partizana, koji su izpred i iza oklopnog vlaka razorili prugu. Oklopni vlak vodio je cielu noć s partizanima [borbu] i drugog dana po popravku pruge vratio se u Si-

8-IX- t.g. Porušili smo jedan bunker napušteni između Brđana i Petrinjaca. Toga dana neprijatelju su u Bl. Kutu i Brđanima pošla jača pojačanja.[8] Od Sunje oko 100 Čerkeza i 50 četnika. Od Capraga 2 tenka i oko 150 vojnika. Borba se vodila od 11 h do 18 časova. Neprijatelja smo uspjeli odbiti. Te večeri sa dva bataljona izvršili smo jaki pritisak na neprijateljsko uporište u Brđanima. Sa jednim bataljonom napadali smo Bl. Kut. Napad je trajao od 19.30 h do 3 h poslije pola noći. Pošto je neprijatelj bio jako utvrđen, a nismo imali teškog naoružanja za rušenje bunkera, donijeli smo odluku da neprijatelja blokiramo u pomenutim uporištima. Blokadu smo držali 8 ov. mj. cijeli dan. Neprijatelj nije bio obskrbljen sa vodom, a niti sa hranom. 8-IX oko 20 h neprijatelj je počeo napuštati uporište i bježati. U svom bježanju samo su neki vojnici ponijeli puške, ostalo su sve ostavili u uporištu. Naši borci pri njihovom bježanju nanosili su im žrtve i pristupili odmah kupljenju plijena i likvidaciji bunkera. Te noći odmah je izvršena blokada na neprijateljsko uporište u Petrinjcima. Iste noći porušena su obadva bunkera u Brđanima, uništene tri skretnice i presječena pruga na 5 mjesta. U noći između 8. i 9. ov. mj. 1944. trebali smo prebaciti dva bataljona na prostoriju Glina — Gore jedan bataljon, a drugi bataljon na prostoriju Deanovići prema Čuntiću. Poslije pola noći stiglo je naređenje da se sa tih prostorija i sa ostala dva bataljona prebacimo na prostorije Šušnjar — Grabovac. Time smo napustili uporište u Petrinjcima i krenuli na nove zadatke. Za vrijeme od 31-VIII- do 9-IX- t.g. u jutru naša brigada sa tri bataljona napadala je stalno neprijateljske patrole i posade u bunkerima i danju i noću, a sa jednim bataljonom vršili smo proganjanje četnika na prostoriji Petrinjci—Drljača—Četvrkovac—Vel. i Mala Paukova. Prilikom dolaska naše brigade na pomenutu komunikaciju prestaje svaki saobraćaj na cesti i pruzi Sisak—Caprag—Sunja. Posade koje su se nalazile na osiguranju rijetko kada da su uspjele imati vezu ili pomoć od susjednih garnizona.

---

sak. Dio posade obkoljenog bunkera odveden je, odnosno zarobljen, dok je ostatak od 4 Nijemca i 7 domobrana po zapovijedi zapovjednika Eisenbahnsicherungsabschnitt (Odjeljenje za osiguranje željeznica — prim. red.) povučen u Sisak.

Naši gubici: 9 domobrana zarobljeno." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—6, k. 58).

[8] „Prvi vod 2. sati I dok. obkoparske bojne upućen na osiguranje kod popravke želj. pruge Caprag — Blinj. Kut. Čim je počeo rad na opravci pruge otvorena je vatra od partizana iz pravca s. Komarevo i šume Piskornjač na radnike koji su opravljali prugu. Vod za osiguranje pruge primio je borbu, no zbog premoćnog neprijatelja rad prekinut i vod se povukao u Caprag." (Vidi bojnu relaciju 1. zbornog područja u Arhivu V.I.I., reg. br. 9/1—6, k. 58.)

Postavljeni zadaci u ovoj borbi i blokadi nijesu u cijelosti postignuti, ali računamo da smo uspjeli izvršiti naš zadatak preko 70%.

Zarobljeno je: 24 domobrana, 5 njemačkih vojnika i 2 četnika i 1 njemački oficir. Ubijeno neprijateljskih vojnika: 10 Nijemaca, 20 domobrana i ustaša i 5 četnika. Ranjeno neprijateljskih vojnika: svih skupa 18. Također je ubijen 1 njemački oficir na pruzi između Bl. Kuta i Brđana, po činu poručnik—zapovjednik njemačke posade u Bl. Kutu. Jedan njemački oficir ubijen je u bunkeru između Piskornjača i Komareva.

Zaplijenjeno je: 62 karabina, 2 puš. mitraljeza, 2 teš. mitraljeza, 1 postolje od teš. mitraljeza, 2 laka bacača, 1 pištolj, 1 šmajser, 1 raketni pištolj, 125.000 metaka puščanih, 135 mina za lake bacače, 16 pari komplet odijela, 22 šatorskih krila, 30 fišeklija, 20 porcija, 52 ručne bombe, 4 šinjela, 3 bluze, 9 čebadi, 2 veća kazana i ostale sitne spreme.

Naši gubitci: 7 mrtvih i 11 ranjenih drugova.

Utrošeno je 17.100 komada puščanih metaka, 123 kom. mina za teš. bacač kal. 81 mm i eksploziva oko 1000 kgr.

U ovoj borbi svi borci i rukovodioci naše brigade na ovom zadatku radili su sa voljom i neumorno, sa namjerom da očistimo neprijateljska uporišta između Sunje i Capraga, što je bio zadatak i parola za našu brigadu.

Na ovome zadatku podbacio je I i III bataljon kod napada na Bl. Kut što nisu na vrijeme izvršili napad kada smo napadali pomenuto uporište u noći, između 5. i 6. ov. mj. 1944. g.

Zadatak koji je postavljen pred našu brigadu za obustavljanje prometa na pomenutoj liniji bio je pravilno postavljen, sa dovoljno objašnjenja i pomoći po izdatim zapovijestima.

Utrošak municije mogao je nešto manji biti.

Iz ove operacije možemo povući slijedeće pouke:

1. — Na ovakvim zadacima potrebna je živost i upornost danju i noću. Ugrožavati neprijatelja sa stalnim napadima i neprekidnim trganjem pruge i komunikacija.

2. — Pokazati neprijatelju jačinu i moć udarne snage, a po tome blokiranje uporišta, te takvim radom kod neprijatelja stvara se panika i demoralizacija, te neprijatelj napušta uporište, te ista uporišta bez žrtava likvidiramo i dolazimo do dobrog plijena.

Prilažemo liste sa pregledom gubitaka u ovom vremenu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. Politkomesar,
Potpis nečitak

Komandant—kapetan,
Miloš Suzić

U noći između 8 i 9 ov.mj. 1944 trebali smo prebaciti dva bataljona na prostoriju Glina - Gore jedan bataljon, a drugi bataljon na prostorije Dejanovići prema Čuntiću. Poslije pola noći stiglo je naređenje da se sa tih prostorija i sa ostala dva bataljona prebacimo na prostoriju Gušnjar- Grabovac. Time smo napustili uporište u Petrinjcima i krenuli na nove zadatke. Za vrijeme od 31-VIII- do 9-IX- t.g. u jutru naše brigade su tri bataljona napadala je rtelno neprijateljske patrole i posade u bunkerima i danju i noću, a sa jednim bataljonom vršili smo progonjenje na prostoriji Petrinjci - Drljače - Četvrtkovac - Vel. i Mala Paškova. Prilikom dolaska naše brigade na pomenutu komunikaciju prestaje sva i saobraćaj na cesti i pruzi Sisak Capreg - Sunja. Posade koje su se nalazile na obezbjeđenju rijetko kada da su uspjele imati vezu ili pomoć od susjednih garnizona.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi i blokadi nijesu u cijelosti postignuti, ali računamo da smo uspjeli izvršiti naš zadatak preko 70%.

Zarobljeno je: 24 domobrana, 5 njemačkih vojnika i 2 četnika, i 1 njemački oficir. Ubijeno neprijateljskih vojnika: 10 Njemaca, 20 domobrana i ustaša i 5 četnika. Ranjenih neprijateljskih vojnika: svih skupa 18. Također je ubijen 1 njemački oficir na pruzi između Bl. šuta i Srdjena po činu poručnik-zapovjednik neprijateljske posade u Bl. kutu. Jedan njemački oficir ubijen je u bunkeru između Pašomjaša i Komareva.

Zaplijenjeno je: 62 karabina, 2 puš.mitraljeza, 2 teš. mitraljeza, 1 postolje od teš.mitraljeza, 2 laka bacača, 1 pištolj, 1 šmajser, 1 raketni pištolj, 125.200 metaka puščanih, 135 mina za lake bacače, 16 pari komplet odijela, 22 šatorska krila, 30 fišeklija, 20 porcija, 52 ručne bombe, 4 šinjela, 3 bluze, 9 čebadi, 2 vreća kazana i ostale sitne spreme.

Naši gubitci 7 mrtvih i 11 ranjenih drugova.

Utrošeno je 17.100 komada puščanih metaka, 123 kom.mina za teš.bacač kal.81 mm. i eksploziva oko 1000 kgr.

U ovoj borbi svi borci i rukovodioci naše brigade na ovom zadatku radili su sa voljom i neumorno, sa nastojanjem da očistimo neprijateljska uporišta između Sunje i Capraga, što je bio zadatak i parola za našu brigadu.

Na ovome zadatku počinio je I i III bataljon kod napada na Bl.kut, što nisu na vrijeme izvršili napad kao smo napadali pomenuto uporište u noći između 5 i 6 ov.mj. 1944 g.

Zadatak koji je postavljen pred našu brigadu za obustavljanje prometa na pomenutoj liniji bio je pravilno postavljen sa dobroljno objašnjenja i pomoći po izdatim zapovjestima.

Utrošak municije mogao je nešto manje biti.

Iz ove operacije možemo povući slijedeće pouke:

1.- Na ovakovim zadacima potrebno je živost i upornost danju i noću. Ugrožavati neprijatelja sa stalnim napadima i neprekidnim trganjem pruge i komunikacija.

2.- Pokazati neprijatelju jačinu i moć udarne snage, a po tome blokiranje uporišta, te takovim radom kod neprijatelja stvara se panika i demoralizacija, te neprijatelj napušta uporišta, te ista uporišta bez žrtava likvidiramo i dolazimo do dobrog plijena.

Prilažemo liste sa pregledom gubitaka u ovom vremenu.

Smrt fašizmu-Sloboda narodu!

Kom.Politkomesar,

Komandant-kapetan,

P.S. Porušili svega: 7 mostova od veličine od 5 - 12 metara, 9 manjih mostova veličine ispod 2 metra, 125 telefonskih stupova, polupal 75 izolatora, skinuli 3 klm.stalne telefonske linije, razrušili 2 bunkera od kojih u 4 nije bilo posade, a iz 3 bunkera likvidirali posadu i iste porušili.

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 46.

P.s.

Porušili svega: 7 mostova veličine od 5—12 metara, 9 manjih mostova veličine ispod 2 metra, 125 telefonskih stupova, polupali 75 izolatora, skinuli 3 km stalne telefonske linije, razrušili 7 bunkera od kojih u 4 nije bilo posade, a iz 3 bunkera likvidirali posadu i iste porušili.

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE 7. DIVIZIJE NOVJ OD 13. SEPTEMBRA 1944. OPERATIVNOM ŠTABU ZA BANIJU O BORBI U SELIMA GORNJA I DONJA MLINOGA[1]

ŠTAB
I UDARNE BRIGADE VII UD. DIVIZIJE NOV
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 61
Dne 13/IX 1944. g.

Operativni izvještaj o borbi i napadu na neprijatelja u selu G. Mlinogi i D. Mlinogi.

OPERATIVNOM ŠTABU BANIJE

Neprijatelj koji se probio noću i izbio u selo Luščane 9. ov. mj. i počeo sa paljenjem i sa svojim nadiranjem pravcem Luščani—Donja Bačuga—Šušnjar—Kraljevčani—Jabukovac — Gornja Pastuša i sa jednom kolonom stanica Kraljevčani—Prnjavor—Srpski Čuntić—Klinac—Donja i Gornja Mlinoga. Zemljište je predstavljeno na sekciji 1 : 100.000.

Od naših jedinica učestvovala je u borbi naša brigada sa svojim naoružanjem.

Neprijateljsku posadu sačinjavali su dva diviziona Čerkeza i tri satnije ustaša. Naoružani sa oko 60 mitraljeza, nekoliko topova manjeg kalibra, nekoliko lakih i teških bacača, kao i tromblonskih pušaka.

Neprijatelj je došao 9. ov. mj. noću oko 1 čas u selo Luščane gdje je izvršio svoj noćni prepad u namjeri da izvrši

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 40—1/2, k. 816.

neopaženo svoj dolazak te da bi na taj način imao bolji uspjeh, zbog toga što je vjerovatno znao da se naše snage nalaze udaljene od ove teritorije.[2]

Po dobivenom telefonskom naređenju između 8. i 9. ov. mj. u 1 čas poslije pola noći od komandanta Oper. štaba,[3] da naša dva bataljona krenu odmah jedan za Gore, a jedan za selo Deanoviće. Po istom naređenju i postupili. Pošto smo se mi sa našom brigadom nalazili iste noći u akciji i likvidiranju uporišta želj. stanice Brđani, i bunkera, i bili sa rasporedom naših snaga u selu: Komarevo—Kinjačka—Brđani—Petrinjci—Drljača—Mala Paukova—Sabljić groblje, bilo je vrlo nezgodno izvršiti pokret na brzinu jer su snage bile na blokadi Blinj. Kut i Petrinjci.[4] Prvi i Četvrti bataljon, koji su izvršili pokret, Prvi u 4 časa, a Četvrti u 5 časova u jutro, sa zadatkom: I bataljon da zauzme položaj u Gorama, a IV u Deanovićima. Isti bataljoni nisu znali gdje se neprijatelj nalazi, nego da idu na smjenu odreda Banije. Istog toga dana dobili smo naređenje da i sa ostalim snagama krenemo odmah za selo Grabovac i Polimci. Naređenje smo dobili u 10 časova i bilo je vrlo nezgodno izvršiti brz pokret zbog razbacanih snaga koje su bile na blokadi na željez. prugi od sela Komareva do Petrinjaca. Isti pokret izvršili smo toga dana u 13 čas. iz Starog Sela za određeno mjesto. U putu kada smo stigli u G. Mlinogu, primijetili smo neprijatelja koji je nastupao od Donje Bačuge sjeverno ispod Glavice i iznad sela Prnjavora i spuštao se na raskršće D. Mlinoga—Jabukovac sa jednom kolonom srednje jačine.

---

[2] O namjerama i sastavu neprijateljskih snaga u bojnoj relaciji 1. zbornog područja piše: „... U cilju čišćenja prostora Petrinja — Kostajnica — Sunja započeo zajednički podhvat sa snagama I kozačke brigade, II bojne 8. ust.[aškog] stajaćeg zdruga iz Petrinje i jedne kombinovane bojne od postrojbi u Sisku. Sisačka bojna kombinirana je od jedne sati III bojne 4. posadnog zdruga, 1 sati Novačke škole mornarice, 1 sati I dok.[nadne] obkoparske bojne, te jedne sati kombinirane od I dok. obkoparske bojne i izobrazbenog odjela 4. lovačkog zdruga. Ova kombinirana bojna ima zadatak zatvaranja lijeve obale rieke Save nasuprot Crnca (15 km j.i. Sisak), radi sprečavanja prelaza partizana sa desne na lijevu obalu rieke Save.

Podhvatne snage I kozačke brigade i II bojne 8. ustaš. staj. zdruga vršile su fingirani napad na Marin Brod (12 km j.z. Petrinja) dok su stvarni napad izvršile u pravcu s. Graberje i Glinsko Novo Selo (10 km j.z. i 11.5 j.z. Petrinje) gdje su se sukobile sa premoćnim neprijateljskim snagama. Istog dana podhvat prekinut i podhvatne snage povratile se u Petrinju. Gubitci: 5 poginulih i 15 ranjenih ustaša. Gubitci kozačkih postrojbi kao i neprijatelja nisu poznati. Zaplijenjene 2 puške, 1 strojnica engleskog poriekla (koju su oduzeli saveznici)." (Misli se na kozake. — prim. red.) (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—37, k. 58).

[3] Komandant Operativnog štaba za Baniju bio je Milan Trninić.

[4] Vidi dok. br. 46.

Naša odluka bila je čim smo primijetili neprijatelja u 15.30 čas. koji se spušta prema D. Mlinogi da sa našim II i III bat. koga smo imali tada na raspoloženju izvršimo napad i to II bat. sa zadatkom da se spusti niz G. Mlinogu pa lijevo ispod sela Eića i da zauzme sa svoje dvije čete vijenac iznad D. Mlinoge južno do puta koji vodi od glavne ceste Jabukovac—Čuntić. Jedna četa toga bataljona spustila se preko sela Drobnjaka pravcem vijencem koji vodi od Drobnjaka do Jabukovca sa zadatkom da neprijatelja potjera sa leđa niz glavnu cestu. Naš III bat. koji je tada nailazio imao je zadatak da sa svoje dvije čete napada neprijatelja pravcem od sela Drobnjaci vijencem koji vodi na raskršće glavne ceste Jabukovac—Čuntić—D. Mlinoga, tj. južno od puta koji vodi u D. Mlinogu. Jedna četa toga bataljona bila je u rezervi ispod Metle u vrh sela Drobnjaka.

Za napad je bila izdana usmena zapovijed, pošto smo neprijatelja primijetili u samom našem maršu.

Borba se vodila 9. i 10. ov. mj. Počela je 9. u 15.40 minuta i trajala do 10. ov. mj. do 9 časova.

Prilikom razvođenja našeg II i III bat. za napad imali smo naš IV bat. prema Srpskom Čuntiću, prema Klincu i selu Budičnoj, sa zadatkom da nam štiti naše desno krilo i da napadne neprijatelja na cesti ispod Srpskog Čuntića i Tešnjaka kada ga mi napadnemo sa ova dva bataljona. Sa našim I bat. tada nismo imali vezu. U samom napadu od strane našeg II i III bat. na neprijatelja koji je već bio ušao u D. Mlinogu neopaženo i probio se uz jarak i kada je počela sama borba u D. Mlinogi i na glavnoj cesti Jabukovac—Čuntić neprijatelj, koji je prošao uz vodu uz D. Mlinogu i izbio u G. Mlinogu, tj. na groblje ispod Vinodola, otvorio je jaku vatru po našem II bat., koji se nalazio više puta u D. Mlinogi, koji je tada stupio u borbu sa neprijateljem koji se nalazio kao zadnji dio kolone; isti neprijatelj tukao je i naš III. bataljon, koji se spuštao vijencem od sela Drobnjaka i napadao neprijatelja kod raskršća Jabukovac—Čuntić—D. Mlinoga. Neprijatelj, koji se probio neopaženo i izbio između naših snaga na Vinodol, nije predstavljao toliko veliku opasnost da se ne bi mogli likvidirati oni koji su se nalazili u potoku D. Mlinogi, nego u isto vrijeme pokazala se jedna neprijateljska jača kolona koja je nastupala od Kraljevčana prema G. Pastuši i vijencem prema Begovićima; zbog toga četa III bat. koja je bila u rezervi u vrh sela Drobnjaka sa kojom smo mislili toga momenta da je bacimo na Vinodol da likvidira neprijatelja koji je gore izišao, tu istu četu morali smo baciti prema G. Pastuši i napasti neprijatelja koji je zaobilazio naše lijevo krilo i koje se nalazilo vrlo nisko na glavnoj cesti i D. Mlinogi. U tome slučaju naše lijevo krilo, tj. jedna

četa II bat. i dvije čete III bat., dobilo je vatru sa leđa i zidova iz Jabukovca i bili su primorani da se povuku na Metlu, i da bace pojačanje na vijence i cestu koji vode za G. Pastušu. Čete II bat. koje su napadale D. Mlinogu, jedna četa toga bataljona po dijelovima upala je među neprijateljsku kolonu koja se kretala uz D. Mlinogu, i kada je ista četa napala neprijatelja, neprijatelj je sa trikom istu četu prevario da se predaje, neprijatelj je počeo bacati oružje govoreći: predajemo se, dok jedni dijelovi neprijatelja bili su sakriveni po živicama i kada su počeli pregovori sa onima koji su bacili oružje, prišli su neki oficiri sa riječima: Gdje vam je još vojske, ne pucajte, mi se predajemo, dajte i vi svoje puške. Međutim, naši borci, čim su vidjeli da oni traže oružje, otvorili su na njih vatru gdje je neprijatelja bilo deset puta više, tako da su neprijatelju nanijeti veliki gubitci, a gdje je palo i naših drugova, jer je bila borba iz bliza 2—3 metra. Neki naši drugovi uspjeli su da se izvuku iz toga okršaja, a sedam do osam drugova je nestalo u toj borbi, za koje vjerujemo da su ranjeni pohvatani, a tri druga su na tom mjestu poginula.

Neprijatelj je bio vrlo drzak i krenuo je napred da zauzme i pod cijenu svojih žrtava Metlu i Vinodol, ali naše su snage odmah ispale na Metlu, osigurale se sa lijevog krila ispred G. Pastuše, odbacile neprijatelja koji je nastupao prema G. Pastuši nazad za Jabukovac, i zbacile neprijatelja koji je bio izašao na Vinodol, tako da smo ovladali sa dominantnim položajima, sa koga smo ga uspješno tukli. Naš IV bat. koji je bio iznad Srpskog Čuntića, Klinca i iznad sela Eića, bio je primoran da se prebaci na Vinodol, jer mu se našao neprijatelj za leđima i koga je neprijatelja isti bataljon izbacio. Neprijatelj koji se nalazio na stanici Kraljevčani, odmah čim je otpočela borba, kod našeg II i III bat. krenuo je prema Srpskom Čuntiću, gdje ga je naš IV bat. sprečio sve dotle dok se isti bataljon nije morao prebaciti za Vinodol da odbaci neprijatelja koji nam je došao za leđa svima i omogući II bat. da se izvuče iz potoka D. Mlinoge.

Žestoka borba koja je vođena i neprijatelj koji je odbačen da zauzme Metlu—Vinodol, isti je zanoćio u D. Mlinogi—Deanovići—Drobnjacima i Jabukovcu. U toku 10. ov. mj. pokušao je u jutro od 7—8 sati sa napadom na naše položaje, ali je bio odbijen i natjeran na povlačenje.

Naš I bat. koji je imao u zadatku da u toku 9. ov. mj. smijeni bat. Odreda u Gorama, sreo se je sa neprijateljem u 8 časova u jutro kod sela Grabovca, gdje je vodio borbu od 8—10 časova, gdje je bio jedanput odbačen i po drugi put vršio opet napad i nanio neprijatelju velike gubitke, ali uslijed premoćnijeg neprijatelja bataljon se povukao za Šušnjar.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi, iako nismo znali tačne podatke o neprijatelju i o njegovoj jačini, kao i o iznenadnom sukobu u maršu, postignuti su u toliko što smo ga spriječili da nije mogao proći pravcem koji je imao u svom planu i onemogućili mu pljačkanje i paljenje i opstanak dalje na našoj slobodnoj teritoriji, jer isti je imao veliki broj žrtava kako u ljudstvu, tako i u materijalu, tj. konjima, i bilo mu je nemoguće da se održi. Zarobljeno je 1500 metaka, 1 karabin, 1 par odijela, ubijeno je oko 70 neprijatelja i oko 80 ranjeno, i ostalo mu je 29 konja mrtvih, tj. zarobljeno je: 4 neprijateljska vojnika, 5 karabina, 1 šmajser, 1 raketni pištolj, 1500 metaka, 100 metaka za šmajser, 20 raketa.

Naši gubitci: 11 mrtvih drugova, 25 ranjenih, 7 nestalih. Izgubljeno je: 1 puškomitraljez i 5 karabina.

Utrošeno je u ovoj borbi 19.000 metaka raznog kalibra, 49 mina 81 milimetar za teške bacače, 63 mine za lake bacače, 19 ručnih bombi.

U ovoj borbi držanje boraca i rukovodilaca bilo je dobro, samo su bili svi prenagli u samom napadu i nisu mnogo mislili na neprijatelja koji je na vješt način provukao se između njih i došao sa leđa.

Ovaj napad koji je bio na neprijatelja nije bio pripremljen ni vojnički ni politički, jer neprijatelj nas je iznenadio na putu, te, kako smo gore naveli, nismo znali ni jačinu ni pravac nastupanja neprijatelja, a i ljudi su bili izmoreni u samom maršu kao i svakodnevnim borbama koje su vođene na komunikaciji Caprag—Blinjski Kut—Brđani—Petrinjci.

Među palim drugovima nalazi se oficir pri Štabu Brigade kapetan drug Marković Bogić i oficir Štaba II bataljona poručnik drug Ranić Damjan i komandir prat. čete II. bataljona zastavnik drug Šukunda Nina.

Štednja municije. U ovoj borbi nije se posvećivalo pažnje, jer se, prema nadiranju neprijatelja i njegovoj drskosti i prema trajanju borbe, moralo da utroši tu količinu.

Iz ove operacije možemo zaključiti sljedeće pouke:

1.) Procjena situacije bila je slaba u tome što nismo imali mogućnosti, ni sam teren nije dozvoljavao, kao ni vrijeme, da se pravilno procijeni situacija i donese odluka.

2.) Odluka je bila dobra, jer je svakako trebalo napasti neprijatelja.

3.) Plan za napad bio je dobar.

4.) Neuspjeh borbe prouzrokovan je greškom Štaba II bataljona, što nije imao dovoljno obazrivosti na svoj lijevi bok — to je jedno, i drugo — radi slabe suradnje sa IV bataljonom

i treće — što je ubacio čete u neprijateljske kolone prije nego što je bila zrela situacija.

5.) IV bataljon nije poslao izvještaj prije nego što je donesena odluka o pravoj situaciji neprijatelja. Time je donesena pogrešna odluka.

6.) Povodom ove akcije iz svega se vidi da je sam Štab brigade morao bolje razbistriti situaciju kod donošenja odluke.

Prilog: Liste sa pregledom gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara,
Potpis nečitak

Komandant — kapetan,
Miloš Suzić

BR. 48

ZAPOVIJEST ŠTABA 13. DIVIZIJE NOVJ OD 14. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠE NA AERODROMU GROBNIČKO POLJE[1]

ZAPOVIJEST

ŠTABA 13. DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ, ZA DAN 14/15. IX 1944. GOD.

(Sekcija Sušak 1 : 100.000).

U neprijateljskom uporištu na aredromu Grobničko polje nalazi se 60 ustaša sa kojima komanduje jedan oficir — ustaški nadporučnik. Ova posada sastoji se od dva voda, a svaki ima po dvije desetine.[2] Neprijatelj je naoružan sa 4 teška mitraljeza, 4—5 puškomitraljeza, vjerovatno 1 mali bacač, 2 šmajsera i ostalo puške. Drugog naoružanja nema.

Ovo uporište utvrđeno je i branjeno sa 8 bunkera od kojih su 5 na koti odmah sjeverno iza baraka, a 3 u samome polju, zapadno od baraka. Cio ovaj teren, tj. kota, barake i bunkeri ograđeni su bodljikavom žicom, a nisu minirani. Svi ovi bunkeri imaju stalnu posadu od po 1 vojnika, a ostali spavaju u barakama. U slučaju uzbune zauzimaju svoja mjesta po navedenim bunkerima. Ovo ljudstvo sastavljeno je od nekoliko starih ustaša, a veći broj od mobilisanih u novije vrijeme. Moral je vrlo slab i jedinice, kao i sve ostale, su u raspadanju.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 18—1/1, k. 913.

[2] i [3] Vidi dok. br. 97.

Ostali garnizoni:

Sušak: sa posadama u samome mjestu, Trsatu, Sv. Križ, sveukupno oko 500 vojnika, u što ulazi artiljerija sa 6 protuavioniskih topova. Domobranska mornarica, njemačka mornarica, njemački vojnici — jäger bataljon, zemaljska policija, finansi i žandari.

Rijeka: posada u ovom garnizonu broji oko 500 fašista i 2 protuavionske baterije koje su postavljene na Sv. Katarini.

Draga: oko 120 legionara.

Sv. Kuzman: oko 20 ustaša i 30 legionara.

Hreljin: oko 100 legionara,

Zlobin: oko 200 legionara.—

Gore navedena vojska sastavljena je iz svih mogućih narodnosti, a kojom djelomično komanduju samo Nijemci. Moral i borbeni duh kod istih je na vrlo niskom nivou i raspada se.

Kroz tri godine borbe neprijateljska uporišta oko Sušaka i Rijeke nisu osjetila jak udar većih formacija naše vojske. Likvidacijom i zauzimanjem jednoga od tih uporišta, u ovom momentu aerodroma na Grobniku, podiglo bi se moral kod nama cjelokupno odanog naroda Sušaka, Kastva i Grobinštine, a potreslo i razbilo i onako uzdrmano stanje u neprijateljskim uporištima oko Sušaka. Dolazak naše vojske na sektor Sušaka ispunio bi san našeg naroda i boraca koji su dugo vremena očekivali svoju vojsku, a svima po neprijatelju zavedenim, koji se još kolebaju da pređu na našu stranu, stvoriti će put i mogućnost da to zaista u posljednjem momentu učine. Likvidacijom ovog neprijateljskog uporišta stvorila bi se mnogo bolja i kraća veza sa Istrom i sa neoslobođenim teritorijem koga je zatvaralo ovo uporište, neprijatelju bi se naturila naša volja i oduzela inicijativa, nanijeli gubitci. Za postignuće toga,—

NAREĐUJEMO:

II Brigada: Bez dva bataljona napasti će neprijateljsko uporište na Grobničkom polju i likvidirati ga na slijedeći način:[3] jedan bataljon napasti će aerodrom sa južne strane od Suhi (k. 548) i napadati ga prema koti 314 i bezimenoj koti, gdje se nalaze neprijateljski bunkeri iznad baraka. Sa jednim bataljonom napadati će neprijatelja sa sjeverne strane od Kovačeva prema bezimenoj koti i barakama na aerodromu. Teške bacače plasirati na

Kovačevu i tući neprijateljske bunkere na bezimenoj koti i u polju na samom aerodromu.

III Brigada: Sa dva bataljona postaviće zasjedu zapadno od Belišća preko Dašnje (k. 380) — Čudnić (k. 387) i onemogućiti pružanje pomoći od strane neprijatelja posadi na Grobničkom polju. Cestu Grobničko polje—Čavle prekopati i minirati, minirati sva ona mjesta kuda bi neprijatelj mogao proći sa motorizacijom. Treći bataljon nalaziće se u divizijskoj rezervi kod Kikovice.

III brigada će II brigadi staviti na raspoloženje dva teška bacača i jedan **Piat.** Isto tako protukolski top staviće na raspoloženje II brigadi koji će dejstvovati kod Kikovice.

Štab III brigade nalaziće se između kote 548 (Suhi) i kote 366.

Grupa odreda: Sa II odredom angažovaće se na sektoru Krasica—Plosna i to: sa jednim bataljonom postaviće zasjedu i zatvoriti komunikaciju Krasica—Gor. Jelenje kod Lipovnika—Jasenovica, zarušiti i minirati cestu i ne dozvoliti neprijatelju da prodre sa tim pravcem, a jednim dijelom tog bataljona i četom pri Štabu odreda zatvoriti pravac Ponikve preko Melnika ka koti 718, s tim da postavi zasjedu i minira cestu kod kote 495.

Art. divizion: Sa jednom baterijom brdskih topova 75 mm plasiraće se kod Kikovice i porušiti neprijateljske bunkere izgrađene na bezimenoj koti iznad baraka na aerodromu. Za tu svrhu izvršiti sve pripreme, pregledati put koji je prekopan i ogarantovati plasiranje na položaju u određeno vrijeme kao i uspostaviti osmatračnicu u neposrednoj blizini streljačkih strojeva, koje će biti povezane telefonskom linijom. Postarati se da se polože minska polja na komunikaciji ispred baterije.

Veza: Će se održavati putem telefonskog i radio-saobraćaja, u nedostatku ovoga kurirsku vezu i ugovorene znake koristiti, po priloženoj zapovijesti referenta za vezu.

Sanitet: Kirurška ekipa i divizijsko previjalište biti će na Kamenjaku (k. 570). Referent saniteta postaraće se za dovoljan broj kola i ogarantovati će brzu pomoć i evakuaciju ranjenika do bolnice. Rezervno sanitetsko previjalište biti će u Gor. Jelenju, a izuzetno Jasvina (k. 953).

Evakuacija: Sve zarobljenike i plijen evakuisati prema Lokvama — Mrkoplju. U izuzetnom slučaju, u slučaju neprijateljskog pritiska od Krasice u pravcu Jasvine, za evakuaciju zarobljenika zadužiće II brigada jednog člana Štaba, a za evakuaciju plijena intendanta II brigade. Intendant Brigade dužan je sve predati u divizijsku intendanturu.

Početak napada: Napad na uporište početi će tačno u 6,30 sati 15. IX 44. vatrom artiljerije i teških bacača i jednovremenim podilaženjem pješadije na jurišne položaje tako, čim se koje uporište razbije ili ušutka od strane artiljerije, pješadija ga ima zauzeti.

Povlačenje: Naređenje za povlačenje izdati će Štab Divizije pismeno, telefonski, a u krajnjem slučaju ugovorenim znacima, kako to dolje stoji. Povlačenje bez naređenja ne smije se vršiti.

Znaci raspoznavanja: Za noć (pri izvođenju akcije) 14/15. IX **Bacač—Beograd,** ugovoreni znak Hrvatska—Sloboda; za dan 15. IX 44. Milica—Milovan; ugovoreni znaci: dizanje puške uvis, odgovor: mahanje kapom iznad glave. Za noć 15/16. IX 1944. **Pijat—Petrinja;** ugovoreni znaci: dva puta udar dlan o dlan, odgovor: kuku. Za dan 16. IX 44. Mirko—Eva.

Mjesto šabova: Štab Divizije nalaziće se južno od kote 411 na cesti. Štab II brigade nalaziće se kod kuća u Kikovici; Štab III brigade nalaziće se između Suhi i kote 366.

Napomena: a) U ovoj operaciji vjerovatno će učestvovati i jedna brigada 43. divizije, koja će fingirati napad na neprijatelja u Rijeci i zatvoriti pravac od Jelenja prema Čavlima i Grobniku.[4] Isto tako jedan manji dio fingiraće napad na Klanu.[5]

b) Sve jedinice će izvršiti pokret blagovremeno tako da na svojim položajima obavezno budu 80 minuta prije početka napada.

c) Jedan bataljon II odreda dne 15. septembra izvršiti blokadu Zlobina i ne dozvoliti neprijatelju ispad iz istoga.

d) Bataljon II odreda izvršiće blokadu kod Mrzle Vodice i neće dozvoliti nikakav, bez obzira na ma čije propusnice ili dozvole, prelaz prema Krasici ili Grobniku.

e) Ogarantovati konspirativan pokret i ne dozvoliti ni po koju cijenu da neprijatelj sazna naše pokrete i namjere. Neprijatelj mora biti iznenađen.

f) Ishranu poboljšati za pola obroka u toku 14. i 15. ov. mj., a na terenu poduzeti sve, u koliko se pruži mogućnost da se jedinice bolje hrane.

g) Zasjede moraju biti neprobojne, ali ne po krutosti fronta, već po elastičnosti borbe. Pozadi zasjeda držati jake rezerve, koje će moći intervenisati u pravcu od kuda se neprijatelj pojavi.

h) Po završetku akcije ne smije ostati nijedna mina na terenu, već sve neeksplodirane mine moraju se podignuti.

i) Po zauzimanju neprijateljskog uporišta odmah minirati neprijateljske bunkere i uništiti ih, za koju svrhu po-

[4] Taj pravac je zatvarala 1. brigada 43. divizije (vidi dok. br. 97).

[5] Jedinice 43. divizije napale su Klanu 14. septembra (vidi dok. br. 78).

nijeti potrebnu količinu eksploziva, a po napuštanju uporišta uništiti barake.

j) U koliko bi neprijatelj reagirao sa avijacijom, u tu svrhu poduzeti sve pasivne mjere odbrane.

k) Sve jedinice će se postarati da nabave dovoljan broj dobrih vodiča (koji ne smiju uteći). Težiti da se vodiči pribave iz svojih jedinica. Intendantura će se nalaziti na starom mjestu.

1) Za borce težiti da se spremi jedan suhi obrok.

Prilog: zapovijest za vezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Matić** (M.P.) Komandant — major: **Vlaisavljević**

DOSTAVLJENO:

Na znanje: Štabu XI korpusa.

NA IZVRŠENJE:
Štabu II i III brigade
Štabu Grupe odreda,
Štabu Art. diviziona,
Referentu saniteta Div.
Referentu za vezu Div.

BR. 49

ZAPOVIJEST ŠTABA 43. DIVIZIJE NOVJ OD 14. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA KLANU[1]

ZAPOVIJEST

ŠTABA 43. DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ ZA DAN 14. IX 1944. G.

Sekcija: 1 : 100.000 **Fiume** engl. izradba

Podaci o neprijatelju: Garnizon *Klana* broji oko 350 vojnika (Nijemaca i domobrana Rupnikovih). Naoružanje: 2 teška bacača 81 m/m a

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—1/1, k. 1322.

ostalo pješadijsko oružje. Jelšane: oko 700 vojnika (oko 100 fašista a ostalo Nijemci). Pješadijsko naoružanje. *Rupa:* 50 vojnika (fašista). Kastav oko 180 vojnika (Nijemaca). *Sušak—Rijeka—Opatija:* oko 6.500 vojnika (Nijemaca, fašista, ustaša i četnika). Naoružanje: Pored tvrđavskih obalskih utvrđenja imaju nekoliko teških bacača i oko dvije baterije brdskih topova. Na liniji Šapjane—Mihlovič—Permani—Mučići oko 650 neprijateljskih vojnika koji osiguravaju na toj liniji prugu i cestu Rijeka — Trst. Naoružanje im je pješadijsko. *Bistrica:* 300 vojnika (Nijemaca i Bijele garde). *Št. Peter:* oko 200 vojnika sastava kao u Bistrici i naoružanja pješadijskog. Osiguravaju prugu i cestu Bistrica—Št. Peter. Na sektoru Sušak—Rijeka—Opatija—Kastav—Šapjane—Jelšane—Bistrica—Šent Peter nema jačih koncentracija ni motorizacije. Moral kod neprijatelja je uslijed svjetske vojničke situacije nizak, odnosno znatno opao.

Naše snage: Tri brigade naše divizije pojačane sa jednom baterijom brdskih topova Korpusnog diviziona.

Zadatak: Napasti neprijatelja u garnizonu Klana sa ciljem da se izazove neprijateljska intervencija koju sa glavninom naših snaga težiti da se uništi.[2]

Za izvršenje prednjega

NAREĐUJEMO:

I Brigada: Sa svim svojim snagama postavit će se na liniju kota 508—M. Pliševica (k. 770) — k. 690 — k. 723 — Lisičić (trig 884). Sa ovih položaja uputit će što bliže neprijateljskim garnizonima manje izviđačke dijelove. *Zadatak:* Izviđačkim dijelovima na vrijeme uočiti svaki nepri-

[2] Vidi dok. br. 78.

jateljski pokret (intervenciju), a sa glavnih položaja težiti razbiti i uništiti svaku intervenciju. Minirati sve komunikacije od pravca Rupa — Jelšane koje vode prema Klani. Protikolska oružja plasirati što bliže komunikacijama da bi pogodci bili efikasniji ali ih i dobro osigurati.

II Brigada: Sa dva svoja bataljona napast će Klanu i to jednim sa sjevero-istočne strane a drugim sa jugo-zapadne strane.[3] Glavni pravac napada k. 663—564 (katolička crkva u Klani). Jedan bataljon postavit će na jugozapadnoj padini M. Caprino (k. 997), od ovog bataljona jedan jači vod postaviti će na k. 799 (Sv. Akacij). Četvrti svoj bataljon postavit će na jugozapadnoj ivici sela Breze. *Zadatak:* Pri napadu na Klanu vršiti vatrom što žešći pritisak a prvenstveno težiti iznenadnim upadom u garnizon da se neprijatelju ne dozvoli da sredi odbranu u bunkerima. Ako mu to uspije onda manjim odjeljenjima i vatrom iz teškog oružja, te pozivima na predaju, nastojati likvidirati iste. Sa bataljonom kod Breze zatvarati pravac Permani—Klana a sa bataljonom na jugozapadnoj padini M. Caprino zatvarati pravac Bistrica—Zabiče.

III Brigada: Sa svim svojim snagama postaviti će se na liniji k. 467 (sjeverno od sela Brnčići) — k. 463 — k. 507 — k. 574. Sa ovih položaja upućivati manja odjeljenja što bliže neprijateljskim garnizonima da na vrijeme osjete svaki neprijateljski pokret. Zadatak: da sa svojih položaja (glavnih) brani svaku intervenciju prema Klani i da u slučaju intervencije od Permana preko Breze potpomogne odbranu bataljona II brigade. Protikolska

[3] Plan napada je kasnije izmijenjen, pa je napad izvela 1. brigada, a njene zadatke je preuzela 2. brigada (vidi dok. br. 78).

oruđa plasirati kao i I brigada ali i dobro osigurati.

Brdska Baterija: Svoja oružja plasirati će na koti 727/200 metara južno od oznake k. 15 na cesti Klana — Mlaka. Elemente će uzeti za utvrde u Klani oko katoličke crkve. Bit će pod direktnom komandom ovoga štaba.

Veza: Sve tri brigade održavat će sa nama neprekidnu radiovezu i što čvršću kurirsku vezu. I i III brigada održavat će tijesnu kurirsku vezu sa dijelovima Druge brigade koji će napadati Klanu i sa njezinim bataljonom na Brezi. Četa za vezu ove divizije postavit će jednu relejnu stanicu na kotu 696 koja će služiti za prenošenje izvještaja III brigade ka Štabu Divizije. Također će postaviti telefonsku vezu između ovog štaba i komande baterije.

Sanitet: Divizijsko previjalište sa kirurškom ekipom smjestit će se na Mlaki u blizini bivše oficirske kasarne, na koje mjesto treba upućivati sve ranjenike iz brigadnih previjališta.

Mjesto štabova: Štab Divizije nalazit će se na k. 933 (M. Plećaš). Štabovi brigada odredit će mjesta svojih štabova na svojim glavnim pravcima i o tome najhitnije izvjestiti ovaj štab.

Znakovi: Znakovi raspoznavanja za noć 13. na 14. IX 1944. biti će Puška — Pula a ugovoreni znak poziva 10 a odziv 11. Za dan 14. IX 44. znak poziva jedanput dignuta puška u vis u desnoj ruci a odziva jedan krug uzdignutom puškom u lijevoj ruci oko glave.

Ishrana: Sve jedinice snabdjet će se na vrijeme mesom iz Intendanture Divizije i spremit će kuhanog mesa za suhu hranu za dva obroka. Ako operacija se produži III brigada snabdjet će se iz najbližih sela

a II i I također će to isto težiti, a ako ne uspije snabdjet će se sa mesom i krumpirom iz Intendanture ove divizije koja će se nalaziti u Mlakama; brigadne komore I i II brigade smjestit će se pozadi M. Plećaša (k. 933) gdje će kuhati hranu za jedinice III brigade oko izvora Rečine ili u Studenoj.

Početak napada: Sve jedinice najkasnije do 3 sata trebaju biti na određenim položajima a II brigada tačno u 4 sata dat će znak bijele rakete za početak napada.

Ideja manevra: Jer je garnizon Klana solidno utvrđen, to napadajući istog težnja je izazvati neprijateljsku intervenciju i istu uništiti ili razbiti. Zato: II brigada nastojat će u prvom naletu iznenaditi neprijatelja, ne dozvoliti mu da organizuje otpor iz bunkera, a ako mu to uspije onda koristit teška oružja i pozivat ga na predaju. I i III; brigada, kako je već rečeno, isturenim izviđačkim vodovima težiti će na vrijeme uočiti svaki neprijateljski pokret, te na glavnim položajima sačekati i uništiti neprijatelja.

Napomena: Svi Štabovi trebaju imati na umu da je ovo prva divizijska akcija i da nama mora biti cilj da ista bude uspješna. Zato izvršiti do maksimuma sve potrebne pripreme kako u pogledu sređivanja oružja, popunu municije, tako i o ishrani. Prije polaska na zadatak štabovi će upoznati rukovodioce i borce o zadatku i njegovoj važnosti. Za vrijeme operacije svi štabovi su dužni voditi strogo računa o međusobnoj vezi i bditi nad razvojem situacije tako da svaki novi momenat bude na vrijeme uočen i svaki pokušaj neprijateljski dobro onemogućen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Joža Skočilić, v.r.

Komandant — potpukovnik:
Savo Vukelić v.r.

BR. 50

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 15. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O UPADU U SLAVONSKU POŽEGU I PRELASKU DOMOBRANA NA STRANU NOVJ[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 607
Dne: 15. IX 1944. g.

Operativni izvještaj o borbi koja je vođena u Požegi i oko nje. —

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Jedinice XII ud. brigade i Češke brigade dobile su zadatak[2] da zaposjednu položaje oko Slav. Požege, s tim da upadnu u istu kada dođu saveznički avioni bombardovati Požegu.

XII ud. brigada zaposjela je k. 157, 217, 175 sve do s. Alaginaca, a Čehoslov. brigada G. Eminovci, k. 139, te preko ceste i pruge do s. Dervišaga. Teren na kome se vodila borba bio je valovit, šumovit, ispresjecan potocima, zasijan sa usjevima, a mjestimično je teren bio brisan.

U borbi su učestvovale sve jedinice XII udarne i Čehoslovačke brigade.[3]

U borbi sa strane neprijatelja učestvovala je VIII lovačka pukovnija, dobro naoružana sa šarcima i bacačima u jačini od 600 ljudi, te oko 250 — 300 ustaša i Čerkeza koji su se nalazili u samoj Požegi. Imena njihovih zapovjednika nisu nam poznata.

Prve naše namjere bile su da upadnemo u Sl. Požegu čim stignu saveznički avioni da bombarduju istu. Saveznički avioni nisu uopće došli, te smo fingirali napad na Požegu nakon čega se kasnije predala cijela domobranska posada. Poslije ove predaje mi smo upali sa našim jedinicama u Požegu s namjerom da likvidiramo ostatak posade u Požegi, ako ne potpuno, makar djelomično.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 28—2/II, k. 473.

[2] Vidi dok. br. 9.

[3] Izvještaj Čehoslovačke brigade „Jan Žiška" o borbi na liniji Dervišaga — Gornji Eminovci nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 20—1/2, k. 898.

Namjere neprijatelja bile su i to: VIII lovačka pukovnija da se probije u Požegu, a po probijanju u Požegu da istu brani da je mi ne likvidiramo u potpunosti. Takove iste namjere bile su ustaša i Čerkeza koji su se nalazili u Požegi.

Zapovijest za ovu akciju izdana je sa strane ovog štaba usmeno preko telefona, a Štab Brigade izdao je pismenu zapovijest.

Borba je počela 5. IX o.g. u 14.30 h i trajala je, sa dužim prekidima, do 4 sata 6. IX o.g.

Prva borba počela je između IV bataljona XII ud. brigade sa neprijateljem koji je nastupao od Požege u pravcu Alaginaca. Snažnim jurišem neprijatelj je bio odbijen i povukao se nazad u Požegu, nakon čega su jedinice ovog bataljona mogle zauzeti određene im položaje.

Kasnije je neprijatelj pokušao da iz uporišta Požege napadne jedinice I bataljona XII ud. brigade koje su se nalazile na Glavici ispred barutnih magacina. Svaki neprijateljski pokušaj bio je odbijen i neprijatelj odbačen nazad u Požegu.

U 19 h jedna četa II bataljona krenula je na pustaru koja se nalazi ispred same Požege i otvorila žestoku vatru na neprijatelja koji se povukao skroz u Požegu. Jedinice I bataljona napale su zatim neprijatelja koji se nalazio u barutnim magacinima koji je pod pritiskom ovog bataljona pobjegao u Požegu, nakon čega je magacin spaljen, a jedinice su se povukle na prvobitne položaje.

U 20 čas. na jedinice Čehoslovačke brigade naišla je VIII lovačka pukovnija, gdje je odmah otpočela borba. Neprijatelj je nastupao od Pleternice sa jakim snagama i nakon žestoko vođene borbe jedinice Čehoslovačke brigade bile su prisiljene na povlačenje uslijed nadmoćnosti neprijatelja u ljudstvu i oružju, nakon čega je neprijatelj nesmetano ušao u Požegu.

U 2 sata poslije pola noći došlo je do položaja naših jedinica nekoliko stotina domobrana da se predaju. Poslije njihove predaje ne znajući da se VIII lovačka pukovnija probila u Požegu krenuli smo sa jedinicama I i II bataljona u Požegu da likvidiramo ostatak neprijatelja u istoj. Po dolasku u Požegu jedinice I bataljona sukobile su se sa policijom i ustašama i pristupile likvidaciji. U to vrijeme stigla je jedna bojna VIII lovačke pukovnije u pomoć koja se probila kroz položaje Čehoslovačke brigade i stupala je u streljačkom stroju kroz grad. Jedinice I bataljona sukobile su se sa istim, ali su se nakon kraće borbe povukle pošto je neprijatelj bio nadmoćan, a pored toga nisu imale veze sa ostalim jedinicama u gradu.

U ovoj borbi postignuti su postavljeni ciljevi, tj. neprijatelj je napadnut, uslijed čega je došlo do kolebanja domobrana, koji su se kasnije predali.

Ubijeno: 41 nepr. vojnik.
Ranjeno: 56 nepr. vojnika.
Zarobljeno: 440 nepr. vojnika i oficira.
260 pušaka,
4 teška mitraljeza,
6 puškomitraljeza,
7 šmajsera,
2 pištolja,
25000 manliherske municije,
112 ručnih bombi,
200 kom. fišeklija.

Naši gubitci u ovoj borbi iznose: 2 poginula i to komandant Divizije major Nikola Demonja i jedan borac, 23 ranjena druga, među kojima komandant II bataljona XII ud. brigade drug poručnik Dobričić Petar i ob. oficir I bataljona Čehoslov. brigade drug Vinko Maršon; 4 druga nestala.

Izgubljenog ili oštećenog oružja nismo imali.

U ovoj [borbi] utrošeno je 11000 puščane i mitr. municije, 40 mina za teški bacač, 10 mina za Džon-bul, 4 granate za top, 19 ručnih bombi, 4 nagazne mine.

U ovoj borbi dobro su se držale sve jedinice. Od pojedinaca su se istakli Prodanović Stojan, komandir 2. čete I bataljona, Krajnović Luka [komandir] 1. čete I bataljona, Ćasić Dušan, komandir 3. čete IV bataljona i Dobrinić Stjepan, svi iz XII ud. brigade. Iz Čehoslov. brigade istakli su se desetari Pospišil Stjepan, Los Ladislav i Vlček Vaclav, mitraljezac Ruda Franjo i bolničar Vahovec Vinko.

Jedinica i pojedinica koji bi se slabo držali nije bilo.

Akcija je bila dobro pripremljena za slučaj bombardovanja Požege, ali nije dobro pripremljena za upad u Požegu poslije predaje domobrana. Odluka za upad u Požegu donesena je na brzinu, bez da se imalo informacije tko se još nalazi u Požegi. Osim toga Čehoslovačka brigada nije održavala vezu sa jedinicama XII ud. brigade, odnosno sa ovim štabom, te na taj način uopšte se nije znalo da je neprijatelj probio njene položaje i ušao u Požegu. Po upadu u Požegu također nije bilo veze između pojedinih jedinica, te da se nismo na vrijeme povukli moglo je doći do velikih gubitaka na našoj strani.

Isto tako trebalo je postaviti jače snage prema Pleternici i Požegu bi se uspjelo likvidirati. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik
Otmar Kreačić

Načelnik štaba, kapetan:
Mile Puškarić

BR. 51

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 15. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA GARČIN I O DIVERZIJI NA PRUZI BROD — VINKOVCI[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 608
Dana: 15/IX 1944. g.

Operativni izvještaj o diverziji pruge i likvidaciji bunkera na glav. pruzi. —

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

1) Opis položaja:

Akcija na neprijateljsku prugu i bunkere na istoj vršena je na sektoru Brod — Vinkovci, između Donje Vrbe i Starih Perkovaca i Vrpolja. Teren oko pruge je uglavnom ravan, zasijan kulturom, mjestimično pošumljen, ispresjecan kanalima i putevima.

2) Naziv naše jedinice koja je vršila akciju:

Ovu diverziju, odnosno akciju, vršile su jedinice cijele Osječke brigade.—

3) Naziv, jačina i sastav neprijateljskih jedinica:

Neprijatelj, koji se nalazio u bunkerima, brojao je po 15—20 vojnika, sa po jednim zapovjednikom posade bunkera. Isti su pripadali II želj. stražarskoj bojni. Zapovjednik ove bojne je satnik Miletić.

4) Obostrana situacija:

Naša namjera bila je izvršiti diverziju pruge i likvidirati pojedine bunkere na istoj pruzi, dok je namjera neprijatelja bila da iz bunkera ometa diverziju pruge.

5) Izdane zapovijesti:

Za ovu akciju ovaj štab nije izdao zapovijest, već je zapovijest izdao Štab Osječke brigade, koja se prilaže.[2]

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 29—1/2 II, k. 473.

[2] Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

6) Vrijeme kad je borba počela:

Akcija na glavnu prugu otpočela je 3. IX o.g. u 11 sati, zatim slijedećeg dana tj. 4. IX isto u 11 sati, te 5. IX o.g. u 11 sati vršena je akcija na posadu u Garčinu.[3]

7) Tok borbe:

Prve noći diverzija je vršena gotovo nesmetano. Likvidiran je 1 bunker na stanici Staro Topolje visok 9 met. Borba je trajala 2 sata, nakon čega je bunker potpuno uništen.

U noći 4. IX izvršena je diverzija pruge između Zadubravja i Donje Vrbe i rušenje tt veza, isto nesmetano.

Dana 5. IX o.g. napadnuto je uporište Garčin, kojom prilikom je likvidirana žandar. stanica i jedan betonski bunker.

8) Ishod borbe:

U ovoj borbi postavljeni ciljevi postignuti su u potpunosti.

Ubijeno 7 nepr. vojnika,

Ranjeno 8 nepr. vojnika,

Zarobljeno:

20 nepr. vojnika, 4 podoficira i 1 oficir,
42 puške,
2 šmajsera,
4 pištolja,
1 teški mitraljez,
2 puškomitraljeza,
63000 metaka,
1 sanduk ručnih bombi,
15 kola raznog materijala.

Uništeno:

2 mosta na pruzi,
42 bandere,
2 betonirana bunkera,
2 propusta na pruzi.
Pruga presječena na 280 mjesta.

9) Naši gubitci u ljudstvu i materijalu:

U ovim borbama imali smo 4 lakše ranjena. Oštećenog ili izgubljenog oružja nismo imali.

10) Utrošak municije:

U ovim borbama utrošeno je 3900 pušč. i mitr. metaka, 10 metaka za protutenk, pušku, 13 lakih mina, 29 teških mina, 1200 kg. eksploziva, 49 mina za Džon-bul i 10 ručnih bombi.

11) Imena lica i jedinica koji su se istakli u borbi:

U ovim borbama naročito se istakla Jurišna četa Osječke brigade koja je sama likvidirala dva bunkera, bez vlastitih

[3] Vidi dok. br. 121.

gubitaka. Lica koja su se naročito istakla nije bilo. Jedinica ili pojedinaca koji bi se slabo držali nije bilo.—

12) Kritika akcije:

Akcija je uspjela u potpunosti. Donesene odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Jedino nije uspjela potpuna likvidacija ustaške posade u Garčinu. Uzrok je tome što se neki rukovodioci nisu snašli kod napada, a čak što više neki su vjerovali da su ustaše pobjegli, a isti su bili na gornjem spratu zgrade, odakle su počeli sa bacanjem ručnih bombi i poslije toga zgrada koja je jaka i utvrđena nije se mogla likvidirati ni sa Džon-bulom, niti prići k njoj da se minira.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik:
Otmar Kreačić

Načelnik štaba, kapetan:
Mile Puškarić

BR. 52

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 15. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O UNIŠTENJU NEPRIJATELJSKOG GARNIZONA U VRPOLJU[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 609
Dana: 15/IX 1944. g.

Operativni izvještaj o akciji
na nepr. uporište Vrpolje i
diverziji pruge.—

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Dostavlja se operativni izvještaj o likvidaciji nepr. uporišta Vrpolje i diverziji glavne pruge Beograd — Zagreb.—

1) Opis položaja:

Položaj koga su koristile naše jedinice za napad bio je povoljan. Oko uporišta teren je ravan, zasijan kukuruzom i ispre-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 31—2/II, k. 473.

sijecan kanalima i poljskim putevima. U uporištu su se mogle dobro koristiti kuće za borbu.

Uporište se nalazi na sektoru sekcija Vinkovci 1 : 100000

2) Naziv naših jedinica koje su se borile:

U borbi su učestvovale jedinice Osječke brigade.

3) Naziv, jačina i sastav neprijateljskih jedinica:

Neprijatelj je pripadao 7. satniji V lovačke pukovnije i izobraznoj njemačkoj bojni III lovačkog zdruga koji je osiguravao njemačku glavnu radio-stanicu za Balkan. Zapovjednik V lovačke pukovnije je pukovnik Somođi, dok imena ostalih zapovjednika nismo ustanovili.[2]

4) Obostrana situacija:

Naša namjera bila je napasti neprijatelja, likvidirati uporište i uništiti sva skladišta sa municijom i radio-stanicu, dok je namjera neprijatelja bila braniti uporište od našeg napada i osigurati veliku njemačku radio-stanicu koja je služila za cijeli Balkan.

5) Izdate zapovijesti:

Zapovijest za ovu akciju izdao je Štab osječke brigade, koja se prilaže.[3]

6) Vrijeme kad je borba počela:

Borba je otpočela 7. IX o.g. u 12 sati i trajala do 4.30 h 8. IX.

7) Tok borbe:

Borba se uglavnom odvijala povoljno. Poslije prve žestoke vatre domobranska posada u uporištu sva se predala našim jedinicama.[4] Nijemci koji su se nalazili u uporištu ogorčeno su se branili. Glavna borba vodila se oko zgrade gdje je bila smještena radio-stanica, gdje se je i završila. Neprijatelj je bio skučen — zbijen u jednu kasarnu koja je dignuta sa eksplozivom u zrak zajedno sa Švabama koji su bili u njoj.

8) Ishod borbe:

U ovoj borbi postavljeni ciljevi postignuti su u potpunosti. Uporište je likvidirano i sva posada u njemu.

Ubijeno 70 Nijemaca sa nekoliko oficira.

Zarobljeno 200 domobrana sa pukovnikom V lovačke pukovnije pukovnikom Somođi.

Od oružja je zarobljeno:

2 brdska topa 65m/m,
1 teški bacač,
6 puškomitraljeza,

---

[2] i [4] Vidi dok. br. 53.

[3] Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

ŠTAB XII.DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE-VOJSKE
JUGOSLAVIJE
BROJ: 609
DARA: 15/IX 1944 G.

Operativni izvještaj o akciji na nepr.uporište Vrpolje i diverziji pruge.-

Š TABU VI.KORPUSA NOV i POJ

Dostavlja se operativni izvještaj o likvidaciji nepr.uporišta Vrpolje i diverziji glavne pruge Beograd-Zagreb.-

1) Opis položaja:

Položaj koga su koristile naše jedinice za napad bio je povoljan. Oko uporišta teren je ravan, zasijan kukuruzom, ispresjecan kanalima i poljskim putevima. U uporištu su se mogle dobro koristiti kuće za borbu.

Uporište se nalazi na sektoru, sekcija Vinkovci 1:100000.

2) Naziv naših jedinica koje su se borile:

U borbi su učestvovale jedinice Osječke Brigade.

3) Naziv, jačin i sastav neprijateljskih jedinica:

Neprijatelj je pripadao 7 satnici V.Lovačke pukovnije i izobraznoj njemačkoj bojni III.lovačkog zdruga koji je osiguravao njemačku glavnu radiostanicu za Balkan. Zapovjednik V.Lovačke pukovnije je pukovnik Somodji, dok imena ostalih zapovjednika nismo ustanovili.

4) Obostrana situacija:

Naša namjera bila je napasti neprijatelja, likvidirati uporište i uništiti sva skladišta sa municijom i radiostanicu, dok je namjera neprijatelja bila braniti uporište od našeg napada i osiguravati veliku njemačku radiostanicu koja je služila za cijeli Balkan.

5) Izdate zapovjesti:

Zapovjest za ovu akciju izdao je Štab Osječke Brigade, koja se prilaže.

6) ~~Tokxborba~~ Vrijeme kad je borba počela:

Borba je otpočela 7.IXžo.g.u 12 sati i trajala do 4.30.h.8.IX.

7) Tok borbe:

Borba se u glavnomodvijala povoljno. Poslije prve žestoke vatre domobranska posada u uporištu sva se predala našim jedinicama. Njemci koji su se nalazili u uporištu ogorčeno su se branili. Glavna borba vodila se oko zgrade gdje je bila smještena radiostanica, gdje se je i završila. Neprijatelj je bio skučen-zbijen u jednu kasarnu koja je dignuta sa eksplozivom u zrak zajedno sa švabama koji su bili u njoj.

8) Ishod borbe:

U ovoj borbi postavljeni ciljevi postignuti su u potpunosti. Uporište je likvidirano i sva posada u njemu.

Ubijeno 70 Nijemaca sa nekoliko oficira,

Zarobljeno 200 domobrana sa pukovnikom V.lovačke pukovnije pukovnikom Somodji.

Od oružja je zarobljeno:

2 brdska topa 65 m/m,
1 teški bacač,
6 puškomitraljeza,
6 šaraca,
180 pušaka,
8 šmajsera,
15 pistolja,
735 granata za top 65 m/m.
1320 granata za top 37 m/m.
225 granata za haubicu,
170 mina za teški bacač,
30000 mauzer municije,
180 ručnih bombi,
2 luksuzna automobila,
3 motorbicikla,

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 52.

6 šaraca,
180 pušaka,
8 šmajsera,
15 pištolja,
735 granata za top 65 m/m,
1320 granata za top 37 m/m,
225 granata za haubicu,
170 mina za teški bacač,
30000 mauzer municije,
180 ručnih bombi,
2 luksuzna automobila,
3 motorbicikla,
30 bicikla,
13 konja,
5 sedala,
2 radio-stanice,
15 poljskih telefona,
7 km telefon. kabla,
5 vojničkih kola,
10 kola raznog materijala (odijela, fišeklija, noževa itd.),
24 kom. vojničkih samara.

Uništeno:

4 teretna kamiona,
3 vagona topovskih granata,
500.000 puščanih metaka,
glavna radio-stanica,
skladište benzina,
pruga presječena na 80 mjesta

Sav ovaj materijal uništen je zbog kratkoće vremena za izvažanje, pošto je već bio dan i jedinice su se morale povući.

9) Naši gubitci:

U ovoj borbi imali smo 3 poginula i 10 ranjenih. Među poginulim nalazi se sekretar Brigadnog komiteta SKOJ-a drug Jakša.

Izgubljenog ili oštećenog oružja nismo imali.

10) Utrošak municije:

Utrošeno je 7000 puščanih i mitr. metaka, 10 mina za teški bacač, 40 mina za Džon-bul, 20 mina za laki bacač i 30 ručnih bombi.

11) Imena pojedinaca i jedinica koji su se naročito istakli:

U ovoj borbi dobro su se držale sve jedinice, a od pojedinaca naročito se istakao politkomesar IV bataljona drug Pintarić Antun, dok paničara nije bilo.

12) Kritika akcije:

Akcija je bila dobro pripremljena. Donesene odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Akcija je uspjela po predviđenom planu. Nekih naročitih iskustava nije bilo.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik:
Otmar Kreačić

V.d. komandanta, pukovnik:
Mil.[5] Stanivuković

BR. 53

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 15. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA STARE PERKOVCE[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE:
Op. Broj: 610
Dana: 15. IX 1944.god.

Operativni izvještaj o
likvidaciji uporišta
St. Perkovci, dostavlja.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

1) Opis položaja:

Akcija se izvodila na sektoru, sekcija Vinkovci 1 : 100000. Položaj za jedinice koje su napadale bio je povoljan, tj. mogle su se koristiti kuće za privlačenje do neprijateljskih bunkera. Oko uporišta teren je uglavnom ravan, zasijan kukuruzom, ispresijecan kanalima i putevima.

2) Naziv naših jedinica koje su se borile.

U borbi su učestvovale jedinice Osječke brigade.

3) Naziv i sastav neprijateljskih jedinica:

Neprijatelj koji se nalazio u uporištu pripadao je 7 sati II

[5] Narodni heroj Milan Stanivuković, poginuo 28. decembra 1944. u borbi protiv Nijemaca i ustaša kao komandant 12. divizije.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 30—2/II, k. 473.

bojne V lovačke pukovnije. Zapovjednik posade bio je nadporučnik Dorežahin koji je zarobljen.

4) Obostrana situacija:

Naša namjera bila je napasti uporište i likvidirati ga u cijelosti, dok su namjere neprijatelja bile čuvanje pruge i braniti uporište od našeg napadaja.

5) Za ovu akciju ovaj štab nije izdao zapovijest, već je Štab Osječke brigade sam donio odluku za likvidaciju uporišta i izdao zapovijest koja se prilaže.[2]

6) Vrijeme kad je borba počela:

Borba je otpočela 5. IX o.g. u 20.15 čas. i trajala do 3 sata 6. IX o.g.

7) Tok borbe:

Borba je bila vrlo žestoka. Neprijatelj se očajno branio. Naše jedinice uz pomoć teškog oružja uspjele su nakon žestoke borbe da likvidiraju jedan dio posade, jedan dio zarobile, a ostalo se razbježalo. Poslije ovoga pristupilo se uništenju svih bunkera.

8) Ishod borbe:

U ovoj borbi postavljeni zadatak izvršen je u potpunosti, tj. uporište je likvidirano u cijelosti.

Ubijeno 15 nepr. vojnika,
Ranjeno 20 nepr. vojnika,

Zarobljeno:

8 nepr. vojnika i 1 oficir,
1 teški mitraljez,
2 šarca,
1 puškomitraljez,
1 teški bacač,
45 pušaka,
3 šmajsera,
32000 puščane i mitr. municije,
2800 šmajserskih metaka,
232 mine za teški bacač,
20 bombi,
135 raketli,
1 poljsku kuhinju i
8 kola raznog materijala.

Naši gubitci:

U ovoj borbi imali smo 4 ranjena druga, među kojima politkomesar 3. čete I bataljona drug Bjelajac Dragan koji je kasnije umro u bolnici.

[2] Vidi dok. br. 11.

10) Utrošak municije:

U borbi je utrošeno 5500 metaka, 465 šmajserskih metaka, 16 mina za teški bacač, 36 mina za Džon-bul, 11 mina za laki bacač, 5 met. za p-t pušku.

11) Imena lica koja su se dobro držala:

U ovoj borbi dobro su se držali svi pojedinci i jedinice.—

12) Kritika akcije:

Akcija je bila dobro pripremljena. Donesene odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Oko uporišta nije bio dobro postavljen obruč te je mnogim neprijateljskim vojnicima uspjelo pobjeći iz uporišta.[3]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik: **Otmar Kreačić**

V.d. komandanta, pukovnik: **Mil. Stanivuković**

[3] U bojnoj relaciji Zapovjedništva 2. zbornog područja za mjesec septembar o tome piše: „Dne 5. rujna tek. god. oko 23.00 sati odmetnici su, u jačini od 2 brigade, izvršili napad na posadu 7. sati 5. lovačke pukovnije na uporište u s. Perkovci (5 SZ Vrpolje). Nakon borbe od 3 sata posada je bila prisiljena da se povuče, pošto je pretrpjela velike gubitke." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1, k. 60.)

BR. 54

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 15. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKI KAMION KOD MIKANOVACA[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 611
Dana 15. IX 1944. god.

Operativni izvještaj o
akciji kod Mikanovaca.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Dana 9. IX o.g. načelnik štaba Osječke brigade sa Jurišnom četom otišao je u s. Mikanovce gdje je trebao da dođe na pregovore zapovjednik VIII lovačke pukovnije iz Vinkovaca. Po dolasku u selo Jurišna četa se raspodelila u prve kuće u selu. U toku cijelog dana isti nije stigao na pregovore. Oko 18 sati naišao je 1 luksuzni automobil i 2 kamiona sa domobranima. Kad je naišao ovaj luksuzni auto mislilo se da je to u njemu taj zapovjednik, te nisu na isti otvorili vatru, a isti je projurio, za njim su odmah kasnije naišla 2 kamiona sa domobranima i tek tada se vidilo da to nije zapovjednik pukovnije kojega oni očekuju. Borci su na brzinu osuli vatru po kamionima i na luksuzni automobil koji je već bio izmakao. Borba je trajala svega 10 minuta.

Ovom prilikom ubijeno je 20 nepr. vojnika, zarobljena 2 šarca, 9 šmajsera, 20 pušaka, 6 pištolja, a kamioni su spaljeni pošto se nisu mogli zbog nepovoljnog vremena odvesti. Među ubijenim domobranima ubijen je jedan nadporučnik. Po nekim dobivenim podatcima ovo nisu bili domobrani već ustaše presvučeni u domobranska odijela, a može se zaključiti i po tome što su se ogorčeno branili iskakajući iz kamiona i bacali bombe među naše borce.

U luksuznom automobilu u kojem je mišljeno da se vozi zapovjednik VIII lovačke pukovnije nalazio se zapovjednik III

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I.; reg. br. 32—2/II, k. 473.

lovačkog zdruga pukovnik Fric sa jednim njemačkim višim oficirom, koji su iskoristili naše iščekivanje i pobjegli.

Za vrijeme ove kratke borbe nismo imali nikakvih gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik
Otmar Kreačić

V.d. komandanta, pukovnik:
Mil. Stanivuković

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE OD 15. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O BORBI KOD ĐAKOVAČKE SATNICE, PIŠKOREVACA I ĐAKOVA[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 6/2
Dana: 15/IX 1944. g.

Operativni izvještaj o borbi
kod Đak. Satnice, Piškorevaca
i Đakova.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Dostavljamo operativni izvještaj o borbama vođenim kod Djak. Satnice, Piškorevaca i Đakova (sekcija Vinkovci 1.100000).

1) Opis položaja:

Položaji na kojima je vođena borba nisu bili najpodesniji za borbu pošto su ravni, ispresjecani kanalima i poljskim putevima. Kao korisno služio je kukuruz po poljima koji je služio kao zaklon od oka. Kod Čehoslovačke brigade položaj je bio mjestimično šumovit i brežuljkast, ali uglavnom ravan.

2) Naziv naših jedinica koje su se borile:

U borbi je učestvovao I i II bataljon XII ud. brigade, II bataljon Čehoslovačke brigade i II i IV bataljon Osječke brigade.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 33—2/II, k. 473.

3) Naziv, jačina i sastav neprijateljskih jedinica:

Neprijatelj koji je vodio borbu sa jedinicama XII ud. brigade bio je sastavljen od gestapovaca i ustaša u jačini od 800 vojnika sa 3 tenka. Sa Osječkom brigadom borbu je vodio neprijatelj jačine 300 vojnika, naoružan sa 6—7 teških bacača, brzometnim topom i 3 tenka. Naziv njihovih jedinica kao i imena njihovih komandanata nisu ustanovljena pošto nije zarobljeno vojnika iz tih jedinica. Neprijatelj koji je vodio borbu sa Čehoslovačkom brigadom bio je nepoznate jačine.

4) Obostrana situacija:

Naše namjere bile su zaposjesti položaje oko Đakova i ne dozvoliti neprijatelju izlaz iz Đakova, a ujedno tući iz teških bacača samo Đakovo misleći na eventualnu predaju jednog dijela posade iz uporišta.[2]

Namjere neprijatelja bile su da se iz Đakova probije za Osijek, da odbaci jedinice Osječke i Čehoslovačke brigade sa njihovih položaja.

5) Zapovijest za posjedanje položaja izdana je pismeno od strane ovog štaba i štabova brigada, koje se prilažu.

6) Vrijeme kad je borba počela:

Kod XII ud. brigade borba je otpočela 13. IX o.g. u 9 sati i trajala do 10.30 sati. Kod Čehoslovačke brigade istoga dana u 7 sati i trajala sa prekidima do 9 sati. Kod Osječke brigade istoga dana u 15 sati i trajala do 17 sati.

7) Tok borbe:

Kod XII ud. brigade: Neprijatelj je naišao sa tenkovima i pješadijom iz Osijeka i sukobio se sa dvije čete II bataljona koje su bile na položaju ispred Đak. Satnice. Pošto je neprijatelj bio nadmoćan, ove čete su se povlačile u pravcu Đak. Satnice, gdje se nalazio I bataljon, koji je već vodio borbu sa tenkovima koji su prodirali u selo. Tenkovi su tučeni iz protutenkovske puške, ali bez uspjeha, tada je uspjelo sa Džon-bulom oštetiti jedan tenk koji se odmah vratio, a za ovim i ostali tenkovi i pješadija koji su gonjeni sve do ceste Đakovo — Osijek, odakle su isti produžili za Đakovo.

Kod Osječke brigade: II bataljon, koji se nalazio u zasjedi prema Striživojni i Vrpolju, napadnut je najprije od jedne satnije gestapovaca i 40 Nijemaca. Ovaj napad neprijatelja bio je odmah odbijen. Poslije ovoga neprijatelj je došao sa 3 vlaka kao pojačanje sa 250 vojnika iz Vrpolja i teškim oruđem počeli tući naše položaje izvršivši pri tom napad na ovaj bataljon.

---

[2] Opširnije o tome vidi dok. br. 131, 132, 135.

Ovaj napad neprijatelja kao i prvi bio je odbijen. Za ovo vrijeme dok je neprijatelj napadao, manje neprijateljske snage pokušale su vršiti napad na III bataljon koji je ove napade odmah odbio.

Neprijatelj je imao namjeru pod svaku cijenu da odbaci naše jedinice, te je ponovo sa jakim snagama krenuo iz Vrpolja, potpomognut sa 3 tenka i 5—6 teških bacača i protutenkovskim topom, i obasuo naše položaje jakom vatrom iz teških oruđa. Pošto se vidila nadmoćnost neprijatelja, jedinice ova dva bataljona povukle su se u N. Perkovce.

Kod Čehoslovačke brigade: II bataljon ove brigade držao je položaj na ivici šume kod pecare žeste na cesti Đakovo — Selci. Neprijatelj je krenuo iz Đakova u pravcu ovih položaja i nastupao je u streljačkom stroju a sa jednim dijelom zalazio sa boka ovom bataljonu i tukao desno krilo ovog bataljona. Borba je bila dosta žestoka, nakon čega su se jedinice ovog bataljona povukle na trigon. 118 i zauzele novi položaj. Neprijatelj se kasnije vratio u Đakovo.

8) Ishod borbe:

Postavljeni zadaci nisu izvršeni u potpunosti pošto je neprijatelju uspjelo da se probije kroz položaje XII ud. brigade iz Osijeka u Đakovo i da probije položaje Čehoslovačke brigade i potisne naše jedinice.

Ubijeno je 49, ranjeno 65 nepr. vojnika i 1 zarobljen. Od oružja i spreme nije zarobljeno ništa. Oštećen je 1 tenk.

9) Naši gubitci:

U ovoj borbi imali smo 10 poginulih, 37 ranjenih i 7 nestalih koji su svi novomobilisani. Među poginulim nalazi se Uglješić Ljuban, ob. obicir II bataljona Osječke brigade. Među ranjenima komesar Prateće čete II bat. Osječke brigade drug Vadaski Ilija.

Od oružja izgubljene su 2 puške i 1 postolje od t. mitraljeza.

10) Utrošak municije:

U borbi je utrošeno 14680 puščanih i mitr. metaka, 123 mine za teški bacač, 11 mina za laki bacač, 120 šmajserskih metaka, 5 mina za Džon-bul, 5 metaka za p-t. pušku i 13 ručnih bombi.

11) Imena lica i jedinica koja su se istakla u borbi:

U ovoj borbi naročito se istakao Šajaković Stevo, Sjever Stjepan i Baričić Ibro, borci II bataljona XII ud. brigade. Od jedinica dobro se držao cijeli II bataljon Osječke brigade, koji se junački borio protiv mnogo nadmoćnijeg neprijatelja.—

Lica i jedinica koji bi se slabo držali nije bilo. —

12) Kritika akcije:

U ovoj borbi kao iskustvo imali smo to da je nemoguće voditi uspješno borbu sa neprijateljskim tenkovima na terenu koji je potpuno ravan, pošto ovdje tenkovima ne smetaju minirane ceste pošto on ta mjesta zaobilazi i može se kretati preko polja, kao što je i ovaj puta učinio, tj. obišao naša minska polja i počeo manevrisati poljem sa tenkovima i tukao iz istih po našim položajima i jedinicama koje su odstupale.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik:
Otmar Kreačić

V.d. komandanta, pukovnik:
Mil. Stanivuković

BR. 56

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 35. DIVIZIJE NOVJ OD 15. SEPTEMBRA 1944. GODINE[1]

PREGLED SOCIJALNO –
XXXV DIVIZIJE ZA DAN

edinica		Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
			Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policaja, žandara i finansaca	
Štab Divizije i pomoćno osoblje	komand. kadar	10		2	3		2	3		
	boraca	14	1	4		1	7	2		
Straža i kuriri pri štabu	komand. kadar	10	1	8		1				
	boraca	53	9	37		7				
Četa za vezu Divizije	komand. kadar	20	1	17		2				
	boraca	64	5	48	1	7	3			
Izviđačka četa	komand. kadar	12		10	1			3		
	boraca	22		18	1	3				
Diverzantska četa	komand. kadar	11		7	2			2		
	boraca	29		27	2					
Intendantura i radionice	komand. kadar	5		4		1				
	boraca	21	2	8	1	9	1			
Sanitet, prihvatna bolnica i boln. četa	komand. kadar	15	5	7	2		1			
	boraca	63	18	29		9	5	2		
Kurs desetarsko-vodnički	komand. kadar	5		2	1			2		
	boraca	4		4						
I brigada	komand. kadar	224	39	163	14	17	7	4		
	boraca	673	85	525	8	39	14	2		
II Brigada	komand. kadar	246	154	51	10	9	17	4	1	
	boraca	770	552	156	11	24	26		1	
III brigada	komand. kadar	211	15	170	6	6	8	2	4	
	boraca	566	85	425		17	25	8	6	
I art. divizion	komand. kadar	38	9	22	1	1	4		1	
	boraca	153	21	116	3	5	6		2	
Ukupno:	komand. kadar	827[2]	224	463	40	37	39	18	6	
	boraca	2432	778	1397	27	121	87	13	9	

[1] Original (pisan latinicom, mastilom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–9, k. 1234.

[2] Pogrešno zbrojeno. Treba: 807.

NACIONALNOG SASTAVA

15. IX 1944. GODINE

NACIONALNI SASTAV												Primjedba
Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara	Čeha	Nijemaca		
8	1	1										
8	5						1					
8	2											
39	13	1										
18	2											
46	18											
11	1											
16	6											
9	2											
16	13											
3	2											
15	6											
10	4		1									
32	27	1			2		1					
4	1											
4												
182	59		2				1					
486	183	2			1		1					
92	148	3	1	1			1					
106	645	8	2		9							
126	85											
290	276											
32	9											
123	29	1										
503	313	4	4	1			2					
1181	1221	13	2		12		3					

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Lenac M.

Komandant potpukovnik
N. Grubor

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 15. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 33. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA KRIŽEVCE[1]

ŠTAB I BRIGADE
XXXIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 141/44.
Dana: 15/IX 1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj za akciju na neprijateljsko uporište Križevci dne 13. IX 44.

ŠTABU XXXIII DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Prema naređenju Štaba XXXIII divizije, naša brigada dobila je zadatak[2] da zajednički sa jedinicama VII banijske divizije likvidira nepr. uporište Križevci.

Položaj na kojeg je napadala naša brigada, tj. sjeverni i sjeveroistočni dio uporišta Križevci, bio je pogodan za neprijatelja, radi velikog brisanog prostora, kojega je neprijatelj imao ispred svojih bunkera.

Napad na uporište Križevci vršila je I brigada i jedinice VII banijske divizije.[3] Neprijatelj je bio u jačini oko 800 neprijateljskih vojnika. Sastav neprijatelja bili su ustaše i domobrani.

III bataljon sa dvije čete ulazi sa istočne strane u uporište u visini unijatske katedrale presjeca glavnu cestu sa jednom četom, dok druga ostaje sa istočne strane ceste i pristupa razoružavanju bunkera uzduž mjesto sa istočne i zapadne strane ceste u pravcu sjevera do groblja zaključno. Jedna četa tog bataljona ostaje u rezervi pri Štabu Brigade s tim da će dati jednu desetinu koja će vršiti napad na žandarmeriju, koja se nalazi sjeverno od katedrale.

I bataljon kreće istim pravcem kao i III bataljon, opkoljava pučku školu, koja se nalazi južno od unijatske crkve, i pristupa likvidaciji domobranske posade.

II bataljon nastupa sa dvije čete istim pravcem kao i I bataljon od Vrtlin potoka, kreće nizvodno i napada zgradu gimnazije i šupe sa protutenk. topovima. Sa jednom četom pristupa čišćenju bunkera na jugoistočnoj strani grada.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/3, k. 1210.
[2] Vidi zapovijest Štaba 10. korpusa NOVJ, dok. br. 22.
[3] Vidi dok. br. 86.

Štab Brigade nalaziti će se u kućama sjevero-istočno od Križevaca — kota 196 (Cugovec).

Borba je otpočela 13. IX 1944. u 1 sat izjutra.

Jedinice naše brigade približile su se uporištu u 10 sati i 30 minuta, te se je očekivala veza koja je imala doći iz uporišta. Budući da veza nije stigla Brigada je krenula na određeni zadatak. Cijela brigada krenula je u koloni po jedan preko kote 191 na put koji vodi prema slovu (Ž) natpisa Križevci. I bataljon krenuo je tim putem s tim da likvidira jedan bunker i da krene na svoj zadatak. II bataljon je krenuo lijevo od I bataljona da napadne zgradu Gimnazije. U podilaženju bataljona neprijatelj je pripucavao i već bio u bunkerima jer su jedinice VII divizije prije nas otpočele borbu. I bataljon je napao dva bunkera koja su mu sprječavala da krene na zadatak sa jakom vatrom pješadijskog i bacačkog oružja, ali je neprijatelj davao jaki otpor. II bataljon nije mogao da se probije radi velikog brisanog prostora, tim više što je neprijatelj rasvjetljavao prostor ispred sebe sa raketama. Isti bataljon ostao je pozadi I bataljona, te kada I bataljon probije obruč udari iza leđa neprijateljskim bunkerima. Borba se je pooštravala, te su upotrebljeni i džon-buli, ali se ni s time nije ništa uspjelo. III bataljon napao je bunkere desno od I bataljona sa jednom četom, ali nije uspio te je počeo napadati cijeli bataljon i pred samo jutro bi likvidirao iste, jer se je bunkerima približio na vrlo malo odstojanje.

Za vrijeme borbe neprijatelj je tukao naše položaje sa topništvom, kao i bacačima. Borba je trajala do 3.30 sati ujutro. Prema naređenju Štaba XXXIII divizije naša se je brigada povukla sa položaja u 4.20 sati.

U toku te borbe imala je naša brigada 13 ranjenih drugova, od tih komesar II čete II bataljona Horvatić Zvonko i komesar 3 čete I ud. bataljona Gazapi Vlado, kao i komandir Fabijanić 2. č. I bat.

Utrošeno je 710 metaka Mauzer municije, 460 kom. metaka engleske municije, 330 šmajser municije, 22 mine za t. bacač i 17 mina za protutenk. bacač. Od oružja i spreme nije ništa izgubljeno.

Broj ranjenih i mrtvih neprijateljskih vojnika nije mogao biti utvrđen.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Luka Juras

(M.P.)

Komandant, major:
u.z. načelnik:
Potpis nečitak

[4] Zapovjedništvo 1. posadnog zdruga o napadu na Križevce u bojnoj relaciji piše: *„13. IX 1944. g.* Izvršen napad jakim odmetničkim sna-

BR. 58

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 16. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U LICI OD 3. DO 9. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
N O V J
Br. 488/16. IX 1944.

Dostavlja operativni izvještaj za vođenje akcije od 3. IX do 9. IX 1944. godine.

ŠTABU XI KORPUSA N O V J

1.— Opis položaja: Sektor Janjče je pošumljen, kamenit, podesan za podilaženje i odbranu. Sekcija Gospić 1 : 100.000.

Naša II brigada napala je željezničku stanicu Janjče.

Neprijatelj: VI ustaška bojna zaposjela položaje oko ceste Janjče—Lešće. Jačina kao i ime komandanta iste jedinice nepoznato.

2.— Brigada dobila zadatak da likvidira posadu Janjče.

3.— Pismene zapovijesti nisu izdate. Štab Brigade upoznao štabove bataljona sa zadatkom, a na licu mjesta izdao usmenu zapovijest štabovima bataljona.

4.— Borba počela u 3 sata 3. IX 1944. g.

5.— Tok borbe: Napad izvršen sa tri bataljona, sjeverno od puta Janjče—ž. st. Janjče, preko k. 675 i 627, jednu četu uputili prema k. 674, a jednu uz teške bacače koji su bili postavljeni

---

gama na grad Križevac. Napad je počeo u 23.47 sati na zapadnoj strani i na kolodvor. Jakom bacačkom vatrom ušutkani naši topovi, ali su poslie promjene, pod vatrom vatrenog položaja, ponovo otvarali vatru. Poslie ispoljenog najjačeg napada na zapadnu stranu grada, odpočeo je napad i na istočnoj strani sa ciljem prodora.

Svega na jednom mjestu uspio je neprijatelj probiti prvu liniju odbrane, ali je nastala breša zatvorena udarom jednog voda iz pričuve.

Napad je trajao do 06.00 sati, kada su se odmetnici sa teškim gubitcima povukli.

Jednovremeno kada je napadan grad napadnuta je i posada mosta potoka Glogovnice, koja je premoćnim snagama podlegla". (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—4, k. 58).

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 21—1/5, k. 569.

između navedenih kota. Uz pomoć bacača izvršen je juriš na neprijatelja i u prvom naletu desno krilo zbacilo ga sa k. 679 i stjerali ga u zgradu na usjeku ceste zapadno od k. 627 koja je bila utvrđena, odakle je neprijatelj davao žestoki otpor kao i sa k. 627. Poslije prvog juriša jedinice su se zaustavile i utvrdile na zauzetim položajima. Kroz kratko vrijeme ponovljen je juriš uz pomoć bacača koji su tukli k. 627, a u ovom jurišu je lijevo krilo zauzelo prugu južno od k. 627, a kotu i zgradu nije se uspjelo zauzeti.

Cijeneći jačinu neprijatelja i njegovo naoružanje kao i odpor koji je davao, Štab Brigade izdao je usmenu zapovijest bataljonima da se povuku i u 5 i 30 časova bataljoni su se povukli.

6.— Postavljeni zadaci nisu postignuti već samo manji dio. U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih i 10 ranjenih, od mrtvih 5 ostavio na položaju i 300 puščanih metaka.

7.— Naši gubitci: 8 ranjenih, među njima pomoćnik komesara I bataljona Puljanić Ivan i 3 nestala borca.

9.— U ovoj borbi jedinice su se držale dobro a naročito III bataljon na čelu sa zamjenikom komandanta Bataljona poručnikom drugom Rajšić Dmitrom, koji su u prvom naletu zbacili neprijatelja sa k. 679, gdje je neprijatelj ostavio 5 mrtvih.

10. — Kritički osvrt: Brigada je dockan napala tj. nije izvršen proračun vremena za napad i nije napala sa zapadne strane ž. stanice Janjče koji je pravac bio podesan za napad.

5.IX 1944. godine: 31, 32, i 34. ustaška bojna, ojačane sa jednim bataljonom legionera, 2 poljska i 2 brdska topa, 4 tenka od 3 tone i 1 od 18 tona, 1 blinda i 10 kamiona, napali su na položaj koji je držao III bataljon III brigade na prostoru Ljubovo—Bunić.[2] Teren za vođenje akcije pošumljen i isprelaman. Kroz ćisti vodi komunikacija Š. Kula—Bunić, položaj pogodniji za napadača, svojim tlom omogućava manevar većim snagama.

Neprijatelj je imao namjeru da se probije na oslobođeni teritorij u pravcu Korenice prema Gackoj dolini.

III brigada imala je zadatak da ne dozvoli prodiranje neprijatelju na oslobođeni teritorij preko Ljubova.

Zapovijest izdata usmena, a za vrijeme same borbe preko telefona i kurira.

Borba počela 5.IX u 22 časa.

Neprijatelj je napad izvršio sa 4 pravca. Sa jednom kolonom od Š. Kule preko Vukave, Gradine, Jezeranskog vrha i Čubrića vrha ista kolona 6.IX izbila je u Svračkovo Selo i na kote iznad Šalamunića. Druga kolona u isto vrijeme sa motorizacijom od

[2] Vidi dok. br. 123, 124 i 125.

Š. Kule napala je II bataljon koji je držao položaj Veljun—Čardak. Trećom kolonom napao je od Perušića preko Pocrnića i Kuzmanovače k. 921 i 971 — položaje I bataljona. I sa 4. kolonom krenuo je od Perušića—Ivčevića kose i Crnog vrha dok je motorizacija kretala preko Čardaka i Kozjana za Bunić. Neprijatelj je najprije tukao naše položaje sa artiljerijskom i minobacačkom vatrom od Š. Kule i Ličkog Osika, a koristeći noć sa pješadijom podvukao se pod naše položaje koje je držao II bataljon, poslije toga isti položaj osuo jakom artiljerijskom vatrom, izvršio juriš i ovladao položajem. Poslije izvršenog juriša II bataljon je dobio zadatak da se povuče na Pisačušu. III bataljon da posjedne položaj na Debelom brdu odakle će potpomagati prebacivanje II bataljona pri povlačenju na Pisačušu i Prvog koji je dobio zadatak da se prebaci u Dragaševo Brdo u brigadnu rezervu. Prateća četa, četa za vezu i ostali dijelovi koji su se nalazili sa Štabom Brigade povlačili su se u pravcu Pećani—Gorica.

6.IX 1944. god., oko 8 časova, motorizovana kolona koja se kretala iz Čanka za Bunić napala je Štab Brigade i jedinice pri Štabu. U samom povlačenju preko Krbavskog polja, primijetivši neprijateljsku motorizaciju, Štab Brigade izdao je naređenje da se kolona razvije u streljački stroj i u većem odstojanju povuče prema Debelom Brdu. Bataljoni koji su trebali da se povuku na određeni položaj nisu se uspjeli prebaciti. U to vrijeme neprijateljska motorizacija već se spuštala od Kozjana u Bunić. Štabovi bataljona, kad su je primijetili, otvorili su vatru na motorizovanu kolonu i tu su potpomogli povlačenje Štaba Brigade prema Pećanima i Gorici, a zatim su se povukli na položaje iznad Podlapače i Jagodnje i zatvorili pravce koji vode prema Vrepcu—Svračkovom Selu, Pišaću i Šalamuniću. Zatim u prvi sumrak bataljoni su se povukli u sastav Brigade na Goricu gdje su uzeli nove položaje. I bataljon zaposjeo je položaj Debelo Brdo, III Goricu, a II bataljon bio je u brigadnoj rezervi.

Istog dana diverzantska četa postavila je nagazne mine na komunikaciji Bunić—Korenica.

7.IX 1944. godine: Neprijatelj sa motorizacijom i pješadijom krenuo je od Bunića u pravcu Korenice i odatle opet produžio ka Vrelu kod Korenice. Naš Artiljerijski divizion nalazio se na k. 1046 (Tičevo), odakle je tukao neprijateljsku kolonu i pješadiju koja se kretala od Vrpila za Korenicu.

Da bi neprijatelj omeo uspješno dejstvo naše artiljerije otvarao je vatru iz dva topa i tukao prema našoj artiljeriji gdje je uspio sa dvije granate da pogodi u neposrednu blizinu naših topova.

III brigada u 18 časova dobila je naređenje Štaba Divizije da napadne neprijateljski saobraćaj komunikacijom Bunić—Ko-

renica. Toga dana do borbe nije došlo pošto je neprijatelj preko noći izvukao se iz Korenice i otišao prema Babinom Potoku.

Ishod borbe: Postavljeni zadaci pred Brigadu nisu izvršeni pošto je motorizovana kolona iznenadila od Kozjana i onemogućila joj prebacivanje snaga na željene položaje.

Artiljerijski divizion postavljene zadatke izvršio je i sa svojom vatrom usporavao pokret neprijateljske motorizacije i pješadije.

Gubitci neprijatelja: Imao je 25 mrtvih i 10 ranjenih, uništen 1 tenk i 1 kamion na Ljubovu od nagaznih mina. Od oružja nije zaplijenjeno ništa.

Naši gubitci: u ljudstvu III brigada imala je 2 mrtva, 3 ranjena i 2 nestala. Među ranjenim drugovima su komandir III čete Mandić Špiro i vodnik Marić Mile. Od oružja izgubljeno: 1 teški bacač i 3 puške, poginulo 10 tovarnih konja. Artiljerijski divizion imao je 6 ranjenih od topovske granate, među njima vodnik Tišma Ilija. Diverzantska četa: pri postavljanju nagaznih mina na gore pomenutoj komunikaciji poginuo je desetar Opačić Dušan, svojom nepažnjom izazvao je upaljenje mine.

U ovoj borbi utrošeno je 484 topovske granate, 16 mina za teški bacač i 1.100 puščanih i puškomitraljeskih metaka.

Za vrijeme ove akcije jedinice kao cjelina držale su se dobro u borbi. Naročito se istakao zamjenik komandira prateće čete drug Ćuk Svetozar koji je pri neprijateljskom prepadu ispred tenkova sa 10 koraka iznio cijev od teškog bacača.

Kritički osvrt: U ovoj akciji Štab III brigade nije pravilno ocijenio situaciju, te je došlo do iznenađenja i za vrijeme same borbe nije imao jedinice u ruci. Rukovanje sa borbom nije bilo dobro.

7.IX 1944. godine: Neprijatelj u svome prodoru zauzeo je k. 970 (Mihaljevac). Napadnut od III bataljona II brigade i protjeran sve do ceste Korenica—Vrelo kod Korenice, a zatim nastavio u sadejstvu minobacačkom i mitraljeskom vatrom tući po motorizovanim kolonama i pješadiji.

Istoga dana u 19 časova neprijatelj je, povlačeći se od Vrela kod Korenice prama Babinom Potoku, naišao na postavljene nagazne mine na Homoljačkom polju gdje su mine digle u vazduh 1 tenk i 1 kamion koji je bio pun vojske. U ovoj akciji neprijatelj je imao 45 mrtvih i 20 ranjenih vojnika. Zaplijenjene su 52 kompletne mine za teški bacač, 1 kareta i 1 ham za konja, 1 konj ubijen.

Naši gubitci: 1 drug ranjen, 1 nestao.

U akciji utrošeno 860 metaka puščanih i puškomitraljeskih i 71 mina za teški bacač.

Za vrijeme ove akcije bataljon kao cjelina bio je energičan a naročito pri napadu na k. 970 gdje je neprijatelju nanio gubitke.

9.IX 1944. godine: IV bataljon II brigade noću u 3 sata izvršio je napad na neprijateljsko uporište Čelopek (k. 528) kod Ličkog Petrovog Sela.

Istu kotu u samom podnožju sa zapadne strane neprijatelj je utvrdio a osim toga ojačao je sa teškim bacačima. Bataljon nemajući tačne podatke izvršio je napad noću u 3 i 20 časova gdje nije uspio iako je prišao na blisko odstojanje sa dvije čete i pobacali ručne bombe u neprijateljske bunkere. Poslije toga neprijatelj je koncentrisao mitraljesku i minobacačku vatru, a zatim izvršio kontrajuriš gdje su čete morale da se povuku.

Gubitci neprijatelja su nepoznati.

Bataljon je imao 1 mrtvog vodnika Ritt Vitomira i 3 ranjena borca.

U ovoj akciji utrošeno je 350 puščanih i puškomitraljeskih metaka i 40 ručnih bombi.

Kritički osvrt: Bataljon nije izvršio svoj zadatak. U zadatku je imao da izvrši prepad na pomenutu kotu sa ciljem ispitivanja jačine neprijateljskih snaga.

Za ovu učinjenu grešku Štab Brigade uzeo na odgovornost Štab Bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Lenac. M.**

Komandant, potpukovnik: **N. R. Grubor**

(M.P.)

BR. 59

UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 17. SEPTEMBA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA O ZAPOSJEDANJU LUKA I PRISTANIŠTA I PREUZIMANJU PLOVNIH OBJEKATA[1]

GLAVNI ŠTAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE I
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE
Op. Broj: 68/44.
17.IX 1944.

Zaposjedanje luka i pristaništa i preuzimanje plovnih objekata.

Luke i pristaništa biti će od prvoklasnog značaja za snabdijevanje i vezu naše zemlje sa spoljnim svijetom. Zato je od prvoklasne važnosti za nas da se ove luke i plovni objekti u njima spasu od neprijateljskog uništenja i da se što prije zaposjednu od strane vojske, preuzmu objekti i postrojenja i hitno usposobe za uporabu.

Treba imati na umu da su okupatorske jedinice već digle u zrak neka lučka postrojenja, a da su mnoga pripremljena za rušenje. Kod plovnih objekata — parobroda — na strojevima i mašinama već su ugrađene paklene mašine. Neprijatelj je dakle pripremio sve da bi nas lišio ovih dragocjenih transportnih sredstava i postrojenja za njihovo iskorišćenje.

Zato se našim štabovima, koji imaju sektor obale, nameću dvije vrste zadataka koje treba riješiti u zajednici sa komandama nadležnih obalskih sektora.

1) Sprečavanje neprijatelja u rušenju lučkih postrojenja (dokova, lukobrana, dizalica, slagališta, svjetionika, željeznica, mostova) i plovnih objekata (parobroda, jedrenjaka, ostalih pomorskih brodova) itd.

2) Zaposjedanje luka i lučkih postrojenja i preuzimanje plovnih objekata do dolaska mornaričkih oficira.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 15— 1/1, k. 111/A.

1. — *Sprečavanje neprijatelja u rušenju.*

Treba odmah pristupiti organizaciji lučkih službenika i mornara na plovnim objektima. Ove organizacije, krećući se slobodno po ovim objektima, biti će u mogućnosti da saznadu gdje su postavljene mine i paklene mašine, tip ovih mašina, na koje su vrijeme tempirane i na koji se način demontiraju. Ovim organizovanim službenicima i mornarima staviti u zadatak, da pod svaku cijenu sabotiraju ove paklene mašine, a odmah — pošto se udalji lice koje je aktiviralo mašinu, istu demontiraju i spriječe eksploziju.

Sa ovim licima održavati stalno vezu i ukazivati im svu potrebnu pomoć.

2. — *Zaposjedanje luka i lučkih postrojenja.*

Pošto će kopnene operativne jedinice vjerovatno osvajati ili ulaziti u oslobođene luke bez prisustva mornaričkih štabova ili njihovih oficira, to je potrebno učiniti sljedeće do preuzimanja vlasti po našim pomorskim vlastima:

a) Luku, ukoliko je zatvorena, ne otvarati je (luka može biti zatvorena zaprečnom mrežom).

b) Ukoliko je luka otvorena, ne dozvoliti isplovljavanje ni jednom plovnom objektu, bez obzira koje nacionalnosti (koju zastavu vije, da li našu ili ma koje strane države).

c) Dozvoliti uplovljavanje svim plovnim objektima bez obzira na nacionalnost (zastavu), ali istima ne dozvoliti ponovno napuštanje luke.

d) Da bi zabrana isplovljavanja bila i praktično sprovedena, na pogodnim točkama same luke (lukobran, gatovi) postaviti teška oružja (topovi, mitraljezi, bacači).

e) Zabraniti kretanje po luci. Pred sve magazine postaviti stražu.

f) Mornaričke ustanove, slagališta mornaričkog materijala, slagališta brodograđevnog materijala, kao i sve ostalo što su upotrebljavale neprijateljske mornaričke vlasti, ostaviti netaknuto. Ništa ne evakuisati i u potpunom redu predati našim pomorskim vlastima.

g) Posade plovnih objekata koji se zateknu u luci zadržati na istima pod prijetnjom najstrože kazne i ukoliko bude potrebno staviti objekt pod stražu.

h) Odmah po dolasku u luku, saslušati sve službenike lučkih vlasti (peljare, činovnike, finance, lučku policiju) i od njih prikupiti podatke o položenim minama na ulazu u luku, odnosno o slobodnim prolazima u luku i iz luke, o miniranim objektima

u luci i lučkim postrojenjima. Na koji način su minirani, i na koji način se vrši paljenje. Sa vlastitim sredstvima i grupama minera odmah pristupiti uklanjanju postavljenih mina.

Ovaj predmet priključiti predmetu — zaposjedanje gradova.[2]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Žigić Rade, v.r.

Komandant, general-lajtnant: Gošnjak Ivan, v.r.

BR. 60

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 17. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU 2. DIVERZANTSKOG BATALJONA OD 20. JULA DO 24. AVGUSTA[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 232
17.IX 1944. god.

Diverzije.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Dostavlja se operativni izvještaj o izvršenim akcijama II diverzantskog bataljona u vremenu od 24.VII 1944. god. do 24. VIII 1944. god., kao i za izvršene akcije u mjesecu julu, za koje su naknadno dobiveni podaci.

20.VII 1944. Na pruzi Sunja—Kostajnica, kod Majura, sječena je pruga na 2 mjesta. Promet je stajao 2 sata.

22.VII 1944. Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Sunje, sječena je pruga na 4 mjesta. Promet je stajao 12 sati.

23.VII 1944. Na pruzi Karlovac—Ljubljana, između Ozlja i Zorkovca, sječena je pruga na 11 mjesta u saradnji sa Karlovačkim odredom.

[2] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 36—1/1, k. 111.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 28—1/6, k. 426 A.

24.VII 1944. Na cesti Vel. Gorica—Kravarsko, između Vel. Bune i Kravarskog, dignuta su u vazduh nagaznom minom civilna kola sa konjskom zapregom. Sve je uništeno.

Na pruzi Zagreb—Sisak, između Mraclina i Vel. Gorice, postavljena je mina koju je banda pronašla.

Na pruzi Sunja—Kostajnica, kod Majura, postavljena je mina, ali su u isto vrijeme počeli mineri VII udarne divizije da trgaju prugu, te je banda zapucala na prugu i na nas, te smo se morali povući prije nego što smo dospjeli minu postaviti.

25.VII 1944. Na pruzi Karlovac—Ozalj, između Zorkovca i Ozlja, sječena je pruga na 4 mjesta u saradnji sa Karlovačkim odredom. Promet je stajao 4 sata.

Na pruzi Zagreb—Karlovac, između Draganića i Karlovca, dignut je u vazduh kontrolni vlak. Uništena su 3 vagona, a lokomotiva je oštećena. Mrtvih i ranjenih nije bilo, ali je broj njihov nepoznat. Promet je stajao 12 sati.

26.VII 1944. Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Sunje, dignut je u vazduh kontrolni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Mrtvih je bilo 9, a ranjenih 13. Promet je stajao 8 sati.

Na pruzi Sunja—Kostajnica, kod Gor. Hrastovca, dignut je u vazduh ustaški radnički vlak. Uništen je vagon, dok je lokomotiva oštećena. Promet je stajao 12 sati.[2]

Na pruzi između Lekenika i Grede postavljena je mina, ali su se mineri morali povući za vrijeme rada, jer je naišla patrola. Poslije su se vratili nazad radi ponovnog postavljanja, ali je patrola ponovno naišla i minu pronašla, pošto nije bilo dovoljno vremena za njeno maskiranje.

Na pruzi između Odre i Vel. Gorice postavljena je mina. Banda je ovaj rad posmatrala, te je po našem odlasku minu izvadila.

27.VII 1944. Na pruzi Karlovac—Ozalj između Mahičnog i Karlovca dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak. Uništena je cijela kompozicija osim 3 vagona, tj.: 1 lokomotiva, službena kola i 3 va-

[2] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 143.

gona, dok su 3 vagona oštećena. Broj žrtava nepoznat. Promet stajao 24 sata. Na pruzi Sunja—Kostajnica kod Hrastovca uz sadejstvo I brigade VII divizije čekan je u zasjedi oklopni vlak, koji nije došao.

28.VII 1944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Siska i Grede, dignut je u vazduh radnički pomoćni vlak, koji je išao u pomoć osobnom. Uništena su 3 vagona, a lokomotiva je oštećena. Broj žrtava nepoznat. Promet stajao 15 sati.[3]

Na pruzi između Grede i Siska dignut je u vazduh osobni voz sa vojskom i civilima. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. Broj žrtava nepoznat.[4]

Na pruzi Sunja—Hrastovica, kod Hrastovice, dignut je u vazduh njemački oklopni voz sa vojskom. Uništena su 3 oklopna vagona, a lokomotiva je oštećena kao i 1 oklopni vagon. Promet je stajao 12 sati. Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Šaša, dignut je u vazduh osobni vlak sa vojskom i civilima. Uništena je cijela kompozicija, tj. 1 lokomotiva, 6 vagona osobnih i nekoliko teretnih. Broj žrtava nepoznat. Promet je stajao 9 sati.

29.VII 1944. Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Staze, na stanici su uništena 2 skretnička srca. Prilikom popravka istih, zadržali su se 1 putnički i 1 transportni vlak, koji su bili bombardovani od strane savezničkih aviona, koji su u tom momentu naišli. Uništene su obje lokomotive i veći broj vagona. Žrtve: 1 njemački oficir i 3 domobrana, ranjeni veći broj. Promet je stajao 13 sati.[5]

Na pruzi Bos. Novi—Bihać, kod Blatne, dignut je u vazduh oklopni vlak. Uništena je lokomotiva i 1 oklopni i 1 obični vagon. Posada cijela pobijena. Promet stajao 12 sati.[6]

30.VII 1944. Na pruzi između Odre i Vel. Gorice postavljena je mina koju je banda pronašla i ujutro izvadila.[7]

31.VII 1944. Na aerodromu Kurilovec kod Vel. Gorice bačeno je u vazduh 200 tona aeroplanskih bombi. Akciju je izvršila 3. četa Bataljona.[8] Na pruzi Zagreb—

[3] i [4] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 144.
[5] i [6] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 146.
[7] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 106.
[8] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4—24/13/I, k. 429 A.

Sisak, između Mraclina i Vel. Gorice, bačen je u vazduh njemački transportni vlak sa vojskom i ratnim materijalom. Uništena je lokomotiva i 4 vagona, a 6 vagona je oštećeno. Promet je stajao 10 sati . Broj žrtava nepoznat.[9]

1.VIII 1944. Na pruzi između Draganića i Karlovca dignut je u vazduh kontrolni vlak. Uništena su 4 vagona, a lokomotiva je oštećena.[10]

Na pruzi Zagreb—Beograd, između Blinjskog Kuta i Sunje, [Diverzantski bataljon] u saradnji sa 1 četom VII divizije dignut je u vazduh njemački transportni vlak. Uništeno je 8 vagona. Broj žrtava nepoznat. Promet je stajao duže vrijeme.[11]

Na pruzi između Karlovca i Draganića dignut je u vazduh kontrolni vlak sa radnicima. Uništena su 3 vagona. Broj mrtvih i ranjenih nije poznat. Promet stajao 12 sati.

Na pruzi između Turopolja i Peščenice postavljen je pakleni stroj, koji je ubio 2 domobrana, a 1 ranio.

2.VIII 1944. Na pruzi Bos. Novi kod Odre dignut je u vazduh njemački transportni vlak sa vojskom i ratnim materijalom. Izgorjele 2 cisterne sa naftom i 4 vagona na kojima je bio 1 kamion i 1 protuoklopni top, koji su unišeni od vatre. Mrtvih 33 a ranjenih 15 ustaša. Promet je stajao 24 sata.[12]

3.VIII 1944. Na pruzi između Vel. Gorice i Mraclina dignut je u vazduh osobni vlak sa vojskom i civilima. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a 2 vagona su iskočila iz šina. Broj žrtava nepoznat. Promet stajao 10 sati.

4.VIII 1944. Na pruzi Sunja—Kostajnica, kod Sunje, dignut je u vazduh njemački kontrolni vlak. Uništena je lokomotiva i 2 vagona, dok je 1 vagon oštećen. Broj žrtava nepoznat.[13] Promet stajao 8 sati.

Na pruzi između Zdenčine i Desinca sječena je pruga na 40 mjesta. Srušen je most duljine 30 metara i trospratni armiranobet. bunker. Oklopni vlak, koji je zajedno sa bunkerom čuvao taj most, oštećen je minama iz engl. bacača. Vlak

[9] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 106.
[10] i [11] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 107.
[12] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 108.
[13] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 110.

je pobjegao, a banda se je iz bunkera razbježala, te je bunker zauzet i dignut u vazduh. Akciju je izvršila naša jedna četa u saradnji sa 1. bataljonom T.P.O. Na pruzi između Vel. Gorice i Turopolja dignut je u vazduh jedan vlak. Podatke očekuje se dobiti.[14]
Na povratku iz akcije, prolazeći kroz s. Vukovinu, naišli su mineri na 4 ustaše, koji su bili razoružani od istih i predati 2 bataljonu T.P.O.

5.VIII 1944. Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Šaša, postavljena je mina koju je banda pronašla.
Na pruzi između Odre i Sv. Klare sječena je pruga na 10 mjesta.

6.VIII 1944. Na pruzi između Turopolja i Peščenice sječena je pruga na 12 mjesta. Promet je stajao 8 sati.
Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Šaša, dignut je u vazduh njemački transportni vlak. Uništene su 2 cisterne sa benzinom, tender, službena kola i 1 vagon natovaren automobilom, dok je lokomotiva oštećena. 1 željezničar mrtav, 2 domobrana ranjena. Promet stajao 22 sata.[15]

7.VIII 1944. Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Blinjskog Kuta, dignut je u vazduh radnički ustaški vlak. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. Mrtvih ima 7, ranjenih 12. Promet je stajao 12 sati.[16]

8.VIII 1944. U Blinjskom Kutu uhvaćen je ustaški krvnik Mile Matijević. Isti je ubijen.

9.VIII 1944. Na zasjedi na cesti Zagreb—Sisak, kod Grede, sačekala su dva diverzanta luksuzni automobil u kome su se vozili 7 njemačkih oficira i poznati krvnik Faget iz Siska. Rezultat akcije se očekuje. Na pruzi između Siska i Grede dignut je u vazduh specijalni noćni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Promet je stajao 7 sati. Navodno su u vozu bili 1 njemački general i mađarski ministar, koji su bili teško ranjeni, a navodno i poginuli.
Na pruzi Zagreb—Beograd, kod Blinjskog Kuta, dignut je u vazduh njemački brzi vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Broj žrtava nepoznat. Promet stajao 15 sati.

---

[14] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 111.
[15] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 112.
[16] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 113.

Na pruzi Zagreb—Sisak, između Vel. Gorice i Mraclina, dignut je u vazduh transportni vlak sa vojskom i ratnim materijalom. Uništena je lokomotiva i 3 vagona, a 1 vagon je bačen iz šina. Mrtvih ima 40, a ranjenih 62. Promet je stajao 12 sati.

Na pruzi Sunja—Bos. Novi, kod Majura, dignut je u vazduh ustaški oklopni vlak. Uništen je 1 okl. vagon sa cijelom posadom, a lokomotiva je oštećena, dok je 1 vagon izbačen iz šina. Mrtvih 30, a ranjenih 17 Nijemaca. Promet je stajao 8 sati.

Na pruzi između Zdenčine i Desinca sječena je pruga na 18 mjesta u saradnji sa T.P.O. Promet je stajao 14 sati.[17]

10.VIII 1944. Na pruzi između Rečice i Karlovca dignut je u vazduh most duljine 20 metara.

Na pruzi Bos. Novi—Bihać, kod Čađavice, postavljena je mina, koja je bila pronađena.

11.VIII 1944. Na pruzi između Gen. Stola i Zvečaja dignut je u vazduh sastav od dva vagona, koje su gurali dvojica ustaša. Sve je uništeno.

Na pruzi između Gen. Stola i Zvečaja dignut je u vazduh podvožnjak i sječena je pruga na 14 mjesta u saradnji sa 3. bat. III brigade VIII divizije. Promet je stajao duže vrijeme.

12.VIII 1944. Na pruzi između Dubrava i Ogulina dignut je u vazduh ustaški vlak. Podatci još nedostaju. To je bio jedini vlak, koji je bio na tom otsjeku pruge.

13.VIII 1944. Na pruzi između Zdenčine i Horvata sječena je pruga na 20 mjesta u saradnji sa T.P.O. Nadalje je napadnut i oštećen betonski bunker sa 8 mina iz engleskog bacača. Banda je iz njega pobjegla.

16.VIII 1944. Na pruzi između Zvečaja i Duge Rese sječena je pruga na 41 mjestu, te su uništene 41 šine. Akcija je izvršena u saradnji sa jednom četom III brigade VIII divizije.[18]

Na pruzi između Vel. Gorice i Mraclina dignut je u vazduh njemački voz sa ranjenicima. Uništena je lokomotiva, koja leži u grabi, i 4 vagona, koji su uslijed tempirane mine potpuno

[17] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 114.
[18] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 123.

izgorili, a 1 vagon je oštećen. Ranjenici i posada svih 4 vagona su izgorili, a samo 11 ih se uspjelo spasiti, među kojima i 1 njemački viši oficir, kome je slomljena noga. Promet je stajao 13 sati. Nijemci, koji su došli poslije katastrofe, na licu mjesta su objesili 4 Čerkeza, koji su na tom sektoru čuvali prugu.

U svim ovim akcijama jedinice II diverzantskog bataljona nisu imale nikakvih gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
V. Holjevac

KOMANDANT, pukovnik,
Oreščanin Bogdan

(M.P.)

BR. 61

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 17. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA JEDINICA UNSKE OPERATIVNE GRUPE U AVGUSTU[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 237
17. rujna 1944.

Operativni izvještaj o borbama Unske grupe od 1. do 31.VIII 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Noću 3/4.VIII 1944. I brigada imala je zadatak da poruši most jugozapadno od Cazina na cesti Cazin—Ostrožac kod Puškara. Sekcija Bihać 1:100.000.

Svi bataljoni posjeli su određene položaje osim I bataljona koji je zbog nepoznavanja terena zaposjeo Grebljače sjev. istočno od Cazina. Bataljon koji je imao zadatak da sruši most u potpunosti je izvršio dobiveni zadatak.

Osim toga postavljene su nagazne mine na pomenutoj cesti.

Neprijatelj, u jačini jedne satnije, izišao je 4.VIII oko 07,00 sati od Donje Koprivne i došao za leđa I bataljonu. Neprijatelju

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 29—6, k. 426 A.

je uspjelo da razbije mitraljesko odjeljenje koje se nalazilo u zaštitnici i da napadne bataljon. Bataljon je bio prisiljen da se probija kroz neprijateljske redove i uz pomoć drugih bataljona neprijatelj je bio protjeran za Cazin.

Neprijateljski gubitci iznose 10 mrtvih. Od mina koje su postavljene na cesti Cazin—Ostrožac poginuo je jedan ustaški špijun i dva vojnika koje je isti vozio, poginula su 2 konja i uništena 1 kola.

Naši gubitci: 1 drug teže ranjen, ubita 4 konja i izgubljen 1 teški mitraljez. Utrošeno 1.200 puščanih metaka.

Do iznenađenja došlo je zbog toga što su civili otkrili našu zasjedu i prikrivenim terenom doveli do naših položaja neprijatelja. Zbog pošumljenosti terena bilo je nemoguće kontrolisati i spriječiti pokret neprijatelja.

9.VIII dva bataljona I brigade imali su zadatak da pročiste Donju i Gornju Koprivnu od domaćih ustaša i zelenaša. Bataljoni su izvršili zadatak i smjestili se u Konjodoru, gdje ih je iz Cazina tukla neprijateljska artiljerija.

Naših gubitaka nije bilo osim 3 ranjena druga od artiljerijske vatre. Neprijatelj nigdje nije prihvatio borbu.

10.VIII 1944. dva bataljona II brigade imali su zadatak da miniraju cestu Cazin—Ostrožac i da tu postave zasjede. Miniranje ceste je izvršeno. Civili su prokazali neprijatelju mjesto zasjede i neprijatelj je uspio da bočno napadne zasjedu.

Borba je počela u 08,00 sati i trajala do 11 sati. Neprijatelju je uspjelo da odbaci bataljon koji se nalazio u selu Nadarevićima. Poslije zauzeća položaja u selu Nadarevićima neprijatelj nije dalje nastupao.

Naši gubitci: 1 mrtav, i to komandant III bataljona poručnik Herceg Omer i 1 drug koji je bio ranjen.

Utrošeno je 1.400 puščanih i mitraljeskih metaka.

U ovoj borbi nije se snašao Štab II bataljona II brigade, te je isti pozvan na odgovornost.

U ovoj borbi nije bilo potpomaganja i uzajamne pomoći između naših bataljona.

11.VIII 1944. neprijatelj je tukao artiljerijom položaje I brigade na Barskoj, Hadžićima i Skokovima. Pod zaštitom artiljerijske vatre dvije neprijateljske kolone pošle su iz Cazina i uspjele da potisnu naše snage sa položaja. Borba je počela u 9 sati, a završila se u 13 sati. Kombinovanim napadom na front i bok neprijatelja, neprijatelj je natjeran u paničan bijeg prema Cazinu.

Neprijateljski gubitci iznose 10 mrtvih.

Naši gubitci: 2 mrtva i 4 ranjena, svi od artiljerijske vatre. Zaplijenjena su 3 redenika sa municijom za šarac.

Utrošeno 3.200 puščanih i mitraljeskih metaka.

Iz ove borbe možemo izvući slijedeću pouku, da sa snagama ne posjedamo položaje za koje neprijatelj znade da se na njima nalaze naše jedinice, već te položaje posjesti sa manjim snagama, a kad neprijatelj dođe položaju izvršiti na njega protivnapad napadajući ga bočno i frontalno, potpomognut sa minobacačkom vatrom.

14.VIII 1944. I brigada nalazila se na položajima kod Skokova dok su manji dijelovi bili upućeni da miniraju cestu Ostrožac—Cazin. Neprijatelj, saznavši za snage na cesti Cazin—Ostrožac, iste je izmanevrisao i krenuo sa dvije jače kolone prema položajima na Skokovima.

Usljed jake artiljerijske vatre naše snage su se povukle sa položaja i neprijatelj je uspio da zauzme napuštene položaje na Muratovu brdu.

Štabu I brigade naređeno je od strane Štaba Unske grupe da protjera neprijatelja.

Borba je počela u 14 sati i trajala do 14,45 sati. Neprijatelj je protjeran za Cazin izgubivši 7 mrtvih i veći broj ranjenih. Podatci o gubitcima neprijatelja primljeni su iz Cazina.

Utrošeno je 1.800 puščanih i mitraljeskih metaka i tri granate od teškog bacača.

Naši gubitci: 1 mrtav i 3 ranjena druga.

16.VIII 1944. II ud. brigada VII udarne divizije, koja je bila pod komandom Štaba Unske grupe, dobila je zadatak da zaposjedne položaje na lijevoj obali Une, a manje dijelove sa minerima da prebaci preko rijeke Une, te da onesposobi željezničku prugu Bihać—Bosanski Novi na odsjeku Blatna—Čađavica.[2] Brigada je zadatak izvršila uništivši 500 metara željezničke pruge, a pritom postavila nagazne mine na cesti Otoka—Bosanski Novi na koje je naišao neprijateljski kamion sa vojskom. Broj poginulih i ranjenih nije poznat koji su bili na kamionu.

Saobraćaj na pruzi bio je obustavljen 52 sata.

Utrošeno je 60 kg eksploziva, 30 kapsla sa kordom, 3 nagazne protutenkovske mine.

18.VIII 1944. II brigada koja se nalazila na sektoru Drežnika izvršila je fingirani napad na Vaganac potpomažući VIII udarnu diviziju koja je vodila tada operacije u Lici.[3]

U ovom fingiranom napadu utrošeno je 790 puščanih i mitraljeskih metaka.

22.VIII do 25.VIII 1944. I brigada imala je zadatak da vrši čišćenje zelenaša u selima: Todorovo, Čaglica, Vrnograč, Vrno-

[2] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 123.

[3] Od jedinica 8. divizije u Lici se tada nalazila samo 2. brigada. Ona je vodila borbe na komunikaciji Prijeboj — Plitvički Leskovac (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 48).

gračka glavica, Vrevarevac, i od Vrnograča prema Podzvizdu i Velikoj Kladuši. Uhvaćeno je 35 zelenaša sa 5 pušaka od kojih je 1 stavljen pod vojni sud i strijeljan pred strojem.

26.VIII 1944. II brigada vršila je fingirani napad na Cazin i minirala cestu Ostrožac—Cazin.

Uništena su 1 vojnička kola, 2 konja, 2 vojnika. Utrošeno 370 puščanih i mitraljeskih metaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar: **V. Holjevac** (M.P.) Komandant, pukovnik: **Oreščanin Bogdan**

BR. 62

IZVJEŠTAJ 1. MUSLIMANSKE BRIGADE OD 17. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU UNSKE OPERATIVNE GRUPE O NAPADU NA USTAŠE U CAZINU[1]

ŠTAB
I MUSLIMANSKE BRIGADE
Br: sl. 1944.
Dana 17. septembra 1944.

Operativni izvještaj
dostavlja.

ŠTABU UNSKE OPERATIVNE GRUPE IV KORPUSA NOVJ

Položaj

12. o.mj., prema zapovijedi Štaba Grupe, naša brigada izvršila je pokret iz Todorova preko Skokova u pravcu Cazina sa zadatkom da napadne Cazin sa još 1 kordunaškom brigadom (u zajednici) i u potpunosti likvidira isto uporište.

Selo Cazin nalazi se u kotlini, a oko njega nalaze se dominantne kote, a nasred sela ima ruševina (gradina), zidana od kamena, koja je bila najviše utvrđena. U samom Cazinu ima dovoljan broj zidanih kuća iz kojih neprijatelj nije davao otpora, već je najveći otpor davao iz Gradine, a i okolnih kota, kao na pr. Žegar—Klisa—Bašta i Borika. Zemljište je obilježeno na sekciji Bihać razmjera 1:100.000 iz koje se vidi.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/1–15, k. 1616.

Od naših jedinica učestvovalo je u borbi: 3 bataljona sa pratećom četom i Kordunaška brigada[2] isto sa tri bataljona sa svojom pratećom četom i nešto protivkolaca. U potpomaganju obiju brigada učestvovala su tri tenka i 1 blinda, kao i Brdski i Haubički divizion (dijelovi).

Neprijateljsku posadu sačinjavale su 3 ustaške satnije, 25 domobrana, 10 legionara sa 1 podoficirom, i sve je bilo pod zapovjedništvom zastavnika Bajre Keserovića (Baba), koji je ujedno bio i komandant mjesta Cazina. Neprijateljska posada u Cazinu bila je isturena kao predstraža komunikaciji Bihać—Krupa—Otoka—Novi. Odlukom Štaba Grupe i Štaba IV korpusa[3] ta je posada napadnuta i uništena, što je mnogo korisno za učvršćenje naše pozadine, naših jedinica, kao i za mobilizaciju novih snaga. Za napad je izdana pismena zapovijed koju prilažemo uz operativni izvještaj, a iz koje se vidi raspored naših jedinica.

Borba je počela 13. septembra u 5 sati i 30 minuta u jutro i trajala je do 7 sati. Prilikom razvođenja jedinica na polazne tačke za napad, kojeg vjerojatno neprijatelj nije očekivao, i zbog toga smo takvog mišljenja da je bio iznenađen i borci su se privukli na blisko odstojanje neprijateljskim utvrđenjima. Kada su borci se privukli na odstojanje od 30 metara i dok je bila uspostavljena telefonska veza sa svim štabovima, a to je bilo do 5 sati i 30 minuta, otvorena je iz automatskih oružja i pušaka vatra bez artiljerijske pripreme, pošto smo računali na slabost neprijatelja i nadmoćnost naših snaga u ljudstvu i oružju. Nakon nekoliko minuta otvorena je iz naših pratećih oružja brza paljba a u isto vrijeme i artiljerija je dejstvovala, gdje je neprijatelj očevidno bio zbunjen i nastalo je kod neprijatelja komešanje i na to je Štab IV bataljona donio odluku i u isto vrijeme jedna četa izvršila je juriš do topova, gdje je neprijatelj dva puta odbacio, a u isti momenat i I bataljon vršio je pritisak prema topovima, dok je III bataljon, koji je išao niz Klisu i Žegar, sa koncentričnom vatrom automatskog oružja, bombašima i 1 teškim bacačem uspio zbaciti na juriš neprijatelja iz rovova, gdje je nastavio proganjanje prema gradu. U to vrijeme stigli su i naši tenkovi koji su potpomagali i našu pješadiju i neprijatelj je pokušao sa jakim snagama da se probije u pravcu IV bataljona kao i praznog prostora, koji je bio između našeg IV bataljona i bataljona Kordunaške brigade, koji se nalazio na Gnjilovcu, i uspjelo je manjem dijelu neprijateljskih vojnika da se probije, a može se zaključiti da ih je na tom mjestu najviše uništeno kad

[2] Odnosi se na 1. brigadu 8. divizije. Druga brigada te divizije obezbjeđivala je napad na Cazin sa pravca Ostrožac — Cazin (vidi dok. br. 63).

[3] Vidi zapovijest Štaba 4. korpusa NOVJ, dok. br. 27.

su se pomiješali sa našim IV bataljonom i 1 četom I bataljona, jer je bila najoštrija borba na istom mjestu, a to je na bezimenoj koti između Gnjilovca i Bašta. Nakon završene borbe izvršen je pretres svih sela okolice Cazina i samog Cazina sa dva bataljona, dok je jedan bataljon pratio zarobljenike i ratni materijal a 1 bataljon držao je stražu pokraj vojničkih magazina i održavao red u samom gradu da ne bi došlo do pljačke. U 3 sata istog dana slijedila je nova zapovijed i izvršili smo pokret u Slatinu, Čizmiće, Semaniće i Gradinu, pošto je neprijatelj prodirao sa jačim snagama iz Ostrošca u pravcu Cazina i iz Vrste u pravcu Turske Gate. Naš bataljon koji je čistio teren oko Gradine od razbjeglih ustaša iz Cazina čuo je gdje se vodi borba kod Turske Gate sa 1 bataljonom II brigade i nastavio je sa maršem u pravcu gdje se vodila borba (samoinicijativno) i gdje je baš stigao na vrijeme i ispomogao bataljon Druge brigade, gdje su bandu natjerali u bijeg i nanijeli joj gubitke, a kada je neprijatelj sa nadmoćnijim snagama prodro iz Ostrošca u pravcu Gnjilovca—Cazina, II kordunaška brigada povukla se u pravcu Semanića i Gradine i na to smo mi dobili novo naređenje za 1 bataljon da pođe u napad prema Gnjilovcu i Čungaru u zajednici sa bataljonima drugih brigada i nato je bataljon krenuo na zadatak 13-IX- u 18 sati, a istog momenta neprijatelj je vidio gdje se približuju kolone prema njegovim položajima i nije uslijedila borba na Čungaru. U 20 sati istog dana naša brigada izvršila je pokret u Mutnik i okolna sela gdje se je smjestila.

Postavljeni zadatci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljeno je 120 neprijateljskih vojnika.

Ubijeno je 86 neprijateljskih vojnika.

Ranjeno je 20 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno je: 2 topa kalibra 105 mm i nepoznat broj granata, 3 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez (Švarcloze) 160 pušaka, 30 bombi, 5 šmajsera, 6 pištolja, 2305 metaka Mauzer, 1 dvogled, 2 pisaće mašine, 2 telefona, 1 telefonska centrala, 6 konja, 22 ćebeta, 8 šinjela, 3 šat. krila, 22 hlače, 28 bluza, porcija i čuturica 50 kom., 22 ranca, 20 pari cipela, 23 para veša, 500.000 kuna i ostali ratni materijal kojeg mi nismo prebrojavali, a koji se nalazio u magacinima i koji je evakuisan.[4]

Sopstveni gubitci:

Poginulih: 6, među njima 2 komandira četa.

Ranjenih 16, među njima 2 komandira i 1 zamjenik komandanta i 1 zamjenik komandira. *Odbjeglih:* 2.

Utrošeno municije: 5172 metka, 15 bombi (ručnih) i 20 mina za teške bacače.

---

[4] Ovdje nisu uneseni gubici koje su neprijatelju nanijele jedinice 8. divizije (vidi dok. br. 63).

Pokvarenog i izgubljenog oružja nije bilo, sem 1 šarac koji je pokvaren, i kojeg ćemo poslati na popravak.

U ovoj borbi svojom hrabrošću i borbenošću istakla se I i II četa IV bataljona, III četa I bataljona i I četa III bataljona. Umješnim rukovođenjem jedinicom i ličnom hrabrošću istakao se komandir II čete I bataljona drug Hasan Husić i komandir II čete IV bataljona drug Ragib Kozlica koji su oba pali u ovoj borbi. Isto se je istakao sa svojom hrabrošću drug Meho Topić, vršilac dužnosti vodnika u I četi III bataljona koji je organizovao grupu bombaša, i istjerao neprijatelja iz rovova, a sa istom grupom lično rukovodio. Hasan Račinović mitraljezac I čete I bataljona prvi je doletio do topova i nastavio sa neobičnom hrabrošću dalje progoniti neprijatelja, Fejzo Muhedinović, koji je sa mitraljezom jurišao među neprijateljske satnije koje su već bježale, izmiješao se sa njima i kosio ih kao snoplje kao i Šefik koji je uhvatio 2 puškomitraljeza i razoružao veći broj neprijateljskih vojnika.

U ovoj borbi nije bilo ni jedinica niti pojedinaca, koji su se slabo držali.

Ovaj je napad bio dobro vojnički i politički pripremljen.

Sve odluke i izdane zapovijedi usmeno i pismeno bile su realne i odgovarale su situaciji.

Rukovođenje nižeg i višeg komandnog kadra nije bilo najpovoljnije, ali ipak je donekle zadovoljavalo.

Veza nije najbolje funkcionisala, ali ipak za sada smo zadovoljni.

Saradnja tenkova, topova i pratećih oružja sa pješadijom bila je dobra.

Brzim i energičnim napadom postignuto je kod neprijatelja iznenađenje kao i onemogućeno mu je da se pripremi za daljnju borbu.

Pošto je bio otvoren prostor između našeg IV bataljona i Kordunaša na Gnjilovcu, uspjelo je manjem dijelu neprijatelja da se izvuče van.

Iz ove borbe možemo izvući slijedeće pouke:

1) Izvršena neopaženo koncentracija ljudstva i naoružanja.

2) Tući koncentričnom vatrom pojedine uporne točke.

3) Osnivati bombaške grupe, koje se unutra probijaju kroz neprijiteljske položaje.

4) Preduzimati noćne napade u slučaju ako artiljerija u toku dana može se plasirati i uzeti elemente.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar—major: **Adem Hercegovac** (M.P.) Komandant—kapetan: **Zuhdija Žalić**

BR. 63

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 18. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE U CAZINU[1]

ŠTAB VIII UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Opr. Br. 57/44
18. septembar 1944. g.

Operativni izvještaj dostavlja se za borbu na Cazinu od 13. ov. mjeseca.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj o borbi na Cazin i osiguranju kod Ostrošca.

Opis položaja Zemljište na kome se vodila borba dosta je manevarsko, naseljeno, ispresjecano sa komunikacijama, a mjestimično i sa potocima. Sam Cazin nalazi se sjeverno od Bihaća, predstavljeno na sekciji „Bihać" 1 : 100.000.

Jačina i sastav naših jedinica I i II brigada naše divizije, ojačane sa jednom baterijom poljskih topova i jednim protukolskim topom 52 mm, u sadejstvu sa dvjema brigadama Unske operativne grupe,[2] potpomognuti sa vodom tenkova.

Naziv i jačina neprijatelja U samom Cazinu nalazila se ustaška posada u jačini od 500 vojnika, naoružanih sa 2 topa 100 mm, 3 teška mitraljeza, 13 puškomitraljeza, a ostalo karabini, zatim neprijateljska posada u Ostrošcu, Bihaću, Bosanskoj Krupi i Otoki.

Obostrana situacija Neprijatelj je držao stalnu posadu u Cazinu i na taj način osiguravao komunikaciju u pruzi Bihać — Otoka — Novi. Držanjem ove posade neprijatelj je uzeo pod svoj uticaj dobar dio stanovništva kotara Cazin, a ujedno i

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/7, k. 426 A.
[2] Vidi dok. br. 62.

kontrolirao taj sektor. Ovo neprijateljsko uporište služilo je garnizonu u Bihaću i Otoki kao veza, a u nekim momentima vršio je i ispade na naš oslobođeni teritorij, te na taj način vezao naše jače snage za taj garnizon, zbog čega je neprijatelj htio pošto-poto da drži u rukama Cazin. Naš cilj bio je napasti i uništiti neprijatelja u Cazinu, odvojiti cazinski srez ispod neprijateljske propagande i uvrstiti ga u oslobođeni teritorij.

Zapovijest

Za ovu operaciju izdata je pismena zapovijest[3] Op. Br. 55 od 11. septembra 1944. godine, koja je dostavljena Štabu IV korpusa na uvid.

Tok borbe

Napad na sam Cazin otpočeo je oko 6 časova tj. sa nešto zakašnjenja, kako je to bilo predviđeno u zapovijesti. U prvom naletu našim jedinicama uspjelo je uz pomoć artiljerije izbaciti neprijatelja iz predstražarskih položaja na glavni odbrambeni položaj. Ovo povlačenje neprijatelja iskoristile su naše jedinice produžavajući energičan napad ka centru, odnosno glavnom odbrambenom položaju, te na ovaj način prisilile neprijatelja na dezorganizaciju, zbog čega je kod neprijatelja nastala panika i uopće bježanje. Svako komandovanje neprijatelju izbito je iz ruku, kao i veza. Videći neprijatelj da se ne može održati pod ovakovim pritiskom naših snaga počeo je da bježi u pravcu Gnjilovca i Čungar brda, gdje je naišao kod Gnjilovca na bataljon naše brigade i nakon polasatne borbe neprijatelju je uspjelo da se sa jednim dijelom probije kroz Gnjilovac na Đunića Selo u pravcu Majetića. Jedan dio neprijatelja bježao je u pravcu Čungar brda, gdje su ga sačekali dijelovi naše II brigade i uništili ih. Dok je ovaj neprijatelj bježao i pod borbom se probijao, jedinice I brigade nastavile su sa čišćenjem neprijateljskog uporišta u Cazinu do 8.30 časova, do kog vremena se na ovom sektoru borba završila.

II brigada, koja je davala osiguranje u pravcu Ostrošca, također je vodila borbu. Još

[3] Redakcija nije pronašla tu zapovijest. Divizija je organizovala napad na osnovu zapovijesti Štaba 4. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 27).

u noći od 1—3 časa dijelovi II brigade minirali su komunikaciju Ostrožac — Cazin, porušili cestu i dva propusta zapadno od Ostrošca, te postavili minska polja ispred svojih položaja na liniji Osredak — Laškića brdo. Oko 8.30 časova neprijatelj je pokušao da se sa manjim snagama probije od Ostrošca u pravcu Cazina, osjetivši jače naše snage povukao se u polaznu bazu. Oko 11 časova neprijatelj je u jačini 5—600 legije i Nijemaca, ojačan sa nekoliko bacača i dvije haubice, krenuo u pravcu položaja II brigade. Nakon kraće borbe neprijatelj je uspio da zaobiđe naše lijevo krilo od pravca Majetići, te na taj način ugrozio bok i krilo naših snaga. U isto vrijeme vršio pritisak na čelo našeg položaja. U vezi ovakove situacije, a s obzirom da je neprijateljsko uporište u Cazinu likvidirano, donesena je odluka da se naše jedinice povuku na određeni prihvatni položaj na liniji Čungar brdo, kota 379. Samo povlačenje bilo je potpuno organizovano i vojnički. Oko 12 časova neprijatelj je uspio da izbije na naš položaj Osredak — Laškića brdo, a zatim je produžio daljnje nadiranje. Kako je predviđeno da neki dijelovi I brigade trebaju ugroziti neprijatelju desni bok od pravca Gnjilovac i kote 420, međutim kako se dijelovi I brigade nijesu nalazili na gornjem položaju, dijelovi II brigade povukli su se sa Čungar brda na liniju kota 344 (Šepići), s. Slatina, kota 333, Gradina (kota 368)

Oko 17 časova, prema naređenju Štaba IV korpusa NOV, trebalo se je neprijatelja napasti na liniji Gnjilovac — Čungar brdo — Kula, međutim, u toku rađenog plana za protunapad, ovaj zadatak odgođen je.

Ishod borbe: Cilj ove operacije uspio je u potpunosti s tim, što su neprijatelju naneseni vrlo osjetljivi gubitci u ljudstvu i materijalu, te izvlačenjem gotovo čitavog stanovništva kotara Cazina ispod neprijateljske propagande. U ovoj borbi ubijeno je 187 neprijateljskih vojnika i 2 oficira, ranjeno 70, a zarobljeno 156 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je: 2 topa 105 mm sa 15 sanduka granata, 1 t. mitraljez, 4 puškomitraljeza, 107 karabina, 4 šmajsera, 7 pištolja, 35 ručnih

bombi, 4.000 Mauser metaka, 1 tromblon sa 8 mina, 1 dvogled, 5 šatorskih krila, 3 ranca, 5 ćebadi, 12 pari veša, 60 pari cipela, 57 bluza, 39 šinjela, 75 hlača, 27 opasača, 1 telefon, 1 harmonika.[4]

Naši gubitci: 7 mrtvih, 27 ranjenih, 5 ogluvjelih i 1 nestao. Kod nestalih nalazi se komandir čete — poručnik Radmilović Đ. Rade.

Utrošak municije: U ovoj operaciji utrošeno je 34.640 metaka za mitraljeze, puškomitraljeze i karabine raznog kalibra, 61 mina za mali bacač, 65 mina za t. bacač 81 mm, 10 bombi, 65 granata za protukolski top i 21 granata za brdske topove.

Imena lica i jedinica koje su se istakle: U ovoj borbi istakao se štab 2, 3. i 4. bataljona I brigade sa dobrim komandovanjem i umješnim rukovođenjem jedinica u borbi, zatim 1. četa 3. bataljona iste brigade. Od rukovodilaca istakli su se: Cimeša Mišo, komandir čete, Ležajić Bogdan, komesar čete, vodnik Vukas Branko, Vukas Nikola, Malobabić Nikola, Gaćeša Jovan, Koprivica Ilija, Vučković Vojin. Od boraca Pudrlja Mile, Matanić Slavko, Babić Marko, Cimeša Rade i zastavnik Pjevac Dušan — referent saniteta. Svi gore navedeni iz I brigade zaslužuju pohvalu za umjesno rukovođenje jedinicom, a pojedinci za višu hrabrost.

Imena lica koja su se slabo držala: Lica koja su se slabo držala u ovoj borbi nije bilo.

Kritički osvrt U ovoj operaciji veza je funkcionisala, sa nešto manje nedostataka, naročito u prvim borbenim redovima. Samo podilaženje bilo je prilično sporo iako je za to bilo uslova. Razvijanje jedinica za borbu također nije bilo na naročitoj visini s obzirom na iskustva naših rukovodilaca, a i boraca. Ulazak u grad bio je nevojnički i osjetilo se je gomilanje jedinica. Ovdje je trebalo sa jačim pritiskom goniti neprijatelja i na taj način bi se neprijatelju koji je bježao iz grada ugrozila leđa, te ne bi imao

[4] Ovdje nisu uneseni gubici koje je neprijatelju nanijela 1. brigada Unske operativne grupe (vidi dok. br. 62).

mogućnost da se pod borbom probija kroz naše osiguranje. Koordinacija rada artiljerije i pješadije bila je dosta dobra, sem sa prvim borbenim redovima, odakle se nije dovoljno posvećivala pažnja vezi i na taj način trpili smo u nekim momentima sopstvenu artiljerijsku vatru. S gornjim nedostatcima upoznali smo naše niže štabove na konferenciji i upozorili na gornje griješke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
D.[5] Hrstić

Komandant p.pukovnik
M.[6] Šumonja

(M.P.)

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. DIVIZIJE OD 18. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O OSLOBOĐENJU OTOKA BRAČA I O BORBAMA NA POLUOTOKU PELJEŠCU[1]

ŠTAB
XXVI DIVIZIJE NOVJ
18. IX 1944.

ŠTABU VIII KORPUSA

Dnevni izvještaj:

Brač: Poslije šestodnevnih ogorčenih borbi likvidirano je i posljednje neprijateljsko uporište Sumartin.[2]

U Sumartinu se nalazio II bataljon 738. regimente 118. divizije ojačan sa dvije baterije topova (13 topova) i djelovima mornaričke pješadije. U toku same borbe dobili su jednu četu pojačanja sa obale.[3] Ni jedan neprijateljski vojnik nije se uspio

[5] Dušan
[6] Miloš

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/5, k. 1100.
[2] Opširnije o borbama za oslobođenje Brača vidi dok. br. 73 i 102.
[3] Vidi primjedbu br. 36, uz dok. br. 73.

izvući. Ima 450 zarobljenika i preko 350 mrtvih neprijateljskih vojnika, — to je rezultat ove borbe. Nijemci su imali naređenje, da se bore do posljednjeg i uspjesi su postignuti upornom borbom, ogromnim zalaganjem i masovnim herojstvom boraca, te vrlo dobrim sadejstvom sviju rodova oružja: artiljerije, veze, vještim i hrabrim radom minera, koji su pod vatrom čistili minska polja i rušili žičane prepreke pred streljačkim strojem.

Neprijatelj je držao: kotu Sv. Nikola — Sumartin — Sv. Roko. Na Sv. Roku nalazila se artiljerija. Pored toga obalski topovi 205 mm štitili su baražnom vatrom neprijateljske položaje. Neprijatelj se je jako utvrdio, opasao sa nekoliko redi prepreke i širokim, gustim pojasevima mina.

U akciji je učestvovala I brigada i I bataljon XII brigade.

Poslije nekoliko neuspješnih napada izvršene su pripreme za odlučan napad 17. ov. mj. u 04.00 sati.

Artiljerijskom vatrom ušutkane su baterije na kopnu. Plan je bio: sa IV bataljonom I brigade napasti Sumartin sa sjevera od Rasotice na obalu. Sa 1 bataljonom XII brigade sa juga do Visoke (k. 160), a sa I bataljonom I brigade frontalni napad na Sv. Nikolu. Zauzeti Sumartin, predvojiti k. Sv. Nikola od k. Sv. Roko, zauzeti k. Sv Roko i time neprijateljsku artiljeriju, a zatim blokadom prisiliti snage na k. Sv. Nikola na predaju.

Plan u potpunosti uspio. Pred IV bataljonom I brigade i 1 bataljonom XII brigade mineri su čistili prolaze. Hiljade nagaznih mina, pod neprijateljskom vatrom su pročistili, a zatim eksplozivom napravili otvore u prepreci i tako pješadiji otvorili prolaz.

1 bataljon XII i IV bataljon I brigade sastali su se u Sumartinu i likvidirali garnizon, a zatim na juriš zauzeli Sv. Roko i svu neprijateljsku artiljeriju i pri tome zarobili 350 Nijemaca u borbi. U ovom prodoru istakao se IV bataljon I brigade na čelu sa komandantom Šerbo Mirkom i I bataljon XII brigade na čelu sa komandantom Džapićem,[4] koji je poginuo u ovoj borbi.

Poslije likvidacije Sumartina i Sv. Roka položaj neprijatelja na k. Sv. Nikola postao je beznadan te se isti 18. ov. mj. u jutro predao.

Ukupni rezultati: 490 zarobljenih i 350 mrtvih. Među zarobljenima ima 11 oficira i 25 podoficira. Plijen: 13 topova i čitavo naoružanje bataljona, kao i vagonske količine municije i opreme, te nekoliko magazina hrane, 2 kamiona i 2 motocikla.

Naši gubitci: 28 mrtvih i 180 ranjenih (12 teže, ostali lakše koji će kroz 10—15 dana ozdraviti).

---

[4] Marko

Kritika akcije: Niži rukovodioci ne snalaze se dobro u noćnim borbama i osjeća se pomanjkanje noćnih akcija i slabo održavanje veze noću i u tom smislu morat će se usmjeriti vježbanje jedinica.

Predlažemo da se pohvali I brigada, a naročito istakne IV bataljon I brigade na čelu sa komandantom Šerbo Mirkom i I bataljon XII brigade na čelu sa kapetanom Džapićem, koji je poginuo u uličnim borbama u Sumartinu, rukovodeći i raspoređujući svoj bataljon u najžešćoj borbi.[5]

Pelješac: U napadu na Trpanj ubijeno je 80 Nijemaca i zarobljeno 130 neprijateljskih vojnika. Neprijatelj je raspršen, djelom se povukao u Janjinu, dok pojedine grupe lutaju i predaju se. Zaplijenjeno 350 mazgi, velike količine municije i odjeće, te nekoliko magazina hrane koja je podijeljena stanovništvu.

Naši gubitci 6 mrtvih, 18 ranjenih.

Naše jedinice nastavljaju čišćenje Pelješca i vrše pripreme za napad na Janjinu i Trstenik, posljednje neprijateljsko uporište na Pelješcu.

U borbama na Pelješcu vrlo dobro se pokazala III prekomorska brigada.[6]

---

[5] „Vrhovni štab je pohvalio 1. dalm. proletersku brigadu za akcije na Braču i naročito istakao IV bat. I brigade i I bat. XII brigade na čelu sa komandantom kapetanom Šerbom i Džapićem, koji je kao heroj poginuo."

„Prva brigada je trebala na dvogodišnjicu (Riječ je o dvogodišnjici od formiranja. — prim. red.) da se proglasi proleterskom, ali nije zbog prilika to bilo svečano, međutim je dobila naziv proleterska." (Vidi depeše Štaba 26. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—4, k. 1103/4.)

[6] U depešama Štaba 26. divizije o borbama na Pelješcu, pored ostalog, piše: „Jedinice XI i III prekomorske brigade očistile potpuno Korčulu. Neprijatelj je pobjegao na Pelješac... Nastavljeno čišćenje Pelješca."

„Poslije žestoke borbe zauzet Orebić. Zarobljeno 60 nepr. vojnika, ostali detalji nepoznati. Iz Trpnja pokušao nepr. sa nekoliko uzastopnih protunapada da pomogne garnizon Orebić, ali su svi protunapadi odbijeni. Nastavlja se napadima na Trpanj."

„U toku su završne akcije oko likvidacije sviju garnizona na otocima kao i na Pelješcu."

„... Poslije ogorčene borbe neprijatelj istjeran iz Trpnja u neredu se povlači duž Pelješca. Nastavljamo gonjenje. I na Pelješcu sva municija, hrana, oprema pada u naše ruke. Neprijatelj trpi jake gubitke u ljudstvu."

„U nastavku borbi na Pelješcu: Zauzet Trpanj i u njemu zarobljeno 80 švaba, više pobijeno. Plijen 350 mazgi i druge spreme. Juče na juriš zauzeta Janjina i Drače, zarobljeno 200 Švaba, 100 ubijeno. Plijen 8 topova, 8 teških bacača, 20 šaraca, velike količine municije i dosta hrane. Neprijatelj potpuno razbijen. Nastavljamo gonjenje u pravcu Stona. Dosada ukupno zaplijenjeno 29 topova raznog kalibra." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—4, k. 1103 I.)

UKUPNI REZULTAT AKCIJE DO DANAS:
neprijateljski gubitci:

UBIJENO I ZAROBLJENO				PLIJEN							
	Mrtvih	Ranjenih	Zarobljenih	Potopljenih	Potopljeno lađa	t.pova	bacača	mitraljeza	pušaka	strojnica	municije razne
Hvar:	20	30	15	300	4	2	—	4	12	2	15 sand.
Brač—Supetar: .	30	100	3	—	—	6	1	5	30	—	3 vagona
Brač—Sumartin:	300	—	490	60	4	13	14	30	600	20	5 vagona
Mljet:	—	—	—	—	—	—	2	3	17	—	50 sand.
Korčula: . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 magazin
Orebić: . . .	20	50	60	—	—	—	—	—	—	—	50 q
Trpanje: . . .	80	100	130	—	—	—	—	—	—	—	
Svega:	450	280	698	360	8	21	17	42	659	22	10 vagona

OSTALI RATNI MATERIJAL					
	Kompresora	Kamiona	Motocikla	Brodova	
Hvar:	—	—	—	—	
Brač—Supetar: .	3	—	—	1	
Brač—Sumartin:	—	2	2		
Mljet:	—	—	—	—	nekoliko magacina hrane i odjeće
Korčula: . . .	—	—	—	—	
Orebić: . . .	—	—	—	—	
Trpanj: . . .	—	—	—	—	
Svega:	4	2	2	1	

S. F. — S. N.

Načelnik, p.pukovnik:
(M.P.) **T.[7] Biočić**

[7] Toni (Ante)

BR. 65

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 18. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PROSTORU LJUBOVO — BUNIĆ — ŠALAMUNIĆ — DEBELO BRDO 21. I 22. AVGUSTA[1]

ŠTAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
NOVJ
Br. 512/18-IX 1944.

Dostavlja se operativni izvještaj za operacije vođene na dan 21. i 22. VIII o.g.

ŠTABU XI KORPUSA N.O.V.J.

Borba je vođena na prostoru Ljubovo — Bunić — Šalamunić — Debelo Brdo. Sekcija Gospić 1 : 100.000.

Neprijateljske snage 31, 32. i 34. ustaška bojna i jedan bataljon legionera 846. pukovnije 392. divizije, koji su se koncentrisali na prostoru Ljubovo, sa namjerom da zauzmu Bunić i Debelo Brdo radi izvlačenja žetve iz Krbavske doline.

Naše snage: tri bataljona II brigade na prostoru Šijanova kosa — Krbavica — Divoselo. Dva bataljona I brigade na prostoru Debelo Brdo. III brigada u pokretu za Ljubovo.

20. VIII u 11 časova legionerski bataljon preko Bunića i Šalamunića napada Debelo Brdo, a 32. bojna preko Crnog vrha napada Šijanovu kosu — Pisačušu i usmjerava svoj dalji napad u pravcu Murgovače. Neprijatelj se suprotstavlja II brigadi na liniji Murgovača — k. 734 — Cjepala, a dva bataljona I brigade na liniji Pogledalo (k. 860). Neprijatelj — dijelovi legionerskog bataljona odbacuju bataljone I brigade sa Pogledala, dok II brigada, uz gubitke po neprijatelja, uspijeva se održati na Murgovači. Dva bataljona I brigade (2. i 3. bat.) u 18 časova vrše kontranapad s ciljem da ovladaju k. Pogledalo i natjeraju neprijatelja na polje. Ovaj napad manjim dijelovima potpomagala je i II brigada sa pravca Javornika (776). Napad nije uspio zbog nadmoćnosti neprijatelja. U prvi sumrak oko 20 časova bataljoni I brigade ponovili su napad na Pogledalo i odbacuju neprijatelja i odmah prelaze u gonjenje.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1–6, k. 1234.

gone nase jedinice. Pritiskom III.brigade u bok i ledja i energican napad i gonjenje sa pravca sjeveroistoka djelova I. i II.brigade; neprijatelj se nasao u dosta kriticnoj situaciji i otpoceo je sa panicnim povlacenjem. Bataljoni I. i II.brigade koji su imali zadatak da izbiju na Podove i odsjeku odstupnicu neprijatelju nisu stigli na vrijeme, posto su se bacili previse u desno na Kusmanovacu i ovu supljinu neprijatelj je uspio iskoristiti i uz vece gubitke izvuci se preko Podova-Gluncuse u pravcu I. Osika. Jedinice su dosta dobro gonile neprijatelja, sem pomenutih bataljona II.brigade. Ustaski stan iz Gospica da bi olaksao situaciju navedenih svojih jedinica, uputio je iz Gospica 35?ustasku bojnu da napadne ljevo krilo nasih jedinica preko Vukave i Gradine u pravcu Cubrica stana i Colo ure. Ovoj bojni uspjeva odbaciti bataljon III.brigade sa Gradine,a bataljon pojacava se sa dva druga bataljona i izvrse kontranapad, odbacaju neprijatelja i u toku noci 2.bataljon III.brigade ponovno na juris zauzima Gradinu, gdje u potpunosti iznenadjuje neprijatelja, koji u panicnom bjegu napusta Gradinu i bjezi za Kulu.

Ishod borbe: Gubitci neprijatelja 123 mrtva i oko 160 ranjenih. Zaplenjeno 1 brdski top 65 mm, 2 puskomitraljeza, 1[illegible] pusaka, 9.700 metaka, 39 cebadi i satorskih krila, 16 kola od kojih 10 natovareni sa zitom data sljacima, 16 konja i 1 mazga, 2 poljske kuhinje sa kolima i jedna njemacka bez kola, aparat za pronalazenje mina, 2 radio stanice, 28 topovskih granata, 105 rucnih bombi, 17 mina za mali bacac, jedan sanduk upaljaca za top, jedan sanduk dopunskog punjenja, 5 sinjela, 14 bluza i druge sitne spreme. Unisteno 1 motorcikl i 14 konja.

Sopstveni gubitci 3 mrtva i 13 ranjenih. Od oruzja i spreme nije izgubljeno nista.

U ovoj akciji utroseno 33.250 metaka, 227 rucnih bombi, 66 mina za teski bacac i 60 mina za laki bacac.

Jedinice u borbi drzale su se dobro, sem bataljona II. brigade koji su trebali odsjeci odstupnicu neprijatelja sa kojima se nalazio i komesar brigade. Sa ovim propustom kod II.brigade upoznati su stabovi bataljona zajedno sa komesarom brigade, koji su kaznjeni - ukoreni, najstrozije.

U ovoj akciji sve jedinice III.brigade drzale su se vrlo dobro, a narocito 2. i 3.bataljon. Jedinacnih podviga u ovoj akciji nije bilo.

Smrt fasizmu - Sloboda narodu !

Politkomesar:

Komandant,potpukovnik:

Fotokopija druge stranice dokumenata br. 65

noći 2. bataljon III brigade ponovo na juriš zauzima Gradinu, gdje u potpunosti iznenađuje neprijatelja, koji u paničnom bijegu napušta Gradinu i bježi za Kulu.[2]

Ishod borbe: Gubitci neprijatelja 123 mrtva i oko 160 ranjenih. Zaplijenjeno: 1 brdski top 65 mm, 2 puškomitraljeza, 18 pušaka, 9.700 metaka, 39 ćebadi i šatorskih krila, 16 kola od kojih 10 natovarenih sa žitom dato seljacima, 16 konja i 1 mazga, 2 poljske kuhinje sa kolima i jedna njemačka bez kola, aparat za pronalaženje mina, 2 radio-stanice, 28 topovskih granata, 105 ručnih bombi, 17 mina za mali bacač, jedan sanduk upaljača za top, jedan sanduk dopunskog punjenja, 5 šinjela, 14 bluza i druge sitne spreme. Uništeno: 1 motorcikl i 14 konja.

Sopstveni gubitci: 3 mrtva i 13 ranjenih. Od oružja i spreme nije izgubljeno ništa.

U ovoj akciji utrošeno 33.250 metaka, 227 ručnih bombi, 66 mina za teški bacač i 60 mina za laki bacač.

Jedinice u borbi držale su se dobro, sem bataljona II brigade koji su trebali odsjeći odstupnicu neprijatelja sa kojima se nalazio i komesar Brigade. Sa ovim propustom kod II brigade upoznati su štabovi bataljona zajedno sa komesarom Brigade, koji su kažnjeni — ukorom.

U ovoj akciji sve jedinice III brigade držale su se vrlo dobro, a naročito 2. i 3. bataljon. Jedinačnih podviga u ovoj akciji nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant, potpukovnik
N. R. Grubor

(M. P.)

[2] Vidi dok. br. 139.

BR. 66

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DALMATINSKE BRIGADE OD 18. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA KUPIROVO, BROTNJU, SUVAJU I SRPSKI KLANAC[1]

ŠTAB
III DALMATINSKE UDARNE BRIGADE IX DIVIZIJE
18. IX 1944.

ŠTABU IX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE

Operacijski izvještaj
za razdoblje od 10. IX do 16. IX 1944. —

10. IX ov. god. sa tri bataljona postavili smo se na komunikaciju između Kupirova i Srba, dok smo jedan bataljon ostavili na Međeđaku i Osredcima, a jedan bataljon poslali smo u 12 časova istoga dana da se postavi na komunikaciju između Kupirova i Klanca, te u koliko bi motorizacija prije noći prošla da je u toku dana napadne.

Položaj između Kupirova i Srba nije se mogao zaposjesti u toku dana, jer bi bili otkriveni i u tome slučaju ne bi motorizacija upala u našu zasjedu. Neprijatelj je znao da mu se tu postavljaju zasjede, jer je svaku večer kretao ranije jedan sat prije mraka iz Srba. III bataljon koji je bio na zasjedi između Kupirova i Klanca napao je istoga dana u 19 časova jedna kola u kojima su domobrani vozili hranu i municiju. Pošto su se domobrani oprli naši su otvorili vatru, 2 ubili i 3 ranili, zarobili su 1 konja, 3 puške, nešto spreme i municije. Odmah nakon par minuta naišla je neprijateljska motorizacija iz Srba u pravcu Klanca, naši su napali samo na 4 zadnja kamiona koja su zapalili, puna brašna, samo što su izvukli iz njih više od 1000 kg brašna i spremili u šumu. Po izjavi boraca i rukovodilaca mogli su uništiti svu motorizaciju od 25 kamiona, da nijesu napali na ovaj kar sa domobranima, a napali su ga zato, jer su mislili da se vozi kruh.

11. IX. Naš I bataljon razoružao je domobranski garnizon u Kupirovu,[2] tom prilikom prešlo je na našu stranu 20 domobrana, 1 oficir i 2 podoficira. Zaplijenjen je 1 teški bacač, 1 laki bacač, 4 p. mitraljeza „Breda", 16 pušaka, 4 pištolja, 1 strojnica, 20 bombi, 5 konja, 150 granata za teški bacač, 160 granata za laki bacač, 20.000 puščane i mitraljeske municije i još mnogo druge spreme, dobar dio spreme, a naročito odijela raznio je

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 19–1/6, k. 845.
[2] Vidi dok. br. 130.

narod i nije se uspjelo to prikupiti. U isto vrijeme neprijatelj je kretao iz Srba za Kupiravo u namjeri da smijeni ove domobrane, jer je htio da iste smijeni i razoruža. Sa prednjim svojim dijelovima izbio je na južnu stranu Urljaja, našto ga je zadržao naš III bataljon. U 10,50 časova III bataljon dobio je zadatak da prepusti svoje položaje IV bataljonu, a da on krene na Srpski klanac, razoruža domobrane i istog zaposjedne. IV bataljon preuzeće položaje III bataljona, odmah je prešao u napad i nakon dvosatne borbe protjerao neprijatelja u Srb. U toj borbi ubio je 7 neprijateljskih vojnika, 2 zarobio a više njih ranio. Zaplijenio je 1 protivkolski top kal. 45 mm, 8 pušaka, manju količinu municije i nešto vojničke spreme i 2 pištolja. IV bataljon je imao jednog mrtvog.

12. IX u 10 časova neprijatelj je izvršio ispad u pravcu našeg I bataljona koji se je nalazio na Međeđaku i III bataljona koji je držao položaje na k. Urljaj. Nakon dvosatne borbe neprijatelj je odbijen uz gubitke od 6 mrtvih i 12 ranjenih. Dok smo mi imali samo jednog ranjenog.

13. IX. Naša brigada napadala je sa tri bataljona na Suvaju i Međeđak (k. 649). Međeđak je utvrđen sa bunkerima, građen u suho u kamen bodljikavom žicom i minskim poljem. U blizini ostalih kota dominantan je i ima dobar pregled. Pristup za podilaženje je dobar do na sto metara pred bunker gdje je sasma brisano i pregledno zemljište. Suvaja je utvrđena, ali strateški nije važna obzirom što je u dolini i dade se lako napadati, ali je štiti Međeđak i po padu istoga lako bi bilo likvidirati Suvaju.

Međeđak je napadao naš II bataljon ojačan jednom četom V bataljona. Suvaju je napadao naš IV bataljon. Dvije čete V, bataljona bile su rezerva Brigade i služile za kontrolu Krčkog Brda.

Suvaju i Međeđak branilo je oko 100 četnika i 150 tigrovaca.[3]

Neprijateljske namjere su bile da zadrži Međeđak pod svaku cijenu znajući da padom Međeđaka dolazi u kritičnu situaciju garnizon u Suvaji i Srbu. Naša namjera je bila da još prije svanuća napadnemo na neprijateljske položaje i postignemo iznenađenje kod neprijatelja, s obzirom što je naša brigada čitava učestvovala istu noć u borbama kod Srba i ovamo privukla pažnju neprijatelja.

Zapovijest je izdata pismeno.

Borba je otpočela 13. IX u 7 časova.

II bataljon koji je imao napadati na Međeđak nije se snašao, jer se sjeverno od njega u Brotnji nalazila grupa četni-

[3] Odnosi se na dijelove njemačke 373. legionarske „Tiger" divizije.

ka u jačini oko 40 koju je imao da likvidira jedan bataljon XIII brigade i osigura leđa našem bataljonu.[4] Dvoumio je čak da se povuče sa tih položaja premda je imao pred sobom zadatak i nije bio odlučan da prije likvidira neprijatelja u Brotnji, pa zatim na Međeđaku. Tek po intervenciji Štaba Brigade dajući mu još pomoć jedne čete V bataljona, izbačen je neprijatelj iz Brotnje istog dana u 19 časova, tako da se taj dan nije moglo napadati na Međeđak. IV bataljon po izbivanju na Stražbenicu i Bujin vrh, pošto je bio dan, vršio je samo pritisak na Suvaju.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 7 mrtvih i 15 ranjenih, zaplijenjen je 1 laki bacač, 3 puške i manji broj municije. Predali su se dva četnika 4. bataljonu. Mi smo imali 2 mrtva Talijana, 9 Talijana ranjenih i 3 iz II bataljona.

Utrošeno je 1500 mitraljeskih metaka i 10 granata od bacača.

Akcija nije uspjela zato što Štab II bataljona nije bio odlučan da odmah po dolasku na položaje, znajući da nema bataljona XIII brigade, nije odbacio četnike iz Brotnje, već je čekao na direktnu intervenciju Štaba Brigade što je izgubljeno dosta vremena, a drugo je što se nijesu mogli blizu plasirati odmah teški bacači i nijesu dali onakovu pomoć kao što bi to trebalo. Dočim odluke i izdata zapovijest bila je realna obzirom što neprijatelj u to vrijeme nije se nadao na ovoj strani napadu i prema tome nije imao koncentrisan veći broj vojnika.

14. IX u 3 sata ponovio se je napad na Suvaji i Međeđaku, sa istim rasporedom, dok je u isto vrijeme vršio pritisak i napad naš I i III bataljon na Srb. Napadu je prethodila bacačka vatra. Ni ovaj put nijesmo uspjeli ovladati sa neprijateljskim položajima, jer nije bilo odlučnosti kod Štaba II bataljona, zato što nije odmah poslije bacačke vatre izvršio nagli juriš, već sa satom zakašnjenja došao na jurišno odstojanje i nakon jačeg neprijateljskog pritiska odmah se povukao na polazne položaje, dok su ostali bataljoni izvršili jači pritisak i vodili borbu u Suvaji i Srbu na razdaljenosti niti od 200 metara. U ovoj borbi neprijatelj je imao 28 mrtvih i 40 ranjenih vojnika. Naši su gubitci 1 mrtav i to zamj. komandira čete i 15 ranjenih, od tih 15 ranjeno je 9 od neprijateljskog bacača kad su se naši povukli i kod dijeljenja ručka kod III bataljona pala je jedna mina neprijateljskog bacača u grupu.

15. ov. mj. vršene su pripreme za ponovni napad koji je imao uslijediti 16. ov. mj. I držao se je neprijatelj blokiran u samim bunkerima. Toga dana ubijeno je 3 neprijateljska vojnika. Mi nijesmo imali gubitaka.

---

[4] O napadu jedinica 13. brigade na Brotnju vidi dok. br. 68.

16. IX. Mi smo držali položaje i spremali se za napad koji je imao uslijediti istoga dana u 19,30 sati. Sa slijedećim rasporedom:

II bataljon zatvarao je jugoistočni pravac Međeđaka, jednu četu ukopao je na udaljenosti 400 metara od bunkera. IV bataljon prebacio se je od Bujinog vrha i Stražbenice u Brotnju, zatvarajući i sjeverozapadni dio Međeđaka ukopavši jednu četu na k. 626, dok se II bataljon XIII brigade nalazio sa jednim dijelom na Stražbenici, a drugim na k. 695. Pozadi naših položaja u pravcu Lapca nalazilo se je tri bataljona XIII brigade za zatvaranje tog pravca. Dok smo mi pripremali jedinice za napad i radili na tome da privučemo bacače na neposrednu blizinu neprijatelja, iznenadno, oko 15 časova, iza leđa našeg IV bataljona pojavila se neprijateljska motorizacija u jačini 4 tenka i oko 25 kamiona puna vojske. Dok se pojavila ova motorizacija neprijatelj je vršio jak pritisak sa Međeđaka u pravcu naših položaja, dok je u isto vrijeme neprijatelj iz tenkova otvorio vatru iz protivkolskog topa na naše položaje. Vidjeći u kakvoj se situaciji nalazimo odmah smo poslali jednu četu IV bataljona u pravcu neprijateljskih tenkova sa Džon-Bullom, kako bi zadržao za izvjesno kraće vrijeme neprijatelja i povukli ostatak IV bataljona, a naročito onu četu koja se nalazila na k. 626. Za kratko vrijeme u Brotnji se razvila sa neprijateljem jaka borba i na jak pritisak neprijatelja mi smo se morali na brzinu prebaciti na položaje Zaglavci, Ponorac, Tuk. Ova četa koja je išla u susret tenkovima imala je 3 mrtva i 5 ranjenih, dok druga četa koja se nalazila na položaju k. 626 imala je 3 mrtva i 2 ranjena, tako da sve skupa iznaša 6 mrtvih, 3 nestala i 7 ranjenih. Od materijala izgubljeno je 2 engleska i 1 talijanski p. mitraljez, Džon-Bull i 6 pušaka. Poslije smo se organizovano povukli uz prihvat bez ikakovih gubitaka na položaj Veliki Cvjetnić, Krčko Brdo, Osredci. Što smo vidjeli neprijatelj je imao 8 mrtvih i veći broj ranjenih.

Za ovaj gubitak i iznenađenje krivo je to, što se nije čula nikakova borba kod XIII brigade,[5] a niti nam je javljeno ni preko telefona, ni preko kurira, da neprijatelj se kreće sa tog pravca, da oni vode borbu s njima, a niti da ih je odbacio. Još je krivo i to što II bataljon XIII brigade nije uopće pokušao da vrši pritisak sa svojih položaja na neprijatelja i s time omogući naše izvlačenje. U ovoj situaciji dobro se je snašao Štab IV bataljona, a naročito komandant, koji je i sam omogućavao izvlačenje četama preuzevši p. mitraljez jednog poginulog.

---

[5] Vidi dok. br. 68 u ovoj knjizi i operacijski dnevnik Štaba 9. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 56–2, k. 842.

17. ov. mj. Mi smo sa čitavom našom brigadom zaposjeli liniju položaja: sa V bataljonom Krčko Brdo, sa II bataljonom na kosama Rađenovića Župa do k. 561, sa I bataljonom Međeđak, a III bataljonom sa jednom četom k. 490, a sa dvije čete u rezervi. IV bataljon zaposjeo je sa jednom četom Gradinu a sa ostale dvije čete smjestio se u rezervi istočno od Gradine. U toku dana nije bilo jačih ispada sa strane neprijatelja, već samo to što je jedna neprijateljska kolona u jačini oko 100 vojnika krenula cestom do garnizona u Kupirovu, isturivši lijevu pobočnicu preko polja u pravcu Međeđaka. Mi smo im postavili zasjedu u toku čitave noći, na tom pravcu ali nijesmo uspjeli da uhvatimo neprijatelja, jer se nije kretao.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
Komandant — major:
Josip Babin

BR. 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4 (SPLITSKE) BRIGADE OD 18. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA KLANAC, KOŠIR VRH I DEBELO BRDO[1]

ŠTAB IV SPLITSKE BRIGADE N.O.V.
— JUGOSLAVIJE —
Br. sl.
Dana 18/IX 1944. g.

Dostavlja operativni izvještaj

ŠTABU IX DIVIZIJE

1. Sekcija Knin razmjera 1 : 100000, Kurozeb — Klanac — Debelo brdo — Košir vrh. Zemljište strmo, djelomično pošumljeno, na pojedinim mjestima neprohodno.

2. Borbu je vodio I i III bataljon IV splitske brigade.

3. Borba se vodi protiv jedne satnije legionara Tiger divizije,[2] jačine oko 100 vojnika, 60 domobrana i 30 Nijemaca.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/2, k. 847.

[2] Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 66.

4. Neprijatelj je imao namjeru da zadrži Klanac i Košir vrh i Debelo brdo i osigura slobodan prolaz trupama na komunikaciji Knin — Lapac. Naša namjera je bila da se neprijatelja likvidira na ovim uporištima i da se ista posjednu.

5. Izdata je usmena zapovijest za likvidaciju Klanca pošto je situacija bila nejasna, a nakon likvidacije Klanca izdata je pismena zapovijest za napad na Košir vrh.

6. Borba je otpočela 12. ov. mj. u 8 časova.

7. I bataljon koji je dobio zadatak nasilnog izviđanja u pravcu Klanca susreo se sa neprijateljem jačine jedne satnije Tiger divizije koja se kretala komunikacijom od Otrića u pravcu Klanca (k. 790) i k. 930. Poslije borbe koja je trajala jedan sat I bataljon uspio je da ovlada k. 930 i istu posjedne. Neprijatelj je uspio da zaposjedne bunkere na k. 790 i odatle je davao otpor. Oko 22 časa noću I bataljon uspio je da protjera neprijatelja sa k. 790 u pravcu Košir vrha i Debelog brda. Noću 12/13. ov. mj. III bataljon izvršio je napad na Debelo brdo i Košir vrh, ali bez uspjeha. Neprijatelj se sa Košira vrha, koji je utvrđen sa bunkerima i ograđen žicom, žilavo branio i pružio jak otpor koristeći zemljište i brisani prostor pred sobom, te prisilio naš III bataljon da se pred zoru povuče. 13. ovog mjeseca oko 11 časova dvije čete III bataljona i jedna četa I bataljona napale su neprijatelja na Debelom brdu. Neprijatelj nije pružio jači otpor i poslije kraće borbe mi smo ovladali sa Debelim brdom. Oko 14 časova dvije čete I bataljona i jedna četa III bataljona izvršile su napad na Košir vrh. U ovom napadu nisu uspjeli jer je neprijatelj i dalje ostao uporan u odbrani. Istoga dana na večer jedinice su ponovile napad, ali također bezuspješno. 14. ov. mj. u 19 časova ponovo smo napali Košir vrh i poslije kraće borbe uspjeli da istoga zauzmemo i posjednemo. Neprijatelj se u paničnom bijegu povukao u pravcu Maglaja.

8. Postavljeni ciljevi i zadaci pred našu jedinicu su potpuno izvršeni. Zarobljen je jedan tigerovac. Zaplijenjen je jedan laki bacač, postolje teške Brede sa 80 punih šaržera municije, cijev od teške Brede, 5 pušaka, 1120 metaka, 9 sanduka za nošenje municije, 1 dvogled, 1 signalni pištolj sa 15 raketla, 10 redenika od šarca, 2 noža i 9 goveda.

Neprijatelj je imao 16 mrtvih i 20 ranjenih.

9. Naši gubici iznašaju 4 druga mrtva i 14 ranjenih, među kojima komesar čete Šego Marko i vod. delegat Ivanović Veljko. Oštećen je jedan naš puškomitraljez Bren.

10. U ovim akcijama utrošeno je puščane, p. mitraljeske i mitraljeske municije 9855, 15 granata za laki bacač, 1 granata za Piat i 29 ručnih bombi i 53 mine za teški bacač.

11. Dobro se držao i snalazio u ovim akcijama Štab I bataljona, a za pojedince ćemo naknadno dostaviti.

...

13. Akcija nije bila dobro pripremljena pošto nam je situacija bila nepoznata. Sadejstvo pješadije i teškog naoružanja ovoga puta je ipak bilo prilično iako teško naoružanje nije u potpunosti zadovoljilo u sadejstvu sa pješadijom. U samoj akciji nije bilo nekih krupnijih nedostataka.

S. F. — S. N.

Politkomesar, major:
J.[3] Paltrinjeri

Komandant, kapetan:
Milić Ante

(M.P.)

BR. 68

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. JUŽNODALMATINSKE BRIGADE OD 18. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 9. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA DONJI LAPAC, BROTNJU I MEĐEĐAK[1]

ŠTAB
XIII J.D. BRIGADE
18. 9. 1944.

ŠTABU IX. DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja vam se izvještaj o akcijama, koje su vođene u vremenu od 12. do 15. IX t.g.

Izvršen je napad na četničko uporište u Donjem Lapcu, sekcija Bihać 1 : 100.000. U napadu su učestvovala dva bataljona, a jedan bataljon zatvarao pravac prema Bihaću na položaju Gologuz. Napadao je II i III bat., a IV bat. zatvarao je navedeni pravac. Neprijateljsko uporište branili su četnici, domobrani i Nijemci, u jačini od oko 1000 vojnika, sa 2 tenka, 1 topom i 4 bacača. Neprijatelj je imao namjeru, da se održi u uporištu i da osujeti naš plan koji je imao za cilj — likvidacijom četnika osloboditi one domobrane koji su imali namjeru da prebjegnu na našu stranu. Zapovjed je izdata na polaznim po-

[3] Jerko

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7—13, k. 847 A.

ložajima usmeno. Jedan bataljon napadao je lijevo od komunikacije Bihać na centar grada, a drugi bataljon na četničko uporište desno od komunikacije za Bihać. Pretpostavljalo se je da sa drugih tačaka neće biti otpora ukoliko i ne budu napuštene od domobranskih snaga. Pojačanje neprijatelju od 2 tenka, 200 četnika i 200 Nijemaca stiglo je prije napada. Naše jedinice potpomognute sa minobacačkom vatrom otišle su na jurišno odstojanje, te i zbog konc. neprijateljske vatre i nepogodnog brisanog terena, nije se pristupilo likvidaciji, već su jedinice u 23 sata odstupile na polazne položaje.

Naši ciljevi djelomično su postignuti. Omogućen je izlazak jednom dijelu domobrana, a neprijatelju pokazata moć i manevarska sposobnost naših jedinica direktnim ugrožavanjem četničkog uporišta. Borba je završena uz gubitke od 6 mrtvih i 10 ranjenih neprijateljskih vojnika, dok je na našu stranu prebjeglo u vezi ove akcije oko 150 domobrana sa cjelokupnom spremom i oružjem. Mi u ovoj akciji nismo imali gubitaka. Utrošeno je oko 3000 metaka za puške i puškomitraljeze. Ništa nije izgubljeno od oružja i materijala. U ovoj akciji nije se nitko naročito istakao niti je tko pokazao slabost u izvršenju zadataka.[2]

Iz ove akcije moglo bi se podvući jedino to, da su jedinice bile veoma zamorene napornim maršem, te su prilično kasno stigle na određenu prostoriju. Naročito IV bataljon koji je pored toga zbog mrkle noći jedva pronašao položaje koje je trebao zaposjesti.

14. IX 1944. Borba je vođena u selu Brotnji i na Međeđaku,[3] sekcija Knin 1 : 100.000. U ovoj borbi učestvovali su II i IV bataljon.[4] Otpor su davali četnici i Nijemci u jačini oko 160 vojnika, sa jednim topom, 2 bacača i 4 mitraljeza. Neprijatelj je imao namjeru održati ova uporišta, na za njega vrlo važnoj komunikaciji. Naš je cilj bio da likvidiramo četnike i zauzmemo položaj. Zapovijest je izdana usmeno uoči

---

[2] U operacijskom dnevniku 9. divizije NOVJ o rezultatima napada na Donji Lapac piše: „... Kroz 12, 13. i 14. o.mj. prešli su na našu stranu svi garnizoni domobrana iz Doljana i Dobrog Sela, a iz Lapca djelomično. Svega ukupno 366 domobrana sa oficirima i podoficirima i sa čitavom ratnom opremom. Donesen je slijedeći materijal: 2 topa kal. 76 mm sa 300 granata, 3 teška bacača sa 100 mina, 1 laki bacač sa 90 mina, 3 teška mitraljeza, 16 puškomitraljeza, 2 radio-stanice, 2 gerc-aparata, 2 bicikla, 80 konja sa opremom, 12 kola sa spremom, 1 logorski šator, 1 poljska kuhinja, 1 poljska kovačnica i oko 100.000 kom. razne municije i dosta druge sitne spreme." (Arhiv V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A.)

[3] Vidi dok. br. 66.

[4] U napadu na ta mjesta učestvovali su i dijelovi 3. dalmatinske brigade (vidi dok. br. 66).

napada u selu Doljane. Napad je započeo u 24 sata. Poslije izvršene bacačke pripreme, neprijatelj je istjeran iz sela Brotnja i odstupio na Međeđaku. Naši bataljoni potpomogli su napad na istu kotu jedinicama III U.[5] brigade sa položaja Stražbenica i sa sjeverozapadne strane na k. 626. Borba za Međeđak nastavljena je poslije svanuća i kada se nije moglo neprijatelja likvidirati izvršena je blokada tog uporišta. Naše su jedinice u ovoj akciji odigrale jednu sporednu ulogu, tj. pritisak sa strane ovog sektora. Nisu nam poznati neprijateljski gubitci, a mi također nismo imali žrtava. Utrošeno je 2100 metaka, a od spreme i oružja nije ništa zadobiveno niti je izgubljeno.

Za ovu akciju moglo bi se reći da je bilo slabo održavanje veze, a da dejstvo automatskog oružja nije došlo do izražaja.

15. IX 1944. Borba je vođena na liniji položaja Dobro Selo, Mandina glava, Lisac, Borova glava. Sekcija Bihać 1 : 100.000. U 18.30 sati neprijatelj je sa tri tenka i tri kamiona uz 100 pješaka preuzeo nasilno izviđanje u pravcu Dobrog Sela. U pravcu našeg položaja jedinice I bataljona branile su položaje na Mandinoj glavi i pružile vrlo jak otpor neprijatelju, dok su jedinice IV bataljona (2 čete) udarile neprijatelja sa lijevoga boka, i prisilile ga da se pred mrak povuče u uporište Lapac. Neprijatelj je imao oko 6 mrtvih i 11 ranjenih, dok smo mi imali slijedeće gubitke:
1 mrtav, i 1 ranjen (stariji vodnik Žaknić Petar). Drugih gubitaka nije bilo.

16. IX 1944. Neprijatelj je u 8 sati preduzeo prodiranje u pravcu Dobrog Sela sa motorizovanim snagama i oko 500 vojnika, četnika, domobrana i Nijemaca.[6] Dvije čete I bataljona vodile su borbu sa ovim neprijateljem do 13 sati, a dijelovi I bataljona, davši neprijatelju kratak otpor sa Mandine glave, povukli su se pred nadmoćnim neprijateljem. Istoga dana II je bataljon sa položaja Stražbenice ugrožavao neprijateljsko nadiranje od Doljana prema Međeđaku, i u sumrak povukao se prema Brezovcu. Gubitci koje smo nanijeli neprijatelju toga dana nepoznati su, a naši gubitci: 1 ranjen i 5 nestalih. Izgubljena je telefonska centrala i 2 konja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar major:
Niko[7]

Komandant kapetan:
Žužulj Josip

---

[5] Udarne
[6] Vidi dok. br. 132.
[7] Aračić

BR. 69

ZAPOVIJEST ŠTABA 35. DIVIZIJE NOVJ OD 19. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA LEŠĆE, JANJČE, PERUŠIĆ, ŠIROKU KULU I LIČKI OSIK[1]

ZAPOVIJEST

Štaba XXXV divizije XI korpusa N.O.V.J. za dan 19. IX 1944. g.
(Sekcija Gospić—Senj 1 : 100.000)

Podaci o neprijatelju:

Lešće, Janjče, Kosinj, Studenci VI doknadna bojna. Većina snaga od ove bojne u Kosinju. Perušić 31. i 32. ustaška bojna, drže položaj V. i M. Čardak, Konjsko Brdo i Marina glava. Jačina obje bojne do 450 ljudi. Š. Kula 34. ustaška bojna drži položaje Karaula — Gradina i Kulu. Lički Osik 20 domobrana i 15 žandarma. Budački most jedan vod domobrana sa brdskim topom. Gospić odbranbena bojna sa 4 tenka. Bilaj — Ribnik lovačka bojna.

Naše snage: I, II i III brigada i art. divizion.

Naša divizija ima zadatak likvidirati neprijateljska uporišta Lešće, Janjče, Perušić, Š. Kula, L. Osik, ovladati desnom obalom rijeke Like i uništiti neprijateljsku živu snagu.[2]

U cilju izvršenja zadatka

NAREĐUJEMO:

II brigada: Likvidiraće neprijateljska uporišta na Janjču i Lešću. Po zauzeću ovih uporišta osigurati desni bok divizije sa pravca Gacke doline i Turjanskog. Jačim snagama zatvarati pravac prema Gackoj dolini i kontrolisati prostor prema Kosinju. Manjim dijelom snaga zatvoriti pravac prema Turjanskom na liniji Oštri grič — Golići — Štampar.

I brigada: U prvoj fazi borbe likvidiraće neprijatelja na liniji Vrseljak — V. i M. Čardak — Lipova glavica — Konjsko Brdo. U drugoj fazi borbe Marinu glavu i Perušić. U trećoj fazi borbe likvidirati sva neprijateljska uporišta južno od ko-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10—1/2, k. 1234.

[2] O rezultatima napada vidi dok. br. 106.

munikacije (Vučjak, Antonića vrh) i izbiti na rijeku Liku kod Budačkog mosta. Osigurati desno krilo prema Klancu.

III brigada: U prvoj fazi borbe likvidiraće neprijateljska uporišta Gradinu — Karaulu — Š. Kulu sa dva bataljona, a jednim bataljonom otsjeći neprijatelju odstupnicu na liniji Stirčić — Š. Kula, a sa jednim bataljonom na liniji Zubar — L. Osik. Ovaj bataljon duboko uvući u polje da postavi zasjedu neprijatelju koji će bježati iz Kule za Osik. U drugoj fazi borbe likvidirati L. Osik, a u trećoj fazi borbe u sadejstvu sa I. brigadom likvidirati Budak i Budački most, te ovladati desnom obalom rijeke Like. Sa diverzantskom četom most minirati i pripremiti za rušenje.

Divizion: Plasiraće se na prostoru Srdari i dejstvovaće po usmenom zadatku Štaba Divizije.

Diverzantska četa: Staviti će se pod komandu Štaba III brigade i po zauzeću Budačkog mosta isti će minirati i po naređenju i potrebi rušiti.

Veza: Osa veze: Srdari — Karaula — Š. Kula — L. Osik. Vezu koristiti telegrafsku i telefonsku, koju osigurati kurirskom i relejnom vezom. *Vezi posvetiti naročitu pažnju.*

Mjesto štabova: Mjesto štabova brigada na najpodesnijem mjestu od kuća će moći najbolje rukovoditi sa svojim jedinicama i iste držati u rukama. Štab Divizije u prvoj fazi borbe Srdari, u drugoj fazi borbe Karaula, u trećoj fazi borbe L. Osik.

Sanitet: Divizijsko previjalište Ljubovo.

Znaci raspoznavanja: Za noć 21/22. IX **Kama — Kladovo,** ugovoreni **Mate — Lazo.** Vidni znakovi za obilježavanje zauzetih uporišta paljenje vatre.

Ishrana: Ishranu organizovati preko Intendanture Divizije. Početak napada 21. septembra 1944. godine u 7 časova ujutro.

Napomena: Moral neprijateljskih snaga u navedenim garnizonima vrlo je loš i borbenost slaba. Štabovi brigada držače jedinice u rukama, energično napasti neprijateljska upo-

rišta, prodorno goniti neprijatelja, ne dozvoljavajući mu da se sređuje na sljedećim položajima za otpor. Vezu sa sopstvenim i susjednim jedinicama održavati čvrsto. Teža oružja držati pri ruci i parirati svaki neprijateljski pothvat i koncentraciju.

U operaciji sadejstvovaće i savezničke avijacija.

N a i z v r š e n j e.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Lenac M.**

Komandant, potpukovnik: **N. R. Grubar**

(M.P.)

DOSTAVLJENO:

Štabu I, II i III brigade
i art. divizionu na postupak,
po kuririma 19. IX 1944. g.
u 19.15 časova.—

Načelnik Štaba, major:

BR. 70

IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 19. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PODRUČJU SLAVONSKE POŽEGE[1]

ŠTAB XL DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 176 1944
Dana: 19. IX 1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj dostavlja.—

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Jedinice ove divizije sa dvije brigade — Omladinskom i XVIII brigadom, nalazile su se na odmaranju u kantonmanu na južnim padinama Babje gore u vremenu od 1. do 6. septembra o. g. Raspored snaga u kantonmanu bio je prema rasporedu koji

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 25—1/5, k. 473 V.

se vidi iz priloženе zapovijesti[2] ovoga štaba Op. 128 od 31. VIII 1944. g. u 11 i 30 sati (Sekcija Sl. Požega 1 : 100.000).—

Po dolasku u mjesto kantonmana neprijatelj je počeo sa uznemiravanjem naših snaga šaljući patrole, sa zadatkom ispitivanja jačine naših snaga.[3] Neprijatelj je izašiljao ove patrole iz uporišta Starog Petrovog Sela i Kapele — Batrine.—

1. IX 1944. g. neprijatelj je pošao sa manjim snagama od D. Lipovca u pravcu naših položaja gdje ga je sačekao III bataljon XVIII brigade, prihvatio borbu sa njim i poslije kraće borbe neprijatelj je pobjegao.[4] Poslije ovoga nakon 2 i pol sata neprijatelj je krenuo sa jačim snagama u dvije kolone. S jednom kolonom od sela Dragovci od šume Gaj i izbio na kotu 244 (čuka Kalič). Druga kolona krenula kolskim šumskim putem preko šume Benića dol: (k. 199, k. 244) i izbio na k. 302.—

Ova brigada držala je položaje sa tri bataljona i to: jednim bataljonom vis i greben južno od S. Lipovca — k. 231 (crkva sv. Luka) — k. 304, južno od nadpisa čuke Porača i šume Gaj sjeverno od kote 304, jednim bataljonom linija k. 174 — šuma Cerovac (k. 283), zatvarajući kolski poljski put Matičevac—D. Lipovac vežući se na lijevo krilo sa III bataljonom iste brigade. Jednim bataljonom zatvarao puteve Pavlovci—trig. k. 292 kolski šumski put Koprivnica — Rasoja (k. 354) i put Prnjavor, Šabanov vrh. Neprijatelj je imao namjeru ispresijecati naše položaje i na taj način prisiliti na povlačenje naše jedinice sa istih položaja tj. sa Babje gore. Istoga dana u 13 časova počela je oštra borba, pošto je neprijatelj počeo ponovno da nadire sa jačim snagama i to većinom na položaje III bataljona, gdje je imao namjeru da probije položaje. Isti je dočekan jakom puščanom, mitraljeskom, minobacačkom vatrom, te nije uspio probiti naše položaje i potisnuti naše jedinice, već naprotiv morao se zaustaviti. Uglavnom, njegova daljnja aktivnost sastojala se tukući naše položaje jakom artiljerijskom vatrom. Neprijatelj se je zadržao na položajima k. 244. čuka Kalič — k. 248. (šuma Motajac) i trig. 302 (šuma Kalca) gdje je ostao u samo pred noć gdje se je povukao u 19 časova u svoje polazne baze.—

Štab Divizije izdao je telefonsko naređenje Štabu XVIIII brigade da za 2. IX rokiraju svoje snage na slijedeće položaje i to:

III bataljon ostao je na istim položajima kojega je držao 1. IX kota 231. crkva sv. Luka — k. 304 južno od natpisa Porača istočno od sela S. Lipovac. IV bataljon rokirao je svoje snage, tj. zaposjeo liniju trig. 302 (šuma Kalca) i k. 203. II bataljon

---

[2] Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 18/1, k. 1291.

[3] Vidi dok. br. 116.

[4] i [5] Izvještaji 18. i Omladinske brigade „Joža Vlahović" o tim borbama nalaze se u Arhivu V.I.I., reg. br. 7—1/5, k. 1298 i 26/8, k. 1296.

zaposjeo je nove položaje južno Bor (zaselak) — k. 381 (Bilišić) — šumu i trig. 616 (Maksimov hrast). Istoga dana neprijatelj nije nailazio na položaje ove brigade.—

Isto tako Štab Divizije naredio je Štabu XVIII brigade da u toku noći 1. na 2. izvrši diverziju pruge na željezničkoj pruzi N. Kapela — Petrovo Selo. Brigada ovaj zadatak nije izvršila uslijed jake blokade pruge od strane neprijatelja. Jedino je uspio jedan bataljon iste brigade presjeći željezničku prugu Pleternica — Kapela-Batrina na 20 mjesta.—

Jedinice Omladinske brigade stigle su u svoje baze tek 2. IX i zaposjele položaje odnosno sela za kantonman prema predviđenoj zapovijesti Štaba Divizije. Neprijatelj je imao namjeru da još u toku same noći napadne jedinice Omladinske brigade, ali je od toga odustao sa namjerom da izvrši opšti napad na Babje gore.—

Dana 3. IX položaji su ostali zaposjednuti od strane jedinica ove divizije sa istim rasporedom kod obiju brigada kako je to bilo 2. IX sa razlikom što je XVIII brigada izvršila izmjenu svojih bataljona, tj. II i IV bataljona, onih koji su držali 2—IX. Neprijatelj je krenuo istoga dana u više kolona prema našim položajima sa jačim snagama nego što je kretao 1. IX. Kretanje je neprijatelja izvršeno u više kolona i to prema položajima XVIII brigade. Jedna kolona se kretala od sela Ratkovica preko St. Kapele — D. Lipovac — k. 248 (šume Matajac) — šuma Benića dol (k. 244). Drugom kolonom Bili Brig šumski kolski put preko Gospojinog polja šuma Bristik dol — k. 285 prema k. 381 (Bilišić). Prva neprijateljska kolona sukobila se sa našim jedinicama oko 9. časova istoga dana. Borba je bila žestoka i neprestano sve do 14. časova. Kada je neprijatelju uspjelo potisnuti II bataljon XVIII brigade sa k. trig. 302. (šuma Kalca). Isti bataljon se povukao na kotu 304. prihvatne položaje šumu Gaj i šumu Sadovi gdje je nastavio borbu sve do 16 časova istoga dana dok nije dobio naređenje za povlačenje. III bataljon ove brigade vodio je isto borbu sa neprijateljem koji je nastupao prema njegovim položajima. Uslijed neaktivnog izviđanja i patroliranja neprijatelj je uspio izmanevrisati III bataljon ove brigade tako da mu je potpuno odsjekao jednu četu, koja je držala položaj na putu Matičevac — šuma Međa, došavši sa sjeverne strane kroz šumu Cer. Iz tih razloga ostale snage toga bataljona bile su prisiljene na povlačenje koje su izvršile u 16. i 25. minuta. Ovo povlačenje je izvršeno bez naređenja štaba brigade, a povlačenje je izvršeno prema selu Škrabutnik.—

Na sektoru Omladinske brigade neprijatelj je krenuo iz St. Petrovog Sela u tri kolone ka položajima Omladinske bri-

gade.[5] Srednja glavna kolona kretala se pravcem Oštri Vrh — Vladisovo. Dve manje kolone su služile kao pobočnice kretale su se i to leva prema selu Tisovcu, dok desna prema selu Pakleni. Jačina srednje kolone bila je oko 150, a bočni oko 70 neprijateljskih vojnika.—

Osmatrački dijelovi iste brigade povlačili su se pred neprijateljem kada su ga primijetili bez otvaranja vatre do glavnih položaja. Ovo nadiranje neprijatelja počelo je oko 9 sati istoga dana. Pošto se neprijatelj približio dosta blizo a teren je bio dosta povoljan štab brigade ocjenio je kao povoljnu situaciju za izvršenje protiv napada što je to i učinio sa jedinicama II i IV bataljona. Ovo je izvršeno frontalnim i bočnim protunapadom. Čim je neprijatelj dobio jaku bočnu vatru počeo se rasipati i odstupati prema svojim starim bazama. Pošto su dijelovi koji su napadali bočno otvorili jaču vatru neprijateljevo povlačenje pretvorilo se je u paničan bijeg prema uporištu. Ovo gonjenje neprijatelja trajalo je sve do 13 i 30 časova, kada je neprijatelj uspio potpuno da pobjegne u paničnom bijegu.

Rezultati ovih borbi bili su slijedeći:

Neprijateljski gubitci u ovim borbama bili su oko 70 ranjeni i poginulih vojnika. Ovi podatci su dobiveni preko informativne i ob. službe ispitivanjem seljaka i mještana.

Naši gubitci 2. mrtva 9 ranjenih i 4 nestala. Među poginulima bio je zamjenik komandira II čete II bataljona XVIII brigade drug Kakalj Iva.

Gubitaka u oružju nismo imali.

Zarobljen je jedan neprijateljski vojnik (čerkez) 2 sanduka municije i 2 okvira za šmajser sa municijom.

U ovoj borbi je utrošeno 16.349 puščanih i mitraljeskih metaka, 42. granate za protukolski top 47. mm., 102 mine za teški bacač. 4 nagazne mine.

U ovoj borbi se nije nitko istakao, kao što nije bilo paničara.

Grupa od dva bataljona formirana od jednog bataljona XVIII i jednog bataljona od Omladinske brigade zaposjele položaje na linije N. Selo—Seoci—Prnjavor sa zadatkom osiguranja Požege za prelaz oko 13 sati neprijatelj je napao sa dve napadne kolone na naše položaje kod Vasine i Prnjavora, a sa dve kolone od Sl. Požege i Drškovaca tako zauzeo trig. 397. (sv. Jelenu) tim samim neprijatelj je uradio našim snagama sa najnepovoljnijeg pravca i ugrozio bok i pozadinu ugrožavajući ostupanje našim jedinicama prema Brestovcu. U tako stvorenoj situaciji Štab Divizije izdao je naređenje da se jedinice povuku pravcem Škrabutnik—Kamen—Brestovac. Povlačenje je počelo oko 4 sata poslije podne i izvedeno u potpunom redu. Jedinice Omladinske brigade povukle su se tek u 20 časova pošto su obezbedile povlačenje XVIII Brigadi.

Poslije povlačenja jedinice su smještene i to:

XVIII Brigada u **Vulić** Selu a Omladinska brigada u Podvrško.

Držanje naših jedinica u borbama na Babjim gorama bilo je na priličnoj visini. Artiljerijska vatra bila je vrlo žestoka i iz više pravaca, ali sve su jedinice ostale na položaju odbijajući više neprijateljskih napada do momenta kad je izdata zapovijest za povlačenje.

Štabovi bataljona nisu se snalazili dobro osobito kod XVIII Brigade koji su često puta ostajali bez telefonske veze koja je kidana od artiljerijske vatre.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
ppukovnik:
I. Vondraček

Komandant,
pukovnik:
V. Kovačević

(M.P.)

BR. 71

IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 19. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O UNIŠTENJU NEPRIJATELJSKOG GARNIZONA U PAKRACU[1]

ŠTAB XL DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 177 1944.
Dana: 19.IX 1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj dostavlja.

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Dana 13.IX 1944. g. jedinice ove divizije jednim dijelom snaga vršile su napad na neprijateljsko uporište Pakrac, a jednim dijelom snaga postavljale zasjedu prema Daruvaru na liniji Podbor. Vrbovac, jedan bataljon Podbor. Doljani, jedan bataljon brdo, jedan bataljon do ceste G. Daruvar zaključno. Grupa

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 26—1/5, k. 473—V.

bataljona Posavski NOP odred postavljaju zasjedu prema Lipiku na liniji Lipovac od bolnice — groblje sa zadatkom u početku napada da vrši demonstrativni napad na Lipik i prijeđe u napad.

Napad na Pakrac vršila je Omladinska brigada pojačana sa jednim vodom tenkova.

XVIII brigada vršila je napad sa dva bataljona i jurišnom četom.[2] U Pakracu su se nalazile slijedeće jedinice i to:

I i II bojna VIII g. pukovnije, jačina 900 domobrana, 120 vojnika XII top. sklopa, 15. sat stožera — 130 vojnika, od toga 30 opkopara i 30 dojavničara i 40 biciklista, 14. sat stožera — 70 domobrana koji raspolažu 4 p.t. topa, 95 domobrana I satnije V želj. bojne V pos. zdruga, 10 žandara, 8 detektiva, 6 stražara, 60 Nijemaca i 150 civila. Svega ukupno 1.500 vojnika, od toga 1315 domobrana, 60 Nijemaca, 10 žandara, 8 detektiva, 150 civila i 6 stražara.

Naoružanje: 2 topa 105 mm, 4 topa 75 mm, 4 p.t., 13 t.m., 44 p.t., 100 šmajsera, 3 t.b. i 12 lakih bacača mina.

Utvrđenje: 50 bunkera koji su tvrdo sagrađeni od zemlje i drveta. Oko samog uporišta bunkeri su iskopani cik-cak i međusobno povezani rovovima. Ispred bunkera nalazi se bodljikava žica, a na Kalvariji teren je miniran nagaznim minama (handgranatama). U slučaju napada napušta se u žicu struja koja se dobiva iz Lipika.

Napad na samo uporište Pakrac vršen je sa četiri napadne kolone. Glavni napadni pravac je sa sjeverne strane između ceste koja vodi za Daruvar iz sjevernog dijela sela Prekopakra.

Druga napadna kolona, jačine dva bataljona, napada od pravca Klise i Filipovca, kroz kukuruze, sa zadatkom da se zabije između južnog dijela sve do Prekopakre i željezničke pruge razvijajući se u dva pravca. Lijevim krilom čisti Prekopakru, a desnim napada duž pruge i cestu prema centru preko drvenog mosta na Pakrac, jedna druga kolona vrši stalni pritisak sa manjim dijelovima od Motkovca i k. 202. na Prekopakru kako bi zavarali neprijatelja i vezali njegovu vatru za sebe, a u slučaju da on primijeti u čemu je stvar raskoncentrisati neprijateljsku vatru. Dio snaga koji je upućen na čišćenje Prekopakre po završetku zadatka kreće odmah ka centru grada.

Treća napadna kolona, koja je obrazovana od jednoga bataljona i jurišne čete, napada uporište duž ceste od Kusonja sa zadatkom da se sa te strane probije u grad i da napreduje ka centru. Ista ta kolona ima zadatak da očisti pilanu koja je zaposjednuta.

---

[2] Izvještaji Omladinske i 18. brigade o napadu na Pakrac nalaze se u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/5, k. 1298 i 27—1/8, k. 1296.

Četvrta napadna kolona koja je obrazovana od jednoga bataljona napada od sela Kraguja prema sv. Vidu. Sa svojim desnim krilom, kojemu su pridodati mineri, partizanske kesice i ručne bombe, čisti minirano polje i ovladava Kalvarijom. Drugim dijelom snaga prodire zapadno kapeli sv. Vid sa zadatkom da što prije stigne do Patrijaršije. Ovoj je koloni postavljeno u zadatak čim prije zauzeti Kalvariju na kojoj se nalazi teški bacač, a koja je posjednuta sa manjim dijelom snaga. Značajnost je Kalvarije u tome što dominira cijelim Pakracom.

Prije samog napada održana je konferencija sa štabovima brigada, kako bi se što bolje plan sproveo u djelo. Za vrijeme napada potrebna naređenja izdavata su preko telefona.

Napad je počeo u 18 časova 13.IX 1944. g.

Sam napad na neprijateljsko uporište Pakrac potpuno je neprijatelja iznenadio.[3] Ovo je iznenađenje nastupilo uslijed toga što je napad počeo danju. Sve napadne kolone tačno su uspjele po planu zauzeti svoje određene položaje te u prvom naletu razbiti neprijateljski spoljni obrambeni položaj. Pored samoga iznenađenja neprijatelju je nanesena velika zabuna uslijed nastupanja naših tenkova kao i dejstva njihove vatre na koju neprijatelj do sada nije naučio niti je imao priliku da se bori sa oklopnim sredstvima. Saradnja pješadije i tenkova prvi put je upotrebljena u ovoj borbi te je uspjelo sadejstvo pješadije i tenkova iznad svakog očekivanja. Iznenađeni i zbunjeni neprijatelj nije uspio dati jaku i organizovanu pješadijsku vatru. Ovaj nedostatak neprijatelja potpuno je iskorišten, naročito na sektoru sjeverne odbrane grada, gdje je neprijatelj bio primoran u kratkom vremenu odstupiti sa svojih obrambenih položaja i povući se u unutrašnjost grada. Po svom povlačenju u unutrašnjost neprijatelj je pristupio tučenju napuštenih položaja jakom artiljerijskom vatrom iz unutrašnjosti grada. Ovakva vatra iz teškog neprijateljskog oružja artiljerije trajala je sve dotle dok naši tenkovi nisu prodrli u centar grada i potpuno razbili posadu artiljerije i zauzeli topove. Napadna kolona koja je napadala iz sela Kraguja uspjela je jednim putem potpuno zaobići minirana polja i zauzeti Kalvariju bez borbe i žrtava. Ovo je isto mnogo doprinijelo uspjehu jer zaposjedanjem Kalvarije zauzet je ključ odbrane grada što je kod neprijatelja izazvalo jaku demoralizaciju. Pošto je neprijatelj napustio spoljnu odbranu gra-

[3] U bojnoj relaciji 1. domobranskog zbornog područja o tome piše: „... Oko 17.00 sati komunisti podpomognuti oklopnim kolima i topničtvom izvršili iznenadan napad na Pakrac. Poslie borbe od 2 sata uslied dubokog prodora oklopnih kola, dio se posade Pakraca probio ka Lipiku, odakle sa posadom Lipik do Pakračke Poljane. Veći dio posade poginuo ili zarobljen. Izgubljeno sve teško naoružanje (haubice, topovi, strojnice, bacači), sav povoz i sva skladišta u Pakracu i Lipiku." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1–75, k. 58.)

da i povukao se u centar organizavao je odbranu iz utvrđenih kuća. Ovu odbranu neprijatelj je davao iz svega dve kuće i to iz preparandije i štaba pukovnije. Odbranu su sačinjavali uglavnom Nijemci koji su bili sastavni dio posade, nešto ustaša i jedan dio oficira domobranskih, dok su se domobrani djelomično predali za vrijeme borbe na spoljnjem obruču grada, a nekoji i za vrijeme borbi u samom gradu. Pošto se neprijatelj zbio u jako utvrđene zgrade davao je jak otpor, ali je to sve bilo uzaludno jer je bila koncentrisana jaka vatra iz bacača, tenkova i Džon-Bula, a poslije toga sama zgrada bila je zapaljena. Ujutro u 7 sati neprijatelj je bio potpuno likvidiran u utvrđenim zgradama.

Za vrijeme same borbe u toku noći oko 0 časova Štab Divizije izdao je naređenje grupi bataljona koja je bila obrazovana od jednoga bataljona i Posavskog NOP odreda da prijeđe u napad na Lipik. Ovo je i urađeno te je neprijatelj poslije kraće borbe bio likvidiran svojom predajom, a jednim dijelom je uspio da se probije u pravcu Banove Jaruge, dok je jedan dio izginuo u samom mjestu. Samo mjesto Lipik bilo je isto potpuno oslobođeno oko 7 časova ujutro 14.IX 1944. g.

Zadatak naših jedinica bio je: naglim, brzim naletom slomiti svaki otpor neprijatelja, postignuti iznenađenje, unijeti zabunu, slomiti svaki otpor i zauzeti grad. Ovi zadatci naših jedinica potpuno su uspjeli i tačno se odvijali po predviđenom planu u zapovijesti.[4]

Namjere neprijatelja bile su održati se pod svaku cijenu u dobro utvrđenim zgradama, ali ovo neprijatelju nije uspjelo uslijed brzoga sloma spoljne odbrane grada kao i upornosti naših jedinica u samom gradu. On je bio slomljen, razbijen i potpuno uništen poslije 12 sati žestoke borbe.

Sve napadne kolone izvršile su svoje zadatke u potpunosti i tačno po predviđenom planu i zapovijesti.

U ovoj akciji zarobljen je slijedeći ratni materijal:

12 topova, 3 teška bacača, 14 teških mitraljeza, 23 p. mitraljeza, 850 karabina, 70 šmajsera, 54 pištolja, 300 ručnih bombi, 8 vagona municije, artiljerijske, puščane i mitraljeske, 200 samara, 3 radio-stanice, 10 telefonskih centrala, 50 telefona raznih modela, 100 km telefonskog kabla i mnogo druge ostale telefonske spreme, 50 željezničkih vagona, 5 lokomotiva, 2467 pari cipela, 900 komada šinjela, 839 komada bluza, 754 komada čakšira, šatorskih krila 50 komada, 20 pari čizama, 250 komada ćebadi, ranaca 70 komada, malih vojničkih kazana 9 komada, 10 motorcikla, 1 kamion cisterna, 1 luksuzni auto, 120 mina za t. bac.

---

[4] Vidi dok. br. 40.

Pored gore navedenog materijala zaplijenjene su ogromne količine sanitetskog materijala kao i mnoge druge ratne opreme, koja se nije mogla tačno prebrojati i ustanoviti tačan broj. Sve jedinice ove divizije poslije same borbe bile su potpuno kompletirane sa ratnom spremom, obuvene i odjevene.

Neprijateljski gubitci iznose 720 zarobljenih vojnika i oficira. Ubijeno 288 vojnika i 20 oficira, među oficirima pukovnik i potpukovnik.

Naši gubitci: 16 poginulih i 41 ranjen. Među poginulima, jedan domobranski zastavnik koji je došao dobrovoljno prije dva dana pred samu borbu, mlađi vodnik Borčić Petar iz IV bataljona Omladinske brigade, pom. kom. čete Drenski Branko iz II bataljona Omladinske brigade, komandir jurišne čete Milutin Rakić iz Omladinske brigade, vodnik Lapuž Milan iz I bataljona Omladinske brigade, desetar Hardi Joakim iz III bataljona Omladinske brigade koji se je naročito istakao.

Od rukovodilaca ranjeni su slijedeći:

Komesar III čete III bataljona Omladinske brigade Kolarević Antun, delegat III čete III bataljona Molnar Miroslav, pomoć. komesara čete I. bataljona Omladinske brigade Žganec Josip, delegat Drago Koplec iz Omladinske brigade, potporučnik Šupica Petar iz Omladinske brigade.

Utrošeno je municije puščane i mitraljeske 64.630 metaka, šmajserske 8000, protutenkovske 10 komada, 167 mina za teški bacač, 248 mina za Džon-Bul, za laki bacač 8 mina, ručnih bombi 52, 435 kg eksploziva, 140 komada partizanskih kesica.

U ovoj borbi su se naročito istakli tenkovci[5] koji zaslužuju svaku pohvalu za svoju hrabrost. Kao cjelina naročito su se istakli III i IV bataljon XVIII brigade. Kao pojedinci istakli su se slijedeći drugovi iz XVIII brigade. Popović Savo, bolničar III čete IV bataljona, koji je pod najvećom neprijateljskom vatrom uspio baciti bombu u podrum i tom prilikom pobio 6 neprijateljskih vojnika i izvukao iz istoga jedan puškomitraljez i 5 pušaka, vodnik Regeljac Dušan, komandir I čete IV bataljona, Verčević Petar, borac, Ibriks Ivan, desetar Marković Ivan i vodnik Ribičić Stjepan koji su pod najtežom neprijateljskom vatrom probijali dva zida i uspjeli prenijeti 100 kg eksploziva do same zgrade i na taj način riješiti pitanje dižući dio zgrade u vazduh. Komandir II čete Glišić Čedo, borac mitraljezac Cvitković Mato i borac Vidas Ivan koji su uspjeli provesti čišćenje mina na Kalvariji bez i jedne žrtve osim jednoga lakše ranjenog.

[5] O njihovom prelasku na stranu NOV vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 41.

Iz Omladinske brigade istakli su se slijedeći drugovi:

Mitraljezac jurišne čete Povoljnjak Milan i delegat Čorić Ljuban, Smolčić Franjo, komandir III čete IV bataljona Kiš Ivan i komesar Vencel Branko, odlikovanje za hrabrost zaslužuje mitraljezac Doležaj Ljudevit, pohvale zaslužuju kuriri IV bataljona Jalža Stjepan i Pehir Stjepan za dobro održavanje veze, desetar Šubić Antun iz I čete II bataljona kao mitraljezac, Vasiljević Joco, Kavali Ivan, Prgolj Stjepan, vodnik Karabogdan Mijo, Marelj Smilja, mitraljezac Abramović Jovo, bivši domobranski vodnik Štafić Stjepan, mitraljezac Pastunović Stevo, vodnik Đurđenović Dragan, desetar Bojčić Marko, svi iz II bataljona, vodnik Bilić Nikola iz III bataljona, desetar III čete III bataljona Jaran Jusuf, mitraljezac II čete III bataljona Sulejman Burnić i Ale Čačić, te Hasim Opardić, koji su se pokazali kao vrlo dobri borci u rukovanju sa svojim oružjem, Jorgić Milenko, vodnik I čete kao neustrašiv borac i vrlo dobar rukovodilac svoga voda u borbi.

Komandir I čete III bataljona Žirovčić Stevo.

...

Veza za vrijeme same akcije održavana je pomoću telefona. Više puta je bila prosječena od puščanih zrna i topovskih granata. Veza između štabova brigada i bataljona nije pravilno funkcionisala u Omladinskoj brigadi uslijed nedostatka telefonskog kabla i uslijed zakašnjavanja kurira.

Štabovi brigada kao i štabovi bataljona u ovoj akciji pokazali su se sposobni za rukovođenje svojim jedinicama. Sama akcija povoljno utiče na borce i niže rukovodioce te će se moći dobro iskoristiti u političkom radu za učvršćenje jedinica za izvršenje predstojećih zadataka. Samovoljne pljačke u gradu nije se primijetilo kao što se to dešavalo ranije, ali ipak djelomično dešavao se ponekoji slučaj ali samo iz razloga što je vođena borba u samom centru grada, dok u Lipiku, gdje nije vođena borba u centru grada, nije se moglo primijetiti uopšte niti najmanje pljačke od strane vojnih operativnih jedinica...

Pošto je ovoga puta prvi put učestvovala u napadu pješadija zajedno sa tenkovima ovo sadejstvo pješadije i tenkova postignuto je iznad svakog očekivanja.

Poslije ove akcije brigade su formirale i upotpunile svoje bojne komore koje još do sada nisu imale a niti su bile popunjene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
ppukovnik:
I. Vondraček (M.P.)

Komandant,
pukovnik:
V. Kovačević

BR. 72

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. DIVERZANTSKOG ODREDA OD 19. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O IZVEDENIM DIVERZIJAMA OD 24. AVGUSTA DO 17. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB
II DIVERZANTSKOG ODREDA
GRUPE DIVERZANTSKIH ODREDA
G.Š.H. i N.O.V.J.
br. 173. — dne 19.IX 944.

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. I P.O. JUGOSLAVIJE

IZVJEŠTAJ

o izvršenim diverzantskim akcijama ovoga odreda u vremenu od 24.VIII 944. do 17.IX 944. kao i nama naknadno stigli izvještaji o akcijama prije 24.VIII 944. g. koje Vam radi toga nismo mogli u prošlom izvještaju dostaviti:

9.VIII 944.	U Karlovcu na stanici postavljena je paklena mina, koja je ubila 9 ustaša a 7 ih je ranila.
18.VIII 944.	Na pruzi Zagreb—Sušak, između Gen. Stola i Zvečaja sječena je pruga na 71 mjestu u suradnji sa 3. brig. VIII udarne div.
20.VIII 944.	Na električnom vodu Ozalj—Karlovac uništeno je 107 armiranobetonskih stupova. Sva žica u duljini od 7 km demontirana je i odvezena u spremište Karlovačke brigade, sa kojom je u suradnji i akcija izvršena.
20.VIII 944.	Na pruzi Karlovac—Ozalj, između Ozlja i Zorkovca, sječena je pruga na 40 mjesta.[2]
23.VIII 944.	U Vukovini zarobili smo jednog domobrana i zarobili jedno odijelo i jedne cipele.
26.VIII 944.	Na glavnoj cesti Vel. Gorica—Posavina, kod Novog Čiča, dignut je u vazduh cestovni most duljine 35 metara.
26.VIII 944.	Na glavnoj cesti između Gorice i Dolnje Poljane dignut je u vazduh cestovni most duljine 8 metara.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 30—1/6, k. 426 A.
[2] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 128.

26.VIII 944. U šumi kod Turopolja pao je jedan engleski lovački avion. Dvojica krenuli smo da spasemo pilote, ali su isti već pobjegli u šumu a kod aviona je bilo oko 50 bandita. Mi smo zametnuli sa njima borbu i odbili ih od aviona. Pod zaštitom naše vatre privukao se je jedan od nas avionu i ubacio u njega bombu i upalio ga. Ubili smo tom prilikom 3 bandita a ranili jednoga. Mi nismo imali gubitaka.

27.VIII 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac između Draganića i Karlovca sječena je pruga na 8 mjesta.[3]

28.VIII 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac između Lazine i Draganića dignut je u vazduh domobranski patrolni vlak. Konkretnih podataka o šteti nemamo.

31.VIII 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac presječena je pruga na 108 mjesta, dignuta su u vazduh 2 željeznička mosta duljine 12 i 25 metara, jedan podvožnjak duljine 6 m, i 2 armiranobetonska bunkera. Akcija je izvršena u suradnji sa I karlovačkom brig.[4]

31.VIII 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac sječena je pruga na 336 mjesta, dignuta su u vazduh 4 armiranobetonska bunkera, jedna stražara, signalni stup, u suradnji sa „Seljinom brigadom".

31.VIII 944. Na pruzi Zagreb—Sisak sječena je pruga na 44 mjesta i dignuta u vazduh 3 cestovna mosta na glavnoj cesti Zagreb—Sisak u suradnji sa Turopoljsko-posavskim odredom.[5]

1.IX 944. Na pruzi Zagreb—Beograd, između Capraga i Sunje, sječena je pruga na 80 mjesta, dignut je u vazduh željeznički most dulj. 8 metara i jedan cestovni most na glavnoj cesti Caprag—Sunja u duljini 12 m u suradnji sa VII udarnom divizijom.[6]

1.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak sječena je pruga na 63 mjesta i dignut u vazduh cestovni most u Lekeniku duljine 25 m u suradnji sa T.P. odredom.[7]

---

[3] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 134.

[4] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 137.

[5], [6], [7] i [8] Vidi dok. br. 117.

1.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Peščenice i Lekenika, dignut je u vazduh oklopni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Mrtvih i ranjenih imade ali nam je broj nepoznat.[8]

1.IX 944. Na pruzi Karlovac—Zagreb sječena je pruga na 164 mjesta u suradnji sa „Seljinom brigadom".[9]

1.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac sječena je pruga na 66 mjesta i srušena stanica Desinec, i dignuto u vazduh 6 armiranobetonskih bunkera, te jedan most od 16 m i 2 mosta od po 6 metara. Akcija je izvršena u suradnji sa I karlovačkom brigadom.

2.IX 944. Na pruzi Zagreb—Beograd, između Capraga i Sunje, sječena je pruga na 53 mjesta u suradnji sa VII udarnom divizijom.[10]

2.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac sječena je pruga na 102 mjesta u suradnji sa „Seljinom brigadom", te uništena 2 armiranobetonska bunkera.

2.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak sječena je pruga na 120 mjesta u suradnji sa T.P. odredom.[11]

2.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak između Lekenika i Grede, dignut je u vazduh putnički vlak. Uništena su 3 vagona. Mrtvih i ranjenih je bilo ali nismo dobili točne podatke.[12]

3.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak sječena je pruga na 10 mjesta i dignut je u vazduh željeznički most duljine 15 m i cestovni most kod Stupna dulj. 25 m. Akcija je izvršena u suradnji sa T.P. odredom.

3.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac sječena je pruga na 68 mjesta i dignuto u vazduh 5 armiranobetonskih bunkera. Dignuta u vazduh željeznička stanica Domagović. Dignut u vazduh most na rječici Kupčini duljine 15 m u suradnji sa I karlovačkom brig.[13]

4.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac sječena je pruga na 12 mjesta, dignut je u vazduh željeznički most

---

[9] Vidi dok. br. 4.
[10] Vidi dok. br. 46.
[11] i [12] Vidi dok. br. 119.
[13] i [14] Vidi dok. br. 120.

dulj. 15 m i 2 armiranobetonska bunkera, jedan jednospratni a drugi dvospratni. U suradnji sa I karlovačkim odredom.

4.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak sječena je pruga na 20 mjesta i dignut u vazduh most duljine 8 m u suradnji sa T.P. odredom.[14]

6.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac uništena je stanica Lazina i dignuto u vazduh 8 armiranobetonskih bunkera, 2 željeznička mosta duljine 10 i 16 metara, 2 podvožnjaka i sječena je pruga na 76 mjesta u suradnji I karlovačke brigade.

5.IX 944. Na pruzi Zagreb—Beograd, između Capraga i Sunje, sječena je pruga na 28 mjesta u suradnji sa VII ud. divizijom.

6.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac, između Zdenčine i Sunje, dignuta su u vazduh 2 velika armiranobetonska bunkera u suradnji sa VII ud. divizijom.

6.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac, između Zdenčine i Desineca, sječena je pruga na 28 mjesta u suradnji sa Karlovačkom brigadom.

6.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Vel. Gorice i Mraclina, sječena je pruga na 18 mjesta u suradnji sa T.P. odredom.

6.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Vel. Gorice i Mraclina, dignut je u vazduh željeznički most duljine 5 metara u suradnji sa TPO.

8.IX 944. Na pruzi Zagreb—Beograd, između Capraga i Sunje, sječena je pruga na 50 mjesta i dignuta u vazduh 2 armiranobetonska bunkera u suradnji sa VII ud. divizijom.

7.IX 944. Na pruzi Zagreb—Karlovac likvidirano je neprijateljsko uporište Zdenčina.[15] Dignuto je u vazduh i uništeno je: 1 lokomotiva, 8 oklopnih vagona, 4 vagona sa sijenom, 4 vagona sa drvom, 3 skretnička srca i 3 armiranobetonska bunkera. Akcija je izvršena u suradnji sa 34. divizijom.

11.IX 944. Na pruzi Karlovac—Rečica sječena je pruga na 18 mjesta.

---

[15] Vidi dok. br. 123.

13.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Odre i Vel. Gorice, dignut je u vazduh radnički vlak sa radnicima. Uništeno je 9 vagona, koji leže u grabi, a lokomotiva je oštećena. Mrtvih je bilo mnogo, ali nam broj nije poznat. Promet stoji 10 sati.

13.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Odre i Vel. Gorice, postavljena je paklena mina, koja je ubila jednog i ranila jednog njemačkog vojnika.

14.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Grede i Odre, dignut je u vazduh vlak, kojeg su poslije savezničke avioni mitraljirali, tako da je cijeli uništen.

14.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Grede i Lekenika, sječena je pruga na 20 mjesta.

15.IX 944. Na pruzi Karlovac—Rečica sječena je pruga na 20 mjesta.

15.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Grede i Mraclina, sječena je pruga na 46 mjesta.[16]

15.IX 944. Na pruzi Zagreb—Beograd, između Capraga i Sunje, sječena je pruga na 62 mjesta u suradnji sa VII ud. divizijom.

16.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Turopolja i Peščenice, sječena je pruga na 60 mjesta. Promet stoji.

17.IX 944. Na pruzi Zagreb—Sisak, između Vel. Gorice i Odre, sječena je pruga na 40 mjesta. Promet stoji.

U svim tim akcijama nismo imali niti jednog ranjenog, poginulog niti nestalog druga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Kos Branko

Komandant:
Bogomil Ivković

[16] Vidi dok. br. 123.

BR. 73

PREGLED DEJSTAVA JEDINICA 8. KORPUSA NOVJ U JULU, AVGUSTU I PRVOJ POLOVINI SEPTEMBRA 1944. GODINE[1]

IX DIVIZIJA

Sekcije Drvar i Knin razmjere 1:100.000

Pod pritiskom naših snaga neprijatelj se sa glavninom svojih snaga povukao u pravcu Strmice i Knina, ostavljajući jake zaštitnice na prostoru Cigelj—Stožište—Deralo—Jelino polje—Risovac.

Napadni ciljevi brigada: I udarna: Cigelj (k. 1075)—Stožište—groblje—Deralo—Sunčanica (k. 1136) i Čvakovica (k. 1049); II brigada: Kuk (k. 1114)—Špija (k. 1228)—Srneći kuk (k. 1338)—Crni vrh (k. 1364) sa 3 bataljona, a sa 2 bataljona Brezovac—Marić—Risovac, Brezovac—Šiljak (k. 1299)—Orlov kuk (k. 1126) i dalje prema Mračaju, Strmici i Pleševici. III brigada sa 3 bataljona u rezervi na sektoru Grahova.

Prema I udarnoj brigadi nalazio se je neprijatelj na položajima: Cigelj—Stožište—Deralo i Vranjkovići, jačine oko 400 Nijemaca, legionara i četnika, sa 2 tenka i nekoliko kamiona. U toku borbe neprijatelju je stiglo pojačanje od 150 vojnika i 4 tenka. Prema II brigadi bile su 2 četničke brigade, jačine od oko 600 četnika i to: „Šatorska brigada", komandant poručnik Markica Ćućuz i „Grahovska brigada", komandant Brane Bogunović.

Neprijatelj je ove položaje držao uporno i sa jačim snagama računajući da sa njih može u svako doba koristiti komunikaciju Knin—Grahovo—Drvar, a pored toga i kao jače predstraže za osiguranje njihovih snaga oko Knina i sjevernoj Dalmaciji.

Zadatak naših snaga bio je: napasti neprijatelja, protjerati ga i ovladati ovim položajima radi rušenja puta Grahovo—Knin i efikasnijeg osiguranja pravca od Knina preko Grahova za Drvar i Livno.

Za ovu akciju prilaže se pismena zapovijest.[2] Početak napada bio je u vremenu od 23 do 24 časa, 30.VI t.g.

Tok same borbe i način izvođenja napada nije se u potpunosti odvijao prema izdatoj zapovijesti, jer potrebne pripreme nisu izvršene u potpunosti. U naletu naših snaga neprijatelj je reagirao jakom bacačkom vatrom, vatrom iz automatskih oru-

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 11—1/3, k. 518.

[2] Redakcija nije pronašla tu zapovijest.

žja, njegovi utvrđeni položaji bili su ograđeni žicom i osigurani minskim poljima. Kod I udarne brigade nije izvršena predviđena koncentracija bacačke vatre, jer na vrijeme nisu uzeti elementi. Poslije jednočasovne borbe naše snage zauzele su glavno neprijateljsko uporište Cigelj. Ali zauzimanje ovog položaja nije se u potpunosti iskoristilo niti se prešlo u gonjenje, niti se preduzeo napad na ostale dijelove neprijateljskog položaja. Ovaj zastoj neprijatelj je iskoristio i sa pristiglim pojačanjima izvršio povratni napad, potisnuo naše snage i ponovno zauzeo Cigelj. Naše snage bile su i oslabljene neorganizovanom evakuacijom ranjenika, gdje je veći broj boraca bio angažovan. U toku noći očišćen je Bilek (k. 1087) i Malinjak (k. 1121), Stožište, osim groblja, i Deralo, osim k. 1132. Prvi bataljon ove brigade koji je trebao još prije početka napada očistiti Sunčanicu i Čvakovicu te potpomoći zauzeće Cigelja, a poslije ovoga vršiti pritisak na Stožište, nije na vrijeme izvršio svoj zadatak, a ujutro se rano povukao sa Čvakovice na Sunčanicu, što je omogućilo neprijatelju da izvrši jači pritisak i ponovno zauzimanje Cigelja. Dan 1/VII, I udarna brigada zadržala se na položajima Bilek — Malinjak — Trivanov Do — Glavica — Sunčanica.

Dva bataljona II brigade i bataljon Grahovsko-peuljskog odreda ovladali su do 24 časa položajima Kuk—Špija—Srnećí kuk—Marića kuće pod Risovcem i Crni vrh. U svom daljem nadiranju ove snage bile su zadržate jakim neprijateljskim otporom na Risovcu. Druga 2 bataljona ove brigade koji su preko Brezovca trebali poći u 22 časa i sa leđa napasti neprijatelja preko Razvaljenog vrha (k. 1324), Rađeg dola, (Razvršće k. 1285) Šiljka i Orlovog kuka i sastati se sa snagama od Špije i Srnećeg kuka i na tom prostoru pristupiti uništavanju neprijatelja, sa osiguranjem od Pleševice preko Suhog polja. Ovi bataljoni nisu izvršili postavljeni zadatak, nego se zadržali na prostoru Brezovca sa naslonom na Crni vrh, pretpostavljajući da naše snage na desnom krilu neće izvršiti svoj zadatak. Ovim se omogućilo četničkim bandama da se dana 1/VII izvuku u pravcu Pleševice i Dinare. Dva bataljona ove brigade koji su nastupali od Grahova i pošto su u toku noći zauzeli spomenute položaje 1/VII izjutra očistili su Jelino polje i kose iznad Mračaja, Risovac i preko Tavana izbili na Orlov kuk i u pravcu Borove glave, a potom su se povukli u pravcu Grahova bez naređenja Štaba Brigade, koji se nalazio na Jelinom polju.

U 18 časova 1/VII Štab Divizije donio je odluku da se ne vrši ponovni napad na neprijatelja iz razloga što je isti dobio pojačanje, što se potrebne pripreme ne bi mogle izvršiti blagovremeno i što je napad na Livno od strane VI proleterske i XX

divizije odložen,[3] a ova akcija bila je u sklopu operacija oko Livna radi vezivanja neprijateljskih snaga i onemogućavanja neprijatelju da interveniše sa pravca Knin—Grahovo—Livno. Izdato je naređenje da se brigade povuku na ranije položaje sa zadatkom zatvaranja pravaca od Drvara i Knina preko Grahova za Livno. U toku noći od 1. na 2/VII brigade su zaposjele ranije položaje. Napad naših snaga nije uspio i pored zauzeća Cigelja i protjerivanja neprijatelja sa južne strane puta Strmica —Grahovo, jer se nije postiglo čišćenje i protjerivanje neprijatelja sa Stožišta i Derala, zauzimanje položaja iznad Strmice i rušenje puta ka Grahovu.

U ovim borbama neprijatelj je imao gubitke 13 mrtvih i 25 ranjenih. Zaplijenjeno je 10.000 metaka za „Šarac", 3 puške, veća količina bombi, 1 telefon, nekoliko šinjela, šatorskih krila i drugog sitnog materijala.

Prva udarna brigada imala je 8 mrtvih i 30 ranjenih. Junački je poginuo zam. komandanta IV bataljona, poručnik Marmun Petar u jurišu na Cigelj na čelu svoga bataljona. II brigada nije imala gubitaka.

U ovoj akciji istakao se IV bataljon I udarne brigade koji je u prvom naletu i jurišu zauzeo jako neprijateljsko uporište Cigelj i 2 čete II bataljona koje su hrabro jurišale na Cigelj sa sjevero-zapadne strane. I i III bataljon II brigade sa kojima su rukovodili načelnik Brigade i pomoćnik polit. komesara Brigade nisu izvršili postavljeni zadatak.

Štab Divizije u ovim akcijama nije učinio sve da pomogne štabovima brigada u samim pripremama niti za vrijeme izvođenja, iako je štabovima brigada pomoć bila potrebna. Štab Divizije zadovoljio se time da na terenu teorijski prodiskutuje sa štabovima brigada i dalje ih prepusti samostalnom izvođenju bez svog uticaja. Štabovi brigada nisu akciju najozbiljnije shvatili, niti su se u izvođenju priprema, kao i u toku same akcije, lično angažovali i nastojali da se akcija što bolje izvede.

Rukovođenje akcijom nije bilo dovoljno objedinjeno, između štabova brigada i ovih sa divizijom nije bila dobra veza. Na ovo je uticao veliki prostor, teško prolazan teren i noć, ali se ispoljila i slaba organizatorska sposobnost u održavanju veze. Artiljerija (jedna brdska baterija) nije uopće učestvovala, kako je po zapovijesti bilo predviđeno, iz razloga što je prilikom izlaska na položaj naišla na naše nagazne mine, koje krivicom I udarne brigade nisu bile skinute. Bacačka vatra kod svih brigada nije racionalno iskorišćena, te se pokazalo da štabovi još dovoljno ne poznaju taktičku upotrebu ovih oružja. Međusobno

[3] Jedinice 6. divizije napale su Livno 2/3. jula 1944 (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 4.).

sadejstvo bataljona u brigadama također nije bilo zadovoljavajuće. Skoro svi bataljoni samostalno su se kretali i borili ne vodeći računa o susjedima, što je dovodilo do polovičnih uspjeha ili čak i neuspjeha. Taktički i borbeni postupci štabova brigada nisu bili u skladu sa razvojem situacije, što je u glavnom i bio uzrok da se zadatak povoljnije ne izvrši. Štabovi jedinica za vrijeme izvođenja akcija bili su dosta daleko od potčinjenih jedinica kojima su rukovodili, te nisu imali uvijek jasnu situaciju, nisu mogli pravilno pratiti tok borbe, niti ispoljiti svoj uticaj u vremenu i prostoru, gdje je to situacija zahtijevala.

Akcije u Cetinskoj dolini i na Dinari.
Sekcije Drvar—Knin—Split i Šibenik razmjer 1:100.000

Zadatak snaga IX divizije u akcijama u Cetinskoj dolini i na Dinari bio je da u sadejstvu sa XX divizijom napadnu i očiste Dinaru, Cetinsku dolinu i Vrličku krajinu, radi razbijanja četničkih snaga na tom prostoru i oslobođavanja stanovništva od četničkog terora i samovlašća, te radi mobilizacije za NOV. Neprijateljske snage bile su: u Cetini i Polači po jedan četnički bataljon, a u Kijevu jedna ustaška satnija pojačana sa mještanima milicionerima.

IV splitska brigada imala je zadatak likvidirati Cetinu, Kijevo i Polaču, postaviti osiguranje prema Biskupiji i Kosovu, XIII južnodalmatinska brigada čišćenje Dinare i osiguranje na putu Kijevo—Knin, III dalmatinska udarna brigada sa 2 bataljona da očisti Risovac i Jelino polje i osiguranje prema Cigelju i Strmici sa jugo-zapadne strane a sa 2 bataljona i Grahovsko-peuljskim odredom zatvara pravac Strmica—Grahovo i Drvar—Grahovo.

23/VII, IV brigada oslobodila je Cetinu, Kijevo, Veliku i Malu Polaču. 24/VII produžila je sa svojim nadiranjem, razbila četničke bande na Pakovom brdu i Kozjaku i postavila osiguranje prema Biskupiji, Kosovu i Kninu. XIII brigada očistila je Dinaru, protjerala četničke bande preko Pleševice i Vršine u pravcu Knina, te posjela Badanj—k. 1213, Vršinu i Crnu glavicu. Dva bataljona III ud. brigade likvidirala su neprijatelja na Crnom vrhu (k. 1364), Risovac, Orlov kuk i Jelino polje i postavili potrebno osiguranje.[4]

U ovim borbama ubijeno je 77, ranjeno 110 i zarobljeno 28 neprijateljskih vojnika. Zapaljena su 4 kamiona puna municije i 4 kamiona oštećena. Uništena su neprijateljska utvrđenja u Kijevu. Zaplijenjeno je: 1 p. mitraljez, 27 pušaka, 2 četničke

[4] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 29, dok. br. 72 i 106.

zastave, 2 strojnice, 3 pištolja, veća količina odjeće i životnih namirnica.

Naši gubici: 19 poginulih, 27 ranjenih i 11 nestalih drugova. Većina nestalih su Italijani, koji su dezertirali neprijatelju. U borbi na Kijevu izgubljena je jedna protikolska puška i 1 p. mitraljez, čije su nišandžije poginuli.

U ovim borbama naročito se istakao I bataljon IV brigade sa komandantom Franić Rokom i II bataljonom XIII brigade. Sve su jedinice izvršile postavljeni zadatak i nije bilo većih grešaka ni kod jedinica ni kod pojedinaca...

Akcija na putu Golubić—Strmica.

Pošto su snage IX i XX divizije očistile Cetinsku dolinu i Vrličku krajinu i XX divizija izbila na Kozjak, jedinice IX divizije rokirale su se u desno i posjele položaje: Crna glavica—Vršina—Pleševica—Surdup—k. 638 i k. 446—Javorova glava (k. 834)—Tavani—Jelino polje—Sunčanica—Čvakovica—Trivanov Do.

Cilj ovakvog rasporeda bio je da se blokira neprijatelja koji se nalazi utvrđen na Cigelju (k. 1075)—Kneževićima—Vranjkovićima—Stožištu i Deralu, presjecanje Golubić—Strmica i prekidanje svih veza neprijatelju sa Kninom, a potom vršenje pritiska na neprijatelja i uništiti ga ili razbiti. U toku nekoliko dana i noći na neprijatelja je vršen stalni pritisak, a njegovi položaji bili pod našom stalnom i snažnom artiljerijskom i bacačkom vatrom, što ga je dovelo u vrlo kritičnu situaciju. Pred samu odluku za konačno njegovo uništenje na ovim položajima uslijedila je iz Knina jača intervencija neprijateljskih snaga.[5]

Dan 29/VII, oko 9 časova neprijatelj je iz Knina sa snagama preko 600 Nijemaca, više kamiona i 6 tenkova preduzeo nastupanje u pravcu naših položaja, putem Knin—Golubić—Strmica, sa jačom desnom pobočnicom u pravcu Pleševice. Nadiranje neprijatelja bilo je zadržano jakim otporom naših snaga u žestokoj borbi koja je trajala do 14 časova, kada je neprijatelj uz velike gubitke povraćen ka Strmici i odbačen sa Pleševice. Neprijatelj se ponovo skoncentrisao u Golubiću, i, pošto je dobio izvjesna pojačanja iz Knina, istoga dana krenuo je u pravcu Strmice, gdje se na položajima Golubić—Strmica, zapadne padine Pleševice i iznad samog puta od s. Dragaša do s. Vojnovića nalazila IV brigada. Vrlo žestoka borba vođena je nekoliko časova, neprijatelju su zadani teški gubici, usprkos čega je on i dalje bezobzirno i uporno navaljivao sa tenkovima putem, a pješadija je gazila rijeku Batušnicu, čije je korito donekle one-

[5] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 2.

mogućavalo dobru upotrebu naše vatre, te je uspio da oko 20 časova prodre u Strmicu.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 45 mrtvih i 80 ranjenih Nijemaca, koji su osmotreni gdje leže na putu, dok se smatra da su gubici mnogo veći. Uništen je jedan kamion sa 20 vojnika.

Naši gubici: 1 mrtav i 2 ranjena.

U borbi se je istakao III bataljon IV brigade, a naročito desetar p. mitraljezac Botušić Ivan, koji je sa svojom desetinom ostao u pozadini nadirućem neprijatelju i na ovoga otvorio jaku bočnu vatru, sam ubio 15 Nijemaca, zaustavio neprijatelja u njegovom nadiranju i time omodućio po vrlo hrđavom terenu organizovano odstupanje svome bataljonu u pravcu Samogreda (k. 1040), kuda se je i sam povukao sa svojom desetinom.

Naše snage zadržale su ranije položaje, osim što su povučeni predstražni dijelovi iznad Dragaša i Vukovića—k. 638 i k. 448 na prihvatne položaje Pleševice i Javorove glave.

Operacije oko Gračaca i Smrekovače

Sa sektora Bos. Grahova IX divizija prebacila se preko komunikacije Knin—Srb—Lapac na teritoriju južne Like, sa zadatkom da likvidira njemačko-četničko uporište Smrekovaču i Gračac, a potom da produži sa ofanzivnim dejstvom na sjevero-zapad prema Medku i na jug prema dolini Zrmanje.

Polazna prostorija za Diviziju bila je Gubavčevo polje—s. Derin Gaj. Početak napada 28. na 29/VIII u 3 sata. U ovim operacijama sadejstvovala je III brigada XXXV divizije osiguravanjem pravca Gospić—Gračac, VI ud. brigada XIX divizije osiguravanjem pravca Otrić—Gračac, a divizion XXXV divizije za ovu operaciju pridodat je pod neposredno rukovodstvo Štaba IX divizije, pravac Obrovac—Gračac zatvarao je i osiguravao III bataljon V ud. brigade XIX divizije.

Jačina neprijateljskih garnizona i plan napada za ovu operaciju vidi se iz priložene zapovijesti,[6] prilog br. 2.

III ud. brigada i IV splitska brigada imale su zadatak da određenim pravcem iznenadno napadnu garnizon Gračac u 3 sata. Ključ položaja i odbrane Gračaca bila je Gradina (k. 616), koju je neprijatelj stalno držao zaposjednutu sa manjim snagama i ista je dobro utvrđena. U koliko III ud. brigada ne bi uspjela da iznenadnim napadom likvidira Gradinu, pristupiti ponovnom napadu poslije snažne artiljerijske i minobacačke pripreme vatrom (u toku noći izvršena je koncentracija bacača i artiljerije, a ranije za sva oruđa uzeti potrebni elementi za pojedine dijelove neprijateljskog položaja). IV splitska brigada sa svojim

[6] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 73 i 84.

lijevim krilom trebala je da vrši prodor u grad, a III udarna odredila je jednu udarnu grupu sa zadatkom da se koritom rijeke Otuče probije u grad i likvidira neprijateljsku radio-stanicu. Akcija je otpočela u 5.20 sati, dakle, sa znatnim zakašnjenjem koje je proisteklo greškom Štaba III udarne brigade, što je mnogo uticalo na tok i ishod operacije.[7] U prvom naletu nije se uspjelo likvidirati glavna neprijateljska uporišta osim Đekića glavica—k. 560. Jedinice su 29/VIII ostale na svojim položajima čitavi dan i vrše pripreme za ponovni napad u 20 časova. U toku dana saveznička avijacija bacila je na Gračac 4 bombe koje su ostale bez naročitog efekta. U 19.30 sati otpočela je artiljerijska priprema vatrom, a iza ove bacačka i u 8.30 sati izvršen je juriš sa svih pravaca. Težište prodora u grad koncentracija naše vatre bila je na Gradini (k. 616) i komunikacijom Gospić—Gračac. Neprijatelj je davao vrlo jak otpor i zaustavio naše jedinice pred žičanim preprekama poslije čega su se naše jedinice povukle na polazne položaje, zadržavajući Gračac u blokadi. Neprijateljski garnizon na Smrekovači bio je također jednovremeno napadnut, ali ga se nije uspjelo likvidirati, te je i on blokiran.

Za vrijeme izvođenja ove akcije neprijatelj je sa jačim motorizovanim snagama intervenisao od pravca Gospića i Otrića, ali je na oba pravca bio razbijen uz velike gubitke.

Operacija nije izvođena po predviđenom planu, zbog toga što III udarna brigada nije do određenog vremena došla na položaje koji su joj zapovješću bili određeni, te je njeno zakašnjenje uticalo na sve jedinice i na čitavi tok operacija. Prvi napad nije uopšte izveden onako kako je bio predviđen, što je neprijatelju dalo mogućnosti da se sredi i u toku dana izvrši pregrupisavanje snaga i organizuje odbranu garnizona. Naš prvi neuspjeh uticao je pozitivno na neprijateljske snage u garnizonu, koje su u našim ponavljanim napadima davale sve jači otpor.

Gubici neprijatelja iznosili su oko 50 mrtvih i više od 100 ranjenih.

Naši gubici: 32 mrtva, 145 ranjenih i 8 nestalih.

Postavljeni zadatak bio je realan i izvodljiv. Sve pripreme za akciju bile su izvršene blagovremeno i u potpunosti. Sa štabovima bataljona, brigada i Divizije dan ranije izvršeno je izviđanje terena i iz neposredne blizine svaki se štab upoznao sa zemljištem i pravcima napada za svoju jedinicu, te je čitavi zadatak detaljno prodiskutovan. Zadatak nije izvršen, koji je bio postavljen pred III udarnu i IV splitsku brigadu, dok je XIII brigada uglavnom postavljeni zadatak izvršila i onemogu-

[7] Izvještaj Štaba 9. divizije o toj operaciji nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 32/2, k. 842.

ćila neprijatelju sa Smrekovače da se probije za Gračac i ojača posadu garnizona. Predviđano iznenađenje koje se moglo ostvariti nije postignuto krivicom Štaba III ud. brigade, koji je izgubio vezu sa svojim bataljonima, koji je pokazao dosta površnosti, lakomislenosti i nedovoljno organizacijske sposobnosti. Sadejstvo pratećih oruđa i pješadije, automatskih oruđa i pješadije nije ostvareno, slabo iskorišćavanje vatrene pripreme i postignute vatrene nadmoćnosti nije iskorišćeno. Rukovođenje bataljonima podbacivalo je u najkritičnijim časovima, kada je još samo jedan napor mogao da riješi borbu u našu korist. Povezanost bataljona i brigada koje su učestvovale u operacijama i njihovo uzajamno sadejstvo i saradnja nije ostvarena, kao ni jednovremenost samog napada. Dok bi se jedna jedinica do maksimuma angažovala u borbi, dotle bi susjedne jedinice ostajale pasivne, čekajući rezultat. Sve ovo uticalo je na ovakav ishod operacije, dajući mogućnost neprijatelju da po dijelovima, iz centralnog položaja, odbija naše napade. Držanje boraca bilo je dobro, a veći broj ranjenih posljedica je neorganizovanog povlačenja.

Operacije na komunikaciji Srpski klanac—Lapac

Sa prostora južne Like IX divizija prebacila se istočno od komunikacije Otrić—Srpski klanac—Lapac, sa zadatkom aktivnog dejstva na tu komunikaciju, izvlačenja i eventualnog razoružavanja domobranskih garnizona, razbijanja četničkih bandi, te po mogućstvu ovlađivanje ovom komunikacijom radi sprečavanja neprijateljskog saobraćaja pravcem Knin—Bihać.

Domobranski garnizoni koji su dolazili u obzir, bili su: Lapac (jedna bojna X puka II gorskog zdruga). Dobro Selo (jedna satnija), Doljane (jedna satnija), Brotnja (jedan vod), koji je sa garnizonima u Suvaji, Srbu i Kupirovu sačinjavao jednu bojnu. Na ovoj liniji nalazile su se 2 baterije topova. Pored domobrana posade dotičnih garnizona sačinjavali su četnici i dijelovi 373. „Tigar" divizije.

Odluka Štaba Divizije bila je stupiti u vezu sa domobranskim garnizonima radi njihovog izvlačenja, koje će nastupiti u momentu kada naše jedinice budu napadale na četnike i Nijemce. Ovim našim napadima domobrani bi trebali da sadejstvuju iznutra. Ovakav način bio je izvodljiv, jer su svi domobranski oficiri i najveći dio ljudstva bili tome skloni, osim komandanta puka i komandanta zdruga. U takvoj situaciji raspored snaga Divizije bio je slijedeći:

IV splitska brigada zatvara pravac Tiškovac—Ljubina poljana—Velika Popina, sa aktivnim dejstvom na Srpski klanac, a radi razoružavanja garnizona i ovlađivanja klancem.

III dalmatinska udarna brigada vrši pritisak na Kupirovo, Srb i Suvaju, prema situaciji, koristeći veze sa domobranima da pristupi likvidaciji ovih garnizona i omogući njihovo izvlačenje.

XIII južnodalmat. brigada vrši osiguranje od pravca Lapac —Bihać, sa aktivnim dejstvom na Lapac sa istim zadatkom kao i prve 2 brigade.

11/IX III udarna brigada razoružala je domobranski garnizon Kupirovo.[8]

12/IX, IV splitska brigada napada na Srpski klanac i zauzima Kurozeb. Na sektoru III ud. brigade neprijatelj pravi ispade u pravcu Međeđaka i Urljaja, ali poslije dvočasovne borbe, uz gubitke, vraćen je natrag. XIII brigada napada Lapac i omogućava jednom dijelu domobrana izlazak.[9]

13/IX, IV splitska brigada nastavlja borbu na klancu gdje neprijatelj daje jak otpor, potpomognut artiljerijom iz Otrića. III ud. brigada sa 3 bataljona napada na Suvaju i Međeđak, dok sa 2 bataljona vrši demonstraciju na Srb. Neprijateljski garnizon u Brotnji također je napadnut i ubrzo likvidiran. XIII brigada sa 3 bataljona nastavlja sa pritiskom na Lapac, a jedan bataljon orijentiše u pravcu Doljana.

14/IX uspijeva IV splitskoj brigadi da snažnim naletom potpuno razbije neprijatelja na Srpskom klancu i zaposjedne sve položaje i time čvrsto zagospodari komunikacijom Otrić—Srb. III ud. brigada ponovno napada na Suvaju i Međeđak, a XIII brigada na Lapac.

15/IX bez naročite promjene. Izvlači se zaplijenjeni materijal.

16/IX sprema se odlučni napad sa III ud. brigadom na Međeđak i Suvaju, ali rano izjutra neprijatelj iz Lapca napao je na položaje XIII brigade sa motorizovanom kolonom, jačine 50 vozila i oko 500 pješaka. Neprijatelj odbacuje od komunikacije naše osiguravajuće dijelove i pojavljuje se iza leđa naših snaga, koje drže blokirane Međeđak i Suvaju. U ovakvoj situaciji naređeno je svim jedinicama da se prebace na lijevu stranu komunikacije i sa desne strane rijeke Une. Neprijateljska kolona uspjela je da se probije i poveže sa opkoljenim garnizonima u Suvaji i Srbu. IV brigada i dalje drži Srpski klanac. Da bi potpuno ovladao komunikacijom Knin—Srb—Bihać, neprijatelj upućuje jednu jaku motorizovanu kolonu od oko 300 motornih vozila, u čijem se sastavu nalazilo oko 30 tenkova. Ova kolona došla je od pravca Bihać i 18/IX preduzima napad na Srpski

[8] Vidi dok. br. 66.
[9] Vidi dok. br. 67.

klanac sa istovremenim napadom iz Otrića, Vel. Popine i od pravca Strmica—Tiškovac. Žestoka borba vođena je na čitavoj liniji, sa naročitom oštrinom na Srpskom klancu, a noću od 18. na 19/IX IV splitska brigada napušta Srpski klanac i prelazi u divizijsku rezervu na prostoru Dugo Polje.

Predviđeni plan o zajedničkom sadejstvu sa domobranima nije ostvaren, jer su vođeni pregovori bili kompromitovani od strane komanda mjesta Drvar i Lapac, te su četnici i Nijemci ove blokirali i otpočeli sa njihovim razoružavanjem. Na našu stranu prešlo je oko 60, a svi ostali zarobljeni su u navedenim operacijama.

Gubici neprijatelja iznose 66 ubijenih, 103 ranjena i zarobljenih 11 oficira, 415 podoficira i vojnika domobranskih i 4 Nijemca.

Naši gubici: 10 mrtvih i 42 ranjena.

Zaplijenjeno: 90 konja, 21 jahaće sedlo, 25 oprema za tegleće konje, 10 kola, 2 topa, 76.2 m/m ruskog porijekla, 2 protivkolska topa 45 m/m, 2 topovske kare, 417 granata topovskih, 345 komada pušaka, 4 teška mitraljeza, 5 teš. bacača, 4 laka bacača, 22 p. mitraljeza, 610 granata za bacače, 4 radio-stanice, 2 telefonska aparata, 5 km kabla, jednu poljsku kuhinju, 1 potkivačnicu, 34 strojnice, 41 pištolj, oko 80.000 metaka razne vrste i velike količine spreme, hrane i drugog ratnog materijala.

Zadatak nije u potpunosti izvršen, kako u izvlačenju domobrana, tako i u likvidaciji četničkih uporišta, i nije dovoljno iskorišćena situacija koja je nastala ovakvim stavom domobrana. Pored navedenih razloga na ovo je uticala sporost pokreta XIII brigade, koja je na sektoru Lapca stigla sa 6 sati zakašnjenja, i što štabovi bataljona i brigada nisu brzo reagirali, niti se dovoljno založili da bi ovakvu situaciju što bolje iskoristili. Pokazalo se da nema dovoljno elastičnosti i razumijevanja, naročito kod nižih rukovodilaca, za izvršenje izvjesnih zadataka, gdje je potrebno, koliko brzina i odlučnost, toliko i umješnost i snalaženje. I ovom prilikom pokazalo se da bataljoni nose u sebi tendenciju samostalnog djelovanja bez povezanosti sa susjedima, što se svakom prilikom negativno odražavalo na ishod akcija.

XIX DIVIZIJA

Akcije u Primorju 14. i 15 VII 1944.

Radi prijema materijala i njegovog prebacivanja sa ostrva na kopno, prebačene su u Primorje I i II ud. brigada noću od 2. na 3/VII, na prostor Prosika—Vodice. Neprijatelj je zatvarao kanal i materijal se nije mogao primiti, te se je kanal morao pod borbom otvarati. Kanal je očišćen i prema neprijatelju postav-

ljena osiguranja, ali brodovi nisu prilazili obali, iako su im davani signali, jer su na kopnu čuli da se stalno vodi borba (osiguravajući dijelovi). Obadvije brigade ostale su na ovom prostoru u stalnim borbama 10 dana, ali 13/VII primijećena je koncentracija neprijateljskih snaga orijentisana ka Primorju, iz čega se moglo zaključiti da neprijatelj na ovom uskom prostoru želi pristupiti opkoljavanju, uništavanju ili razbijanju naših snaga. U ovakvoj situaciji i da bi se neprijatelj izmanevrisao, donijeta je odluka da se glavnina snaga Divizije prebaci sjeverno od komunikacije Benkovac—Bribirske Mostine, s tim da se neprijatelj u pogodnom momentu napadne s leđa. U Primorju da se ostave toliko jake snage koje bi bile u stanju odbiti manje ispade neprijatelja, probiti se u slučaju ofanzive prema slobodnom teritoriju Bukovice, kao i savladati posao oko sprovođenja materijala sa obale. U ovom smislu izdata je i zapovijest divizije Op. br. 86/44 (prilog br. 3).

Da bi se objedinio rad jedinica koje su ostale na ovom terenu formiran je Štab Primorskog sektora naređenjem A. br. 313/44 (prilog br. 4).[10]

Dana 13. na 14/VII I i II ud. brigada prebacile su se preko komunikacije Benkovac—Bribirske Mostine, a u Primorju je ostao Štab Primorskog sektora sa slijedećim jedinicama: I bat. I ud. brigade, II bat. II ud. brigade, II bat. III bukovičke brigade, bataljon Narodne odbrane, Samostalni bataljon Štaba Divizije, glumačka grupa Divizije i ranjenici određeni za prebacivanje na ostrva.

Dan 14/VII, raspored ovih snaga bio je slijedeći: I bat. I ud. brigade nakon što se vratio sa osiguravanja prelaza svoje brigade preko navedene komunikacije smjestio se je u Velim (sekcija Šibenik).[11] Izviđačka odjeljenja postavio je na stankovačkim brdima—k. 326 i Gradini (k. 159).

II bat. II ud. brigade u Dobroj Vodi sa patrolama u pravcu Pristega i Ceranja.

II bat. III bukovičke brigade u Radošinovcima sa jednom četom na Zmijevači (k. 264) i Plješevici (k. 208), upućujući patrole prema s. Vrani.

Bataljon Narodne odbrane u s. Banjevcima.

Samostalni Stankovački bataljon u s. Putičanjima.

Oko 8 časova neprijatelj je sa pješadijom i motorizacijom napao od pravca Donjih Ceranja i Pristega sa snagama neutvrđene jačine. Oko 9.30 časova II bat. II ud. brigade povukao se na položaj: Zečeva glavica (k. 217), Visoka (k. 262), Kosa i na

[10] Naređenje se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 34/6, k. 1020.

[11] Sekcija Žirje

bezimenu kotu j. z. od Visoke. Za to vrijeme II bat. III brigade vodio je ogorčenu borbu na kotama s. z. od položaja II bat. II ud. brigade, sa kojih ga je položaja neprijatelj uskoro potisnuo uz pomoć jake artiljerijske i bacačke vatre. Na Visokoj sastali su se štabovi bataljona i donijeli odluku da II bat. III brigade posjedne i brani Crnogorku (Štandarac—k. 305), dok će II bat. II ud. brigade posjesti i braniti položaje sjeverno od Banjevaca. Bataljoni su odmah zaposjeli Štandarac (k. 254 i trig. 305) i Muliz (k. 260), dok je II bat. II ud. brigade i dalje držao položaj Visoka.

Pod jakim pritiskom neprijatelja II bat. II ud. brigade povukao se na položaj Gorivuk—Krajni (k. 173), a u vezi te situacije II bat. III brigade naređeno je da se povuče, te da zauzme i brani položaj Kumač (k. 221) i 203 i Jazvinku (k. 221). Neprijatelj izbija u s. Budak i na Kulinu (k. 239) i produžava nadiranje prema Stankovcima.

Položaje I bat. I ud. brigade neprijatelj je napao oko 10 č. od pravca Vukšića u pravcu Morovače (k. 324). Kod s. Bile Vlake III četa ovog bataljona napada bočno nadirućeg neprijatelja, razbija ga i odbacuje u pravcu Vukšića. Neprijatelj na ovom pravcu dobija jača pojačanja i neprijatelj ponovno preduzima napad na položaje ovog bat., a druga neprijateljska kolona od pravca Mostina dolazi u M. Čistu i vrši pritisak sa toga pravca. Prema ovoj koloni upućena je II četa ovog bataljona, koja uspijeva da neprijatelja odbaci u pravcu Mostina. U ovom vremenu neprijatelj upada u s. Banjevce i produžava od pravca Budaka nadiranje i pritisak prema Stankovcima. I č. povlači se na položaj u visini s. Klarići, dok II četa drži k. 193 i k. 159, III četa s. Crljenik—k. 191 sa jednim vodom na Gorivuku, gdje se nalazio i jedan vod II bat. II ud. brigade. Neprijateljske kolone koje su nadirale od Pristega i Vukšića sastaju se u Stankovcima.

Štab Sektora u 15.30 časova sastaje se sa članom politodjela Divizije i kapetanom Bursaćem (koji je imao zadatak primanje materijala i prebacivanje ranjenika) na kraću konferenciju, na kojoj se donosi odluka da se radi zaštite ranjenika borba primi i vodi još i sutradan 15/VII.

U 17 č. neprijatelj je produžio sa napadom. Kolone koje su se sastale u Stankovcima krenule su prema Crljeniku, Čelinki i Gorivuku. Kolona koja je nastupala od Vrane, pošto je ušla u Banjevce produžila je nadiranje prema Krajni (k. 173), dok je od Mostina u M. Čistu došlo neprijateljsko pojačanje jačine 10 kamiona punih vojnika.

Snage I bat. I ud. brigade oko 19 č. otpočele su sa povlačenjem iz s. Crljenika u pravcu Čelinke i Kose, što izaziva pometnju kod dijelova na Gorivuku, te i oni otpočinju sa povla-

čenjem, što neprijatelj koristi i izbija na Gorivuk i Krajni. Na ponovno zauzimanje ovog položaja jedinice se nisu mogle pokrenuti, jer su bile prilično demoralisane dotadašnjim neuspjesima. Bataljonu I ud. brigade naređeno je da zauzme položaj Muića grumila (k. 200) i Debeljak (k. 202), a II bat. II ud. brigade da zauzme položaj na Stadinu (k. 193), Plišivici (k. 180) i Oštrom, a II bat. III brigade da se prikupi između Gradine (k. 273) i Platno (k. 215). Neprijatelj u tom vremenu izbija u Kašić na Gorivuku i Čelinki, a od M. Čiste snažno pritiska prema Debeljaku (k. 202), te mu na ovom pravcu uspjeva da odbaci naše snage sa Debeljaka i Muića grumile, poslije čega su se ovi dijelovi prikupili (zapadno) u podnožju brda. Od 21.30 do 22 časa održan je sastanak Štaba Sektora sa štabovima bataljona na kome je pretresana situacija i donijeta odluka: da se sa svim snagama izvrši probijanje prema sjeveru (Bukovici), jer je najvjerovatnije da će neprijatelj u toku sutrašnjeg dana produžiti sa ofanzivom. Kao najpogodniji pravac za ovo probijanje smatrao se je pravac Guduća—Kistanje sa zatonskog terena, gdje treba izvršiti prikupljanje snaga. Prikupljanje jedinica nije bilo moguće izvršiti do 23 časa, te je donijeta odluka da sa svim dijelovima pređe na zatonski teren i tu predani, smatrajući da ovaj prostor neće biti zahvaćen neprijateljskom ofanzivom. U cilju izvršenja naređeno je da I bat. I ud. brigade zauzme položaj na Plani (k. 111) i Glavici (k. 180), II b. II ud. brig. da zauzme položaj na Kosi (k. 130), Velikoj i Maloj Mrdakovici, a II b. III brig., Štab Sektora, glumačka grupa i sve komore da se smjeste na prostoru Lozovac—Podlisac sa izvidnicom na Liscu i osiguranjima prema Raslinama.

Bataljoni su krenuli u 0.1 č. Na putu su primili obavještenja da je neprijatelj zaposjeo Planu i Glavicu (k. 180). Ostalo se je i dalje pri ranijoj odluci, s tim što je naređeno I b. I ud. brig. da zauzme Lisac i Kosu i ispita stanje na Plani, a II b. II ud. brig., da zauzme V. i M. Mrdakovicu.

U zoru 15/VII I b. I ud. brig. izbio je na Kosu (k. 130), dok je vod koji je bio upućen na Lisac bio odbačen jakom neprijateljskom vatrom sa Lisca. Jedna četa II b. II ud. brig. bila je upućena na Mrdakovicu sa zam. komandanta bataljona, koji je ovu četu povukao na svoju ruku i sa istom se u toku cijele borbe nije više uhvatila veza, te je na njeno mjesto upućena druga četa.

Oko 7. č. 15/VII neprijatelj je napao položaj I b. tukući jakom artiljerijskom i bacačkom vatrom Kosu (k. 130). Štab Sektora donosi odluku da se izvrši probijanje preko Mrdakovice, Kulaša i Soplja u pravcu sjevero-istoka i naređuje I b. da ostavi jednu četu na Kosi, kao bočno osiguranje ostalim jedinicama,

koje će se probijati u pravcu Kulaša. Neprijatelj je ubrzo odbacio ovu četu sa Kose i kolona je dobila sa ovog pravca bočnu vatru.

Pri probijanju preko Mrdakovice bataljoni su napredovali u istoj visini, s tim što je bataljon III brigade od M. Mrdakovice izbio na Kulaš i Crno brdo (k. 163), a II b. II ud. brig. pravcem M. Mrdakovica—Pirnice—Sv. Ivan—Vičine sa namjerom da izbije na Sopalj, što mu nije uspjelo, jer je neprijatelj držao Sopalj. Pravcem V. Mrdakovica—Gradelji—Ledine—Špadina kretao se I b. I ud. brig. Ovim pravcima bataljoni se nisu uspjeli probiti, te su se u izvjesnom neredu preko Kurtovaca uputili ka Gorjaku (k. 153). Neprijatelj je držao i Gorjak i uspio da odbije juriš naših snaga, što je dovelo do miješanja jedinica, koje su se uputile pravcem Rogušica—Rust—Plana—Paljevine—šuma Brine, gdje nisu naišle na neprijateljski otpor. U ovom odstupanju jedino se organizovano povlačio II b. II brig. (bez jedne čete), te je sa jednom četom posjeo Kovču (k. 124), kao bočno osiguranje našim snagama koje su prodirale, a sa jednom četom zaposjeo Kulaš kao osiguranje od Tribunja i Vodica. Ove dvije čete nisu docnije uspjele da se sa glavninom izvuku, već su same ostale na tom terenu i tek poslije nekoliko dana ušle u sastav bataljona.

Veći broj vojnika koji nije uspio da se odmah povuče sa glavninom uslijed potpune iscrpljenosti ostao je za nekoliko dana u blokadi i skrivao se po raznim skloništima. Izvjestan broj pali su neprijatelju u ruke, ali se je većina izvukla i bilo po grupicama, ili pojedinačno, došla u sastav svog bataljona.

Bataljon Narodne odbrane upućen je 14/VII oko 20 č. na vodički teren, gdje je zajedno sa ranjenicima neprimjećen od neprijatelja sačekao prolazak ofanzive.

Gubici neprijatelja: ubijenih 126 i ranjenih 80. Uništeno: 4 kamiona.

Naši gubici: 24 poginula, 12 ranjenih i 29 zarobljeno ili nestalo. Izgubljeno 6 p. mitraljeza, 2 teš. mitraljeza, 1 protivkolska puška, 1 mali bacač, 1 John-Bull, 31 puška, 9 strojnica i 2 pištolja.

I pored ozbiljnih gubitaka, koji su zadati neprijatelju, snage u Primorju bile su dovedene u vrlo kritične situacije i doživele neuspjeh, što je sve nastalo kao posljedica učinjenih propusta prvo od samoga Štaba Divizije, a docnije od Štaba Sektora.

Štab Divizije neprijateljsku koncentraciju nije shvatio dovoljno ozbiljno, odnosno, nije joj pridao onaj značaj, koji joj je trebalo pridati da bi se svestrano procijenila situacija i uzeo u obzir odnos neprijateljskih snaga prema prostoru i jačini bataljona koji su ostavljeni u Primorju.

Koncentracija neprijateljskih snaga nije budno praćena, iz koga razloga Štab Divizije nije mogao predvidjeti da bi neprijateljska ofanziva na Primorje mogla otpočeti već 14/VII, već je smatrao da će glavnina Divizije imati mogućnosti da se blagovremeno prebaci sjeverno od komunikacije Benkovac—Mostine, i pritiskom sjeverno od ove komunikacije na neprijateljske garnizone, gdje je vršena koncentracija, da će istu razbiti, u čemu bi sadejstvovale i snage iz Primorja.

Nije predviđao da formiranje improvizovanog štaba sektora za tako kratko vrijeme neće moći dati pozitivne rezultate.

Nije predviđao da ovakva jedinica, sastavljena od bataljona raznih brigada, bez međusobnog poznavanja i povezanosti ne može dati u borbi onoliko, koliko bi se moglo očekivati od jedne potpune formacijske cjeline. Štab Sektora učinio je slijedeće propuste: Nije se pridržavao dobijenih uputa od strane Štaba Divizije da u slučaju jačeg napada izmanevriše neprijatelja i probije se prema slobodnoj teritoriji Bukovice, već se je upustio u borbu sa nadmoćnijim neprijateljskim snagama.

Bataljonima je dodijelio sektore, a ne i položaje za odbranu u slučaju ofanzive.

Nije prokontrolisao raspored i posjedanje položaja pojedinih bataljona.

Stankovačkim brdima nije posvetio onaj značaj koji im u ovakvoj situaciji stvarno pripada;

Iako od strane jačeg neprijatelja pritisnuti na liniju Krajni —Gorivuk, još uvijek je podcjenjivao neprijateljske snage i namjere što je i učinio na veče 14/VII.

Što donijetu odluku za probijanje ka sjeveru nije sprovео do kraja, nego je zamijenio odlukom za povlačenje na zatonski teren.

Kad je već donio odluku za probijanje sa zatonskog terena, ovo nije trebao učiniti u pravcu zapada, nego u pravcu sjevera, kuda je postojala mogućnost najpovoljnijeg probijanja;

Uticaj na rad jedinica po prelazu Velike i M. Mrdakovice bio je vrlo slab.

Što se uopće upuštao do ovako dugotrajnih i teških borbi poznavajući iscrpljenost jedinica i nedostatak municije.

Štabovi bataljona su učinili slijedeće propuste:

Što nisu obratili dovoljno pažnje izviđanju, te uopšte nisu ustanovili jačinu neprijateljskih snaga i

Što nisu održavali čvrstu vezu, kako međusobnu, tako i sa Štabom Sektora.

Opće okolnosti koje su uticale na ovakav ishod akcija jesu: potpuna iscrpljenost sviju jedinica i boraca i osjetan nedostatak u municiji.

Neprijateljska ofanziva na slobodnu teritoriju Bukovice i XIX diviziju od 24. do 28/VII

Poslije ofanzive na Primorje, neprijateljske snage u sjevernoj Dalmaciji nisu oslabile, nego naprotiv, stalno su pojačavane. Svi su znaci govorili da će uskoro uslijediti ofanziva i na Bukovicu. U tu svrhu preduzete su i izvjesne mjere i zauzet odgovarajući raspored snaga, što se vidi iz priložene zapovijesti.[12]

Ideja za rad Štaba Divizije bila je slijedeća: U slučaju neprijateljske ofanzive Divizija treba da ima siguran naslon na Velebit, kuda će se povući ako više ne bude uslova za uspješnu odbranu oslobođenog teritorija Bukovice. U tom cilju upućena su 2 bataljona VI ud. brigade da za Diviziju osiguraju greben Velebita, druga 2 bataljona imali su sa zapadne strane (Žegar) osigurati prolaz, a sa istočne strane Kninski odred sa jednim bataljonom XIV brigade. U centru Bukovice radi mogućnosti dejstva po unutrašnjim pravcima stvorena je manevarska grupa od 6 bataljona, dok su važni pravci od Đevrsaka i Brguda osmatrani i zatvarani sa po jednim bataljonom. Ovim elastičnim rasporedom Divizija je bila spremna za aktivnu odbranu.

24/VII počinje ofanziva na Bukovicu oko 6 časova, od Obrovca u 2 pravca preko Žegara i preko Golubića, iz Zrmanje preko Rujišta i Vrbice i od Prevjesa i Pađena u pravcu Mokrog Polja.[13] U toku cijeloga dana nije primijećeno nadiranje sa juga i jugoistoka, osim od pravca Benkovca izbilo je na Šupljak (k. 381) oko 250 Nijemaca, ustaša i četnika, gdje su i zadržati.

U toku 23/VII III bat. VI ud. brigade odbacio je neprijatelja sa Zaperovače u Krivi Do, a u zoru 24/VII bataljon napada istoga neprijatelja u Krivom Dolu i prognao neprijatelja u pravcu Golubića. Preko Jabukovca od Gračaca stigla je još jedna kolona, jačine 250 vojnika, kojoj uspijeva da se spoji sa prvom i u 14 sati vrši prodor prema manastiru „Krupi", gdje se nalazila samo jedna udarna grupa. Jedna četa III. bataljona, ojačana sa vojničkim kursom Brigade, napala je neprijatelja, ali nadmoćniji neprijatelj nastavio je prodiranje prema Trebačniku (k. 350). Na Trebačnik je odmah izbačen II bataljon, koji je ovaj položaj držao do mraka, a poslije se povukao u Žegar.

U 5 časova otpočelo je nadiranje neprijatelja od Obrovca prema Bilišanima. Jačina neprijatelja 400 vojnika, 2 tenka, 1 borna kola i 4 topa. Istureni dijelovi I b. VI ud. brigade pod borbom su odstupili na V. greblje (k. 335). U prvom neprijateljskom naletu uništen je 1 tenk. I bataljon napada bočno ne-

[12] Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 22/6, k. 1020.

[13] Vidi izvještaj Štaba 19. divizije od 29. septembra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 23–1/2, k. 1009.

prijatelja i jednom vodu uspijeva da iznenadi 5 njemačkih oficira sa oko 10 vojnika i sve ih pobije. Plijen se nije mogao izvući zbog brze intervencije pješadije i tenkova. U ovom naletu uništen je još jedan tenk, a 1 kamion naišao je na minu i odletio u zrak. Žestoka borba vođena je do samog mraka, kada se je bataljon, pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja, povukao u pravcu Žegara i u toku iste noći zajedno sa II bataljonom prebacio se preko Zrmanje kod Prndelja i upućen je na liniju Turovac—Duboki Dol.

Pojavom neprijatelja na Šupljaku predviđala se jača neprijateljska intervencija i sa ovoga pravca, te je naređeno V ud. brig. da sa jednim bataljonom zaposjedne Visibabu (k. 544)—Kunovac (k. 640).

U 13 časova neprijatelj, jačine od oko 300 Nijemaca, nadirao je pravcem Obrovac—Zelengrad—Medviđe i za zatvaranje ovog pravca upućen je bataljon Narodne odbrane, a V ud. brigadi naređeno je da sa 2 bataljona bočnim udarom uništi ovu kolonu. Bataljoni su izvršili napad u 18 časova i to: II je napao neprijatelja na Vidakovića glavici (k. 503) i 523 i zaseok Milković (Medviđe), zbacio neprijatelja sa ovih položaja i produžava gonjenje ka Zelengradu, dok je IV bat. bočnim pokretom izbio na Medinicu (k. 455) i zaseok Gendu, što je znatno doprinijelo uspjehu II bataljona. Uspjeh se nije mogao iskoristiti, jer je Brigada dobila naređenje za odlazak u Prklje, te je gonjenje obustavljeno.

Kninski odred 21, 22. i 23/VII vodio je borbu na Vrbici i Rujištu, gdje su se pojavljivale samo slabije snage četnika i domobrana. Na pravcu Mokrog Polja neprijatelj je napao položaje IV bat. XIV brig. od Prevjesa i Pađena. Na ovom pravcu Bataljon je uporno branio svoj položaj, ali je poslije višečasovne borbe morao odstupiti i u 15 časova zaposjeda Jagodnik (k. 490) i k. 557.

Neprijatelj je s jakim snagama izbio na Rujište, odbacio Kninski odred u pravcu Čengićevog Stana i produžio nadiranje ka Kučeviću i Čengićima. Naređeno je XIV brigadi da sa 2 bataljona iz rezerve, IV b. i Kninskim odredom napadne neprijatelja i odbaci ga u pravcu Rujišta. Napad je otpočeo u 15 časova. Podaci o neprijatelju nisu bili poznati, kako u pogledu položaja koje drži, tako i u pogledu njegove jačine. Naše snage zadržate su jakom neprijateljskom vatrom i neprijatelj je prešao sa nadmoćnijim snagama u protivnapad. I bat. povukao se je na Kočo (k. 494), Kninski odred na Čengićevom Stanu, sa II bataljonom trebalo je brzo posjesti Lončarić (k. 407) i Stražbenicu (k. 378), ali neprijatelj preko Koštica i Dolca uspjeva da ove položaje zaposjedne prvi.

Jedna neprijateljska kolona iz Kopinjovca od Bukarice, bočnom vatrom tuče I b., a IV b. odbacuje u neredu. I i II bat. nalaze se na položaju Kočo—Šarajica (k. 391).

U 20 časova neprijatelj sa svih strana napada Kočo, a jedna mu se kolona spustila u Romiće. Uslijed teškog položaja odlučio je Štab Brigade da prikupi bataljone, a kada je ovo izvršeno, sa Brigadom se prebacio preko Tonkovca u Prndelj.

Oko 18.15 časova Štab Divizije, pošto je detaljno razmotrio situaciju, donio je odluku da povuče sve snage iz Bukovice i prikupi ih u Prklje do 22 časa, a potom da se u toku noći prebaci preko Zrmanje. Docnije postupati kako se bude razvijala situacija. Držanjem Žegara do pada mraka VI ud. brig. treba da obezbijedi prolaz od ovog pravca, a XIV brigada treba da odbaci neprijatelja koji se nalazi prema njoj.

Potrebna naređenja izdata su odmah, ali uslijed udaljenosti prikupljanje V ud. brig. završeno je tek u 2 časa, a u međuvremenu je saznato za izbijanje neprijatelja na Stražbenicu, te je kao pravac probijanja izabran: Subotići—Tonkovac—Prndelj. 25. u zoru Divizija izbija u Krupu sa brigadama u slijedećem rasporedu: V ud. brig. sa I bat. u Mandićima sa osiguranjem prema Trebačniku, II bat. u Mandićevim stanovima zatvara pravac prema Golubićima, III. bat. u rezervi u Ljubičićima i IV bat. na Zaperovači (k. 900). Uslijed velikog zamora, Brigada se odmarala, a neprijatelj nije bio aktivan.

VI ud. brig. sa I bat. u Dubokom Dolu i Smrdljivcu, II bat. u Turovcu, III. i IV bat. na odmoru u Turovcu sa osiguranjima na Tremzini.

XIV brig. prikupljena u Dubokom Dolu. Na putu Ervenik—Mokro Polje nagaznom minom uništen je jedan tenk.

26/VII V ud brig. vrši napad na Trebačnik (k. 350) i Gradinu (k. 238), sa III bat. od Pirovišta, a I bat. od Mijićevog stana preko k. 223. III bat. jurišem zauzima Trebačnik i Gradinu. Oko 17 časova neprijatelj uz pomoć jake artiljerijske i bacačke vatre vrši ponovni napad na Gradinu i zbacuje dijelove III bat. sa same kote Gradine, ali se oni 200 m sjeverno od iste zadržavaju i zaustavljaju neprijatelja.[14] Od zaseoka Bijanko prema k. 223 izašla su 2 neprijateljska tenka i pomagali napad na Trebačnik, ali bez uspjeha. II bat. pretresao je Golubić (zaseok Velići), a oko 18 časova napao neprijatelja pravcem Babića glavica (k. 246) — Prodanovići — Babići. Istovremeno III bat. vrši protivnapad i neprijatelj u paničnom bjegstvu odstupa za Žegar.[15] Brigada zauzima slijedeći raspored. Ruda glava — Pirovište — Trebačnik — Gradina — Mandićevi sta-

[14] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 143, 144 i 145.
[15] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 146.

novi — Golubići. Pravac od Prndelja zatvara bat. Narodne odbrane, a od Stražbenice i Kučevića vojni kurs pri Štabu Divizije, koji je zanoćio kod Macura.

VI ud. brig. na ranijim položajima s tim što je noću 26. na 27. VII postavila sa jednim bataljonom zasjedu na cesti Otrić—Zrmanja, kojom su prilikom oštećena 2 neprijateljska kamiona.

XIV brig. u Žir-stanu sa jednim bataljonom na Vrbici, a sa jednim bat. na Medinom vrhu (k. 886) i Sedlu (k. 1058). U toku dana Brigada se prebacila u G. Javornik sa jednim bataljonom na Rujištu, gdje se nalazio i Kninski odred.

Inžinjerijski bat. u Velebitu kod Prezida (Popova kapa) uništio cestu Obrovac — Gračac na 2 mjesta po 35 m potpornog zida, od 4—5 m visine i na dužini puta od 1 km, zabarikadirao ovaj sa velikim kamenjem.

27/VII oko 11 časova neprijatelj, jačine 300 Nijemaca i četnika, 2 tenka, 1 haubice, 2 brdska i 2 protivkolska topa, vrši napad od pravca Žegara iz zaseoka Bijanka — Babića i Prodanovića na položaje V ud. brig. I i III bat. drže Trebačnik i Gradinu, dok II bat. vrši obuhvatni napad preko Prodanovića i Babića. Uz jaku artiljerijsku vatru neprijatelj je u prvi mah uspio da odbaci naše dijelove sa Gradine, dok napad na Trebačnik nije uspio, usprkos jake artiljerijske vatre i neposredne blizine tenkova od k. 223. U 16 časova II bat. od pravca Prodanovića zbacio neprijatelja sa Gradine i goni ga u pravcu Bijanka, a I i III bat. prelaze u protivnapad, i to I bat. od Mijićevog stana sa težnjom da odsiječe neprijatelja i tenkove od komunikacije. Neprijatelj u paničnom bjegstvu i neredu napustio je položaj i pobjegao preko Zrmanje u Žegar. Gubici neprijatelja u borbama 26. i 27/VII na Trebačniku i Gradini bili su: 25 mrtvih i 35 ranjenih. Zaplijenjena je jedna puška i 4.500 metaka. Izviđačko odjeljenje sa minerskim vodom i stražom Komande mjesta Obrovac, postavili su zasjedu na putu Žegar — Bogatnik i tu su spaljeni 1 tenk i 2 kamiona, te ubijeno 30 Nijemaca.

VI ud. brig. sa I i II bat. u Turovcu, a III i IV bat. prebačeni su na prostor Kučević — Ivankovići. Dan prošao bez borbenih aktivnosti.

XIV brig. sa I bat. na Vrbici, Crnom vrhu i Tabazanu (k. 721), sa II bat. na Komu, III i IV u Terašicama. Kninski odred kod Čengićevog stana.

Štab Divizije i dalje u s. Ljubičićima. Pošto je V ud. brig. uspješno razbila neprijatelja koji je djelovao u pravcu Krupe, a nije primijećeno dejstvo neprijatelja sa linije Otrić — Gračac, odlučeno je da Divizija 28. ujutro pređe u aktivno ofanzivno dejstvo u pravcu Bukovice.

V ud. brig. goni odstupajućeg neprijatelja i u toku noći izbija sa I bat. u Bijelinu, II u Brgudu, II u Kalanjevu Dragu, a IV u Gračak.

VI ud. brig. u toku dana goneći neprijatelja izbila je na prostor Biovičino Selo — Ervenik.

XIV brig. u toku dana izbija na liniju Crni vrh — Kom — Jagodnik — Mokro Polje.

Štab Divizije prelazi u s. Parčić.

Ukupni gubici neprijatelja u ovoj ofanzivi bili su: ubijeno 172, ranjeno 90 i zarobljeno 2 neprijateljska vojnika, podoficira i oficira. Uništeno: 5 tenkova, 1 blindirana kola i 6 kamiona. Oštećena 2 kamiona, zaplijenjena veća količina municije, oružja i drugog raznog materijala.

Naši gubici: 10 mrtvih i 16 ranjenih drugova.

U ovim borbama naročito su se istakli: III bat. V ud. brig. koji, uprkos jake neprijateljske vatre iz Žegara i bočne vatre iz 2 tenka na Trebačniku, nije odstupio, nego je u pogodnom momentu prešao u protivnapad i razbio neprijatelja; I bat. VI ud. brig., koji je upornim držanjem položaja i smjelim bočnim napadima uspio zadržati cijeli dan znatno nadmoćnijeg neprijatelja, koji je 24/VII nadirao od Obrovca prema Žegaru.

Namjera neprijatelja u ovoj ofanzivi bila je da još prvog dana ofanzive ovlada linijom Žegar — Ervenik — Mokro Polje i istu čvrsto posjedne, a potom da sa svih strana pređe u napad radi uništenja naših jedinica u Bukovici. Neprijatelj nije uspio ostvariti svoju namjeru, jer prvog dana nije uspio da ovlada spomenutom linijom, blagodareći tome, što je VI ud. brig. uspjela zadržati Žegar u svojim rukama do pada mraka. Neprijateljska kolona koja je trebala da ubrza pad Žegara nadiranjem pravcem Zelengrada — Međeđak, bila je odbačena udarom V ud. brig.

Odluka Štaba Divizije za prebacivanje u Velebit bila je pravilna i blagovremeno donesena, jer nije bilo uslova da bi se i sutradan produžila borba na teritoriji Bukovice. U toku izvođenja samih operacija, pokazali su se izvjesni nedostaci kao:

XIV brig. zbog vrlo slabih podataka o neprijatelju dana 24/VII poslije podne napada znatno nadmoćnijeg neprijatelja i biva sa lakoćom odbačena i sa onih položaja koje bi u protivnom slučaju sigurno zadržala u svojim rukama.

V ud. brig. primila je naređenje za napad na neprijateljsku kolonu u Medviđoj 24/VII oko 13 časova, a svoj napad izrazila je tek u 18 časova, zašto i pored objektivnih razloga nema opravdanja.

V ud. brig. napad na Trebačnik i Gradinu trebala je izvršiti 25. VII ujutro, odmah po izlasku u Krupu, što bi sigurno

izazvalo pometnju u neprijateljskom planu. Izmorenost boraca nije dovoljan razlog da ovo opravda.

Štab VI ud. brig. nije se dovoljno zalagao da održi stalnu i neprekidnu vezu sa divizijom.

VI ud. brig. 28/VII nije pokazala dovoljno energičnosti u gonjenju neprijatelja, već se je zadovoljavala zauzimanjem napuštenih kota i slabijim vršenjem pritiska.

Jedinice nisu raspolagale ni sa najnužnijim brojem municije za vođenje borbe, tako da je i ovaj nedostatak znatno ograničavao njihovu upotrebljivost.

Prije napuštanja Bukovice mnogi rukovodioci propustili su da borcima objasne nužnost napuštanja Bukovice u ovakvoj situaciji, što se je nepovoljno odrazilo na držanje boraca. Povoljnim ishodom ofanzive ovo je popravljeno.

Za ovakav ishod ove ofanzive, za koju je neprijatelj bio skoncentrisao jake snage, a koje nisu učestvovale u ofanzivi, niti bile došle do bilo kakvog izražaja, razlog je taj, što su naše IX i XX divizija istovremeno prešle u ofanzivu na sektoru Dinare — Cetinske doline — Vrličke krajine — Svilaje i Kozjaka, razbile i likvidirale neprijateljske garnizone i uporišta na ovom sektoru, zadale neprijatelju teške gubitke u ljudstvu i materijalu i neposredno ugrozile Drniš i Knin. Ovo je dovelo do toga da se ofanziva na XIX diviziju u samom početku rasplinula odlaskom jake njemačke manevarske grupe koju su činile „Brandenburški puk" i 92. motorizovana brigada kao i četničkih snaga iz Kosovske krajine u pomoć ugroženim garnizonima u Kninu i Drnišu.

Operacije u Promini 2, 3. i 4/VIII

Poslije uspješno razbijene ofanzive na Bukovicu i u vezi ofanzive snaga IX i XX divizije na Kninsku i Vrličku krajinu i Kosovo, znatan dio neprijateljskih snaga koje su učestvovale u ofanzivi na Bukovicu užurbano su se prebacivale prema Kninu i Drnišu, nastupio je povoljan momenat za akcije u Promini. Kao cilj uzet je neprijateljski garnizon Oklaj,[16] koji je bio žarište i najjači ustaški garnizon i oslonac u Promini, te je njega trebalo uništiti, a potom prema situaciji dalje djelovati.

Štab Divizije donio je odluku da sa V ud. brig. i Prominskim odredom pređe rijeku Krku, likvidira Oklaj, a potom da ove snage produže svoje dalje dejstvo u Promini. VI ud. brig. (bez jednog bataljona) da osigurava ovu operaciju od Đevrsaka i Smrdelja, a XIV brig. (bez jednog bataljona) sa Kninskim odredom od pravca Pađena i Očestova. I bat. VI ud. brig.

[16] Zapovijest za napad na Oklaj objavljena je u V tomu, knj. 31, dok. br. 4).

zatvara i brani slobodnu teritoriju Bukovice od pravca Brguda, a jedan bataljon XIV brig. od pravca Obrovac — Žegar.

Operacija je otpočela 1/VIII oko 20 časova.

V ud. brig. iz s. Ivoševaca, gdje je izvršena koncentracija Brigade, prešla je preko rijeke Krke kod mlina Miljacke i bataljoni upućeni na izvršenje svoga zadatka datog im po zapovijesti.

VI ud. brig. upućuje jedan bataljon u Brgud, a sa jednim posjeda položaje u visini Zečeva i k. 234 sa zadatkom zatvaranja pravca Đevrske — Kistanje, a sa III i IV bat. preduzima napad na s. Smrdelje. O neprijateljskim snagama u tom selu raspolagalo se sa pogrešnim podacima, dok je u stvari posada bila jaka 80 Nijemaca i 130 četnika. Napad je otpočeo u 23.30 časova, s tim što je III bat. napadao sa sjevera, a IV sa juga. Neprijatelj je osjetio naše namjere i bio spreman na naš napad. Našim snagama uspjelo je u prvom naletu odbaciti neprijatelja sa njegovog predstražnog položaja i potisnuti ga u unutrašnjost sela. IV bat. izbacio je neprijatelja iz škole, poslije čega su četnici počeli bježati ka Roškom Slapu. Nijemci su dali grčevit otpor, a poslije jednog sata borbe od Đevrsaka je stigla neprijatelju pomoć, tako da je IV bat. bio između 2 vatre. Kako više nije bilo izgleda da se selo moglo zauzeti, naređeno je povlačenje. XIV brig. sa jednim bat. u Bilišanima, a sa ostalim snagama na liniji Sučevići — Vejnovići — Radići.

2. VIII 1944.

V ud. brigada: napad je otpočeo u 5 časova sa II i III bataljonom dok je I na osiguranju prema Kninu, IV u rezervi i na osiguranju od Roškog Slapa a Prominski odred na osiguranju prema Drnišu. II i III bataljon nesmetano su prišli u neposrednu blizinu od neprijatelja zaposjednutih zgrada, našto je neprijatelj otvorio vatru iz svega naoružanja. Glavni napad II bataljona bio je usmjeren na Čorićevu kuću u kojoj je neprijatelj bio raspoređen u više katova i soba, tako da je vatra **„Piata"** slabo dolazila do izražaja u smislu razaranja, ali je omogućila minerima da doture mine do pod samu zgradu. Prve mine nisu dale željene rezultate, docnije je ubačena jedna jača mina u samu zgradu, prilikom eksplozije ista je provalila pod i u podrumu zapalila benzinsku burad i burad sa alkoholom. Za vrlo kratko vrijeme, čitava zgrada bila je u plamenu i u njoj je našlo smrt oko 50 nepr. vojnika. Nekoliko ustaša pokušalo je da pobjegne, ali su u pokušaju ubijeni. U zgradi je zapaljena velika količina živežnih namirnica i druge robe.[17]

[17] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 110.

Na općinu i poštu napadao je III bataljon ali nije imao uspjeha. Vatra „Piata" nije efikasno iskorišćena. U 6 časova prebačeni su tamo dijelovi II bataljona i pošta je obasuta vatrom p.k. topa sa odličnim pogocima i dobrim rezultatima, ali je izgubljeno mnogo u vremenu. Naše jedinice počele su upadati u samu zgradu.

U tom momentu dolazi do nagle promjene situacije. U 3 časa neprijatelj odbacuje Prominski odred od Razvođa i jednim dijelom produžuje nastupanje u pravcu Oklaja. Docnije je utvrđeno da je to bila ustaška udarna grupa pod komandom dopukovnika Emila Kečeta. Ova grupa jurišala je na III bataljon s leđa iz neposredne blizine općine, baš u momentu likvidacije pošte i kada su naše snage počele ulaziti u zgradu. Nakon likvidacije kuće Čorića oko 6 časova upućena je četa II bataljona, koja je istu napadala, u Razvođe, sa zadatkom da pojača Prominski odred. Izvlačenje ove čete iz borbe potrajalo je duže vremena, tako da je neprijatelj izbio prije nego li ona.

Sa leđa ugroženi dijelovi III bataljona povukli su se u visinu zapaljene Čorićeve kuće. Ustaškoj grupi predvođenoj dopukovnikom Kečetom uspjelo je ući u Oklaj i povezati se sa posadom u općini. Odbacivanje dijelova III bat. uticalo je da odstupi i četa II bat. od pošte. Top je izvučen i izdato naređenje da se pojačaju krila u pravcu Lukara i u pravcu Mlatovo i Kneževići. Organizovana je odbrana na liniji Čorićeva kuća (zapaljena) — Krste Čorića kuća, a na krilima je III bat. uputio četu u pravcu sela Lukara, a II bat. u pravcu Mlatova. III bat. dobio je sektor između komunikacija Čitluk — Oklaj, Oklaj — Suknovci — Lukar sa naslonom lijevog krila na komunikaciju Čitluk — Oklaj. II bat. dobio je raspored južno od komunikacije Čitluk — Oklaj sa naslonom lijevog krila na Čitluk — Oklaj. Težnja je bila da se spriječi neprijateljski protunapad, da se učvrste dosadašnji uspjesi, kako bi se pred noć pristupilo likvidaciji ostatka neprijatelja. Preko cijelog dana neprijatelj je nastavio pripucavanjem, a naše su se jedinice odmarale.

Koliko se moglo ustanoviti, neprijatelj nije držao poštu, te je pripremljen napad na općinu. Privučen je brdski top. Neprijatelj nije imao drugog izlaza, nego je u 18 časova izbio iz zgrade i dao se u bjegstvo u pravcu Lukara, gdje je naišao na snage II, III i IV bat., koje su ga u većini pobile, dok ostatak u paničnom bjegstvu nailazi na Prominski odred, koji u potpunosti ne koristi situaciju, te petnaestorici neprijateljskih vojnika uspijeva umaći u pravcu Razvođa.

Po završenoj borbi u Oklaju, nastavilo se sa gonjenjem neprijatelja i pretresanjem terena.

V ud. brigada: Noću 2/3/VIII 1. bat. dobio je zadatak da napadne četničko uporište Vrbnik, a IV bat. Razvođe. II bat. ostao je u Oklaju, a III bat. upućen je u Donji Čitluk, kao brigadna rezerva.

I bat. napao je s. Vrbnik, gdje se nalazilo 12 — 20 četnika. Neprijatelj nije dao ozbiljniji otpor, a potom se razbježao u raznim pravcima. Neprijatelj iz Razvođa još je pred veče pobjegao u Drniš.

IV bat. dobio je zadatak da se smjesti u zaseok Pokrajac sa osiguranjem na Kleštinama (k. 467) i Cvitiću, a jednim vodom da vrši nasilno izviđanje ka Trbounju. Na komunikaciji kod Rajića i Bibića ovaj vod došao je do sukoba sa neprijateljem, te se je poslije kraće borbe povukao ka Razvođu. Prominski odred dobio je zadatak i sredstva za rušenje vodovoda i ispitivanje stanja u Velušiću i Lipravcu. Odred je u pokretu prema Velušiću naišao na neprijatelja oko 3 sata i poslije kraće borbe bio je prinuđen na povlačenje. Borba se prenijela na položaje IV bataljona. Sa padina Promine u pravcu Kleština napadale su manje četničke grupe i ovaj bataljon pod frontalnim i bočnim pritiskom odstupio je na padine kose 425 i u pravcu Lukara. Neprijatelj je do Razvođa stigao sa 3 tenka i 8 kamiona u 18 časova i nadkriljavanjem snaga IV bat. ovladao je kotama 425 i 428, a oko podne i crkvom. IV bat. zadržao se kod Sarića, a I bat. dobio je naređenje da sa svojim snagama od Bobodola, Doca, Manderića i Novaka izbije na Čulinu, zaštiti lijevo krilo IV bat. i nadkrili neprijatelja na k. 425 i u zajednici sa IV bat. sa linije k. 229 iz zaseoka Agić pređu u protivnapad. Međutim pod pritiskom neprijatelja IV bat. izgubio k. 229. Podnožjem Promine od Razvođa, između Agića i Sarića do crkve, stigli su dijelovi neprijateljske motorizovane kolone, a paralelno gonjenju IV bat., pravcem Razvođe — Sarić — crkva, manja neprijateljska kolona od 150 vojnika kretala se duž komunikacije Razvođe — Oklaj. Za pariranje ove kolone naređeno je III bat. da iz D. Čitluka hitno uputi jednu četu preko Oklaja i Kneževića i da bočno izbije na komunikaciju zapadno od Razvođa. Kad je ova kolona izbila do Sarića II bat. zauzeo je položaj Agić — Diždar — k. 250 i povezao se sa IV bat. Neprijatelj je odbijen i rokirao se u desno sa težnjom da se sjedinjene kolone probiju između Agića i crkve, kako bi odvojili II i IV bat. Na bočni pritisak II bat. neprijatelj je odgovarao samo zaštitom svoga i nastavio sa jačim pritiskom na IV bat. Oko 15 časova sa zadocnjenjem izbija četa III bat. na svoje mjesto i nanosi neprijatelju gubitke u mrtvima i ranjenima u njegovoj komori. Neprijatelj i dalje vrši pritisak u pravcu Suknovaca i

Vučipolja, te je uspio odgurnuti IV bat. preko ceste. Na sektorima III i I bat. na pravcu Roškog Slapa i Knina do 17 h nije dolazilo do promjena. U 18.20 h neprijatelj sa 2 tenka i 8 kamiona došao je iz Knina u Sunkovce. Sa odbačenim IV bat. od komunikacije Sunkovci — Oklaj, odbačene su i čete I bat., koje su zatvarale pravac Bobodol — Knin. Naređeno je II bat. i četi III bat. da se povuče na prostor između Nečmena i D. Čitluka.

IV bat. se je u neredu povlačio preko Dujića u pravcu Doca. III bat. prebačen je između G. Čitluka i Ljubotića, kako bi prihvatio IV bat. i omogućio mu izvlačenje od neprijatelja. I bat. zadržao je neprijatelja između k. 277 i Ljubotića sa osiguranjem u pravcu Jankovića. Prominski odred, koji je oko podne izbio u Ljubotiću, dobio je zadatak da osigura prelaz na Šupljaji. I bat. istočno od Ljubotića spriječio je do noći kretanje neprijatelju. III bat. zatvorio je pravac za Puljane. Već oko podne otpočeli smo prebacivanje intendanture i komore u pravcu prelaza na Krki. U prvi sumrak Brigada se je prebacila preko Krke preko Šupljaje i Manojlovića, te se je prikupila na prostoru Ivoševaca u noći 2/3/VIII.

VI ud. brigada: III i IV bat. drže položaje Smrdeljski gaj sa oslonom lijevog krila na Krku. Oko 7 h neprijatelj je izvršio napad na položaje ovih bataljona; 2 kolone, i to u pravcu Smrdeljskog gaja i komunikacijom Kistanje — Bulaje. Jačina neprijatelja bila je oko 120 vojnika „Bandenburškog puka" i 200 četnika. Namjera im je bila prodrijeti u Kistanje, posjesti obalu Krke i na taj način odsjeći našu V brigadu od Promine. Uz pomoć jake artiljerijske vatre neprijatelj se uspio probiti komunikacijom Kistanje — Bulaje i stigao je do Lalića stanova. Na pravcu IV bat. nije mogao napredovati. Kada su prikupljeni bataljoni, sa istima je izvršen protivnapad i neprijatelj je natjeran u panično bjegstvo. Gonjenje je vršeno do u samo selo Smrdelje.

Noću 2—3/VIII nagaznom minom uništena su jedna blindirana kola, kojom prilikom je poginulo 5 Švaba, dok je 7 ranjeno.

Gubici neprijatelja: 35 mrtvih, oko 37 ranjenih i 6 zarobljenih.

Naši gubici: 2 mrtva (pomoćnik komesara čete, drug Lakatoš Mile) i 7 ranjenih.

XIV brigada: Bez promjene.

4/VIII 1944. g.: U zoru neprijatelj prelazi preko Krke i dolazi do Rudele u jačini od 300—350 vojnika. III bat. V brig. dobio je naređenje da spriječi daljnje nadiranje neprijatelja u pravcu Ivoševaca. Bataljon je izvršio napad i bacio neprijatelja na Krku. Neprijatelj ponovo prebacuje svoje snage preko

Nečmene i manastira „Krke" te napada preko Čučeva, Štrbca i Kutlače na snage III bat. i prisiljava ga na povlačenje. Bataljon drži položaj Grčići — Rudele — k. 244. Jedna četa III bat. upada među Nijemce u momentu kada je izdavana zapovijest. Neprijatelj je bio u stroju, jačine oko 300 vojnika. Četa je na iste otvorila vatru i nanijela mu teške gubitke, na što neprijatelj vrši protivnapad i četa se povlači do Kutlače, gdje je i zaustavila neprijatelja. Ovdje se naročito istakao nišandžija na malom bacaču, koji je iz neposredne blizine tukao brzom paljbom grupe Nijemaca, nanoseći im teške gubitke. U 14 h pod pritiskom naših snaga neprijatelj se povukao u pravcu Kistanja.

U ovoj operaciji neprijatelju su zadani slijedeći gubici: ubijeno 254 (među ostalima i ustaški dopukovnik Emil Kečet), ranjeno 321 i zarobljeno 50.

Zaplijenjeno: 1 teški bacač sa 90 mina, 1 protivkolska puška, 5 p. mitraljeza, 113 pušaka, 1 strojnica, 2 pištolja, 15.000 metaka, 1 sig. pištolj sa 50 raketa, 100 ručnih bombi, 9 bicikla, 2 radio-aparata, 1 telefon, 30 pari odijela, 36 ćebadi, 6 konja, 350.000 Kuna i veća količina cipela, veša, šatorskih krila i drugog materijala.

Uništen je jedan oklopni automobil, 1 kamion, 1. teš. mit., 3 p. mit., 40 pušaka, 20.000 metaka i velika količina živežnih namirnica u zapaljenoj kući Čorića.

Naši gubici: poginulo 17, ranjeno 49 i nestala 3. Operacija na Promini potpuno je uspjela. Postignuti su veliki i vojnički i politički uspjesi. Garnizon u Oklaju potpuno je uništen. Upad u Prominu bio je vrlo smion, pogotovo obzirom na ozbiljan nedostatak municije. Sve su jedinice u potpunosti izvršile svoj zadatak, i postignuti su vrlo dobri rezultati. Likvidacija Oklaja je od naročitog političkog značaja, jer je u njemu razbijena kula ustaštva u Promini i time otvoren put našem uticaju. Stvoreni su povoljniji uspjesi za jednu širu mobilizaciju.

...

Sve pomoćne službe dobro su funkcionisale. Izvjesni niži štabovi i rukovodioci nisu se dobro snalazili na nepoznatom terenu, te u buduće o ovom bi trebalo voditi računa, te po mogućstvu vršiti izviđanja odnosnih položaja ili naseljenih mjesta, ili se na skici sa istima dobro upoznati.

Ova operacija vođena je u vezi operacija koje su vodile istovremeno IX i XX divizija u Kosovskoj krajini i Cetinskoj dolini. Više rukovodstvo potpuno je zadovoljilo.[18]

[18] Izvještaj 19. divizije o borbama od 2. do 4. avgusta 1944. nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—1/4, k. 518.

Akcije Divizije za vrijeme napada na Gračac od 27/VIII do 1. IX

U vezi napada snaga IX divizije na neprijateljski garnizon u Gračacu i Smrekovači, VI ud. brig. dobila je zadatak da osigurava ovu operaciju od pravca Srb — Gračac i Otrić — Gračac, zaposjedajući položaj Šuplje brdo — k. 896 — Ljut (k. 1162) — Gola mila (k. 985) — Popova muda (k. 851).

VI ud. brig. iz s. Popovića, gdje je bila koncentrisana radi napada na Pridragu, 27/VIII u 15.30 h kreće usiljenim maršem za Žegar, odakle u 24 h produžava prema određenim joj položajima. Na komunikaciji Otrić — Gračac izbija 28/VIII u 8 h. Snage IX divizije u toku noći 27/28. VIII otpočele su napad na Gračac, a neprijatelj sa pravca Otrića iste noći zaposjeda položaje Debelo brdo — k. 798 i Popova muda (k. 851). Brigada iz nastupnog marša prelazi odmah u napad. I bataljon, koji je imao zadatak da zaposjedne ove položaje, zbacuje neprijatelja, koji odstupa prema Otriću. III bat. prelazi u koloni preko Gole mile (k. 985) sa zadatkom zatvaranja pravca Labusi — Glogovo i zaposjedajući Šuplje brdo (k. 896). IV bataljon zaposjeda Golu milu (k. 985) i njenu prednju ivicu, oslanjajući se sa svojim desnim krilom na komunikaciju. II bat. ruši i minira komunikaciju počev od Malovana sve do k. 892. Štab Brigade u Grubišićima — Gola mila (k. 985).

U 10 h neprijatelj iz Otrića kreće u pravcu naših položaja, jačine 150 Nijemaca i četnika, dok se komunikacijom kretalo 10 kamiona, 2 oklopna automobila i 2 teška tenka od 25 t., jakom artiljerijskom vatrom prisililo je naše dijelove na povlačenje, ovladavši k. 881 i k. 872, težeći ovladati i Golom milom (k. 895). Svoj napad usmjerio je na snage IV bat., kojeg je uspio odbaciti i ovladati sa Grubišić stanovima, ispod kote IV bat. sređuje svoje snage, jakom vatrom zbunjuje neprijatelja, vrši juriš sa 2 čete, goni neprijatelja i nanosi mu osjetljive gubitke.

Toga momenta I bat. vrši napad na Debelo brdo — (k. 798) i Popova muda (k. 851) i uz sadejstvo t. bacača zbacuje neprijatelja. Osjetivši se ugroženim i plašeći se odsijecanja, neprijatelj se u paničnom bjegstvu povlačio za Otrić, izgubivši 1 tenk od 25 t.

Kod III bat. bez promjene.

I bataljon u rezervi.

V ud. brigada: bez promjene, u Bukovici.

29/VIII 1944.

Zadarski odred nalazi se na Velebitu i zatvarao pravac Obrovac — Lovinac i Obrovac — Gračac, Kninski odred nalazio se na Rujištu, zatvarajući pravac od Zrmanje. Pretpostavljajući da Zadarski odred neće biti u stanju da zatvori

oba pravca preko Velebita, radi veće sigurnosti operacija oko Gračaca Štab Divizije upućuje jedan bat. V ud. brig. na Prezid (Popova kapa). Zbog jakog neprijateljskog pritiska na VI ud. brig. upućuje 2 bat. od V ud. brig., koji do 8 h izbijaju u blizinu položaja VI ud. brig. Situacija u tome momentu bila je slijedeća:

Neprijatelj, jačine 750 vojnika, nastupao je: jednom jačom kolonom sa tenkovima i kamionima putem, ovladao Debelim brdom — (k. 798) i Popovim mudima (k. 851). Jedan neprijateljski tenk nailazi na minu i biva uništen. Desna neprijateljska kolona jačine 14 kamiona i 1 tenkom nastupa preko Popinskog polja u pravcu Škondrića, gdje se iskrcava i kreće u pravcu k. 729, koju su držale snage III bat. VI ud. brig.

Glavni napad neprijatelj usmjeruje na II bat., koji se pod nadmoćnijim neprijateljem povlači na k. 985, pod koju uskoro izbija neprijatelj. Prijetila je opasnost da neprijatelj odbaci naše snage i spoji se sa opkoljenim neprijateljskim garnizonom u Smrekovcu i pojavi se iza leđa naših snaga koje su napadale na Gračac. Bataljoni V ud. brig. izbijaju na Penu. Štabovi brigada donose odluku da na čitavoj liniji pređu u protivnapad. I bat. VI ud. brig. napada Debelo brdo i Popova muda, II i IV bat. napadaju neprijatelja na Goloj mili, a bat. V ud. brig. napadaju sa Pene u pravcu Babića, Pušća, Gole mile u vidu klina, s težnjom cijepanja neprijatelja i udara u bok. Snage VI ud. brig. vrše jaki pritisak na neprijatelja, dok bataljoni V ud. brigade snažnim naletom izbijaju na određene položaje, zbacuju neprijatelja, koji u bjegstvu traži spas.

Gonjenje se vrši prema Sučevića brdu, teren je brisan i neprijatelj trpi velike gubitke.

III bat. VI ud. brig. razbija desnu kolonu koja se u neredu povlači preko Popinskog polja.

Bataljone V ud. brig. smijenile su snage VI ud. brig. na Goloj mili — k. 882 — Debelom brdu i Popovim mudima. Borba se završila u 17 h.

Istoga dana oko 10 h neprijatelj je kolonom, jačine od 200 vojnika, nastupao putem Obrovac—Gračac.[19] I bat. pustio je neprijatelja u neposrednu blizinu i potom na neprijatelja otvorio vatru. Uprkos ozbiljnih gubitaka neprijatelj produžava sa nadiranjem. Kao pojačanje ubačena je četa iz rezerve, koja napada na neprijatelja sa leđa. U žestokoj borbi obruč oko neprijatelja sve se više stezao i prijetila mu je opasnost potpunog uništenja, ali mu tada stiže pojačanje od pravca Obrovca, jačine 100 vojnika sa jednim tenkom, koje napada naše snage s leđa, i četa koja je ubačena iz rezerve povlači se prema k. 872.

[19] Vidi dok. br. 116.

Borba se produžava nesmanjenom žestinom sve do 21 h, kada I bat. vrši juriš na neprijatelja, razbija ga i nagoni na povlačenje u pravcu Obrovca.

30/VIII 1944.

Neprijatelj uz pomoć jake artiljerijske i bacačke vatre preduzima u 6 h napad na bataljone V ud. brig., te uspijeva da zbaci snage III bat., koji se vrlo brzo sređuje i pod zaštitom vatre teških bacača vrši juriš na neprijatelja, zbacuje ga i ponovo povraća izgubljeni položaj. Neprijatelj ponovo vrši jaku art. i bacačku pripremu vatrom, te prelazi u juriš i ponovo uspijeva da zbaci sa položaja III bat., koji prije napuštanja položaja postavlja u rovove nagazne mine na koje nalijeće neprijatelj prilikom uskakanja u rovove, i od čijih eksplozija trpi velike gubitke. Ovo neprijatelja zbunjuje što koriste bataljoni V ud. brigade i ponovo prelaze na juriš, kojim razbijaju neprijatelja i ponovo zaposjedaju ranije izgubljeni položaj. Do 12 časova ovi položaji prelaze 4 puta iz ruku u ruke.

U 12 časova neprijatelj preko istočnih padina Debelog brda — (k. 798) izbija na k. 745 gdje se nalazila mitraljeska četa IV bataljona, koja je bila neoprezna i povukla se. U 19 časova preduzet je napad od strane IV bataljona V ud. brigade koji manevrom izbacuje neprijatelja koji se povlači za Otrić. Bataljoni V ud. brigade su se povukli na odmor, smijenjeni od snaga VI ud. brigade.

31. VIII 1944.

V ud. brigada: III i IV bataljon nalaze se u rezervi na istočnim padinama Lipača — k. 933, II bataljon u Žegaru. I bataljon na Velebitu.

VI ud. brigada: neprijatelj ponavlja napad od 30. VII — sa istim snagama. Žestoka borba vodi se sve do 17 časova, kada brigada uspijeva da sa svih položaja protjera neprijatelja i natjera ga na povlačenje prema Otriću.

U ovoj operaciji neprijatelju su zadani slijedeći gubici: ubijeno 181, ranjeno 153, zarobljeno 3. Uništena 2 tenka, 2 kamiona i 1 oklopni automobil.

Zaplijenjeno: 6 pušaka, oko 2.000 metaka razne vrste, 36 bombi, nekoliko granata za teš. bacač i topove i nešto druge spreme.

Naši gubici: 8 poginulih, 27 ranjenih i 1 nestali.

U sadejstvu operacija oko Gračaca snage XIX divizije u potpunosti su izvršile postavljeni zadatak, i u žestokim borbama od više dana razbile su sve pokušaje neprijateljskih intervencija od pravca Otrića da pomognu opkoljenim snagama u Gra-

čacu i zadale neprijatelju teške gubitke. Držanje jedinica, kako u napadu, tako i u odbrani bilo je na visini. Rukovođenje jedinicama bilo je pravilno, a svaka mogućnost za uspješan manevar dobro iskorišćena. Veza je dobro funkcionisala, ali u ovom pravcu štabovi brigada moraju da ulože još više truda i da se u održavanju veze oslanjaju na više sredstava za vezu. Ishrana je bila dobro organizovana. Držanje boraca bilo je vrlo dobro, a češće se ispoljavao masovni heroizam.

Borba za Benkovac od 8 — 11/IX 1944. g.

Vojna situacija u sjevernoj Dalmaciji na dan 7/IX izgledala je: „Brandenburški puk" napustio je sjevernu Dalmaciju.[20] Veće neprijateljske motorizovane kolone kretale su se od Drniša — Knina za Bihać. Svi neprijateljski garnizoni bili su spremni za pokret. Napušten je Skradin i Zaton. Prestali su svi radovi na utvrđenjima i objektima.

Cijeneći ovakvu situaciju Štab Divizije donio je slijedeću odluku: XIV brigadu orijentisati na komunikaciju Zrmanja — Knin i Roški Slap — Bribirske Mostine, ometajući svaki neprijateljski saobraćaj.

V i VI ud. brigadom uništavati domaće ustaške i četničke formacije u Ravnim kotarima.

Mjesto Benkovac leži na komunikaciji Bribirske Mostine — Zadar i Obrovac. Zemljište oko njega brisano je i teško pristupačno. Jako utvrđeno i dobro branjeno. Odbrambeni pojas žica i bunkeri od armiranog betona.

Jačina ovog garnizona 650 vojnika iz sastava 891. puka 264. njemačke divizije, 5. ustaška bojna i Benkovačka četnička brigada.

Naše snage V i VI ud. brigada.

7/IX 1944. g.

V ud. brigada: sa rasporedom na prostoru Jagodnje, I bat. u G. Jagodnji, sa osiguranjem od Benkovca. II bat. u D. Jagodnji, obezbjeđujući se od Biograda i Vrane. III bat. u Polači, sa obezbjeđenjem od Nadina. IV bat. u Stankovcima, naređeno mu je da se prebaci u Jagodnju. Štab Brigade u Polači. Vrše se pripreme za napad na garnizon Škabrnje.

VI ud. brigada: na prostoru Karina, sa jednim bataljonom u Brgudu.

8/IX 1944. g.

Štab Divizije izdao je naređenje ovim brigadama, iznevši ukratko situaciju. V ud. brigada da blokira neprijateljski gar-

[20] Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 85.

nizon Benkovac sa južne strane, a VI ud. brigada sa sjev. strane. Da se pozove njemačka komanda na predaju, upozoriti da je garnizon blokiran. U protivnom vršiti odlučan napad i vojnički ga likvidirati.

V ud. brigada. Izdata je usmena zapovijest bataljonima. I bat. imao je zadatak da izbije u s. Šopot, II bat. da napada s. Perušić i Podlug, III bat. sa 3 čete da izbije na s. Raštević a jednu četu da zadrži u rezervi.

VI ud. brigada: sa jednim bataljonom preko Popovića vrha — k. 300 sa zadatkom pritiska na Kulu Atlagića, II bataljonom da zatvara pravac Obrovac — Benkovac u visini k. 354 (Vrseljak), IV bataljonom zatvara pravac Benkovac — Mostine, a sa Trećim bataljonom u rezervi Brigade.

Jedinice V ud. brigade krenule su na izvršenje zadatka u 20 časova. Most na Kliševici srušio je III bataljon. U s. Šopotu u zoru uhvaćena su 2 milicionera. I bataljon izbija na k. 183, 181 i 176, neprijatelj je slabo reagirao i I bataljon produžava napad u pravcu Grulića i Krekića glavica, ostavljajući jednu četu na ranijim položajima, za slučaj potrebe prihvata. U 8 časova pod zaštitom vatre teških bacača i protivkolskog topa, brzim naletom zauzima Grulića i Krekića glavicu. Neprijatelj je davao samo slab otpor. Neprijatelj uskoro, pošto je dobio izvjesna pojačanja, pokušava da povrati izgubljene položaje, ali mu to ne polazi za rukom. Oko 15 časova neprijatelj pod zaštitom jake bacačke vatre ponovo prelazi u napad i uspjeva da zbaci dijelove I bataljona, koji se povlače na položaje k. 183, 181 i 176. Istovremeno jedna četa II bataljona upada u s. Perušić, ali od jačih ustaških snaga, koje su se nalazile na Gradini, uskoro je bila izbačena.

Štab Divizije donosi odluku da 9/IX izvrši energičan napad na Benkovac sa obadvije brigade i u tom smislu otpočele su potrebne pripreme.

V ud. brigada: I bataljon napada istim pravcem, II bat. napada jugoistočni dio grada, obezbjeđujući se od Perušića, IV bat. napada jugo-zapadni dio grada, dok III bat. zatvara pravac Benkovac — Zadar. U 20 h bataljoni prelaze u napad. I bat. vodi ogorčenu borbu za Grulića i Krekića glavicu (bezimene kote s. Šopota), koje tri puta prelaze iz ruke u ruku, ali istu neprijatelj uspijeva da zadrži u svojoj vlasti. IV bat. stiže do kasarna (istočno od k. 154) produžujući dalje napredovanje prema gradu. II bataljon prodire do same žice. U 1 h udarna grupa II bat. sječe žicu i pravi prolaz jednoj četi II bat. koja upada u grad, na juriš zauzima prve zgrade i istima se odmah utvrđuje. Istim pravcem II bat. ubacuje još jednu četu koja nastavlja dublje prodiranje u grad, goneći u ener-

gičnom naletu pokolebanog neprijatelja i povezujući se sa IV bat., koji u tom vremenu na svome pravcu upada u grad.

Prema snagama VI ud. brigade neprijatelj se nalazio na kosi i sjevernoj ivici Benkovac-Sela. I bat. jurišem zbacuje neprijatelja, čisti Benkovac-Selo i na leđima neprijatelja upada u grad, gdje se je spojio sa bataljonima V ud. brigade.

VI ud. brigada nije zatvorila pravac Benkovac — Kula Atlagića — Smilčić, već je svoj glavni napad usmjerila pravcem Benkovac-Selo — Benkovac, i na ovaj način ostavila veću prazninu, koju grešku neprijatelj odmah koristi i otpočinje sa izvlačenjem svojih snaga u pravcu Smilčića. U ovom izvlačenju neprijatelj je za duže vremena bio izložen našoj jakoj bočnoj vatri i pretrpio je velike gubitke, ali je ipak uspio da izvjestan dio svojih snaga izvuče.

Preostali centri otpora u gradu bili su savladani jurišem bataljona, koji su upali u grad i grad je bio oslobođen 10/IX u 3 h.[21]

Po zauzeću grada VI ud. brigada povlači se i koncentriše se na prostoriji D. Karin (Popović). V ud. brigada preuzeta je sa IV bat. držanje grada i održavanja reda u njemu, sa II bataljonom blokadu Kuline (Gradina) u s. Perušiću, sa III bat. zatvara pravac prema Zadru, a I bat. u rezervi u s. Šopotu.

Do dolaska pozadinskih vlasti radi preuzimanja vlasti u gradu, IV bat. održavao je red i sprečavao pljačku.

U ovoj operaciji neprijatelj je pretrpio slijedeće gubitke: ubijeno 257, ranjeno 115, zarobljeno 161.

Zaplijenjeno: 2 t. bacača, 4 t. mitraljeza, 2 „šarca", 1 p. mitraljez, 1 protukolska puška, 1 strojnicu, 493 puške, 18 pištolja, 45.600 metaka, 40 konja, 71 kola raznog materijala, 1 poljsku kuhinju, 4 pisaće mašine, svu arhivu benkovačke četničke brigade i mnogo druge spreme.

Oslobođeno: 75 naših simpatizera.

Naši gubici: 13 poginulo, 30 ranjeno i 1 nestao.

Sve jedinice izvršile su postavljeni zadatak. Pripreme za ovaj napad bile su slabo izvršene, obzirom na to što je definitivna odluka za napad i likvidaciju neprijateljskog garnizona Benkovac donijeta u času kada su samo manje snage bile angažovane u borbi, da bi se neprijateljski garnizon blokirao.

Procjena situacije od strane Štaba Divizije i odluka da se pristupi likvidaciji neprijateljskog garnizona u Benkovcu bila je pravilna i opravdana, što potvrđuje postignuti uspjeh i veliki gubici koji su zadani neprijatelju u ljudstvu i materijalu.

Pored nedovoljne pripreme i manjih propusta, koji nisu imali težih posljedica na razvoj i ishod operacije, Štab VI bri-

[21] Vidi dok. br. 101.

gade učinio je težu grešku time što je prostor između komunikacije Benkovac — Zemunik i Benkovac — Smilčić ostavio nezaposjednute od naših snaga, čime je dozvolio neprijatelju mogućnost izvlačenja prema Smilčiću, što je ovaj i učinio. Ovakav način ostavljanja prolaza bio bi opravdan samo u tom slučaju, ako bi se na izvjesnim zgodnim položajima na tom pravcu postavila zasjeda, koja bi sačekala neprijatelja pri njegovom pokušaju bjegstva iz garnizona, ili pak u slučaju kada su neprijateljske snage u garnizonu jače, pa im se na taj način želi ostaviti izvjestan slobodan prolaz.

Samo mjesto Benkovac bilo je centar ustaško-četničke propagande i njegovo zauzeće, pored vojničkog, ima i veliki politički značaj. Zauzećem istog nastala je potpuna dezorganizacija u redovima domaćih izdajnika, što omogućava uspješno razoružavanje preostalih njihovih uporišta, jača mobilizacija za NOV i naš veći politički uticaj.

U ovoj operaciji naročito se istakao II bat. V ud. brigade na čelu sa komandantom, kapetanom Jovom Bogunovićem, koji je sa jednom četom prosjekao neprijateljsku žicu, upao u grad i energičnim napredovanjem zbunio neprijatelja, što je omogućilo i ostalim snagama lakši upad i brzu likvidaciju. Odlučnost i hrabrost u ovom napadu došla je masovno do izražaja, kako kod boraca, tako i kod rukovodilaca.

XX DIVIZIJA

Akcije 2. i 3/VII u sadejstvu sa VI prol. divizijom

Operacije su izvođene na sektoru Kamešnice, Dinare i duž komunikacija Aržano — Karlov Han i Karlov Han — Duvno. Naslon jedinica na Dinaru i Tušnicu (sekcija Livno), zatim duž komunikacije Livno — Sinj sa naslonom na Dinaru (sekcija Split).

U operacijama su učestvovale snage XX divizije sa 2 odreda Srednjodalmatinske grupe odreda u sadejstvu sa VI prol. divizijom na prostoru Livno — Šujica. Jačina i raspored neprijateljskih snaga vidi se iz priložene zapovijesti.[22]

Naša namjera bila je sadejstvovati snagama VI prol. divizije, koja je imala zadatak likvidacije neprijateljskog garnizona u Livnu. U vezi ovakove namjere pred Diviziju postavljeni zadatak: Sprečavanja neprijatelju da koristi navedenu komunikaciju, da interveniše u pravcu Livna i onemogućavanje ispada na oslobođenu teritoriju. U vezi ovoga donijeta je odluka da se pristupi likvidiranju Karlovog Hana, blokadi Aržana i zatvaranju pravca Sinj — Livno.

[22] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 4.

Akcija je otpočela 2. jula u 23 h.

II brigada čisti Gradac, napada Karlov Han i postavlja obezbjeđenje prema Duvnu. Neprijatelj je u Karlovom Hanu sa manjim dijelovima zaposjeo prve kuće, a sa ostalim snagama položaje južno od samog mjesta na k. 919. Brzim i energičnim napadom II brigada poslije kraće borbe zbacuje neprijatelja sa položaja, zauzima k. 919, upada u Karlov Han, oslobađa ga i progoni neprijatelja u pravcu Livna.

III brigada, pošto je oslobodila sela Purić, Ledić i Brekalo, zatvorila je sve izlazne pravce iz Aržana ka Livnu. Neprijatelj je u toku cijeloga dana pokušavao da izađe i da se probije u pravcu Karlovog Hana, ali u tome nije uspio.

I brigada iste noći vrši demonstrativni napad na Hrvace i zatvara pravac iz Hana prema Kamešnici i Livnu.

Pošto je likvidirala neprijateljski garnizon i oslobodila Karlov Han, II brigada je porušila most na putu prema Duvnu, put minirala i porušila, te zauzela položaje na liniji Sedlo—Mala Tušnica—Gradac.

Jedna četa Nijemaca došla je iz Livna u Prolog, ali je poslije kraće borbe odbijena uz gubitke. Neprijatelj je istovremeno pokušao da se probije pravcem Han—Obrovac—Livno, ali je i na ovom pravcu vraćen nazad.

VI prol. divizija 3/VII povukla se na polazne položaje. XX divizija pristupila je izvlačenju svojih snaga u pravcu Kamešnice i Dinare, za nove akcije, pošto je prestala potreba sadejstva sa snagama VI prol. divizije.

Sadejstvujući snagama VI prol. divizije u osiguravanju napada na Livno sa jugoistoka, juga i jugozapada, XX divizija je u potpunosti izvršila dati joj zadatak. Karlov Han je likvidiran, sve neprijateljske komunikacije koje sa navedenih pravaca vode prema Livnu onesposobljene su za saobraćaj, mostovi porušeni, garnizon u Aržanu zatvoren, i svi pokušaji neprijateljske intervencije od pravaca Hana i Hana—Obrovca, osujećeni.[23]

U ovim akcijama neprijatelj je imao gubitke: 40 ubijenih, 56 ranjenih i 5 zarobljenih.

Zaplijenjeno: 10 pušaka, 2 pištolja, 4.000 metaka, 2 dvogleda, 1 radio-stanica i uništeno 7 „šaraca".

Naši gubici: 5 mrtvih i 14 ranjenih. Među poginulima je i drug Bogić Ante, informativni oficir III bat. II brig.

U akcijama se naročito istakla II brigada, koja je izvršila pokret od Bračeva Dolca, iznad Koljana, do Karlovog Hana, što čini put preko 80 km i odmah pristupila izvršenju postavljenog joj zadatka.

[23] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 58.

Odluke i izdate zapovijesti bile su realne i odgovarale razvoju situacije. Štabovi brigada i bataljona, te komande četa, dobro su rukovodili jedinicama i nije bilo većih propusta.

Taktički i borbeni postupci odgovarali su razvoju situacije. Informativna služba nije najbolje funkcionisala i nije pribavila blagovremeno tačne podatke o neprijateljskim snagama u pojedinim garnizonima i njihove položaje. Veza je općenito dobro funkcionisala kao i način snabdijevanja jedinica.

Operacija u Cetinskoj dolini i Vrličkoj krajini 23/VII

U Cetinskoj dolini i Vrličkoj krajini nalazile su se izvjesne četničke i ustaške snage, koje su pod zaštitom Nijemaca terorisale i pljačkale narod ovoga kraja, ometale mobilizaciju za NOV i prodiranju našeg političkog uticaja. U sadejstvu sa snagama IX divizije pristupilo se uništavanju neprijateljske žive sile na ovom prostoru.

20/VII Divizija je završila koncentraciju svojih snaga na sektoru Dinare (Bitelić—Vučipolje), sa Srednjodalmatinskom grupom odreda na Svilaji i IV brigadom IX divizije u Peuljama (Livanjsko polje).

Borba je otpočela 23/VII u zoru.

Neprijatelj je vjerojatno saznao za koncentraciju naših snaga i pretpostavljao da se na njega sprema napad, te je svoje garnizone ojačao, naročito na sektoru Koljane—Ježević, dok su na ostalim položajima sve njegove snage bile u strogoj pripravnosti.

IX brigada u svom nadiranju preko koljanskog mosta naišla je na jak otpor neprijatelja, koji je žestoko branio prelaz preko mosta, vršeći protivnapade radi odbacivanja naših snaga. IX brigada manevrom preko Ježevića i Garjaka, gdje brzo savlađuje slabiji otpor neprijatelja, postavlja se bočno u odnosu na neprijateljske snage koje brane most i tuče ih jakom vatrom u vezi jednovremenog jakog frontalnog pritiska, što prisiljava neprijatelja da napusti odbranu Koljana i odstupi u pravcu Podosoja i Golog brda.[24] Protjerivanje neprijatelja iz Koljana omogućilo je Brigadi dalje uspješno nadiranje ka Podosoju i Vinaliću i brzu likvidaciju Kosora i Civljana, te izbijanje na cestu između ova 2 mjesta (oko 8 h).

VIII brigada sa 2 bataljona očistila je Razvale Otišićke, na kojima su postavljena potrebna osiguranja da bi se neprijatelju onemogućilo bjegstvo u Svilaju i bočno dejstvo protiv naših jedinica koje su operisale u pravcu Otišića, a zatim uspješno je likvidirala neprijateljsku posadu u G. i D. Otišiću. Sa

[24] Vidi tom V, knj. 29, dok. br. 72.

druga 2 bataljona i sa X ud. brigadom izvršen je pokret preko Razvala Maovičkih u pravcu Golog brda i Mačje grede, sa ciljem da se ovima ovlada. Po padu Koljana, neprijatelj se koncentriše na Golom brdu i pokušava da da jači otpor. Snage VIII brigade, pod zaštitom vatre iz teš. bacača i mitraljeza, uspjele su da se podvuku neprijateljskim položajima i potom da ih osvoje na juriš. Borba na ovom sektoru omogućila je brže nadiranje IX brigadi. Po zauzimanju Golog brda i Mačje grede, ova 2 bataljona ostala su kao divizijska rezerva.

Svilajsko-mosorski odred nije ovladao Kukom—Kunicom i Zoljom, što je primoralo X ud. brigadu da odvoji jedan dio snaga za protjerivanje neprijatelja sa ovih položaja, poslije čega je pristupila likvidaciji utvrđene k. 808 i bezimene kote iznad Maovica, gdje se nalazilo oko 12 jakih bunkera. Neprijatelj je sa ovih položaja davao vrlo jak otpor, kojim je bio savladan energičnim naletom i jurišem naših jedinica. Pad ovih položaja omogućio je brže nadiranje u pravcu Vrlike, i jedinice u 8.30 h izbijaju na k. 606 i Pleća, koje također na juriš zauzimaju. K. 606 i Pleća bili su ključ položaja za odbranu Vrlike. Naše jedinice u 9 h ulaze u Vrliku, uništavajući zadnje centre neprijateljskog otpora. Po zauzeću Vrlike upućuju se 2 bataljona na liniju Kuk—Kunica—Maglaj—Orlovača, za zatvaranje pravca Drniš—Vrlika i time ojačaju Svilajsko-mosećki odred (koji je sa nešto zakašnjenja izbio na ove položaje). Snage IX brigade, pošto su ovladale Kijevom, izbijaju na sjevero-zapadne padine Kozjaka, Polaču i Pakovo brdo.[25]

24/VII neprijatelj interveniše sa jakim snagama iz pravca Knina, Kosova i Drniša. Svi pokušaji neprijateljske intervencije bili su odmah razbijeni i neprijatelj je pretrpio znatne gubitke, naročito na pravcu Drniš—Vrlika, kojim pravcem je neprijatelj uputio najjače snage uz obilnu potporu tenkova i artiljerije.

U toku ove ofanzive neprijatelj je imao slijedeće gubitke: ubijeno 176, ranjeno 198, zarobljeno 54. Ukupno izbačeno iz stroja 428 neprijateljskih oficira, podoficira i vojnika.

Zaplijenjeno: 54 puške, 5 p. mitraljeza, 250 mina za m. bacač, 8.000 metaka, 1 radio-stanica, 1 motocikl, 1 trokolica i jedan tenk, srednje tonaže, nekoliko magazina sa životnim namirnicama i ostale ratne spreme.

Uništena: 2 neprijateljska tenka.

Naši gubici: 10 mrtvih, 39 ranjenih i 1 drugarica zarobljena.

U ovoj operaciji naročito se istakao II bat. VIII brigade, III bat. IX brigade i II bat. X ud. brigade, kao i komesar čete II bat. X ud. brigade, Rojić Čedo sa borcima Janković Nikolom, Vrzan Špirom i Čiketić Ivanom, koji su sačekali neprijateljski

[25] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 10, 12 i 21.

tenk na odstojanju od 10 m i smjelim napadom primorali posluge na predaju, koju su zarobili, a tenk neoštećen zaplijenili.

Jedinice XX divizije u ovoj operaciji izvršile su u potpunosti pred njih postavljene zadatke. Akcija je duže vremena pripremana i sve su pripreme blagovremeno i u potpunosti izvršene.[26] Rukovođenje jedinicama, taktički borbeni postupci bili su pravilni. Snalaženje svih rukovodilaca kao i međusobno potpomaganje i saradnja jedinica bili su dobri. Borbenost boraca bila je na visini. Otpor na skoro svim neprijateljskim položajima savladan je jurišem. Obzirom na veliki prostor i teško prolazni teren održavanje veze bilo je pravilno i dobro je funkcionisalo.

Akcije 31/VII, te 1. i 2/VIII 1944. g.

Poslije oslobođenja Vrličke krajine i Cetinske doline snage XX divizije obezbjeđivale su novooslobođenu teritoriju na položajima: Maglaj—Gradina—Kuk—Kunica—zapadne padine Kozjaka (k. 998—1104—1022—1204—1072)—Pakovo brdo—Oštra glavica i k. 449, zapadno od Male Polače, zatvarajući pravce od Drniša, Kosova i Knina. Pravac od Sinja zatvarao je Mosorski i Dinarski odred. Osiguranje u desno naslanjalo se na osiguravajuće dijelove XX divizije. Obzirom na veliki prostor i nekomunikativni teren Divizija nije imala svoju jaču rezervu, već su one obrazovane kod pojedinih brigada kako bi mogle biti blagovremeno i što efikasnije iskorišćene u slučaju neprijateljske intervencije iz Drniša, Kosova i Knina, gdje su se nalazili jaki neprijateljski garnizoni.

Osjećajući se ugrožen blizinom naših jakih snaga, neprijatelj je brzo izvršio koncentraciju snaga u Drnišu i Kninu, u kom cilju je oslabio mnoge garnizone po srednjoj i sjevernoj Dalmaciji, te povukao iz sjeverne Dalmacije jače snage koje su učestvovale u ofanzivi na XIX diviziju, i odmah prešao u napad. Iz pravca Drniša nastupala je kolona jačine 12 tenkova, 1.500 Nijemaca, 2 haubičke baterije i oko 1.000 ustaša i četnika. Pravcem Kosovo—Kozjak nastupala je druga kolona jačine 1.500 četnika sa jednim bataljonom Nijemaca, jedna haubička i jedna brdska baterija. Od pravca Knin—Polača nastupala je neprijateljska kolona jačine 1.500 Nijemaca, 1.200 četnika, 2 baterije brdskih topova i 5 tenkova, a od pravca Sinja kolona jačine 800 Nijemaca i ustaša i jedne haubičke baterije.[27]

Namjera neprijatelja bila je da brzim prodorom iz pravca Knina i Drniša u pravcu Vrlike opkoli naše snage na Kozjaku, a prodorom iz Sinja da spriječi odstupanje prema Dinari i potom pristupi njihovom uništavanju.

[26] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 21.
[27] Opširnije o tome vidi tom V, knj. 31, dok. br. 12.

Naša informativna služba nije uspjela da blagovremeno sazna za koncentraciju ovako jakih neprijateljskih snaga, no, bez obzira na ovo, predviđajući mogućnost jačeg neprijateljskog napada iz raznih pravaca, naša je namjera bila da se brani novooslobođena teritorija, ali ne i pod svaku cijenu, već u slučaju jačeg neprijateljskog napada neprijatelju nanositi što veće gubitke, usporavati njegovo nadiranje iz pravaca Sinja i Drniša, kako bi se snage koje se nalaze na Kozjaku mogle blagovremeno povući prema Dinari.

31/VII oko 6 h neprijatelj je počeo sa napadom. Do sukoba je došlo najprije na pravcu iz Knina i Orlića, tj. na sektoru IX brigade. Pod pritiskom jake artiljerijske vatre i nadmoćnijeg neprijatelja, naši predstražni dijelovi brzo su napustili predstražni položaj. Razvila se vrlo oštra borba. Da bi zaustavila neprijateljsko nadiranje IX brigada ubacuje u borbu bataljone iz rezerve. Neprijatelj koncentriše jaku artiljerijsku i minobacačku vatru i jakim pritiskom nadmoćnijih snaga uspijeva da ovlada Pakovim brdom, a naše se jedinice povlače u pravcu k. 712, a potom u pravcu Kijeva, zauzimajući oko 12 h položaje kod crkve i na k. Runjevica.

VIII brigada na svojim položajima odbila je sve neprijateljske napade u neobično žilavoj borbi, gdje su pojedini položaji više puta prelazili iz ruke u ruke. Potiskivanje IX brig. sa njenih položaja dovodilo je VIII brig. u mogućnost da bude opkoljena, iz kog razloga ona napušta Kozjak i povlači se u pravcu Kosora. Najjači napad neprijatelj je usmjerio na položaje X ud. brig., gdje se je rasplamsala vrlo oštra borba na Orlovači i Zolju. Štab Brigade ostavlja 2 bataljona da zadržavaju neprijatelja, a sa 2 druga bataljona kreće ispod Orlovače preko zaseoka Mihajlovaća, izbijaju na Gradinu (ranije predstražne položaje) i napadaju njemačku kolonu bočno i iza leđa. Ovaj manevar zbunjuje neprijatelja, prisiljava ga da napusti komunikaciju i u neredu odstupi u pravcu Štikova, bacajući spremu i oružje, a posluge nekih tenkova počele su da napuštaju i tenkove. Bataljon koji se je nalazio na Kunici u tome momentu otpočinje sa povlačenjem i neprijatelj, zauzevši položaje na Kunici—Kuku i Zolju, vrši protunapad i na taj način sprečava naše snage da na ovom pravcu dokončaju rasulo neprijateljske kolone. Bataljoni na Maglaju i Orlovači i dalje zadržavaju neprijatelja, dok su 2 bataljona koji su izvršili ovaj manevar otpočeli sa povlačenjem, jer bi ih u protivnom neprijatelj odsjekao od Svilaje. U 19 h neprijatelj ulazi u Maovicu, pošto je pored većih gubitaka u ljudstvu na ovom pravcu izgubio i 4 tenka. U sumrak VIII i IX brigada povukle su se u pravcu Cetine, gdje su posjele položaje na prostoriji Vinalić—Garjak—Gornji Koljani, dok su se snage X ud. brig. povukle u pravcu Otišića i Maljkova.

1-VIII- neprijatelj sa svim snagama napada na nove položaje naših jedinica, ali ne uspijeva nigdje da se probije i na svim pravcima je odbačen uz velike gubitke.

2-VIII- neprijatelj vrši koncentričan napad jakim snagama na Donje Koljane i prisiljava jedinice na desnom krilu da se povuku u pravcu Dinare. Cilj ovakvog napada je bio da pocijepa snage Divizije sa težnjom da ih počesno tuče. IX brigada organizovano se povlači prema Dinari i zaposjeda položaje na Maloj Strani, Velikoj Strani i Plećima. Manji neprijateljski dijelovi uspjevaju da se probiju do Ćubrica i da izbiju na Malu Stranu, ali protivjurišem naših jedinica odmah su odbačeni nazad. Oko 20 časova VIII brigada brelazi u opšti protivnapad i protjeruje neprijatelja do u Donje Koljane.

U ovoj neprijateljskoj ofanzivi neprijatelj je pretrpio slijedeće gubitke: 361 ubijen, 415 ranjenih i 5 uništenih tenkova.

U toku ove operacije svojom požrtvovanošću i hrabrošću istakle su se sve jedinice. Zalaganje kako komandnog kadra tako i boraca bilo je na visini a tako isto snalažljivost i rukovođenje jedinicama, blagodareći čemu je Divizija odoljela mnogo nadmoćnijim neprijateljskim snagama kako u ljudstvu, tako i u borbenim sredstvima, a pritom neprijatelju zadala velike gubitke.

Taktički i borbeni postupci odgovarali su razvoju situacije. Neprijatelju nigdje nije uspjelo da sprovede nadmoćnost svojih snaga i sredstava, razbije kompaktnost Divizije i počesno tuče pojedine dijelove.

Jedan od većih propusta u ovoj operaciji je slabo održavanje veze između IX i XX divizije, koje da je bilo bolje ostvareno, snage IX divizije mogle su ispoljiti uspješno jako bočno dejstvo na neprijatelja koji je nadirao od pravca Knina.

Unutrašnja veza u Diviziji dobro je funkcionisala. Međutim informativna služba je podbacila i nije zadovoljila. Koncentracija ovako jakih neprijateljskih snaga i sredstava izvršena je a da informativni organi Divizije nisu o tome ništa znali, o čemu se u buduće mora povesti mnogo više računa.

U vremenu 24/VII do 30/VII odnosno od oslobođenja Vrličke krajine i Cetinske doline do neprijateljske ofanzive, koja je počela 31/VII, snage ove divizije bile su stalno aktivne prema liniji Drniš—Knin. Mnoga neprijateljska uporišta u Kosovskoj krajini bila su napadana i likvidirana.

Rezultat svih tih akcija je slijedeći: neprijatelju izbačeno iz stroja 210 vojnika, od toga: 83 ubijeno, 106 ranjeno i 21 zarobljen.

Zaplijenjeno: 37 pušaka, 1 p. mitraljez i 9.000 metaka razne vrste.

Uništeno: 4 kamiona, 1 luksuzni auto, 4 motocikla i 2 vagona razne vojne spreme.

Naši gubici: 8 mrtvih i 17 ranjenih.

Pretresanjem i čišćenjem novooslobođenog teritorija zarobljeno je 20 neprijateljskih vojnika, zaplijenjeno 15 pušaka, 19.270 metaka i druge razne vojne spreme.

XXVI DIVIZIJA

Pored postojećih snaga na srednjodalmatinskim otocima neprijatelj je 7/IX pojačao garnizone na Hvaru sa lovačkim bataljonom „Brandenburškog puka", koji se iskrcao na Hvar i zaposjeo Starigrad.[28] Snage XXVI divizije pripremile su operaciju za oslobođenje ovih otoka i već 8/IX[29] I brigada iskrcala se na Hvaru sa jednim vodom tenkova I tenkovske brigade. U 6-časovnoj oštroj borbi snage I brig. uspjele su da potpuno raspršе ovaj bataljon.[30] Neprijatelj je od stanovništva bio opljačkao preko 1 vagon hrane i 1 brod razne robe, te je sve to preoteto prije nego je neprijatelj izvukao i najmanju količinu i povraćeno stanovništvu.

Da bi pak spriječili izvlačenje njemačkih snaga sa otoka, kao i zatvorili morski put i prolaz za povlačenje iz Grčke i Albanije, ukupne snage Divizije preduzele su 11/IX odlučan napad na srednjodalmatinsko otočje, koje je još bilo u vlasti neprijatelja.

11/IX XII brigada izvršila je desant na otok Brač. Na ovom ostrvu nalazila su se 3 vrlo dobro utvrđena neprijateljska uporišta: Nerežišće, Supetar i Sumartin, branjeni od 2 bataljona

---

[28] Prema ocjeni Štaba 8. korpusa NOVJ i Štaba 26. divizije, iskrcavanje bataljona „Brandenburg" na Hvar izvršeno je radi prikrivanja stvarnih namjera, jer su jedinice 118. lovačke divizije već 1. septembra dobile naređenje da pripreme djelomičnu evakuaciju srednjodalmatinskih otoka (Arhiv V.I.I., reg. br. 13—1, k. 21 A, 8—1, k. 519 i knjiga „Der Weg der 118. Jäger-Division").

[29] Na osnovu naređenja Vrhovnog štaba NOVJ, Štab 26. divizije izdao je 1. septembra zapovijest za napad na otok Brač, koji je (prema izvještaju Štaba 26. divizije od 17. novembra 1944) trebalo da počne oko 18. septembra. Iskrcavanje bataljona „Brandenburg" na otok Hvar ubrzalo je planiranu operaciju, pa je desant na Brač izvršen 11/12. septembra. (Vidi dok. br. 102 u ovoj knjizi i izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 17. novembra 1944. u Arhivu V.I.I., reg. br. 8/1, k. 519).

[30] U izvještaju Štaba 26. divizije od 14. septembra 1944. o tome, pored ostalog, piše: „Zaplijenjena 2 protukolska topa, 2 teška mitraljeza i ostale spreme, kao i arhiva bataljona. Savezнички brodovi i avijacija potopili su 4 neprijateljska broda od 5 koliko ih je učestvovalo u operaciji, pošto su brodovi morali danju isploviti uslijed naglog nadiranja naših jedinica. Neprijatelj je imao 20 mrtvih, 5 zarobljenih i oko 300 potopljenih, dok ih oko 50 luta raspršenih po otoku, koji se pronalaze". (Arhiv V.I.I., reg. br. 7—1/5, k. 1100.)

njemačke pješadije ojačane sa 6 baterija topova raznog kalibra, a pored ovoga odbrana Supetra i Sumartina pojačana je sa obalskim topovima sa kopna.[31]

Pred naglim naletom naših jedinica neprijatelj se povukao iz Nerežišća u Supetar.

12/IX u žestokoj borbi koja je trajala 12 h, neprijatelj je odbačen sa položaja spoljne odbrane Supetra i u žestokim uličnim borbama u toku noći od 12. na 13. naše su jedinice zauzele grad Supetar.[32]

Neprijatelj je pod zaštitom mraka uspio izvući dio svojih trupa brodovima, ali je veći broj poginuo ili zarobljen, te zaplijenjeno sve naoružanje, sprema i magazini i potopljen brod „Siebelfehre" sa posadom i ukrcanim ljudstvom.

U toku noći 12. na 13/IX na Brač su iskrcana još i 2 bataljona I brigade koji su blokirali Sumartin.[33]

14/IX oko 15 h otpočela je borba za Sumartin. U napadu su učestovali 2 bataljona I i 1 bat. XII brigade sa baterijom topova i jednom savezničkom baterijom. Neprijateljsku odbranu jako potpomaže obalska artiljerija.[34] Prema obavještenjima jednog zarobljenog Nijemca, posada garnizona dobila je naređenje da se brani do posljednjeg čovjeka.

[31] Na Braču su se tada nalazile slijedeće njemačke jedinice: 2. i 3. bataljon 738. puka 118. lovačke divizije, 1. eskadron Izviđačkog odjeljenja 118. divizije, 1, 2. i 9. baterija 668. artiljerijskog puka, mornarička protivavionska baterija, 16. protivtenkovska četa 738. puka i 29. četa Transportnog armijskog bataljona. (Vidi tom V, knj. 35, izvještaj Štaba 26. divizije Štabu 8. korpusa od 17. novembra 1944.)

[32] U depešama 26. divizije o borbama za Supetar piše: „Bataljoni stigli i blokirali Supetar. Nijemci tuku iz Supetra bacačima i mitraljezima, a sa kopna tuku topovima. Opšti napad preduzećemo u 13.30 h."

„Nijemci evakuirali Vidovu goru i Nerežišće i sada nema više opasnosti za plovidbu po danu između Brača i Visa kroz kanal. Naše jedinice blokirale nepr.[ijatelja] u Supetru. Neprijatelj tuče iz Splita haubicama, a iz Supetra mitraljezima i bacačima."

„Napad na Supetar počeo u 12.00 h. Borba se još vodi. Bataljon kod Mirca ušao je u grad. Nijemci imaju 4 topa sa kojima tuku [a također] i sa kopna. Nastojimo da zauzmemo grad. Noćas pri iskrcavanju je u more [pao 1 tenk]. Pošaljite dva tenka pojačanja. Neka se iskrcaju u Babovišće. Od Engleza nemamo nikakve pomoći..."

„Borbe se vode u samom gradu Supetru. Naši su osvojili više od pola Supetra. Nijemci su se zbili u par kuća i na jednoj ćuki. Tenk je već došao pred bunker, pokvario se i tu se najviše vodi borba. Artiljerija laka tuče kopno. Englezi tuku svim topovima Supetar. Motornim brodovima bilo bi dobro osigurati Brački kanal da se ne povuku. Javite da li ćete poslati večeras tenkove i osigurati kanal."

„Jedan naš tenk kod Supetra naišao na minu i uništen je. Upotreba tenkova po ovom terenu nije efikasna. Nećemo ih više upotrebljavati..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 10/13, k. 1100—I).

[33] O iskrcavanju jedinica 26. divizije na Brač vidi tom VIII, knj. 3. dok. br. 15, 16 i 26.

[34] Vidi dok. br. 130, 132, 133, 134, 135 i 137.

U toku 14/IX na ovaj sektor upućena su još 2 bataljona I dal. brigade.

U Sumartinu se nalazio II bat. 738. regimente 118. divizije, ojačan sa 2 baterije topova (13 topova raznog kalibra) i dijelovima mornaričke pješadije. U toku same borbe kao pojačanje dobili su jednu četu sa obale. Neprijatelj je držao: k. Sv. Nikola —Sumartin—Sv. Rok. Na Sv. Roku nalazila se i artiljerija. Obalski topovi 205 mm štitili su baražnom vatrom neprijateljske položaje. Neprijateljski položaji bili su jako utvrđeni, opasani sa nekoliko redi prepreka i širokim, gustim pojasevima mina.

Ogorčene borbe za Sumartin trajale su 6 dana. Poslije nekoliko neuspjelih napada, izvršene su pripreme za odlučan napad 17/IX u 4 h. U akciji je učestvovala I brig. i I bat. XII brig.

Artiljerijskom vatrom ušutkane su baterije na kopnu. Za napad bio je slijedeći plan: Sa IV bat. I brig. napasti Sumartin sa sjevera od Rasotice na obalu; sa I bat. XII brig. sa juga od Visoke (k. 160), a sa I bat. I brig. frontalnim napadom na Sv. Nikolu; zauzeti Sumartin, razdvojiti neprijateljske snage na k. Sv. Nikola od k. Sv. Rok; zauzeti Sv. Rok, time i neprijateljsku artiljeriju koja se na njoj nalazila, a zatim blokadom prisiliti neprijateljske snage na k. Sv. Nikola na predaju.

Predviđeni plan je u potpunosti uspio. Pred IV bat. I i I bat. XII brigade mineri su čistili prolaze. Pod neprijateljskom vatrom očišćeno je na hiljade nagaznih mina, a zatim su eksplozivom napravili otvore u preprekama i pješadiji otvorili prolaze. Navedeni bataljoni sastali su se u Sumartinu, likvidirali garnizon, a zatim na juriš zauzeli k. Sv. Rok i svu neprijateljsku artiljeriju i pritom borbom prsa u prsa savladali neprijateljski otpor i zarobili 350 Nijemaca. Poslije likvidacije Sumartina i Sv. Roka položaj neprijatelja na k. Sv. Nikola postao je beznadan, te se isti 18/IX ujutro predao.[35] Iz Sumartina nije se uspio izvući nijedan neprijateljski vojnik.[36]

---

[35] Vidi dok. br. 64 i 102.

[36] U knjizi „Der Weg der 118. Jäger-Division" o borbama za otok Brač pored ostalog piše:

„12/13. 9. III/738. shodno naređenju napustio oslonu tačku i luku Supetar na Braču. Nije izvršeno bez borbe. Komanda Korpusa (Odnosi se na 5. SS armijski korpus. — prim. red.) naređuje obustavljanje evakuacije ostrva Brača. Sudbonosna zapovijest puna protivriječnosti."

„16. 9. Jedan eskadron izviđač. odjelj. 118. iskrcan u Sumartinu na Braču kao pojačanje oslone tačke II/738. koji ostaje na Braču."

„17. 9. Divizija javlja da se može nastaviti evakuacija, i sada naređuje da se evakuiše i oslona tačka Sumartin na Braču..."

„18. 9. Ne polazi za rukom evakuacija oslone tačke Sumartin na Braču. Obavještajne veze nisu dovele u dodir brodove za prevoz trupa i II/738. Brodovi su se rano ujutro vratili bez trupa. II/738. i 1 eskadron 118. izvi-

12/IX 1 bat. III prekomorske brigade iskrcao se na Korčuli radi nasilnog izviđanja. 14/IX iskrcana su još 2 bataljona III prekomorske brig. i 2 bataljona XI brig. koje su snage u toku istoga dana uspjele da oslobode čitav otok Korčulu. Izvjestan dio neprijateljskih snaga uspio je da se bjegstvom spasi na poluotok Pelješac.[37]

dač. odjelj. izgubljeni. Većina drugova je poginula u borbi ili zarobljena, samo malom broju je pošlo za rukom da preplivaju široki morski rukavac koji dijeli ostrvo od kopna..."

[37] U izvještaju Štaba 8. korpusa NOVJ od 15. februara 1945. o oslobođenju otoka Korčule i poluotoka Pelješca piše: „Sa otoka Korčule se je neprijatelj (Neposredno pred iskrcavanje jedinica 26. divizije na Korčuli su se nalazile slijedeće njemačke jedinice; 2. bataljon 750. puka 118. lovačke divizije, ojačan sa 3. baterijom 1. diviziona 668. artiljerijskog puka. — prim. red.) povukao pod pritiskom jednog bataljona III prekomorske brigade. Ovo iskrcavanje uslijedilo je 13. IX u malom zaljevu jugozapadno od Smokvice — Brna, preko Smokvice. Neprijatelj je držao položaje oko Pupnata i samog mjesta Korčule. Naše jedinice, tj. bataljon III prek. brigade, od Smokvice uputio se je za Pupnat gdje je izvršio pritisak na neprijatelja, koji se povukao odmah za Korčulu i položaje oko Žrnova i Postrane, koje je također poslije kraće borbe (Prema izvještaju Štaba 26. divizije od 28. septembra, na Korčuli nije došlo do borbi. — prim. red.) napustio i prebacio se pod zaštitom svoje artiljerije na Pelješac za Orebić. Pored jednog bataljona III prek. brig. u akciji na Korčuli učestvovali su i ostali bataljoni ove brigade kao i XI brigade, koji zbog neaktivnosti neprijatelja nisu bili potrebni. Kod Pupnata naš bataljon III prek. brig. u dvije manje kolone uputio se ka Korčuli gdje je neprijatelj istu napustio bez veće borbe, a pod utjecajem oslobođenja Brača (Borbe za otok Brač vođene su od 12. do 18. septembra. — prim. red.).

Neprijatelj se je uspio povući bez većih gubitaka ostavivši nekoliko magazina ratne spreme, municije i hrane..."

„*Poluotok Pelješac.* U ovoj akciji za oslobođenje Pelješca učestvovale su XI i III prekomorska brigada XXVI div... Obje su produžile za neprijateljem koji se uspio većim dijelom snaga prebaciti na Pelješac kod Kućišta i nešto niže od Orebića. Na ovom mjestu prebacile su se sa 5. bataljona i jednom baterijom brdskih topova, usprkos neprijateljskoj nadmoćnosti. Brzim i smjelim akcijama ovih bataljona neprijatelj se postepeno povlačio u toku 15, 16. i 17. za Trpanj na liniji Drače — Popova Luka, napuštajući sav materijal, stoku i oružje koje je palo nama u ruke. Ovdje je nama uspjelo zarobiti čitave čete i nanijeti neprijatelju velike gubitke u mrtvima. Tako je u jednom naletu zauzet čitav Pelješac do Stona i stvorena odlična baza za iskrcavanje. Nešto kasnije neprijatelj je uvidjeo težinu gubitka i vršio ponovni napad na Pelješac, da bi nam oduzeo zauzete baze za iskrcavanje na kopno, no nije uspio.

Neprijatelj je imao slijedeće gubitke: ubijenih 180, ranjeno 95, zarobljeno 431, a jedna četa Vražje divizije (Odnosi se na njemačku 369. legionarsku diviziju. — prim. red.) se je čitava predala.

Zaplijenjeno: 8 haubica, 11 teških bacača, 10 šaraca, 180 strojnica (automata — prim. red.) i veće količine ratnog materijala i spreme...

Naši dijelovi XI i III brigade pokazali su silan elan i požrtvovanost u izvršenju ovih zadataka i svojim energičnim napadima na pometenog neprijatelja skratili su predviđenu dugu borbu sa jakim i dobro opremljenim neprijateljem..." (vidi dok. br. 102 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 13—1, k. 21 A).

Sva prevoženja i zaštitu naših jedinica vrše brodovi naše mornarice. Mornari i rukovodioci daju sve od sebe i danonoćno rade da bi jedinicama sve na vrijeme stiglo.[38]

Poslije oslobođenja Korčule naše snage su se iskrcale na poluotok Pelješac i otpočele sa gonjenjem razbijenog neprijatelja.

Akcije na otocima su još u toku.

U akcijama su se naročito istakli I brig., a naročito IV bat. na čelu sa komandantom Šerbo Mirkom i I bat. XII brig. na čelu sa komandantom kapetanom Džapićem,[39] koji je junački poginuo u uličnim borbama u Sumartinu.

Rezultati ovih uspješnih akcija su postignuti upornom borbom, ogromnim zalaganjem i masovnim herojstvom boraca, te vrlo dobrim sadejstvom svih rodova oružja.

Ukupni rezultati ovih akcija: neprijatelju su zadani gubici: ubijenih 450, ranjenih 280, zarobljenih 698, potopljenih 360.

Zaplijenjeno: 21 top, 17 bacača, 42 mitraljeza, 659 pušaka, 22 strojnice, 10 vagona razne municije, 3 kompresora, 2 kamiona, 2 motocikla, 1 brod, nekoliko magazina hrane i odjeće i potopljeno 8 neprijateljskih brodova.

*

U akcijama koje su izvodile snage IX divizije 30.VII i 1.VIII t.g. na neprijateljske položaje Cigelj—Stožište—Deralo, učinjeno je više propusta, posljedica kojih je bio neuspjeh na ovoj liniji. Za akcije nisu vršene nikakve pripreme. Upotreba bacača na čiju se je vatru mnogo računalo nije došla do izražaja i vrlo je slabo korištena. Razlog je za ovo bio da nisu blagovremeno uzeti elementi, a gađanje noću bez elemenata bilo je besciljno. Po zauzeću Cigelja bataljoni koji su preko Brezovca morali napasti neprijatelja bočno i sa leđa na Šiljku i Orlovom kuku zakašnjavaju, pretpostavljajući da snage na desnom krilu neće izvršiti zadatak. Bataljoni koji su zauzeli i očistili Jelino polje i Risovac povlače se sami prema Grahovu bez naređenja Štaba Brigade, koji se je nalazio u Jelinom polju. Ovakav postupak i rad bataljona onemogućio je da se izvrši postavljeni zadatak i pored zauzeća Cigelja kao najglavnijeg uporišta. Štab Divizije sa svoje strane nije se također dovoljno angažovao, već se je zadovoljio izdatom zapovješću i izvjesnim objašnjenjima o načinu izvođenja akcije, bez dubljeg učešća i izražavanja svog uticaja na tok same akcije, što je vjerovatno sve imalo za posljedicu da i štabovi brigada postavljeni zadatak ne shvate dovoljno ozbiljno. Štabovi brigada obzirom da se i suviše daleko nalaze od

[38] Vidi tom VIII, knj. 3. dok. br. 9, 11, 12, 15, 16, 17, 23, 24, 26, i 27 i 52.
[39] Marko Džapić

svojih bataljona, nijesu imali jasan pregled situacije te nisu ni mogli pravilno rukovoditi niti ispoljavati svoj uticaj. Teško prolazan teren otežavao je uspostavljanje dobre veze, ali je i ona potpuno podbacila, što je imalo za posljedicu da bataljoni olako shvate zadatak, na svoju ruku procjenjuju situaciju, povlače se bez naređenja. Uzajamni rad i sadejstvo između bataljona nije uopšte došao do izražaja. Taktički i borbeni postupci nijesu odgovarali razvoju situacije.

Operacija u Cetinskoj dolini (od 23. do 30.VII t.g.) koju su izvodile snage IX i XX divizije predviđena je našim operativnim planom još ranije i čekao se je povoljan momenat za njeno izvođenje. Glavni zadatak bio je uništavanje četnika u Dalmaciji (Kosovska krajina i Cetinska dolina). Plan je blagovremeno razrađen sa svim štabovima divizija. Povoljan momenat za njegovo izvršenje nastupio je, kada je neprijatelj oko polovine mjeseca jula skoncentrisao jake snage u sjevernoj Dalmaciji za ofanzivu na XIX diviziju. Nekoliko četničkih brigada iz Kosovske krajine bilo je skoncentrisano na prostoru Roški Slap—Đevrske, garnizoni Sinj, Drniš i Knin oslabljeni, udarna manevarska grupa neprijatelja za sjevernu i srednju Dalmaciju (92 motor. brigada i „Brandenburški puk" također skoncentrisani za ofanzivu na Bukovicu). U ovakvoj situaciji naređeno je IX i XX diviziji da pređu u ofanzivu na Cetinsku dolinu, sa zadatkom: uništavanje žive neprijateljske sile i razbijanje četničkih bandi, drugo po oslobođenju Vrlike i Cetinske doline, sa jakim snagama izvršiti pritisak na liniju Drniš—Kosovo—Knin radi rasterećivanja XIX divizije i razbijanja neprijateljske ofanzive na sjevernu Dalmaciju.

Ofanziva na Bukovicu (XIX diviziju) otpočela je 24. jula, poslije izvršene neprijateljske koncentracije. IX i XX divizija prelaze u ofanzivu 23.VII t.g. na širokom frontu: Sinj—Golubić i napadaju Cetinsku dolinu. Postignuto je potpuno iznenađenje. Naše snage u snažnom naletu likvidiraju sva neprijateljska uporišta i izbijaju na zapadne padine Svilaje, Kozjaka i Vršine i ugrožavaju jakim pritiskom liniju Drniš—Knin.

Udar naših snaga potpuno zbunjuje Nijemce i četnike u sjevernoj Dalmaciji. Da bi spriječili dalje nadiranje naših snaga i zaštitili svoje životne centre, četničke bande koncentrisane oko Đevrsaka odmah se vraćaju u pravcu ugrožene Kosovske krajine. Nijemci postaju oprezniji, otpočinju sa ofanzivom na XIX diviziju, s tim što glavnu manevarsku snagu i udarnu grupu, 92. motor. brigadu i „Brandenburški puk", drže u stanju pripravnosti i iščekivanja, ne angažujući ih u borbi.

Manevar i udar naših snaga na neprijatelja, gdje on to nije očekivao, dolazi do izražaja u sjevernoj Dalmaciji, gdje predu-

zeta ofanziva naglo slabi u samom početku, premda su se tu nalazile vrlo jake snage i sredstva.

Cilj neprijateljske ofanzive na Bukovicu bio je uništavanje snaga XIX divizije ili njihovo potpuno razbijanje i protjerivanje sa ovog sektora, da bi mogao popljačkati prikupljenu ljetinu, omogućiti četnicima mobilizaciju, proširiti svoj politički uticaj i osloboditi saobraćajni sistem svakodnevnog našeg pritiska i ugrožavanja.

Da bi sačuvala kompaktnost jedinica, slobodu manevrovanja i inicijative XIX divizija donosi odluku da ne brani slobodnu teritoriju Bukovice pod svaku cijenu, već da se u slučaju stvarne potrebe prebaci sjeverno od komunikacije Obrovac—Ervenik—Mokro Polje sa naslonom na Velebit. Docniji rad u skladu sa razvojem situacije. Razvitak daljnjih događaja potvrdio je pravilnost ove odluke.

Nijemci, obaviješteni o jačini naših snaga koje napadaju na liniju Drniš—Knin, pošto su razbili njegove kvislinške pomagače i zadali im teške gubitke, ugrožavaju ove garnizone kao ključeve odbrane srednje i sjeverne Dalmacije i prete zatvaranju i prekidu saobraćaja ovih, pa dalje prema sjeveru, a istovremeno se pojavljuju bočno i iza leđa njegovim snagama koje vrše ofanzivu na XIX diviziju, odmah upućuje svoje glavne udarne snage pravcem Roški Slap—Drniš.

Odlaskom ovih snaga (čiji je zadatak bio da snažnim prodorom i udarcem dotuku XIX diviziju, poslije izvršenog opkoljavanja koje će pripremiti ostale snage koje učestvuju u ofanzivi), neprijatelj se odriče ofanzive na XIX diviziju i ista se naglo rasplinjuje i slabi. XIX divizija odmah prelazi u ofanzivu sa prostora Golubići—Krupa. U žestokim borbama oko Žegara potpuno razbija neprijatelja nanoseći mu velike gubitke, prelazi u energično gonjenje uništavajući otpor na svim linijama i u toku jednoga dana ponovo oslobađa Bukovicu i proširuje slobodni teritorij.

Sve naše jedinice zadržale su inicijativu u svojim rukama. Neprijatelj je prisiljen da mijenja svoje dugo pripremljene planove, te ne može da se brzo snađe i reagira na događaje.

Pritisak snaga IX i XX divizije još uvijek je stalan. XIX divizija poslije oslobođenja Bukovice u stopu goni neprijatelja, da mu se ne bi dozvolilo da neugrožen sa zapadne strane sa svim snagama interveniše u pravcu položaja IX i XX divizije, prelazi rijeku Krku i preduzima ofanzivu na Prominu.

Neprijatelj je uspio da zadrži u svojim rukama Cigelj (kota 1075). Ovaj položaj predstavlja ključ odbrane komunikacije Knin — Grahovo i samoga Knina. Snage IX divizije nisu uspjele u svojim naporima da zauzmu ove položaje. Neprijatelj je nastojao da ove položaje zadrži pod svaku cijenu

i dao je vrlo jak otpor. Ova činjenica uticala je na još povoljniji ishod ove operacije, jer su se na Cigelju nalazile jake neprijateljske snage sa tenkovima, koje su ugrožavale sa ovog pravca dublje prodiranje naših snaga i vezivale za sebe naše jake snage koje su blokirale neprijatelja, što je smanjivalo udarnu snagu naših jedinica prema Kninu.

Ofanziva XIX divizije na Prominu potpuno je uspjela. Zauzećem jakog ustaškog uporišta Oklaj, koje je bilo jezgro ustaštva i banditizma u Promini, postignut je veliki vojnički i politički uspjeh, a istovremeno neprijateljske snage koje su bile skoncentrisane za intervenciju protiv IX i XX divizije morale su odvojiti izvjestan dio svojih snaga za borbu protiv XIX divizije, što je s druge strane smanjivalo njihovu udarnu snagu prema IX i XX diviziji.

Poslije ovih postignutih uspjeha jedinicama je naređeno da se ne angažuju jače u borbi, da ne bi trpjele gubitke, već elastičnom odbranom da nanose neprijatelju gubitke i povuku se na polazne položaje. Ovaj je zadatak uspješno izvršen.

U ovim operacijama postignuti su veliki vojnički i politički uspjesi. Vojnički u nanošenju znatnih gubitaka neprijatelju u ljudstvu i materijalu; politički u razbijanju četničko-ustaških bandi, znatno proširivanje slobodnog teritorija, jačeg našeg političkog uticaja naročito u Cetinskoj dolini i Promini, stupanje u kontakt sa narodom koji je stenjao pod terorom izdajnika i u mnogome imao sasvim pogrešna znanja o našoj vojsci i borbi. Bliži kontakt sa masama svakako je uspostavljen, što predstavlja jednu vrlo pozitivnu činjenicu.

Operacija je bila širih razmjera i kao takva uspjela je i pored manjih propusta i grešaka koji nisu imali teže posljedice. Naše jedinice pokazale su veliku manevarsku sposobnost. Inicijativa je bila stalno u našim rukama i došla je do izražaja, naročito u potpunom razbijanju dugo pripremljene njemačko-ustaško-četničke ofanzive na sjevernu Dalmaciju. Rukovođenje operacijom bilo je pravilno. Taktički i borbeni postupci bili su u skladu sa odgovarajućom situacijom. Donesene odluke i izdate zapovijesti bile su realne, a u svakom konkretnom slučaju bile su proizvod zrelo procijenjene situacije. Veza između divizija i korpusa dobro je funkcionisala, što je davalo mogućnosti da se blagovremeno utiče na tok operacija i objedini koordinirani rad divizija, dok veza po brigadama i između brigada nije u potpunosti zadovoljila. Našim jedinicama u ovom pogledu treba još dosta pomoći, više zalaganja i organizatorskih sposobnosti. Uzajamni rad i sadejstvo divizija zadovoljio je, dok brigade i bataljoni još pokazuju tendenciju samostalnog djelovanja.

Akcije koje su vodili bataljoni XIX divizije u Primorju 14. i 15.VII t.g. završene su sa neuspjehom. Ovo je bila posljedica

učinjenih grešaka od strane Štaba Divizije (kao osnovnih) i docnije dosta nepravilnog rada novoobrazovanog Štaba Primorskog sektora. Štab Divizije nije pravilno shvatio koncentraciju neprijatelja, niti dovoljno procijenio prostor i zemljište na kome je ostavio ove snage. U jednoj situaciji kada neprijatelj vrši koncentraciju da na relativno uskom prostoru izvrši opkoljavanje i uništenje dvije brigade, Štab Divizije donosi odluku da glavninu snaga prebaci sjeverno od komunikacije Benkovac—Bribirske Mostine i ostavlja jednu mješavinu od bataljona iz raznih brigada, ranjenih, glumačku grupu, da oni na sebe prime eventualni neprijateljski udarac. Neosporno je da je u ovakvoj situaciji trebalo sve snage prebaciti, ili pak ostaviti jednu formacijsku cjelinu sa svojim štabom. Iz ove osnovne greške proizašlo je sve ostalo, što je navedeno u operativnom izvještaju. Procjena Štaba Divizije da će ovi bataljoni moći uspješno koordinirati glavnini divizije, koja će odmah poslije prebacivanja na slobodnu teritoriju preći u ofanzivu na neprijatelja i razbiti njegovu koncentraciju, pokazala se je pogrešna. Pritisak koji je vršen, pored toga što je zakasnio, bio je neefikasan. Neprijatelj je produžio sa ofanzivom i uspio da razbije snage u Primorju i istima zada osjetne gubitke. Formiranje štabova i jedinica uoči ozbiljnijih sukoba sa neprijateljem malo je kada dalo pozitivne rezultate. Ovo je više pitanje sreće i slučajnosti, što kod ozbiljnog i objektivnog razmatranja nikada ne može doći u obzir.

Štab Sektora nije se snašao, pogrešno je ocijenio situaciju i nije zadovoljio u rukovodstvu sa jedinicama, a sem toga nije se pridržavao izdatih uputstava od strane Štaba Divizije za probijanje na sjever u slučaju jačeg neprijateljskog pritiska. Također nije bio dosljedan u sprovođenju svojih donijetih odluka. Informativna služba potpuno je podbacila, što je također uticalo na odluke Štaba Sektora, jer nije imao pregled situacije. Bataljoni nisu održavali kontakt sa neprijateljem niti međusobnu čvrstu vezu, kao ni sa Štabom Sektora, te je za sve situacija bila nejasna. Ovo je imalo posljedice da se koordiniranim naporom svih snaga nije uspjelo zadržati i tući neprijatelja na izvjesnom pravcu, već se u nizu pojedinačnih sukoba trpjeli neuspjesi za neuspjesima.

U sklopu opšteg razvoja događaja kod nas i na ostalim savezničkim frontovima, pripreman je napad na neprijateljski garnizon Gračac i Smrekovac, s ciljem: 1) likvidirati ova uporišta i gračačke četnike kao jezgro četnika u Lici; 2) prekinuti neprijateljski saobraćaj komunikacijama Otrić—Gračac—Gospić; 3) proširiti slobodnu teritoriju povezujući Liku i sjevernu Dalmaciju, čime bi najtješnje bila povezana Hrvatska sa Dalmacijom; 4) po likvidaciji ovih uporišta postaviti jake snage

zapadno od komunikacije Knin—Otrić—Lapac radi ugrožavanja neprijateljskog saobraćaja, a eventualno i potpunog zatvaranja ovog pravca zauzimanjem Srpskog i Zrmanjskog klanca; ili 5) sa snagama IX i XIX divizije preduzeti operacije širih razmjera na teritoriju sjeverne Dalmacije i dalje prema situaciji.

Sve pripreme završene su blagovremeno. Štab Divizije, štabovi brigada i bataljona detaljno su upoznati sa zadatkom i na karti i na terenu. Odnos snaga i sredstava bio je u našu korist. Moral većeg dijela četnika bio je vrlo nizak i baš tih dana došlo je do međusobnog obračunavanja i streljanja. Operacija je bila osigurana jakim snagama od pravca Otrića i Gospića. Postojale su povoljne mogućnosti da se postigne iznenađenje, na koje se do izvjesne mjere računalo, kako bi se izvršio proboj u grad i likvidirala Gradina (k. 616) kao ključ odbrane Gračaca, prije nego što bi neprijatelj uspio da pojača odbranu iste. Napad je trebao da otpočne 28/29.VIII u 3 časa.

Nemarnošću i nedovoljno zrelo shvaćenim zadatkom, te precjenjivanjem sopstvenih snaga od strane Štaba III udarne brigade IX divizije, koji gubi vezu sa svojim bataljonima, ova brigada prelazi u napad tek u 5 časova, kada su ostale jedinice blagovremeno podišle i čekale, kako je zapovješću bilo predviđeno, na napad III udarne brigade, koja je imala glavni zadatak napada na Gradinu i proboja u grad na pravcu komunikacije Gospić—Gračac. Ovo zakašnjenje imalo je za posljedicu da se je otkrio napad i neprijatelj pojačao odbranu utvrđene Gradine. Obzirom na nastalu psihozu lutanja i povezivanja između Štaba Brigade i bataljona, sam početak napada bio je neorganizovan i nedovoljno energičan, te je bio zadržan neprijateljskom vatrom. Još nekoliko preduzetih napada, takođe nedovoljno pripremljenih i nedovoljno povezanih sa artiljerijskom i bacačkom vatrenom pripremom, završili su sa neuspjehom.

Ovako slabo izveden napad ohrabrio je neprijatelja, dala mu se je mogućnost da pojača i organizuje odbranu, negativno utječe na moral naših boraca i izazove kod izvjesnih rukovodilaca nepotrebnu bojazan i opreznost, te je napad slijedeće noći također završen sa neuspjehom.

Osiguravajući dijelovi su u potpunosti izvršili postavljeni zadatak i odbili jake neprijateljske intervencije od pravca Otrića i Gospića, nanijevši neprijatelju teške gubitke. Postavljeni zadatak bio je realan i ostvarljiv. Za njegovo uspješno izvršenje postojali su uslovi. Nadmoćnost u ljudstvu i vatrenim sredstvima bila je jasno izražena, a da napad ipak nije uspio greške su slijedeće:

Bez užeg kontakta i života sa bataljonima, Štab III udarne brigade određuje zapovješću zborno mjesto, po karti, za sastanak bataljona i štaba radi polaska u napad. Bataljoni su stigli

na određena mjesta, ali štab to mjesto nije pronašao. Zakašnjenje od dva sata bilo je dovoljno da se predviđeni plan ne ostvari u potpunosti, pogotovu kad su sve jedinice ovo kruto shvatile i u tome osjetile početak neuspjeha. Zakašnjenje III udar. brig. uticalo je negativno na ostale jedinice, pored toga što je i ona sama izgubila polet i vjeru u pobjedu koju je u sebi nosila prije polaska u napad.

Izrazita brojčana nadmoćnost u teškim i lakim bacačima, automatskim oruđima i artiljeriji nije došla do izražaja. Uprava i rukovanje sa vatrom teških oruđa nije zadovoljila i nije se uspjelo da se ostvari vatrena nadmoćnost nad neprijateljem. Sadejstvo pješadije sa artiljerijom također nije ostvareno. Rukovodioci ne poznaju dovoljno taktičku upotrebu pratećih oruđa. Uzajamna saradnja brigada i bataljona u brigadama nije ostvarena. Dok bi jedna jedinica napadala, druga bi se držala pasivno, čekajući ishod, što je svaki put davalo neprijatelju mogućnost da na odnosnom pravcu napada koncentriše sredstva i snage i dobro organizovanim planom vatre počesno odbija naše napade. Veza kako sa artiljerijom tako i sa jedinicama koje su učestvovale u napadu nije blagovremeno uspostavljena, te viši štabovi nisu mogli efikasno ispoljiti svoj uticaj, a teško prolazan teren onemogućavao je dobru i brzu upotrebu kurira. Borba oko utvrđenih mjesta još uvijek je teži zadatak za naše jedinice (IX diviziju).

Akcija XIX divizije na Benkovac pravilno je predviđena i dobro izvedena. Uspjeh ove akcije od velikog je političkog i vojničkog značaja. Benkovac je bio jaki neprijateljski garnizon i važno saobraćajno čvorište u sjevernoj Dalmaciji, te jako četničko uporište. Srazmjerno našim malim gubitcima neprijatelju su zadani teški gubitci u ljudstvu i zaplijenjena je velika količina ratnog materijala. Njegovim zauzećem nanijet je odlučan udarac četnicima u Ravnim kotarima i njegov pad omogućio je naše dalje prodiranje i čišćenje preostalih manjih garnizona i uporišta, jači politički uticaj i mobilizaciju širih razmjera.

Uspjeh bi bio neosporno znatno veći da je ostvarena čvršća povezanost jedinica, bolja veza, i da VI udarna brigada nije ostavila nekontrolisan prostor između komunikacije Benkovac —Zemunik i Benkovac—Smilčić, što su izvjesne neprijateljske snage koristile i izvukle se.

Operativni izvještaji XXVI divizije su nepotpuni[40] i nemože se o izvedenim akcijama donijeti konkretniji zaključak. Brzo oslobođenje srednjodalmatinskih otoka, veliki gubitci nanijeti neprijatelju u ljudstvu i bogati ratni plijen, potvrđuju veliku

[40] Vidi dok. br. 64 i 102.

udarnost ove jedinice. Borci i rukovodioci ove divizije najbolje su savladali tehniku oružja, njegovu taktičku upotrebu, uzajamno sadejstvo raznih rodova vojske, u ovoj jedinici najbolje je ostvareno. Rukovodioci imaju dosta stručnog vojničkog znanja, te uz postignuta iskustva osposobljeni su za rukovođenje jedinicama savremeno naoružanim, kakva je danas XXVI divizija.

U prilogu se dostavljaju zapovijesti o izvedenim akcijama — operacijama i skica operacija IX i XX divizije u Cetinskoj dolini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — Pukovnik: Komandant — Generalmajor:

BR. 74

ZAPOVIJEST ŠTABA 7. DIVIZIJE NOVJ OD 20. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA PORUŠE ŽELJEZNIČKU PRUGU POPOVAČA—KRIŽ—IVANIĆ-GRAD DUGO SELO[1]

ŠTAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 506/44
Dne 20-IX-1944

ZAPOVIJEST

Sekcija Zagreb—Čazma 1:100.000

Njemačke okupatorske trupe svim silama nastoje da za svoje povlačenje sa Balkana po svaku cijenu iskoriste naše željezničke komunikacije i da se nekažnjeno izvuku iz naše zemlje.

U vezi s tim naša divizija dobila je zadatak da poruši željezničku komunikaciju Popovača—Križ—Ivanić-Grad—Dugo Selo i time onemogući neprijatelju korišćenje ove komunikacije i nekažnjeno izvlačenje iz naše zemlje.[2]

Za izvršenje ovog zadatka

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 14–2/2 I, k. 551.

[2] O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 86, 136, 137 i 138.

NAREĐUJEMO:

I/III brigada ojačana vodom minera: *Zadatak:* Miniranjem porušiti prugu između želj. stanica Popovača—Križ i između želj. stanica Križ—Ivanić-Grad. Postaviti nagazni aparat između Križa i Ivanić-Grada južno od Cagineca, a jedan u blizini Širinec, zatim jedan nagazni aparat između Križa i Popovače u blizini Grabrov Potok. Dati potrebno osiguranje od Ivanić-Grada, Križa i Novoseleca, kako neprijatelj ne bi omeo izvršenje dobivenog zadatka.

II/IV brigada ojačana vodom minera: *Zadatak:* Izvršiti miniranjem rušenje pruge između Dugog Sela i Prečeca. Postaviti nagazne aparate između Ivanić-Grada i Prečeca južno od Lipovca, između Prečeca i Dugog Sela kod Jasenine i sjeverno od Puhova. Sa po jednim bataljonom osigurati se od Dugog Sela, Prečeca, a jedan bataljon zadržati na liniji Čemernica—Lipovac radi osiguranja od Ivanić-Kloštra.

III/Inžinjerska četa: *Zadatak:* Podijeliti četu na dva dijela i pridodati im potreban eksploziv i nagazne aparate, te jedan dio uputiti još u toku dana u III brigadu, a jedan dio u IV brigadu.

IV/Veza: Veza će se održavati prema priloženoj zapovijesti referenta za vezu.

V/Sanitet: Divizijsko previjalište nalaziće se u s. Mostari. Pošto se ne predviđa neka veća borba, brigadni sanitet organizovaće pružanje pomoći svojim ranjenicima i njihovu dalnju evakuaciju.

VI/Mjesto štabova: Štab Divizije nalaziće se na k. 190 (Stankovica), Štab III brigade na k. 148 (Grabovac), Štab IV brigade nalaziće se između G. Greda i Lupoglava na cesti.

VII/Početak akcije: Akcija ima otpočeti 20. IX. t.g. u 23 sata na čitavom sektoru. One jedinice kojima predstoji dalji put uputiti još u toku dana da preko šuma dođu u blizinu svojih polaznih položaja.

VIII/Znaci raspoznavanja: Za noć 20/21-IX-1944. g. biće: Odziv: **Valjevo,** Lozinka: **Temišvar.**
Po danu važe opšti znaci.

IX/Napomena: Rad na prugama ima trajati kratko vrijeme i sve jedinice čim izvrše svoje zadatke povući će se u polazne baze.
N a i z v r š e n j e :

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik, sl. otsutan — Komandant, potpukovnik. Mil. Pavlović, v.r.

(M.P.)

Dostavljeno:
Štabu X Korpusa — na uvid
Štabu III i IV brigade,
Inžinjerskoj četi,
Referentu za vezu i
Referentu saniteta, na izvršenje.

20-IX-1944 g. u 11 sati.

Za tačnost otpravka jamči:
Načelnik štaba — major,
Jovo Lončar

(M.P.)

ŠTAB VII. UD. DIVIZ.

Noću 31. VII 44. na 1. IX naša divizija izvršila je širu diverziju i likvidirala neprijateljska utvrđenja na komunikaciji Zagreb—Beograd između Kutine i Popovače. Operacija je trajala 5 sati i nakon ogorčene borbe postignuti su ovi rezultati: izvrnut i zapaljen 1 njemački oklopnjak sa posadom i naoružanjem. Likvidirano i srušeno 6 bunkera i željeznička stanica Voloder dva željeznička mosta od 10 metara i nekoliko propusta. Pruga prekinuta na 150 mjesta u dužini od 7 km. Izbačena iz prometa za duže vrijeme. Telefonska mreža porušena u dužini od 7 km. Zarobljeno 12 vojnika i 1 oficir. Ubijeno 88 nepr. vojnika, od toga 30 u panceru, i više ranjenih. Zapljenjeno: 1 laki bacač, 2 teška mitraljeza, 4 laka mitraljeza, 1 puš. mitr., 1 šmajser, 35 pušaka, 12.000 metaka, 2 telefona, 20 pari odjela i obuće. Borci su se vrlo dobro držali.
Naši gubitci: 3 mrtva i 10 ranjenih drugova.

BR. 75

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 13. DIVIZIJE NOVJ ZA VRIJEME OD 20. AVGUSTA DO 20. SEPTEMBRA 1944. GODINE[1]

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA 13

JEDINICA		Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
			Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policaja, žandara i finansaca	
Štab XIII divizije	Komandni kadar	10					6	4		
	boraca									
Jedinice pri Štabu Divizije	komandni kadar	49	20	10	3	5	8	3		
	boraca	262	105	55	11	52	33	5	1	
Pionirski bataljon	komandni kadar	18	13		1	1	3			
	boraca	109	74	27		1	7			
Artiljerijski divizion	komandni kadar	63	38	1	1	11	10	1	1	
	boraca	137	84	8	3	34	7			
I udarna brigada	komandni kadar	244	185	18	9	10	17	3	2	
	boraca	881	591	146	14	99	24		7	
II brigada	komandni kadar	271	172	19	5	39	30	6		
	boraca	917	593	125	11	111	69	8		
III brigada	komandni kadar	176	96	19	18	25	13	3	2	
	boraca	657	381	141	4	76	47	5	3	
Grupa odreda	komandni kadar	169	122	24	6	9	7	1		
	boraca	588	273	172	16	69	55	1	2	
Dopunski bataljon	komandni kadar	7	2			2	2	1		
	boraca	45	6	32	4	2		1		
U kupno	komandni kadar	1007	648	90[2]	483[4]	102	96[5]	22	5	
	boraca	3596	2107	707[3]	63	444	242	20	13	
Sveukupno:		4603	2755	798	106	546	338	42	18	

[1] Original (pisan latinicom, mastilom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 19/4, k. 913.
[2] Pogrešno zbrojeno. Treba 123.
[3] Treba 675.
[4] Treba 43.
[5] Treba 90.

DIVIZIJE XI KORPUSA ZA VREME OD 20. VIII DO 20. IX 1944.

NACIONALNI SASTAV														
Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Makedonaca	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađara	Čeha	Nemaca	Poljaka			
2	7		1											
21	27		1											
45	209		1		4	1					2			
1	16							1	1					
	86	5									18			
22	40	1												
15	109	6		2	4					1				
61	177	2	4											
122	708	3	5		40	2				1				
41	228	2												
36	836	7		1	34	1			2					
39	126	9	1			1								
27	564	6	2	3	24	22	2		7					
52	116				1									
108	370	2			104	1	1				2			
2	4		1											
11	33	1												
241	741	14	8		1	1			1					
364	2915	30	8	6	210	27	3	1	9	2	22			
605	3656	44	16	6	211	28	3	1	10	2	22			

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant — potpukovnik:
Savo Vukelić

BR. 76

IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 20. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O EVAKUACIJI NEPRIJATELJSKIH SNAGA IZ DARUVARA[1]

ŠTAB XL DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 148/1944.
Dana: 20/IX-1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj dostavlja.

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Jedinice ove divizije sastava Virovitičke brigade pojačane sa artiljerijskim divizionom vršile su pritisak na neprijateljsko uporište Daruvar i to 13, 14, 15, i 16. ov. mjeseca (sekcija Bjelovar 1:100.000).

Pritisak na neprijateljsko uporište Daruvar vršile su snage Virovitičke brigade sa tri bataljona pojačana sa artiljerijom.[2] Ovaj pritisak vršen je uporedo sa akcijom na Pakrac.[3] Po završenoj pakračkoj akciji izvršena je pregrupacija snaga tako, da se pritisak na Daruvar pojača sa jednim artiljerijskim divizionom i 2 bataljona XVIII brigade i jednim vodom tenkova.

III. bataljon Virovitičke brigade na liniji Gornji Daruvar—Podbor. Doljani—Vrbovac i Batinjani, pridodati topovi nalazili su se na istočnom dijelu naprama Daruvaru. Po završenoj akciji na Pakrac pridodata su 2. Bataljona XVIII. Brigade koji su zaposjeli položaj istočno od Dežanovca linija Kaštel — kota 135 — Sipino — kota 183, sa zadatkom napadati i ometati neprijateljsku kolonu koja se kretala u Daruvar i iz Daruvara.

Naoružanje posade nije moguće ustanoviti kao ni sam broj vojnika usled stalnog odlaženja i pridolaženja.

Utvrđenje samoga grada izvršeno je pomoću bunkera, saobraćajnih rovova i bodljikave žice.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 24—5, k. 473 V.

[2] Vidi izvještaj Virovitičke brigade u Arhivu V.I.I., reg. br. 20/3, k. 1291

[3] O borbama za Pakrac 13. i 14. septembra 1944. vidi dok. br. 40 i 41.

Napad odnosno pritisak na sam grad počeo je 13. u 18 časova. Ovim fingiranim napadom i pritiskom II bataljon Virovitičke brigade uspio je noću 13. na 14. zauzeti pet neprijateljskih bunkera, a III bataljon iste brigade izvršio je prekid bodljikave žice na dva mjesta pomoću koga je omogućeno bacanje ručnih bombi na neprijateljske rovove. Stalni pritisak naših snaga na grad ugrozio je sam grad tako da neprijatelj nije mogao slobodno da se kreće. Pošto je neprijatelj vidio da se nalazi u bezizlaznom stanju pokušao je na svaki način da se izvuče iz grada i da isti napusti. Pošto je bio mnogo ugrožen od naših snaga ovo nije mogao učiniti sa samim sopstvenim snagama već je zatražio pomoć. Pomoć neprijatelju stigla je sa pravca linije Banova Jaruga—Uljanik. Pomoć se je sastojala od jedne pukovnije Čerkeza, koja je omogućila neprijatelju izvlačenje sopstvenih snaga iz grada u pravcu Uljanika i Banove Jaruge.[4]

Naše snage imale su zadatak vršiti jak pritisak na grad, demoralisati neprijatelja i prisiliti ga na povlačenje i napuštanje grada što je konačno i uspjelo 16. IX.

Neprijateljeve namjere su bile izvući se na svaki način iz grada što mu je to i uspjelo pomoću dobivene pomoći.

Sam pritisak na grad Daruvar, koji se je konačno pretvorio u napad, izvršen je uz jaku pomoć artiljerijske vatre koja se ovoga puta pokazala vrlo efikasna, naročito dejstvujući moralno na neprijatelja i građanstvo. Uslijed jake artiljerijske vatre, koju je sačinjavalo nekoliko topova, prisiljen je neprijatelj u gradu da šalje delegaciju na pregovore da im se dozvoli nesmetano izvući iz grada jer imaju namjeru isti napustiti. Ovo neprijatelju nije uspjelo, jer dolaskom neprijateljske delegacije kod nas na pregovore očito se vidjela neprijateljska slabost i da je neprijatelj primoran napustiti grad pod našim jakim pritiskom, te odmah po tačno dobivenoj slici neprijateljeve namjere i slabosti izvršen je još jači pritisak artiljerijskom vatrom a pješodija prešla je u napad. Borba je bila završena 16. oko 12 časova kada je neprijatelju uspjelo potpuno povući svoje snage iz grada

---

[4] U bojnoj relaciji 1. domobranskog zbornog područja rečeno je o tome slijedeće: „Noću 13/14. odbijeno više napada na Daruvar. U toku dana Daruvar je neprekidno pod neprijateljskom topničkom vatrom. Situacija je veoma ozbiljna.

15. IX. Daruvar pod pojačanom neprijateljskom topničkom vatrom. U toku poslie podneva osjetio se uticaj upućenih jedinica u pomoć, jer je neprijateljski pritisak nešto popustio.

16. IX. Uz pomoć upućenih pojačanja (2 kozačke pukovnije i 1 bojna 1. gor. zdruga) izvršeno pod neprijateljskom topničkom vatrom i uz jaki njihov pritisak evakuiranje Daruvara smjerom Dežanovac — Uljanik — Pakračka Poljana. Oprema koja se nije mogla evakuirati uništena ..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—76, k. 58).

i povući se prema Uljaniku. U njihovom povlačenju njegove zaštitne dijelove napali su bataljoni XVIII brigade koji su se nalazili na liniji Kaštel—k. 135—Sipino—k. 183, te su uspjeli razbiti zaštitnicu koja je bila potpuno razbijena i raspršena u više kolona. Nastavljeno je gonjenje neprijatelja od strane bataljona XVIII brigade, bataljona i tenkova Virovitičke brigade koje nije doprinijelo naročitih rezultata.[5]

Rezultati ove borbe bili su slijedeći:

Neprijateljski gubitci u ovim borbama: 24 poginula i 55 zarobljenih vojnika, od toga broja 7 oficira.

Naši gubitci: 2 mrtva i 4 ranjena.

Zaplijenjen je slijedeći ratni materijal: 184 puške, 1 avionski mitraljez, 16 samara, 108 šinjela, 10 hlača, 15 bluza, 60 mina za teške bacače, jedna manja količina mitraljeske i puščane municije, 13.000 litara nafte i benzina, 3 lokomotive, 50 vagona. Uništen je jedan kamion koji je naletio na minu, 486 granata, oko 6,000.000 kuna, vojnički magazin s kavom, šećerom i uljem.

U ovoj borbi utrošeno je 9.500 puščanih metaka, 10 kesica eksploziva, 15 ručnih bombi, 548 granata, 28 mina za teški bacač i 3 nagazne mine.

Veza za vrijeme ove borbe funkcionisala je dosta zadovoljavajuće. Prvih dana dok je još trajala borba u Pakracu veza je bila sa Virovitičkom brigadom slaba uslijed toga što nije bilo telefonske veze. Kuriri nisu na vrijeme stizali. Kasnije se ovo stanje popravilo uspostavljanjem telefonske linije.

Štabovi brigada u ovoj akciji nisu pokazali dovoljno elastičnosti i zajedničke saradnje. Kod štaba Virovitičke brigade nema dovoljno zajedničke saradnje u komandovanju za vrijeme operacija iako su ti drugovi dosta dobri rukovodioci za samostalno komandovanje sa manjim jedinicama, dok za komandovanje brigadom zajednički kao cjelina nisu još potpuno dorasli do tog stepena. Razlozi su tome što su drug politkomesar i načelnik štaba naučeni komandovanju u partizanskom odredu na vođenje borbe na gerilski način što je kod brigade sasma obratno. Ovi drugovi imaju dosta sposobnosti i volje za rad na svojim dužnostima, te se očekuje od njih da će se razviti u dobre rukovodioce na svom polju rada.

Kod štaba XVIII brigade nije dovoljno vođena kontrola nad izvršenjem naređenja u pogledu gonjenja neprijatelja. Ovo se vidi iz toga što su izdali naređenje jednom od svojih bataljona i uputili ga u potjeru za neprijateljem sa zadatkom da goni neprijatelja neprekidno do njegovih najdaljih baza; isti bata-

[5] Vidi dok. br. 128, 129, 130, 131, 133 i 134.

ljon povratio se nazad sa izvještajem da je neprijatelja otjerao, dok je taj izvještaj bio netačan jer je neprijatelj zanoćio u Uljaniku i tek sutradan produžio dalje svoj pokret. Pored toga nisu mogli štabovi brigada XVIII i Virovitičke preko svojih informativnih službi ustanoviti tačno gde je neprijatelj zanoćio, tako da se dešavalo da su stizali izveštaji u Štab Divizije iz jedne brigade da je neprijatelj zanoćio u Uljaniku i iz druge da je otišao dalje te se nije mogla imati tačna slika pravoga stanja. Iz ovih gore činjenica zaključuje se jedno da niži štabovi, tj. štabovi bataljona nisu još dovoljno savladali punu odgovornost pred svojim višim štabom te radi toga i usljeđuje da stižu i do samog Štaba Divizije ponekad netačni i neprovjereni izvještaji. Svi ovi nedostatci koji su se pokazali za vrijeme ovih borbi biti će otklonjeni sa održavanjem savjetovanja sa komandnim kadrom, kako sa višim tako i sa nižim.

Štab Virovitičke brigade kao najmlađi štab brigade ima dobre perspektive za razvoj te prema tome očekuje se od njega da će u najkraće vreme potpuno zadovoljiti kao cjelina i moći uspješno komandovati brigadom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — ppukovnik: **I. Vondraček**

Komandant — pukovnik **V. Kovačević**

(M.P.)

BR. 77

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. DIVIZIJE OD 20. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
43. DIVIZIJE XI KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. Pov. 20 Dne 20. IX 1944.

Opći vojnoorganizacioni
izvještaj za mjesec septembar 1944. godine.

ŠTABU XI KORPUSA N.O.V.J.

1.) Operativna situacija. Na teritoriju Istre u proteklom mjesecu u neprijateljskim garnizonima uglavnom nije bilo promjena. Sredinom ovog mjeseca neprijatelj je napustio garnizone i evakuisao sektor Buje—Umag—Vrsar a uspostavio nove u Šušnjevici, Čepiću i Boljunu. Gotovo tokom cijelog mjeseca neprijatelj stalno utvrđuje zapadnu obalu Istre te obalu na sektoru Rijeka—Opatija, a sredinom ovog mjeseca počeo je da organizuje odbrambenu liniju Trst—s. Dortigo[2]—Petrigna[3]—Predimonte[4]—Jelovica—Vodice—Lanišće—Valdarsa[5]—Plomin. Za radove na utvrđivanju upotrebljava prisilno mobilisane seljake i građane bez obzira na profesiju, a materijal uglavnom koristi zemlju, kamen, pijesak, drvo, a u manjim mjerama (uglavnom za obalska postrojenja) armirani beton. U ovom mjesecu neprijatelj nije vršio jačim snagama i organizovano nikakvu ofenzivu na nijednom sektoru, jedino što vrlo često sa manjim grupama, prosječno jačine 800 do 2000 vojnika, vrši ispade u okolicu garnizona u cilju odbacivanja naših snaga, ometanja našeg saobraćaja i pljačke stanovništva. Vrlo često neprijatelj vrši izmjenu garnizona i prebacivanje snaga sa ciljem da kod nas stekne dojam o koncentracijama i ofanzivnim pripremama. Kroz čitav ovaj mjesec neprijatelj je dobro osiguravao komunikaciju Rijeka—Trst i Rijeka—Pula, Pula—Trst. Početkom mjeseca oko

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/5, k. 569.

[2] Dolina

[3] Petrinje

[4] Podgorje

[5] Šušnjevica

dvije divizije prošle su komunikacijom Rijeka—Trst—Ljubljana a došle su morem i kopnom iz Grčke.

Jedinice naše divizije u mjesecu septembru uglavnom se zadržavaju na prostoru Grobničko polje—Kastavština—Sloven. Bistrica. Uglavnom je vrijeme iskorišteno za sređivanje jedinica nakon formiranja Divizije, a djelovanje se svodilo uglavnom na defanzivno, suzbijajući manje ispade neprijatelja. U manjoj mjeri aktivno se djelovalo diverzantskim odjeljenjima na komunikaciji Rijeka—Št. Peter—Trst bez naročitih rezultata. 14. ov. mj. izvršena je jedna divizijska operacija na sektoru Klana sa zadatkom da napadom na garnizon Klana izazovemo neprijateljsku intervenciju od pravca Rijeke i Jelšana.[6] Ta operacija djelomično je uspjela. 15. ov. mj. naše snage u zajednici sa snagama XIII divizije likvidirale su neprijateljsko uporište aerodrom na Grobničkom polju.[7] Naše snage u unutrašnjosti Istre nisu bile aktivne.

2.) **Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom.** Dolaskom načelnika Štaba Divizije naš štab je potpun. U ovom mjesecu također je došao novi načelnik Intendanture i njegov pomoćnik, izvršena je izmjena tj. smijenjen je referent naoružanja i upućen na raspolaganje u Štab XI korpusa a na njegovo mjesto postavljen je dosadanji njegov zamjenik. U Štabu I brigade fali operativni oficir. U Štab I brigade postavljen je zamjenik komandanta koji je do tada bio u II brigadi. Štabovi bataljona u I brigadi do 14. bili su svi potpuni a u operaciji izbačeni su iz stroja iz II bataljona komandant, komesar i pomoćnik komesara, a u III bataljonu komandant. Svi ovi su lakše ranjeni od bacačke mine. Na njihova mjesta privremeno su postavljeni novi drugovi iz komandi četa i štabova bataljona. Štab I brigade uglavnom do sada kao cjelina zadovoljava. Glavni nedostatak jest što nisu pravilno postavljeni odnosi između užeg štaba i pojedinih referenata, naročito u odnosu prema ob. oficiru i referentu saniteta. Također se osjeća familijaran odnos među komandantom i komesarom. Odnos Štaba Brigade prema Štabu Divizije je uglavnom pravilan. Radi nedovoljnog iskustva ovaj štab ne odgovara na vrijeme i tačno na potraživanje od strane Štaba Divizije. Štabovi bataljona u ovoj brigadi prosječno su dobri ali općenito se može kazati da radi nedovoljnog iskustva, kako u borbi, tako i radu, ne daju najbolje rezultate.

II brigada. U ovom mjesecu operativni oficir Brigade upućen je u Štab Korpusa i do sada je njegovo mjesto prazno. Za zamjenika komandanta Brigade postavljen je jedan komandant

[6] O napadu na Klanu vidi dok. br. 78.

[7] Vidi dok. br. 97.

BR. 77

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. DIVIZIJE OD 20. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
43. DIVIZIJE XI KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Br. Pov. 20 Dne 20. IX 1944.

Opći vojnoorganizacioni izvještaj za mjesec septembar 1944. godine.

ŠTABU XI KORPUSA N.O.V.J.

1.) Operativna situacija. Na teritoriju Istre u proteklom mjesecu u neprijateljskim garnizonima uglavnom nije bilo promjena. Sredinom ovog mjeseca neprijatelj je napustio garnizone i evakuisao sektor Buje—Umag—Vrsar a uspostavio nove u Šušnjevici, Čepiću i Boljunu. Gotovo tokom cijelog mjeseca neprijatelj stalno utvrđuje zapadnu obalu Istre te obalu na sektoru Rijeka—Opatija, a sredinom ovog mjeseca počeo je da organizuje odbrambenu liniju Trst—s. Dortigo[2]—Petrigna[3]—Predimonte[4]—Jelovica—Vodice—Lanišće—Valdarsa[5]—Plomin. Za radove na utvrđivanju upotrebljava prisilno mobilisane seljake i građane bez obzira na profesiju, a materijal uglavnom koristi zemlju, kamen, pijesak, drvo, a u manjim mjerama (uglavnom za obalska postrojenja) armirani beton. U ovom mjesecu neprijatelj nije vršio jačim snagama i organizovano nikakvu ofenzivu na nijednom sektoru, jedino što vrlo često sa manjim grupama, prosječno jačine 800 do 2000 vojnika, vrši ispade u okolicu garnizona u cilju odbacivanja naših snaga, ometanja našeg saobraćaja i pljačke stanovništva. Vrlo često neprijatelj vrši izmjenu garnizona i prebacivanje snaga sa ciljem da kod nas stekne dojam o koncentracijama i ofanzivnim pripremama. Kroz čitav ovaj mjesec neprijatelj je dobro osiguravao komunikaciju Rijeka—Trst i Rijeka—Pula, Pula—Trst. Početkom mjeseca oko

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/5, k. 569.
[2] Dolina
[3] Petrinje
[4] Podgorje
[5] Šušnjevica

dvije divizije prošle su komunikacijom Rijeka—Trst—Ljubljana a došle su morem i kopnom iz Grčke.

Jedinice naše divizije u mjesecu septembru uglavnom se zadržavaju na prostoru Grobničko polje—Kastavština—Sloven. Bistrica. Uglavnom je vrijeme iskorišteno za sređivanje jedinica nakon formiranja Divizije, a djelovanje se svodilo uglavnom na defanzivno, suzbijajući manje ispade neprijatelja. U manjoj mjeri aktivno se djelovalo diverzantskim odjeljenjima na komunikaciji Rijeka—Št. Peter—Trst bez naročitih rezultata. 14. ov. mj. izvršena je jedna divizijska operacija na sektoru Klana sa zadatkom da napadom na garnizon Klana izazovemo neprijateljsku intervenciju od pravca Rijeke i Jelšana.[6] Ta operacija djelomično je uspjela. 15. ov. mj. naše snage u zajednici sa snagama XIII divizije likvidirale su neprijateljsko uporište aerodrom na Grobničkom polju.[7] Naše snage u unutrašnjosti Istre nisu bile aktivne.

2.) **Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom.** Dolaskom načelnika Štaba Divizije naš štab je potpun. U ovom mjesecu također je došao novi načelnik Intendanture i njegov pomoćnik, izvršena je izmjena tj. smijenjen je referent naoružanja i upućen na raspolaganje u Štab XI korpusa a na njegovo mjesto postavljen je dosadanji njegov zamjenik. U Štabu I brigade fali operativni oficir. U Štab I brigade postavljen je zamjenik komandanta koji je do tada bio u II brigadi. Štabovi bataljona u I brigadi do 14. bili su svi potpuni a u operaciji izbačeni su iz stroja iz II bataljona komandant, komesar i pomoćnik komesara, a u III bataljonu komandant. Svi ovi su lakše ranjeni od bacačke mine. Na njihova mjesta privremeno su postavljeni novi drugovi iz komandi četa i štabova bataljona. Štab I brigade uglavnom do sada kao cjelina zadovoljava. Glavni nedostatak jest što nisu pravilno postavljeni odnosi između užeg štaba i pojedinih referenata, naročito u odnosu prema ob. oficiru i referentu saniteta. Također se osjeća familijaran odnos među komandantom i komesarom. Odnos Štaba Brigade prema Štabu Divizije je uglavnom pravilan. Radi nedovoljnog iskustva ovaj štab ne odgovara na vrijeme i tačno na potraživanje od strane Štaba Divizije. Štabovi bataljona u ovoj brigadi prosječno su dobri ali općenito se može kazati da radi nedovoljnog iskustva, kako u borbi, tako i radu, ne daju najbolje rezultate.

II brigada. U ovom mjesecu operativni oficir Brigade upućen je u Štab Korpusa i do sada je njegovo mjesto prazno. Za zamjenika komandanta Brigade postavljen je jedan komandant

---

[6] O napadu na Klanu vidi dok. br. 78.

[7] Vidi dok. br. 97.

bataljona iz te brigade. Pomoćnik komesara Brigade pozvan je u Štab Divizije a na njegovo mjesto postavljen je zamjenik komesara II pulskog odreda. Štabovi bataljona uglavnom su popunjeni, fale dva zamjenika komandanta bataljona i dva operativna oficira, te jedan pomoćnik komesara. Štab II brigade kao cjelina zadovoljava. Odnosi kao i kod I. Štabovi bataljona uglavnom su sve mladi rukovodioci sa vrlo malim iskustvom borbenim i u radu.

III brigada. Štab III brigade je potpun. Radi toga što je ta brigada novoformirana[8] i ostali komandni kadar (štabovi bataljona i komande četa) jako su mladi i neiskusni te Štab Brigade nailazi na mnoge teškoće koje unatoč dobre volje za sada još ne rješava pravilno i na vrijeme. Također i u ovom štabu odnosi prema pojedinim referentima nisu pravilni. Štabovi bataljona su potpuni sem što fali jedan operativni oficir koji je poginuo 14. ov. mj. Štabovi bataljona kao cjelina po rezultatu rada sada ne zadovoljavaju. Glavni nedostaci su slaba snalažljivost, upornost, te nerazvijen osjećaj odgovornosti i pomanjkanje samoinicijative. Obzirom da je kod ovih drugova volja za rad dobra ima izgleda da će se ovi nedostaci ubrzo pravilnim radom otkloniti.

O Štabu Operativnog sektora[9] i o štabovima njemu podređenih bataljona u ovom izvještaju ne možemo dati detaljnije podatke, jer nismo od njih do sada dobili izvještaj. Do sada se jasno zapazilo da Štab sektora ne posvećuje dovoljno pažnje po pitanju dostavljanja izvještaja i da su sve naše jedinice koje se tamo nalaze uglavnom neaktivne, premda ima uslova za manje akcije.

3) Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna. Dana 29. VIII 1944. g. formirana je naša divizija. U njezin sastav ušle su: I i II brigada dotadanjeg Operativnog štaba za Istru i novoformirana III brigada koja je formirana od I odreda „Učka". U sastavu Divizije postoji četa za vezu, radna četa, sanitetska četa, izviđački vod i minerski vod te četa pri Aero-bazi. Također je novoformirana i Intendantura Divizije koja do tada kao centralna intendantura nije ni postojala.

I brigada u svom sastavu ima četiri bataljona, prateću četu, četu za vezu, udarnu četu i sanitetski vod. Svaki bataljon ima tri pješadijske čete i mitraljeski vod i minersku grupu. Svaka četa ima dva voda, a svaki vod po dvije desetine. Mitraljeski vod ima dva mitraljeska odjeljenja. Prateća četa u svom sastavu ima jedan vod protikolskih topova, jedan vod teških ba-

---

[8] Ona je formirana 29. avgusta 1944 (vidi dok. br. 92).

[9] Riječ je o Operativnom štabu za Istru.

cača, jedno odjeljenje avionskog mitraljeza i tri protivtenkovska bacača **„Piat"**. Četa za vezu, udarna četa i sanitetski vod su još u formiranju i nemaju potpun broj ljudstva ni materijala.

II brigada ima u svom sastavu četiri bataljona, prateću četu, četu za vezu, izviđačko-minersku četu i sanitetski vod. Svaki bataljon ima tri čete i mitraljeski vod, jedino jedan bataljon nema mitraljeskog voda. Prateća četa ima jedno odjeljenje teškog bacača 81 mm i jedno odjeljenje bacača 76 mm, dva protitenkovska bacača **„Piat"** i jedno odjeljenje avionskog mitraljeza. Četa za vezu je po formacijskom pravilniku formirana.

III brigada u svom sastavu ima tri bataljona, prateću četu, četu za vezu, vod izviđača, vod minera, sanitetski vod. Formacija bataljona je kao kod ostalih brigada. Specijalne jedinice nisu još pravilno formirane jer nema dovoljno stručnog komandnog kadra i dobro obučenih vojnika.

U svim brigadama formirane su pravilno intendanture i ponovo se prelazi na centralizovano snabdijevanje jedinica i centralizovane kuhinje. Specijalne jedinice pri Štabu Divizije također nisu potpuno formacijskog brojnog stanja jer nema dovoljnog kadra, izvježbanog ljudstva, te će se u idućem mjesecu težiti da se to postigne.

Pod komandu Štaba Divizije uključen je i Štab Operativnog sektora koji u svom sastavu ima tri bataljona koji su formirani od bivših odreda.

Glavni uzrok zašto specijalne jedinice po brigadama i pri Štabu Divizije nisu još do danas pravilno po formacijskom pravilniku formirane jeste taj što oskudjevamo u stručnom kadru i izvježbanim ljudima te smo bili mišljenja kad smo formirali samo pojedine vodove da će sa tim vodovima biti lakše raditi i vršiti obuku a da će kasnije oni poslužiti kao kostur budućim jedinicama. Mogućnost popune inače postoji.

4.) Brojno stanje i naoružanje: Pregled brojnog stanja i naoružanja u prilogu se dostavlja.[10] *Mogućnost popune svih jedinica momentalno nije moguća jer novomobilisano ljudstvo u Istri ne može se prebacivati do nas radi aktivnosti neprijatelja na komunikacijama a i zato što do sada organizacija prebacivanja nije bila na visini. Raspored oružja po jedinicama s obzirom na brojna stanja pravilno je raspoređen, ali obzirom na kvalitativnu sposobnost jedinica, oružja ima naročito teškog dosta i do sada nedovoljno iskorišćeno.*

5) Nacionalni i socijalni sastav u prilogu se dostavlja.[11]

---

[10] Vidi dok. br. 79.

[11] Redakcija nije pronašla taj prilog.

BR. 78

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. DIVIZIJE OD 20. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA KLANU[1]

ŠTAB
43. DIVIZIJE XI KORPUSA N.O.V
JUGOSLAVIJE
Br. 106. Dne 20. IX 1944.

Operativni izvještaj
za divizijsku operaciju 14. IX 1944.

ŠTABU XI KORPUSA N.O.V.J.

1.— Zemljište na kojem je operacija izvršena je manevarsko, ispresjecano mnogim dobrim komunikacijama, veći dio pošumljen (niskom šumom) obiluje vrtačama. Sjeveroistočni sektor terena je dominantan. Garnizon Klana raspolaže sa ratnim utvrđenjima talijanske vojske. Sekcija Fiume 1 : 100.000, engleska izradba. Sektor Kastav — Klana — Vinokračine.

2.— U operaciji sudjelovale su I, II i III brigada ove divizije a predviđeno je bilo da će biti potpomognute jednom baterijom brdskih topova korpusnog divizionа koja nije na vrijeme stigla, te nije sudjelovala. Susjednih jedinica nije bilo.

3.— Borba je vođena sa neprijateljem u garnizonu Klana koji broji oko 350 vojnika (Nijemaca i domobrana Rupnikovih) i sa pojačanjima i to na sektoru Sušak—Lipa oko 250 Nijemaca i četnika, naoružanih sa jednim protitenkovskim topom i jednim tenkom a na sektoru Marčelji — Jardasi sa neprijateljem jačine 300 vojnika (Nijemaca i fašista), naoružanih sa jednim protukolskim topom, dva teška i nekoliko malih bacača.

4.— Neprijatelj drži garnizon Klanu za osiguranje komunikacije Trst — Rijeka i sa sektora Rijeka — Kastav vrši česte ispade prema našim položajima u cilju odbacivanja naših snaga i otežavanja ishrane našim jedinicama kao i sprječavanjem veze sa unutrašnjosti Istre. Sopstvena odluka: napasti neprijatelja u garnizonu Klana sa ciljem da se izazove neprijateljska intervencija od pravca Jelšana i Rijeke, koju sa glavninom naših snaga težiti da se uništi sa ciljem da dobijemo inicijativu u

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1–1/2, k. 1322.

ruke da bi omogućili djelovanje jedinica XIII divizije na sektoru Grobnika.[2]

5.— Izdata zapovijest pismena[3] koja se prilaže ali raspored je naknadno izmijenjen i to II brigada dobila je zadatak I a I Druge. Jedino što je jedan bataljon II ostao na pravcu Bistrica — Klana a jedan I na Gomanjcu. Ova izmjena izvršena je radi toga što uslijed loše veze II brigada nije dobila na vrijeme zapovijest.

6.— Borba je počela 14. IX 1944. u 5.45 časova na sektoru I brigade tj. garnizon Klana.

7.— Dva bataljona I brigade koji su napadali Klanu uspjeli su neprimjetno da se privuku do samog garnizona i njihovi prednji dijelovi kad su se privlačili utvrđenim objektima na daljini od 50 metara bili su primijećeni i tada je otpočela borba. Neprijatelj je davao organizovan i žestok otpor mitraljeskom vatrom i ručnim bombama, naročito sa bunkera oko crkve, općine i onih na kosi koja se proteže uz sjeverozapadnu stranu Klane.

Kad je sunce izašlo naši dijelovi zaustavili su se oko same Klane i ostali u toku dana sve do 15 sati, vršili pritisak i uz pomoć bacačke i protukolske vatre pokušavali su likvidirati uporište ali nisu u tome uspjeli. Od ručnih bomba, protukolske i bacačke vatre oštećen je toranj od crkve na kojem se nalazio teški mitraljez, tri bunkera i općinska zgrada.

U 11 časova [neprijatelj], u jačini 300 vojnika, iz pravca Kastva i Rijeke u manjim kolonama nadirao je prema položajima III brigade na liniji Garići — Marčelji. Prednja odjeljenja III brigade na desnom krilu oko Zoržića dali su manji otpor a oni na lijevom krilu također vrlo slab otpor su dali i povlačili se prema glavnim položajima. III brigada sa svojih položaja na sektoru Garići — Rožca (479) — Marišćina vodila je borbu 13.45 sati kada se je povukla u pravcu izvora Rečine i Kukuljana. Ova brigada nije neprijatelja tukla onako kako je trebalo i nije iskoristila prednosti zemljišta i vatru a niti je manevrisala. Kad je neprijatelj odbacio ovu brigadu sa linije odnosno pravca Klana — Marčelji on dalje nije nadirao prema Klani niti je vršio gonjenje Brigade, već se zaustavio na položajima Marišćina i kota 504 i 503.

Također oko 11 sati neprijatelj (Nijemci i četnici) u jačini 250 i dvije kolone, jednom iz Jelšana, drugom iz Rupa počeo je nadirati prema položajima II brigade na liniji Lipa — Novokračine — Sušak. Glavni dio ovih kolona bio je vrlo brzo odbi-

[2] Jedinice 13. divizije napale su neprijatelja na aerodromu Grobničko polje 15. septembra 1944 (vidi dok. br. 97).

[3] Vidi dok. br. 49.

jen i povukao se u polazne baze ali na desnom krilu u šumici kod Vinokračine jedna manja grupa Švaba i četnika u jačini od oko 40 vojnika, predvođeni jednom ženom, kroz šumu su uspjeli doći iza leđa dijelovima II brigade I bataljona i iznenadnim jurišem odbaciti te dijelove. Čim je tu otpočela borba poslana jedna četa u pojačanje i dok je ona stigla neprijatelj se već povukao. Borba je tu trajala oko 15 minuta i tu su četnici i Nijemci zaklali jednog puškomitraljesca i zaplijenili nam jednu protukolsku pušku. Poslije pola sata otkad je počela na ovom sektoru borba bilo je opet sve mirno jer se neprijatelj povukao u polazne baze.

Na čitavom sektoru borba je završena u 15 sati kad su naše jedinice dobile naređenje da se povuku na nove položaje sa novim zadacima.

8.— Ishod borbe: Postavljeni ciljevi i zadaci djelomično su postignuti. Neprijateljski gubici: 15 mrtvih i 28 ranjenih. Ovdje nisu uračunati gubici neprijatelja u garnizonu jer nisu nam poznati ali pretpostavljamo da je bilo i tamo gubitaka, jer su bunkeri i zgrade u kojima je bila vojska bili pogođeni od protikolskog topa i bacača.

9.— Naši gubici: 12 mrtvih i 25 ranjenih i 1 nestao. Poginuli poručnik Radulović Rade, operat. oficir I bataljona III brigade, komesar čete prateće I brigade drug Turak Avelino, sekretar Skoja III bataljona I brigade Mohorić Branko, politdelegat I č. III bat. I brig. Pruhar Milan, politdelegat III č. II bat. III brig. Piglić Ivan, mlađi vodnik III čete III bat. I brig. Prodan Zlatko i desetari Buršić Josip iz III brigade, Uljanić Josip iz I brigade. Ranjeni: komandant II bat. I brigade Pulić Marijo, politkomesar II bat. I brig. Bačić Anton, pomoćnik komesara II bat. I brig. Marčelja Josip, komandant III omladinskog ud. bat. Mandić Josipa Rudolf, pomoćnik komesara čete III bat. I brig. Šverko Josip, vodnici Božić Josip iz I brigade, Šverko Roko iz I brigade, te delegati mitraljeskog voda II bat. I brigade Sušanj Anton i Tomić Nikola. Svi ranjeni uglavnom bili su od bacačke vatre.

10.— Utrošak municije: Utrošeno je: ručnih bombi 60 komada, za teški mitraljez 1660 komada, za puškomitraljez 3726 komada, za šmajser 780 komada, za puške 2548 metaka, mina za bacač od 45 mm 118 kom., bacačkih mina 81 mm i 76 mm 159 komada, metaka za mitraljez 20 mm 641, za protikolski top 28 granata. Izgubljeno je 1 protivtenkovska puška, 3 puškomitraljeza, 2 puške, a uništeno je postolje teškog mitraljeza.

11.— U ovoj borbi nije se nitko naročito istakao. Dobro su se držali borci i starješine III i II bataljona I brigade koji su napadali Klanu. Od njih najbolje se držala I četa III bataljona koja se provukla između utvrđenih zgrada do samih bunkera.

12.— Još nije dovršena istraga da bi se ustanovio krivac za izgubljena oružja. Slabo su se pokazali niži rukovodioci u III brigadi i rukovodioci I bataljona II brigade koji nisu bili budni nad neprijateljem, niti su posjeli povoljne položaje.

13.— Kritički osvrt. Akcija je bila pripremljena dobro, jedino što krivicom slabe veze nije na vrijeme II brigada dobila zapovijest te su u zadnjem momentu izmijenjene uloge brigada što je prouzrokovalo da nijedna ni druga brigada nisu mogle da vrše detaljnije pripreme sa borcima. Ovaj slučaj nije imao štetnih posljedica na operaciju. Odluke su bile realne. Upravljanje i rukovođenje borbom nije bilo efikasno jer povezanost unutar jedinica i štabova nije bila potpuna te komandovanje nije došlo do izražaja. Upotreba bacača i protukolskih topova bila je korisna i dobra kod I brigade dok kod ostalih nije uopće došla do izražaja. Taktički i borbeni postupci u svim jedinicama nisu bili pravilni, tako na pr. bataljoni i štabovi u I brigadi koji su napadali Klanu nisu vodili računa o topografskom stvoru zemljišta jer su svoju jedinicu rasporedili na kamenjarima gdje je neprijateljska bacačka vatra imala mnogo jače dejstvo, a II i III brigada također nisu znale iskoristiti svoje položaje i vatru na neprijatelja koji je nastupao i koji nije bio naročito agresivan, jer nije uopće u toku dana ušao u Klanu od pravca Kastva a niti se zalagao za to.

U ovoj operaciji organizacija veze mnogo je podbacila.

Kako smo već naglasili povedena je istraga da se ustanove krivci za izgubljena oružja i o rezultatu istrage izvjestiti ćemo naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Joža Skočilić

Komandant — Potpukovnik:
Savo Vukelić

BR. 79

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 43. DIVIZIJE NOVJ OD 20. SEPTEMBRA 1944. GODINE[1]

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 43. DIVI-

Redni broj	Jedinica	LJUDSTVO												NAORUŽANJE					
		Po spisku						Na licu						Pešadijsko					
		Oficira	Pol. rukovodilaca	Voj. rukovod.	Podoficira	Boraca	Ukupno	Oficira	Polit. rukovod.	Voj. rukov.	Podoficira	Boraca	Ukupno	Puške	Šmajsera	Puško-mitralj.	Teških mitralj.	Lakih bacača	Teških bacača
1.	Štab 43. divizije	7	37	38	25	319	426	7	37	38	21	310	413	206[3] / 7980	117 / 20148	10 / 5120	1 / 650		
2.	I brigada „VI.G."[2]	3	54	56	180	835	1128	3	47	48	134	640	872	558 / 40474	89 / 14558	55 / 25063	8 / 6910	8 / 212	3 / 154
3.	II brigada	4	51	57	105	655	872	3	38	42	97	565	745	542 / 22513	69 / 10726	57 / 19298	6 / 2820	2 / 98	2 / 92
4.	III brigada	3	32	36	102	470	643	3	33	32	95	458	621	406 / 14328	40 / 6885	34 / 11490	7 / 7612		2 / 58
5.	Štab operat. sektora za Istru	3	2	2	10	51	68	3	2	1	5	51	62	50 / 1555	8 / 856	1 / 500			
6.	V bataljon I brigade	—	11	10	37	177	235	—	10	10	35	169	224	148 / 15000	6 / 780	3 / 1940	6 / 4460		
7.	V bataljon II brigade	—	4	6	38	157	205	—	4	3	32	147	186	112 / 4888	9 / 1040	7 / 3888	3 / 3580		
	V bataljon III brigade	—	8	7	32	158	205	—	6	6	26	157	195	106 / 3950	8 / 860	6 / 3200	3 / 3720		
	SVEGA:	20	199	212	529	2822	3782	19	177	180	445	2497	3318	2118[4] / 97188[5]	346 / 55853	173 / 70499	34 / 29752	10 / 310	7 / 304

[1] Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1/5, k. 1322.

[2] „Vladimir Gortan"

[3] Gornja cifra označava broj pušaka, a donja broj metaka.

[4] Pogrešno zbrojeno. Treba 2128.

[5] Treba 110.688.

ZIJE XI KORPUSA NOVJ DANA 20. IX 1944. G.

Ž A N J E							Inž.njersko					Z a v e z u								V o z i l a					S t o k a				
d i j s k o					Top.																								
Pištolja	Ručnih bombi	Pr. kolske puške	P. A. Mitraljez	Avionski Mitr.	Brdskih	Pešadijskih	Pontona	Eksploziva	Korde	Naganih mina	Prot. tenk. mina	Radio stanica	Telef. centrala	Telefona	Kabla km.	Optičkih aparata	Signalnih pištolja	Raketa	Automobila	Sanit. automobila	Autobusa	Motorcikla	Bicikla	Jahaćih konja	Tegletih konja		Muzga	Magaraca	Primjedba
62/815	562					1/30						1	2	11	17									3	4		16	15	
172/1994	2559	4/236	1/204	1/989				70	105	9	1	1	1	5	0.5	5	2	34				3		7	9		11	7	
94/932	2016	1/240	1/940					116	50	5		1	1	5	44	—	—	—				1		2	9		4	2	
73/570	1427	4/390						82	530	—	1	1	—	4	1.5							—					1	9	
13/152	62											1												2					
15/107	367																												
7/182	170																												
15/132	105																												
453[6]/4884[7]	7268	9/866	2/1144	1/989		1/30		268	685	14	2	5	4	25	23.4	5	2	34				4		23	22		32	33	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Matić Đ.

(M. P.)

Komandant
Vlaisavljević

[6] Treba 451.
[7] Treba 4904.

BR. 80

IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAPADNE GRUPE NOP ODREDA OD 20. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA LIPIK[1]

ŠTAB ZAPADNE GRUPE
NOP ODREDA VI KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Broj: 479
Dana 20/IX—1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I POJ

Dostavljamo vam operativni izvještaj o akciji na neprijateljsko uporište Lipik i Pakrac,[2] koja je vođena između 13. i 14. ov. mjeseca. Sekcija Pakrac 1 : 100.000

1. Borba se vodila između Lipika i Pakraca, na liniji Filipovac—Pakračko polje. Sam položaj odgovarao je u taktičkom pogledu, raspored naših jedinica bio je slijedeći:

Jedan bataljon napadao je sjeverni dio Lipika, a drugi bataljon bio je u rezervi, s tim da dade jedan vod za napad na južni dio Lipika.

2.— Borbu je vodio Posavski NOP odred.

3.— Borba se vodila protiv I i II bojne IV gorskog zdruga, imena komandanata navedenih neprijateljskih jedinica nisu nam poznata, jer prilikom zarobljavanja neprijateljskih vojnika iste smo odmah predavali jedinicama XL divizije.[3]

4.— Neprijatelj je imao namjeru probiti se kroz naše položaje, a naš zadatak da sa zaposjednutog položaja sprečimo neprijatelja u njegovoj namjeri i u pogodnom momentu protunapadajem izvršimo opkoljavanje istoga i zarobljavanje.

5.— Zapovijesti je izdao Štab XL divizije, pismene[4] za svaki bataljon posebno, te tako da smo mi imali samo izvršiti vojničku i političku pripremu kod boraca usmeno.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 27–5, k. 473.

[2] Opširnije o tome vidi dok. br. 40, 41 i 71.

[3] O neprijateljskim snagama u Lipiku vidi objašnjenje br. 4 uz dok. br. 40.

[4] Vidi dok. br. 40.

6.— Borba je počela 13-IX-1944. godine, u 18 časova.

7.— Neprijatelj u svom prvom naletu imao je namjeru probiti se kroz naše položaje, ali mu to nije uspjelo uslijed našeg protunapadaja koji se završio opkoljavanjem i zarobljavanjem neprijatelja, borba se završila u Lipiku.

8.— Zarobljeno je 210 neprijateljskih oficira, podoficira i vojnika, 4 topa, 2 teška mitraljeza, 1 laki bacač, 5 puškomitraljeza „Brno", 11 šmajsera, 14 pištolja raznog kalibra, 500 granata za topove, 31.000 metaka 7/9 mm M. 24, 1.000 metaka manliher za pušku, 100 pušaka raznih, 4 jahaća konja i 4 sedla, kao i dosta ostalog ratnog materijala. Ubijeno je 40 neprijateljskih oficira, podoficira i vojnika.

9.— Prilikom ove borbe poginuo je komandir čete drug Nježić Milan, ranjenih nije bilo, gubitaka u materijalu kod nas nije bilo.

10.— U ovoj borbi utrošeno je 2.800 komada metaka, izgubljeno nije ništa, kvara na oružju nije bilo.

11.— Prilikom borbe naročito se istakao I bataljon Posavskog NOP odreda, a od rukovodećih vodnik Demagić Ignjatija i Bosanac Milan, šef kancelarije odreda, koji su jurišali na neprijatelja neustrašivo i isti zaslužuju da se odlikuju.

12.— Komandir čete Rađenović Dušan, koji je vršio dužnost komandanta bataljona, imao je zadatak da pošalje jednu četu u napad na Lipik, a imenovani je tu četu poslao u selo Skenderovce, da samo uznemirava sa svojom vatrom koja je bila beskorisna zbog velike udaljenosti; imenovani će za ovaj postupak biti pozvat na odgovornost.

13.— Prilikom ove akcije pojedine jedinice, kao Omladinska brigada „Jože Vlahović", tj. bataljon koji je trebao održavati vezu sa našim jedinicama isti to nije radio dovoljno, te je tako, tj. njegovom nepažnjom, uspjelo mnogim neprijateljskim vojnicima da pobjegnu. Upravljanje i rukovođenje borbom kako kod viših tako i kod nižih rukovodilaca bilo je dobro, sem kod pojedinih nižih rukovodilaca koji se nisu znali snaći u borbi, te zbog svoje neumješnosti pretvorili se u obične borce. Teško oružje nije došlo do izražaja. O svemu naprijed je prodiskutovano i iz prednjega su izvučene pouke.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik, poručnik
Ljubomir Vukotić

BR. 81

IZVJEŠTAJ 1. DIVERZANTSKOG BATALJONA OD 20. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O IZVEDENIM DIVERZIJAMA OD 2. DO 17. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB I DIVERZ. BATALJONA
NAROD. OSLOBOD. VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: sl
Dana: 20. IX 1944. god.

ŠTABU VI KORPUSA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Položaj

IZVJEŠTAJ

2. IX 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, između Andrijevaca i Topolja, dignuta su u zrak 2 manja mosta, a između Andrijevaca i Topolja dignut je u zrak jedan veći most.
Između Garčina i Perkovaca isječena je pruga na 229 mjesta.
U Topolju dignut je u zrak jedan bunker i uništena jedna lokomotiva. Srušena je jedna objavnica i jedna signalna lampa. Porušeno je 13 bandera.[2]

4. IX 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, kod Garčina, isječena je pruga na 15 mjesta. U Garčinu je srušena žandarmerijska stanica.[3]

5. IX 1944. na stanici Perkovci srušen je jedan bunker.[4]

7. IX 1944. u Vrpolju dignut je u zrak magazin topovskih granata. Između Andrijevaca i Perkovaca isječena je [pruga] na 33 mjesta. Između Vrpolja i Mikanovaca isječena je pruga na 20 mjesta.[5]

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 29–5, k. 473 V.

[2] Vidi dok. br. 123.

[3] Diverzija je izvedena u sadejstvu sa Osječkom brigadom koja je istovremeno napala neprijateljsku posadu u Garčinu (vidi dok. br. 51).

[4] Jedinice Osječke brigade napale su istovremeno neprijateljsko uporište u Starim Perkovcima (vidi dok. br. 53 i 123).

[5] Istovremeno je Osječka brigada napala neprijateljski garnizon u Vrpolju (vidi dok. br. 52).

9. IX 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, između Andrijevaca i Perkovaca, isječena je pruga na 10 mjesta.[6]

15. IX 1944. na cesti između Đakova i Selca srušen je betonski most dug 8 m.

15. IX 1944. na pruzi Županja i Vinkovci srušen je vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Istovremeno je presječena pruga na 4 mjesta.[7]

16. IX 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd izvršeno je sječenje šinja na 4 mjesta. Ove akcije izvršila je diverzantska četa XII divizije.

3. IX 1944. sa materijalom za sabotažu koji je poslan u Okučane zapaljena su 3. IX 1944. 2 vagona slame. Ista slama je potpuno izgorjela.

4. IX 1944. na pruzi Pleternica — Nova Kapela-Batrina, između Sulkovca i Ratkovice srušen je most dug 12 m. Istovremeno su na cesti između Sulkovca i Ratkovice postavljene nagazne mine na koje je naletio Čerkez sa konjem.

5. IX 1944. na pruzi između Kravica i Osijeka srušena su dva mosta svaki od 15 m.

6. IX 1944. pruga Jelisavac — Našice presječena je na 3 mjesta.

7. IX 1944. u Čepinskim Martincima uhvaćena su 4 bandita

7. IX 1944. na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, između Perkovaca i Andrijevaca, presječena je pruga na 53 mjesta.[8]

7. IX 1944. na pruzi Virovitica — Suhopolje izvršeno je sječenje šinja na 10 mjesta. Pod samom Viroviticom postavljena je mina za vlak koja još i danas tamo stoji.

8. IX 1944. srušen je most na cesti između Virovitice i Suhopolja dug 7 m. U akciji je sudjelovala i Virovitička brigada.

10. IX 1944. srušen je most na pruzi Breza[9] — Jelisavac dug 8. m. Istovremeno je izvršeno sječenje šinja na

---

[6] Vidi dok. br. 121.

[7] Vidi dok. br. 131.

[8] Vidi dok. br. 125.

[9] Vjerovatno Našička Breznica.

istoj pruzi na 18 mjesta. U akciji je sudjelovao i Podravski p. odred.

10. IX 1944. izvršeno je sječenje šinja na pruzi između Koške i Nize na 12 mjesta. U akciji je sudjelovao i Osječki p. odred.

13. IX 1944. na pruzi Lipik — Banova Jaruga izvršeno je sječenje šinja između stanica Bujavica-Brezine i Kukunjevca na 40 mjesta.[10]

15. IX 1944. srušena 3 prizemna bunkera u Lipiku i jedan sa spratom. Jedan bunker je srušen u Pakracu.

16. IX 1944. cesta Okučani — Nova Gradiška minirana je na 6 mjesta.

16. IX 1944. izvršeno je sječenje šinja na pruzi Virovitica — Barč, između Lukača i Brezika, na 30 mjesta. Istovremeno je postavljena mina za voz između Lukača i Brezika.

16. IX 1944. izvršeno je sječenje šinja na pruzi Virovitica — Barč na 10 mjesta. Istovremeno su srušena dva mosta na pruzi između Lukača i Zrinja. Jedan most je bio dug 12 m, a drugi 8 m.

17. IX 1944. išlo se u akciju na glavnu prugu ali je banda koja je bila u zasjedi omela izvršenje akcije.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
St.[11] L. Stojaković

Zamj. komandanta:
Ilija T. Božić

(M.P.)

[10] Vidi dok. br. 130.
[11] Stevo

BR. 82

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 21. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU JEDINICA 8. DIVIZIJE NA USTAŠKO-DOMOBRANSKU POSADU U TURNJU[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 244
Dne 21. IX 1944.

Operativni izvještaj I brigade VIII ud. divizije o napadu na Turanj.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Zemljište na kome je vođena operacija sa jugoistočne strane ispresjecano, a sa sjeveroistočne strane ravno. Prilaz uporištu dosta pogodan. Neprijatelj se nalazio na samom Turnju u zidanim zgradama i betoniranim bunkerima i na k. 169 koja je utvrđena sa bunkerima i rovovima. Sekcija Karlovac 1 : 100000.

Prilikom napada na Turanj vršen je fingirani napad na Kamensko. Napad na Turanj vršio je IV i V bataljon, dok je III vršio fingirani napad na Kamensko i ujedno davao osiguranje sa toga pravca; I bataljon napadao je neprijatelja u Mekušju, II bataljon u brigadnoj rezervi.

Neprijateljska posada na Turnju jačine satnije domobrana pod komandom satnika Rebrovića i jedna satnija ustaša 30. ustaške bojne pod komandom satnika Lulića. Jačina neprijatelja u Mekušju jedna satnija ustaša sa štabom zdruga.

Namjera neprijatelja da drži u svojim rukama Turanj i Mekušje čije posade vrše ulogu pretstraže za sami Karlovac.[2] Naša odluka bila je likvidirati neprijateljsko uporište Turanj i Mekušje sa saradnjom Haubičkog diviziona.

Zapovijest za napad izdana je pismeno.[3]

Napad je počeo 8. IX 1944. u 22.30 sati.

Napad na neprijateljsko uporište bio je sa jugoistočne strane tj. sa cestom Turanjska brda — Turanj, zaključno sa rijekom Koranom. Jedan bataljon vršio je napad sa sjeveroistočne strane

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 51—5, k. 426.
[2] Vidi dok. br. 125.
[3] Nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 16/11, k. 830.

od pravca Roknići—Turanj. V bataljon, koji je napadao sa pravca Turanjskih brda, naišao je na jaki otpor neprijatelja na k. 169, koji je zaustavio daljnje napredovanje bataljona. IV bataljon koji je napadao od pravca Roknića u pravcu tvornice štofa u Turnju i raskrsnice puteva na Turnju naišao je na zidane bunkere ispred same tvornice, gdje je bio zaustavljen. I bataljon napao je neprijatelja u Mekušju i prišavši na blisko odstojanje neprijatelju otvorio je jaku vatru na neprijatelja iz mitraljeza i bacača i natjerao neprijatelja da se povuče u dvije zidane kuće, odakle je neprijatelj davao jaki otpor, i zaustavio napredovanje bataljona. Napad III i IV bataljona bio je dosta uzajaman i jedinstven, dok V bataljon, koji je napadao na pravcu k. 169, ne mogavši je zauzeti ostao je na svom položaju. Protukolska oružja IV bataljona bila su dobro iskorištena kao i minobacači, dok se protukolska oruđa V bataljona nisu mogla upotrijebiti zbog toga što je neprijatelj držao k. 169 i time branio sami Turanj bočno. Teški bacači bili su vrlo slabo korišćeni.

Haubički divizion (4 haubice) nalazio se na položaju Turanjskih brda kod sela Macuti i neposredno tukao Turanj. Vatra artiljerijskog oruđa bila je dosta dobro korišćena od strane naše pješadije. K. 169 nije se tuklo, jer nije bila tražena vatra za tučenje iste, pošto se mislilo da će je zauzeti pješadija sa svojim naoružanjem.

Videći da napad neće uspjeti u toku noći Štab Brigade izdao je naređenje da se brigada povuče na prijašnje položaje kako ne bi trpili gubitke u toku dana od neprijateljske artiljerije, bacača i ostalog naoružanja.

Zadatak koji je bio postavljen pred Brigadu nije izvršen zbog toga što je neprijatelj dobro utvrđen, koristeći pravilno bunkere i sam položaj k. 169, tukući bočno naše snage koje su upale u Turanj. Od strane Štaba Brigade nije poklonjena neka naročita važnost k. 169 koja je bila ključ odbrane neprijatelja.

Zarobljeno 10 karabina, 1 pištolj, 1.000 metaka i jedan ustaški rojnik. Izbačeno oko 70 neprijateljskih vojnika iz stroja i veći broj mrtvih, čiji broj nije poznat.[4]

[4] U bojnoj relaciji 1. domobranskog zbornog područja za septembar 1944. o napadu na Turanj piše: „XXX *ustaška bojna:* Noću 7/8. rujna 1944. neprijatelj je tajno i iznenadno prikupio jake snage na prostoru šume Štrekovac — Kamensko i Turanjska brda i oko 22.30 sati izvršio je snažne napadaje na posadu s. G. Mekušje, Kamensko i Turanj. Neprijatelj je bio u jačini oko 3 brigade. Poslije višesatovne krvave borbe neprijatelj je na svim položajima bio odbijen i protjeran prema s. Vukmanić pretrpivši nepoznate, ali vjerovatno znatne gubitke.

Vlastiti gubitci iznose 2 mrtva i jedan ranjen."

Iz dnevnog izvještaja Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva se vidi da je ustaško-domobranska posada imala 9 mrtvih i 12 ranjenih (vidi dok. br. 125 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—56, k. 58).

Naši gubitci: 14 ranjenih i 7 mrtvih. Od toga komesar čete Paić Ilija poginuo: Ranjeni: komandir čete, potpor. Sremac Stevo i potpor. Pekić Mile.

Utrošeno 6.940 metaka puščanih, 2.470 za talijanske puškomitraljeze, 2.870 metaka za engleske puškomitraljeze, 67 malih mina, 50 metaka za šmajser, 220 metaka za talijanski teški mitraljez, 17 granata za protukolski top, 116 mina za teški bacač, 75 metaka za P.K. mitraljez 20 mm i 40 granata za haubice.

U ovoj borbi istakla se 3. četa IV bataljona; naročito se istakao vodnik Bućan Milan sa svojim vodom, te puškomitraljezac stariji vodnik Ščeković Pavao, te desetar Mišljenčević Janko. Pored toga istakla se 3. četa I bataljona, koja je upala u selo i stariji vodnik Vučetić sa svojim vodom i bombašima, koji je uništio neprijateljsku kancelariju.

U borbi se pokazao slab u rukovođenju jedinica Štab V bataljona.

Nedostaci koji se zapažaju u ovoj borbi jesu slijedeći:

Štab Brigade nije pravilno procijenio situaciju smatrajući da će se k. 169 zauzeti brzim zaletom. Međutim kota se održala i samim tim bilo je onemogućeno likvidiranje uporišta. Štab Brigade dodijelio je taj najvažniji zadatak zauzimanje kote 169 V bataljonu za koga je to bila prva akcija, te se nije moglo očekivati samim time da će bataljon izvršiti dobiveni zadatak.

Zalaganje boraca i nižih rukovodilaca bilo je dobro, dok se Štab V bataljona nije dobro angažovao ne davajući potrebnu pomoć i uputstva četama u borbi, a osim toga Štab se nalazio dosta daleko od svojih jedinica.

Prateća oruđa (bacači), uslijed slabog gađanja, nisu potpomogla pješadiju u dovoljnoj mjeri, naročito pri gađanju k. 169, na koju je izbačen veliki broj mina, dok je na kotu samu pao vrlo mali broj.

Mine sa kojima se raspolagalo za engleske protukolske bacače nisu mogle razbijati bunkere, iako se gađalo na odstojanju od 60 metara. Pored toga neprijateljska posada iz dobro izgrađenih talijanskih bunkera,[5] potpomognuta sa jednom blindom i 2 tenka, davala je žestoki otpor.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, pukovnik:

(M.P.)

[5] Riječ je o bunkerima koje su izgradile talijanske jedinice koje su se nalazile na tom području prije kapitulacije Italije.

BR. 83

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 21. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA VAGANAC[1]

ŠTAB IV KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj
Dne, 21. IX 1944.

Operativni izvještaj
II i I brigade VIII
ud. divizije o napadu na Vaganac.[2]

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Zemljište na kome se vodila borba dosta je ravno, ispresjecano sa komunikacijama i dosta mjestimično pošumljeno. Selo Vaganac, gusto naseljeno, pruža se u tri kraka zidanih kuća. U samom mjestu nalazi se k. 367 taktički vrlo jaka. Sekcija Gospić — Bihać 1:: 100.000.

Napad je vršila I i II brigada, ojačane sa jednom poljskom baterijom i haubičkim divizionom (4 haubice).

Neprijatelj u Vagancu koji je držao uporište jačine oko 1.100 vojnika ustaške bojne, naoružan sa 3 teška bocača, 3 teška mitraljeza, 40 puškomitraljeza. Neprijateljske snage nalaze se u Bihaću i Farkašiću.

Neprijatelj je držao stalnu posadu u Vagancu, koja je djelomično vršila ispad na oslobođeni teritorij, te održavala vezu sa izdajicama iz kotara Slunja, a u isti garnizon prikupljala je sve zločince i krvnike iz kotara Slunja, a djelomično i iz Cazina. Isti garnizon služio je neprijatelju kao most između Like i Bos. krajine. Naša je namjera bila napasti neprijatelja i uništiti ga, te na taj način odvojiti ovaj sektor ispod kontrole neprijateljske, a također i ispod neprijateljske propagande.

Zapovijest za napad je pismena.[3]

Napad na Vaganac počeo je 15. IX 1944. oko 8.30 sati. U toku noći postavljeno je osiguranje u pravcu Bihaća na li-

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/7, k. 426 A.

[2] Opširnije o tome vidi dok. br. 99, 104 i 134.

[3] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 11/1, k. 827.

niji: Zlopoljac — Muslić Selo — Papari. Napad na Vaganac vršila 4 bataljona i to: 2 bataljona od pravca Čerkezovac — (k. 347) — Oklinci u pravcu crkve šireći se lijevo i desno od ceste. Druga dva bataljona napadala su pravcem Pašina luka — Vaganačko polje u pravcu raskrižja, zahvatajući i sam drum. Prvi nalet nije uspio radi slabije koordinacije rada; time je skrenuta neprijatelju pažnja da će biti vršen napad. Od 10 do 11 sati vršile su se pripreme jedinica za opći napad, a oko 11 sati izvršena je jaka i precizna priprema artiljerijske i minobacačke vatre. Za ovo vrijeme vršeno je brzo podilaženje pješadije pod jakom vatrom automatskog oružja. Priprema artiljerijske vatre trajala je 10 minuta. Napad je trajao oko jedan sat i našim jedinicama nije uspjelo prodrijeti u neprijateljsko utvrđenje. Jedino je uspjelo bataljonu kod Gornjeg Vaganca da zauzme prve neprijateljske rovove. Napad je potpomagala i naša motorizacija. Poslije ovog napada naše snage ostale su na bliskom odstojanju dobivši naređenje za sređivanje jedinica i opću pripremu za ponovni napad. Oko 14 sati neprijatelj je izvršio protunapad u pravcu bataljona koji je upao u rovove, te mu je uspjelo poslije kraće borbe odbaciti bataljon i zarobiti jedan protukolski top, a poslije toga neprijatelj se ponovo povukao u svoja glavna utvrđenja. Oko 16 sati došlo je do promjene situacije od pravca Bihaća i Cazina i u vezi promjene situacije donesena je odluka da se odustane od daljnjega napada i Brigadi je izdato naređenje da se u sumrak blagovremeno povuče na prostoriju: Sadilovac — Drežnik-Grad — Čatrnja. Za vrijeme ove borbe oko 200 neprijateljskih vojnika naišlo je na pravcu I brigade koja je bila na osiguranju na sektoru Zlopoljca, ali nakon kraće borbe neprijatelj se povukao.

Cilj u ovoj operaciji nije postignut s tim što je neprijateljska posada i dalje zadržala Vaganac i nije mogla biti likvidirana, a osim toga pretrpljeni su veliki gubici u materijalu i ljudstvu, dok je neprijatelju nanošeno malo gubitaka. Pored toga neprijatelju je porastao moral zbog našeg neuspjeha pa će i njegova propaganda biti mnogo jača.

Neprijateljski gubici: 10 mrtvih, 17 ranjenih i jedan zarobljen.

Naši gubici: 3 mrtva, 25 ranjenih 3 ogluvjela druga. Ranjen komandir čete potporučnik Orabović Žarko. U ovoj borbi nije se nitko istakao.

Izgubljeno: 1 puškomitraljez, 2 postolja teškog mitraljeza, 1 mali bacač, 1 protukolski top, 1 konj sa zapregom.

Utrošeno: 13.000 metaka za puške i mitraljeze, 19 mina za mali bacač, 44 mine za teški bacač 81 mm, 87 mina za engleski

bacač, 67 granata za protukolski top, 60 granata za topove i 40 granata za haubice.

Slabo se držao u ovoj borbi Štab IV bataljona i komande četa kao i Štab V bataljona koji nije pružio borbenu pomoć IV bataljonu u momentu neprijateljskog protivnapada.

Sama operacija zakasnila je skoro čitava 2 sata iz razloga što je Štab IV bataljona zakasnio i nije uspostavio na vrijeme vezu sa Štabom Brigade. Pored toga priprema za akciju nije izvršena u potpunosti, jer to nije dozvovljavalo kratko vrijeme, a i noć pošto su jedinice pripremane za napad na Izačić, gdje se je u međuvremenu promijenila situacija, tj. neprijatelj je napustio Izačić prije samog napada.

Štab II brigade sa svojim jedinicama nalazio se čitav mjesec dana na tome sektoru i nije dovoljno posvetio pažnju samom izviđanju položaja, a naročito u prikupljanju podataka, jer dobiveni podaci nisu bili istiniti, na osnovu kojih je stvoren plan za napad. S obzirom na vrlo dobru i preciznu pripremu artiljerije, a u odnosu našeg i neprijateljskog teškog naoružanja, smatramo da je bilo energičnije i pravilnije podilaženje operacija bi uspjela, ako ne potpuno, a ono djelomično. Bataljon koji je upao u neprijateljske rovove nije bio dovoljno oprezan, a nije mu ni bila pružena ni moralna ni borbena pomoć od strane susjednih štabova i Štaba Brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, pukovnik:

(M.P.)

BR. 84

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 21. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 1269
Dne 21. IX 1944.

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Vojnoorganizacioni
izvještaj od 20. VIII
do 20. IX 1944. g.

a.) *Operativna situacija:* Na sektoru ove divizije u toku ovog mjeseca nije bilo naročitih promjena. Neprijateljske snage ostale su uglavnom raspoređene u gradovima i duž komunikacija u cilju obezbjeđenja saobraćaja, jedino su brojčano smanjene, pošto su dijelovi Brandenburg divizije napustili sektor srednje Dalmacije i krenuli u pravcu sjevera,[2] a u posljednje vrijeme primjećuje se postepeno izvlačenje dijelova 264. pješadijske divizije.[3] Ovim povlačenjem njemačkih snaga neprijatelj je u znatnoj mjeri oslabio i time stvorio mogućnost da naša divizija prebaci dvije brigade sa sektora Dinare na prostoriju Sinj—Drniš—Šibenik u cilju izvođenja operacije u pravcu Drniša, glavnog saobraćajnog čvora u Dalmaciji.

Željezničke pruge na sektoru ove divizije porušene su tako, da neprijatelj sa njima uopće ne saobraća, uglavnom se služi cestama u primorskom pojasu. Uslijed aktivnosti naše i savezničke avijacije dnevni saobraćaj mu je onemogućen, jedino saobraća noću. Uslijed ograničenog kopnenog saobraćaja neprijatelj svoje snage prebaciva morskim putem u pravcu Rijeke i Trsta, koristeći i najmanje ribarske lađe.

Uglavnom neprijatelj je u defanzivi. U toku ovog mjeseca izvršio je manji ispad na oslobođeni teritorij na sektoru Kamešnica — Dinara odakle je odbačen uz manje angažovanje naše divizije.

b.) *Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom.* Štabovi brigada su potpuni i kao cjeline odgovaraju svojim za-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 57—1/2, k. 1029.

[2] i [3] Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 85.

dacima. Jedinstvo u donošenju odluka i komandi odnosi u štabovima brigada su dobri. Štabovi bataljona kao cjelina za sada zadovoljavaju, osim što još neki nemaju u punoj mjeri samostalnosti i inicijative. Pojedincima još uvijek nedostaje teoretske spreme i širine u komandovanju, što otežava razvoj nižeg kadra i pravilnu taktičku upotrebu jedinice i naoružanja.....

Niži komandni kadar još uvijek se dovoljno ne snalazi uslijed nedostatka inicijative, teoretske i praktične spreme, te radi toga njegov autoritet nije na dovoljnoj visini. Ove pojave kod nižeg komandnog kadra uslovljavaju česte izmjene, pošto ovaj kadar još uvijek u borbama dosta gine. Jedinice su organizovane u duhu naređenja V.Š-a i kasnijom dopunom G.Š.H. U toku proteklog mjeseca u organizacionom stanju jedinica izvršene su slijedeće izmjene: kod bataljona formirana su odjeljenja teških bacača — u svakom bataljonu po jedan, kod brigada čete teških bacača, po 4 čete specijalnih oruđa (džon-bula i bazuka) i bolnički vod, a kod Divizije četa motornih vozila i dodjeljivanjem dvaju oruđa IX divizije baterija brdskih topova (tri oruđa 65 mm) i jedan poljski top 75 mm i bolnička četa. Evakuacioni aparat (nosioci ranjenika) uspostavljen je počev od streljačkog stroja pa unazad. U najskorije vrijeme imamo namjeru da iz bataljona izvučemo teške mitraljeze uslijed nedostataka tegleće stoke i uvedemo njemačke mitraljeze M.G. („šarce"), koje svaki dan imamo sve više, a od dosadašnje mitraljeske čete u svakom bataljonu da formiramo kao četvrtu pješadijsku četu u bataljonu. Sa tim će se povećati udarna snaga i pokretljivost, te po tom pitanju tražimo vaše odobrenje.

c.) *Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna:*

Formacijsko stanje jedinica nalazi se još uvijek u razvoju (što se vidi iz priloženog brojnog stanja[4]). Popuna se vrši mobilizacijom i prilaženjem pojedinaca i grupa iz neprijateljskih redova. U vidu su jače popune primanjem kompletnih odreda od Srednjodalmatinske grupe. Novoformirane su čete specijalnih oruđa, čete teških bacača, brdska baterija i bolnički vodovi i četa. Njihovo formiranje zahtijevala je pravilna taktička upotreba i korišćenje oruđa i jedinica.

d.) *Brojno stanje i naoružanje:* Brojno stanje jedinica još uvijek je malo i ne zadovoljava (što se vidi iz priloženog formulara); ono nije dostiglo predviđenu veličinu. Ovakovo malo brojno stanje u mnogome utiče na slab razvoj komandnog kadra, otuda i proističe da komandni kadar nema dovoljnu i potrebnu širinu komandovanja, jer su se privikli na brojčano male jedinice, dok je naoružanje dosta dobro i pravilnom taktičkom upo-

[4] O brojnom stanju 20. divizije u septembru 1944. vidi dok. br. 111.

trebom omogućava jedinici izvršavanje zadataka. Sve jedinice su u porastu obzirom da se nalaze na sektoru gdje postoje zato uslovi. Jedinice su sposobne prema svojem brojnom stanju i naoružanju i pravilnom rukovođenju izvršavati svaku borbenu radnju. Stanje municije zadovoljava, osim talijanske za puške i p.mitraljeze. Uslijed nedostatka ove municije u ovaj mjesec dana izbačeno je iz upotrebe 10—15 automatskih oruđa, zamijenjeni su sa engleskim p.mitraljezima „Bren".

e.) *Socijalni i nacionalni sastav.* Divizija je u posljednje vrijeme primila veliki broj novomobilisanih i prebjeglih od neprijatelja boraca i to pretežan dio seljaka, a i ranije se osjećao nedostatak gradskog elementa, tj. radnika i intelektualaca, što se odražava na općem kulturnom nivou jedinica.

Nacionalni sastav jedinica je pretežan dio Hrvati, sa manjim brojem Srba. Drugih narodnosti nema.[5]

f. *Nastava u jedinicama, školama i kursevima:* Sa borcima koristi se svaka mogućnost za vojno-politički i kulturno-prosvjetni rad. U vojnom radu uglavnom težište je prebačeno na borbenu obuku: jedinačnu, desetičnu, vodnu, četnu i bataljonsku kada za nju postoje mogućnosti. U posljednji mjesec dana Divizija nije bila u pokretu, glavni dio vremena posvećen je izdizanju boraca i rukovodilaca, te se u tom pogledu napredovalo. Još uvijek se u jedinicama osjećaju tragovi partizanskog djelovanja u odnosu na korištenje zemljišta i fortifikaciju, te obzirom na to ne može da dođe do izražaja pravilna taktička upotreba lakog i teškog pješadijskog naoružanja i plana vatre. Preduzete su mjere, da se teoretskim i praktičkim radom otklone ti nedostaci. U napadu sve jedinice se dosta dobro snalaze, dočim u odbrani ne dolazi do izražaja raspoloživo naoružanje, njegova taktička upotreba, a to iz razloga što štabovima bataljona, kao i nižim rukovodiocima, nedostaje teoretskog i praktičkog znanja. U pravilnom korištenju raspoloživog naoružanja u odbrani i štabovi brigada do sada nijesu se snašli u dovoljnoj mjeri, ali poslije svake borbe otklanjaju te nedostatke. U odstupanju jedinice i rukovodioci još nisu postigli potrebnu čvrstinu i širinu pogleda na situaciju, te ima slučajeva da zbog nepravilno ocijenjene situacije dođe do neorganizovanog odstupanja. Sadejstvo jedinica je zadovoljavajuće i ne zapažaju se krupniji nedostaci sa težim posljedicama. Služba izviđanja u toku ovog mjeseca se je dosta popravila, tako da nije bilo nijednog slučaja iznenađenja. Služba veze prema raspoloživim sredstvima funkcioniše zadovoljavajuće. Pošto do sada nijesmo imali u svom sastavu arti-

[5] O socijalnom i nacionalnom stanju ljudstva 20. divizije vidi dok. br. 109.

ljeriju, to nedostaci u sadejstvu nijesu mogli biti zapaženi. Obzirom na zapažene nedostatke mišljenja smo, da se na vojnim kursevima i oficirskim školama prorađuju osnovni pojmovi iz taktičke upotrebe lakog, teškog i specijalnog oruđa, važnost sadejstva oruđa i jedinica, potreba utvrđivanja i snalaženja na zemljištu i razvijanje samoinicijative i odgovornosti.

U cilju zaštite od bojnih otrova održani su po svim jedinicama teoretski časovi, na kojima je obučavano ljudstvo o upotrebi, dejstvu, zaštiti i poznavanju bojnih otrova sa i bez specijalnih sredstava.

U Diviziji se održava vojni kurs za podoficire. Na tom kursu obrađuju se osnovni pojmovi iz oblasti vojne nauke. Do sada su na tim kursevima postignuti povoljni rezultati i to je glavni izvor za popunu nižeg vojnog kadra u jedinicama.

Obzirom na socijalni sastav Divizija ima priličan broj nepismenih. U svim jedinicama održavaju se analfabetski tečajevi.

Jedinice izdavaju brigadne i bataljonske listove i zidne novine, dok štab Divizije ne izdava svoj list.

g.) *Specijalne jedinice i službe:*

— Izviđačka četa Divizije sastavljena je od pješadije — drugih dijelova nema. Prema svom sastavu u stanju je da izvršava zadatke.

— Brdska baterija sastavljena je od tri brdska topa 65 mm i jednog poljskog topa od 75 mm. Pošto je ova jedinica u sastavu Divizije od pred nekoliko dana, to o njoj još ne možemo dati mišljenje, pošto do sada nije učestvovala u zadacima.

— Inžinjerska četa Divizije, kao i inžinjerske čete brigada ne posjeduju potrebna tehnička sredstva i obzirom na to otežano je obučavanje i usavršavanje tih jedinica. Također se osjeća nedostatak stručnog osoblja.

— Čete za vezu su u razvoju i do sada obzirom na raspoloživa sredstva funkcionišu dosta dobro. I kod ovih jedinica osjeća se pomanjkanje stručnog osoblja i tehničkih sredstava za pravilno funkcionisanje.

— Informativna služba u jedinicama i na sektoru ne funkcioniše prema stvarnim potrebama i situaciji. Razlozi za nedovoljno funkcionisanje ove tako važne grane jesu: nedostatak stručnog kadra u jedinicama, a naročito na terenu i protumjere koje poduzima neprijatelj.

— Intendantska služba u jedinicama do sada je zadovoljavajuća sa izvjesnim nedostacima, koji se otklanjaju. I u ovoj grani osjeća se nedostatak dovoljno stručnog kadra.

— Sanitetska služba u jedinicama funkcioniše pravilno, ali još nije dostigla potrebnu visinu, uslijed čestih nedostataka sredstava i stručnog osoblja.

Uglavnom kod svih navedenih specijalnih jedinica i službi rad se odvija prema raspoloživim sredstvima i mogućnostima i on je zadovoljavajući.

h.) *Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje i razni problemi koji se postavljaju:*

Moral i borbenost u jedinicama bio je do sada na dobroj visini i jedinice su sa dosta elana i volje izvršavale postavljene im zadatke, ali dolazak novomobilisanih boraca i onih koji bježe iz neprijateljskih redova mogu utjecati na razvoj i borbenost jedinica. Dolaskom novih boraca iz neprijateljskih redova pružaju se neprijatelju mogućnosti ubacivanja svojih elemenata u naše jedinice i svojim radom unutar jedinica narušavati red, disciplinu i borbenost, te su u tom pogledu preduzete mjere budnosti i kontrole.

Ishrana u toku ovog mjeseca bila je redovna i, obzirom na ekonomsko stanje na sektoru na kome djeluje Divizija, zadovoljavajuća.

Zdravstveno stanje u jedinicama je dobro, nije bilo epidemije ili težih slučajeva oboljenja.

Stanje odjeće i obuće je jedno od bolnih pitanja u našoj diviziji. Ovakovo stanje uslovila je neprijateljska blokada obale i time nemogućnost prebacivanja sa otoka Visa, te pokreti i borbe na planinskom zemljištu. Preduzete su mjere, da se prebacivanjem dodijeljene spreme sa otoka Visa najhitnije riješi ovaj problem.

Danas pred sve jedinice postavlja se jedan od najvažnijih zadataka, a to je vojno i političko izdizanje i učvršćivanje jedinica, razbijanje oportunizma i tuđih shvatanja, koje donose novomobilisani borci i oni koji su prebjegli iz neprijateljskih redova. Uglavnom sa današnjim vojno-političkim stanjem, brojnim stanjem i naoružanjem Divizija je sposobna da izvršava osrednje operativne zadatke. Kao problem postavlja se također popuna jedinica i stanje odjeće i obuće.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p.pukovnik
Edo Santini

Komandant
p.pukovnik
Mile J. Uzelac

(M.P.)

BR. 85

ZAPOVIJEST ŠTABA 20. DIVIZIJE NOVJ OD 21. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA USTAŠKA I ČETNIČKA UPORIŠTA U PETROVOM POLJU[1]

ZAPOVIJEST

Sekcija Split — Šibenik razmjer 1 : 100.000

Podaci o neprijatelju:

Na sektoru Petrovog polja nalazi se I bojna VII stajaćeg zdruga i Svilajska četnička brigada. Svega 750 ustaša raspoređenih: selo Kljake 260, — s. Umljanović 60, — s. Ružić 80, — s. Kričke 200, — s. Bučići (k. 304) 60, — s. Otavice 40 — s. Gradac 50. Svilajska četnička brigada sa štabom u selu Kanjanima, a nekada u selu Baljci, raspoređena je: selo Baljci 60 četnika, selo Kanjane 100 četnika, — s. Kadina Glavica 50, — s. Miočić 80, s. Biočić 100. Ukupno 394 četnika.

Naoružanje: Ustaše su naoružane sa jednim teškim i jednim srednjim bacačem, 6 t. mitraljeza, 9 p. mitraljeza, ostali sa puškama i bombama, dok naoružanje četnika nije nam poznato. Neprijatelj drži položaje Sv. Ilija (k. 333) — Gabelin Brijeg (k. 324) — Balina glava (k. 365) — k. 280 — žandarska stanica Ružić — k. 434 — k. 292 — k. 349 — s. Kričke — Bučići (k. 304) — k. 386 — s. Kanjane — s. Otavice — s. Gradac — s. Baljci utvrđeni u suho zidanim bunkerima.

Podaci o našim snagama: VIII i X U. brigada XX divizije i dijelovi Srednjodalmatinske grupe odreda.[2]

Zadatak i cilj naših snaga: Obuhvatnim napadom u vidu klješta uništiti živu neprijateljsku snagu, ovladati selima Petrova polja i aktivnim dejstvom spriječiti intervenciju neprijatelja iz garnizona Drniš — Knin — Vrlika, i time stvoriti preduslove za daljnje operacije na prostoriji Šibenik — Drniš — Knin u cilju presjecanja glavnih komunikacija kojima se njemačke snage nesmetano povlače iz Dalmacije.[3] Likvidacijom ustaško-

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12–5/4, k. 518.

[2] U izvršenju postavljenog zadatka učestvovala je i 9. dalmatinska brigada, a iz Grupe srednjodalmatinskih NOP odreda Svilajsko-mosećki i Vrlički NOP odred (vidi dok. br. 112).

[3] Krajem avgusta i početkom septembra 1944, po naređenju njemačke Vrhovne komande za Jugoistok, izvučeni su iz Dalmacije 1. puk

četničkih snaga u Petrovom polju razbiće se jedno od glavnih ustaško-četničkih uporišta u Dalmaciji i onemogućiti upadanje tih bandita u oslobođena sela Mućke krajine, u kojima su vršili palež, pljačku i pokolje našeg naroda. Za izvršenje ovog zadatka naše jedinice trebaju da se založe do maksimuma i bez obzira na napore i poteškoće postignu određeni im cilj.[4]

U vezi prednjeg

NAREĐUJEMO:

Sastav: VIII brigada 4 bataljona i četa pratećih oruđa

Zadatak: Izvršiti će nastupni marš pravcem s. Vinovo — sjeverozapadni dio Moseć planine i sa lijevim obuhvatnim napadom napasti s. Kljake — Umljanović — Ružić — k. 292 — k. 349. Pomenute kote čvrsto držati u rukama, sprječavajući neprijatelju povlačenje u pravcu Drniša, produžujući sa čišćenjem s. Kričke, izbijajući svojim lijevim krilom na Umci (k. 618) — k. 488 u cilju obezbjeđenja iz pravca Drniša. Sjeveroistočne padine Moseća posjesti na liniji Gradina (k. 492) — Ošljar (k. 585) — Čelinka (k. 467) — k. 447 — Griželj — k. 434 u cilju sprječavanja neprijateljskog izvlačenja na Moseć. Po zauzimanju k. 292 i k. 349, minirati cestu Borjani — Kričke — Drniš, držeći se pod vatrom u cilju sprječavanja neprijateljske intervencije iz Drniša.

Sastav: X U. brigada 4 bataljona i četa pratećih oruđa

Zadatak: Izvršiti će nastupni marš pravcem s. Mirlović Polje — jugozapadne padine Svilaje i desnim obuhvatnim napadom napasti s. Baljke — s. Gradac — s. Otavice — s. Bučići (k. 304) — Gabrić sa zadatkom zatvaranja obruča i spajanja sa dijelovima VIII brigade. Sa jednim bataljonom krenuće pravcem s. Mirlović Polje — Sinjal (k. 402) i napasti neprijatelja na Balina gl. (k. 365) — Vežovića most (k. 280) — k. 351

„Brandenburg" i 92. motorizovana brigada i upućeni u Banat radi organizovanja fronta prema jedinicama Sovjetske armije koje su izbile u Rumuniju. Nešto kasnije naređeno je izvlačenje po jedne ojačane pukovske grupe iz 118. lovačke i 264. pješadijske divizije radi njihovog upućivanja u rejon Beograda i izvlačenje jedinica sa obale na liniju: Rijeka — Senj — Velebit — Knin — Livno — Mostar — Nevesinje — Gacko (Prilog uz ratni dnevnik Komandanta Jadrana u Arhivu V.I.I., film I London 000918 — 000932).

[4] O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 112.

i time onemogućiti neprijatelju iz Kljaka i Umljanovića da se spoji sa Ružićem.

Po ovladivanju s. Otavice — s. Bučići (k. 304), porušiti propust na cesti Otavice — Kadina Glavica istočno od Banovače i minirati cestu Otavice — Kadina Glavica, obezbjeđujući se u pravcu Kanjana — Drniš.

Sastav:
Srednjodal. grupa odreda
2 odreda
4 bataljona

Zadatak: staviće pod komandu X U. brigade Svilajsko-mosećki odred sa zadatkom: sa jednim bataljonom posjesti Turljaće (k. 1342), — Ljuti gaj (k. 1005) — Bodina (k. 896) u cilju obezbjeđenja sa pravca Svilaje. Ovaj bataljon isturaće što dublje patrole u pravcu Svilaje i neprijatelja u Maovicama.

Sa drugim bataljonom izvršit će napad na s. Kanjane — s. Kadina Glavica u cilju obezbjeđenja desnog krila X U. brigade.

Šibensko-trogirski odred angažovaće se na komunikaciji Trogir — Šibenik, na prostoriji s. Boraja — s. Vrpolje u cilju napada na neprijateljske kolone.

Sastav:
brdska baterija
3 oruđa
65 mm

Zadatak: plasiraće se na prostoriji k. 286 — k. 387 sa zadatkom neposrednog potpomaganja pješadije. Komanda baterije u toku dana neposrednim izviđanjem uzeće potrebne elemente za tučenje pomenutih neprijateljskih uporišta. Najprije će tući kosu Gabela, Žeravica — k. 351, a dalje prema potrebi.

Divizijska rezerva:

Divizijska rezerva neće postojati, jer ista nije ni potrebna. Brigade neka odrede rezervu i drže je prema svom nahođenju, ali više orijentisanu prema Drnišu.

Veza:

Referent za vezu Štaba Divizije uspostaviće telefonsku vezu između Štaba Divizije — brdske baterije — divizijskog previjališta i X U. brigade do sela Mirlović Polje, odakle će je do Štaba X U. brigade produžavati prema kretanju Štaba X U. brigade do Jurine glave četa za vezu štabu iste brigade. Sa štabovima brigada održavaće se veza radio-stanicom, prema priloženom planu, kao i sa kuririma. Centar veze biće u zasioku Goretići kod k. 401.

VIII brigada i X U. brigada uhvatiće vezu u selu Ružić, zaseok Gabrić, a na svom desnom krilu uhvatiti vezu sa bataljonom Svilajsko-mosećkog odreda.

Sanitet: Divizijska bolnica nalaziće se u s. Milešini.
Divizijska prihvatna bolnica-previjalište nalaziće se u s. Čavoglave.
Hirurška ekipa nalaziće se u s. Čavoglave.
Brigade i odredi obrazovaće svoja previjališta. Evakuaciju ranjenika vršiti najsigurnijim pravcem i raspoloživim sredstvima, koristeći i civilno pučanstvo, dajući im potrebna obezbjeđenja.

Ishrana: Prije polaska na zadatak štabovi svih jedinica regulisaće redovnu ishranu boraca. Daljnja ishrana vršiće se na terenu na prostoriji na kojoj se jedinica bude nalazila.

Mjesto štabova: Štab Divizije nalaziće se na sjeverozapadnim padinama Velikog vrha na k. 401, a prema potrebi kretaće se pravcem k. 387 — Sinjal (k. 402).
Štab VIII brigade nalaziće se na k. 447, odakle će rukovoditi sa svojim jedinicama.
Štab X U. brigade kretaće se pozadi svojih jedinica, a zatim na Jurina glava (k. 610).
Štab Svilajsko-mosećkog odreda nalaziće se sa bataljonom koji napada s. Kanjane, a jedan član sa bataljonom koji je na obezbjeđenju na pravcu Svilaje.

Postupak sa zarobljenicima i prema narodu: Sa zarobljenicima postupati vojnički korektno, razoružavati ih, sprovoditi u Štab Brigade, a odatle u Štab Divizije pravcem Čavoglave — Crivac — Ogorje. Prema narodu odnositi se pravilno, objašnjavajući mu ciljeve naše borbe. Izvršiti organizovani pretres kuća, da se u njima nije sakrio koji neprijateljski vojnik ili milicioner, ili da se u kući ne nalazi nešto od oružja i vojničke spreme. Sva civilna lica za koja se dokaže da su narodni neprijatelji i da su radili protiv N.O. borbe u korist neprijatelja, hapsiti ih i upućivati skupa sa zarobljenicima u s. Mirlovići, gdje će ih primati određena lica radi saslušanja.

Početak operacije: Operacija će otpočeti 22. o.mj. u 5.30 sati. Zadocnjenja ne smije biti.[5]
Artiljerijska priprema počeće u 5 do 5.30 sati.

Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci: Znaci raspoznavanja za 21/22. o.mj. biće sloboda — pobjeda.
Ugovoreni znaci: za 22. o.mj. biće: poziv dva kratka zvižduka, a odziv pobjeda.
Zauzimanje pojedinih neprijateljskih uporišta označavati paljenjem više manjih vatara od sijena ili drva, bacanjem jedne crvene raketle, a ako se zauzme crkva onda zvonjenjem zvona.
Znaci za artiljeriju: označavanje cilja kojeg treba tući: 1 zelena raketla opaljena iz streljačkog stroja pravo u cilj.
Ako artiljerija podbacuje: 1 zelena i 1 bijela opaljena jedna za drugom pravo u vis.
Ako artiljerija prebacuje: 1 zelena, 1 crvenu opaljenu jednu za drugom pravo u vis.
Prekid artiljerijske vatre: 1 bijela raketla opaljena u pravcu baterije.

Raspored jedinica po završenoj operaciji. Raspored jedinica po završenoj operaciji izvršiće se prema razvoju situacije naknadno.

Napomena: Jedinice koje se nalaze na obezbjeđenju moraju biti na svojim položajima sat ranije prije početka operacije, tj. u 4 sata u jutro. Štabovi brigada vodiče računa da brzim prodorima zatvore obruč i na taj način stvore preduslove za uništenje neprijatelja. Manja uporišta u koliko se neprijatelj u njima bude uporno branio blokirati potrebnim snagama, a sa glavninom težiti izvršenju glavnog zadatka. Imati u vidu da je neprijateljska obavještajna služba na ovom sektoru razgranata i da se podilaženje ne može izvršiti neprimjetno i time postići iznenađenja. Stoga je potrebna brzina i energičnost u napadu, da bi se neprijatelj uspio obuhvatiti i na taj način uništiti.

Savezničke i naša avijacija često kontrolišu cestu kroz Petrovo polje, te u slučaju njenog nailaska naše jedinice treba također da se sklone, upotrebljavajući određene znakove za vezu sa savezničkom avijacijom.

---

[5] Napad nije počeo u određeno vrijeme, jer su jedinice, uslijed kiše, mraka i slabe obuće, sa zakašnjenjem stigle na polazni položaj za napad (vidi dok. br. 112).

Svim jedinicama najstrožije zabraniti paljenje kuća, jer isto ima štetne posljedice u narodu.

Potrebno je da starješine drže svoje jedinice čvrsto u rukama.

Nakon završene operacije u najkraćem mogućem roku podnijeti kratak izvještaj o rezultatu borbe sa depešom, a u roku od 24 časa operativni izvještaj.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p.pukovnik
Edo Santini

Komandant
p.pukovnik
Mile J. Uzelac

(M.P.)

Dostavljeno: Štabu VIII korpusa na uvid.
Štabu VIII i X U. brigade
Štabu Grupe srednjodalm. odreda
na postupak.

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 22. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
VII UDARNE DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. br. 515/44
Dne 22-IX-1944

Opći vojno-organizacioni
izvještaj — dostavlja.

ŠTABU IV KORPUSA NOV. JUGOSLAVIJE

Dostavljamo opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec septembar 1944 g.

1. — OPERATIVNA SITUACIJA:

U ovom izvještaju za prošli mjesec prikazali smo malo opširnije opštu situaciju na operativnom području Moslavine.[2] Danas se može reći, da se stanje u mnogom izmijenilo u našu korist. Dok je neprijatelj do kraja prošlog mjeseca bio na ovom području vrlo aktivan i osjetljiv, sada se zavukao u svoja uporišta i drži se čisto defanzivno. Sva njegova aktivnost svodi se na odbranu željezničkih komunikacija pored kojih je sagradio bunkere i u njih postavio posade. Ovako stanje rezultat je našeg uspješnog ofanzivnog djelovanja s jedne strane i opšte situacije u svijetu s druge strane.

Najosjetljivija tačka neprijatelja na ovom području jesu željezničke komunikacije, koje teži pod svaku cijenu održati u ispravnom stanju i koje vrlo dobro brani i baš zbog toga mi smo odlučili da neprijatelja udarimo po njegovom najosjetljivijem mjestu tj. željezničkim komunikacijama, tim prije što napadi na uporišta, gdje je neprijatelj imao velike snage dobro utvrđene, ne bi imali toliko uspjeha, jer ovdje ne raspolažemo sa težim naoružanjem.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 23–1/4/I, k. 426.

[2] Odnosi se na vojnoorganizacioni izvještaj od 24. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 77).

Sprovodeći donesenu odluku u djelo izveli smo prvu operaciju na željezničku prugu Zagreb—Novska između Kutine i Popovače. Ova pruga imala je za nas u toliko veće značenje što se preko nje održavala veza sa Posavinom i Banijom. Operacija je potpuno uspjela i izvršena tačno po predviđenom planu. Porušeno je i likvidirano šest bunkera, dvije željezničke stanice i pruga ispresjecana u dužini od šest kilometara. Također je potpuno uništen jedan njemački oklopni vlak zajedno sa posadom i cjelokupnim naoružanjem, te dva tenka, koja su bila na vozu.[3] Ovom operacijom navedena pruga izbačena je iz saobraćaja i nije radila čitavih 15 dana.[4] Veza sa Posavinom i Banijom mogla se održavati bez većih smetnji od neprijatelja kako danju tako i noću. Neprijatelju je zadat snažan udarac kojim je bio upravo iznenađen, jer se do sada nisu običavale na ovom sektoru izvoditi operacije ovakvog tipa.

Naša druga operacija na neprijateljske komunikacije bila je na pruzi Zagreb—Križevci. I ova operacija je izvedena po planu, te potpuno uspjela. Likvidirana je jedna satnija ustaša na želj. stanici Vrbovec, jedna satnija domobrana na želj. stanici Repinec i pruga porušena na dužini od sedam kilometara temeljito.[5] Iako neprijatelj nastoji da ovu prugu dovede u ispravno stanje to mu još do danas nije uspjelo i pruga još uvijek ne radi.

Po izbacivanju iz prometa napred navedenih željezničkih komunikacija, koje su za neprijatelja bile od životne važnosti i kao njegova najosjetljivija mjesta, stvoreni su povoljni uvjeti za napade na veća neprijateljska uporišta. Prema odluci štaba X korpusa naša divizija u zajednici sa XXXIII divizijom imala je zadatak da zauzme grad Križevci. U momentu kada je ova odluka donesena grad je branila jedna bojna demoralisanih domobrana i nešto ustaša, no prije samog napada neprijatelj je svoju odbranu pojačao sa jednom bojnom ustaša Crne legije t.zv. bobanovaca, koji su zaposjeli čitav spoljni odbrambeni sistem i važnije tačke u samom gradu. Napad je vršen dvostruko tako, da je sa jedne strane napadala naša divizija, a sa druge strane XXXIII divizija. Naše jedinice, i pored žestokog otpora neprijatelja, probile su se na jednom mjestu u sam grad, gdje su odbile nekoliko protunapada neprijatelja i da je XXXIII divizija sa svoje strane uspjela da prodre u grad mi bi mogli naš

---

[3] Za uspješno izvedenu diverziju Štab 7. divizije i njegove jedinice pohvaljeni su naredbom Štaba 10. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 3).

[4] Vidi dok. br. 116, 117, 118 i 131.

[5] Opširnije o tome vidi dok. br. 107 i 126.

uspjeh proširiti i vjerovatno bi grad bio zauzet. Međutim kako do toga nije došlo morali smo odustati od daljeg napada i povući se.[6]

Početkom druge polovice ovog mjeseca jače snage Nijemaca i Čerkeza kao i posade iz Garešnice i Hercegovca[7] došle su na komunikaciju Kutina—Dugo Selo, ovladale ovom komunikacijom nastojeći da je održe u ispravnom stanju. Naša divizija u tom momentu bila je raspoređena na sektoru Križ—Ivanić-Grad sa ciljem da ometa neprijatelju saobraćaj. U tom našem pothvatu izbacili smo iz šina jedan vlak i ponovo presjekli prugu Križ—Ivanić-Grad—Dugo Selo na 50 mjesta.[8] Pruga opet ne radi i neprijatelj će trebati izvjesno vrijeme da ponovno uspostavi saobraćaj. Ovo naše posljednje rušenje pruge bilo je skopčano sa velikim teškoćama, jer je neprijatelj sa jakim snagama istu čuvao na čitavoj dužini.[9]

Napuštanjem Garešnice i Hercegovca od strane neprijatelja oslobođeni teritorij Moslavine se jako proširio i uspostavljena stalna i sigurna veza sa Slavonijom. Time su stvoreni uslovi za dalnje krupnije operacije na neprijateljske gradove kao Bjelovar, Križevci i t.d. Ove operacije mogle bi se uspješno izvesti u zajednici sa slavonskim jedinicama, koje raspolažu sa dovoljno artiljerije i nešto tenkova, što je neophodno potrebno za siguran uspjeh.

Naše dosadanje djelovanje na teritoriju Moslavine, kako se iz prednjeg vidi, bilo je uspješno i ofanzivno. Mi smo uspjeli da održimo inicijativu i slobodu akcije čvrsto u našim rukama, a neprijatelja pasivizirati i prikovati uz uporišta. Svojim uspjesima, prodornošću i dobrim držanjem uopšte na ovom terenu naša divizija stekla je dobar ugled među ovdašnjim stanovništvom, a i neprijatelj je za nas čuo i osjetio našu snagu. U vezi sa masovnim prelaženjem domobrana iz raznih uporišta na stranu NOV moral kod boraca i stanovništva silno raste i stvaraju se vrlo povoljni uslovi za mobilizaciju i popunu jedinica.

Saveznička avijacija nije bila aktivna na ovom području niti je ma gdje sarađivala sa našim jedinicama.

---

[6] Vidi dok. br. 10.

[7] Neprijatelj je tada napustio Hercegovac i Garešnicu (vidi dok. br. 110).

[8] O napadima jedinica 7. divizije na tu komunikaciju javio je Štab 10. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: „Noću 20. na 21. 9. 1944. jedinice VII div. uništile su prugu Križ — Dugo Selo na 50 mjesta uz gubitke od 20 mrtvih i 8 ranjenih. Pruga dobro osigurana..." „U noći 22. na 23. 9. jedinice VII div. porušile prugu Križ — Dugo Selo na 102 mjesta. Jedan naš ranjen..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—11/1, k. 119/9).

[9] Vidi dok. br. 136, 137 i 138.

2. ORGANIZACIJA ŠTABOVA JEDINICA SA NJIHOVOM OCJENOM:

Naša divizija u svom sastavu ima: četiri brigade,[10] dva odreda, artiljerijski divizion, četu za vezu, inžinjersku četu, bolničku četu i izviđački vod.

Organizacionih promjena nije bilo sem što nam je naša II brigada, koja je bila u sastavu Unske operativne grupe ponovno vraćena u sastav divizije.

Štab naše divizije, štab III brigade i ostali dijelovi pri Štabu Divizije su popunjeni sa svim potrebnim starješinskim kadrom. Štab IV brigade ostao je bez komesara, jer je dosadanji komesar drug Bobetko Janko premješten po naređenju Štaba X korpusa u XXXII diviziju.[11] Štabovi bataljona u obim brigadama su također potpuni. Štabovi nam dobro rade i ne zapaža se naročitih nedostataka. Komandni odnosi su pravilni i vojnički.

3. FORMACIJSKO STANJE JEDINICA I NJIHOVA POPUNA:

Sadanje formacijsko stanje odgovara namjenjenoj svrsi i nemamo namjere formirati neke nove jedinice, već ovo što imamo nastojimo popuniti sa novim ljudstvom i usposobiti za izvršenje postavljenih zadataka. Svakako nameće se potreba za teškim naoružanjem, artiljerijom i bacačima sa dovoljnom količinom municije i bar jednim vodom težih tenkova, ali kako nema za sada izgleda da ćemo to dobiti ovo pitanje još nije postavljeno na dnevni red. Sve veći priliv domobrana i novomobilisanih u naše redove, uvjetovan uspjesima naše NOVJ, Crvene armije i saveznika, omogućiće nam da za relativno kratko vrijeme uveliko ojačamo brojčano našu diviziju.

4. BROJNO STANJE I NAORUŽANJE:

Brojno stanje i naoružanje se vidi iz priloženog pregleda.[12] Osjeća se porast ljudstva od pridošlih domobrana i novomobilisanih. Isto tako poraslo je i naoružanje, koje smo zaplijenili u operacijama, a jedan mali dio donijeli su domobrani sa sobom. Sa ovim brojnim stanjem i naoružanjem Divizija nije u stanju da izvrši sve zadatke, koje bi jedna divizija redovne vojske mogla da izvrši. Manjka teško oružje i tenkovi sa dovoljnom količinom municije. Također nam je potrebno još bar jednu trećinu od sadanjeg broja pušaka i puškomitraljeza i to kako za naoružavanje novomobilisanih boraca i domobrana, tako i

[10] Prva i Druga brigada dejstvovale su tada u Baniji pod komandom Operativnog štaba za Baniju, a 3. i 4. brigada pod komandom Štaba Divizije (vidi dok. br. 13 i 31).

[11] On je primio dužnost političkog komesara 32. divizije.

[12] i [13] O brojnom stanju, naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu jedinica 7. divizije u septembru 1944. vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1–I/11/I, i 2–3/11/I, k. 426 B.

za zamjenu starog oružja, koje je usljed proširenosti cijevi, čestog kvarenja i zastarjelosti postalo neefikasno. U ovome bi nam mogli pomoći naši saveznici.

5. SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV:

Prilaže se pregled.[13] Procenat Hrvata, oficira i podoficira, raste primitkom novomobilisanih i domobrana. Među njima su većinom seljaci, dok ima jedan dio i raznih stručnih radnika, a naročito pilota.

6. NASTAVA U JEDINICAMA, ŠKOLAMA I KURSEVIMA:

Zavođenjem intenzivne obuke u svim našim jedinicama uspjeli smo do sada otkloniti mnoge nedostatke, koji su se ispoljavali u slabom poznavanju oružja, slabom korišćenju zemljišta i uopšte u vojnim vještinama, tako da danas u tom pogledu mnogo bolje stojimo iako se ne može reći da je sasvim dobro. Vojničkom obukom, vježbanjem marša itd. učvrstila se i disciplina, a naši desetari i vodnici, koji se do sada nisu ni zapažali, počeli su sve više da se osjećaju i da budu odgovorni, te se osjeća i njihov autoritet. Vojnički odnos, pozdravljanje i poštovanje starijeg prelazi postepeno u naviku, kao sastavni dio opšteg vojničkog života. I ostali rukovodioci postaju sve više odgovorniji, uče i trude se da izvrše postavljene zadatke. Njima se pruža puna pomoć od strane našeg štaba. Nastava u trupi izvodi se u svakom slobodnom vremenu po planu i programu rasporeda rada izdatog od ovog štaba. Pored toga vršimo češće vježbe sa muzikom u marširanju.

Pri Diviziji postoji podoficirski kurs kroz koji prolazi svakog mjeseca po 40 podoficira. Ovaj kurs daje vrlo dobre rezultate. Većina slušalaca koji po završenom kursu dođu u jedinicu steknu znanje, koje im dobro posluži za bolji rad, a pored toga postanu mnogo disciplinovaniji i življi. Održavamo i kurs za vezu kao i bolničarski kurs, i oni daju dobre rezultate.

Od težeg oružja na ovom terenu upotrebljavali smo protukolske topove, teške bacače i antitenkovske bacače. Borci su sa ovim oružjem vrlo dobro izvježbani i u više prilika su ga upravo majstorski upotrijebili. Također smo u posljednje vrijeme upotrebljavali i vrećice sa eksplozivom za rušenje prepreka, bodljikavih žica i čišćenje minskih polja. Ove kesice naročito su došle do izražaja pri zauzimanju zgrada i bunkera, a za borbe u naseljenom mjestu su naročito podesne. Njihova nezgodna strana je jedino u tome, što mogu eksplodirati ako bi bile pogođene zapaljivim ili dum-dum metkom. I takav smo jedan slučaj imali pri napadu na Križevce, pri čemu smo pretrpeli veće gubitke.

Izviđački vod. Njegova upotreba i postojanje opravdavaju namjenjenu svrhu. Do sada smo ga dobro upotrebljavali i dao je korisne rezultate.

Artiljerija. Naša artiljerija ostala je na Baniji i nije nam poznato da li je bila upotrebljavana u zadnje vrijeme. Mi ovdje upotrebljavamo protukolsku bateriju, koja je pri napadima na bunkere i utvrđene zgrade bila vrlo dobro upotrebljena i igrala jednu od najvažnijih uloga. Obzirom da nas tenkovi nisu napadali njihova upotreba u tom smislu nije dolazila do izražaja niti bi na ovom ravničarskom terenu smjeli topove postaviti blizu zbog opasnosti da ne padnu neprijatelju u ruke.

Inžinjerija. U našoj diviziji koncentrisali smo sve minere i ostale specijaliste u jednu četu, koju prema potrebi i konkretnim zadatcima dodjeljujemo cijelu ili po dijelovima brigadama. Na ovaj način specijalna obuka izvodi se po jedinstvenom planu mnogo bolje i naša inžinjerska četa u stanju je da sa uspjehom izvrši svaki dobiveni zadatak. Sem minera u četi nemamo drugih specijalista, kao pontonira iz prostog razloga, jer nemamo ni potrebnih sredstava. Inače pontoniri su nam već više puta bili potrebni.

Jedinice za vezu. Naše jedinice za vezu u Diviziji i brigadama postepeno rastu prema količini sredstava sa kojima raspolažemo. Najviše upotrebljavamo u borbama telefonsku, radio-telefonsku i radio-telegrafsku vezu, dok kurirsku, optičku i ostale načine veze malo koristimo. Jedinice za vezu sa uspjehom izvršavaju svoje zadatke i možemo reći da nam veza dobro funkcioniše u svim prilikama. Stručnu spremu podižemo kursevima i neprekidnim vježbanjem, te praktičnim radom. Ukupna oprema jedinica za vezu naše divizije sem II brigade i artiljerijskog diviziona iznosi 5 radio-stanica, 24 telefona, 4 telefonske centrale, 55 km kabla, 4 optička aparata, 8 pari signalnih barjačića i dva signalna pištolja, a brojno stanje ljudstva iznosi: 4 oficira, 13 politrukovodioca, 39 podoficira i 194 borca.

Obavještajna služba. Za sada možemo reći da je zadovoljavajuća, jer se u zadnjih mjesec dana nije ništa desilo, a da ne bi bilo pravovremeno otkriveno i spriječeno. Nakon organizovanog rada neprijateljskih elemenata nije bilo. Nađe se poneki slabić, koji bi želio da se vrati na Baniju, ali to nema nikakvog djelovanja na ostale, i oni to sami osuđuju. Među pridošlim domobranima i novomobilisanim uvuklo se bilo i nešto bandita, ... Dezerterstva nema sem što su neki novomobilisani prebjegli iz naših u moslavačke jedinice. To čine samo oni, koji su rođeni u ovim krajevima. Stari borci dobro su primili domobrane i novomobilisane i svojim primjerom unose zadovoljstvo i raspoloženje u jedinicama.

Informativna služba. Na ovom sektoru organizovana je po centrima rukovođenim od Štaba X korpusa. Za naše potrebe od njih dobijamo dosta dobre podatke, a neki put desi se da malo i podbaci, što pogotovo dolazi do izražaja u zadnje vrijeme, kada neprijatelj vrši razne pokrete.

Sanitet. Higijenske prilike u našim jedinicama su povoljne. Stalno se provode zaštitne mjere protiv zaraznih bolesti. Vrši se sistematsko razušivanje i vodi nadzor nad kuhinjom, živežnim namirnicama i vodom za piće. Cjelokupno ljudstvo je cjepljeno protiv trbušnog tifusa. U svim kantonmanima se kopaju poljski nužnici i vodi se računa o tjelesnoj čistoći boraca kao i o čistoći rublja i odjeće. Stambene prilike su povoljne. Zdravstveno stanje u jedinicama je vrlo dobro. Ima mali broj oboljelih, a bolesti su većinom lake prirode. Nije bilo slučajeva zaraznih i spolnih bolesti. Fizička kondicija boraca je dobra i relativno lako izdržavaju marševe i napore u borbi. Između pojedinih operacija ima uvijek dovoljno odmora. Rad sanitetskih ustanova u operacijama zadovoljava.

Intendantura. Obzirom na vrlo dobro ekonomsko stanje u ovoj pokrajini problem ishrane se uopšte ne postavlja, jer se do hrane vrlo lako dolazi. Jedinice se hrane sa kazana, a hrana je vrlo dobra i ima je u dovoljnoj količini.

Moral i borbenost su na visini. Iako ima veći broj domobrana i novomobilisanih nadamo se da ćemo ih sistematskim radom brzo pretopiti i izjednačiti sa ostalim borcima.

Odjeća i obuća. Najmanje za jednu trećinu boraca trebalo bi nam odjeće i obuće. Među novomobilisanim ima puno civila, a ima ih i bosih. Ovo pitanje nam zadaje mnogo brige i bez pomoći saveznika mi ga nećemo na ovom terenu riješiti. Jedinica nam je šarena i nije jednoobrazna, jer ih ima svakojako obučenih.

Općeniti zaključak. Naša divizija ovakva kakva je sada možemo reći da je dobra i da predstavlja jednu čvrstu i sigurnu jedinicu, sposobnu da izvrši zadatke koji se pred nju postave imajući u vidu količinu i vrstu naoružanja.

Naše dalnje namjere u operativnom smislu ne možemo predviditi jer se nalazimo pod komandom Štaba X korpusa. Kako smo već naveli moglo bi se izvesti krupnije vojne operacije u zajednici sa slavonskim jedinicama na veća neprijateljska uporišta uz sadejstvo artiljerije i tenkova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik,
sl. otsutan

(M.P.)

Komandant, potpukovnik,
Mil.[14] Pavlović

[14] Milan

BR. 87

IZVJEŠTAJ ŠTABA 40. DIVIZIJE OD 22. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ O DIVERZIJI NA PRUZI VIROVITICA—BARČ[1]

ŠTAB XL DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 163 1944.
Dana: 22/IX 1944. g.

Predmet: Operativni izvještaj dostavlja.—

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Noću 17. na 18. o.mj. jedinice IV bataljona Virovitičke brigade pojačane sa IV diverzantskom četom Diverzantskog bataljona izvršile su diverziju pruge Virovitica—Barč (sekcija Slatina 1:100.000).

Diverzija pruge izvršena je kod sela Lukača i Brezika.

Zadatak naših jedinica bio je porušiti i onesposobiti prugu Virovitica—Barč te onemogućiti neprijatelju saobraćajnu vezu sa Mađarskom.

Neprijatelju je glavni zadatak držati prugu na gore spomenutoj liniji u ispravnom stanju kao glavnu saobraćajnu vezu sa Mađarskom.

Rušenje pruge počelo je 17.IX 1944. g. u 23 časa i trajalo do 4 časa 18.IX o.g.

Pruga je presječena na 40 mjesta sa eksplozivom.

Gubitaka u mrtvim nije bilo. Na povratku sa zadatka iste jedinice naišle su na neprijateljsku zasjedu u selu Bušetini, koji su otvorili vatru i poslije kraće borbe neprijatelj je pobjegao. Jačina ove zasjede bila je od 25 vojnika sa jednim teškim mitraljezom. Tom prilikom je lakše ranjen jedan drug iz diverzantske čete.

U ovoj akciji utrošeno je 200 komada puščanih metaka i 250 kg eksploziva.

Gubitaka u oružju i materijalu nije bilo.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 23—1/3, k. 1291.

Naročitog istaknuća i kukavičluka nije bilo.

Pismene zapovijesti za izvršenje ovoga zadatka nisu izdavane.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — ppukovnik: **I. Vondraček**

Komandant — pukovnik: **V. Kovačević**

BR. 88

ZAPOVIJEST ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 23. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA NAPADNU USTAŠE U PODRAVSKOJ SLATINI I ČAĐAVICI[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj: 1742
Dana: 23/IX 1944. u 16 sati

ZAPOVIJEST

(Sekcija Slatina i D. Miholjac 1:100000)

U cilju likvidacije neprijateljskih uporišta **P. Slatine i Čađavice,**

NAREĐUJEMO:

1. — *XII divizija:*

Sastav:
3 brigade:

Zadatak:

a) — Sa jednom brigadom i pridodatim tenkovima i artiljerijom likvidira neprijateljsko uporište na mostu kod s. Čađavice.[2]

b) — sa ostale dvije brigade[3] postavlja zasjedu prema D. Miholjcu i Našicama na liniji: N. Dravski kanal—Voćin potok—Voćinska rijeka—šuma Vranovac sa oslonom na Dravu i masiv Bilo-gore.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 37—1/1, k. 473.

[2] Zadatak je izvršila 12. brigada (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1/2, k. 893).

[3] Odnosi se na Osječku i Čehoslovačku brigadu „Jan Žiška".

2. — *XL divizija:*

Sastav:
3 brigade bez 1 bataljona
4 brd. topa 75/28

Zadatak:

a) — sa 1 brigadom[4] napada i likvidira neprijateljsko uporište P. Slatinu.
b) — sa 1 brigadom bez 1 bataljona postavlja zasjedu prema Virovitici na liniji: Šaroka pustara—Županijski kanal—Breznica potok—Dakino brdo, sa oslonom na Dravu i masiv Bilo-gore.[5]
c) — jedan bataljon sa pridodatim brdskim topovima 65/06, vrši fingirani napad na Viroviticu.[6]
d) — 2 bataljona Omladinske brigade sa Štabom Brigade ulaze u sastav korpusne rezerve i imaju se javiti Štabu Korpusa 25. IX 1944. u 4 sata ujutro u s. Kozicama (sekcija Slatina 1 : 100000).

3. — *Istočna grupa NOP odreda:*

Sastav:
2 odreda

Zadatak:

a) — sa Osječkim NOP odredom vrši žestoki fingirani napad na Našice.
b) — Podravski NOP odred ulazi u sastav korpusne rezerve i ima se javiti Štabu Korpusa 25. IX 1944. u 4 sata ujutro u s. Kozicama (sekcija Slatina 1 : 100000).

4. — *Artiljer. divizion VI korpusa:*

Sastav:
1 polj. haubica 100 mm
5 brd. topa 75/28
3 brd. topa 65/06

Svega:
1 haubica
8 topova

Zadatak:

a) — 2 brdska topa 75/28 pridodaje XII diviziji
b) — 3 brdska topa 75/28 i 1 haubicu 100 mm pridodaje XL diviziji
c) — 3 brdska topa 65/06 pridodaje bataljonu XL divizije za fingirani napad na Viroviticu.

---

[4] Odnosi se na 18. brigadu (vidi dok. br. 103 u ovoj knjizi i zapovijest Štaba 40. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 48—1/1, k. 473).
[5] Štab 40. divizije je taj zadatak postavio Virovitičkoj brigadi (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 48—1/1, k. 473).
[6] Demonstrativni napad na Viroviticu izveo je 4. bataljon Virovitičke brigade (Arhiv V.I.I., reg. br. 35/1, k. 1299).

5. — *Tenkovski vod:*

Sastav: 2 tenka

Zadatak:

Pridodaje se prvo XII diviziji za likvidaciju posade na mostu kod Čađavice, a po izvršenom zadatku stavlja se na raspoloženje XL diviziji kod k. 116/cesta Slatina—Medinci), radi učestvovanja u napadu na uporište Slatina.

6. — *Diverzantski bataljon:*

Sastav: 2 čete

Zadatak:

a) — Diverzantska četa sektora Bilo-gora pridaje se XL diviziji sa zadatkom rušenja pruge Virovitica—Barč i za rušenje mostova i miniranje cesta i položaja za račun XL divizije.

b) — Diverzantska četa sa sektora Duzluk pridaje se XII diviziji za rušenje mostova i miniranje cesta i položaja za račun XII divizije.[7]

7. — *Mjesto štabova:*

— Štab Korpusa u s. Kozice, na cesti P. Slatina—Bukovica
— Štab XII divizije u s. Adolfovo Selo, a po likvidaciji Čađavice u s. Brezik,
— Štab XL divizije u s. Sladojevci

8. — *Početak napada:* dne 25.IX 1944. u 6 sati ujutro[8]

[7] O rezultatima napada na Podravsku Slatinu i Čađavicu javio je Štab 6. korpusa Vrhovnom štabu NOVJ s'ijedeće: „U oštrim borbama jedinice VI korpusa oslobodile Podravsku Slatinu i uništile neprijateljsku posadu i most na Novodravskom kanalu kod sela Čađavice. Nepr. glavna snaga koja je branila Podr. Slatinu odstupila je ka Dravi, gdje su je sustigle naše goneće kolone. Borba je u toku. Kod sela Čađavice neprijatelj je imao 70 mrtvih. Zarobljeno: 1 mitr., 30 pušaka. U Slatini nepr. gubici i plijen prebrojavaju se".

„26. i 27. IX jedinice VI korpusa vodile su bojeve na desnoj obali Drave, sjeverno od sela Čađavice, sa glavninom XV ust. bojne koja je pobjegla iz Slatine. U ovim borbama ubijeno je 167 ustaša, 17 zarobljeno, a mnogi se podavili u Dravi. Naši gubici: 16 mrtvih, 32 ranjena i 36 nestalih. Plijen: 2 haubice 100 mm, 2 protuoklopna topa 37 mm, 1 teš. bacač, 2 teška mitr., 1 šmajser, 300 granata za top 37 mm, 10.000 pušč. metaka, 2 kamiona, 1 kola razne vojne opreme i 6 konja. Plijen u Slatini: 76 pušaka, 1 laki mitr., 67.000 puščanih metaka, 3.200 granata za razne topove, 15 konja, 1 mot. kotač i 60 vagona raznih živežnih namirnica. Poslije ovih bojeva naše jedinice izbile su na mađarsku granicu u širini od 30 km". (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—12/1, k. 488 A.)

[8] Detaljnija uputstva za napad dao je Štab 6. korpusa u dopunskoj zapovijesti (vidi dok. br. 89).

9. — *Veza:* regulisana dopunskom zapoviješću.

10. — *Sanitet:* regulisan dopunskom zapoviješću.

11. — *Ishrana:* redovnu ishranu za vrijeme borbe regulisati će Divizija na terenu.

12. — *Znaci raspoznavanja:* za noć između 24/25.IX. **Naši... tenkovi** za dan važe opšti znaci.

13. — *Povlačenje:* izvršiti na osnovu pismenog, telefonskog ili radio-telegrafskog naređenja.

U slučaju hitnosti, povlačenje će se narediti ugovorenim znacima i to: 2 bijele, 1 zelena i 2 crvene rakete izbačene sa mjesta ovog štaba u pravcu P. Slatine. U tom slučaju povlačenje izvršiti na sektore:

— XII divizija: Ćeralije—Balinci—Četekovac—Humljani—Pušina. Štab u s. Pušina

— XL divizija: G. Kusonje—Mačkovac i D. Kusonje. Lukovac—Slana Voda. Štab Divizije u s. Slana Voda.

Prilozi:

— Skice i podatci
— Dopunske zapovijesti za vezu i sanitet
— Detalji o načinu napada

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, pukovnik:
Mate Jerković

(M.P.)

DOSTAVLJENO:

— Glavnom Štabu NOV i POH, na uvid

NA IZVRŠENJE:

— Štabu XII i XL divizije
— Štabu Istočne grupe odreda, izvodno
— Štabu Korpusnog art. diviz. „
— Štabu Diverzant. bataljona, „
— Vodniku tenkovskog voda, „

BR. 89

DOPUNSKA ZAPOVIJEST ŠTABA 6. KORPUSA NOVJ OD 23. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE U VEZI NAPADA NA PODRAVSKU SLATINU I ČAĐAVICU[1]

ŠTAB VI KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 1742
Dana: 23/IX 1944. u 16 sati

Napomene u vezi sa akcijama
na P. Slatinu i Čađavicu.

ŠTABU XL DIVIZIJE NOVJ

Prema do sada prikupljenim podacima o snazi i načinu odbrane neprijateljskog uporišta P. Slatina, može se zaključiti da neprijatelj nije sposoban da zadrži spomenuto uporište pred naletom naših jedinica i tenkova, da odoli jakoj artiljerijskoj vatri i da se uspješno suprotstavi upornom čišćenju zgrada.

Snaga neprijatelja je i suviše malena da bi odbranio grad na zamišljeni način. To je i njima jasno i zato su odmah, služeći se iskustvom od zadnji put (5.IV[2]) odredili najpodesnije pravce i način izvlačenja iz uporišta.

U vezi s tim i u vezi s činjenicom da istovremeno napadamo most kod sela Čađavice,[3] *napominjemo*:

I. NAPAD:

1. — Napad će početi u određeno vrijeme s težištem na most kod Čađavice. Zato su tamošnjim našim jedinicama[4] i pridodati tenkovi. Posada kod tog mosta mora biti skršena i uništena za par sati najduže. Objektivni uslovi za to postoje. Pri tom treba obratiti posebnu pažnju da neprijatelj ne pobjegne preko mosta za D. Miholjac.

2. — Budući da je posada na mostu (kao i u Slatini) organski iz sastava Štirovog stajaćeg ustaškog zdruga,[5] to

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 37—3/1, k. 473.

[2] Jedinice 6. korpusa napale su tada (5. aprila 1944) Podravsku Slatinu (vidi tom V, knj. 25, dok. br. 128 i knj. 26, dok. br. 3 i 73).

[3] Opširnije o tome vidi dok. br. 88, 100, 103, 142 i 143.

[4] Odnosi se na jedinice 12. divizije (vidi dok. br. 88).

[5] Riječ je o 2. ustaškom zdrugu (detaljnije o neprijateljskim snagama u Podravskoj Slatini vidi dok. br. 103).

će se intervencija najprije osjetiti iz Našica (tankete) i D. Miholjca.

3. — Budući da je most kod Čađavice jedini solidan prelaz za neprijateljsku motorizaciju, on se mora temeljito porušiti, kao uslov za uspješno dovršenje borbe u Slatini. Predvidjeti zato dovoljnu količinu eksploziva. Ostali mostovi na Dravskom kanalu su na brzu ruku opravljeni i mogu se srušiti bez eksploziva. Prije rušenja, a nakon likvidacije posade, zbog širine kanala, treba prebaciti snage sa istočne strane na zapadnu.

4. — Napad na Slatinu početi istovremeno na slijedeći način: *Koncentričnom* artiljerijskom i minobacačkom vatrom omogućiti pješadiji da otjera neprijatelja sa položaja Brezić (k. 253) koji dominira nad Slatinom.

Princip: Ne štediti municiju, ali strogo štediti vatru, treba da dođe do izražaja.

5. — Probijanje uže odbrane grada — bunkeri na ulazima u grad — izvesti uz pomoć tenkova, koji se poslije likvidacije Čađavice smjesta upućuju cestom Čađavica—Medinci—Slatina prema Slatini.

6. — Kod zapovješću određenog mjesta čeka ih komandant čija jedinica ima zadatak glavnog prodora u grad (sa sjeveroistočne strane grada, kraj željez, stanice) i tek tada započinje prava bitka za grad.

7. — Neprijatelj se služio svojim posljednjim iskustvom odbrane Slatine i zato je položio najveću pažnju na prilaze gradu cestama: Ćeralije—Slatina, Sladojevci—Slatina i Bukovica—Slatina. Osobito je pri tom računao s nepodesnom ravnicom za napad od Medinaca, a uopće nije računao na tenkove.

To treba koristiti pri određivanju glavnog pravca prodora.

8. — Budući da neprijatelj ima 2 protutenkovska topa, koje je do sad držao za odbranu tih jedinica ka centru grada iz centralne zgrade, a budući da će se naši tenkovi manifestovati kod Čađavice može se pretpostaviti da će sa protutenkovskim topovima zatvoriti ceste od Medinaca i Bukovice. Zato se treba služiti iskustvom iz Pakraca[6] i tu eventualnost izbjeći.

---

[6] Neprijateljski garnizon u Pakracu uništile su jedinice 6. korpusa 13. septembra (vidi dok. br. 40, 41 i 71).

9. — Precizirati zadatke tenkistima i upadnim kolonama (primjer Pakrac).

10. — Osigurati solidnu i stalnu telefonsku vezu i oficire za vezu između artiljerije i prednjih dijelova napadnih kolona radi intervencije artiljerije na otpornim neprijateljskim točkama za vrijeme borbi u gradu.

11. — Jedino odlučan i najhitniji juriš pješadije na prethodno tučenu točku može da realizira materijalno i moralno dejstvo artiljerije. (To je osobito iskustvo iz prve borbe za Slatinu, gdje je artiljerija tukla neorganizirano, bila lišena teških bacača i mitraljeza za istjerivanje neprijatelja iz rovova i saobraćajnica u koje se sklanjao dok su bunkeri bili tučeni, a pješadija je oklijevala u odlučnom jurišu).

12. — Posljednji pokušaj očuvanja žive snage leži u napred određenim pravcima izvlačenja. Bivša ustaška 15. bojna uništena je zapravo baš u napuštanju iz grada.

Lešine (250) koje je neprijatelj našao nakon prve borbe za Slatinu (5. IV) na ravnici iza željezničke stanice prema Medincima, dovele su nove branioce Slatine do zaključka da se je trebalo i da se treba povlačiti kanalima prema ravnici i osobito usjeklinama i šumom prema Breziću i Stublovcu za Čačince. Zato je potrebno posebno na to obratiti pažnju. Ovaj štab će dijelom svoje rezerve pojačati kontrolu Stublovca i potoka oko njega.

13. — Gonjenjem vatrom i pokretom privesti borbu kraju. Tenkove također upotrebiti za gonjenje. Prošli put su se sitni dijelovi neprijatelja izvukli samo zato što se nije gonilo neprijatelja do uništenja. (Vidi general-major Škorpik „Gonjenje").

II. ZASJEDE:

1. — Posjedati liniju zasjeda „grupno" tj. na vjerojatnim pravcima neprijateljskog napada. Pred položajima organizirati izviđače sa signalnim pištoljima i ugovorenim znacima. Početne rezerve nikako ne zapostaviti.

2. — Eventualni neprijateljski proboji ka Slatini ne mogu biti razlog napuštanja grada od naše strane, nego će se intervencijom tenkova paralizirati neprijatelj iz vana. Ovo nikako ne daje pravo zasjedama na smanjivanje upornosti i elastičnosti.

III. RAZNO:

1. — Ishrana jedinica za vrijeme borbe mora biti bezuvjetno redovita. Zato će štabovi pravovremeno dati po-

trebno naređenje i direktive organima odgovornim za ishranu vojske. Gladna vojska za pola je manje uporna. Disciplina opada na minimum.

Ovo će se posebno kontrolirati.

2. — Nakon likvidacije uporišta, vojska se izvlači iz grada na zapovješću predviđene položaje, da se spriječi svaki nered i da se ne ometa rad organa OZN-e.

U gradu ostaje samo odjeljenje za evakuaciju ratnog vojnog materijala. Svaka druga evakuacija zabranjena je do posebnog odobrenja od strane ovog štaba.

3. — Civilima i raznim vojnim i civilnim organima iz područja i okruga zabranit će te jedinice oko grada ulaz u grad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Po naređenju komandanta
šef Operativnog otsjeka, major:
(M.P.) **Milan Bradač**

Dostavljeno:

na uvid:
Glavnom Štabu NOV i POH
na korištenje: Štabu XII i XL divizije.

BR. 90

ZAPOVIJEST ŠTABA 13. DIVIZIJE NOVJ OD 23. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA ZLOBIN[1]

ZAPOVIJEST

ŠTABA 13. DIVIZIJE XI KORPUSA NOVJ
ZA DAN 23. SEPTEMBRA 1944.

(Sekcija Sušak 1:100.000, jugosl. izrada)

Neprijateljsko uporište Zlobin duboko se je uvuklo u naš oslobođeni teritorij i ozbiljno brani svaki put vezan za pokret prema moru. Ovo neprijateljsko uporište služi neprijatelju kao sigurno sklonište za njegove komore i magazine onih jedinica

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 19—1/1, k. 913.

koje se nalaze na domaku mora, a u sastavu su bataljona, koji se sa središtem nalazi u Zlobinu. Uporište Zlobin drži neprijateljska posada ukupne jačine do 250 ljudi, od koje veliki broj otpada na komordžije, konjovodce i pomoćne radove, te se iz prednjega može zaključiti da se za borbu sposobnih boraca nalazi u njemu 150 vojnika sastavljenih iz 9. satnija, dijelovi 11. i 12. satnije.[2] Naoružani sa 3 teška bacača, 3 teška mitraljeza, od 10—15 puškomitraljeza, nekoliko malih bacača, ostalo puške i šmajseri. Topova nema, niti isti iz kog drugog uporišta mogu braniti ovo mjesto sa artiljerijskom vatrom. Moral kod ovih jedinica je vrlo slab i mnogo vojnika izjavljuje da se neće boriti, ima ih čak koji žele pobjeći na našu stranu. Vatra takvih bacača, koja treba da bude pod pritiskom Nijemaca i otvorena, neće biti efikasna — ubitačna, već će se rasturati i činiti samo larmu. Ovo uporište utvrđeno je sa jednim sistemom bunkera na svim višim tačkama i mjestima koji brane prilaz. Bunkeri su dosta rijetki i loše građeni, većina tih bunkera je pokrivena samo sa daskama, ovo uporište ograđeno je sa žicom a samo na nekim mjestima su postavljene nagazne mine, što se vidi iz priložene skice.

Napominjemo da je oficir iz Zlobina tražio vezu i suradnju sa nama, sa voljom da se ne bori, ali je još uvijek ipak kolebljiv (ovo samo radi toga da se zna na kojoj je visini moral).

Likvidaciji ovog uporišta mora se pristupiti sa svom ozbiljnošću i najvećom upornošću, jer Zlobin je ključ Primorja i po likvidaciji istoga otvorena su nam vrata za na more.[3]

Ostali garnizoni:

Plase: oko 70 vojnika
Hreljin: 100 vojnika
Križišće: 100 vojnika
Crikvenica: oko 400 vojnika
Kraljevica: oko 250 vojnika
Draga: oko 120 legionara
Sv. Kuzman: oko 20 ustaša i 30 legionara
Sušak: Sa svom okolicom oko 250 vojnika.

Gore navedena vojska sastavljena je iz svih mogućih narodnosti i rodova vojske i to: legije, ustaša, mornara domobranskih, njemačkih, zemaljske policije, žandara itd. Moral i bor-

[2] U drugoj polovini avgusta na prostoriju Zlobin — Hreljin došao je 3. bataljon 846. puka 392. legionarske divizije radi smjene dijelova njemačke 188. brdske lovačke divizije, koji su povučeni u Italiji (Arhiv V.I.I., reg. br. 41/3, k. 74).

[3] O toku i rezultatima napada vidi tom V, knj. 34, izvještaj Štaba 13. divizije Štabu 11. korpusa NOVJ od 7. oktobra 1944.

beni duh kod istih je vrlo slab i u raspadanju, ali oni su još uvijek kadri poduzeti pod pritiskom podoficira Nijemaca izvjesnu akciju, koja će se razbiti ako naše jedinice imalo budu otporne i zadaju žestok udar. Da je ovo tačno pokazalo se je u prošloj akciji na Grobniku,[4] da je neprijatelj bio tri puta odbijen iako je imao namjeru da pruži pomoć na Grobničkom polju.

Ovoj akciji se još mora prići sa svom ozbiljnošću iz razloga što uspjeh ove akcije će biti krunisan plodom tek u slijedećim akcijama i stvoriti preduvjete za naš budući uspješan rad. Pored toga u ovom uporištu se nalazi znatna količina hrane i ratnog materijala koji je sada nama neophodno potreban. Za izvršenje prednjega.

NAREĐUJEMO:

III brigada: Napasti će neprijatelja u njegovom uporištu Zlobinu i likvidirati ga i to na slijedeći način: Napad izvršiti sa jednim bataljonom sa istočne strane nailazeći od Njiva — k. 690 prema centru Zlobina. Sa drugim bataljonom napasti će neprijatelja sa zapadne strane od Gorice (k. 812), pa prema crkvi Zlobin, a sa izvjesnim dijelom trećeg bataljona od sjevera prema centru mjesta. Ova brigada zadržati će izvjesnu rezervu. U sastav ove brigade pridaju se dva teška bacača iz II brigade, koja koristi po mogućstvu grupno za uništavanje pojedinih otpornih tačaka — kota. Predvidjeti neki bacač sa osmatračnicom koji će osmatrati mjesto odakle djeluju neprijateljski bacači i odmah izvršiti kontrabatiranje toga terena. Za tu svrhu se na momente može upotrebiti i grupa bacača.

II brigada: Bez dva bataljona sadejstvovati će u ovoj operaciji sa zadatkom i to: Da sa jednim bataljonom postavi zasjedu i ogarantuje izvođenje operacije u Zlobinu za duže vrijeme. Pod štab ove brigade potpadaju dva bataljona I odreda, a u kome štabu će se nalaziti neko od članova štaba iz Grupe odreda. Linija koju ima zaposjesti II brigada je slijedeća: k. 691 sjeverno od Plasa do k. 541. Jedan bataljon I odreda

[4] Jedinice 13. divizije napale su aerodrom na Grobničkom polju 15. septembra 1944 (vidi dok. br. 97).

nalaziti će se na liniji Lipove—Kurilovac—Zebar, s time, da ovaj bataljon bude više kao rezerva i prikupljen, a drži samo pojedine otporne dominantne tačke i kontroliše teren pred sobom, gdje se neprijatelj pojavi da ga može tući. 2. bataljon I odreda ima se postaviti na liniju Kozak—k. 638 južno ispred Martina. Sve manje patrole može isturiti čak na Borbin iznad Kričine. Ovaj odred ima da ogarantuje sigurnost i nikako da ne dozvoli neprijatelju da prodre bilo iz Bribira, Grižana ili Dola Velikog, kao i od Melnice. II brigada upotrebiti će teški bacač za tučenje neprijatelja u Plasama — Križišću, eventualno u Zlobinu i Hreljinu, pored ciljeva koji se pojave na terenu. Odmah pristupiti miniranju pruge između Plasa i Zlobina, ceste Plase—Zlobin i ostali svi putevi kuda postoji vjerojatnoća da bi neprijatelj mogao naići. Prugu je najpoželjnije uništiti skidanjem štosova, ili razbijanjem šinja sa dinamitom. Ne smije se nikako dozvoliti da blindirani vlak dođe do Zlobina. Nagazne mine se mogu upotrebiti samo iza prve krivine gdje je već prethodno štos skinut — uništen. Jedan bataljon II brig. biti će u div. rezervi kod kote 871 nešto sjevernije.

Grupa odreda:

Bez I odreda koji je pridodat II brigadi će sa dva bataljona II odreda zatvoriti i osigurati pravac i to: Sa jednim bataljonom južno od kote 756 (Meč) Ljubibelj (k. 705) s time da zatvori obadva puta koji idu od Ravničice i Meja-Gaja prema sjeveru, a sa jednim bataljonom liniju Koritnjak—Trebestin s time, da zatvori klisuru na cesti sjeverno od pruge 500 metara, a sa jednim dijelom — četom zatvori put koji ide od Ponikava prema Stipanju. Ovaj odred ima zadatak da postavi nagazne mine na željezničku prugu Sušak—Plase na više mjesta, baci štosove pod škarpu ili dinamitom razbije tračnice. U ovu svrhu će upotrebiti inžinjersku četu koja će se dodijeliti, ali prednje činiti i bez obzira na minersku četu. Minirati i cestu koja vodi od Krasice prema Gornjem Jelenju.

Artiljerijski divizion: Za ovu akciju upotrebiti će se dva brdska topa 75 mm, model 28, 1 poljski top 75 mm talijanski i pod komandu Artiljerijskog diviziona pridaju se tri protukolska topa kal. 47 mm. Artiljerijski divizion plasirati će se sa 4 topa, od kojih su 2 protukolca, nešto južno od kote 968—Brdo, a dva topa od kojih je jedan protukolac sjeverno od kote 690 na putu koji dolazi sa Zvirjaka i utiče u put koji ide iz Liča za Zlobin. Artiljerijski divizion ima zadatak, da sa svojom artiljerijskom vatrom uništi neprijateljske bunkere ili da ih bar ućutka, da pomogne pokret i dejstvo pješadije, da tuče neprijatelja u samom uporištu i vrši kontrabatiranje njegovih teških oruđa.

43. divizija: Po svome pristanku želi da učestvuje, tj. da pomogne našu akciju na Zlobin; sa izvjesnim svojim jedinicama će u tu svrhu zatvoriti pravac prema Kikovici—Kamenjaku, s time što će posjesti liniju Selišča (k. 285)—Cerniški vrh (kota 410)—Čudnić (kota 387)—Jelenje i fingirati će napad na neprijatelja u Sušaku i Rijeci.

Veza: će se održavati putem telefonskog i radio-saobraćaja, u nedostatku ovoga kuririma i ugovorenim znacima, a organizovati će se i sprovesti po priloženoj zapovijesti za vezu.
Ista se mora ogarantovati svim sredstvima, mogućnostima i autoritetom štabova. Za nepravilno funkcionisanje veze odgovorni su direktno štabovi.

Sanitet: Hirurška ekipa i divizijsko previjalište biti će smješteni u Gornjem Benkovcu. Referent saniteta postarati će se za dovoljan broj kola i brži prevoz ranjenika u bolnicu. Povesti računa da se ne dogodi slučaj iz prošli puta, da nam ranjenik nekoliko sati bude vučen do previjališta, tj. nosioci nisu ekspeditivni i iz pozadine se nerado vraćaju u prve borbene redove. Rezervno sanitetsko previjalište bilo bi nam na Vratima. Korpus će nam vjerojatno staviti jedan kamion, za hitan prevoz ranjenika od Vrata do bolnice, koga ne upotrebiti za nikakvu drugu svrhu.

Evakuacija: Sve zarobljenike i plijen evakuisati prema Lokvama i dalje za Delnice. Za siguran transport zarobljenika zadužiti jednoga člana III brigade, a za transport plijena intendanta III brigade, koji će plijen predati intendantu Divizije.

Intendantura: Nalaziti će se u Delnicama, a jedan član intendanture biti će sa Štabom Divizije. Snabdijevanje će se vršiti redovnim putem; za dan akcije izdati najmanje pola obroka više, a po mogućstvu cio. Za borce spremiti jedan suhi obrok.

Popuna municije: Referenti za naoružanje postarati će se da jedinice snabdiju sa redovnom i jednom rezervnom šaržom municije za njihova oružja i oruđa. Divizijska bojna komora nalaziti će se u Belom Selu.

Početak napada: Napad na uporišta početi će tačno dne 23.IX 1944. god. u 15 sati, do koga vremena moraju sve jedinice podići na polazne položaje, dok zasjede moraju biti na svojim mjestima već u 9 sati, a sa rušenjem pruge i puteva moraju otpočeti, naročito oni dalje, u 13 sati, a ovi bliže, koji bi akciju kompromitovali, pred sam početak napada. Artiljerija i teški bacači otpočeti će sa uništavanjem neprijateljskih uporišta u gore navedeno vrijeme.

Povlačenje: Naređenje za povlačenje izdati će Štab Divizije pismeno ili telefonski — radio-telegrafski, a u izuzetnom slučaju ugovorenim znakom ispaljivanjem 4 crvene rakete, koja se grupno mogu ponoviti po potrebi, od strane Štaba Divizije ako je prihvaćaju brigade i Grupa odreda i ponavljaju; povlačenja bez naređenja *ne smije biti.*

Znaci raspoznavanja: Znaci raspoznavanja za dan 23 = Ivan — dvadeset. Ugovoreni znak = dizanje puške u vis, adgovor = mahanje kapom. Za noć 23/24. = granata — Grobnik. Ugovoreni znak dva puta kuku, a odgovor = Milovan. Ugovoreni znaci za dan 24. = Petar — osam. Ugovoreni znak = mahanje kapom iznad glave, odgovor = izbacivanje puške u stranu.

Mjesto štabova: Štab Divizije nalaziti će se na Brdu. Štab III brigade istočno od Zlobina, na putu koji vodi za Zvirjak. Štab II brigade nalaziti će se sjeverno od Plasa kod kote 1616. Štab II odreda kod Krastena na putu. Mjesto Artiljerijskog diviziona na Brdu — kota 968.

Napomena: a) Sve jedinice će izvršiti blagovremeni pokret, a one u zasjedama posjesti svoje položaje i uspostaviti vezu nekoliko sati ranije od početka borbe.

b) II odred izbaciti će jednu manju jedinicu na Tuhobić (kota 1106) odakle vršiti osmatranje na sve strane i u koliko bi neprijatelj sa kakvim manjim dijelom prodro u pozadinu, angažovati tog neprijatelja u borbi sa sobom, kao i vršiti osiguranje desnog krila artiljerije.

c) Ogarantovati punu konspiraciju.

d) Zasjede moraju biti neprobojne, ali ne po krutosti fronta, već po elastičnosti borbe, dok zasjeda iznad ... sa mora primiti kraću borbu, jer ne raspolaže velikim terenom za manevar u koju svrhu .....[5] utvrditi, a ove iznad Plasa napraviti zaklone i pokriti ih.

e) Preduzeti mjere za zaštitu od avijacije.

f) Po završetku akcije ne smije ostati ni jedna mina na terenu i sve mine pokupiti.

g) Po zauzimanju neprijateljskog uporišta odmah organizovano srediti jedinice, sa izvjesnim dijelom odmah pristupiti miniranju bunkera i uništavanju nagaznih mina i žice.

a) Bataljon I odreda na lijevom krilu održavati će vezu putem telefona od Komande mjesta Crikvenica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Matić Đ.** (M.P.) Komandant, major: **Vlaisavljević**

Prilog: Zapovijest za vezu.

DOSTAVLJENO:

Na znanje Štabu XI korpusa.

NA IZVRŠENJE: ŠTABU III BRIGADE sa skicom, ŠTABU II BRIGADE, ŠTABU GRUPE ODREDA, ŠTABU ART. DIVIZIONA, REFERENTU SANITETA DIVIZIJE, REFERENTU ZA VEZU DIVIZIJE, INTENDANTURI DIVIZIJE

[5] Nečitko u originalu.

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA KARLOVAČKE BRIGADE OD 23. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 34. DIVIZIJE O NAPADU NA DOMOBRANE U DOMAGOVIĆU[1]

ŠTAB
KARLOVAČKE BRIGADE NOV I PO
JUGOSLAVIJE
Op. broj 5
Dne 23.IX 1944.

Predmet: Operativni izvještaj
od 3.IX 1944. god.

ŠTABU 34. DIVIZIJE NOVJ
Sekcija Samobor 1 : 100.000.

Položaj Domagović nalazi se na pruzi između Jaske i Draganića. Borbu je vodio naš Treći i Prvi bataljon, a bataljon Seljine brigade nalazio se na osiguranju kod Cvetkovića.

Jačina neprijatelja u Domagoviću bila je 60 vojnika Drugog posadnog zdruga. Odluka je bila likvidirati neprijateljsku posadu u Domagoviću, porušiti bunkere i stanicu, te prugu.

Zapovijest je bila izdana pismeno koju prilažemo.[2] Borba je otpočela u 23 časa, a završila u 23 i 30 časova istoga dana.

III bataljon, koji je imao zadatak da likvidira neprijateljsku posadu Domagović, imao je slijedeći raspored: sa južnog pravca napadao je sa jednom pješadijskom i mitraljeskom četom, jedan vod sa zapadnog pravca i jedan vod sa istočne strane. Protukolski top nalazio se na ivici sela Domagovića a također i teški bacači, dok je električni bacač nalazio se u streljačkom stroju sa četom koja je napadala sa južnog pravca. Kako su se snage privukle na blisko odstojanje i otpočele sa napadom električni bacač bacio je tri mine koje su imale dosta dobre pogotke. Teški bacači i protukolski top također su otvorili vatru na bunkere i željezničku stanicu. Neprijatelj je odgovorio sa slabijom vatrom i ne mnogo; pošto se je osjetila slabija neprijateljska vatra izvršen je juriš preko žice, nešto je posada likvidirana, ali s time da je neprijatelj uspio pobjeći. Jedan vod Trećeg bataljona imao

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 50—1/3, k. 1229.

[2] Zapovijest za napad na Domagović nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 60/1, k. 1229.

je zadatak da zatvori pravac sa sjeverne strane, tako da neprijatelj ne može pobjeći; isti vod nije mogao izvršiti zadatak od naše vatre.

I bataljon kako je dobio zadatak da napadne bunker lijevo od željezničke stanice Domagović na udaljenju od 500 metara, isti bataljon uputio je jedan vod da likvidira bunker što je isti i učinio. Vod je došao blizu bunkera gdje je bilo 15 domobrana, otvorio vatru na iste, zatim pozvao na predaju što su domobrani učinili s tim da ih je pola pobjeglo.[3]

Po završenoj likvidaciji željezničke stanice Domagović i bunkera prišlo se je rušenju pruge i bunkera.

Zarobljeno je 13 domobrana i 1 satnik, zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza Brno, 35 pušaka, 10.000 metaka, 30 bombi, nešto ćebadi i šinjela. Uništeno je 6 bunkera, 1 most od 10 metara i pruga porušena na 38 duplih mjesta.

Gubitci neprijatelja nepoznati.

Vlastitih gubitaka nije bilo.

Utrošeno je: 250 metaka za engleski puškomitraljez
100 metaka za talijanski mitraljez
80 za bredu
5 mina za električni bacač
7 mina za teški bacač
3 granate od protukolskog topa.

Napad je dobro pripremljen, samo vod koji je trebao preći prugu nije uspio, te je neprijatelj iskoristio i pobjegao . . .

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	Op. oficir:	Komandant:
P.[4] Erdeljac	**Ivković**	**Balaš[5]**

[3] Vidi dok. br. 121.
[4] Petar
[5] Boris

BR. 92

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. KORPUSA OD 24. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
XI KORPUSA NOV
– JUGOSLAVIJE –
Br. 571/24. IX 1944.

Dostavlja se opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec august 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

I. OPERATIVNA SITUACIJA:

Na teritoriji Korpusa u toku ovog mjeseca nije bilo bitnih promjena. Neprijateljske snage uglavnom su iste. Raspoređene su u uporištima uzduž komunikacija kojima neprijatelj vrši saobraćaj i u većim gradovima. Van komunikacija drži pojedina uporišta samo utoliko koliko mu je potrebno za dublje obezbjeđenje saobraćaja. Neprijatelj se držao u Istri i Gorskom kotaru uglavnom defanzivno, a ofanzivne akcije je vršio samo u cilju zaštite saobraćaja na komunikacijama. Ofanzivno je neprijatelj nastupao u Lici te uspio u posljednjoj ofanzivi da pređe skoro cijelu Liku.[2] Neprijateljske snage se brojčano nisu izmijenile osim u Istri gdje je neprijatelj počeo dovlačiti pojačanja na sektor Trst—Rijeka u cilju bolje zaštite komunikacija i na sektoru zapadne obale Istre, gdje je uspostavio neke nove garnizone. U Primorju je primijećeno izvlačenje Jäger-bataljona[3] sa sektora Krasica—Hreljin u pravcu Trsta. Na njegovo mjesto došle su ustaške i legionarske jedinice.[4] Od 22. o.mj. primijećeno je izvlačenje dijelova 392. divizije sa sektora Senj—Kapela u pravcu sjevera. Neprijatelj je napustio i garnizon u Drežnici. Ovo izvlačenje snaga prema sjeveru štite jače demonstracije u pravcu Vrbovskog i Lukov Dola.

Neprijateljska avijacija se vrlo rijetko pojavljuje i to samo pojedini izviđački avioni. Savezn̈ička avijacija je vrlo aktivna

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 19—1/4, k. 569.

[2] Vidi tom V, knj. 31 dok. br. 71.

[3] i [4] Iz Primorja su se tada povukli dijelovi njemačke 188. brdske lovačke divizije (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 69).

i to naročito na Primorju i uz obalu Istre, gdje neprijatelju nanosi teške gubitke u rušenju industrijskih postrojenja i plovnih jedinica i magacina. Zbog aktivnosti savezničke avijacije onemogućen je saobraćaj neprijatelja uzduž morske obale i na komunikaciji Knin—Bihać. Na komunikaciji Senj—Otočac—Ogulin neprijatelj po danu vrši manji saobraćaj.

Zbog aktivnosti savezničke avijacije po danu, promet se uglavnom obavlja noću. Naše jedinice neprijateljski saobraćaj stalno ometaju i sprečavaju rušenjem komunikacija, miniranjem cesta i napadom na neprijateljsku kolonu.

Neprijatelj je vršio manje ispade koji su imali u Istri cilj dublje obezbjeđenje komunikacije i pljačke, u Primorju cilj je bio čisto pljačka, a u Gorskom kotaru vršio je nekoliko ispada prema Vrbovskom i Bosiljevu u cilju obezbjeđenja komunikacije Brinje—Ogulin—Karlovac.[5] U Lici neprijatelj je poduzeo ofanzivu jačim snagama u cilju onesposobljenja Aerobaze i rastrojavanja naših jedinica. Neprijatelj je napadao sa svih strana, ovladao ovim komunikacijama. Sjeverni dio Like, sektor Ličko Petrovo Selo—Plitvički Leskovac, pojačan je sa dvije brigade VIII divizije.[6] Nakon žestokih borbi i teških gubitaka po neprijatelja, neprijatelj je odbačen u polazne baze i uspostavljeno staro stanje.

Zbog pojačanja neprijateljskih snaga, u Istri postojala je opasnost za angažovanje glavnina naših snaga na tom terenu. U vezi sa ovim i zbog mogućnosti još veće koncentracije neprijateljskih snaga, pristupili smo izvlačenju glavnina snaga na prostoriju sjeveroistočno od linije Trst—Rijeka.[7]

U cilju pojačanja aktivnosti na komunikaciji Senj—Ogulin prebacili smo I brigadu[8] na sektor Kapela—Brinje i I odred da bi se ujedno i olakšao teret snagama u Lici.

II. ORGANIZACIJA ŠTABOVA JEDINICA SA NJIHOVOM OCJENOM:

XI korpus sastoji se iz: Štaba Korpusa i jedinica pri Štabu
13. divizije,
35. divizije,
43. divizije i
Inžinjerijskog bataljona Korpusa.

Štab Korpusa je kompletan. Izvršene su slijedeće promjene: potpukovnik Perhavec Stanko je po naređenju GŠH[9] premje-

[5] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 69.
[6] Na području Like nalazila se u avgustu 1944. samo jedna (Druga) brigada 8. divizije (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 48, 78 i 94).
[7] Vidi dok. br. 77 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/10.
[8] Riječ je o 1. brigadi 13. divizije (vidi dok. br. 7).
[9] Glavni štab Hrvatske.

šten u GŠH, a za načelnika Štaba postavljen je potpukovnik Vojvodić Dimitrije, do sada načelnik Štaba 13. divizije.

Odsjeci:

Operativni odsjek: dosadanji šef Odsjeka major Vlaisavljević Dušan određen je za komandanta 13. divizije. Na njegovo mjesto još nije nitko postavljen. Na službu u Operativni odsjek povučen je poručnik Hodanić Vjekoslav, do sada informativni oficir 13. divizije. Tako da sada ima u Operativnom odsjeku dva oficira. Mjesto šefa Operativnog odsjeka ostalo je još upražnjeno.

Obavještajni odsjek:

Taj odsjek je u reorganizaciji. Političkoobavještajna služba izdvaja se iz toga odsjeka i stavlja u nadležnost OZN-e. Vojnoobavještajnom službom u Korpusu rukovodi major Bogunović Dušan. Na službu u taj odsjek dodijeljen je još kapetan Bujan Filip, do sada komandant diviziona 13. divizije, koji na ranijoj dužnosti nije zadovoljio. Vojnoobavještajna služba na teritoriji Korpusa ne zadovoljava iz slijedećih razloga: nedovoljan broj kadra za vojnoobavještajnu službu, nedovoljna sredstva za vezu, slaba organizacija u operativnim jedinicama i nedovoljno obavještavanje i korišćenje podataka sa susjednih teritorija. Preduzete su mjere da se ova služba stavi na pravo mjesto i pomogne. U Vojnoobavještajnom odsjeku rade sada 2 oficira.

Odsjek za vezu:

U organizaciji Odsjeka za vezu nastupile su slijedeće promjene. Sekcija za pozadinsku vezu izdvojena je iz Odsjeka za vezu i pridodata Saobraćajnom odsjeku Korpusne vojne oblasti. Personalnih izmjena nije bilo. Još dalje se održava čvrsta veza između operativne mreže i pozadinske mreže, što je naročito važno za vrijeme operacija kada pozadinske mreže poprimaju čisto operativni karakter.

Radio-mreža Korpusa postaje sve gušća. U toku ovog mjeseca dobivene su 3 radio-stanice na ručni pogon. Formirani su novi radio-centri u štabovima brigada. No i pored svega toga još uvijek radio-mreža nije dovoljna. Potrebno je formirati kod svake brigade radio-centar, a svakom bataljonu dodijeliti slabije radio-stanice.

Radio-služba u Korpusu dobija sve veći značaj i postaje vrlo važna činjenica u komandovanju sa jedinicama koje su razdvojene komunikacijama koje neprijatelj kontroliše i u velikoj mjeri zamjenjuje službu kurira, koji zbog teškog prelaza i neprijateljskih zasjeda često stradaju te na taj način pada po-

šta neprijatlju u ruke. Još telefonska veza nije postavljena kako treba. Potrebna je pomoć Odsjeku i jača kontrola rada.

Šifrantski odsjek:

Pojačan je još sa jednim drugom tako da sada ima šef, 3 drugarice i 2 druga. Odsjek se snalazi i dobro radi.

Personalni odsjek:

Nije bilo promjena. Potrebna je pomoć u ljudstvu za rad, jer u Odsjeku postoji samo šef.

Intendantura:

U toku ovoga mjeseca nije bilo promjena.

Odsjek za naoružanje:

Rad ovoga odsjeka u nekim jedinicama nije zadovoljio, pa se pristupilo organizaciji i popuni odgovornih drugova. Povećati će se i odsjek za naoružanje pri ovom korpusu tako da će brojiti 3 člana i moći će zadovoljiti u radu. Rad ovog odsjeka ne zadovoljava. Preduzete su mjere da se popravi.

Sanitetsko odjeljenje:

U Sanitetskom odjeljenju u ovom mjesecu organizovan je Epidemiološki i Apotekarski odsjek koji su već počeli sa radom. Drugih promjena nije bilo. Šef Epidemiološkog odsjeka je drug dr Emili, a Apotekarskog drug Boris Štiglić. U ranijim izvještajima naveli smo da bi bilo potrebno ovo odjeljenje popuniti još sa jednim članom, tako da bi načelnik odjeljenja mogao vršiti samo tu dužnost, a da ne bi imao dužnost i šefa sanitetskog odsjeka operativnog odjela ...

Vojni sud:

Bez promjena od prošlog mjeseca.

Referent veterine:

Bez promjene od prošlog mjeseca. U vidu je jedan drug koji bi došao za šefa ovoga odsjeka, jer sadanji šef odsjeka ne zadovoljava, pošto mu manjkaju organizatorske sposobnosti.

Jedinice pri Štabu:

Četa za vezu je kompletna i zadovoljava na dužnosti. U toku mjeseca augusta došlo je do promjene u komandi čete:

dosadanji politkomesar drug Margetić Čedomir nije zadovoljio na dužnosti pa je upućen u jedinicu na raspored. Za v.d. politkomesara postavljen je drug Nikola Šop, dosadanji politkomesar iste čete.

Prateća četa: bez promjene od prošlog mjeseca.

13. DIVIZIJA:

Sastoji se iz Štaba, 3 brigade, grupe odreda, artiljerijskog diviziona, pionirskog bataljona, čete za vezu, sanitetske čete, prihvatne bolnice, glazbe i prateće čete.

Štab Divizije: ima komandanta, komesara, načelnika štaba, operativnog oficira, obavještajnog oficira, načelnika intendanture, referenta saniteta, referenta za vezu i referenta veterine. U sastavu Štaba u toku ovog mjeseca nastupile su znatne promjene i to: komandant divizije pukovnik Antić[10] premješten je za komandanta divizije OZN-e,[11] a na njegovo mjesto postavljen je major Vlaisavljević Dušan, do sada šef Operativnog odsjeka Korpusa. Načelnik Štaba Divizije potpukovnik Vojvodić[12] postavljen je za načelnika Štaba XI korpusa, a na njegovo mjesto postavljen je major Lončarić Jovo, do sada operativni oficir Divizije. Za operativnog oficira Divizije postavljen je bivši generalštabni pukovnik Petar Tomac, koji je skoro došao iz neoslobođene teritorije na našu stranu. U Štabu nedostaje informativni oficir. Njegovu dužnost privremeno vrši referent za vezu.

Štab u starom sastavu bio je dobar no u posljednjoj akciji na Drežnicu[13] učinio je propust. Potcijenio je moral i stanje kod neprijatelja, što je imalo za posljedicu da se na pripreme i raspored jedinica za napad nije obratila potrebna pažnja, tako da upornost jedinica za konačnu likvidaciju uporišta nije bila dovoljna.

Novi štab po svom sastavu ima uslova da bude dobar, ali to još nije zbog kratkoće vremena pokazao.

I *brigada:* sastoji se iz Štaba, 4 bataljona, prateće čete, čete za vezu, minerski vod, izviđački vod, sanitetski vod, udarna grupa.

U Štabu ima komandant, komesar, pomoćnik komesara, obavještajni oficir, informativni oficir, intendant i referent veterine.

---

[10] Vicko

[11] Divizija Narodne odbrane formirana je krajem jula 1944 (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 104).

[12] Dimitrije

[13] Riječ je o napadu koji je izvela 13. divizija 14. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 36 i 69).

štabu nedostaje operativni oficir. Promjene u Štabu: operativni oficir potporučnik Zvonko Kružić premješten je za obavještajnog oficira III brigade. Na mjesto operat. oficira postavljen je za načelnika Štaba Brigade poručnik Platiša Nikola.

...

II *brigada:* sastoji se iz Štaba, 4 bataljona, prateće čete, čete za vezu, minerskog voda, izviđačkog voda, sanitetskog voda i udarne grupe.

U Štabu ima komandant, komesar, pomoćnik komesara, obav. oficir, intendant, referent saniteta. Nedostaje informativni oficir i načelnik štaba. Dosadanji informativni oficir poručnik Franjo Jakošević ranjen je 4.VIII o.g. te se od tada nalazi u bolnici. Zamjenjuje ga u dužnosti obavještajni oficir.

...

III *brigada:* ima Štab, 3 bataljona, prateću četu, četu za vezu, minerski vod, izviđački vod, sanitetski vod.

U Štabu ima komandant, komesar, pomoćnik komesara, obav. oficir, intendant, referent saniteta. U Štabu nedostaje informativni oficir. Dosadanji operat. oficir drug Mićan Zrnić postavljen je za načelnika Štaba.

Ovo je mlad štab i u ovom kratkom vremenu još nije dovoljno isproban. Prema svome sastavu i dosadanjem radu izgleda da će Štab uz pomoć Štaba Divizije potpuno odgovoriti.

U toj brigadi ima i dopunska četa u kojoj se vježbaju novomobilisani borci, koji će kasnije formirati 4. bataljon u Brigadi.

Grupa odreda sastoji se iz štaba I i II odreda. U Štabu ima: komandant, komesar, obavještajni oficir, intendant i referent saniteta. U Štabu nedostaje načelnik štaba i informativni oficir. Štab je mlad i nepotpun. Do sada je u radu zadovoljio.

I *odred:* ima komandanta, komesara, zamjenika komesara, obavještajnog oficira, operativnog oficira, referenta saniteta i intendanta. U posljednjim akcijama ova jedinica je pokazala vrlo dobre rezultate. Štab je nov, ali ima izgleda da će zadovoljiti.

II *odred:* ima komandanta, komesara, zamjenika komesara, operativnog oficira, obavještajnog oficira, ref. saniteta i intendanta. Dosadanji komandant Odreda kapetan Kombol Stanko postavljen je za komandanta III brigade, a za komandanta Odreda postavljen je poručnik Milanović Dušan.

Artiljerijski divizion: sastoji se iz Štaba i 3 baterije. I baterija od 2 brdska topa 75 mm model 28, II baterija od 2 brdska topa 75 mm model 28 i 3. baterija haubička — 2 topa 105 mm model 18/30.

U Štabu ima: komandant, komesar, pomoćnik komesara, obavještajni oficir, operat. oficir, ref. saniteta, ref. veterine i intendant. Promjene u Štabu bile su slijedeće: za komandanta Diviziona postavljen je poručnik Bursać Đuro, a dosadanji komandant kapetan Bujan Filip premješten je na službu u Štab Korpusa u Informativni odsjek.

Obzirom da je izvršena promjena komandanata izgleda da će Štab u potpunosti zadovoljiti.

Odnos u štabovima kao i odnos viših prema nižim štabovima i obratno je pravilan. Odnos rukovodioca prema borcima je dobar i stalno se popravlja. Pitanje odnosa prema Istranima povoljno je riješeno.

Sa Štabom Divizije održani su sastanci. Sastanci su održani također po svima specijalnim jedinicama.

35 DIVIZIJA:

Sastoji se iz Štaba, 3 brigade, artiljerijskog diviziona, čete za vezu, izviđačke čete, sanitetske čete i prihvatne bolnice.

U Štabu ima: komandant, komesar, načelnik štaba, obavještajni oficir, informativni oficir, operativni oficir, načelnik intendanture, referent veterine, referent saniteta i referent za vezu. Promjene u Štabu: dosadanji operativni oficir drug kapetan Šime Morović premješten je za načelnika Štaba 43. divizije, a na njegovo mjesto došao je drug poručnik Rašeta Petar, do sada komandant Ličkog partizanskog odreda.

U posljednjoj neprijateljskoj ofanzivi na Liku jedinice ove divizije bile su stalno u frontalnoj borbi, pa se je od strane ovoga štaba naredilo Štabu Divizije, da se izbjegava frontalna borba kako bi se sačuvalo ljudstvo od većih gubitaka.

Štab 35. divizije je kompletan. U svom sastavu kao vojno rukovodstvo zadovoljava. Štab je vojnički dosta jak i dobro se snađe u teškim momentima...

I *brigada:* ima komandanta, komesara, zamjenika komandanta, načelnika štaba, obavještajnog oficira, informativnog oficira, intendanta i referenta saniteta. Za informativnog oficira postavljen je drug poručnik Jovan Ivančević, dosadanji zamjenik komandanta bataljona.

II *brigada:* ima komandanta, komesara, zamjenika komandanta, pomoćnika komesara, obavještajnog oficira, informativnog oficira, intendanta i referenta saniteta. Promjene u toku mjeseca augusta: za informativnog oficira postavljen je drug poručnik Ćuić Dušan, do sada oficir pri Štabu I brigade. Nedostaje načelnik štaba.

III *brigada:* ima komandanta, komesara, zamjenika komandanta, pomoćnika komesara, načelnika štaba, intendanta i referenta saniteta. Za informativnog oficira postavljen je drug poručnik Đurić Bude, do sada zamjenik komandanta bataljona.

Štabovi brigada u svome sastavu uz manje nedostatke koji nisu neotklonjivi, te uz pomoć Štaba Divizije zadovoljiti će.

Lički partizanski odred je rasformiran i s njegovim ljudstvom popunjene su brigade.

43 DIVIZIJA:[14]

Sastoji se iz I, II, i III brigade, grupe odreda, a grupa odreda od I, II, i III odreda. Štab Divizije ima: komandanta, komesara, načelnika štaba, operativnog oficira, obavještajnog oficira, informativnog oficira, referenta saniteta i intendanta.

Operativni štab za Istru sa svojim jedinicama reorganiziran je u Diviziju i formirane su 3 brigade, a dva odreda reorganizirana su u tri. Svaki odred sastavljen je od jednog bataljona jačine 150 vojnika.

Sastav Štaba je dobar i može da zadovolji s obzirom na prilike i teren u Istri. Komandant Divizije[15] zdravstveno slab, ali je poletan i energičan u radu.

Štab I brigade „Vladimir Gortan": ima komandanta, komesara, pomoćnika komesara, načelnika štaba, referenta saniteta, obavještajnog oficira i intendanta. Nedostaje informativni oficir.

Ovaj štab kao cjelina dobar je i zadovoljava. Mala pomoć od strane višeg štaba dovoljna je i štab se brzo snađe.

Štab II brigade: ima komandanta, komesara, pomoćnika komesara, zamjenika komandanta, obavještajnog oficira, referenta saniteta i intendanta. Štab je mlad, ima volje i odlučnosti u radu i posjeduje samoinicijative. Potrebna je opća pomoć osobito u komandovanju čitavom brigadom. Nedostaje načelnik štaba.

III *brigada:* formirana je 29.VIII o.g. Brigada ima 3 bataljona. Štab ima komandanta, kapetana Miloša Ivoševića, za politkomesara postavljen je drug Vlade Vozila, za pomoćnika komesara postavljen je Jardas Dušan, za načelnika štaba Klobas Milan. Pri Štabu ima četa za vezu, izviđački vod i vod minera. Brigada je formirana od ljudstva koje je mobilisano na terenu Istre.

Štab je nov i momentalno ne može se pravi sud dati. Nadamo se da će zadovoljiti. Komandant Brigade koga od ranije

[14] O njenom formiranju vidi dok. br. 77 u ovoj knjizi i tom V, knj. 29, dok. br. 77.

[15] Savo Vukelić

poznajemo u tom svojstvu na dužnosti u Istri s obzirom na teren ima izgleda da će zadovoljiti bolje nego u 13. i 35. diviziji.

Štab Grupe odreda: ima komandanta, komesara, zamjenika komandanta i zamjenika komesara. Komandant Grupe je drug major Trbović Gojko, do sada načelnik Operativnog štaba za Istru. Zamjenik komandanta je kapetan Ante Šimić, do sada šef Ekonomskog otsjeka Korpusne vojne oblasti. Nedostaje načelnik štaba.

Ovaj štab ima mogućnosti da zadovolji. Stari borci — rukovodioci i ujedno dovoljno poznaju teren i prilike, te se nadamo da će zadovoljiti.

Štab Grupe ima I, II i III odred.

I odred „Učka": ima komandanta, komesara, operativnog oficira. Ovaj štab još je nedovoljno isproban, jer je mlad.

II odred „Pulski": ima komandanta, komesara, operativnog oficira. Ima uslova da zadovolji. Mlad je i nedovoljno prokušan u radu, ali uz jaču podršku moći će zadovoljiti.

III Buzetsko-porečki odred novo je formiran.

Niži kadar je u cijeloj diviziji mlad, još sa nedovoljnom rutinom, ali dosta borben, te će uz podršku starijih rukovodilaca povoljno razviti se.

Brojno stanje i naoružanje dostavlja se u prilogu.[16]

Socijalno-nacionalni sastav dostavlja se u prilogu.[17]

NASTAVA U JEDINICAMA, ŠKOLAMA I KURSEVIMA

Nastava po jedinicama izvodi se redovito po ustaljenom planu. Kod svih jedinica ovoga korpusa vojnička obuka izvodi se svakog radnog dana prije podne. Međutim utrošeno vrijeme nije dalo baš naročitog rezultata.

Usljed prilika pod kojima žive i rade naše jedinice, nastavom neposredno rukuju štabovi batalona. Potrebno je veće razumijevanje u pogledu izvođenja nastave od strane štabova bataljona. Stručna sprema nižih rukovodilaca nije baš na visini, te je potrebna pomoć od viših rukovodilaca koja se i pruža. Nastava se redovito vrši po osnovnim jedinicama — četama. Izuzetak neizvođenja obuke jesu naročite prilike kada su jedinice angažovane u borbi ili drugim specijalnim zadatkom.

Plan rada izdat je od strane ovoga korpusa. Izrađen je raspored rada za 30 dana po kome se izvodi nastava u svim jedinicama. Pored iznijetog izrađen je uput po kome se izvodi obuka.

---

[16] i [17] Redakcija nije pronašla te priloge. Vidi priloge štabova 13, 35. i 43. divizije, dok. br. 56, 75 i 79.

Da bi niži komandni kadar dao željene rezultate u izvođenju obuke, svakog dana poslije podne održavaju se časovi na kojima se temeljito prođe gradivo za sutrašnji dan.

Nastava u kursevima ovoga korpusa izvodi se sistematski po ustaljenom planu, obraćajući naročitu pažnju na sve one nedostatke koji su zapaženi u trupi. 90% kursista sa uspjehom završi kurs, ali njihovo znanje ne dolazi do dovoljnog izražaja u trupi uslijed toga što još nemaju dovoljno pomoći svojih starješina.

U jedinicama za vrijeme izvođenja ofanzivne ili defanzivne borbe ne iskorišćava se zemljište i zakloni na istom onako kako bi to trebalo. Skrenuta je pažnja nižim štabovima u pogledu utvrđivanja položaja za odbranu, ali u praksi nisu još postignuti željeni rezultati.

U cilju prikrivenog kretanja zemljište se ne iskorišćava do maksimuma, tako da se često ovakvom nepažnjom otkriju razni pravci kretanja kao i mjesta zaposjednuta po našim jedinicama.

Prilikom izvođenja akcija rukovodioci nedovoljno poklanjaju pažnju određivanju rezerve kao i umješno iskorišćavanje iste kad treba doći do izražaja.

Pri izboru položaja za odbranu ne polaže se pažnja bokovima, tako da neprijatelj u pojedinim momentima uspije da zaobiđe naše jedinice i stvori iznenađenje kod istih.

Izviđanje neprijatelja ne izvodi se sistematski, ali se opaža da jedinice sve više poklanjaju pažnju izviđanju.

Veza telefonima, ordonansima i saveznicima održava se dosta dobro. Međutim kod manjih jedinica gdje se situacija stalno mijenja, veze se uglavnom sastoje od održača veze, što ne daje zadovoljavajuće rezultate usljed toga što se gubi u vremenu dok održači veze stignu na određeno mjesto.

Efikasnost vatre kod cjelokupnog naoružanja nije u srazmjeri sa utrošenom municijom, a čemu je uzrok nepotpuna usavršenost u gađanju.

Kod nastupnog, bočnog ili odstupnog marša ne posvećuje se dovoljno pažnje osiguranju. Određeno osiguranje nije dovoljne jačine i ne kreće se na pravilnim odstojanjima i rasporedom tako, da pri nailasku na neprijatelja isto ne može izvršiti svoj zadatak, radi čega često dolazi do iznenađenja. Rijetko se vrši odstupanje pod borbom, a kad dođe do istog ne vrši se pravilno.

U ovome korpusu održavaju se slijedeći kursevi: oficirski, izviđački, podoficirski, diverzantski, intendantski, viši bolničarski, niži bolničarski, veterinarsko-bolničarski, isljednički, radio-telegrafski, niži partijski, srednji partijski i minobacački.

Uspjeh kurseva je zadovoljavajući.

Do sada su štampani udžbenici iz Fortifikacije, Topografije, pješadijski egzercir, pravilo strojno i Ratna služba, udžbenik iz bojnih otrova. Načela za borbe su u štampi.

Stanje pismenosti u jedinicama je zadovoljavajuće. Vrlo mali procent nepismenih, od toga broja veći dio u 35. diviziji. Nastoji se preko kulturno-prosvjetnih odbora u jedinicama otkloniti i ovaj mali broj nepismenih drugova.

Sanitet obučava sanitetsko ljudstvo, kao i borce, preko svojih organa o zaštiti od bojnih otrova.

Preduzete su mjere da se svaki borac snabdije sa kesicom aktivnog ugljena.

Služba osmatranja, otkrivanja bojnih otrova i uzbunjivanja vršiti će se u kemijskim odjeljenjima (kemičarima) koji će se uvesti kod svih štabova zaključno sa brigadom. Sanitetsko ljudstvo obučeno je u dezintoksikaciji kao i u pružanju prve pomoći zatrovanima.

SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE:

Izviđačke jedinice: vrše izviđanja, ali ovo ne daje još željene rezultate. Da bi ljudstvo kod ovih jedinica dobilo stručnu spremu, kod ovoga štaba korpusa održava se izviđački kurs na kome se slušaoci obučavaju u pravilnom izviđanju terena i prikupljanju podataka o neprijatelju.

Artiljerijske jedinice ovoga korpusa su dobre i zadovoljavaju. Artiljerijski divizion 35. divizije dosta je nepokretljiv, iz razloga što nema dovoljan broj stoke za vuču. Štab diviziona 13. divizije u zadnjim borbama dao je dobre rezultate.

Inžinjerijske jedinice: Inžinjerijski bataljon ovoga korpusa prilikom prebacivanja Korpusa iz Like za Gorski kotar[18] potpao je formacijski pod komandu 35. divizije. Bataljon izvodi specijalnu obuku, ali se upotrebljava i za operativne zadatke. Vod minera upotrebljava se za miniranje komunikacija. Pionirski bataljon 13. divizije nije dao povoljne rezultate.

Jedinice za vezu: Operativna mreža ovoga korpusa u zadnje vrijeme dosta se je popravila, ali ista još uvijek ne zadovoljava. Manjkavost materijala, velika rastegnutost jedinica, slaba stručna sprema osoblja veze mnogo utiče na razvoj veze. Poduzete su mjere da se svi ovi nedostatci što prije isprave. Radio-veza je organizovana, ali pretrpana sa radom, uslijed pomanjkanja radio-stanice i stručnog osoblja. Do sada rad nije u zastoju.

[18] Štab 11. korpusa NOVJ prešao je iz Like u Gorski kotar u drugoj polovini jula 1944 (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 81).

Obavještajna i informativna služba: Stanje te službe još uvijek ne zadovoljava. Osjeća se intenzivniji rad, ali nedovoljno stručan kadar ne može dati dobre rezultate. Od strane ovoga štaba izdat je „Uput" za vojnoobavještajnu službu, koji će korisno poslužiti ljudstvu u ovoj grani rada.

Intendantura: Da bi ljudstvo koje radi na ovoj grani dobilo što više stručne sposobnosti, redovno se održavaju intendantski kursevi.

Sanitet: Sanitetska služba se u toku mjeseca augusta znatno popravila. Nije bilo većih propusta.

Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinica i razni problemi koji se postavljaju:

Moral, borbenost i izdržljivost naših jedinica znatno se popravila. Kod boraca se osjeća fizički zamor, naročito kod jedinica 35. divizije, koje su skoro svakog dana u borbi. U toku mjeseca augusta prehrana jedinica bila je dosta slaba.

Jedinice 13. divizije dok se nalaze na sektoru Gorskog kotara primaju jednoličnu i nedostatnu hranu, a dok su orijentisane u Karlovačkom području ishrana se popravi.

Ishrana jedinica 35. divizije u proteklom mjesecu bila je lošija nego ranijih mjeseci, a također je i neredovita uslijed neprijateljske ofanzive i slabe organizacije za prebacivanje hrane na položaj.

Zdravstveno stanje boraca s obzirom na neredovitu ishranu dosta je slabo. Zaraznih bolesti nije bilo.

Politička situacija.

Od posljednjeg izvještaja politička situacija na teritoriji ovoga korpusa nije se mnogo promijenila. Razlog je u Lici česti neprijateljski ispadi na oslobođeni teritorij kroz koji je neprijatelj nanio narodu Like veće štete, naročito materijalne i ekonomske, a pored toga narod je pretrpio i prilično velike žrtve. Pored toga neprijateljski uticaj apsolutno dominira sa kotarom Perušić, jednim dijelom kotara Gospić, Gračac i Lapac, skoro cijelim kotarom Otočac i Brinje.

Pored toga svega, narod sa ranije oslobođenog dijela Like drži se vrlo dobro, zahvaljujući velikim uspjesima i pobjedama antihitlerovske koalicije, o kojima je svakako narod Like dobro obaviješten i nada se skorom oslobođenju.

U zadnje vrijeme politička situacija na teritoriju kotara Perušić pogoršala se, jer je neprijatelj uspio onemogućiti svaki i najmanji naš rad, a sa time i uticaj NOP, šireći raznorazne fantastične vijesti: o nepriznanju NOB od strane saveznika, o

nesporazumu između Sovjetskog Saveza i zapadnih saveznika itd. U tome kotaru politička situacija ipak najbolje stoji u općini Pazarište, koja je ipak nešto više obaviještena o općoj situaciji.

Slično je stanje i u kotaru Gospić (općina Medak) gdje su u zadnje vrijeme četnici znatno uticali na narod i sa sličnom propagandom, samo na svoj način.

U ostalim kotarevima Like politička situacija općenito se popravlja pa čak i u kotaru Otočac, osim nekoliko sela kao Zalužnica, Prozor, Švica itd.

U Gorskom kotaru politička situacija nije se mnogo izmijenila. Narod Gorskog kotara nije najbolje obaviješten o općoj situaciji i ne koriste se dovoljno ogromne pobjede NOV i saveznika. Tome je razlog dosta slaba aktivnost AFŽ organizacija na terenu, njihova mladost i neiskustvo.

U Primorju i Istri politička situacija općenito se popravlja, gdje se je uspjelo ponovno ubaciti političke radnike i na sve kvarnerske otoke. Narod i borci Istre odgojen je više u svom posebnom duhu i ne interesiraju ga mnogo općeniti događaji u Jugoslaviji kao cjelini, niti su to do sad dovoljno isticali tamošnji vojni i politički rukovodioci. Dokaz je za to dosta teško odvajanje boraca od svog kraja, a ako se odvoje pojavljuje se veće dezerterstvo što izgleda i sam narod podržava.

Slučaj dezerterstva općenito se je smanjio. Nešto više se osjeća u Gorskom kotaru. U Istri se je dezerterstvo pojavilo u izvjesnoj mjeri za vrijeme izvlačenja jedinica van Istre, gdje su se uglavnom odašiljali novomobilisani borci.

Ekonomsko stanje.

Na teritoriju ove oblasti ekonomsko stanje općenito je slabo i nema nikakvog izgleda da će se sa vlastitog terena popraviti. Ishrana svih jedinica još je uvijek ispod tablice, tj. prosječno borac dobiva dnevno oko 700 g cjelokupne hrane. Kondicija kod boraca općenito nije na visini. Jedinice se ne mogu ishranjivati iz mjesnih sredstava na vlastitom terenu ni 30%, osim Istre koja u koliko ne bude opljačkana moći će ishranjivati jedinice koje su joj do sad pripadale, a vjerojatno dati i manju pomoć za Gorski kotar i Primorje.

Kod naroda u Gorskom kotaru općenito se osjeća strah od oskudice kako bi mogao otpočeti sa normalnim životom poslije oslobođenja. Narod dosta teško odvaja i daje za vojsku hranu, a NOO-i ovakav stav naroda prilično i onemogućuju sa svojim neenergičnim i neodlučnim stavom naspram takvog držanja naroda.

Narod Primorja, iako oskudan, daje za vojsku sve što mu je u moći.

Što se tiče Like ona je kako smo ranije javili 60% pod okupacijom i kontrolom neprijatelja, a pored toga u sezoni žetve uslijedili su neprijateljski česti ispadi u kojima je neprijatelj uništio i opljačkao Korenički kotar oko 40%, a Udbinski kotar oko 15—20%, pored toga što je neprijatelj većim dijelom onemogućio potpunu obradu zemlje još u sezoni oranja. Isto tako neprijatelj je vršio ispade radi pljačkanja i uništavanja ljetine i na teritoriju drugih kotareva ali u manjoj mjeri. Iz ovoga se vidi, da je ekonomsko stanje na teritoriju Like uglavnom slabo i da se neće moći na tome teritoriju prikupiti skoro nikakove rezerve za vojsku. Pored toga na teritoriju Like stoka je iscrpljena i opljačkana od strane neprijatelja tako, da sa mesom ne možemo računati ni u najmanjoj količini sa toga teritorija.

Iz svega ovoga vidi se da će se ishrana za vojsku morati uvoziti sa vanjskih terena oko 75—80% u svim artiklima.

Što se tiče stočne hrane ista će biti spremljena u dovoljnim količinama za potrebe naroda i vojske ove oblasti.

Pomoć od vojnih organa i vojnih radionica narodu u kampanji za žetvu dat je svestrano, a tačan pregled dostaviti ćemo posebno.

Organizaciono stanje i rad Vojne oblasti.

U organskom sastavu ove oblasti nije bilo promjena, osim što su odsjeci popunjeni sa novim pomoćnim osobljem u vezi sa predstojećim zadatcima. Rad same oblasti bio je mnogo veći nego u prošlom mjesecu. Šefovi odsjeka i referenti sekcija redovno se nalaze na terenu, kod komandi područja i drugih organa vojnih vlasti radi priprema kadrova i organa vojnih vlasti, kako bi se što organizovanije preuzela vlast, ustanove i materijal u danom momentu. Za taj slučaj raspisana su opširna uputstva svim komandama područja i izdata konkretna naređenja. Pored toga predviđeni su i pripremljeni kadrovi za komande mjesta koje će doći u obzir po oslobođenju. Održane su konferencije sa komandom Goranskog i Primorskog područja i njihovim komandama mjesta, te sa Riječkim područjem i njegovim komandama mjesta.

Isto tako šefovi i odsjeci Vojne oblasti dobili su konkretna uputstva i naređenja za isti slučaj i sa njima se održavaju redovno konferencije svakih 7 dana, a po potrebi i češće.

Da je teritorij Oblasti u celini, ove pripreme bile bi izvršene mnogo bolje i potpunije i pomoć potčinjenim organima bila bi svestranija i veća.

Organizacija i rad odsjeka Vojne oblasti uglavnom zadovoljava osim šefa Saobraćajnog odsjeka, pred kojim stoje veliki

zadatci, a koji sa svojom neenergičnošću i nestručnošću ne daje garanciju, da će savladati i odgovoriti svome zadatku. U vezi s tim predvidjeli smo za šefa Saobraćajnog odsjeka ing. druga Milana Svalbu, dosadašnjeg komandanta Pionirskog bataljona 13. divizije NOVJ.

Šefovi odsjeka vrše materijalne pripreme za opravke raznih objekata na cestama i prugama tj. građevni materijal, alat, izrađuju se planovi, predviđeni su stručni rukovodioci, radna snaga itd.

Šefovi odsjeka i referenti sekcija nijesu se najbolje snašli u odnosima sa NOO-ima na terenu, gdje je dolazilo do manjih nesporazuma po pitanju stručnog ljudstva, alata i materijala, gdje teži i jedna i druga strana da rezerviše za sebe bolje ljudstvo i alat. Ovo je došlo do izražaja u Gorskom kotaru u manjoj mjeri, gdje su odmah poduzete sve mjere da se odnosi potpuno usklade i uspostavi najuža saradnja.

Komande područja.

U organizacionom pogledu kod komandi područja Like, Gorskog kotara i Primorja nije bilo promjena, osim što su komandant, komesar i pomoćnik komesara II ličkog oboljeli od trbušnog tifusa, te je za v.d. komandanta II ličkog područja postavljen poručnik drug Ivica Rupčić, do sada komandant mjesta Otočac. Sekcije pri područjima popunjene su sa potrebnim stručnim ljudstvom, kako bi bile sposobne preuzeti svaka po svome sektoru ljudstvo, instalacije, urede i materijal kad za to bude momenat.

Naročito je posvećena pažnja u tome pogledu obalskim područjima.

Rad komandi područja mnogo je bolji nego što je to bilo ranije i data je veća pomoć komandama mjesta i partizanskim stražama i posvećena je mnogo veća pažnja kadrovima. Ipak još uvijek manjka komandama područja općenito samostalnost i čvrstina pri sprovođenju izdatih naređenja i njihovo izvršenje. Poduzeli smo mjere da se ovo postigne.

Kod komande I ličkog područja, kako smo ranije javili, dolazila je do izražaja mlitavost i slaba kontrola nad potčinjenima, ali se u zadnje vrijeme ovo kod te komande područja znatno popravlja. S obzirom da su svi članovi te komande prilično neenergični i prilično popustljivi, a u koliko se to bude osjećalo i dalje, izvršiti ćemo neku promjenu u toj komandi. Ovo bi već bili i poduzeli, ali smo morali prvenstveno riješiti pitanje komande II ličkog područja.

U Istri su oformljene 4 komande područja, a svaka komanda područja ima po 4 ili 5 komandi mjesta i po 3 ili 4 vojnopozadinske stanice koje ujedno služe i kao poštanske stanice.[19] Kadrovi su uglavnom domaći i vrlo mladi, ali su u dosadašnjem radu pokazali vrlo veliku volju i organizatorski smisao, te su uspjeli i pod vrlo teškim uslovima dati organima tamošnjih vojnih vlasti pravu formu i izvjesnu čvrstinu.

Uz operativni dio Štaba 43. divizije koji se nalaze u Istri uz odrede postavili smo kapetana druga Antuna Šimića, dosadašnjeg šefa našeg Ekonomskog otsjeka, koji ima zadatak kao organ vojne oblasti da dade svestranu pomoć komandama istarskih područja. Drug Šimić upućen je u Istru 23. augusta 1944. gdje će ostati dok bude kao takav potreban. Pored toga u Istru su upućeni drugovi, od svakog odsjeka ove oblasti po jedan koji je izvjesno vrijeme proveo kao član odsjeka u oblasti i stekao izvjesno iskustvo. Zadatak je ovih drugova da se nađu kod istarskih područja u danom momentu, kao stručna lica kod preuzimanja vlasti.

Komande mjesta.

Komande mjesta organizirane su prema postavljenom planu gdje je gotovo bilo potrebno i one su uglavnom do sad udovoljavale.

Kao i kod komandi područja poduzete su sve mjere, da se i komande mjesta pripreme za veće buduće zadatke, naročito one koje dolaze za novooslobođena veća mjesta.

Općenita je pojava i kod komandi mjesta, da se iste uporedo sa situacijom dosta sporo i slabo razvijaju, naročito u stručnom i organizatorskom smislu.

U vezi s tim poduzeti su na čitavom teritoriju koraci da se članovi komandi mjesta i njihovi referenti kao rukovodioci otresu svakodnevne manipulacije sa sitnim stvarima i postavljeni su im konkretni stručni zadatci po svima sektorima, koje će oni obraditi kao teme, a koje će se konačno na zajedničkoj konferenciji pri komandama područja provesti kroz kritiku i diskusiju. Ovi su zadatci postavljeni kao pretpostavke za preuzimanje vlasti i jednovremeno svih sektora po strukama kao: sve vrste

[19] Početkom jula 1944. u Istri su bile oformljene 4 komande područja i to: Riječkog, Buzetskog, Pazinskog i Pulskog. Formirane su komande mjesta: Kastav, Opatija, Lupoglav, Buzet, Motovun, Pazin, Labin, Žminj, Barban i Čepić, a u formiranju su bile komande mjesta Lovran, Vodice, Buje, Tinjan, Poreč, Vodnjan i Krnica. U to vrijeme bile su formirane vojnopozadinske stanice: Lovran, Mošćenice, Buje, Oprtalj, Poreč, Tinjan, Vodnjan i jedna prihvatna kod Pule. Operativni štab za Istru je tada imao u planu formiranje još 10 vojnopozadinskih stanica (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 19).

saobraćaja i veza, ubojne spreme i naoružanja, obmundirovne spreme, skladišta i magazina hrane, ljudstva itd. U zadatku je naročito podvučeno uspostavljanje reda i pitanje materijala koji se ima sačuvati.

Većem dijelu komandi mjesta također nedostaje dovoljno samostalnosti, inicijative i energije. Pomoć je data dobra gdje je to bilo moguće na konferencijama i obilascima, a gde nije bilo moguće na ovaj način data je pismenim putem.

S obzirom da je teritorij naše oblasti ispresijecan sa komunikacijama koje neprijatelj drži, kontrola nad svima organima vojne vlasti nije dovoljno sprovedena neposredno, nego više posredno, tj. preko štabova divizija. Iz istog razloga nije moguće dati organima vojnih vlasti pravovremeno potrebnu pomoć, kao u slučaju kad bi teritorij oblasti bio povezan u oslobođenu cjelinu.

Partizanske straže.

Kod partizanskih četa i partizanskih straža osjeća se općenito napredak u vojničkom i političkom pogledu. U najvećem dijelu uspostavljen je vojnički odnos, disciplina i ophođenje kao i organizovana čvrstina, na čemu se još uvijek radi. Borbenost je gotovo kod svih partizanskih straža na visini, što se naročito očitovalo svuda gdje su partizanske straže dolazile u kontakt sa neprijateljem. Partizanskim stražama nedostaje kao organima bezbjednosti opća stručna naobrazba, te smo i u tome pogledu poduzeli mjere, te se sprovodi kod svih partizanskih straža svakodnevna obuka u tom pogledu. Ovo nailazi na poteškoće kod svih partizanskih straža koje su skoro svakodnevno angažovane za kontrolu granica oslobođenog teritorija radi zaštite naroda u spremanju žetve. Druga je teškoća što se nalazi u partizanskim stražama oko 70% starih boraca (invalida) sa dosta slabim zdravljem i kondicijom. Pored toga partizanske straže općenito su slabo obučene i obuvene. Ipak borci to sve razumiju i davaju sve od sebe.

Zdravstveno stanje.

Na sektoru II ličkog područja od polovice mjeseca augusta pojavio se u manjoj mjeri trbušni tifus. Vidi se da su bile nedovoljno sprovedene higijenske mjere i tifus se je pojavio tamo gdje je bila oskudica za vodu.

Pored toga osjeća se neenergičnost kod našeg saniteta u sprovođenju higijenskih mjera i vrlo slaba i često puta i nikakova kontrola.

U vezi sa ovim poduzeti ćemo potrebne mjere, a za paralisanje pojavljenog tifusa već su poduzeti koraci.

Napomena:
Saradnja sa NOO-ima, Jedinstvenom NOF i ostalim AF organizacijama uglavnom je zadovoljavajuća i gotovo svakodnevna iako ima manjih ispada na rjeđim mjestima sa jedne i druge strane. Nastojati ćemo da ova saradnja dođe do najvećeg stepena.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
A.[20] **Turkulin**

Komandant — pukovnik:

(M.P.)

BR. 93

NAREĐENJE ŠTABA 19. DIVIZIJE OD 24. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA DA IZVRŠE PRIPREME ZA OSLOBOĐENJE ZADRA[1]

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
A. br. 445
24.IX 1944. g.

ŠTABU V I VI UD. BRIGADE

ŠTABU GRUPE S.D.P.[2] ODREDA

Naše su jedinice vašim zalaganjem očistile pretežan dio Ravnih kotara.[3] Prema mnogim podacima okupator je spreman na povlačenje.[4] U tu je svrhu nepr. pešadijska koncentracija u Zadru i Vrani, kako bi uskoro preko Benkovca krenuli pravcem Drniš—Bihać. Iako se neprijatelj nalazi relativno jačim snagama u D. Karinu, Benkovcu i Vrani, nama je uspjelo održati se i pročistiti Ravne kotare. Može se reći da okupator nije preduzimao ozbiljnije protumjere na naše snage u Kotarima. Eto došli smo na kapiju Zadra. Poslije mnogo vjekova prvi put dolaze

[20] Artur

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 17—1/1, k. 1009.
[2] Sjevernodalmatinskih partizanskih
[3] Vidi dok. br. 101 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 34/2, k. 1009.
[4] Vidi primjedbu br. 3, uz dok. br. 85.

jedinice naše vojske u tako neposrednu okolinu grada Zadra.[5] To je veoma važna činjenica. S jedne strane to je jasan dokaz da je okupator toliko slab i da nije u stanju preduzeti operacije čišćenja i odbacivanja naših snaga iz blizine Štaba 891. regimente.[6] S druge strane, što je jednim dijelom naglašeno, jedinice. N.O. vojske prešle su negdašnju granicu Zadra kao sastavnog dijela fašističke Italije. Sve borce i rukovodioce treba proželi težnja da Zadar oslobodimo.[7] Samo vlastitom borbom, neposrednim udarom, možemo pojačati prava i zahtjeve na ovaj stari i nekada naš grad. Vama je poznato da u savezničkoj javnosti nisu određena gledišta po pitanju Zadra u odnosu na novu Jugoslaviju, a talijanski imperijalisti goje halapljive težnje da i poslije ovoga rata ostane Zadar kao čir na tijelu Dalmacije i Jugoslavije (grof Sforca[8] i ostali). Bez sumnje je Zadar naš po etnografskom i geografskom pravu. Ali mi nećemo ostati u odnosu na Zadar samo sa argumentima moralnih činjenica, nego sve to moramo potkrijepiti faktom da smo mi prolili krv za oslobođenje starog grada. Samo tako moći ćemo sa punim pravom da izađemo pred savezničku javnost i diplomatski za zelenim stolom.

Treba rasplamsati težnju svih boraca i rukovodilaca za idejom borbe za Zadar.

* * *

Osim političkih priprema za Zadar preduzeti detaljne vojničke pripreme.

1. — Određuju se sektori nasilnog izviđanja fortifikacijskih uređaja oko samoga grada i načina obezbjeđenja:

V brigada nasilno će izviđati sektor između komunikacija Zadar—Murvica, Zadar—Sukošan. Obratiti naročitu pažnju na kotu 54, Casa Rosa[9] i Kapela Beata Virgina[10] do same kapele Sv. Ivana (San Giovani).

VI brigada nasilno će izviđati prostor između cesta Zadar — Ražanac, Zadar—Murvica. Naročitu pažnju obratiti na selo Bakonjac (k. 105) i brijeg Belveder.

---

[5] Vidi dok. br. 101.

[6] Štab 891. puka njemačke 264. pješadijske divizije bio je tada u Zadru (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 74 A).

[7] Pod pritiskom jedinica 8. korpusa NOVJ, neprijatelj je 31. oktobra napustio Zadar bez borbe. Istog dana ušle su u grad jedinice Štaba Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda (vidi izvještaj Štaba 19. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 39/2, k. 1009).

[8] Karlo Sforza, talijanski diplomata, političar i istoričar.

[9] Crvena kuća

[10] Blažena djevica

Zadarski Odred nasilno će izviđati prostor između komunikacija Zadar—Ražanac, Zadar—Petrčane. Na tom sektoru obratiće pažnju na prostor **Pompe** gdje se navodno nalazi skriven štab 891. regimente.

Sve jedinice brižljivo i savjesno sakupljati i provjeravati sve podatke o neprijatelju na svom sektoru. Studirati prilaze kako bi se mogli obići fortifikacijski uređaji i koji punktovi su najvažniji sa kojih bi mogli nakon ovladanja likvidirati ostale. Organizovati manje udarne grupe koje snabdjeti saboterskim materijalom i ubacivati u sam grad. Stvarati zabunu u pozadini neprijateljevoj, gdje se neprijatelj osjeća sigurnim. Upadati pred sami grad i paliti sijena i pojate. Izazivati što više eksplozija u neposrednoj blizini Zadra. U tu svrhu poslaćemo Vam dvije ekipe diverzanata sa materijalom. Napominjemo vam da se ne oslanjate isključivo na ove diverzante, nego organizujte iste grupe iz vlastitih jedinica. Umnožavamo nekoliko karata uže okoline Zadra R[11]=1:25.000. U ove karte unosićete detalje sa terena što ste sakupili preko vaših patrola i izviđanja. Svi oficiri moraju biti upoznati sa detaljima terena, fortifikacijskih uređaja i kako se neprijatelj obezbjeđuje. Štabovi brigada i Grupe odreda međusobno će se upoznati o postignutim — sakupljenim podacima na ovom sektoru. O svemu izvještavati ovaj štab.

Borba za Zadar bila bi potpomognuta i sa strane Korpusa[12] u vezi čega smo tražili odobrenje i smjenu naše divizije sa linije Zrmanjskog klanca i Knina. Po ovome još nismo dobili odgovor.

Čekanje odgovora Korpusa i sistematsko prikupljanje podataka o Zadru ne smije kod nas umanjiti inicijativu da u stalnom praćenju situacije kad se uoči povoljan momenat i bez odobrenja Korpusa, a za Vas bez naređenja Divizije, ne reagiramo neposredno na datu situaciju. Ne smijemo gubiti iz vida **— pravi efekat je u tome da se mi borimo za Zadar dok je Njemačka na nogama.** Upasti u Zadar poslije povlačenja okupatora umanjiva značenje našoj vojsci u odnosu na sva prava o Zadru kao našem gradu. Talijanski fašisti ne smiju organizovati građansku vlast. Možemo ih vojnički iskoristiti ali tim nikako umanjiti naš vojnički i politički značaj u borbi za Zadar.

Otočani, Kotarani i Bukovičani gledaju u Zadar kao na svoj grad i treba raspiriti još žešće težnju da Zadar bude u svakom smislu samo naš.

2. — Međusobna veza između brigada i grupe ne funkcioniše kako treba. Svi se tužite jedni na druge da zovete, a niko se ne odaziva. Mi u svemu tome vidimo slabo poklanjanje pažnje službi veze. Dajte radio-telegrafistima na upotrebu najbolje sa-

[11] Razmjere
[12] Odnosi se na 8. korpus NOVJ.

tove iz brigade, odnosno grupe i samo tačno vrijeme omogućava pravilnu vezu. VI brigada treba da stalno puni svoj akumulator, jer se rad sa VI brigadom jako teško odvija. Pitanje veze kao i ostalih dužnosti štabova jest stvar vojne kulture štabova. Treba kontrolisati rad radio-stanica. Često puta nam se događa da neke depeše primamo 3 dana sa zakašnjenjem. To praktično znači da nema smisla raditi sa radio-stanicom i da je kurirska veza brža. Tako ne smije da bude! Štabovi neka traže 3 puta dnevno da im šifranti raportiraju kakva je otprema odnosno rad radio-stanice u određenom periodu. Kontrolisati pravilno otkucavanje depeša. Raditi sa manje nervoze, a sa više organizacijskog smisla. Vodite obavezno knjige depeša, jer su u modernom ratu depeše većim dijelom naknada pismene zapovijesti. Držite više od jednog šifranta. Uopće posvetiti više pažnje vezi.

3. — Između grupe i V brigade dolazi do izvjesnih sukoba po pitanju nadležnosti o komandovanju sa dijelovima Benkovačkog odreda. Ovu stvar regulišemo u sljedećem: Benkovački i Zadarski odred stoje pod komandom Grupe odreda. Radi toga što je Zadarski odred odvojen od Štaba Grupe VI brigada može narediti Zadarskom odredu da vrši izvjesne zadatke. Pravilnom upotrebom veze između VI brigade i Grupe komandni odnosi između VI brigade i Grupe u odnosu na Zadarski odred mogu se regulisati blagovremeno preko depeša. Ne smije se kočiti razvitak jedinica stalnom upotrebom na sporednim zadacima. Grupa i V brigada u blizini su i uvijek sporazumno neka rade kad je u pitanju koordinacija na istom sektoru. Mislimo da nije sada vrijeme voditi rasprave o rivalitetu, nego jednodušnost u odabiranju načina kako bi uništili što više neprijatelja.

Našim depešama Grupi odreda da organizuje prihvat materijala nismo mislili da vojne jedinice Grupe sudjeluju u prihvatu i transportovanju materijala kada to nema potrebe. Danas je drukčija situacija nego li nekad, kada je cijela brigada morala da obuhvata prihvat robe na obali. Štab Grupe neka organizacijskim savjetom angažuje Područje i komande mjesta da oni neovisno od operativnih jedinica prihvaćaju materijal i vode brigu o transportovanju. U svemu sporazumijevati se i prilagođavati se konkretnoj situaciji.

4. — Voditi računa da su radio-stanice po brigadama i Grupi u prvome redu za operativne svrhe. Ne smije trpiti operativna strana radi depeša koje se dobivaju od drugih ustanova.

5. — U vremenu ispitivanja situacije oko Zadra Zadarski odred neka pokuša napadom na Nin. Benkovački odred jednim dijelom upotrebiti oko Biograda i to sa južne, sjeverozapadne i jugoistočne strane. To nikako ne znači držati položaj, nego upadati, rušiti komunikaciju i stalno uznemiravati garnizon Bio-

grad. Ostali dijelovi nek se pozabave oko Vrane i Benkovca. Neosporno je da su jedinice umorne, ali rukovodstva treba da pronalaze način odmaranja svojih jedinica ne u tome da se odvoje od neprijatelja, nego u sistemu upotrebe jedinica, organizovanju predstraže gdje je ona nužna, nasilnog izviđanja, žive aktivnosti pa i manjih dijelova, pravilnom organizacijom ishrane i odmora jedinica u logoru. (Ovo u najvećoj mjeri važi za Grupu).

6. — Što je sa zaplijenjenim njemačkim brodom?[13] Zaplijenjeni materijal ili municiju u koliko ga ne možete trošiti šaljite ovom štabu. Kojeg je kalibra zaplijenjeni top u Ražancu?[14] Ako imate zaplijenjene municije za brdski top 75 mm pošaljite nam, jer se i mi ovamo tučemo sa svim što imamo.

7. — XIV brigada uz pomoć topa, protukolskih mitraljeza, likvidirala je Lišane[15] i Bulić. Očistili smo i Lišanski gaj. Pokušaćemo i sa Mostinama.[16]

8. — Posljednjih dana stigla je iz pravca Bihaća do Knina neprijateljska kolona koja je sprovodila hranu za 264. diviziju. Vratili su se nazad. Bosanski četnički korpus (900 četnika) krenuo je na osiguranje ceste Drniš—Šibenik. U Promini je bila ofanziva i u Oklaju se sad nalazi 120 ustaša, a u Lukaru nepoznat broj četnika sa zajedničkim zadatkom pljačke po Promini i osiguranja okupatora.

---

[13] Jedinice 2. pomorskog obalskog sektora (PČ 2, PČ 4, PČ 71 i Odred pomorske pješadije, jačine 50 ljudi) napale su 29. jula 1944. u uvali Kablinac na otoku Ižu naoružani trgovački brod „Feliče". Poslije kratke borbe posada broda je savladana. Ubijeno je 5 Nijemaca i 3 ustaše. Zarobljeno je 11 Nijemaca (1 oficir, 7 podoficira i 3 vojnika). Na brodu je zaplijenjeno 54.463 kg raznih životnih namirnica od kojih je veći dio stavljen na raspolaganje NOO za potrebe naroda. Brod „Feliče" upućen je na otok Vis. (Opširnije o tome vidi Zbornik tom VIII, knj. 2, dok. br. 147.)

[14] U Ražancu su jedinice 6. dalmatinske brigade zaplijenile, pored ostalog, top kalibra 65 mm (vidi dok. br. 101).

[15] U izvještaju Štaba 19. divizije NOVJ od 25. novembra 1944. o uništenju neprijateljskih snaga u Lišanima piše „... Namjere neprijatelja su bile da osujeti naš napad na Lišane. Neprijatelj je odbijen, pošto je I bat. potpomagao III bat. i nakon kraćeg vremena snage su se sredile i izvršile energičan napad na Lišane (Napad je izveden 24. septembra. — prim. red.), koje su likvidirane. U ovoj akciji neprijatelj je imao 3 mrtva Nijemca i 30 ustaša, a ranjeno oko 40. Od poginulih Nijemaca 2 su bili oficiri. Naši gubitci: 6 mrtvih i 14 ranjenih. Izgubljene 2 puške, 1 šmajser i 1 puškomitraljez. Zaplijenjeno 35 pušaka, 2 šmajsera, 1 radio-stanica, 2 pištolja, 10 rezervnih cijevi za šarac, 80 ručnih bombi, 2 tromblonske puške sa 30 granata, 10 telemetara..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 39—2, k 1009).

[16] Četrnaesta dalmatinska brigada dobila je 22. septembra naređenje da napadne neprijatelja u Mostinama. Napad nije uspio, jer su neke jedinice sa zakašnjenjem stigle na polazni položaj za napad (Arhiv V.I.I., reg. br. 39—2, k. 1009).

9. — Kninski odred lijepo se razvija. U borbama kod Radučića 20. o.mj. ubio je 60 četnika.[17] Vrši stalne upade u pravcu Pađena i Očestova. Još mu manjka ono što i svim našim jedinicama — stvoriti neprekidnost borbe i kontrole određenog sektora, a uz uštedu vlastitih snaga. Vjerujemo da će i XIV-ta uskoro postati dobra brigada.

10. — Štabovi brigada i Grupa odreda neka se međusobno obavještavaju o uspjesima. Isticati uspjehe Odreda i predlagati ih za pohvalu kao i pojedince.

11. — Držite jedinice u duhu ofanzive. Napajajte se uspjesima NOV u Srbiji i Bosni. U koliko i trpimo gubitke ne dajmo da se po vlastitim gubitcima ocjenjuje uspjeh akcije. Borcima treba stalno objašnjavati svaku akciju sa njezine korisne strane i prikazujući sve te kao punovažne borbe za oslobođenje naše zemlje. Ne dajte da splasne borbeni duh u jedinicama. Mi danas žanjemo plodove trogodišnje borbe. Ne zapustiti politički momenat u unutrašnjem razbijanju neprijateljskih garnizona. Upućujte pisma po ženama i rodbini svima onima koji nisu uprljali ruke s krvlju. Mi nemamo uspjeha da u naše redove bježe četnici i domobrani samo zato što tome nismo posvetili dovoljno pažnje u održavanju veze. Koristite sve časne načine da što više neprijateljskih vojnika pređe na našu stranu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
sl. ot.

Komandant — major:
Parmač Stanko

Načelnik Štaba — major:
Dan[18] Dj. Damjanović

(M.P.)

[17] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 39—2, k. 1009.
[18] Danić

BR. 94

NAREDBA ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 25. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 32. DIVIZIJE O FORMIRANJU BRIGADE „MILOŠ OBILIĆ“[1]

ŠTAB X KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE

Broj.....
Dana:.....1944. u sati

Štabu 32. divizije

NAREDBA BR. 40

ŠTABA X KORPUSA „ZAGREBAČKOG“ N.O.V.J. OD 25. IX 1944.

Formiranje:

Na dan 25. septembra 1944. formira se Brigada „Miloš Obilić“.[2] Sastav Brigade: Štab Brigade, tri bataljona, izviđački vod, vod za vezu i bolnički vod. U sastav ove brigade ulazi: I i II srpski bataljon, Udarni bataljon i IV bataljon XII udarne brigade, sa svojim štabovima i jedinicama.
Brigada ulazi u sastav XXXIII divizije NOVJ.

Naziv brigade:

Službeni naziv brigade jeste: III brigada XXXIII divizije „Miloš Obilić“.[3]

Postavljanja:

Za komandanta Brigade postavlja se kapetan **Gavrilović** Vlajko, do sada načelnik Štaba XII udarne brigade.
Za politkomesara Brigade postavlja se **Jovanović** Aleksandar, do sada oficir pri Štabu X korpusa.
Za zamjenika komandanta Brigade postavlja se **Čavić** Stjepan, do sada komandant I srpskog bataljona.
Za pomoćnika politkomesara Brigade postavlja se **Mićić** Milivoj, do sada pomoćnik politkomesara I brigade XXXIII divizije.

---

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7—7, k. 1191.

[2] Formirana je u selu Popovac u Moslavini. Njeno brojno stanje prilikom formiranja bilo je 902 borca i rukovodioca (Arhiv V.I.I., reg. br. 30—1, k. 552).

[3] Vidi primjedbu br. 147 uz dok. br. 107.

Za načelnika Štaba Brigade postavlja se potporučnik **Marković** Pavle, do sada operativni oficir III bataljona II brigade XXXIII divizije.

Ova se naredba ima pročitati pred strojem i stupa na snagu današnjim danom.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
Ivan A. Šibl, v.r.

Komandant, general-major:
Vlado Matetić, v.r.

Da je prepis vjeran originalu
ovjerava: Pomoćnik načelnika
Štaba, major:
Brunović[4]

BR. 95

ZAPOVIJEST ŠTABA 4. KORPUSA NOVJ OD 26. SEPTEMBRA 1944. PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA SUNJU, DONJI HRASTOVAC I GRABOŠTANE[1]

ZAPOVIJEST

ŠTABA IV KORPUSA NOVJ ZA AKCIJU NA UPORIŠTA SUNJU, D. HRASTOVAC I GRABOŠTANE NA DAN 26. SEPTEMBRA 1944.

I. PODACI O NEPRIJATELJU:

Sunja: 80 domobrana iz X Žestra[2] bojne, koji su naoružani sa 5 mitraljeza, 4 puškomitraljeza i 2 laka bacača, te puškama. 80—90 Nijemaca, naoružani sa 1 topom, 4 mitraljeza, 3 puškomitraljeza i puškama, 20—25 žandara, 40 domaćih ustaša i dvije satnije domobrana (zdrugovaca). Na stanici na devetom kolosjeku dva vagona sa 4 mitraljeza, 4 puškomitraljeza. Oko bunkera minska polja.

D. Hrastovac: Jedna satnija III bojne I gorskog zdruga. Ima oko 120 domobrana, većinom su muslimani. Borbenost im nije dobra. Drže položaje oko željezn. stanice, prugom na obje

[4] Milan

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 24–1/1, k. 426.

[2] Željezničko-stražarske.

strane stanice i na livadama prema koritu rijeke Sunje. Imaju rovove za stojeći stav i bunkere od drveta i pletera.

Između **Stubljana i Graboštana:** 80—100 Nijemaca u 7—8 drvenih bunkera i rovovima pokraj ceste. Naoružanje: 1 teški bacač, 2 laka bacača, 3—4 puškomitraljeza.

Gradusa: Njemački pontonski most sa manjim osiguranjem.

Kostajnica: oko 800 Nijemaca. Smješteni su u gradu, parku i sajmištu, a drže položaje oko grada. Kod crkve Sv. Gospe oko 200 Nijemaca. Na Čukuru kod Sv. Spasa 120 Nijemaca. III ust. bojna, koja ima jednu satniju na Volinji, jednu satniju na vijaduktima, jednu satniju na željezn. stanici i jednu satniju kod štaba bojne u Kostajnici. Svega ustaša u Kostajnici 250—300.

Šaš: 40 domobrana sa 2 mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 1 laki bacač.

Bunker br. 160 na pruzi između Živaje i Šaša: 10 domobrana i ustaša sa 1 puškomitraljezom.

Živaja: 20 ustaša i nepoznat broj domobrana sa 2 mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 1 lakim bacačem i puškama.

Staza: 15 domobrana sa 1 mitraljezom i 2 puškomitraljeza.

Dubica: Dvije satnije ustaša. Utvrđeni su i ograđeni bodljikavom žicom i minskim poljima.

II. NAŠE SNAGE:

VII udarna divizija (dvije brigade i dva odreda), VIII udarna divizija (dvije brigade) „Seljina" brigada 34. divizije, I muslimanska brigada, Haubički divizion Korpusa i dijelovi Tenkovskog bataljona GŠH-a.

III. ZADATAK NAŠIH SNAGA:

Likvidirati neprijateljska uporišta: Sunju, D. Hrastovac, Graboštane i Gradusu. Za vrijeme borbe osigurati se od intervencije iz pravaca Sisak, Petrinja, Kostajnica i Dubica

Za izvršenje ovog zadatka

NAREĐUJEMO:

1.) VIII ud. div. ojačana sa „Seljinom" brigadom, Haub. divizionom i tenkovima.	Sa jednom brigadom napasti neprijatelja u Sunji i uništiti ga.[3] Sa dijelovima jedne brigade (Seljine) napasti i uništiti neprijatelja u D. Hrastovcu.[4]

[3] Neprijateljsku posadu u Sunji napala je 1. brigada 8. divizije (vidi dok. br. 108).

[4] Vidi dok. br. 115.

	Sa jednom brigadom uništiti osiguranje pontonskog mosta u Gradusi,[5] a dva bataljona ove brigade staviti u divizijsku rezervu.
2.) VII ud. div.:	Sa jednom brigadom (II) osigurati pravac Kostajnica — Sunja kod Panjana.[6] Sa I part. odredom napasti i uništiti neprijatelja u Graboštanima. Sa I brigadom osigurati pravac Sisak — Sunja na prostoriji sjeverozapadno od Komareva.[7] Sa II odredom osigurati pravac Dubica—Sunja kod Kostreša i sa dijelovima od Kostajnice kod Selišta.
3.) Muslimanska brigada:	Osiguraće pravac Petrinja—Kostajnica i spriječiti ispad neprijatelja iz Petrinje fingiranjem napada na spoljna osiguranja Petrinje manjim grupama sa jugozapadnog i jugoistočnog pravca i postavljanjem glavnog osiguranja na liniji Tešnjak — kota 310 — Preka kosa.
4.) Haubički divizion:	Sa dvije baterije sa prostorije V. Paukova—Drljača pomagaće napad na Sunju i D. Hrastovac.
5.) Tenkovi:	Sa 4 tenka potpomoći napad na Sunju i potom na D. Hrastovac. Dvije blinde ostaviti u rezervi u selu Borojevićima.
6.) Komanda mjesta:	Štab Korpusa nalaziće se u selu V. Paukova. Štab VIII div. u istočnom dijelu sela Drljače. Štab I Muslimanske brigade kod Budičine. Dio Štaba VII div. kod Panjana sa II brigadom, a dio sa I brigadom u selu Bestrma.

[5] Trebalo je da napad izvede 2. brigada 8. divizije. Međutim, do napada nije došlo, jer na Savi kod Graduse nije bilo pontonskog mosta (vidi dok. br. 105 u ovoj knjizi i zapovijest Štaba 8. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 13/1—1, k. 827).

[6] i [7] Vidi dok. br. 108.

7.) Veze: Veze će uspostaviti Četa za vezu Korpusa u saradnji sa divizijskim četama za vezu, prema priloženoj zapovijesti za vezu. Centar veze biće u blizini Štaba Korpusa.

8.) Sanitet: Organizovaće se prema priloženoj zapovijesti za rad saniteta.

9.) Ishrana: Ima se osigurati na terenu. Svim borcima za dan akcije izdati suhu hranu.

10.) Evakuaciju plijena i zarobljenika vršiti u selo Borojevići.

11.) Početak akcije biće 26. o.mj. u 6 sati, kada se ima početi jednovremeno sa napadom na sva uporišta i sa svim oružjem. Osiguranja do tog vremena moraju biti utvrđena na određenim položajima.

12.) Znaci raspoznavanja za noć 25/26. o.mj. biće Sablja—Subotica, a ugovoreni poziv Miško, a odgovor tri zvižduka. Za noć 26/27. IX kapa — Karlovac, a ugovoreni poziv Marko, a odgovor dva puta „ku-ku".
Ugovoreni znaci za dan 26/27. IX biće dizanje puške desnom rukom dva puta u vis, a odgovor isturanje puške jednom u stranu.

Napomene: Svako osiguranje na svom pravcu treba što temeljitije porušiti i minirati ceste i prugu. Tehničke pripreme koje su vršene ovih dana iskoristiti za ovu akciju i u koliko treba upotpuniti ih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **V. Holjevac**

Komandant, pukovnik: **Oreščanin Bogdan**

(M.P.)

Dostavljeno: Glavnom štabu NOV i POH na uvid.
Štabu VII ud. divizije
Štabu VIII ud. divizije
Štabu Haubičkog diviziona
Štabu I muslimanske brigade
Štabu 34. divizije

BR. 96

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. DIVIZIJE OD 26. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O POSTIGNUTIM REZULTATIMA U TROMJESEČNOM TAKMIČENJU[1]

ŠTAB
XXVI DIVIZIJE NOVJ
VIII KORPUSA
26-IX 1944.
Br. 50.

ŠTABU VIII KORPUSA

Položaj

U vezi takmičenja kojega je odredio G.Š.H.[2] ova divizija za isto izvela je niže navedeno:

1. — Kao glavni zadatak Divizije bio je odbrana otoka Visa, koji predstavlja jedinu neposrednu vezu sa našim zapadnim Saveznicima. U isto vrijeme otok Vis služi kao baza za dovoz oružja i ostalog materijala, koje nam daju Saveznici i transportovanje istog na kopno. Ovaj zadatak je Divizija izvršila, ali za isto nije predviđen broj tačaka, što će odrediti Štab Korpusa.

2. — Kroz ovo vrijeme nalazio se na otoku Visu Vrhovni štab, Nacionalni komitet, pojedini članovi AVNOJ-a i ZAVNOH-a. Samim njihovim prisustvom Štab Divizije je bio prisiljen da sve snage drži na okupu za zaštitu ovih naših komanda i ustanova, i nije bilo mogućnosti da se angažuju jače snage za izvršenje jačih akcija. Nije predviđen za ovo broj tačaka i mislimo da će za isto odrediti Štab Korpusa.

3. — Nalazeći se stalno na ostrvu Štab Divizije je naredio štabovima brigada da izvedu što bolju obuku ljudstva u vojničkog i političkom smislu. Uspjeh u ovome je odličan, jer je bilo dovoljno vremena na raspoloženju. Tako imamo da preko 80% boraca znade rukovati sa svim pješadijskim oružjima, a do 20% su obučeni i rukovanjem protivkolskim i protivavion-

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3—1/9, k. 1100.

[2] Riječ je o međukorpusnom takmičenju koje je organizovao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 15. juna do 15. septembra (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

skim topovima. Jedinice ove divizije u pogledu vojne obuke mogu da se takmiče sa izvedenom obukom regularne vojske u mirno doba. Za ovo je dobivena pohvala[3] od strane druga Maršala Tita, na smotri održanoj 12-IX, prigodom proslave dvogodišnjice osnivanja I dalmatinske udarne brigade.

Osim ovoga pri Štabu Divizije i štabovima brigada održani su mnogi kursevi i to:

Štab Divizije:

a. — Dva kursa za niže vojne rukovodioce kroz koji je prošlo 100 slušalaca.

b. — Bacački kurs sa 8 slušalaca
c. — Informativni sa 7 slušalaca
d. — Tri artiljerijska sa 380 slušalaca
e. — Potkivački sa 6 slušalaca
f. — Četiri srednja bolnička sa 183 slušaoca
g. — Dva apotekarska sa 24 slušaoca
h. — Veterinarski sa 33 slušaoca
i. — Minerski sa 20 slušaoca
m. — Dva saboterska sa 40 slušaoca
n. — Dva pionirsko-pontonirska sa 40 slušalaca
l. — Kurs za vezu sa 22 slušaoca
j. — Radiotelegrafski sa 14 slušaoca
r. — Šoferski sa 50 slušaoca
s. — Magacinerski — 40 slušalaca
t. — Puškarski — 20 slušalaca

Štabovi brigada
a. — Podoficirski — dva kursa sa 200 slušalaca
b. — Niži bolnički sa 160 slušalaca

Na kulturno-prosvjetnom polju također su postignuti dobri rezultati. Izdano 14 divizijskih, 10 brigadnih i 60 bataljonskih listova, 1200 zidnih novina. Davano je 5 brigadnih, 30 bataljonskih i 70 četnih priredbi. Održano je oko 900 predavanja iz historije, medicine, geografije, hemije i fizike. Naučilo za ovo vrijeme pisati 200 drugova. Mnogo se radilo i na sportskom polju, tako da su se održavala takmičenja u nogometu, plivanju, vaterpolu i lakoj atletici.

---

[3] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1—4, k. 1103/I i knjigu: Josip Broz Tito „Stvaranje i razvoj Jugoslovenske armije", izdanje Glavne političke uprave JA 1949.

Po sanitetskoj grani obratila se najveća pažnja na higijenu i to na čistoću pojedinaca i kolektiva. Postignuti su vrlo dobri rezultati.

3. — Dano za Srbiju 100 rukovodilaca.— Ukupno za ovo uračunato tačaka 20.000

4. — Na otoku Visu prisilno je spušteno i tako spaseno smrti:

Savezničkih aviona (tvrđava) 210 tač. 20.400
Avijatičara 1836 91.800

5. — Zauzimanjem ostrva Brača, Hvara i Korčule[4] i postavljanjem naše artiljerije na njima neprijatelj ne može više da koristi komunikaciju Grčka — Istra tačaka 5.000

6. — Za uspostavljanje slobodnog kanala kroz Bračk, Hvarski, Korčulanski i Lastovski kanal tačaka 5.000

7. — Uzimajući u proračun da ostrva Brač, Hvar, Korčula i poluotok Pelješac predstavljaju jednu pokrajinu koju smo za ovo vrijeme oslobodili tačaka 10.000

8. — Za sve ovo vrijeme mobilisano je 150 novih drugova što iznosi tačaka 7.500

9. — Na našu oslobođenu teritoriju spustilo je 4 hrvatska aviona sa 6 avijatičara, rač. po 500 tačaka 2.000

Ovome zbiru mora se nadodati i broj tačaka za ono što nije gore računato.

Pri podjeli tačaka po brigadama uzeti u obzir da su sve brigade podjednako doprinijele, i svakoj od njih dati u njenom zbiru njen dio.

Broj tačaka što je svaka brigada postizala za takmičenje u akcijama donosimo u prilogu za svaku brigadu ponaosob.

Cjelokupan broj tačaka u Diviziji

a. — Računato ukupno	167.700
b. — I U. brigada	290.985
c. — XI U. brigada	66.244
d. — XII brigada	244.704
e. — III prekomorska brigada	60.565
Tačaka ukupno:	824.193

[4] Opširnije o oslobođenju tih otoka vidi dok. br. 64 i 102.

Brojno stanje	Oficira	Politruk.	Podoficira	Boraca
Divizija	296	420	549	5613
I D. U. brigada	74	98	124	1354
XI D. U. brigada	79	107	136	1320
XII D. brigada	59	86	122	1042
III prek. brigada	53	91	129	843

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom. ppukovnik, Načelnik, ppukovnik, Komand. ppukovnik
D.[5] Korać **T.Biočić** **B.[6] Božović**

(M.P.)

Napomena: Prema podacima prikupljenim naknadno plijen je — naročito municije i granata — za dvostruko veći nego smo uračunali u pregledu.

BR. 97

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. DIVIZIJE OD 27. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA USTAŠE NA AERODROMU GROBNIČKO POLJE[1]

ŠTAB XIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBOD. VOJSKE
HRVATSKE
Broj 700
Dne 27/IX 1944.

Operativni izvještaj o napadnoj akciji na aerodromu Grobničko polje 15. IX 1944.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

Niže podnosi se operativni izvještaj o napadu na aerodrom Grobničko polje 15. IX 1944. god., a na osnovi naređenja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Op. br. 440 od 10. XI 1943. god.[2]

[5] Dušan
[6] Božo

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 13—1/3, k. 913.
[2] Riječ je o naređenju za pisanje operativnih izvještaja (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 14/2, k. 104 B).

1) Neprijateljsko uporište na Grobničkom polju izgrađeno od 8 jakih betonskih bunkera na izolovanoj kosi usred polja istočno od k. 314, a sjeverno od puta Kamenjak—Čavle (sekcija 1 : 100.000, izdanje jugoslovenskog Vojnogeografskog instituta). Kosa se markantno izdiže 50 m relativne visine iznad okolnog polja, dužine je u pravcu sjever—jug 500, a širine u pravcu zapad — istok 300 m. Zapadno od kose nalazi se hangar i zgrade za stanovanje, a još dalje na zapadu je uzletište koga su Nijemci minirali. Bunkeri opasani su uskopno bodljikavom žicom.

Jaki betonski bunkeri i vanredna preglednost na brisani prostor više stotina metara u sve strane čine snagu ovog uporišta.

2) Napad na uporište izvršila je II brigada bez dva bataljona, ojačana sa dva teška bacača, jednim Piatom i jednim protukolskim topom iz III brigade.

III brigada sa dva bataljona i II odred osiguravali su operaciju. I brigada 43. divizije olakšavala je rad kako je niže izloženo.

3) Posada neprijateljskog uporišta bila je jaka 63 ustaše 1. sata posadne bojne 3. stajaćeg djelatnog zdruga. Naoružanje: 6 teških mitraljeza, 4—5 puškomitraljeza, 3 laka bacača, nekoliko šmajsera, ostalo puške.

4) Operacija zamišljena je kao iznenadni vatreni napad sa ciljem da se bunkeri unište ili ućutkaju, a potom da pješadija izvrši juriš na kosu.

Sam napadni zadatak bio je prost, ali je osiguranje operacije bilo mnogo složenije, dijelom usljed blizine Sušaka i Rijeke, odakle bi neprijatelj mogao reagirati brzo, a dijelom usljed položaja napadnog objekta u odnosu sa neprijateljeva uporišta od Sušaka do Zlobina, odakle neprijatelj može bočno da ugrožava komunikaciju jedinica angažovanih u napadu i onih koje su imale da osiguravaju pravac Rijeka—Grobničko polje.

Zbog ovakve situacije donijeta je odluka da se za napad grupiše što više teških oruđa, jer je uspjeh zavisio od efikasnosti njihovog dejstva, a da se od pješadije upotrebe samo dva bataljona, što je ocjenjeno kao dovoljno. Ostale raspoložive snage upotrebljene su za osiguranje i to: III brigada sa dva bataljona na položaju Dašnje (380) — Čudnić (387) sa zadatkom da zatvori pravac Sušak — Grobničko polje, a II odred da zatvori pravac Meja — Kamenjak (nov vojnički put neobilježen na sekciji) i Krasica — Gornje Jelenje. I brigada 43. divizije dejstvom u pravcu D. Jelenje — Meja — Kljun (308) olakšavala je operaciju po naređenju Štaba XI korpusa.

Artiljerija plasirala se kod Kikovice, a napadni bataljoni napadali su jedan sa sjevera a jedan sa juga.

Jedan bataljon III brigade bio je u rezervi kod k. 410.

5) Priložena je operativna zapovijest[3] i zapovijest za vezu.

6) Podilaženje polaznim položajima za napad posvećena je naročita pažnja. Trebalo je izvršiti jedan duži bočni marš, jednim putem koji je bio izložen ugledu sa teritorija koju neprijatelj kontroliše. Kako je napad trebao da otpočne u zoru, nametala se potreba da se iz Gornjeg Jelenja krene prethodnog dana tek po padu mraka. Međutim ovo nije bilo moguće za III brigadu zbog dužine puta, te je ova krenula još za vidika.

Trupe su bile postavljene na polazne, odnosno odbranbene, položaje 15. IX u 5 sati. Nešto kasnije postavljena je telefonska veza štaba sa svim potčinjenim jedinicama.

7) Tok borbe: Napad je počeo artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Vatra artiljerije bila je precizna, te je nekoliko bunkera pogođeno punim pogodcima. Minobacačka vatra nije bila dovoljno grupisana. Ipak je na neprijateljskim položajima jasno osmotrena zbunjenost. Iako puni pogodci artiljerije nisu mogli porušiti jake betonske bunkere, vidjelo se jasno kako posluga bježi iz bunkera. 3—4 bunkera bili su ućutkani. Taj trenutak pješadija nije iskoristila za napad. Izgledalo je kao da očekuje da artiljerija savlada sav otpor.

Na intervenciju Štaba Divizije pješadija je pošla u napad tek u 9 sati. Napad je bio brzo ukočen na brisanom prostoru. Štab Divizije naredio je da se još jednom sasredi vatra, koja, ali, nije mogla da ućutka neprijateljske mitraljeze na položaju. Napad je bio konačno ukočen.

Obzirom na takvu situaciju Štab Divizije je naredio u 10.30 h da se napad obustavi, jedinice srede, izvrši popuna municije, i izvrše sve pripreme za noćni napad.

Izvlačenje pješadije sa brisanog prostora na polazne položaje, koje je sljedilo, bilo je skopčano sa velikim teškoćama i žrtvama, jer je neprijatelj reagirao snažnom mitraljeskom vatrom na svaki pokret na svakog pojedinca. To izvlačenje nije bilo potpomognuto dovoljno vlastitom vatrom.

Do mraka izvršene su sve pripreme, pa je u 19.30 sati otpočeo ponovno napad snažnom i preciznom artiljerijskom vatrom i vatrom bacača. Pješadija je vrlo dobro iskoristila ovu vatru, te je energičnim naletom već u 20.30 izbila na položaj i zauzela ga bez gubitaka.

Gonjenje neprijatelja, koji je djelomično odstupio u paničnom bijegu preko aerodroma, nije bilo dovoljno efikasno

---

[3] Vidi dok. br. 48.

zbog mina koje su bile postavljene na aerodromu, a i uslijed toga što su jedinice ovome posvetile nedovoljno pažnje

U toku dana neprijatelj je pokušao u tri navrata da se probije u pomoć opsjednutom aerodromu. Prva dva puta napadalo je oko 100 ljudi, a treći put oko 200 Nijemaca. Sva tri puta je bio odbijen.

I brigada 43. divizije vodila je borbu sa neprijateljem na pravcu D. Jelenje—Kljun, pa je do noći odstupila ka D. Jelenju. Njena akcija je bila vrlo korisna, jer je očuvala desni bok III brigade.

8) Ishod borbe: Zadatak je postignut u potpunosti.[4]

Gubitci neprijateljevi: 18 mrtvih, 30 ranjenih, 3 zarobljena. Zaplijenjeno: 6 mitraljeza Breda, 1 puškomitraljez, 3 laka bacača, 12 pušaka, 200 granata za bacače, 30.000 metaka, jedna kola sa zapregom, 1 postolje za Bredu, 120 ručnih bombi, 65 signalnih metaka, 30 gasmaski, 31 šinjel, 28 ćebadi, 13 bluza, 14 hlača, 22 ranca, 15 pari cipela, 27 pari veša, 6 opasača, 10 šatorskih krila, 15 torbica, 20 čuturica, 30 porcija, 10 l. benzina, 3 pumpe za bicikl, 5 kazana, gramofoni, ostalih sitnih stvari. Uništeno je 8 bunkera, 1 hangar, 1 avion „Roda" i 15 baraka i zgrada.

9) Naši gubitci: 5 mrtvih i 12 ranjenih i 16 nestalih. Ovi nestali dezertirali su uglavnom svojim kućama u blizini kojih se vodila borba.

10) Utrošeno municije: Za teški bacač 335, za protukolski top 115, za protukolske puške 35, za teške mitraljeze 4200, za puškomitraljeze 5180, za laki bacač 35, za puške 4544, za šmajsere 1700, ručnih bombi 65 i za brdski top 170 granata.

11) Nije bilo lica ni jedinica koje su se naročito istakle.

12) Nije bilo lica ni jedinica koji su se slabo držali.

13) Prilikom napada na grobničko uporište Štab Divizije uočio je sljedeće nedostatke:

a) Namjera naša da se napadne grobničko uporište nije sačuvana u potpunoj tajnosti. Po izjavi zarobljenika ustaše su bili obaviješteni prethodne večeri od neke žene. To je bilo moguće, jer nije bila izvršena blokada u pravcu neprijatelja neposredno prije dolaska trupa na sektor Grobnik od strane jedinice koja je prethodnog dana osiguravala izviđanje i osmatranje.

Jedinice, možda već odviknute od pojave neprijateljske avijacije, ne pridaju dovoljno pažnje prikrivanju od ugleda iz zraka.

---

[4] Vidi dok. br. 135.

b) I i III brigada nisu pravilno riješile pitanje popune municijom i hranom. Njihove komore ostale su čak u Lokvama mjesto da budu u G. Jelenju, a najdalje u Mrzloj Vodici. Zbog toga je divizija morala intervenisati svojim sredstvima da se na vrijeme izvrši popuna municije.

c) U jutarnjem napadu rezultati postignuti vatrenim prepadom nisu iskorišteni od strane pješadije. Kada su neki važniji bunkeri dobili nekoliko punih pogodaka, kod neprijatelja jasno je osmotreno komešanje i zbunjenost. To je bio trenutak za pokret i napad pješadije. Svakako neprijatelj je bio u stanju još uvijek da odgovori sa ponekim mitraljezom, ali ti su se mogli pokriti vatrom vlastitih automatskih oruđa, a u početnoj fazi napada i bacačima. Taj trenutak, međutim, je propušten. Kada je pješadija pošla u napad tek na intervenciju Štaba Divizije, neprijatelj se je već bio pribrao, pa ju je mogao dočekati snažnom vatrom svojih automatskih oruđa, koja je ukočila napad. Pa ni tada, kada je bilo potrebno da se prvi redovi izvuku iz brisanog prostora, sadejstvo vatre i pokreta nije došlo do izražaja. Drugim riječima, izvlačenje boraca nije bilo dovoljno zaštićeno vatrom, pa je i ovdje bila potrebna intervencija Štaba Divizije. Ove grješke bile su uzrokom osjetljivih gubitaka.

d) Gonjenje neprijatelja nije bilo dovoljno energično, a 4. bataljon II brigade, koji je napadao sa sjevera, propustio je da neprijatelju presječe odstupnicu svojim desnim krilom.

e) Prilikom ove akcije dezertiralo je 15 boraca, većinom Istrana i Sušačana, koji su očigledno pošli svojim kućama. Glavni uzrok ovolikog bjekstva je slaba ishrana, vrlo slaba odjeća i obuća i u vezi s tim zamor trupe. Ove uzroke rukovodioci II brigade nisu mogli da otklone, ali su ipak mogli da posvete više pažnje kontroli nad svojim ljudstvom, kako za vrijeme marša, tako i za vrijeme borbe, da bi broj dezertera smanjili na minimum.

Odmah poslije akcije Štab Divizije izložio je pismeno svojim potčinjenim jedinicama sve ovo i druge sitnije greške da bi se iz njih izvukla što bolja pouka.

Prilozi: 2 zapovijesti, skice i liste gubitaka

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Matić Đ.** (M.P.) Komandant major: **Vlaisavljević**

BR. 98

NAREĐENJE ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 28. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 7. DIVIZIJE ZA DEJSTVO U PODRAVINI[1]

ŠTAB X KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Pov. Broj: 487
Dana: 28/IX 1944. u 22 sata

ŠTABU VII UDARNE DIVIZIJE NOV i POJ

U toku su zajedničke operacije X i VI korpusa u Podravini.[2] Zadatak vaše divizije je:

1) Da izvrši pritisak k Novigradu i Đurđevcu zasjedama na komunikaciji Koprivnica—Đurđevac (pruga ne radi) i da vrši nasilna izviđanja na tom pravcu.

2) U toku samih operacija da svojim rasporedom osigurava bok i pozadinu jedinica u napadu.

3) Sa manjim snagama da vezuje garnizon u Bjelovaru i izviđa pravac Križevci — Bjelovar i

4) Da za cijelo vrijeme bude tijesno povezana sa XXXIII divizijom.

Zabranjuje se prihvatanje teških borbi na terenu u koliko se ne radi o uništenju neprijatelja. U slučaju jače koncentracije i napada neprijatelja, Diviziju treba na vrijeme povući u pravcu Šandrovca—Kašljavca—Severina.

U toku izvođenja operacija posjeda vododelnicu zapadne Bilo-gore na liniji Rakitnica— G. Sredice sa glavninom snaga i vrši demonstracije i prepade na liniji Koprivnica — Novigrad — Đurđevac.

Neprijateljeve snage u Podravini sačinjavaju V ustaški stajaći zdrug sa rasporedom: I bojna u Pitomači, VII bojna u

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/2, k. 551.

[2] Zajedničke operacije 6. i 10. korpusa NOVJ u Podravini počele su 4. oktobra napadom jedinica 6. korpusa na Viroviticu, a 10. korpusa na Pitomaču i Kloštar. Jedanaestog i 12. oktobra one su oslobodile Đurđevac i Podravski Novigrad i prisilile neprijatelja da napusti Virje. U vremenu od 13. do 16. oktobra jedinice 6. i 10. korpusa i dvije brigade 7. divizije izvele su više neuspjelih napada na Koprivnicu. (Vidi tom V, knj. 34.)

Kloštru i Đurđevcu, IV novačka bojna u Novigradu i Koprivnici, XXXVII bojna u Križevcima.

U koliko se pojave neke nove snage odmah izvještavati. Ustaše su riješeni da se krvavo brane jer nemaju nikakovog izlaza. Ispadaju noću i u razna doba dana i zato budnost i opreza mora biti na visini. Osiguranje vršiti danju i noću iskopanim rovovima i automatskim oružjima na položaju.

Raspored naših jedinica: XXXII divizija na sektoru Pitomače, XXXIII divizija na sektoru Šandrovca i Podravski odred oko Đurđevca, između XXXIII i vaše divizije.

Ranjenike slati u Vel. Pisanicu ili Moslavinu, prema mogućnosti i situaciji.

Ishranu organizirati na terenu.

Primitak ovog pisma potvrdite.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar—pukovnik: Komandant—major:
V. Mat.[3]

BR. 99

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 28. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU DIVIZIJE[1]

ŠTAB VIII UDARNE DIVIZIJE N.O.V.
JUGOSLAVIJE
A. Broj 188/1944
28. IX 1944. g.

Opći vojnički izvještaj za
mjesec septembar 1944. g.
dostavlja.—

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

a) Vojničku situaciju u mjesecu septembru karakterišu veliki uspjesi na istočnom i zapadnom frontu, izbijanje Crvene armije na naše granice, ofanziva naših jedinica u čitavoj našoj

[3] Vlado Matetić

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12/1—2, k. 827.

domovini i sve veća demoralizacija kod neprijateljskih trupa — naročito domobrana, četnika i ustaša. Neprijateljska avijacija u toku ovog mjeseca nije se pojavljivala dok je savezn ička avijacija u prvoj polovini mjeseca bila aktivna bombardujući neprijateljske garnizone u našoj domovini. Na sektoru naše divizije karakterišu vojničku situaciju u ovom mjesecu ofanzivne operacije i to u početku mjeseca na komunikacije, a zatim na neprijateljske garnizone. Na terenu naše divizije neprijatelj nije bio aktivan, nego se ograničio na sprečavanje naših operacija i čuvanje komunikacija i garnizona. Jačina neprijatelja ostala je nepromijenjena, a isto tako i razmještaj njegovih jedinica. Kod samog neprijatelja unutar njegovih jedinica pojačala se demoralizacija, a ujedno i teror koji je neprijatelj preduzeo prema svojim potčinjenim, da bi sprečio raspadanje svojih jedinica.

U početku mjeseca od 1—8, u vezi opće ofanzive naših jedinica, jedinice naše divizije imale su slijedeći raspored:

I brigada na sektoru Cerovac — Tušilović, orijentisana prema Karlovcu.

II brigada na sektoru Rakovica — Drežnik, orijentisana prema Vagancu, Bihaću i na komunikaciju Rakovicu—Prijeboj, koja veže oslobođeni teritorij Korduna sa oslobođenim teritorijem Like.

III brigada na sektoru Perjasica, orijentisana na komunikaciju Ogulin — Karlovac.

U toku 1—8. septembra III brigada uspjela je izbaciti iz saobraćaja željezničku prugu Ogulin — Duga Resa, sprečavajući u tom vremenu neprijatelja da istu popravi i pored toga ometajući mu saobraćaj cestom Ogulin — Karlovac.[2]

10. septembra I brigada napala je Turanj i Mekušje i u napadu nije uspjela.[3] III brigada za vrijeme izvođenja operacije I brigade fingirala je napad na Belaj i Dugu Resu.[4] Kao reakcija na ove naše operacije neprijatelj je 12. septembra, uglavnom Nijemci Jeger bataljona[5] ojačani sa ustašama i nešto motorizacije, izvršio ispad u pravcu Cerovca i u pravcu Leskovca,

---

[2] Vidi dok. br. 107.

[3] Vidi dok. br. 82.

[4] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o tome piše: „*V ustaška bojna:* Noću neprijatelj u jačini od dvie brigade VIII partizanske divizije napao je posadu u Dugoj Resi sa svih strana, sa svim vrstama pješačkog naoružanja i vatrom iz haubice 100 mm. Napad je trajao od 22.00 sata do 7.30, kada je neprijatelj bio odbačen pošto je posada prešla u protunapadaj potpomognuta djelovima njemačke vojske iz Karlovca. Poslije odbijanja napadaja na samu posadu pređeno je u gonjenje neprijatelja sve do s. Cerovca i s. Lučice...“ (Arhiv V.I.I. reg. br. 9/1—12, k. 58).

[5] Vjerovatno iz sastava 1. lovačkog rezervnog puka.

Barilovića i Velemerića. Istog dana neprijatelj je uz osjetljive gubitke odbačen na svoje polazne položaje. U ovom međuvremenu II brigada odbila je upad neprijatelja iz Vaganca u pravcu Drežnika i Rakovice.—

U vezi povoljne situacije na sektoru Unske operativne grupe i nastavka naše ofanzive, 14. septembra krenule su I i II brigada u pravcu Cazina s namjerom da se isti garnizon uz pomoć jedinica Unske operativne grupe likvidira. III brigada ostala je na sektoru Perjasica—Sića—Barilovićki Cerovac i neprijatelj nije vršio ispad prema njoj. Naše jedinice i jedinice Unske operativne grupe u brzom naletu likvidirale su neprijateljsko uporište u Cazinu zadavši neprijatelju velike gubitke.[6] Da bi se iskoristila situacija po likvidaciji Cazina odlučeno je da se napadne Izačić, s tim da naše jedinice, tj. I i II brigada, dadu osiguranje prema Bihaću i Vagancu. Međutim neprijatelj je pobjegao iz Izačića i odlučeno je da naša II brigada koja je trebala osiguravati prema Vagancu izvrši napad na Vaganac. Sam napad nije uspio. Štab II brigade, koji se dulje vremena nalazio prema tom garnizonu i tražio nekoliko puta da izvrši napad na taj garnizon, potcijenio je neprijateljske snage, precijenio svoje snage, i usljed promene situacije, tj. brze odluke da umjesto osiguranja izvrše napad, nije izvršio sve pripreme za samu operaciju.[7]

Poslije ove operacije I brigada prebacila se na sektor Lađevac—Furjan, a II brigada ostala je na sektoru Drežnik—Rakovica. 20. septembra krenule su I i II brigada pravcem Cetingrad—Kladuša—Vrnograč—Obljaj na prostoriju Trnovac—Donji i Gornji Klasnić. Na ovoj prostoriji vršene su pripreme za operaciju na Petrinju,[8] koja usljed izmjene situacije nije izvedena, nego je odlučeno da se napadne neprijateljski garnizon u Sunji.[9] Napad na Sunju vršila je naša I brigada, koja je poslije bila ojačavana sa dijelovima II brigade. Momentalno I brigada vrši blokadu same Sunje, a II brigada uništava komunikaciju Sunja—Dubica. III brigada za vrijeme pokreta I i II brigade na Baniju uputila je dva bataljona na liniju Prijeboj—Plitvički Leskovac, sa zadatkom osiguranja veze između Like i Korduna, a s dva bataljona ostala na sektoru Perjasice, sa zadatkom djelovanja na komunikaciju Tounj—Duga Resa.

b) Naš štab je potpun, isto tako potpuni su i štabovi brigada, s tim što manjka načelnik II brigade, koji je ovih dana ranjen.

---

[6] Opširnije o napadu na Cazin vidi dok. br. 62 i 63.

[7] Vidi dok. br. 82.

[8] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 25—1/1, k. 426.

[9] Napad na Sunju izveden je 26. septembra. Jedinice 4. korpusa NOVJ napale su istovremeno neprijatelja u Hrastovcu i Graboštanima (vidi dok. br. 108).

Isto tako popunjeni su svi štabovi bataljona u našoj diviziji. Štabovi brigada trse se u svom radu i pokazuju volju u radu . . . Naši štabovi bataljona što se tiče vojnog iskustva zadovoljavaju, ali znanje pojedinih članova štabova bataljona kao i njihovo zalaganje za izvršenje zadatka kod svih nije na visini i kod ovoga imade izvjesnih nedostataka. Ovi nedostatci imali su odraza i u borbama koje su vodili u toku ovog mjeseca. Operativni štab za Kordun ne zadovoljava u potpunosti i zadatak koji je dobio za rad jedinica koje su mu pod komandom još u potpunosti ne sprovodi u djelo. Stanje u Brdskom divizionu bez promjene je.

c) U toku ovoga mjeseca u našoj diviziji nije bilo formiranja novih jedinica, niti rasformiranja starih jedinica.

d) Brojno stanje naše divizije vidi se u priloženom pregledu. Ona je u porastu.

e) U pogledu nacionalnog i socijalnog sastava od prošlog izvještaja nema nikakovih promjena.

f) U proteklom vremenu, usljed operacija i pokreta, vojnička obuka izvodila se vrlo malo. U početku mjeseca I i II brigada izvršile su gađanje koje nije pokazalo najbolje rezultate. Iz samog rezultata gađanja vidi se da nastavi gađanja treba posvetiti punu pažnju. U to isto vrijeme u I i II brigadi i Brdskom divizionu vršena je vojnička obuka prema planu koji je dostavljen od vašeg štaba i sam rad dao je dobre rezultate. Još uvijek, pored toga rada i konferencija koje se održavaju u našim jedinicama, ima nedostataka i oni dolaze do izražaja naročito u operacijama šireg razmjera kao što su bile ove posljednje. Opaženo je da naše starješine ne uživljuju se dovoljno u situaciju i da nisu inicijativni. Na pr. u posljednjim operacijama pokazalo se da, dok se situacija razvijala prema našim pretpostavkama koje smo dali prije operacije, da su se naše starješine snalazile, ali čim se situacija izmijenila neki od starješina nisu se snašli. Za ovakve operacije šireg razmjera, kakve smo mi posljednjih dana vršili, potrebno je da sve jedinice izvrše dobiveni zadatak i da se pri izvršenju zadatka ne gleda sa stanovišta svoje jedinice, nego sa stanovišta općeg zadatka, koji je postavljen pred sve jedinice, međutim u tom pogledu kod naših starješina imade još nerazumijevanja, što svakako koči uspješan završetak samih operacija. Pored ovoga, u posljednjim operacijama naročito je došlo do izražaja da štabovi bataljona ne znadu u potpunosti da upotrebe pridodata im prateća oruđa i koordiniraju vatru svih oruđa sa radom svoje pješadije. Još uvijek se dešava da prateća oruđa dejstvuju inicijativno i bez naročite veze sa pješadijom. Uz ove nedostatke ima nedostataka koje smo naveli i u prošlom izvještaju. S obzirom na zadatak koji se po-

stavlja pred naše jedinice — čišćenje naše domovine, oslobađanje naših gradova, mišljenja smo da je potrebno da se uklone najprvo nedostatci koji su se pokazali u izvršenju većih operacija. 28. ov. mj. svršio je podoficirski kurs na kome je bilo 56 slušalaca. Kurs je dao vrlo dobre rezultate. Pored ovoga kursa imademo i dopunski bataljon u kome imade 120 omladinaca Kordunaša. Drugih kurseva u toku ovoga mjeseca u našoj diviziji nije bilo.

g) Naš divizion poslije operacije na Sunju oslabljen je oruđima, jer u Sunji pala su u ruke neprijatelju 2 protukolska engleska topa 37 mm. Pored toga u ovim operacijama utrošeno je i dosta municije koje mi više nemamo na zalihi. Što se tiče ljudstva u Divizionu i starješinskog kadra, ono je dobro i zadovoljava i sa teorijskim znanjem i sa borbenošću, disciplinom i vojničkim odnosom.

Prateće čete po brigadama također u posljednjim operacijama utrošile su dosta municije, koje imade također malo. Za engleske Džon-bul bacače imademo svega po nekoliko mina. Stručna spremnost poslužioca kod tih oruđa dosta je dobra, dok kod samih starješina nije još najbolja. U operaciji na Vaganac izgubili smo jedan protukolski top 47 mm.

Inžinjerijske čete po brigadama uglavnom su dobre, ali zbog pomanjkanja stručnog osoblja nisu upoznate sa najnovijim sredstvima, kao razni preparati, koje dobivamo od Saveznika. Mišljenja smo da bi ljudstvo iz ovih četa trebalo proći još stručnih kurseva.

U pogledu rada jedinica za vezu od prošlog izvještaja nije bilo promjena. Veza je u svim operacijama zadovoljila. Imamo nešto manje kabla, pošto smo poslali za VIII korpus i XXXIV diviziju. Radio-služba je u poboljšanju i funkcioniše dobro. Dosadašnji referent za vezu p.poručnik drug Crevar prekomandovan je za Unsku operativnu grupu, a na njegovo mjesto postavljen je drug Rašeta, koji će, vjerujemo, uz potrebnu pomoć moći zadovoljiti na dužnosti.

Informativna služba ne zadovoljava. Iako su postavljeni informativni oficiri po brigadama, sam rad istih nije dovoljno pomognut od strane štabova, a niti su se isti dovoljno snašli, pa zbog toga ni rezultati nisu dobri.

U Intendanturi bilo je promjena. Dosadašnji načelnik Intendanture otišao je za X korpus . . . Isto tako i po brigadama u vezi ovih promjena bilo je premještaja, ali uglavnom stanje je ostalo isto. Ishrana jedinica bila je sa sela i sa kazana i uglavnom bila je dobra. Stanje odjeće i obuće je vrlo slabo, naročito u II i III brigadi. U III brigadi imamo jedan dio ljudstva koji zbog toga što nema veša ni odjela ne može ići na položaj.

Sanitet je u posljednje vrijeme zadovoljio. Dobili smo nekoliko novih svršenih medicinara i doktora i vjerujemo da će oni sa svojim stručnim znanjem moći koristiti drugovima koji imaju iskustva u organizaciji saniteta, a nemaju stručne sposobnosti.

Općenito stanje u našim jedinicama je dobro, ali ima još mnogo nedostataka koje treba ukloniti, s obzirom na zadatke koji stoje pred nama. Mislimo da bi najpotrebnije bilo da se posveti što veća pažnja radu sa komandnim kadrom u cilju da se pojača znanje samog komandnog kadra, da se kod istog razvije inicijativa, osjećaj odgovornosti i da isti uvidi da u budućim velikim operacijama učinjene greške mnogo više donose štete nego do sada u operacijama brigada i Divizije, te da u vezi s tim i zalaganje mora biti mnogo veće, a izvršenje dobivenog naređenja u potpunosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar. p.pukovnik: **D. Hrstić**

Komandant, p.pukovnik: **M. Šumonja**

(M.P.)

BR. 100

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. DIVIZIJE ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ OD 28. SEPTEMBRA 1944. O UNIŠTENJU USTAŠKE POSADE U ČAĐAVICI[1]

ŠTAB XII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj. Službeno
Dana 28/IX 1944. god.

ŠTABU VI KORPUSA NOVJ

Dostavljamo Vam ukratko operativni izvještaj o borbama jedinica XII udarne brigade, Osječke i Čehoslovačke brigade u vremenu od 25.IX do 28.IX 1944. god.

Na dan 25. ovog mjeseca XII udarna brigada dobila je zadatak da likvidira posadu na Novom dravskom kanalu kod sela Čađavice.[2]

Jačina posade na Dravskom kanalu bila je jedna satnija ustaša koji su pripadali 3. satu XVIII ustaške bojne. Zapovjednik ove ustaške satnije zastavnik Hubert. Posada na ovom mostu likvidirana u roku 20 minuta. U ovoj borbi zarobljeno je jedan neprijateljski vojnik, zaplijenjeno je jedan teški mitraljez, jedan puškomitraljez, 6 okvira za puškomitraljez, 6.570 metaka za pušku, jedna poljska kuhinja, 3 noža, 4 opasača, jedan specijalni mitraljeski ranac.

Ubijeno je 43 neprijateljska vojnika (ustaša), ranjenih nepoznato.

Naši gubitci u ljudstvu i materijalu: 7 mrtvih, 6 ranjenih i 16 nestalih. Od ranjenih oficira ranjen je drug Šljubura Joco, komandir 2. čete IV bataljona.

Utrošak municije: 4.647 puščanih metaka, 1500 šmajserskih metaka, 25 mina za teški bacač, jedna mina za laki bacač, 3 mine za „džon-bul".

Istoga dana tj. 25. ovog mjeseca vođena je borba na sektoru kod sela Čačinaca koji je sektor držala Osječka brigada. Neprijatelj u jačini od 1500 ustaša i gestapovaca krenuo je iz pravca Našica i Đurđenovca prema Čačincima, a na položaj koji je držala ova brigada. Jedinice Osječke brigade uspjele su da odbiju neprijatelja i da mu nanesu osjetne gubitke. Borba počela 25. ovog mjeseca u 7.30 časova, a završena oko 11,30 časova.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 33—2, k. 882.

[2] Vidi zapovijest Štaba 6. korpusa NOVJ od 23. septembra, dok. br. 88.

U ovoj borbi ubijeno je 40 neprijateljskih vojnika — ustaša i gestapovaca, 15 ranjeno i 1 zarobljen. Zaplijenjeno je 5 pušaka.

Naši gubitci: 11 poginulo, 7 ranjeno i 16 nestalo. Od oružja je izgubljeno 2 puškomitraljeza, koji su obadva poginula (puškomitraljesci, nišandžije).

Na dan 26. ov. mj. jedinice XII udarne i Osječke brigade vodile su borbu sa neprijateljem i to jedinice XII udarne brigade na sektoru oko Sopja koji je imao namjeru da se probije u pravcu Donjeg Miholjca preko kanala.[3] Istog dana jedinice Osječke brigade, noću između 26. i 27. ov. mj. išle su u potjeru za neprijateljem koji je bio razbijen iz uporišta Podravske Slatine.[4]

U ovim borbama zarobljeno je 38 pušaka, 1 pištolj, 1 šmajser, 3700 metaka puščanih i mitraljeskih, 2 protutenkovska topa 37 mm, 1 teški poljski bacač, 1 teški mitraljez švarcloze, 300 granata za top 37 mm, jedne nišanske sprave za haubicu 100 mm, 6 konja, 2 topovske kare, jedna kola ratne spreme.

Naši gubitci u ovoj borbi u ljudstvu i materijalu: 2 mrtva, 11 ranjenih, 4 zarobljena, 4 nestala, izgubljen je 1 puškomitraljez, 4 puške, utrošeno municije: 17.300 metaka puškomitraljeskih, 90 mina za teški bacač, 23 mine za „džon-bul".

Neprijateljski gubitci: ubijeno 109 neprijateljskih vojnika, zarobljeno 14, nepoznati broj ranjenih. Ubijen je također 1 ustaški nadporučnik i 60 ustaša skočilo u Dravu u kojoj su se većinom podavili.

Na dan 27. ov. mj. jedinice XII udarne i Čehoslovačke brigade vodile su borbu kod Novog dravskog kanala istočno od Čađavice sa 800 ustaša i gestapovaca koji su krenuli na položaje Čehoslovačke i XII udarne brigade sa 6 tenkova, 4 haubice 100 mm i 6 pješadijskih topova Pito.

U ovoj borbi ubijeno je 58 neprijateljskih vojnika i dosta ranjeno. Zarobljena su 3 neprijateljska vojnika i 1 puška.

Naši gubitci: 7 mrtvih i 13 ranjenih.

Utrošeno je municije: 9280 puščanih i mitraljeskih metaka, 48 mina za teški bacač, 13 za laki bacač, 1 mina za „džon-bul" i 24 granate za top 37 mm.

Na svima ovim sektorima gdje je vođena borba neprijatelj je svuda bio odbijen uz znatne gubitke.

Svi ciljevi postavljeni pred jedinice ove divizije u potpunosti su izvršeni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba, kapetan
Mile Puškarić

---

[3] Vidi dok. br. 142.
[4] Vidi primjedbu br. 7 uz dok. br. 88.

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. DIVIZIJE OD 28. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA OD 15. AVGUSTA DO 15. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB
XIX DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. Br. 102
28-IX-1944. god.

Dostavlja se operativni izvještaj od 15.VIII do 15.IX o. g.

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Štab Divizije u Parčiću.

16.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* izvršila je u toku noći marš u Primorje. I bat. obezbjeđivao karavan preko komunikacije Benkovac—Bribirske Mostine, bez borbe. III bat. se prebacio sa dvije čete u V. Čistu na ranije položaje I bat., a druge dvije čete prihvaćale su materijal na prostoru Kamene. U 01 sat neprijatelj, jačine 150 vojnika, izbio iz Mostina u pravcu V. Čiste. Čete III bat. povukle se na prihvatne položaje sjeverozapadno od s. V. Čiste za 500 metara i sprečavale neprijatelju daljnje nadiranje. U 04 sati I bat. vratio se sa obezbjeđenja karavana i napao sa leđa neprijatelja u V. Čisti. Prvi napad neprijatelj je odbio. U 11 sati snage I i III bat. ponovno napadaju neprijatelja i opkoljavaju ga. Borba se vodi do 18 časova, neprijatelj se brani iz kuća, sve dok mu ne stiže pomoć iz Mostina u jačini od 3 tenka i 50 vojnika. Četa IV bat. koja je dobila zadatak u 01 sat da sa istočne strane napadne neprijatelja nije izvršila svoj zadatak već se zadržala u Proviću. II bat. nalazio se u Kašiću zatvarajući pravac prema Pirovcu. IV bat. u Budaku zatvarajući pravac Benkovac i Biograd. Štab Brigade u Klarićima, jedan dio na polo-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9—1/4, k. 518.

žaju. Gubitci neprijatelja: 7 mrtvih i 11 ranjenih, naši gubitci: 5 ranjenih, među kojima i delegat Košta Ivan. U ovoj borbi istakao se II bataljon.

VI ud. brigada: I bat. nalazio se u Žegaru na odmoru, uveče izvršio pokret za s. Brgud. II bat. nalazio se u s. Brgudu sa zadatkom zatvaranja pravca od Benkovca. III bat. u s. Bilišane zatvarajući pravac od Obrovca. 3. četa ovog bataljona nalazila se u Muškovcima prikupljajući dezertere iz ovog sela. IV bat. nalazio se u s. G. Karin. Štab Brigade u Žegaru.

XIV brigada: I bat. u s. Dobropoljcima, II bataljon prebacio se iz Biovičina Sela u Nunić. III bat. u Nuniću sa zadatkom obezbjeđenja od Kistanja, predstraža na položaju na Zečevu. Četa na predstraži skinula 2 km kabla na komunikaciji Đevrske—Kistanje. I i II bat. napad na ustaško selo Lišane, ali ovaj napad nije uspio i bataljoni se povukli u svoje polazne baze.

17.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* I bat. u s. V. Čista, II bat. u Kašiću, III bat. u M. Čistoj, a IV bat. u s. Budaku. Neprijatelj koji je bio u M. Čisti povukao se 16.VIII u 20 časova. Štab Brigade i ostali dijelovi brigade u Klaričima.

VI ud. brigada: Isti raspored. I bat. u noći između 16. i 17. VIII o.g. sa tri čete napao je s. Lepuri. 17. ujutro povukao se. II bat. vršio obezbjeđenje karavana preko komunikacije Lišane—Benkovac. Zadatak izvršio bez borbe. Jedna četa III bat. otišla u s. Jasenica radi prikupljanja tovarnih grla. IV bat. u s. Karinu bez promjene. Štab Brigade u s. D. Bruška.

XIV brigada: I bat. ponovno vršio napad na s. Lišane, ali i ovog puta bez uspjeha; bataljoni su se povukli u s. Dobrići na odmor. I bat. stavljen pod komandu VI ud. brigade, držao položaj na k. Otavac (415). Akcija I i II bat. nije uspjela uslijed slabog zalaganja komandnog kadra. Gubitaka na našoj strani nije bilo.

Bat. Narodne odbrane: nalazio se u s. Medviđe sa zadatkom hvatanja špiljara i dezertera. Uhvaćen 1 špiljar, ali je na putu za Štab Divizije pobjegao patroli koja ga je sprovodila.

18.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* I bat. u V. Čisti, III bat. prebacio se u Velim, IV bat. sa dvije čete II bat. obezbjeđivao prebacivanje materijala preko komunikacije Lišane—Benkovac. Neprijatelj je držao položaj kod crkve Sv. Martina u s. Buliću i Kulini i Kozlovcu. IV bat. je zbacio neprijatelja s Kuline, dok čete II bat. nisu uspjele zbaciti neprijatelja kod sv. Martina. Karavan nije uspio proći. IV bat. se sa karavanom vratio u s. Budak, dok je jednu svoju četu ostavio u Kolarinama sa zadatkom obezbjeđenja od Kozlovca. Štab Brigade u Klarićima.

VI ud. brigada: I, II i IV bat. vršili pripreme za napad na s. Kulu Atlagića. III bat. u selu Bilišane sa istim zadatkom Četa iz Jasenice se nije povratila. Ova brigada je sa tri bat. i pridodatim bataljonom XIV brigade izvršila uveče napad na Kulu Atlagića. Raspored snaga isti kao i prvi puta, kad je napadala ova brigada.[2] Neprijatelj je pobjegao, te su naše jedinice ušle u ovo selo bez otpora. Štab Brigade nalazio se sa jedinicama na položaju.

XIV brigada: II bat. obezbjeđivao prebacivanje komandanta Divizije sa drugovima koji su putovali za V. Štab.[3] III bat. sa jednom svojom četom postavio je zasjedu jednoj grupi neprijateljskih vojnika u jačini 40 vojnika koji su postavljali liniju na cesti Đevrske—Kistanje. Ubijeno 2 neprijateljska vojnika, a 2 ranila. IV bat. postavljao mine na cesti Prevjes—Palanka. III bat. pokupio 2 km telefonske linije.

19.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* I i III bat. u V. Čisti II bat. povratio se sa komunikacije Benkovac—Mostine i smjestio se u s. Budak. IV bat. u Budaku, drži sa svoje dvije čete položaj prema Benkovcu. Štab Brigade sa ostalim dijelovima u Klarićima.

VI ud. brigada: I, II i III bat. povukli se sa akcije na odmor. I i II bat. u Popoviću, III bat. u Bilišanima, gdje je vodio borbu sa četnicima koji su iz Obrovca upali u s. Muškovce. Iste odbio i nanio gubitke od 3 mrtva i 5 ranjenih. IV bat. u Brgudu. U akciji na Kulu Atlagića ovaj

[2] Šesta dalmatinska brigada uništila je četnike u Kuli Atlagića 10. juna 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 67).

[3] Vrhovni štab NOV i POJ se tada nalazio na otoku Visu.

bat. zaplijenio je 5.000 metaka i 120 hljebova. Uveče isti bat. krenuo na obezbjeđenje i prihvat karavana kojeg su sprovodile snage V ud. brig. Karavan ovim pravcem nije naišao i bat. se povukao u s. Brgud.

XIV brigada: I bat. vratio se iz sastava VI ud. brigade u s. Ivkoviće. II bat. izvršio pokret iz Ivkovića za Nunić. III bat. U Nuniću bio je napadnut, njegovi dijelovi i dijelovi ovog bat. bili su primorani odstupiti, kao i dijelovi na pretstraži u Macurama. Neprijatelj se povukao u Kistanje. U toku noći dijelovi IV bat. postavili zasjedu na cesti Đevrske—Kistanje, ali neprijatelj nije naišao.

20.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* Brigada se odmara i priprema za prebacivanje u Bukovici. U 18 časova Brigada skoncentrisana u s. Budak. Marševska kolona: II bat. prethodnica, obezbjeđenje koloni na komunikaciji Benkovac—Kozlovac izvršio II i III bat. Brigada se prebacila bez borbe i sprovela 32 kola materijala. Prelaz preko komunikacije izvršen u 23 časa.

VI ud. brigada: I bat. nalazi se u s. Popoviću, jedna četa upućena u D. Karin radi hvatanja kontakta sa neprijateljem. Sukobila se s četnicima i 3 ih zarobila. II bat. na istom mjestu. IV bat. iz Brguda prebacio se u Popović. Uveče izvršio pokret za Bijelinu. III bat. bez promjene. Štab Brigade u Bijelini.

I i II bat. po naređenju Štaba Divizije noću između 19/20. vršili prihvat V ud. brigade, ovladali Kozlovcem i Bulićem, izbacivali neprijatelja sa k. 224 i k. 237. Također su vršili pritisak na crkvu sv. Martina i tom prilikom imali 2 mrtva i 1 ranjen. Bataljoni se u zoru 20. o.mj. povukli. V ud. brigada izvršila je prelaz komunikacije na drugom mjestu. III bat. postavio zasjedu u Velebitu. IV bat. vakcinisao se. Štab Brigade u Bijelini.

XIV brigada: III bat. smjestio je u Biovičino Selo odakle je, po naređenju, izvršio pokret za Nunić. Ostalo bez promjene.

21.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* se prebacila radi odmora i sređivanja u Žegar. Razmještaj sljedeći: I bat. u

zaseok Mijići, II i III bat. u zaseok Sernaderi, IV u zaseok Bijanko. Štab i ostali dijelovi smješteni u Žegar.

VI ud. brigada: I bat. izvršio pokret na Kalanjevu Dragu i oko 10 sati neprijatelj je krenuo prema Otavcu i Šupljaku. Bat. je dobio zadatak da spriječi neprijatelju daljnje nadiranje. Neprijatelj je to osjetio i povukao se u Benkovac. II bat. dobio je zadatak i krenuo za Nunić u svrhu zatvaranja pravca Đevrske—Kistanje—Smrdelje. III bat. nalazio se u Bilišanima. Jedna četa postavila je zasjedu u Velebitu na komunikaciji Obrovac—Gračac. IV bat. vakcinisanje i odmor. Štab Brigade u Bijelini.

XIV brigada: Koncentracija brigade bez I bat. i izvršen pokret za Brgud. I bat. skoncentrisan u Šaponjima, te krenuo u Brgud u sastav Brigade.

22.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. I i IV bat. vakcinisani.

VI ud. brigada: I bat. u Kalanjevoj Drazi sa osiguranjem na k. 388. Bataljon je dobio naređenje za prisilno izviđanje garnizona Lišane. Akcija nije uspjela zbog jakog neprijateljskog naoružanja u teškom oružju i tenkovima. Bataljon se povukao bez gubitaka u Kalanjevu Dragu. II bat. sa I bat. dobio je zadatak za nasilno izviđanje na komunikaciju Ostrovičke Lišane. Ovaj bat. imao je 1 mrtvog a na strani neprijatelja nepoznato. U 22 časa povučen je u zaseok Nunić. III bat. u Bilišanima. Jedna četa u Muškovcima. Na komunikaciji Gračac—Obrovac četnici su imali 3 mrtva i 2 ranjena, 1 je zarobljen. Zaplijenjena je 1 puška IV bat. bez promjene — održani časovi. Štab Brigade u Bijelini.

XIV brigada: I i III bat. na osiguranju bataljonima koji su se iste večeri prebacili u Primorje. Istu veče nakon osiguranja bataljoni vraćeni u Brgud.

23.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. Održana proslava godišnjice osnutka Brigade.[4] U 18 časova Bri-

[4] Peta dalmatinska brigada (1. kninska) formirana je u avgustu 1943 (vidi tom V, knj. 18, dok. br. 72).

gada skoncentrisana na južnoj padini Sernadera, gdje je predat raport komandantu i komesaru Divizije. Proslavi je prisustvovao komesar VI brigade[5] i drugi. Održani su govori, a divizijska glumačka grupa kao i brig. hor održali su zabavni program. Nakon toga vojničko veselje, kolo itd. U 20 sati Brigada zauzela prvobitne položaje radi odmora.

VI ud. brigada: I bat. u Kalanjevoj Drazi sa osiguranjem prema Šaponjima. U toku noći imao je postaviti nagaznu minu između Bulića i Lepura, ali istu nije mogao postaviti radi zasjede. II bat. u Nuniću radi s vojskom na terenu. III bat. u Bilišanima, konferencija bataljona, jedan vod postavio nagaznu minu na cesti Obrovac—Karin. IV bataljon u Bijelini — borbena obuka. Poslije podne 2 čete krenule na zadatak prema Radučiću, a jedna postavila nagaznu minu na cesti Benkovac—Mostine. Štab Brigade u Bijelini. Udarna grupa krenula u Ravne kotare sa zadatkom za postavljanje nagaznih mina na komunikaciji Smilčić—Benkovac, Novigrad—Benkovac i Karin—Benkovac.

XIV brigada: I bat. u Brgudu, II bat. u Radošinovcima sa zadatkom obezbjeđenja od pravca Vrane, III bat. u Brgudu, IV bat. odmara se u Radošinovcima (Baković) odakle je naveče krenuo za Dazlinu kod komande mjesta Vodice.

24.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. Vakcinisanje Štaba i prištabskih jedinica.

VI ud. brigada: I bat. u Kalanjevoj Drazi s osiguranjem prema Lišanima. Jedna četa na komunikaciji Kozlovac—Sv. Duh postavila nagazne mine. 2 kamiona odletjela u zrak, poginulo 12 Nijemaca i više ranjenih. Ista četa ubila je u Lisičiću 1 ustašu, nakon čega je došla u sastav bataljona. II bat. u Nuniću — rađeno praktički s vojskom i sa komandnim kadrom održana je ratna služba. III bat. u Bilišanima. Prije podne egzercir, a poslije polit. čas.

IV bat. u Bijelini. Noću jedna četa 23/24. postavila nagaznu minu između Žažvića i Lišana na koju je naišao 1 kamion, koji je dignut u

[5] Stevo Maoduš

zrak. Ubijeno 5 Nijemaca i 4 ranjeno. Uništeno 18 džakova žita. 2. i 3. četa stigla iz Radučića u logor. Štab Brigade u Bijelini.

XIV brigada: I i III bat. osiguravali su prelaz karavana iz Bukovice za Primorje na liniji između Bukovića i Kozlovca. Za vrijeme prebacivanja karavana naišla je motorizacija, te se uspjelo prebaciti samo jedan dio, neprijatelj je zaplijenio kola. Pošto se nisu mogli prebaciti bat. su se povratili u Brgud. Na postavljenu minu naletio 1 kamion. Za vrijeme prebacivanja karavana 23. i 24. uništena su 3 kamiona, 1 ustaška kola i motorbicikla. Neprijatelj je imao 38 mrtvih i 11 ranjenih.

25.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. II i III bat. vakcinisao se.

VI ud. brigada: I bat. vakcinisanje i obezbjeđenje od Lišana. II bat. u Nuniću. Dvije čete u zasjedi na cesti Roški slap postavile nagaznu minu na koju je uništen 1 kamion, gubitci nepoznati. Zasjeda se povukla. III bat. u Bilišanima — vojnički rad. IV bat. u Bijelini — vojnički rad. Jedan vod postavio minu na komunikaciji Đevrske—Mostine—Benkovac, a jedna četa išla u Gošiće da sačeka četnike koji su pošli da pljačkaju. Štab Brigade u Bijelini.

XIV brigada: I i III bat. prebacili se u Primorje. Jedna četa I bat. koja je davala osiguranje prema Benkovcu naišla na zasjedu i tom prilikom ranjen 1 drug. II bat. osiguravao prebacivanje materijala sa obale i postavljao mine na cesti Putičanje—Mala Čista—Bribirske Mostine i Karin—Morpolača.

26.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. Vršene pripreme za prebačaj u Karin.

VI ud. brigada: I bat. u Kalanjevoj Drazi, pokret za D. Brušku i osiguranje na Otavcu i Žednoj gredi. II bat. u Nuniću, vršen pokret za Fratrović. III bat. vrši pokret za D. Brušku. IV bat. u Bijelini. Na minu koja je postavljena poginulo 7 Švaba i 3 ranjena. Vršen pokret za Popović, zaseok Jokići. Štab Brigade izvršio pokret za D. Brušku.

XIV brigada: I bat. u Klarićima. II bat. u Buliću i sa dvije čete postavio nagaznu minu između Budaka i Pristega, III bat. u Radošinovcima.

27.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* Brigada se prebacila i smjestila: I bataljon u Ćoso, II bat. u Vukša, III u Kom a IV u Lakić. Štab Brigade s ostalim dijelovima kod škole u Vukši. U 18 sati izvršen pokret preko Medviđe u Žegar.

VI ud. brigada: I bat. u D. Bruškoj u 16,30 dobio naređenje da se prebaci u Fratroviće. U 17,30 časova zajedno sa cijelom brigadom za Žegar i dalje na komunikaciju. Udarna grupa je ostala u Ravnim kotarima.

XIV brigada: II bat. nije uspio postaviti minu na cesti Lišane—Kozlovac zbog zasjede. II bataljona dijelovi postavili su nagazne mine na cesti Vrana—Benkovac. III bat. postavio zasjedu na cesti Vrana—Benkovac, ali neprijatelj nije naišao. IV bat. osigurava prebacivanje materijala sa obale.

Bat. Narodne odbrane: Izvršio je napad na Kruševo. Pošto je neprijatelj doznao za napad postavio je zasjedu. Bataljon se povukao na polazne položaje davajući neprijatelju otpor. Gubitci neprijatelja nepoznati, a kod bat. 1 mrtav i 1 lakše ranjen. Izgubljena je 1 puška.

28.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* Brigada je skoncentrisana u Žegaru, osim I bat. koji se nalazio na komunikaciji Obrovac—Gračac. II bat. u Žegaru, III u Mijićima, IV u Bijanku, a Štab Brigade sa ostalim dijelovima u Žegaru.

VI ud. brigada: Brigada je zatvorila pravac eventualnog prodora prema Gračacu na liniji Debelo brdo, Popova muda, k. 822, Gola mila, Šuplje brdo, Gradina.

XIV brigada: Jedna desetina I bat. postavila na komunikaciji Benkovac—Bribirske Mostine nagaznu minu, a jedan vod istog bat. postavio mine na cesti Čista Mala—Bribirske Mostine. III bat. postavio 2 nagazne mine na cesti Benkovac—Vrana, IV bat. u zasjedi između Okita i Vodica, ali neprijatelj nije nailazio. Na večer dato osiguranje za prebacivanje materijala sa obale.

29.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* III i IV bat. krenuli su na komunikaciju Otrić—Gračac da pojačaju VI ud. brigadu koja se je već nalazila na tom sektoru. Bataljoni su krenuli u 02,15 sati i stigli u Turovac u 08,00 sati. Neprijatelj je nadirao i zauzeo Golu milu—k. 822. Naše snage napale su neprijatelja na pomenutim položajima u 12,15 sati. II bat. nalazio se u Bijanko. Štab Brigade nalazio se u Žegaru, dok članovi Štaba sa III i IV bat.

VI ud. brigada: I bat. na položaju k. 851, 796. Borba je počela u 7 časova i trajala čitav dan. U 16 časova izvršen je napad i neprijatelj je bio odbijen i odbačen sa Debelog brda i Popovih muda.

II bat. primio borbu na k. 985 i 908. Borba je vođena čitav dan. Bataljon se povukao na prihvatne položaje i izvršio protunapad. Neprijatelj je odbačen.

III bat. nalazio se na Šupljem brdu, Crnom vrhu i Gradini kod crkve u Velikoj Popini. Neprijatelj pošao sa 30 kamiona u Veliku Popinu. Jedan kamion zapaljen. Gubitci neprijatelja 23 mrtvih i 20 ranjenih. Na našoj strani 1 lakše ranjen.

IV bat. nalazio se kod Zelića stana u rezervi. Ovaj bat. 28.VIII ubio je 20 neprijateljskih vojnika i veći broj ranio. Štab Brigade nalazio se sjeveroistočno od Pene.

XIV brigada: Pripremili karavan i skoncentrisali čitavu brigadu u Budaku i odatle krenuli za Bukovicu.

30.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* I bat. i dalje na Prezidu, jer je prvog dana vodio borbu i nije mogao uspostaviti vezu sa Štabom Brigade s razloga što su se četnici spustili u Golubiće. Članovi Štaba krenuli su sa II bat. u pravcu I bat. III i IV nalazili su se na slijedećim položajima: III bat. na k. 822, a IV bat. na Popovim mudima i Debelom brdu. Neprijatelj u 07.00 sati napada snage IV bat., dok na snage III bat. nije vršio nikakav pritisak. Kod I bat. nije se vodila nikakova borba. Ostali dijelovi pri Štabu Brigade nalazili su se u Žegaru. Štab Brigade jedan dio se nalazio

u Prezidu dok drugi dio na komunikaciji Otrić—Gračac. U ovim borbama neprijatelj je imao gubitke: na Malovanu 37 mrtvih i 40 ranjenih, na Prezidu 30 mrtvih i 40 ranjenih. Zaplijenjeno 2 puške, 1100 metaka, 3 granate za bacač, 10 granata 65 mm i 6 bomba.

VI ud. brigada: I bat. preko noći smijenile snage V ud. brigade. Neprijatelj ih je izbacio sa k. 745. Bataljon je dobio zadatak da napadne neprijatelja na pomenutoj koti, da preuzme položaj i da likvidira neprijatelja na Debelom brdu i Popovim mudima. Ovo je izvršeno u prvi sumrak. Borba je trajala čitav dan. Bataljon je dobio zadatak da se povuče u Turovac u večer. II bat. nalazio se na Goloj mili i pripucavao sa neprijateljem. III bat. na Šupljem brdu, sjeverne padine Labusa i Gradine. Drugih promjena nema. IV bat. u rezervi jugoistočno od Pene. Poslije podne postavio mine i rušio komunikacije Malovan—Pušća. Štab Brigade sjeveroistočno od Pene.

XIV brigada: Jedinice došle iz Primorja. I bat. u Brgudu, III bat. u Kalanjevoj Drazi, II bat. u Brgudu, a IV u Žmirićima (Bijelina).

31.VIII 1944. g. *V ud. brigada:* I i II bat. na Prezidu, III i IV bat. na odmoru između Pene i Lipača. Jedan dio Štaba kod I i II bat., dok drugi dio kod III i IV bat. Ostali dijelovi pri Štabu Brigade nalaze se u Žegaru. Po naređenju Štaba Divizije Brigada se skoncentrisala ponovo u Žegar.

VI ud. brigada: I bat. smjestio se u Smrdljivac sa obezbjeđenjem na Lipaču—k. 933. II, III i IV bat. u Turovcu. Štab Brigade u Turovcu.

XIV brigada: I bat. smjestio se u Brgudu i vršio nasilno izviđanje u pravcu Bukovića i Kozlovca. Jedna grupa ustaša koja se nalazila u Bukoviću kad je opazila naše snage pobjegla je i naši su je gonili do samog Bukovića. II bat. vršio je pokret za Zelengrad preko Bijeline sa zadatkom da izvrši demonstrativan napad na Obrovac. Napad je izvršen. Četa koja je imala zadatak postavljanja nagaznih mina nije uspjela jer je neprijatelj postavio zasjedu. III bat. kod sv. Petra u Zelengradu. IV bat. smjestio se G. Karin, za-

seok Brkić. Isti bat. imao je postaviti mine, ali nije uspio pošto je neprijatelj držao zasjedu. Isti bat. postavio je zasjedu između Visić Radeka i Bašića stana, ali neprijatelj nije naišao.
O borbama koje su vođene za Gračac dostavljen je također Operativni izvještaj pod Op. br. 99/44.[6]

1.IX 1944. g. *V ud. brigada:* Brigada je skoncentrisana u Žegaru. Bataljoni sa ličnim osiguranjem na odmoru i kupanju. Štab i dijelovi Brigade nalaze se u Žegaru. U 18 sati Brigada se prebacila na položaje u pravcu Brguda. Po dolasku na novi sektor I i III bat. smjestili su se u Čaliću, IV bat. u Uzelcu, a II u Ivkoviće. Štab Brigade u Drenovcu.
VI ud. brigada: I bat. nalazi se u Paripovcu i davao osiguranje preko noći sa jednom četom na k 933—Lipač. Ista četa kontrolirala je Lipač sa patrolama. Ujutro neprijatelj je uspio da izađe na k. 933—Lipač i potisnuo četu I bat., koja je odstupila na prihvatne položaje k. 1060 (Paripovac), koje položaje zaposjeo je čitav bat. Oko 11 sati neprijatelj se povukao u pravcu Malovana. Navečer bat. se povukao u Turovac, zaseok Agbaba stan, gdje je davao lično osiguranje.

II bat. je stigao u Turovac dok je 1 četu bacio na položaje Lipač. Ovu četu je sačekao neprijatelj koji se nalazio na pomenutoj koti i na istu otvorio vatru, i izbacio sa položaja, nakon čega se čitav bataljon povukao na položaj iznad Agbaba stana, gdje je ostao do navečer kad se neprijatelj povukao u pravcu Malovana. Ovom prilikom bat. je imao 1 mrtvog i 5 ranjenih, dok je neprijatelj imao 4 mrtva i 5 ranjenih.

III bat. nalazio se u Labusovoj drazi sa zadatkom osiguranja naše IX divizije koja je izvodila akcije na Gračac.[7] U vezi naređenja Štaba Brigade bat. je izvršio pokret za Turovac.

IV bat. u Turovcu, sa zadatkom obezbjeđenja od Pene i sjev. padine Tremzine. Ujutro

[6] Izvještaj se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 22/2, k. 1009.

[7] Napad na Gračac i Smrekovac izvela je 9. divizija u sadejstvu sa jedinicama 19. i 35. divizije (vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31, dok. br. 84).

neprijatelj napavši naš II bat. usmjerio je također napad i na IV bat. Bataljon se pritajio i pustio neprijatelja na blisko odstojanje da ga obaspe sa brzom paljbom i istoga jurišem da odbaci. Budući neprijatelj nije htio krenuti napred bez prethodne artiljerijske vatre, neprijatelj je obasuo naš položaj sa artiljerijskom vatrom. Teren je bio pošumljen i pokriven i neprijatelj je nastojao da sa manevrom odbaci naše snage sa položaja. Naši su otkrili namjeru neprijatelja i odgovorili našim manevrom. Borba je trajala cijelo poslije podne, dok je naš bat. pošao na juriš i neprijatelja odbacio i natjerao u bijeg. Gubitci neprijatelja: 27 mrtvih vojnika, 2 oficira i 4 podoficira. Naši gubitci: 1 lakše ranjen od puščanog zrna u nogu. Zaplijenjeno je 4 puške, 10 bomba i ostale spreme. U 20 sati bataljon je dobio naređenje da se povuče u Turovac, a na istim položajima zamjenio ga je III bataljon.

XIV brigada: I bat. u Brgudu (z. Graovac) sa zadatkom prisilnog izviđanja prema Kozlovcu i Bukoviću. II bat. do podne u Zelengradu, a poslije podne izvršio pokret za Popović. III bat. prebacio se iz Zelengrada u Popović, zaseok Jokići, i postavio mine na cesti Karin—Obrovac, koje je neprijatelj pronašao i uništio. IV bat. u G. Karinu sa obezbjeđenjem na Orljaku i Marinovića glavi. Postavio zasjedu na cesti Karin—Obrovac ali neprijatelj nije naišao. Kasnije se povukao u zaseok Lakić. Ostalo bez promjene.

III i V ud. grupa ove divizije zarobile 1 četnika i 10 špiljara, ubile 1 četnika i 20 Nijemaca, ranile 6 četnika i 15 Nijemaca. Zaplijenile 1 p. mitraljez talijan., 1 pušku, 50 metaka i 6 tovarnih grla. Uništile 3 kamiona. Iz Skradina predalo se 9 Talijana i 2 Rusa. Bataljon Narodne odbrane osiguravao bok IV bat. XIV brigade prema Kruševu. Ustaše su izvršile žestok napad na ovaj bataljon. Borba je trajala do 9 sati nakon čega se je bataljon povukao. Gubitci neprijatelja nepoznati, bataljon bez gubitaka.

2.IX 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene, sa osiguranjem u pravcu Lisičića, Lišana i Đevrske. Vrše se pripreme za prebacivanje u Primorje. 2/3.IX bri-

gada se koncentrisala kod Lisičića za prebacivanje. III i IV bat. davali su osiguranje, III do Bulića a IV do Benkovca.

Po prebacivanju u Primorje: I bat. u Budaku, II u Banjevcima, III u Klarićima i IV u Crljeniku. Štab Brigade sa prištabskim jedinicama smjestio se u Stankovcima.

VI ud. brigada: I bat. u Turovcu na odmaranju, davao lično obezbjeđenje, stražu i patrole. II bat. u Turovcu sa manjim dijelovima držao položaje na Lipaču. III bat. nalazio se također u Turovcu kao brigadna rezerva. Oko 7 sati neprijatelj je napao položaje našeg II bat. na k. Lipač i istoga sa pomenute kote izbacio. Bataljon je dobio naređenje da sa snagama I bat. izbaci neprijatelja sa Lipača, ali neprijatelju je uspjelo da se povuče prije nego su naše snage stigle. Poslije toga je ovaj bat. preuzeo držanje položaja Lipač. IV bat. u Turovcu, održava konferenciju komandnog kadra, gdje se raspravljalo o borbi na Tremzini, poslije politički čas. Istoga dana eksplodirale su mine na cesti Gračac—Otrić, koje je postavio ovaj bataljon. Uništen je 1 tenk i 2 kamiona. Poginulo 25, a ranjeno 29 Nijemaca. Štab Brigade u Turovcu.

XIV brigada: I bat. u Brgudu, zaseok Čalić, sa obezbjeđenjem na Mijanci. II bat. u Jokićima sa obezbjeđenjem prema Benkovcu. III bat. u Lakiću sa izvidnicom na k. 367. Preko noći između 1/2. I bat, sa jednom četom izvršio je napad na Kozlovac. Neprijatelj je odgovorio sa vatrom, jedan vod ovog bataljona kod Bukovića susreo se sa ustaškom patrolom koju je protjerao za Benkovac. Mineri istog bat. postavili su jednu minu kod Bukovića. Bat. se povukao; neprijateljski gubitci nepoznati. III bat., pošto je postavio nagazne mine, izvršio je napad na četnički garnizon Dubraja. Neprijatelj je davao žestok otpor i bat. se povukao u Popović kod crkve sv. Ante IV bat. sa jednom četom postavio nagazne mine na cesti između Obrovca i Karina kod stanova Visić Radeka i sa istom četom držao zasjedu. Zasjeda je bila do 4 sata i pošto neprijatelj nije naišao ista se povukla. Sa ostale dvije čete i mitraljeskim vodom vršio je nasilno

izviđanje na franjevački samostan u D. Karinu. Jedinice su se privukle u blizinu, neprijatelj prvog momenta nije otvorio vatru i naši su izvršili juriš, nakon toga neprijatelj je otvorio vatru iz 2 t. bacača, 2 šarca kao i sa 1 t. mitraljezom. Jedinice su se povukle, bez gubitaka. Gubitci neprijatelja nepoznati.

I i III ud. grupa ove divizije: ubile 1 i zarobile 1 četnika, zaplijenjen 1 t. mitraljez, 1 puškomitraljez, 50 pušaka. Naši gubitci ranjen: p.poručnik Đorđe Medić.

3.IX 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. Vojnički i politički rad.

VI ud. brigada: I bat. u Turovcu, davajući lično obezbjeđenje u 19 sati dobio zadatak da izvrši pokret za Paripovac i drži položaj na k. 786 —Krstače, zatim postavi mine na cesti Otrić —Zrmanja, dijelovi bat. koji su imali postaviti mine nisu ih postavili pošto nijesu imali vodiče. II bat, u Turovcu, zas. Mandićevi stanovi, sa zadatkom držanja manjim dijelovima položaja na Lipaču. III bat. u Turovcu sa zadatkom da izbaci jednu četu na Tremzini radi obezbjeđenja. Isti bat. dobio je zadatak da postavi zasjedu na Malovanu četničkoj bandi, koja je istoga dana trebala da prođe iz Gračaca za Otrić. Zasjedu su držali do 20 časova, no prošao je samo 1 motorbiciklista; misleći da će proći kolona, isti je propušten. No banda nije prošla i bat. se povukao. IV bat. bez promjene, rađeno vojnički i politički sa vojskom. Na cesti Gračac—Otrić naišao je neprijatelj na minu koju je postavio ovaj bat. Uništen 1 kamion sa posadom, 1 top kalibra 105 mm, i 4 kola sa ratnim materijalom. Ubijeno 19 a ranjeno 12 Njemaca. U 18 časova dobio naređenje da protjera neprijatelja sa Pene i Malovana. No neprijatelj se nije nalazio na tim kotama. Zatim dao osiguranje karavanu koji se prebacivao za Liku i za Dalmaciju, potom se povukao na stare položaje. Štab Brig. u Turovcu.

XIV brigada: III bat. postavio mine na cesti Karin—Benkovac; 1 pronašao neprijatelj i uništio, dok od druge je stradala 1 žena, 1 čovjek i 1 kola. Ostalo bez promjene.

4.IX 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. III bataljon osigurao prebacivanje hrane preko ceste za Bukovicu. Predala se 2 ustaša iz Pirovca i sa sobom donijela 1 t. mitraljez.

VI ud. brigada: I bat. nalazio se u Paripovcu sa zadatkom držanja položaja Krstače--k. 786. Na večer dobio zadatak da postavi zasjedu na Zrmanjskom klancu i da postavi mine na cesti Otrić—Zrmanja. Uništeno 2 kamiona i 1 oštećen. Poginulo 40 Nijemaca i 4 oficira, na našoj strani 1 lakše ranjen u nogu.

II bat. na istim položajima. Na Malovanu postavio zasjedu neprijateljskoj koloni koja je prelazila iz Gračaca za Otrić. Isti je zakasnio. Naišao na začelje i pripucao na neprijatelja. Gubitci 8 mrtvih i 6 ranjenih. Bataljon se bez gubitaka povukao u Turovac.

III bataljon u Turovcu. Odmor, vojni i politički rad. Na večer izvršio pokret za Duboki Dol.

IV bat. u Turovcu. Na nagaznu minu koju je postavio dan ranije naišao neprijatelj. Uništena 1 kola i 1 šarac. Poginulo 10 a ranjeno 7 Švaba. Štab Brigade u Turovcu.

XIV brigada: I i II bataljon prihvatili karavan koji je do ceste sprovela V ud. brigada, dok je 1 četa I bat. sprovela karavan do Štaba Divizije. IV bat. išao u konfiskaciju u zaseok Mlinari. Banda pucala iz kuće i bacila bombe. Ubijeno 2 bandita. Zaplijenjeno: 3 puške, 10 bombi, 100 metaka i konfiskovano 135 glava sitne stoke, 1 prase i 100 kg žita.

5.IX 1944. g. *V ud. brigada:* I i II bat. u zajednici sa Benkovačkim P.O. napali su neprijateljski garnizon Vranu. Uslijed slabe ob. službe ova akcija nije uspjela. U ovoj borbi neprijatelj je imao 14 mrtvih i 6 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav i 3 ranjena.

III bat. vrši prebacivanje materijala za Bukovicu. IV krenuo u pravcu Zatona, gdje je imao jednu četu smještenu u Zatonu. Vršio nasilno izviđanje u pravcu Vodica. Štab Brigade sa ostalim dijelovima u Stankovcima. I i II bat. po povratku sa Vrane smjestili se u Budak.

VI ud. brigada: I bat. u Paripovcu, uvečer dobio zadatak da se prebaci u Žegar. II u Turovcu,

dobio zadatak da se prebaci u Žegar, zas[8] Kubati. III bat. u Dubokom Dolu, sa jednom četom na Zaperovači. U večer dobio zadatak da se prebaci u Žegar i smjesti u Nadvodu, zas. Mijići. IV bat. u Turovcu, rad s vojskom, pelcovanje. Navečer pokrenuo za Žegar. Štab Brigade u Žegaru.

XIV brigada: I i II prihvatili karavan iz Primorja. III bat. sa mitraljeskim odjeljenjem držao položaje prema neprijatelju. IV bat. uputio jednu četu sa zadatkom da postavi nagazne mine na cesti Karin—Obrovac, ali se četa povukla jer je naišla na dijelove III bat. misleći da je neprijatelj. I bat. postavio dvije mine na cesti Benkovac—Mostine. Uništen 1 kamion. Poginulo 9 Nijemaca. II bat. postavio prošle noći nagaznu minu na komunikaciju Buković—Kozlovac. Uništen 1 kamion. Gubitci neprijatelja nepoznati.

6.IX 1944. g.

V ud. brigada: bez promjene.

VI ud. brigada: bez promjene.

XIV brigada: I bat. u Brgudu, zas. Čalić, sa izvidnicom na Mijanci. III i IV bat. napadali četnike koji su imali držati zbor kod crkve sv. Ćirila u Karinu. Naišlo je 20 četnika, ali čim su naši zapucali isti su se dali u bijeg. Za to vrijeme II bat. vršio je osiguravanje u pravcu Benkovca.

7.IX 1944. g.

V ud. brigada: 10 sati vrši se koncentracija u blizini Budaka za prebacivanje u Ravne kotare, bez IV bat., koji se je prebacio u Crljenik. Po prebačaju I bat. se smjestio u D. Jagodnje, sa osiguranjem na Debeljaku. II u D. Jagodnje sa osiguranjem od pravca Raštevića. III bat. u Polači sa osiguranjem od Dubraje. Štab i prištabske jedinice u Polači.

VI ud. brigada: I bat. u Žegaru, na odmoru. U 20 časova izvršena bakljada kroz mjesto u čast dolaska Crvene armije na našu granicu. Oko 24 sata dobio naređenje da krene u Karin. II bat. također prisustvovao paradi i kasnije krenuo za Karin, zas. Ćoso, također i III bat. isto, IV u Žegaru.

---

[8] Zaselak

XIV brigada: I i III bat. prihvatio karavan koji je od ceste dopratila V ud. brigada. II bat. izvršio pokret za Radučić. IV bat. postavio nagaznu minu na cesti Benkovac—Karin, dok udarna grupa istog bataljona na cesti Smilčić—Karin. Neprijatelj pronašao mine.

8 IX 1944. g. *V ud. brigada:* na novozauzetim položajima u Kotarima. U noći 8/9. izvršena blokada Benkovca. I bat. na prostoriji Šopot—Knez. II bat. sa jugoistočne strane 2 čete prema Benkovcu, a 1 prema Perušiću. III bat u Raštevići u i smjestio se u zaselku Čulići. Prateća četa bila je raspoređena po bataljonima. Štab brigade u Čulićima. *VI ud. brigada:* I bat. nalazi se u Karinu, zas. Lakić i držao položaj prema D. Karinu. U 16 časova krenuo u Popović, u zas. Jokići, te iste noći krenuo na zadatak tj. u akciju na Benkovac.

II bat. u G. Karinu dobio naređenje da postavi mine i preziđe cestu na komunikaciji Obrovac—Karin. Isti je izvršio svoj zadatak.

III bat. u Brgudu, sa zadatkom osiguranja od Kozlovca i Benkovca. Poslije podne izvršio pokret za Popović, gdje je na večer, kao brig. rezerva, krenuo u akciju na Benkovac.

IV bat. u Popoviću, zas. Bogići, krenuo u zaseok Jokići gdje je bila koncentrisana Brigada. Tu je borcima objašnjeno zbog čega se vrši pritisak na Benkovac, odakle je bataljon dobio pismenu zapovijest i krenuo da potjera neprijatelja iz Podvornice i Bukovića. Po dolasku u Podgrađe bataljon je uputio jednu svoju četu na cesti Benkovac—Mostine sa zadatkom postavljanja zasjede i mina, odnosno osiguranja od pravca Mostina, u slučaju bjegstva i dovlačenja pomoći neprijatelju. Ostali dijelovi čim su došli u Podgrađe izvršen je napad. Budući nije bilo neprijatelja, bataljon je krenuo prema Bukoviću, gdje također nije bilo neprijatelja. Isti se nalazio na k. Čučur. Oko 24 sata bat. je stupio u kontakt sa neprijateljem gdje se razvila borba. Neprijatelj je svu bacačku i topovsku vatru skoncentrisao na ovaj bataljon. Neprijatelja se nije uspjelo zbaciti sa položaja, nakon čega je bat. povučen pred samu zoru u

Buković, gdje je i dalje držao položaj prema neprijatelju. Štab Brigade u Karinu.

XIV brigada: I četa II bat. postavila mine na cesti Pađene—Stara Straža. Uništen je 1 kamion, gubitci neprijatelja 12 mrtvih i veći broj ranjenih. III bat. izvršio pokret za Mokro Polje. I i IV bat prebacio se na liniju Đevrske—Dobropoljci i uvečer izvršili napad na Đevrske pojačani sa minobacačkim odjeljenjem. Cilj je bio zauzimanje neprijateljskog garnizona, ali nije se uspjelo, te se bataljoni povukli. Gubitci neprijatelja: 4 ranjena i naša 4 ranjena.

9.IX 1944. g. *V ud. brigada:* I bat. vodio je sa neprijateljem borbu koji se nalazio na Krekića glavici. Neprijatelj je sa ovih položaja odbačen u sam Benkovac. II bat. sa jednom četom napao je neprijatelja u Perušiću i u toku noći odbacio ga na Kulinu. Neprijatelj se je sredio i odbacio ovu četu, koja se povukla na prihvatni položaj, k. 158. Ostale 3 čete bile su orijentisane prema Benkovcu s jugoistočne strane. III bat. nalazio se na položaju Raštević gdje je porušio 1 most. U toku dana nije došlo s njim do borbe. IV bat. je u brigadnoj rezervi u Čulići. I bat. u 16 sati bio je zbačen sa Krekića glavice i Grubića glavice, te se povukao na prihvatni položaj Šopot—Knez. Sve jedinice vršile su pripreme za napad na Benkovac. 9/10. o.g. II i IV bat. izvršili napad na garnizon Benkovac. I bat. napadao je Gravića glavicu.

III bat. bio je i dalje na osiguranju od pravca Zemunika. 10.IX u 03 sati neprijatelj je napustio garnizon Benkovac pod pritiskom naših snaga i povlačio se u pravcu Karina.[9] Dvije čete IV bat. bile su orijentisane za gonjenje neprijatelja. II bat. bio je povučen na blokadu Perušića. III bat. dobio je naređenje da sa 2 čete zatvori prostoriju između Biljana i Korlata, te da presiječe neprijatelju odstupnicu, jer je isti bježao u pravcu Smilčića. Kad su čete došle do

[9] U borbama za oslobođenje Benkovca naročito se istakao 2. bataljon 5. brigade. U naredbi Štaba 19. divizije o tome piše: „Pohvaljujemo II bat. V brig. za hrabri juriš na Benkovac i što je oslobođenje Benkovca pretežno djelo junaka sa Bribira, Polače, Trebačnika i Oklaja (Arhiv V.I.I., reg. br. 10/1, k. 1011).

Korlata neprijatelj je otvorio vatru. Čete su se razvile za borbu i odmah prešle u napad. Neprijatelj je u paničnom strahu odstupio u pravcu Smilčića. IV bat. je postavljen radi uređenja u Benkovcu. I bat. nalazio se na Grubića glavici kao i prateća četa i intendantura. Štab Brigade sa ostalim dijelovima sa zapadne strane u Benkovcu.

VI ud. brigada: I bat. — kako akcija na Benkovac nije uspjela, bataljon se povukao na prihvatne položaje na Popović vrhu, te istoga dana poslije podne krenuo je po istome zadatku kao i dan ranije.

II bat. sa jednom četom držao je zasjedu na komunikaciji Karin—Obrovac, a sa dvije čete vodio borbu sa ustašama u Kruševu. Gubitci neprijatelja 9 mrtvih, 7 ranjenih i 1 zarobljen, naši gubitci: 2 mrtva, 1 nestao.

III bat. nalazi se kod Bukovića gaja kao brigadna rezerva. Oko 4 sata dvije čete ovog bat. krenule su prema Benkovac-Selu, gdje se je otvorila borba, koja je trajala od 5 do 9 časova, nakon čega su se povukle na odmaranje u Popović, zas. Jokići. Neprijatelj je imao 2 mrtva i veliki broj ranjenih, na našoj strani 1 lakše ranjen. Oko 14 časova bataljon je dobio zadatak da sa 1 četom, ojačanom sa 1 t. mitraljezom i jednim bacačem Džon-Bull, krene preko Bukovića gaja u pravcu Bukovića, vezivajući neprijateljske snage i vatru za sebe, da bi olakšao napredovanje I i IV bat. koji su imali zadatak napadati Benkovac-Selo. Ostali dio ovih bataljona bio je na osiguranju kod sv. Duha gdje je osiguravao prelaz karavana koji je išao za Primorje. Bat. je i dalje ostao na položaju, gdje je oko 20 časova bio napadnut od neprijatelja, jačine oko 200 vojnika, iz pravca Lišana. Neprijatelj je bio odbačen uz gubitke od 13 mrtvih, 7 ranjenih i 8 zarobljenih, dok na našoj strani 1 mrtav i 8 ranjenih. Zaplijenjeno 35 pušaka, 10.000 metaka, 9 mina za bacač, 1 pištolj, 26 ćebadi, 16 šatorskih krila, 3 bluze, 8 pari cipela, 4.000 kila žita i 19 volova s kojima su ustaše počele bježati iz Bulića u Perušić.

IV bat. u Bukoviću sa zadatkom držanja položaja u pravcu neprijatelja. Oko 12 časova pokušao je neprijatelj da sa pravca Podgrađa napadne ovaj bat. sa leđa, ali se njegova namjera otkrila na vrijeme i poslije kratke borbe neprijatelj je natjeran u bijeg. Navečer ovom bataljonu je dat zadatak da napadne neprijatelja na k. Čučur, što je bataljon i izvršio, te oko 18 časova sa svojom jakom vatrom uspio potjerati neprijatelja sa položaja, koji je jako bio utvrđen. Po likvidaciji Čučura bataljon je krenuo u pravcu Benkovca, gdje je naišao na neprijatelja koji je već počeo da bježi. Na našem desnom krilu nalazila se 1 četa III bat. koja je počela odstupati u pravcu Popovića, kad su neprijateljski kamioni počeli bježati iz Benkovca. Zatim smo ušli u jugoistočni dio Benkovca, dok se na zapadnom dijelu vodila borba između naše V ud. brigade i neprijatelja. Po likvidaciji Benkovca odmah se prišlo pretresanju kuća. Otvoren jedan ustaški magazin kojeg je preuzela V brigada, nakon toga dobio je bat. zadatak da se povuče u Benkovac-Selo na odmor. U ovoj akciji neprijatelj je imao gubitaka od ovog bataljona: 16 mrtvih i 1 zarobljen podoficir. Naši gubitci: 1 lakše ranjen. Zaplijenjeno: 4 puške, 30 granata za bacač 81 mm, 30 ručnih bombi, odijela i ostale ratne spreme, jedan ustaški magazin i 2 kola topov. metaka (granata).

XIV brigada: I bat. postavio je zasjedu na komunikaciji Đevrske—Smrdelje. Naišli su kamioni i bataljon ih je napao. Oštećena 2 kamiona, 12 mrtvih i 17 ranjenih vojnika. II bat. postavio nagaznu minu na komunikaciju Pađene—Stara Straža, koja je eksplodirala. Učinak nije poznat. III bat. sa dva minobacačka odjeljenja napao je Cvetinac (Pađene). Jedna četa istog bataljona obezbjeđivala je lijevo krilo bataljona i napadala četnike više Ilićeva stana. Ubijen je 1 četnik i 13 ranjeno. U napadu na Cvetinac neprijatelj je imao 1 mrtvog i 2 ranjena. III bat. smješten u Letunice držao položaj na Planičniku i Čelinki a po noći postavio je zasjedu na komunikaciji Đevrske—Mostine.

Bat. Narodne odbrane: postavio zasjedu kod Prevjesa. Naišla neprijateljska patrola i počela vaditi mine, otvorena je vatra te ubijeno 4 Nijemca, dok su 4 uspjela pobjeći.

10.IX 1944. g. *V ud. brigada:* IV bat. dobio naređenje, te povučen iz grada i dobio zadatak da zatvori pravac Benkovac—Bribirske Mostine, na položaju Sv. Duh. Bat. je smješten u Podgrađe. I bat. sa Krekića glavice prebačen je u sam garnizon radi uređenja.

10/11. II bat. napadao je na Kulinu—Perušić. U ovoj borbi nije uspio, jer nije bilo municije za bacač i top. Bat. se povukao na prihvatne položaje, sa osloncem na k. 158. III bat. prebacio se sa glavninom na Polaču, dok je jedna četa ostala u Raštevići. Ostale snage bez promjene.

VI ud. brigada: I bat. napadao je u Benkovac-Selo u zajednici sa IV bat. i po likvidiranju istog produžio čišćenje prema Benkovcu, odakle je po likvidiranju Benkovca dobio zadatak da se postavi na liniju Benkovac—Karin. II bat. bio je u zasjedi sa 1 četom na komunikaciji Obrovac—Karin, dok je sa ostale 3 čete vodio borbu u Kruševu sa ustašama. Borba se vodila oko 17 sati.

III bat. nalazi se u Benkovac-Selu, gdje se odmara i oko 18 sati dobio naređenje da izvrši pokret u pravcu Karina. Nakon što je stigao izdata mu je usmena zapovijest da napadne neprijatelja sa sjeverne strane, sam Manastir i k. 97, potpomognut sa dvije čete I bataljona. Po dolasku bat. na položaj borba je otpočela, ali ne baš toliko ozbiljno. Bat. se pred samu zoru povukao dok je sa manjim dijelovima držao položaj prema neprijatelju. Neprijatelj je sa k. 97 više puta tukao artiljerijom i bacačima ali gubitaka nije bilo. Štab Brigade u Benkovac-Selu.

XIV brigada: jedna četa II bat. postavila je nagaznu minu na cesti Pađene—Stara Straža i uništila 1 kamion. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i veći broj ranjenih. Ostali dijelovi ovog bataljona vršili su napad na Cvetinac. Jedna četa III bat. u sastavu dijelova II bat. vršila je napad na Cvetinac. U noći 10/11. jedna četa III bat. vršila

je napad na četnike od Ilića stana prema Pađenama, tom prilikom poginuo 1 četnik i jedan civil. 1 četa IV bat. držala je izvidnicu na Planičniku i Čelinki, a poslije podne I i IV bat. krenuli su na zbor u Bijelini.

11.IX 1944. g. *V ud. brigada:* Neprijatelj je napadao na naše snage s dva pravca Bribirskih Mostina i Zemunika. U toku noći od Mostina za Kozlovac stiglo je 8 kamiona s vojskom, 2 tenka i jedna brdska baterija. U 5 sati ove snage koje su stigle u Kozlovac napale su na snage IV bat. koje su se nalazile kod sv. Duha. Uz pomoć artiljerije i bacača neprijatelj je uspio izbaciti snage IV bat. sa k. 244 (Sv. Duh), te su se iste rokirale prema k. 254. Od Zemunika neprijatelj je napao na četu III bat. koja se nalazila na kosi 176. Komunikacijom neprijatelj je kretao sa 20 motornih vozila. Jedna grupa od 400 vojnika kretala se od Korlata i Kule Atlagića. I bat. za ovo vrijeme rušio je sa dvije čete bunkere, a dvije čete izbačene su na položaj Sv. Jovan. Oko 10 sati neprijatelj je uspio da sa svojim snagama preko Kozlovca zauzme Podvornice. IV bat. sa jednom četom povukao se preko k. 251.

Po dobivenom naređenju da se grad ne brani I, II i III bat. povukli su se u pravcu Jagodnje i Polače, dok je IV bat. izvršio povlačenje u pravcu Popovića.

U svim ovim borbama oko Benkovca neprijatelj je imao 308 izbačenih iz stroja i to 106 mrtvih, 95 ranjenih i 107 zarobljenih. Zaplijenjeno je 2 t. bacača, 3 t. mitraljeza, 2 šarca, 1 p. mitraljez, 1 pk. puška, 430 pušaka, 10 pištolja, 10.000 metaka, 40 konja, 70 kola raznog materijala i 1 poljska kuhinja. Naši gubitci: 13 mrtvih i 15 ranjenih.

VI ud. brigada: I bat. dobio je zadatak da zatvori komunikaciju Karin—Benkovac i da se smjesti u Lakićev stan, s tim da drži položaje na k. 289 prema Karinu. Navečer je dobio naređenje da napadne neprijateljsko uporište u Karinu—Dubraja; akcija nije uspjela pošto je stiglo pojačanje neprijatelju iz pravca Smilčića. II bat. nalazio se na istom sektoru, sa istim zadatkom, držeći uvijek zasjedu na komunikaciji

Obrovac—Karin. III bat. u Karinu, zaseok Miovići, dok mu se jedna četa nalazila na predstraži prema Karišnici. IV bat. u Karinu, sa manjim snagama držao položaje prema neprijatelju, a sa ostalim odmarao. Oko 23 časa bat. dobio naređenje da se povuče u Popović, zas. Fratrović, što je i učinio.

XIV brigada: I bat. držao je položaj na Zečevu i postavio zasjedu i nag. mine na komunikaciji Đevrske—Roški slap, ali neprijatelj nije naišao. II bat. postavio sa 1 četom zasjedu i nag. mine na cesti Pađene—Stara Straža, gdje su naišli četnici. Uništena dvoja kola. Ubijeno 3, a više ranjeno. 1 četa IV bat. postavila je nag. minu na Planičniku i na istu naišla 1 kola, dok je drugu pronašao neprijatelj. Iste večeri postavila je zasjedu i nag. mine, ali neprijatelj nije naišao. I četa IV bat. bila je na konfiskaciji u Mandićevom stanu i Ostrovici i konfiskovala 4 vreće žita, 2 vola i 2 konja.

12. IX 1944. g. *V ud. brigada:* I bat. u D. Polači sa osiguranjem od pravca Vrane, II bat. u D. Jagodnji s osiguranjem od pravca Pristega, III bat. u Polaći, IV bat. u G. Jagodnji s osiguranjem od pravca Benkovca. Jedna četa ovog bataljona sprovodila je materijal za Bukovicu.

VI ud. brigada: I bat. u Lakićevom stanu — k. 289. Navečer dobio naređenje da se povuče u zas. Belan. II bat. na istom položaju sa zadatkom miniranja ceste i postavljanje zasjede. III bat. u Karinu, gdje je po naredbi Štaba Brigade smijenio I bat. Po nanovo dobijenom naređenju povukao se u Končarović. IV bat. nalazio se u Popoviću na odmaranju i izvidnicama prema Benkovcu.

XIV brigada: I bat. izvršio marš prema Mokrom Polju. II bat. uputio 1 četu da postavi zasjedu kod Očestova, ali naišao na zasjedu i imao 1 mrtvog. III bat. krenuo na Prevjes. 1 četa IV bat. postavila zasjedu na cesti Žažvić — Lišane, druga četa istog bat. postavila je zasjedu na Planičniku, gdje je naišla kolona od 20 kamiona i tenkova. Pošto su tenkovi bili pred kolonom od napada nije bilo nikakvog uspjeha. Štab Brigade u Popoviću, Mokro Polje.

13. IX 1944. g. *V ud. brigada:* na istim položajima. U noći 13/14. brigada pojačana bat. Benkovačkog P. O. izvršila je napad na ustaško uporište Škabrnje. Napad je počeo u 23. sata. Nakon kraće, ali oštre borbe, neprijat. garnizon Škabrnje bio je likvidiran.[10] Ubijeno 14 ustaša, 6 ranjeno, a zarobljeno 26 ustaša i 12 milicionera. Zaplijenjeno: 1 t. mitraljez, 3 p. mitraljeza, 37 pušaka, 1 strojnica, 1 pištolj, 2500 metaka i drugog materijala. Naši gubitci 1 ranjen.

VI ud. brigada: I bat. u Belanu, sa zadatkom držanja turske kuline i k. 171. Navečer bat. povučen u zas. Alavanja na odmor. II bat. u zasjedi kod Kruševa, gdje je jedna manja kolona koja se kretala Kruševo—Karin naišla na zasjedu i bila raspršena i rastjerana. III bat. u Končaroviću, dok sa 1 četom na predstraži u D. Miovićima. Oko 12 časova neprijatelj iz Manastira izbio na desno krilo čete koja je bila na predstraži. Poslije kratke borbe neprijatelj je protjeran na polazne položaje uz gubitak 1 mrtav i 3 ranjena. Kod nas nije bilo gubitaka. IV bat u Popoviću u 15 časova dobio naređenje da se sa dvije čete prebaci u Brgud, tj. ispod Lisičića i protjera neprijatelja koji se htio probiti za Brgud. Kad su stigli na mjesto neprijatelja nije bilo. Uvečer 1 vod ovog bat. upućen je na k. 295 kao izvidnica da osmatra saobraćaj na komunikaciji Benkovac —Mostine, gdje se u zoru povukao u sastav bat. Jedna od ovih četa postavila je nagaz. minu na cesti Benkovac—Mostine. Mine koje su postavljene eksplodirale su i uništile 2 kamiona i 1 trokolicu. Ubijeno 9 Nijemaca, 2 oficira i 2 podoficira. Štab Brigade u Popoviću.

XIV brigada: I i II bat. dobili zadatak da napadnu neprijatelja u Ljubču i da dočekaju na cesti kod Pađena, ali su se vratili bez uspjeha, jer neprijatelj nije nailazio. Ostalo bez promjene. *Bat. Narodne odbrane:* noću 11/12. postavio zasjedu na cesti Zrmanja — Otrić. Oko 1 sat po ponoći naišla 1 kolona od Padjena, jačine 10 kamiona; bat. otvorio vatru. Borba se vodila 1 sat. Ubijeno 13 Nijemaca, ranjeno 21, oštećena 3 kamiona i isti se nijesu mogli zapaliti pošto je ne-

[10] Vidi dok. br. 132.

prijatelj dobio hitnu pomoć od 10 kamiona vojnika i ugrozio bataljon s boka, poslije čega se bataljon povukao.
14. o.mj. sa jednom četom postavio zasjedu Nijemcima kod Palanke. Ubijeno 15 Nijemaca i kolona vraćena natrag u Padjene.

Brdska baterija ove divizije bacila na Padjene 18 granata, pogotci su bili tačni, srušen 1 neprijateljski bunker. Ostali pogotci bili su po neprijatelj. uporištu.

14. IX 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjena. Jedna četa sprovela materijal za Bukovicu.
VI ud. brigada: I bat. u s. Alavanja. U veče dobio naređenje da krene preko Kukavičinog stana i Debelog brda za Pridragu (Stanovi Ćuline) u cilju hvatanja i razoružanja ustaša. II bat. sa istim zadatkom i na istom mjestu. Naišla jedna manja kolona od Karina, koja je potjerana natrag u Karin. III bat. u Končaroviću. Po naređenju Štaba Brigade izvršila pokret u Pridragu. IV bat. u Popoviću, gdje je isti po primljenom zadatku izvršio pokret u Pridragu.

XIV brigada: III bat. postavio zasjedu na cesti Padjene—Stara Straža i nagazne mine. Uništen je 1 kamion i ubijeno 7 a ranjeno 3. Istoga dana I, II i III bat. izvršili pokret za Brgud. IV bat. išao na Ostrovicu, za osiguranje prelaza delegaciji na konferenciju Obl. K.[11] u Primorje.

15. IX 1944. g. *V ud. brigada:* bez promjene. Vojnički i politički rad.

VI ud. brigada: I bat. držao položaj prema Debelom brdu, Karinu i Smilčiću, dok je sa 1 četom vršio prikupljanje i hvatanje ustaša po šumama i selu.

II bat. izvršio pokret iz Kruševa preko Karina za Pridragu. Nakon što je stigao u Pridragu sa 1 četom postavio se na komunikaciju Karin—Smilčić i Smilčić—Karin, sa zadatkom izviđanja i obezbjeđenja od ovih pravaca, a sa ostalim dijelovima produžio za selo Paljuv i pristupio prikupljanju izbjeglih ustaša. III bat. u Pridrazi na položaju prema Karinu gdje je vodio borbu sa Nijemcima, koji su se htjeli probiti iz Karina za

[11] Oblasni komitet KPJ za Dalmaciju.

Pridragu. Oba puta bili su odbijeni uz gubitke 3 mrtva i 3 ranjena. Naši gubitci: 2 lakše ranjena. Ovaj bat., višeći pretres u Pridrazi, zarobio je 7, a ubio 2 ustaša. Zaplijenjeno 2 puške i 300 metaka.

I bat. u Pridrazi i vršio pretres sela.

XIV brigada: I bat. izvršio prisilno izviđanje prema Bukoviću i Benkovcu i ostao čitav dan na položaju. II bat. vršio pritisak na neprijatelja kod Sv. Duha i vodio s istim borbu 1 sat. Na našoj strani 1 mrtav dok na strani neprijatelja gubitci nepoznati. Mina koju je postavio IV bat. na cesti Planičnik—Mostine dana 13. IX digla je 1 kamion u zrak. Broj žrtava nije poznat.

— — — — —

Rezultati u razdoblju od 15. VIII do 15. IX 1944

V ud. brigada: *Neprijateljski gubitci:* 233 mrtva
218 ranjenih
145 zarobljena
2 ustaše se predale.

Zaplijenjeno: 469 pušaka, 19.600 metaka, 10 granata 65 mm, 3 mine 81 mm, 6 ručnih bombi, 5 t. mitraljeza, 2 bacača 81 mm, 2 „šarca", 4 p. mitraljeza, 1 pk. pušaka, 11 pištolja, 40 konja, 70 kola materijala, 1 strojnica i 1 poljska kuhinja.

Uništeno: 2 kamiona i 1 tenk.

Vlastiti gubitci: 15 mrtvih
23 ranjena.

VI ud. brigada: *Neprijateljski gubitci:* 259 mrtvih
48 ranjeno
20 zarobljeno

Zaplijenjeno: 11.000 metaka, 120 hlebova, 47 pušaka, 46 bomba, 39 mina, 1 pištolj, 26 ćebadi, 16 krila, 3 bluze, 8 cipela, 4.000 kg žita, 19 volova, 2 kola hrane i 1 magazin.

Uništeno: 10 kamiona, 1 top 105 mm, 5 kola i 18 džakova žita.

Oštećeno: 1 kamion, 1 šarac i 1 trokolica.

	Vlastiti gubitci:	7 mrtvih 21 ranjen 1 nestao.
XIV brigada:	*Neprijateljski gubitci:*	98 mrtvih 52 ranjeno
		Zaplijenjeno: 4 km telef. kabla, 2 puške, 10 bomba i 100 metaka.
		Uništeno: 11 kamiona, 4 kola i 1 motorbicikla.
		Oštećeno: 2 kamiona.
		Konfiskovano 135 ovaca, 1 prase, 400 kg žita, 2 vola i 2 konja.
	Vlastiti gubitci:	1 mrtav 5 ranjenih.
Bat. narodne odbrane:	*Neprijateljski gubitci:*	32 mrtva 3 ranjena 1 zarobljen
		Oštećeno: 3 kamiona.
	Sopstveni gubitci:	1 ranjen 1 nestao
		Izgubljeno: 1 puška.
Brdska baterija:	*Neprijateljski gubitci:*	1 bunker u Padjenama.
Udarna grupa:	*Neprijateljski gubitci:*	25 mrtvih 26 ranjenih 12 zarobljenih
		Predalo se: 9 Talijana i 2 Rusa.
		Zaplijenjeno: 2 p. mitraljeza, 2 puške, 50 metaka i 6 konja.
		Uništeno: 3 kamiona.
	Vlastiti gubitci:	2 ranjena

XIX DIV.

Ukupni rezultati

Neprijateljski gubitci: 647 mrtvih
383 ranjena
178 zarobljenih
Predalo se: 13 vojnika.

Plijen: 521 puška, 30.750 metaka, 10 granata 65 mm, 41 mina, 62 bombe, 5 t. mitraljeza, 2 bacača 81 mm, 2 šarca, 6 p. mitraljeza, 1 pk. puška, 12 pištolja, 46 konja,

70 kola materijala, 1 strojnica, 1 poljska kuhinja, 120 hljebova, 26 ćebadi, 16 krila, 3 bluze, 8 pari cipela, 4.000 kg žita, 19 volova, 2 kola hrane, 1 magazin i 4 km telefonskog kabla.

Uništeno: 26 kamiona, 1 tenk, 1 bunker, 1 top 105 mm, 9 kola, 1 motocikla i 18 džakova hrane.

Oštećeno: 6 kamiona, 1 šarac, 1 trokolica.

Konfiskovano: 135 ovaca, 1 prase, 400 kg žita, 2 vola i 2 konja.

Vlastiti gubitci: 23 mrtva
52 ranjena
2 nestala
i izgubljena 1 puška.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar—p.pukovnik: **Petar Babić** (M.P.) Komandant—major: **Parmač Stanko**

[12]Radi se o akcijama u Ravnim kotarima. Potpuno razbijene četničke i ustaške bande. Likvidirana neprij. uporišta Kašić,[13] Pridraga (jedno od najjačih ustašk. upor. u sjev. Dalm.), L. i G. Islam, Visočane,[14] Poličnik,[15] Ražanac[16] luka preko koje su Nijemci držali vezu sa Trstom. Blokiran Zadar.[17] Veliki vojn. i polit. uspjesi i velike [mogućnosti za] mobil. Do sada [mobilisano] preko 1.000.

Zauzet Nadin.[18]

---

[12] U originalu dopisano olovkom.

[13] Prvi bataljon 6. dalmatinske brigade oslobodio je Kašić 20. septembra. Tom prilikom je ubijeno 7 ustaša i zaplijenjeno 10 pušaka. (Arhiv V.I.I., reg. br. 39/2, k. 1009).

[14] i [15] Visočane i Poličnik oslobodio je Zadarski NOP odred 16. septembra, ali je već sutradan, pod pritiskom Nijemaca i ustaša, morao da ih napusti. 21/22. septembra 2. bataljon Benkovačkog NOP odreda ponovno je napao Poličnik, ali je neprijatelj (70—80 ustaša) pobjegao. Zaplijenjeno je 10 pušaka (Arhiv V.I.I., reg. br. 39/2, k. 1009).

[16] Neprijateljsku posadu u Ražancu uništile su, 22. septembra jedinice 6. dalmatinske brigade. Ubijeno je 18 Nijemaca, 11 ustaša, 3 legionara, 1 Talijan i 5 policajaca. Ranjeno: 21 Nijemac i ustaša. Zaplijenjeno: 1 top 65 mm (1 je uništen), 7 puškomitraljeza, 37 pušaka i mnogo drugog ratnog materijala. Sopstveni gubici: 3 mrtva, 27 ranjenih (Arhiv V.I.I., reg. br. 39/2, k. 1009).

[17] Vidi dok. br. 93.

[18] Jedinice 5. dalmatinske brigade oslobodile su Nadin 19.20. septembra. Ubijeno je 20, ranjeno 3 i zarobljeno 18 ustaša. Zaplijenjeno:

BR. 102

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. DIVIZIJE OD 28. SEPTEMBRA 1944. VRHOVNOM ŠTABU NOVJ O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE OTOKA BRAČA, KORČULE I ŠOLTE I POLUOTOKA PELJEŠCA[1]

ŠTAB
XXVI DIVIZIJE NOVJ
28. IX 1944.

VRHOVNOM ŠTABU NOV i POJ

Podnosi se izvještaj o
toku operacija na otocima.

1. — 11. ov. mj. dobili smo obavještenje, da se neprijateljski garnizon sa sektora Nerežišće na otoku Braču povukao za Supetar, pa smo istog dana uputili našu XII brigadu sa zadatkom da napadne i likvidira neprijateljsko uporište Supetar.[2] Naša XII brigada iskrcala se na Braču 11. ov. mj. u 24.00 časa i 12. ov. mj. u 12.00 časova počela borbu na sektoru Supetar. Borba je trajala do 13. ov. mj. u 04.00 časa u jutru kada je neprijateljska glavnina uspjela da se iz Supetra prisilno brodovima evakuiše za Makarsku.[3]

Iste noći kad i naša XII brigada, iskrcao se na Braču 43. komandos (u jačini 450 ljudi) sa baterijom topova 75 mm Baterija topova i Komandos iskrcali su se na jugozapadnom dijelu Brača, odakle uopšte nijesu mogli dejstvovati na neprijateljsko uporište Supetar. 12. ov. mj. poslije podne baterija savezničkih topova prebacila se na mjesta iskrcavanja na zapadnom dijelu Brača (kod Bobovišća), odakle je mogla dejstvovati na Supetar. Istog dana pred noć ova baterija opalila je nekoliko plotuna na Supetar. Sam Komandos uopšte nije učestvovao u borbi, već se stalno nalazio na zapadnom dijelu otoka kao zaštita savezničke artiljerije.

Odmah nakon likvidacije Supetra, uputili smo na Šoltu jače izviđačke patrole sa zadatkom ispitivanja neprijateljskih

1 bacač 65 mm, 4 teška mitraljeza, 6 lakih mitraljeza, 1 automat, 35 pušaka, 9000 metaka i drugi ratni materijal. Sopstveni gubici: 10 mrtvih i 21 ranjen. (Arhiv V.I.I., reg. br. 39/2, k. 1009).

[1] Kopija (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9—1/5, k. 1100.

[2] Vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i tom VIII, knj. 3, dok. br. 15.

[3] Iz Supetra se povukao 3. bataljon 738. puka njemačke 113. lovačke divizije (vidi primjedbu br. 36 uz dok. br. 73).

položaja, a Štabu XII brigade stavili smo u zadatak, da stalno prati situaciju na Šolti i u povoljnom momentu preduzme likvidaciju iste.

2. — 13. ov. mj. na Braču smo iskrcali našu I brigadu sa baterijom topova 75 mm sa zadatkom napada i likvidacije neprijateljskog garnizona u Sumartinu.[4] Ovoga dana saveznici su na Braču iskrcali još jednu bateriju topova 90 mm. Po našem zahtjevu ovu bateriju kao i onu sa zapadnog dijela Brača, saveznici su prebacili na sektoru Sumartina.

Borba za Sumartin počela je 14. ov. mj. u 20.00 časova i trajala do 18. ov. mj. u 06.00 časova, kada je uslijedila potpuna likvidacija neprijateljskog garnizona u Sumartinu.[5] Za svo vrijeme ove borbe, naš napad potpomagala je vrlo efikasno savezn[ička artiljerija.

Savezn[ička pješadija u ovoj akciji uopšte nije učestvovala. Saveznici su u nekoliko navrata tražili od nas sadejstvo njihove pješadije, ali smo mi to odbili.

3. — 14. ov. mj. jedinice naše divizije iskrcale su se na otok Korčulu, koji je neprijatelj 14/15. ov. mj. napustio i do borbe na Korčuli nije došlo.[6]

15/16. ov. mj. naše jedinice iskrcale su se na poluotok Pelješac i 16. ov. mj. počelo je čišćenje Pelješca. Likvidirani su svi neprijateljski garnizoni: Orebić, Trpanj, Drače i Janjina i očišćen sav poluotok do Stona.[7] Čišćenje Pelješca završilo se 20. ov. mj. bez ikakvog savezničkog učestvovanja (bilo artiljerije ili pješadije) u ovim operacijama.

4. — 21. ov. mj. od naših izviđačkih patrola iz Šolte dobili smo obavještenje da postoje znaci, da će neprijatelj napustiti Šoltu. Štab XII brigade dao je predlog da napadne Šoltu. Ovaj predlog mi smo usvojili i 21/22. ov. mj. prebacili smo na Šoltu dva bataljona, a 22/23. ov. mj. prebacili smo još dva bataljona i bateriju brdskih topova.[8]

22/23. ov. mj. oko 01.00 čas naše snage uputile su se u napad. Iste noći oko 03.00 časa na sjevernoj strani Šolte razvila

---

[4] U dnevniku 1. dalmatinske brigade o iskrcavanju na Braču piše: „Dana 12. IX u 20 sati po naređenju Štaba XXVI divizije isplovili smo sa dva bataljona za otok Brač sa zadatkom pojačanja XII brigadi na Supetru. Iskrcavanje je uslijedilo 13. IX u 5 sati u uvali Lučice, odakle je izvršen pokret za Donji Humac, povezavši se sa XII brigadom. Istoga dana izvršen je pokret sa 2 bataljona, 1 baterijom brdskih topova i jednim bacačkim vodom za Humac. 14. IX u 4 sata ujutro izvršen je pokret u pravcu Sumartina sa zadatkom likvidacije nepr.[ijateljskog] uporišta." (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—10, k. 1102.)

[5] Opširnije o tome vidi dok. br. 64.

[6] i [7] Vidi dok. br. 73.

[8] i [10] Vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 30 i 33.

se borba na moru. Mi nijesmo znali o čemu se radi. Pred samu zoru naše snage izbile su na sjevernu obalu Šolte i ustanovile da neprijatelja na Šolti nema. Pri samoj obali Šolte (sjevernoj) naše jedinice zarobile su nekoliko neprijateljskih vojnika[9] i od istih doznali slijedeće: noću 22/23. ov. mj. neprijatelj je primijetio iskrcavanje naših snaga na Šoltu i zatražio je brodove za evakuaciju. Brodovi su stigli, ali su iste pri odlasku napali savezнички ratni brodovi i sve ih potopili. Prema izjavi ovih zarobljenika, nekoliko neprijateljskih vojnika (oko 80) uspjelo je da se spase malim lađicama na vesla.

Kada su se naše snage 21. ov. mj. iskrcale na Šoltu, tamo su zatekle 43. savezнички komandos u jačini oko 450 vojnika, koji nije preduzimao nikakav napad u tom vremenu na neprijateljski garnizon.

22. ov. mj. komandant ovog komandosa povezao se sa komandantom naše XII brigade i tražio da se održi konferencija za stvaranje zajedničkog plana u cilju likvidacije Šolte. Komandant ovog komandosa zakazao je bio konferenciju za 23. ov. mj. u jutro. Do održavanja ove konferencije nije došlo iz razloga što je neprijatelj prethodne noći napustio položaje na Šolti, kao što je to gore navedeno.

Ukoliko je nama poznato, a razvoj situacije na Šolti neprestano smo pratili i tamo su se nalazili stalno dijelovi naših snaga, saveznici nijesu preduzimali napad na neprijateljska uporišta na Šolti, sem što su 23. ov. mj. u jutro nakon izbijanja naših jedinica na bivše neprijateljske položaje, tukli izvjesno vrijeme iz teških bacača.

Prebacivanje naših jedinica za sve navedene operacije vršeno je sa brodovima naše mornarice[10] i u tom pogledu od saveznika nijesmo imali nikakve pomoći.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab Divizije
Komandant, pukovnik:

[9] Oni su pripadali 2. i 9. četi 892. puka njemačke 264. pješadijske divizije. Arhiv V.I.I., reg. br. 25/11, k. 1100).

BR. 103

IZVJEŠTAJ ŠTABA 18. BRIGADE OD 28. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 40. DIVIZIJE NOVJ O NAPADU NA PODRAVSKU SLATINU[1]

ŠTAB XVIII BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Broj: 394
28/IX 1944. god.

Predmet: Operativni izvještaj
o napadu na Pod. Slatinu. —

ŠTABU XL DIVIZIJE NOVJ

Dostavlja se operativni izvještaj o napadu na neprijateljsko uporište v. Pod. Slatina 25. IX 1944. godine (sekcija P. Slatina 1 : 100.000).—

1.) Opis položaja: Neprijateljsko uporište v. Pod. Slatina bilo je utvrđeno sa preko 50 betonskih bunkera i sa više slabije građenih bunkera zemljom i drvetom. Samo uporište bilo je ispresjecano raznim spojnicama i saobraćajnicama tako, da je omogućavalo neprijatelju nesmetan prolaz i saobraćaj za cijelo vrijeme borbe. Sam teren je vrlo pogodan za neprijatelja, pošto je bio bregovit sa jugozapadne strane, gdje je neprijatelj utvrdio svoje položaje, na taj način štiteći cijelu varoš. Sa sjeverne strane teren je bio potpuno ravan te je također neprijatelj imao mogućnosti da se brani dobro iz napred priređenih utvrđenja i rovova. Jedinice koje su vršile napad imale su mnogo poteškoća prilikom savlađivanja prepreka koje je neprijatelj koristio za odbranu (kao n. pr. žicu, mine itd.).—

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 35–1/2, II, k. 473.

2.) Naziv jedinice koja je vršila napad:

Naša brigada sa svoja četiri bataljona napala je na neprijateljsko uporište Pod. Slatinu u sadejstvu ostalih jedinica XL divizije.[2]

3.) Naziv, jačina i sastav neprijatelja:

Varoš Pod. Slatinu branili su ustaše, Nijemci i nešto domobrana u jačini 2 ustaške bojne (XV i XVIII) 3 satnije Nijemaca, i jedna baterija sa 4 topa. Ukupan broj 1.620 neprijateljskih vojnika.—

4.) Obostrana situacija:

Neprijatelj je imao glavnu odbranu u centru same varoši i nekoliko bunkera na groblju i južno od katedrale na visovima vinograda, dok je bio povezan sa saobraćajnicama i bunkerima na svim okolnim čukama kao i na trig. 253 (Brezić brdo)

Naše namjere su bile što prije ovladati sa trig. 253 (Brezić brdo) u vinogradima sjeverno od te kote, prisiliti neprijatelja da se povuče u sam centar i po tom ga likvidirati.

5.) Izdate zapovijesti:

Štab Brigade izdao je svojim jedinicama pismenu zapovijest pod brojem 392 od 24.IX 1944, a primio zapovijest od štaba XL divizije pod br. Op. 185 od 24.IX 1944. god.[3]

Prije samog polaska za napad održan je sastanak sa svim rukovodstvima ove brigade . . . .

6.) Vrijeme kada je borba počela:

25.IX 1944. u 6 časova ujutro, a završena 26.IX u 5 časova u uporištu, a poslije podne i po danu je počela u 14 časova, a završena u 18 časova 20 minuta sa neprijateljem koji je pobjegao iz uporišta.

7.) Tok borbe:

Razmjerno veoma lako i brzo su naše jedinice prodrle sa dvije kolone od glavne ceste koja prolazi kroz samu varoš. Borba je bila vrlo žestoka za sve vrijeme trajanja, a naročito na sektoru III bataljona tj. sjevernoj strani samog uporišta, gdje je ne-

---

[2] Vidi dok. br. 88.

[3] Zapovijest se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 48—1/1, k. 473.

prijatelj imao namjeru kao što je i izvršio prodor na tom mjestu. Borba je vođena pod vrlo teškim uslovima, pošto je neprijatelj imao brojčanu nadmoć spram našim bataljonima. Pomoći u artiljeriji nismo naročito imali pošto zadatak artiljerija nije ni najmanje ispunila, jer je dala vremena neprijatelju da nesmetano prebacuje svoje snage čas na jednu čas na drugu stranu, nesmetano vrši koncentracije, te tako odbacuje jedan po jedan bataljon i prisiljava kontrajurišem na povlačenje naše jedinice na izvjesno odstojanje, tako da su položaji bili čas u našim rukama, čas u neprijateljskim.

8.) Ishod borbe: Jedinice ove brigade nisu izvršile dobiveni zadatak tj. nisu potpuno likvidirale neprijatelja, jer se isti uspio probiti sa svojim glavnim snagama, dok manje njegove snage su bile potpuno uništene.

U ovoj borbi pobijeno je 130 neprijateljskih vojnika, od toga 2 oficira, 3 podoficira.

Tenkovi nisu mogli dolaziti do izražaja pošto su bili iz daleka primijećeni i neprijatelj je brzo postavio protutenkovsku odbranu ka ulazu od kuda su oni trebali naići tako, da je jedan tenk probijen na 5—6 mjesta od protukolskog topa, i onesposobljen za daljnje dejstvo.

9.) Naši gubitci: 23 mrtva, 36 ranjenih i 6 nestalih drugova. Izgubljeno je 1 puškomitraljez Z.B. Brno i 20 pušaka.

10.) Utrošak municije: U ovoj borbi utrošeno je puščano-mitraljeskih metaka 28.796, mina za teški bacač 115 komada, mina za laki bacač 73 komada, mina za Džon-Bul 160 komada, metaka za protutenkovsku pušku 60 komada i 120 kesica sa eksplozivom.

11.) Plijen: U akciji na Pod. Slatinu zaplijenjeno je 63 puške, 48.000 Mauzer metaka, 3.200 artiljer. granata za razne topove, 120 odijela ustaških i dosta ostale spreme.

12.) **Lica koja su se slabo držala:** U ovoj borbi nije bilo drugova za koje bi bilo reći da su se slabo držali, kao i za novake koji su se vrlo kratko vrijeme sproveli u partizanima.

13.) **Imena učesnika koji su se istakli:** U ovoj borbi najbolje se držao IV. bataljon, a u njemu naročito se istakao komandir čete istog bataljona drug Momir Knežević, koji je nevjerovatno brzo uspio sa svojom četom zauzeti raskrsnicu cesta Bakić—Slatina, Slatina—Sladojevci.

14.) **Kritika akcije:** Akcija je bila dobro pripremljena, samo što je podbacila artiljerija i tenkovi, drugačije da je bila pomoć u tenkovima i artiljeriji akcija bi dobro uspjela.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major:
Jurčić Mato

Komandant, major:
Savo Miljanović

BR. 104

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA 8. DIVIZIJE OD 29. SEPTEMBRA 1944. POLITIČKOM KOMESARU 4. KORPUSA O RADU I POLITIČKOM STANJU U DIVIZIJI[1]

POLITKOMESAR VIII UDARNE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
29.IX 1944. g.

Politički izvještaj za
mjesec septembar 1944.
g. dostavlja.

POLITKOMESARU IV KORPUSA N.O.V.J.

Naša divizija za posljednjih mjesec dana kretala se na teritoriju Korduna, Krajine i Banije.[2] Većih vojničkih uspjeha osim Cazina nije bilo, sem djelomičnog uspjeha u Mekušju. Zasjede

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 11—1/13, k. 827.

[2] Vidi dok. br. 13, 63, 82, 99, 105 i 108.

na komunikacijama koje su postavljene imale su manjih uspjeha. Zadatak — zatvaranje pravaca prema neprijatelju — izvršen je. Vojničkih neuspjeha imali smo.

Operaciju na Cazin izvela je I brigada koja je uspjela.[3] Pripreme uz pomoć Štaba Divizije izvršene su svestrano i potpuno. Pristup samoj operaciji bio je sa voljom, brz i energičan. Uz vrlo male gubitke izvedena je operacija. Organizacija same operacije bila je dobra i izvedena po planu. Cijela brigada istakla se u ovoj operaciji u brzini i naletu, a naročito III bataljon. Propusta desilo se, no ipak nisu uticali u velikoj mjeri na sam tok operacije. Prateća oruđa nisu bila u prvo vrijeme na određenim mjestima. Političkih prestupa u Cazinu i okolici nije zapaženo.

Ovu operaciju osigurala je II brigada također uspješno. Borbu je vodila kroz cio dan i razbjeglom neprijatelju iz Cazina nanijela gubitke. Izdržala je jaku artiljerijsku vatru. Sopstveni gubitci su veći nego kod I brigade.

Operacija na Vaganac nije uspjela.[4] II brigada nalazila se kroz 2 mjeseca na sektoru Vaganca i dobila je zadatak da izvede ovu akciju. Pripreme koje vremenski nisu mogle biti izvedene u potpunosti, te sam nastup, koji nije bio energičan niti objedinjen, i premalo zalaganje štabova dovelo je do neuspjeha. II brigada podcijenila je neprijatelja, a precijenila svoje snage što je također jedan od glavnih uzroka neuspjeha. Kroz vrijeme boravka oko Vaganca Brigada je tražila napad na isto uporište, ali nije bio dozvoljen, jer kod procjene situacije došli smo do zaključka da bi operacija bila preskupo plaćena, s obzirom da je još prije 2 mjeseca moral kod ustaša bio veći nego danas.

Štabovi bataljona, koji su glavni krivci za ovaj neuspjeh, kroz čitavo vrijeme govorili su da hoće uspjeti, međutim, kad su došli pred gotov čin, desilo se obratno. I pored artiljerijske pripreme, koja je bila vrlo dobra, nije se uspjelo. Analizirajući tu akciju, Štab Brigade osvrnuo se kritički kao i štabovi bataljona koji su uvidili svoje greške i propuste, a nisu dovoljno poznavali svoje jedinice. U ovoj akciji izgubljen je i jedan protukolski top za kojega snosi krivicu Štab IV bataljona.

Štabovi bataljona previše su okrivili borce za ovaj neuspjeh što je slučaj kod IV bataljona te brigade, iako im je rečeno kako treba postaviti pred borce, a kako pred rukovodioce. Iz toga bataljona samovoljno se udaljilo 10 boraca i otišli svojim kućama. Ovo je blagovremeno uočeno i skrenuta pažnja štabovima, da ovakav postupak može dovesti do loših posljedica.

---

[3] U napadu na Cazin učestvovala je i 1. brigada Unske operativne grupe. Napad je izveden 13. septembra (vidi dok. br. 27, 61 i 62).

[4] Napad na Vaganac izveden je 15. septembra (vidi dok. br. 83).

Operacija na Turanj također nije uspjela iz razloga što Štab Brigade nije pravilno ocijenio situaciju.[5] Operaciju na Sunju izvodila je I brigada.[6] Za ovu operaciju bilo je raspoloženje veliko i krenuli smo sa sigurnošću za uspjeh. Zadatak je detaljno proračen sa svim štabovima. Operacija je otpočela po planu i za kratko vrijeme ovladali smo bunkerom i stanicom. Kod naših jedinica nastalo je oduševljenje i išlo se napred bez određenog plana, a neprijatelj, procijenivši pravilno situaciju, sa protunapadom povratio je prvobitni položaj i sva daljnja zalaganja da operacija uspije ostala su bezuspješna. Rezerva, koja se trebala ubaciti pozadi nastupajućih jedinica, nije bila pri ruci. Kod protunapada neprijatelja naše jedinice nisu se snašle i nisu organizovale otpor na zauzetim tačkama, već su iza sebe ostavile žicu i nisu mogle izvući 2 protukolska topa koja je neprijatelj oduzeo.

U ovoj operaciji vidilo se je to da, dok se situacija malo izmijeni i nije onako kako je u planu rečeno, usljed slabe snalažljivosti naših štabova propadne operacija koja je bila u izgledu na uspjeh.

Političkih uspjeha bilo je. Borbe na Turnju i Mekušju, nad samim vratima Karlovca, povoljno su odjeknule kod tamošnjeg stanovništva. Operacija na Cazin imala je vidnog odjeka kod stanovništva toga kraja. Rezultati se vide po tome što je oko 200 neprijateljskih vojnika prešlo na našu stranu, te sama mobilizacija odvija se dobro. Neuspjela akcija na Vaganac kod neprijatelja koji se bori iz očaja digao se moral i uspio privući još jedan broj ljudi sa tog sektora. Uticaj ustaški velik je. Likvidacijom Vaganca ustaški uticaj bi bio razbijen.

Općenito stanje: Po organizacionom ništa se nije promijenilo od posljednjeg izvještaja.[7] Političko stanje u našoj diviziji je solidno. Svijest boraca nije na željenoj visini. Dolaskom ljudi iz pozadine, te prikupljanjem dezertera stanje se malo poremetilo. Zadaci koji su dati na konferencijama sa štabovima imali su dobrih rezultata. Problemi koji stoje pred nama jesu: parola čuvanja glava, stručno osposobljavanje štabova, odjeća i obuća i odgoj naših boraca. U posljednjim operacijama primijećeno je da postoji bojazan pred gubitcima. Prije iz naših jedinica odbjegavalo je ljudi svojim kućama, međutim to danas nije slučaj ili vrlo malo, već nastoje ostati u jedinicama, prošvercati se na

[5] Turanj su napali dijelovi 1. brigade 8. divizije 8. septembra (vidi dok. br. 82).

[6] Napad na Sunju izveden je 26. septembra. Jedinice 7. divizije napale su istovremeno Graboštane, a Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" Hrastovac (vidi dok. br. 95, 105, 108 i 115).

[7] Riječ je o izvještaju od 30. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 31. dok. br. 94).

neku lakšu dužnost — intendanturu, neku specijalnu jedinicu ili slično. Stručnom osposobljavanju štabova u posljednje vrijeme posvećuje se više pažnje. Pomoć nižim štabovima nije bila dovoljna. Politički program koji je prorađivan uspio je 75%. Pored toga programa na konferencijama štabova i komesara brigada dati su zadatci za proradu sa borcima.

Jedno vrijeme vladalo je mišljenje da će se rat brzo svršiti. U to vrijeme polet kod samih jedinica bio je velik, no ni sada on nije opao. Pravilno je objašnjeno borcima i rukovodiocima kako mi tretiramo našu zemlju. U posljednje vrijeme osjeti se više volje za rad i kod boraca i kod rukovodilaca, jer vide da će se skoro svršiti rat. Poslije neuspjeha na Vagancu i Sunji nije se stanje pogoršalo, niti se moral smanjio, mržnja je još veća prema neprijatelju. Agitacija i propaganda za ovo vrijeme bila je ofanzivna. Kulturno-prosvjetni rad također je krenuo. Divizijski list „Naše novine" izlazi redovno i dobar je.

Štab Divizije i štabovi brigada organizaciono nije se ništa promijenilo od prošlog izvještaja.

Stanje kod naroda: U Kordunu popravlja se. Direktive koje se dobivaju odozgo kod prenašanja na mase iskrivljuju se. Stanje kod naroda u Baniji različito je. Uticaj četnički u selima bliže komunikacija je dosta velik, no ipak ta sela brzo bi bila uz nas kao i u centru Banije.

Pozadinske vlasti osjete se više nego na Kordunu, ali imaju veći broj ljudi u pozadini.

Intendantura i sanitet: Od prošlog izvještaja do danas zadovoljili su.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik:
D. Hrstić

(M.P.)

BR. 105

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 29. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA SUNJU[1]

ŠTAB VIII UD. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE
Op. broj 62/44
29. septembra 1944. g.

Operativni izvještaj
dostavlja se za borbe
na Sunju od 26/IX 44. g.
do 27/IX 1944. g.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavlja se operativni izvještaj za operaciju na Sunju, te za neprijateljska uporišta na komunikaciji Sunja—Kostajnica i komunikacije Kostajnica—Sunja—Petrinja.

Opis položaja: Zemljište na kome se vodila borba gotovo je ravno, mjestimično imade živu ogradu, ispresijecano sa komunikacijom i prugom. Samo mjesto u Sunji razdvaja prirodna prepreka r. Sunja, mjesto gusto naseljeno, većinom kuće zidanice. Samo mjesto Sunja raspolaže sa dva pojasa bunkera za odbranu s tim što je nutarnji pojas ograđen žicom i nagaznim minama. Sam položaj dosta je pogodan za odbranu zbog same preglednosti zemljišta. Zemljište predstavljeno na sekciji Kostajnica—Petrinja 1:100.000.

Jačina i sastav naših jedinica: Naša divizija sa I i II brigadom, brdskim divizionom, ojačana sa brigadom „Franjo Ogulinac Seljo", Haubičkim divizionom IV korpusa i dijelovima Tenkovskog bataljona GŠH. Sadejstvujuće i susjedne jedinice sačinjavale su dvije bri-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 31—1/6, k. 426 A.

gade VII ud. divizije i dva odreda, te I muslimanska brigada.[2]

Naziv i jačina neprijatelja:

Sunja, 50 domobrana iz III gor. zdruga, 20 žandara. 2 satnije (350) iz X željz. bojne, 200 domaćih ustaša (milicije), 2 kompanije Nijemaca. Naoružani sa 2 laka bacača, 6 mitraljeza „Breda" 20 mm, 9 t. mitraljeza, oko 20 p. mitraljeza, ostalo karabini, te jednim pancirnim vlakom od nekoliko vagona. Utvrđeni sa bunkerima i rovovima, bodljikavom žicom i nagaznim minama.

Hrastovac, 3 1 2 satnije III gor. zdruga.[3] Naoružani sa 3 t. bacača, nekoliko teških mitraljeza i nepoznat broj p. mitraljeza.

Graboštani, 1 kompanija[4] (80—100 Nijemaca), zatim jače neprijateljske snage u Kostajnici i Petrinji. U Gradusi nije bilo neprijateljskih snaga niti pontonskog mosta kako je to u zapovijesti predviđeno.[5]

Obostrana situacija:

Neprijatelj je držao stalne posade na komunikacijama Petrinja—Sunja—Kostajnica, Sunja—Dubica, te istima povremeno saobraćao i vezao izvjestan dio sela pod svoju propagandu i kontrolu. Sunja kao važno uporište služilo je neprijatelju kao ključ Bosne, Banije i Slavonije, sa kojim je zatvarao vrata, odnosno ometao vezu našim jedinicama i ustanovama sa Slavonijom. Naš cilj bio je napasti i uništiti neprijatelja u Sunji, uništiti neprijateljska uporišta na komunikaciji Sunja—Kostajnica, ovladati ovim komunikacijama, tj. na taj način pojačati demoralizaciju kod neprijateljskih uporišta i nastaviti ofanzivu sa našim snagama.

---

[2] Opširnije o učešću navedenih jedinica 4. Korpusa u napadu na Sunju, Hrastovac i Graboštane vidi dok. br. 95, 108 i 115 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 13/1—1, k. 827, 25/1—1, k. 813.

[3] Prema podacima koje je imao Štab 4. korpusa NOVJ, u Hrastovcu se tada nalazila jedna satnija (četa) 3. bojne (bataljona) 1. gorskog zdruga (brigade). Međutim, prema izvještaju Štaba Brigade „Franjo Ogulinac Seljo", snage neprijatelja bile su u Hrastovcu znatno jače (vidi dok. br. 95).

[4] Četa

[5] Vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 95.

Zapovijest: Za ovu operaciju izdata je pismena zapovijest[6] Op. broj 62/44 od 25/IX 1944. g., koja je poslana tome štabu na uvid. Sam napad kao i osiguranje davale su jedinice prema gornjoj zapovijesti.

Tok borbe: Sam napad na neprijateljsko uporište u Sunji[7] otpočeo je oko 7.30 do kog vremena jedinice su vršile podilaženje i ispitivanje položaja kao i neprijatelja. Sam napad nije počeo jednovremeno, tj. bataljon koji je napado sa sjeverne strane počeo je nešto prije 7 časova zbog čega je neprijatelju skrenuta pažnja. Kod prvog napada osjetila se kod jedinica prilično nepovezanost, zbog širine odbrane nep. Oko 8 sati upotrebljeni su tenkovi sa sjeverne strane, a do toga vremena izvršena je artiljerijska priprema. Iskorišćavajući artiljerijsku pripremu i tenkove, bataljoni koji su napadali sa sjevera i zapada uspjeli su da ovladaju samom željezničkom stanicom i nekoliko bunkera kao i sa sjevernim i sjeveroistočnim dijelom mjesta Sunja. Dijelovi koji su napadali sa jugoistočne strane došli su do žice i bunkera, gdje su bili zaustavljeni sa jakom mitraljeskom i puščanom vatrom. Oko 9 sati neprijatelj je izvršio jak protunapad na naše dijelove koji su ovladali želj. stanicom i sjevernim dijelom grada, gdje mu je uspjelo odbaciti naše dijelove sa želj. stanice i ponovno ovladao istom. Dočim, protunapad prema sjevernom dijelu odbijen je sa uspješnim tučenjem neprijateljske žive snage.

Oko 10 sati upotrebljen je bataljon iz divizijske rezerve kao pojačanje sa zapadne strane u pravcu želj. stanice, kome je uspjelo, u sadejstvu artiljerije, neprijatelja potisnuti na užu liniju neprijateljske odbrane. Poslije ovog vremena sređivale su se jedinice za drugi napad, međutim

[6] Redakcija tu zapovijest neće objaviti jer je istovjetna sa zapovješću Štaba 4. korpusa (vidi dok. br. 95 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 13/1—1, k. 827).

[7] Napad je izvela 1. brigada 8. divizije (vidi dok. br. 95).

oko 11 sati neprijatelj je ponovno izvršio protunapad na sjeverni i zapadni dio svoga uporišta gdje mu je djelomično uspjelo odbaciti naše snage, te zadržati u svojim rukama vanjski pojas odbrane.

U ovom međuvremenu jedinice sa jugoistočne strane vršile su jači pritisak na neprijatelja, ali protukolska oruđa nisu iskorišćena zbog otkrivenog zemljišta. Na ovim položajima naše snage ostale su utvrđivajući se i pripremajući za napad. Oko 13 časova izvršen je ponovno napad sa naročito jačim pritiskom sa sjeverne strane koji nije uspio. Za sve ovo vrijeme naša artiljerija uspješno je tukla neprijatelja i njegov sistem odbrane, a do ovog momenta i pripreme za napad bile su na momente iskorišćavane. Poslije ovog momenta neprijatelj je osjetio da je jače ugrožen sa sjevera i u vezi toga pojačao na tome pravcu svoj sistem odbrane. U vezi ovakve situacije namjere našeg štaba bile su da se sa sjeverozapadne strane ubaci još jedan bataljon iz divizijske rezerve te u prvi sumrak izvršiti ponovno energičan napad na neprijatelja. Oko 18 časova otpočele su naše jedinice sa podilaženjem, a do toga vremena sa jednom četom ojačali smo sa sjeverne strane naše lijevo krilo iz bataljona koji se nalazio na liniji Sunja--Vedro Polje, a ostale snage toga bataljona također su rokirane na sjeveroistočni dio Sunje s tim što će se vezati s napadnim snagama. Oko 18 sati i 20 min. neprijatelj je osjetio privlačenje naših jedinica i izvršio ponovno protunapad koji nije uspio. Oko 19 sati izvršen je napad sa svih strana i to bez artiljerijske pripreme. Ovaj napad uspio je djelomično s tim što se ovladalo sa nekoliko bunkera u pravcu želj. stanice kao i djelomično želj. stanicom. Međutim ovaj napad nije bio jedinstven, što je neprijatelj iskoristio i ponovno odbacio naše dijelove koji su ovladali djelomično neprijateljskim bunkerima, te ponovno zauzeo širi pojas svoje odbrane. Oko 22 časa izvr-

šen je još jedan napad na neprijatelja koji također nije uspio.

Poslije ovoga neuspjelog napada naša odluka je bila povući snage ispred puščanog dometa, odnosno izvršiti širu blokadu neprij. uporišta, a tokom noći uznemiravati neprijatelja sa mitraljeskom vatrom iz više pravaca. Za vrijeme borbe, tj. kroz čitav dan neprijateljska avijacija bila je dosta aktivna, te snabdijevala neprijatelja sa municijom i ostalim materijalom.

Povlačenje, odnosno rokiranje, naših snaga uslijedilo je 27. o.mj. od 1 do 3 sata u jutro. Dana 27. od 4—5 časova neprijatelju je stiglo pojačanje u jačini od oko 600 ustaša od pravca Šaš. Ove snage ušle su gotovo neprimijećeno u garnizon i nisu vodile nikakove borbe sa našim snagama na ovom sektoru.

Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" napala je neprijateljsko uporište Hrastovac.[8] Rezultat borbe odnosno oper. izvještaj biće dostavljen izravno tome štabu.

Dijelovi II brigade nisu napadali Gradusu kako je to predviđeno u zapovijesti, pošto na tome mjestu niti je bilo neprijatelja niti pontonskog mosta.

Dana 27. naše snage držale su širu blokadu oko mjesta Sunje sa jednom brigadom, a II brigada rokirana je u s. Petrinjci. Tokom dana neprijatelja u Sunji stalno su uznemiravali dijelovi naših jedinica i neprijatelj nije pokušavao da vrši neki ispad, jedino je vršio manje izviđanje. Tokom dana neprijateljska avijacija bila je također aktivna i snabdijevala garnizon s raznim materijalom.

Oko 14 časova ušla je posada u Sunju koja se probila iz opkoljenog garnizona u Hrastovcu.[9] Ova posada donesla je sa sobom 3 bacača. Ista posada nalazi se i

[8] Vidi dok. br. 115.

[9] Ona se probila uz pomoć dijelova 1. gorskog zdruga, upućenih iz Kutine (vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 115).

sada u garnizonu, a dana 28. otišle su ponovno ustaše u pravcu Hrvat. Dubice, tj. odakle su i došle.

Istog dana oko 20 časova upućena su dva bataljona II brigade kao pojačanje za likvidaciju opkoljenog neprijateljskog uporišta Graboštani, ali po dolasku bataljona neprijatelj se uspio probiti i pobjeći u pravcu Kostajnice.

Ishod borbe: Cilj ove operacije uspio je samo djelomično. Sam uspjeh citira se s tim što su neprijatelju naneseni gubitci u ljudstvu i materijalu s jedne strane, a s druge strane presječene su komunikacije Sunja—Dubica i Sunja—Kostajnica i sa istim djelomično ovladano. Otvoren je prolaz u pravcu Slavonije i dobar dio stanovništva oduzet je ispod neprijateljskog uticaja. U ovim borbama neprijatelj je imao slijedeće gubitke: ubijeno je 95 vojnika i 1 oficir, ranjeno 115, a zarobljeno 41 neprijateljski vojnik. Zaplijenjeno je: 5300 metaka, 26 pušaka, 2 mala bacača, 1 t. mitraljez bez postolja, 1 šmajser, 4 pištolja, 3 bicikla, 32 bombe, 4 pisaće mašine, 3 telefona, 25 pari kompletnih odijela i 5 kom. ćebadi.

Naši gubitci: 10 mrtvih, 91 ranjen.[10] Kod poginulih od vojnih i polit. rukovodilaca nalaze se i to: Dmitar Dmitrović (Mito), rukovodilac SKOJ-a ove divizije, a kod ranjenih od rukovodilaca nalaze se i to: Korać Miloš, major—načelnik Štaba II ud. brigade, Majerić Ivan, komesar čete, Đermanović Jovo, poručnik — komandir čete, Tepavac Dragić, pomoćnik komesara čete, Orelj Đuro, poručnik — operativni oficir bataljona, Čanadžija Simo, komesar čete, poručnik Jančić Milan, komandir čete, Grubješić Pajo, pomoćnik komesara čete. Od oružja izgubljena su 2 protukolska topa 37 mm engleska.

[10] Ukupni gubici jedinica 4. korpusa NOVJ u ovoj operaciji bili su 25 mrtvih i 242 ranjena (vidi dok. br. 108).

Utrošak municije:

Za ovu operaciju utrošeno je 21.285 metaka za mitraljeze i puške raznog kalibra, 106 granata za protivkolski top, 89 mina za teški bacač, 8 mina za engleske bacače, 18 mina za mali talijanski bacač. 15 metaka za protivkolsku pušku, 15 granata za brdski top 75 mm i 88 granata za poljski top.

Imena lica i jedinica koja su se istakla:

U ovoj borbi jedino se dobro držao III omladinski bataljon koji je uspješno odbio četiri neprijateljska protunapada.

Imena lica i jedinica koja su se slabo držala:

Slabo se držao, odnosno slabo procjenjivao situaciju, Štab IV bataljona I brigade prilikom prvog zauzimanja želj. stanice i bunkera, gdje je neprijatelju uspjelo da odbaci jače dijelove toga bataljona. Isto tako slabo se držala posada brdske baterije, koja je dozvolila bez jačeg otpora neprijatelju da uzme protivkolske topove.

Kritički osvrt:

Sam napad počeo je 15 minuta kasnije zbog ispitivanja i pronalaženja bunkera i privlačenja k istima. Početak napada bio je energičan i vatra teških kao i pratećih oruđa bila je koncentrična, to je omogućilo da se probije neprijateljski obranbeni pojas i zauzme jedan dio neprijateljskih bunkera. Osvojivši ova prva utvrđenja borci jedinice koji su to izvršili zanijeli su se sa uspjehom i umjesto da organizuju odbranu i spreme se za odbijanje protivnapada, kojeg je, s obzirom da su se u garnizonu nalazili Nijemci, trebalo očekivati, oni su se rasuli po okolnim vagonima, što je omogućilo neprijatelju da rezervom uspješno izvrši svoj protivnapad i izbaci naše snage iz osvojenog dijela neprijateljskog garnizona. Isto tako topovi koji su bili određeni za praćenje tog bataljona nisu bili zaštićeni nikakvim dijelom pješadije nego je komandant bataljona naredio da idu napred, bez da je odredio jedan dio svog bataljona da osigurava te topove. Jedan od presudnih momenata u ovoj situaciji, pored ovih nedostataka, bio je što Brigada

nije imala svoje rezerve na ovom pravcu, koja bi mogla pravovremeno potpomoći ovaj bataljon i spriječiti neprijatelju da ga odbaci, dok je divizijska rezerva nalazila se toliko udaljena da nije mogla stići i blagovremeno se upotrebiti.

Ponovljeni napadi nisu bili jedinstveni, tj. bataljoni nisu u određeno vrijeme vršili napad, a uz to koordinirani rad pješadije i artiljerije odnosno koncentracija vatre bila je gotovo slaba. Same pripreme za napad nisu bile dovoljno energične što je neprijatelj uvijek osujetio i prije našeg napada uvijek vršio protivnapad tako da je dezorganizovao naše napade i potpuno razbijao naš plan. Pored ovih nedostataka kod naših jedinica još uvijek se osjeti slaba upornost, procjena situacije odnosno iskorišćavanje pogodnih momenata.

Kao iskustvo iz ove operacije vidi se da naše jedinice nisu navikle voditi borbu na ravnome zemljištu a još manje za uličnе borbe i osvajanje naseljenih mjesta odnosno gradova.

Gore izneseni nedostatci izneseni su u štabovima brigada a i sami štabovi osvrnuli su se kritički dosta pravilno.

Za vrijeme operacije veza i sanitet funkcionisalo je bez ikakvih nedostataka.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik:
D. Hrstić

Komandant, ppukovnik:
M. Šumonja

(M.P.)

BR. 106

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 29. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PROSTORU JANJČE — PERUŠIĆ I ŠIROKA KULA — LIČKI OSIK — — BUDAK[1]

ŠTAB
XXXV DIVIZIJE XI KORPUSA
NOVJ
Br. 554 29.IX 1944.

Koncept

Dostavlja se operativni izvještaj za vođenu operaciju dana 21. i 22.IX 1944. g.

ŠTABU XI KORPUSA NOVJ

1. — Borba je vođena na prostoru Janjče—Perušić—Š. Kula—Lički Osik—Budak i Budački most. Položaj komunikacijski povezan, pošumljen i ispresijecan. Sekcija Gospić 1:100.000

Naša divizija, jačine tri brigade i artiljerijski divizion, napala u Janjču 6. doknadnu bojnu, u Perušiću i na okolnim kotama 31. i 32. ustašku bojnu i u Š. Kuli 34. ustašku bojnu. Imena komandanata: komandant 6. doknadne bojne satnik Orešković Mile, 31. bojne nadsatnik Hajdinović Slavko, 34. bojne poručnik Šikić Gavre. Ime komandanta 32. bojne nepoznato.

Naša namjera ovladati sa gore navedenim mjestima i desnom obalom rijeke Like, sa ciljem uništenja neprijateljske žive snage.

Namjera neprijatelja da drži pomenuta mjesta, veže naše snage za položaj, pravi ispade na oslobođeni teritorij u cilju pljačke i uništavanja narodne imovine.

2. — Zapovijest za napad izdata pismena.[2]

3. — Borba je počela 21.IX u 8 časova.

4. — Saveznička 4 aviona u 8 časova bombardovala su Gospić i Perušić, a zatim se vratili u svoje baze. Poslije toga u 9 časova otpočela je prva faza borbe. III brigada napada sektor Š. Kula na Gradinu—Karaulu—k. 605—Preku stranu (k. 570) i Zubar (k. 701). Nakon kratke borbe uz pomoć artiljerije zauzima pomenute položaje, ulazi u Š. Kulu i nastavlja borbu sa

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2–1/6, k. 1234.

[2] Vidi dok. br. 69.

neprijateljem koji odstupa preko Klenovca prema L. Osiku i Marinoj glavi. Neprijatelj u svom odstupanju prihvaća borbu, a po ulasku u Lički Osik dava grčeviti otpor.

I brigada napada sektor Perušić na položaje Vršeljak (k. 674), M. i V. Čardak—Lipovu glavu (k. 671) i s. Lipovu Glavu, zatim Konjsko Brdo. Poslije jednosatne borbe neprijatelj sa gore pomenutih kota povlači se na Lisinu—Marinu glavu i u Perušić. Za to vrijeme II brigada sa dva bataljona napada Janjče, a sa dva osigurava desni bok Divizije sa pravca Gacke doline i Turjanskog. Neprijatelj iz Janjča dava jak otpor. Štab Brigade naređuje 2. bataljonu da jednom četom sa zapadne strane probije u Lešće, kako bi se neprijatelj pokolebao, a ostalim dijelovima naređuje jači pritisak. Nakon duže borbe jedna četa juriša i probija se u mjesto Janjče, a drugi dijelovi vrše jači pritisak. Neprijatelj iz Janjča bježi u pravcu ž. st. Lešće i Ramljane. U 12 časova bataljoni II brigade zauzimaju Janjče. Istog dana u 17 časova od Vrhovina i Otočca, pod zaštitom magle, neprijatelju stiže pomoć na ž. st. Lešće i Turčin vrh preko Ogorelog griča i ž. stanice Sinac. Dva bataljona II brigade iz Janjča vode borbu sa neprijateljem koji nadire od ž. st. Lešće i sela Korena i nakon dva sata vođene borbe neprijatelj prisiljuje bataljone na povlačenje. Štab II brigade naređuje da se bataljoni povuku na liniju Ivčević Kosa, odakle nastavljaju ugrožavanjem neprijateljskog boka.

I i III brigada za to vrijeme nastavljaju drugu fazu borbe. Tri bataljona III brigade napadaju L. Osik, naša artiljerija dejstvuje i svojim podbačajem zrna za kraće vrijeme ugrožava dijelove III brigade. Jedan bataljon III brigade ovladava sa k. 602 iznad Vukšića, produžuje napad na Gradinu. Neprijatelj uporno brani Gradinu i L. Osik. Iz Osika sa dva mala tenka i pješadijom pravi ispad prema Uriji i odbacuje dijelove III brigade a svojim ispadom zaštićuje dijelove koji se povlače prema Pazarištima. I brigada sa 1. bataljonom preko Sv. Marka i s. Mezinovca sa zapadne strane napada Vršeljak (k. 674), zauzima ga i zajedno sa 4. bataljonom napada Kujinjaču (k. 648), a sa dva bataljona zauzima Perušić, Marinu glavu i Lisinu. Sa zauzetih položaja neprijatelj se povlači u pravcu Pazarišta. Po zauzeću Perušića dvije čete ostavlja u Perušiću, sa jednim dijelom snaga nastavlja energičan napad na kote Gbarovaču, Vučijak i Bobinovac, a zatim produžava napad na Risovac. Ostalim snagama napada preko Antonića vrha, Liščevog vrha na Gradinu kod Osika i zajedno sa III brigadom, potpomognuti artiljerijom, vrše napad na Osik odakle neprijatelj dava jači otpor. Dijelovi I brigade po zauzeću Grabovače, Risovca i k. 572 kao i s. Mušaluk: jedan bataljon ostaje na položaju Risovac radi obezbjeđenja

leđa i boka Brigade, a drugi bataljon u sadejstvu 1. i 3. bataljona napadaju na L. Osik, zauzimaju ga uz pomoć III brigade i nastavljaju gonjenje prema Budaku. Neprijatelj iz Budaka bježi preko mosta u s. Starčevići. Sa tenkovima i artiljerijom iz Gospića neprijatelj dava jak otpor. I i III brigada osvajaju Budak i zauzimaju Budački most i posjedaju desnu obalu rijeke Like. Po zauzeću Budaka i mosta divizion se povlači u polazne baze, ostavljajući jednu poljsku haubicu za dalje potpomaganje vođene borbe. Oko 19 časova neprijatelj, jačine 500 vojnika, zapadno od Bobinovca preko Mušalučkog Malog Sela, napada položaj Risovac—k. 673 i Duboke drage. 4. bataljon I brigade poslije kratke ali žestoke borbe povlači se na Antonića vrh, a neprijatelj sa jačim dijelom snaga produžuje sjeverno od Mušaluka na Gradinu, odbacuje bataljon III brigade sa Gradine, ovladava sa istom, a zatim produžuje za Osik. U isto vrijeme kada je napadnut 3. bataljon III brigade na Gradini neprijatelj jačom pješadijom, tenkovima i artiljerijskom vatrom od Gospića napada i druge dijelove iste brigade na Budačkom mostu i desnoj obali rijeke Like. Usljed ugroženosti od jake mitraljeske i artiljerijske vatre III brigada povukla svoje jedinice prema Zubaru, Metli i Š. Kuli. I brigada sa jednim dijelom preko Malog Polja i Kvarata, a s jednim dijelom povukla se od Budačkog mosta preko s. Nikšići i s. Klenovac u pravcu Konjskog Brda, gdje se preko noći koncentrisala i u ranu zoru zauzela nove položaje na Vrščiću, M. i V. Čardaku i Lipovoj glavi.

22.IX u 7 časova neprijatelj sa kolonom 300 pješaka i 4 tenka od L. Osika, a sa 5 tenkova, 8 kamiona vojske, 10 motocikla, 4 topa stigao je od Otočca i Janjča u Perušić.

III brigadi u 9 časova izdato je naređenje telefonskim putem, da brigadom zauzme Budački most i da omogući diverzantskoj četi da ga minira i sruši. Brigada na zadatak krenula je u 10 časova, jedan bataljon uputila na osiguranje desnog boka od L. Osika, a jedan lijevo od Bilaja i Ribnika, sa dva bataljona probila se do mosta na 100 metara. Napad je bio energičan i drzak, ali most je branjen jačim snagama i tenkovima a osim toga potpomognuti artiljerijom i bacačima. Neprijatelj osjetivši napad na mostu pošao je u pomoć od L. Osika i napao bataljon koji je osiguravao desni bok. Vođena je žestoka borba a poslije toga snage III brigade bile su primorane na povlačenje. Pri povlačenju prema Kuli neprijatelj je napao III brigadu sa jednom kolonom od L. Osika, a jednom od Marine glave, dok većom kolonom napao je od Perušića preko sv. Trojice ispod Karaule. Povlačenje Brigade štitio je top brzom paljbom. Brigada je bila prisiljena da zauzme nove položaje na Liscu, Kapleniću, Debelom vrhu i Jezeranskom vrhu.

Istog dana oko 14 časova uz pomoć artiljerije i teških bacača neprijatelj od Perušića napao je položaje I brigade na liniji Bojište—Vrščić (k. 670)—M. i V. Čardak (k. 696 i k. 698) i Lipovu glavu. Nakon duže borbe neprijatelju je uspjelo da zauzme Lipovu glavu, dok drugim položajima nije mogao ovladati. Po zauzeću Lipove glave neprijatelj produžio preko Glunčuše na Gradinu i Š. Kulu. Štab I brigade je uputio jedan bataljon u napad na Glunčušu, a potom na Lipovu glavu. Napad je uspio, neprijatelj sa Glunčuše i Lipove glave povukao se u pravcu Bukovca, odakle je davao žestoki otpor. Usljed neprijateljskih napada i jake artiljerijske i minobacačke vatre Brigada se povukla u prvi sumrak na sektor Kuzmanovača—Jurkovići.

Dok su I i III brigada vodile borbu oko Perušića i Osika II brigada u 14 časova napala je 6. ustašku bojnu u Ramljanima i Turčin vrhu i nakon jednosatne borbe ovladala sa pomenutim položajima, zatim dobila naređenje da se povuče na sektor Živulje.

Borba je završena 22.IX u 19,30 časova.

5. — Ishod borbe: Postavljeni zadatci pred brigade postignuti su većim dijelom. Budački most nije srušen. Zarobljeno 10 vojnika i 1 oficir. Zaplijenjeno: 1 laki bacač, 1 puškomitraljez, 23 puške, 36.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 35 mina za teške bacače, 1 aparat za pronalaženje mina, 2 signalna pištolja, 2 postolja za teške mitraljeze, 1 motocikl, 80 ćebadi, 30 šinjela, 30 šatorskih krila, 20 ranaca, 18 konja, 40 goveda, 312 ovaca i 4300 kg soli.

Gubitci u ljudstvu neprijateljski: 84 mrtva i 116 ranjenih.

6. — Naši gubitci: 8 poginulih, među njima komesar čete Ilija Zobenica i desetar Miletić Pavle, ranjenih 45, među njima komandir čete Hrkalović Josip, zamjenik komandira čete Ćuk Svetozar, komesar bataljona Jurleta Mirko, pomoćnik komesara bataljona Cuculić Cvetko, komesar čete Bobić Andrija, st. vodnik Grijak Jovo i Dabo Ivan, vodnik Ljubo Draganić i Matić Mate, v.d. vodnika Štikovac Zdravko i desetari Krtinić Dane i Kovačević Branko. Zarobljenih i nestalih 22, među njima delegat Ljuština Đuro, vodnik Gudorov Ante, desetar Matešić Kuzman.

Izgubljeno oružje: 2 puškomitraljeza, 12 pušaka i 2 šmajsera.

7. — Utrošak municije: 38.852 metka za puške i puškomitraljeze, 400 metaka šmajserske, 246 ručnih bombi, 238 mina za teške bacače, 62 mine za lake bacače, 12 mina za „Piat“ i 351 topovska granata.

8. — U ovoj akciji I brigada istakla se kao najbolja u svom brzom i energičnom napadanju od Perušića pa do Budačkog mosta.

9. — 21.IX III brigada nije bila najenergičnija u napadu na svom sektoru. Štab Brigade nije imao jedinice u rukama.

10. — Kritika akcije: Akcija je bila pripremljena dosta dobro. Sve odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Rukovođenje borbom bilo je dosta dobro. Upotreba oružja bila je dosta dobra, dok osmatranje pada artiljerijskih zrna bilo je teže usljed magle i mekog tla zemljišta. Saradnja jedinica bila je dobra. Manevar artiljerijom bio je teži usljed slabe zaprege i prekopanih puteva.

Prilog lista gubitaka i zapovijest za akciju. .

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Lenac M.

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

(M.P.)

BR. 107

IZVOD IZ KNJIGA PREDATIH DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O BORBAMA I RADU JEDINICA OD 1. DO 30. SEPTEMBRA 1944. GODINE[1]

IZVOD IZ KNJIGA DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE OD 1. DO 30. SEPTEMBRA 1944.

Za VŠ.[2] U okviru naređenja[3] V.Š. od 17.8. na komunikacije u noći 31. jula na 1. august, jedinice IV korpusa izvršile su slijedeće akcije: Na sektoru VII divizije — na pruzi Caprag—Sunja srušena 2 mosta — jedan od 6 m između Komareva i Blinjskog Kuta i drugi od 8 metara između Novog Sela i Komareva. Pruga presječena na 38 mjesta, a u dužini od 3 km sasvim uništena. Porušen propust između Blinjskog Kuta i Brđana. Cesta minirana između Sunje, Petrinje, Brđana, Blinjskog Kuta, Komareva i Novog Sela. Na toj komunikaciji porušena 2 mosta. Pruga Sunja—Kostajnica porušena na dužini od 1 km. Jedan propust od 3 km dužine srušen je. Između Sunje i D. Hrastovca cesta minirana. Pruga Sunja—Dubica presječena je na 7 mjesta. Kod Šaša porušen je 1 most. Cesta Kostajnica—Meminska minirana

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3—1, k. 433, 2—1, k. 119/7, 119/8, 119/9 i 8—2, k. 119/1.

[2] Vrhovni štab

[3] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 59.

i prekopana na dva mjesta. Cesta Kostajnica—Dvor, između Volinje i Divuše, prekopana na dva mjesta i minirana sa 5 minskih polja.[4] *Na sektoru VIII divizije:* Pruga Ogulin—Karlovac, između Globorničkog mosta prema Ogulinu, [presječena je] na 72 mjesta. Između Generalskog Stola i Zvečaja porušen je podvožnjak od 3 m dužine. Cesta Vaganac—Drežnik zarušena, minirana i barikadirana. Cesta Turanj—Cerovac — minirana. Cesta Kamensko—Popović Brdo minirana i prekopana. Ceste Josipdol—Vojnovac, Vojnovac—Plaški i Josipdol—Modruš minirane.[5] *Na sektoru 34. divizije:* Pruga Zagreb—Karlovac presječena na 200 mjesta, a u dužini od 4 km između Zdenčine i Mavračića — sasvim uništena. Zauzeta željeznička stanica Desinec. Zarobljeno 28 domobrana i 1 oficir. Zaplijenjen 1 t. mitraljez, 2 p. mitraljeza, 2 laka bacača, 35 pušaka i ostale ratne spreme. Porušena 3 mosta od 8—12 metara dužine. Pruga Zagreb—Sisak presječena na 50 mjesta. Cesta Zagreb—Sisak minirana i porušena, 3 mosta dužine 6—9 metara porušena.[6] *Na sektoru Unske o. grupe:* Između Crnog jezera i Bos. Krupe željeznička pruga presječena na 40 mjesta, a 400 metara pruge sasvim uništeno sjeverno od Bos. Krupe. Uništena 2 mosta na cesti južno od Otoke — na lijevoj obali Une. Cesta Ostrožac—Cazin minirana. U toku 1. avgusta nepr. saobraćaj potpuno paraliziran.[7] Neprijatelj pokušao opravku pruge na sektoru Sunja—Dubica i kod Generalskog Stola. Naše jedinice su to osujetile. Kao reakcija neprijatelj izvršio 4 ispada: Iz Kostajnice, Karlovca, Kamenskog i Generalskog Stola. Zadržan minama i odbačen od naših jedinica.[8] Nepr. gubitci: 1 tenk oštećen, 16 mrtvih i 20 ranjenih. Savezнички avioni se danas nisu pojavljivali. Br. 34—1.9.44 (660 gr.) 6363

Za VŠ. Noću 30 31.VIII spustila se: Kod IV korpusa 4 engleska aviona. Doneli eksploziv, bacačku i art. municiju i nagazne mine. Došao engleski major Brukman. Kod X korpusa 3 savez. aviona: Doneli eksploziv, municiju, sanitetski materijal i rublje. Poslata artilj. municija 75—L. nije upotrebljiva, jer ne odgovara modelu naših oruđa, koja smo vam javili. Br. 26 — 1.9.44 (92 gr.) 3655

---

[4] Vidi dok. br. 24, 46 i 72.

[5] Vidi dok. br. 24, 46 i 99.

[6] Vidi dok. br. 2, 4, 18, 24, 26, 46 i 91.

[7] Vidi dok. br. 24.

[8] Komunikaciju Sunja — Dubica napadale su jedinice 7. divizije (1. i 2. brigada i 1. i 2. banijski NOP odred), a komunikaciju Karlovac — Generalski Stol 1. i 3. brigade 8. divizije (vidi dok. br. 24 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

Za VŠ. U X korpusu ima već sada 1500 ljudi bez oružja. Svaki dan dolazi iz Zagreba 50 novih boraca. Ovom korpusu hitno potrebno oružje, odijelo i cipele.[9] Br. 1 — 2.9.44 (42 gr.) 3666

Za VŠ. Lika: 1/2. septembra nije uspio napad na komunikaciju Bihać—Lapac. Neprijatelj ovdje daje jak otpor.[10] *Sektor IV korpusa:* pruga Zagreb—Karlovac ponovo presječena 1/2. sept. na 300 mjesta. Zauzeta željez. postaja Mavračići kod Zdenčine. Ubijeno 5, zaplijenjeno 20 pušaka, 2 laka bacača i 15.000 metaka.[11] Pruga Karlovac—Ogulin ponovo presječena na 74 mjesta. 4 propusta na cesti i 1 podvožnjak porušeni, 2 nasipa oštećena.[12] Nesmetana od savezničke avijacije jedna motorizovana kolona — čisteći mine probila se od Tounja za Generalski Stol. Pruga Sisak—Sunja presječena još na 60 mjesta, 2 propusta porušena. Blindirani voz pokušao opravku, ali je vraćen. Pruga Sunja—Kostajnica — jedva popravljena juče, prošle noći pod borbom ponovo presječena na 20 mjesta. Neprijatelj ovu komunikaciju i dalje dolinom Une — uporno brani i popravlja. Pruga Sunja — Dubica presječena na 10 mjesta.[13] Kod Graduše na Savi — neprijatelj napravio pontonski most. Sada na lijevoj obali Save obilazi porušenu komunikaciju Sunja—Sisak. *Sektor X korpusa:* Jedinice VII div. porušile 7 km glavne pruge između Kutine i Popovače. Porušeno nekoliko manjih mostova. Likvidirano 6 bunkera, uništen 1 pancer. Ubijeno 60 Nijemaca i ustaša. Zarobljeno 18 i 1 natporučnik. Plijen: 4 teška i 3 laka mitraljeza, 1 laki bacač i dr. Mi — 2 mrtva i 14 ranjenih.[14] Sa ostalih sektora, zbog atmosferskih smetnji nemamo izvještaja. Br. 20 — 2.9.44 (325 gr.) 3684

---

[9] Zamjenik komandanta Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Petar Drapšin (tada je bio u obilasku jedinica 10. korpusa) javio je o tome Glavnom štabu depešom od 30. avgusta slijedeće: „Osnovna karika u lancu problema X korpusa je snabdjeti ga sa 3.000 pari odjece, obuće, veša i 2.000 pušaka. Tako će se obući drugovi u jedinicama i novomobilisani, koji će ujedno dobiti i puške. Učvršćenje jedinica u svakom pogledu, kao i mobilizacija koja je krenula, hitno iziskuju rješenje gornjeg pitanja . . .“ (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—30/1, k. 119/9.

[10] Jedan bataljon 3. brigade 35. divizije trebalo je da minira navedenu komunikaciju, ali se sukobio sa neprijateljem i poslije kratke borbe povukao. (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1.)

[11] Diverziju na pruzi i napad na ustaše u Mavračićima izvela je Brigada „Franjo Ogulinac Seljo“ (vidi dok. br. 4).

[12] Diverziju su izvele jedinice 8. divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—26/1, k. 432).

[13] Na prugama Sisak — Sunja i Sunja — Kostajnica vršile su diverzije jedinice 7. divizije.

[14] Opširnije o tome vidi dok. br. 3.

Za IV korpus:[15] U posljednje vrijede neprijatelj je počeo da vrši noćne pokrete komunikacijama. Pojedine jedinice nedovoljno ga sprečavaju u tome. Izvršite takovo grupisanje snaga da mu se ovi pokreti što više otežaju. Br. 15 — 2.9.1944 3678

Za VI korpus: Sve Dalmatince izbjegle iz Broda za vrijeme bombardovanja uputite u XIX div.[16] Br. 16 — 2.9.44 (25 gr.) 3680

Za VIII korpus: Predložite jednu vašu najbolju brigadu za odlikovanje Ordenom oslobođenja.[17] Br. 11 — 2.9.44 (21 gr.) 3676

Za X korpus. Za Drapšina. Urgirali smo kod Saveznika po svima tvojim traženjima i uskoro će Rusi poslati oružje i odeću. Unatoč nedostataka, mobilizacija se mora odvijati bez zastoja.[18] Br. 13, 2.9.44. (44 gr.) 3677.

Za VŠ. *Sektor XI korpusa:* Na komunikaciji Jezerane — Ogulin I brig. XIII div. uništila 1 kola sa materijalom i 1 trokolicu. Ubijeno 19 i 1 oficir, a ranjeno 6. Naši gubitci: 3 mrtva, 6 ranjenih.[19] U Lici odbijen ispad ka Ljubovu.[20] Bez naših gubitaka ubijeno 9 i 1 ranjen. Zaplijenjen 1 p. m. *Sektor IV korpusa:* 2.8. muslimani[21] su porušili 1100 met. pruge između Ostrožca i Otoke i srušili 2 mosta između Otoke i Krupe. Na Baniji pruga Sunja—Caprag presječena na 80 mjesta i srušeno 4 km telef. stubova. Pruga Sunja—Kostajnica presječena na 5 mjesta i ne radi, dok cestu raščišćavaju i saobraćaju.[22] Pruga Karlovac—Ogulin presječena još na 80 mjesta. Cesta minirana i razrušena, srušen podvožnjak od 22 m kod Generalskog Stola. Pruga Zagreb—Si-

[15] Dostavljeno svim korpusima na području Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

[16] Vidi tom V, knj. 31, dok. br. 97.

[17] Štab 8. korpusa je za odlikovanje Ordenom oslobođenja predložio 1. dalmatinsku udarnu brigadu (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/8.)

[18] O mobilizaciji novih boraca Štab 10. korpusa javio je depešom od 13. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: „Ovdje su domobrani počeli da prelaze k nama. Većinom dolaze iz Zagreba bez oružja. Juče i danas došlo preko 100. Uslovi za mobilizaciju vrlo dobri. Mogli bi formirati nove jedinice i pojačati stare, samo nam manjka oružje. Formiramo dopunske bataljone. Šibl" (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9).

[19] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1.

[20] U pravcu Ljubova prodirali su 31. avgusta dijelovi njemačke 392. legionarske divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[21] Odnosi se na muslimanske brigade iz sastava Unske operativne grupe (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[22] Vidi dok. br. 24, 46 i 72 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432.

sak presječena na više mjesta.[23] 1.9. Karlovac bombardovan dva puta,[24] a 2.9. 5 aviona mitraljiralo Sunju. Sektor X *korpusa:* U noći 1/2.9. pruga Varaždin—Zaprešić uništena u dužini 6 km između Budinšćine i Madžareva. Na pruzi D. Selo—Križevci miniran 1 transportni i 1 osobni vlak. Jedna lokomotiva uništena a jedna oštećena. Uništeno 16 vagona. Na istoj cesti kod Vrbovca iz zasjede uništen 1 kamion i ubijeno 6 Čerkeza. Br. 41—42 — 3.9.44 (224 gr. 88 gr.) 3704—3705

Za VI korpus: Čekajte večeras i u buduće ruske avione koji će bacati na ugovorenom mjestu. DDD. Br. 20 — 3.9.44 (20 gr.) 3705

Za VI korpus: Koga predlažete za komandanta i komesara Virovitičke brigade.[25] Br. 23 — 3.9.44 (19 gr.) 3708

Za VIII korpus: Uputite odmah na viši artiljerijski kurs na Vis 2 artiljerijska oficira koji će biti osposobljeni za rukovodioce korpusne divizijske artiljerije, tj. za komandante artiljerijskih grupa, diviziona i baterija. Na izbor obratiti naročitu pažnju. Voditi računa o uslovima daljeg razvijanja. Obavezno da su uspješno svršili niži artiljerijski kurs i ocijenjeni da imaju uslove za daljni razvoj. O izvršenju odmah izvijestite. Br. 3694/9 (105 gr.) Br. 9 3694

Za X korpus: Za Drapšina — Formiranje novih jedinica, tj. 8, 10. i XI,[26] poslije kapitulacije Italije bila je neizbježna i pravilna odluka. Novostvorene jedinice zahtijevale su naročitu pažnju od štabova korpusa, kako u organizacionom tako i taktičkom pogledu. Štab X korpusa u tome nije zadovoljio. Nikada G.Š.H.[27] nije tražio od X korpusa ono što on ne bi mogao izvršiti. Tvoje primjedbe o učinjenim organizacionim grješkama u pogledu formiranja X korpusa od novog ljudstva i mladog komandnog kadra jesu neosnovane i nepravilne osim toga što su neumjesne.[28] Gošnjak, Žigić. Br. 2 — 3.9.44 (148 gr.) 3687

---

[23] i [35] Savezнички avioni bombardovali su Karlovac 30. avgusta i 2. septembra 1944 (vidi dok. br. 116, 118 i 119).

[24] i [52] Diverzije je izvela 32. divizija u sadejstvu sa 3. diverzantskim bataljonom (vidi dok. br. 35 i 113).

[25] Štab 6. korpusa odgovorio je 5. septembra slijedeće: „Za komandanta Virovitičke brigade postavljen je kapetan Lazo Dragaš, načelnik Štaba Omladinske brigade, a za komesara Josip Benak, komesar Bilogorskog odreda. Ova postavljenja izvršena u sporazumu sa generalom Drapšinom. „Virovitička brigada je formirana u drugoj polovini avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 57 i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7).

[26] Odnosi se na 8, 10. i 11. korpus NOVJ.

[27] Glavni štab Hrvatske

[28] Prilikom obilaska jedinica 10. korpusa Petar Drapšin je o situaciji u Korpusu javio Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske, 30. avgu-

Za X korpus: Što su uradile jedinice X korpusa u vezi sa zadatkom V.Š. od 17.8.1944.[29] Br. 6 — 3.9.44 (23 gr.) 3691

Za XI korpus: Koga predlažete za komandanta i komesara III istar. brigade.[30] Br. 22 — 3.9.44 (19 gr.) 3707

Za XI korpus: Izvijestite jesu li vršena miniranja i zaprečavanja komunikacija, gdje i sa kakvim uspjehom.[31] Br. 4 — 3.9.44 (25 gr.) 3689

---

sta 1944, slijedeće: „Poslije velikih uspjeha prošle godine učinjena je velika organizac. greška. Formirale su se dvije divizije (Odnosi se na 32. i 33. diviziju 10. korpusa NOVJ. Prva je formirana početkom decembra 1943, a druga 19. januara 1944. — prim. red.) od potpuno novog ljudstva sa mladim komandnim kadrom, što se osjetilo pri prvim udarcima neprijatelja... Vojna situacija se pogoršavala iz dana u dan, iako je bilo ponekad zgoda za uspješno djelovanje i dok je politička situacija takođe bila slaba. Ovo je najteži naš sektor koji, obzirom na važnost, nije dobio dovoljnu pomoć."

„Prema ovim drugovima odnosilo se kao prema korpusu, dok njega treba izgraditi. Osnovna slabost Štaba Korpusa jeste u tome što nije vodio računa o ovoj činjenici, pa je prema tome podesio operativnu, taktičku i političku djelatnost. Bilo je zanešenosti, težilo se uspjesima i postavljalo zadatke koji se nisu mogli postići raspoloživim snagama, što je takođe rastrojavalo jedinice. Nije bilo taktičkog snalaženja." (Vidi tom V, knj. 22. dok. br. 41 i 133 i knj. 23, dok. br. 67 i knjigu depeša Glavnog štaba Hrvatske u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—1, k. 119/9.)

[29] Vrhovni štab NOV i POJ stavio je u zadatak svim jedinicama da u vremenu od 1. do 7. septembra 1944. na cijelom jugoslovenskom ratištu onesposobe komunikacije za neprijateljski saobraćaj. O izvršenju postavljenog zadatka odgovorio je Štab 10. korpusa 5. septembra slijedeće: „Po zadatku V Š od 17. VIII jedinice X korpusa izvršile su: VII ud. div. na pruzi Kutina — Popovača razbila i potpuno uništila njemački oklop. vlak sa 3 tenka, naoružanjem i posadom, likvidirano 6 bunkera, spaljena željeznička stanica Voloder, srušena 2 mosta od 10 metara i nekoliko propusta. Pruga prekinuta na 150 mjesta u dužini od 7.000 metara kao i telef. mreža. Zarobljeno 12 nepr. vojnika i 1 oficir, ubijeno 80 vojnika. Zaplijenjeno 3 bacača, 4 laka mitraljeza i 1 p. mitraljez, 1 šmajser, 35 pušaka, 2200 metaka, 2 telefona, 20 pari odijela i obuće. Naši gubitci: 3 mrtva, 90 ranjeno, 32. divizija uništila željez. pругu Madžarevo — Budinšćina, u dužini 6.390 metara. Prije polaska na rušenje pruge vođena borba sa ust.[ašama] PTS kod Sudovca." (Vidi dok. br. 3,31 i 113 u ovoj knjizi, tom V, knj. 31, dok. br. 59 i knjigu depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u Arhivu V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9.)

[30] Za komandanta 3. istarske brigade Korpus je predložio Miloša Ivoševića, a za političkog komesara Vladu Vozila. Brigada je formirana 29. avgusta 1944 (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 77 i Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[31] i [41] Štab 11. korpusa NOVJ javio je 5. septembra slijedeće: „Rušenje komunikacije. I brig. M. Kapela — Brinje postavila je nagazne mine, 10 eksplodiralo, 10 pronađeno, rezultat nepoznat. Mine su postavljene — Sertić Poljana i Lič. Jesenica. Ceste se i dalje prekopavaju na

Za VŠ. Na sektoru IV korpusa saobraćaj potpuno paralisan.[32] Noću 3. na 4. pruga Karlovac—Ogulin porušena još na 18 mjesta, cesta minirana i barikadirana. Pruga Sunja—Kostajnica potpuno zaposjednuta od neprijatelja — uz borbu ponovo presječena na 20 mjesta.[33] Na pruzi Zagreb—Karlovac — Karlovačka brigada likvidirala Domagović i u prisustvu savezn. majora srušila most dužine 15 metara. Zarobljeno 15 domobrana i 1 satnik. Zaplijenjen 1 teški i 3 p. mitr., 25 pušaka i 40.000 metaka. Južno od Domagovića pruga presječena na 60 mjesta i srušen jedan most.[34] Pruga Zagreb—Sisak ponovo je srušena. Prilikom savezn. bombardovanja Karlovca poginulo 22 Nijemca, domobrana i ustaša. Ubijeno 120 i ranjeno 300 građana.[35] Neprijatelj se povukao iz grada u sela. Karlovac nama naklonjen, ne bi trebalo više bombardovati. Na sektoru XI korpusa neprijatelj iz Jezerana, Brinja i Škalića napao I brig. XIII div. u Drežnici. Odbijen sa 26 mrtvih i 16 ranjenih. Naš jedan poginuo.[36] Komunikacija Trst—Rijeka posjednuta na svakih 10 metara. Ipak mineri 1 brig. 43. div. oštetili lokomotivu i uništili 2 vagona. Sektor 10. korpusa: Na pruzi Dugo Selo—Križevci digli 1 osobni, 1 oklopni voz. Oštećene 2 lokomotive, uništena 3 putnička i 4 oklopna vagona,[37] Br. 21 — 4.9.44 (329 gr.) 3726

Za VŠ. Neupotrebljivu municiju 75 mm M. 48 engleskog porijekla primio je IV, a ne X korpus o čemu je izviješten Bari. IV korpus ima 75 mm brdske i poljske topove talijanskog porijekla, za koje je potrebna municija. Sve potrebe municije i vrste imajućih oruđa po korpusima pokazali smo u izvještaju pod br. 2043 od 24.7.1944. Br. 16 — 4.9.44. (93 gr.) 3721

Znidovcu, Josipovcu, Tisovcu, Vodicama, Mošunama, Bateru i Ledenicama. Spaljen je most Novi — Selce. Položene su mine na raskrsnici Selce — Bribir — Novi. Kota 68 prekopana . . .“

„Nastavak 2 — kota 183 cesta Crikvenica — Križišće minirana kod Klarića, 30 mina sa šalicama. Ruši se cesta za Grižane. Mostovi se kopaju sa prekopima i minskim bunkerima, Benkovac — Fužine — Vrata, Sljeme — Ravno polje — Mrzla Vodica. Minira se cesta Mrzla Vodica — Delnice. Srušeni mostovi Vrbovsko — Ogulin dva, Vrbovsko — Bosiljevo 2, i uništava se Lujzijana.“ (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1.)

[32] i [38] Vidi dok. br. 24.

[33] Prugu Karlovac — Ogulin porušile su jedinice 8. divizije, a prugu Sunja — Kostajnica jedinice 7. divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[34] Opširnije o napadu na Domagović vidi dok. br. 91.

[36] Napad su izveli dijelovi njemačke 392. legionarske divizije u sadejstvu sa ustašama (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[37] Diverziju izveo 3. diverzantski bataljon 2/3. septembra 1944 (vidi dok. br. 35 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9).

Za VŠ. Noću 25.8. bacila su 2 engleska aviona kod XI korpusa u Lici 2.094 kg hrane. Noću 31.8. spustila se dva engleska aviona kod X korpusa. Donijeli puščanu municiju, 2 teška i 3 laka bacača, 10 p. mitraljeza, 86 pušaka i ćebad. Noću 1.9. 2 sovjetska aviona spustila se kod IV korpusa. Donijeli 140 pušaka, 190 noževa i municije, 800 litara benzina i 200 litara ulja. Došla dva sovjetska kurira i 2 sestre. Engleski major Bruckman vratio se u Bari. Noću 2.9. jedan sovjetski avion spustio se kod IV korpusa. Donio 50 litara benzina i municije. Noću 3.9. spustio se jedan sovjetski avion kod IV korpusa i donio 800 litara benzina i 100 l ulja i municije. Br. 20 — 4.9.44. (186 gr.) 3725

Za VŠ. Noću 2.9. spustila se kod X korpusa 2 engleska aviona. Doneli pušč. municiju. Došlo 5 članova engleske misije. Jedan avion kod sletanja oštećen i uništen. Noću 4.9. spustila se kod IV korpusa 3 engleska aviona. Doneli pešadijsku municiju, eksploziv, pribor za miniranje, sanitet. materijal, 8 buradi nafte i nešto rublja. Br. 28 — 5.9.44. (85 gr.) 3757

Za VŠ. X korpus javlja da novomobilisani danomice dolaze. 4.9. stiglo 300 Posavaca. Ima 2.000 nenaoružanih. Odijelo i oružje gorući problem. Molimo za intervenciju. Br. 11. 5.9.44. (45 gr.) 3738

Za VŠ. Sektor IV korpusa: pruge Bihać—Novi—Kostajnica—Sunja, Zagreb—Sisak, Zagreb—Karlovac i Karlovac—Ogulin uopće ne rade. Uništavanja se nastavljaju.[38] 4. na 5.9. na pruzi Zagreb—Karlovac uništen most preko Lomnice dužine 15—20 metara. Srušena 2 bunkera i ubijena 3 ustaše. Zaplijenjen 1 p. mitraljez i drugo.[39] Pošto se savez. avijacija rijetko pojavljuje naše trupe vrše i dnevne napade na nepr. saobraćaj. 4. ov. m. Žumberačka brig. kod Jastrebarskog ubila 10 i ranila 20 Nijemaca Jäger pukov. Dvije snabdjevačke kolone od General. Stola ka Zvečaju i ka Tounju napadnute od dijelova VIII div. Ubijeno 7 i 2 konja, ranjeno 13. Muslimani odbili ispad od Otoke i spriječili popravku pruge Otoka—Novi. Odbijen ispad iz Cazina uz 8 ubijenih i 12 ranjenih.[40] Nastavlja se Br. 24 — 5.9.44. (179 gr.) 3753

---

[39] Most je srušio jedan bataljon brigade „Franjo Ogulinac Seljo" (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[40] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432.

Za X korpus: Za oružje i odjeću neprekidno urgiramo kod Saveznika i izvještavamo V.Š. Ima izgleda da uskoro dobijete. Br. 10 — 5.9.44. (40 gr.) 3737

Za XI korpus: Niste nas još izvestili o rušenju komunikacija koje su vam date zadatkom, već samo one ka slobodnoj teritoriji. Morate biti aktivniji.[41] Br. 12 — 5.9.44. (35 gr.) 3739

Za VŠ. DDD. Naredili smo VI korpusu da odmah prebaci 28. div. u centr. Bosnu i dalje.[42] Molimo da VI korpusu pošaljete vaš plan veze sa 28. divizijom. Štab Korpusa prekucat će KOD za 28. diviziju i izraditi potreban broj tablica, čije duplikate dostaviti će vama. Za prvo vrijeme naredili smo da im prekucaju tablice kojima sada radi V.Š. sa VI korpusom. Br. 1 — 6.9.44. (89 gr.) 3775

Za VŠ. Brojno stanje ranjenika i bolesnika: U IV korpusu 1037, evakuisano 41, za evakuaciju 15, VI korpus: 982, evakuisano 83, za evakuaciju 117. VIII korpus: 1250, evakuaciju ne traže. X korpus: 339, evakuirali 52, za evakuaciju 15, XI korpus i Istra i Gorski kotar: 1404, evakuisano ništa, za evakuaciju 89. Lika oko 50. Ukupno u Hrvatskoj 4.058, za evakuaciju 276. Br. 9. 6.9.44. (102 gr.) 3783

Za VŠ. Sektor IV korpusa: 5. na 6.9.44. na pruzi Karlovac—Zagreb Karlovačka brig. zauzela željez. stanicu Lazina. Uništena 2 bunkera, sva stanična postrojenja i dignut u zrak željez. most preko Kupčine dug 47 metara.[43] Na ovoj pruzi dignuta iste noći još tri mosta. Od 13 mostova između Zagreba i Karlovca od 1 do 6.9. uništeno 11. Pruga presječena još na 70 mjesta. U noći od 4. na 5, jedinice 34. div. likvidirale 2 bunkera na mostu preko Lomnice i uništile most i likvidirale žandarmerijsku kasarnu u Draganićima. Zarobljeno 18, zaplijenjeno 8 p. m., 20 pušaka,

---

[42] O prelasku 28. divizije u Bosnu javio je Štab 6. korpusa Vrhovnom štabu NOVJ 15. septembra slijedeće: „13/14. o.mj. jedinice 28. ud. divizije izvršile nasilan prelaz preko rijeke Save na otsjeku Slav.[onski] Kobaš — Duboka (sek. Požega — Brod). U prelazu XVII u. brigada razbila 100 Čerkeza i ustaša u uporištu Sl. Kobaš. Zarobljeno 1 p. mit., 40 mina za teški bacač, 2 kola mauzer metaka. Prebacivanje je ometala naročito neprijatelj. artiljerija i jak pritisak Čerkeza. U borbama za prelaz preko rijeke i odbacivanju neprijatelja iz Sl. Kobaša naši gubitci 10 mrtvih i 17 ranjenih. Jedinice se odmaraju na sektoru s. Kusonje — G. Smrtići." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 488 A).

Dvadeset osma divizija se 6/7. oktobra prebacila kod Zvornika preko Drine u Srbiju, gdje je ušla u sastav 12. korpusa NOVJ.

[43] Izvještaj Karlovačke brigade o napadu na željezničke stanice Lazina i Struga nalazi se u Arhivu V.I.I., reg. br. 44—1/3, k. 1229.

1 laki bacač i 20.000 metaka.[44] Cesta Generalski Stol—Ogulin ponovo rušena. 5 ov. m. prilikom čišćenja ceste poginulo 8 i ranjeno 3.[45] Pruga Zagreb—Sisak srušena na 50 mjesta i ne radi.[46] Na pruzi Sisak—Sunja dijelovi VII div. uz suradnju domobrana likvidirali 1 bunker. Zarobljeno 18 domobrana i 4 Nijemca, 3 Nijemca ubijena. Svi domobrani prišli NOV. Zaplijenjen 1 p. m. 20 pušaka i dosta municije.[47] Muslimani sprečili popravku pruge između Crnog jezera i Krupe. 6.9. na cesti Ogulin—Karlovac 3. brig. VIII div. napala kolonu legionara. Ubila 14 i 1 oficir i 3 zarobila. Zaplijenila 10 p., 1 motocikl i dr. Mi — 3 poginula. Na sektoru XI korpusa prekopane, barikadirane i minirane komunikacije Modruš—Senj i Crikvenica—Senj. 5. na 6.9. prešlo k nama iz Crikvenice 22 legionara sa oružjem i 4 šarca. Doveli 2 vezana njemačka podoficira. Br. 27 — 6.9.44. (369 gr.) 3799

Za VŠ — Vrhovnom komandantu NOV i POJ, Maršalu Jugoslavije Titu. U ime boraca, podoficira i oficira i političkih rukovodilaca NOV Hrvatske čestitamo svome Vrhovnom komandantu na odlikovanju najvišim odličjem SSSR-a Ordenom Suvorova prvog stepena. Srećni smo i gordi zbog ovako visokog priznanja bratskih sovjetskih naroda našem Maršalu i vođi, koji nas je sigurnom rukom proveo kroz tri teške godine borbi i iskušenja i doveo na prag pobjede. Ispunjeni ushićenjem obećavamo vam druže Maršale da ćemo još sa većom snagom i poletom ispunjavati vaša naređenja i udariti po mrskom okupatoru i narodnim izdajnicima. Da živi nam Vrhovni komandant Maršal Jugoslavije TITO! Politkomesar Žigić, komandant general-lajtnant Gošnjak. DDD. Br. 24 — 6.9.44. (196 gr.) 3796

Za VŠ. Noću 30. augusta 3 engleska aviona bacila kod VIII korpusa mine za teški bacač i protutenkovski bacač, ručne bombe i nagazne mine. Noću 5. septembra 2 engleska aviona spustila kod IV korpusa: eksploziv i minerski pribor, benzin, naftu i materijal za ZAVNOH. Br. 29 — 7.9.44. (69 gr.) 3828

Za VŠ. Predlažemo I udarnu brigadu XIII div. za Orden Narodnog oslobođenja. Br. 10 — 7.9.44. (22 gr.) 3810

---

[44] Žandarmerijsku stanicu u Draganićima napala je Žumberačka brigada (vidi dok. br. 18).

[45] Na toj komunikaciji dejstvovala je tada 3. brigada 8. divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[46] Prugu Zagreb — Sisak rušio je Turopoljsko-posavski NOP odred u sadejstvu sa dijelovima 2. diverzantskog bataljona (vidi dok. br. 72 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432.

[47] Napad na bunker kod Capraga izvela je 1. brigada 7. divizije (vidi dok. br. 46).

Za VŠ. U Lici — I brig. 35 div. zauzela Dabar.[48] Dijelovi komande II ličkog područja odbili napad 400 četnika na Visuć. 5 ubijeno, 7 ranjeno. Od Gospića 3 bojne sa 5 tenkova prodrle preko Ljubova u Bunić. Borbe u toku.[49] *Gorski kotar* — cesta Crikvenica — Novi minirana i porušena na velikoj dužini. Neprijatelj ovdje također ruši. 5.9.44. bacio u zrak veliku okuku na cesti Križišće—Hreljin, a na nekoliko mjesta srušio cestu Novi—Crikvenica. Nijemci pokušali razoružati domobrane u Crikvenici. Ovi se oduprli. III brig. 13. div. pomogla ih napadom. Nijemci su intervenisali od Plasa. Borba je u toku.[50] Neprijatelj se povukao iz Bosiljeva. *Istra* — neprijatelj vrši ofanzivu na sektoru Učka—Vodice. U borbama 2.9. imao 24 mrtva i 33 ranjena, mi jednog ranjenog. Istoga dana — na sektoru Bistrice — zaplijenjen 1 kamion.[51] Na Baniji jedinice VII div. srušile željez. most kod Capraga dužine 20 m. Na sektoru IV korpusa odbijeno nekoliko lokalnih nepr. ispada. Sektor X korpusa — Između Budinšćine i Konjšćine srušena pruga u dužini 6 km.[52] 2.9. 33. div. vodila borbu sa ustašama[53] kod Gornjeg Križa. Ubijeno 13, zarobljeno 2 i mnogo ranjeno. Naši gubitci: 4 mrtva i 32 ranjena. Br. 32 — 7.9.1944. (305 gr.) 3831

Za VI korpus: Posebnim kurirom pošaljite podatke oficira koji su prešli kod Požege. Napose označite koji su od njih i kako dugo održavali vezu s nama.[54] Br. 16. — 7.9.44. (38 gr.) 3815

Za VI korpus: Prikupite što prije rezultate tromjesečnog takmičenja i dostavite nam podatke najkasnije do 20. sept.[55] Br. 2 — 7.9.44. (33 gr.) 3802

---

[48] i [66] Ustaška posada u Dabru napadnuta je i uništena 6. septembra 1944 (vidi dok. br. 42).

[49] Vidi dok. br. 58.

[50] i [60] Štab 11. korpusa NOVJ u depeši od 8. septembra o borbi kod Crikvenice piše: „... 7. 9. 44. III brig. u 5 sati borbe odbila nepr. ispad od pravca Novi. 200 vojnika, od Crikvenice 60 iz III bat. 847. puka, od Plasa 150 legionara. Neprijatelj se povukao na svoje polazne položaje. Gubitci 15 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav, 2 ranjena, 3 zarobljena... (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[51] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1.

[53] Iz sastava Pavelićevog tjelesnog zdruga (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/28, k. 112).

[54] Redakcija nije pronašla spisak oficira koji su prešli na stranu NOVJ iz Slavonske Požege 6. septembra 1944.

[55] Riječ je o međukorpusnom takmičenju koje je zakazao Glavni štab NOV i PO Hrvatske u vremenu od 15. juna do 15. septembra (vidi tom V, knj. 28, dok. br. 106).

Za VIII korpus: Formirajte odmah Štab Brigade Ozna. To će biti V brigada u Diviziji.[56] Nastojte da se uskoro formiraju još dva bataljona — Treći na Splitskom području i Četvrti na sektoru Makarska—Dubrovnik. Pošaljite predloge za postavljanje rukovodilaca. Br. 19 — 7.9.44. (68 gr.) 3819

Za VIII korpus: Dva bataljona VI korpusa izvršili demonstrativan napad na Požegu. Domobranci se pridružili našima u borbu i na kraju prešli na našu stranu. Ukupno prešlo 460 domobranaca, 40 oficira i 40 podoficira.[57] Preduzimajte ovakve demonstrativne napade na garnizone manjim snagama u cilju rastrojavanja nepr. vojske. Težište rada i dalje ostaje na komunikacijama. Br. 3 — 7.9.44 (102 gr.) 3803

Za X korpus: Za Drapšina — Obzirom na razvoj situacije, težište rada treba i dalje da ostane na komunikacijama. Neprijateljska utvrđenja uskoro ćemo moći zauzeti sa mnogo manje žrtava. Zato ne preduzimajte još čišćenje Podravine, nego pojačajte napade na komunikacije i demonstrativne napade na garnizone manjim snagama u cilju rastrojavanja nepr. vojske. Br. 1—7.9.44. (91 gr.) 3800

Za X korpus: Za Gromovnika[58] — Dosadanji diverzantski bataljoni postaju odredi. Izvrši takvo formiranje da svaki odred ima 2 diverz. bat. Odredi će nositi brojeve dosadanjih bataljona. Tvoj štab nositi će naziv Štab Grupe diverz. odreda. Br. 18. 7. 9. 44. (66 gr.) 3818

Za 35. Diviziju: Javite kakav ste materijal primili od Saveznika od 26 8. dalje i sa koliko aviona. U buduće nas redovno izvještavajte. Br. 27 — 7. 9. 44. Telef. depeša 3826

Za VŠ. Oduševljeni najvišim odlikovanjem koje je dodijelio bratski Sovjetski Savez našem omiljenom vrhovnom komandantu maršalu **Titu**, komanda, nastavnici i slušaoci I oficirske škole NOV i POH šalju svoju srdačnu čestitku. Komandant general-major Škorpik,[59] politkomesar Šušnjar Janko. Br. 3—7.9.44 (70 gr.) 3834

---

[56] Prva divizija Narodne odbrane formirana je 30. jula 1944 (vidi tom V, knj. 29, dok. br. 104).

[57] Slavonsku Požegu su napale jedinice 12. divizije 5/6. septembra (vidi dok. br. 9 i 50).

[58] Ivan Hariš

[59] Josip

Za VŠ. Za odlikovanje Ordenom Narodnog oslobođenja predlažemo I dalmatinsku udarnu brig. 26. div. Br. 8 — 8. 9. 44. (28 gr.) 3839

Za VŠ Maršalu Jugoslavije drugu Josipu Brozu Titu. U ime boraca, podoficira, oficira, politkomesara X zagrebačkog korpusa čestitamo vam, druše Maršale na najvišem odlikovanju Sovjetske Unije Ordenu Suvorova I stepena. Sretni smo i nadasve ponosni vašim najvišim odlikovanjem smatrajući da je ovo veliko priznanje i velika nagrada za vaše veliko djelo i za slavnu našu Narodno-oslobodilačku vojsku. Br. 14 — 8. 9. 44. (106 gr.) Politkomesar Ivan Šibl. — komandant general-major Vlado Matetić. 3844

Za VŠ. U Gorskom kotaru III brig. XIII div. odbila ispade iz Novog, Crikvenice i Plasa. Ubijeno i ranjeno 15, naši gubici: 1 mrtav, 2 ranjena i 3 zarobljena.[60] Minama na cesti Senj—Žuta Lokva uništena 3 kamiona, 3 kola i 1 tenk. Ubijeno 10, ranjeno 10. U Lici nepr. prodro preko Ljubova u Korenicu.[61] Borbe se nastavljaju. 7/8. IX brigada 34. div. „Franjo Ogulinac" napala i zauzela želj. stanicu Zdenčina (pruga Zagreb — Karlovac). Poslije 6 sati borbe ubijeno 60 i zarobljeno 30 ustaša. Zaplijenjeno 5 t. mitr. i 4 p. mitr., 100 pušaka, 2 l. bacača, radio-stanica, 40.000 metaka i dr. Na istoj stanici na juriš osvojen i uništen oklopni voz i razorena sva stanična postrojenja.[62] Nastavlja se rušenje pruga. U toku 7. 9. na sektoru Zdenčine ubijeno još 12 i 4 zarobljena ustaše. 7/8.9. I kordunaška brig. napadala Turanj i Mekušje (neposredna blizina Karlovca. Ubijeno 52 i 20 ranjeno ustaša.[63] II kordunaška brig. odbila ispad ustaške bojne od Vaganca ka Drežniku. Ubijeno 15 i više ranjeno. Ukupni naši gubitci: 17 mrtvih i 51 ranjen.[64] Na ostalim sektorima nije bilo bitnih promjena. Br. 21 — 8. 9. 44 (277 gr.) 3851

Za VŠ. Savezнички avioni bacili su kod XI korpusa u Lici 31. 8. i 2. 9. po dva aviona hrane i materijala, a u Gorskom kotaru 4. 9. 44. 1 avion odjeće i ubojni materijal i 6. 9. 3 aviona, ubojni materijal, odjeću i hranu. Br. 22 — 8. 9. 44 (55 gr.) 3852

---

[61] i [67] Na pravcu Ljubovo — Bunić — Korenica od 5. do 7. septembra borila se 3. brigada 35. divizije protiv dijelova 4. ustaškog stajaćeg zdruga i njemačke 392. legionarske divizije (vidi dok. br. 58).

[62] Opširnije o tome vidi dok. br. 26.

[63] Vidi dok. br. 83.

[64] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432.

Za VI korpus: Mislimo izdavati službeni list. Javite da li imate sredstava da ga umnožite za sebe i X korpus.[65] Br. 11 — 8. 9. 44. (27 gr.) 3842

Za XI korpus: DDD. Prebacivanje žita biti će od 9/10. 9. Javite hitno kakva je situacija na levoj obali Mrežnice. Br. 19 — 8. 9. 44 (29 gr.) 3849

Za XI korpus: 35 div. javlja da je I brig. zauzela Dabar,[66] delovi II ličkog područja odbili 400 četnika kod Visuća i odbijen pljačkaški ispad iz Turjanskog. 5. 9. u 19 časova 3 ustaške bojne iz Gospića — sa pet tenkova preko Ljubova prodrli do Bunića. Borbe su u toku.[67] Br. 2 — 7. 9. 44. (74 gr.) 3833

Za VŠ. Lika — protivnapadima III brig. 35. div. odbacila je neprijatelja ka Kuli i Perušiću.[68] Po osvajanju Dabra I brig. 35 [div.] upala u Gacku dolinu. Četnicima nanijeti gubitci.[69] Zaplijenjeno dosta oružja i spreme i arhiva Štaba Zone. Lika slobodna. *Gorski Kotar:* Napadi na komunikacije Senj — Brinje — Ogulin. Ubijeno 14, ranjeno 15. Uništen 1 kamion i 1 kola. Dijelovi 1. brig. 43. div. napadaju na Klanu. Rezultat nepoznat.[70] I banijska brig. zauzela željezničku stanicu Brđani na pruzi Sisak — Sunja. Svi bunkeri uništeni. Ubijeno 10, zarobljen 1 Nijemac i mnogo ranjeno. Plijen: 2 t. mitraljeza, 2 l. bacača, 20 pušaka, 350 bacač-mina, 100.000 metaka i dr. Mi — 3 mrtva, 7 ranjenih,[71] 8. na 9.9. I banijska brig. presjekla na 10 mjesta prugu Sunja — Kostajnica i minirala cestu. 32. div. izvršila prepad na Sv. Ivan Zelinu. Zarobljena 2 oficira i 10 vojnika.[72] Posavski odred u akciji na Repušnicu zarobio 12 domobrana i 4 Nijemca. Plijen: 1 t., 2 l. matraljeza, 20 pušaka i dr. Iz Popovića prišlo 5 domobrana i 1 oficir. Br. 30 — 9. 9. 44. (262 gr.) 3831

---

[65] Štab 6. korpusa NOVJ je odgovorio 15. septembra depešom da može umnožiti službeni list u 300 primjeraka (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7).

[68] Vidi dok. br. 58 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1

[69] Riječ je o gubicima koje je četnicima nanijela 1. brigada 35. divizije 7. septembra u selima Škare i Glavace (vidi dok. br. 42).

[70] i [92] O rezultatima napada na Klanu 14. septembra 1944. vidi dok. br. 78.

[71] Brigada je zauzela željezničku stanicu Brđani 8. septembra (vidi dok. br. 46).

[72] Napad je izveden 7. septembra (vidi dok. br. 16 i 33).

Za VŠ. Vrhovnom komandantu NOV i POJ Maršalu Jugoslavije drugu Josipu Brozu Titu

U ime boraca i rukovodilaca XI korpusa NOV Jugoslavije čestitamo Vam dragi naš druže Maršale, na Ordenu Suvorova I stepena kojim su Vas odlikovali drug **Staljin** i bratski Sovjetski Savez. To odlikovanje kao simbol borbe protiv tiranstva, nepravde, najveće je priznanje vama, velikom borcu, vojskovođi i mudrom državniku. Samim tim ono je ujedno i priznanje našoj nepobjedivoj NOV i našim herojskim narodima za njihovu borbu u slamanju omraženog neprijatelja sveg slobodoljubivog i naprednog čovječanstva. Ogromna pomoć koju je nama neprestano davao veliki **Sovjetski Savez** krunisana je sada stupanjem bratske **Crvene armije** na tlo naše zemlje. Čvrsto smo riješeni, dragi druže Maršale, da pod vašim vodstvom nastavimo rame uz rame s pobjedonosnom **Crvenom armijom** na zajednički put. **Čestitajući vam,** dragi druže Maršale, šaljemo ujedno svoje žarke i bratske pozdrave velikom našem drugu **Staljinu, Crvenoj armiji** i bratskim **sovjetskim narodima — Smrt fašizmu — Sloboda narodu! Štab XI korpusa NOV Jugoslavije** — Br. 31 — 9. 9. 44 (297 grupa) 3782

Za VŠ Maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu.

Povodom visokog odlikovanja, kojeg ste primili, mi Vam druže Maršale iskreno i od srca čestitamo. Mi smo ponosni na Orden Suvorova I reda, kojeg ste Vi, naš Vrhovni komandante, dobili od bratskog sovjetskog naroda. Uvjereni smo da će naša nova federativna Jugoslavija biti od Vas rukovođena u miru, koji dolazi, isto onako sjajno i dobro, kao što je bila rukovođena i u ovom velikom oslobodilačkom ratu. Obećajemo vam, da ćemo i nadalje sve dati od sebe u borbi protiv svih neprijatelja naših naroda za pobjedonosno završenje rata i izgradnju naše nove države. Za Štab IV korpusa NOVJ.
K-dant, puk. Oreščanin Bogdan, Politkomesar Holjevac Vjeće-slav Br. 3 — 9.9. 1944. (803 gr.) 3854

Za VI korpus: Izvijestite depešom po rodovima vojske i strukama broj domobrana koji su prišli nama iz Požege. Ima li i telegrafista? Br. 12 — 9. 9. 44. (34 gr.) 3863

Za X korpus: Oficire koji prelaze na našu stranu odmah rasporedite prema vašim potrebama i njihovim kvalifikacijama. Nama šaljite pismene izvještaje sa svim podacima.[73] Br. 4 — 10. 9. 44 (44 gr.) 3886

[73] Štab 6. korpusa NOVJ poslao je o tome 17. septembra slijedeći izvještaj: „Kod nas se nalazi 19 avijatičara i 25 mornara i to po činovima

Za X korpus: DDD. Za Drapšina. Slažemo se s formiranjem brigade „Obilić".[74] Pošto 28. div. ide u istočnu Bosnu kombinacija sa bataljonom 17 brig. neprihvatljiva. Ako postoji neka slična mogućnost — javi. VI korpus obavešten za pokret 28. div. u Bosnu. Br. 3 — 10. 9. 44. (69 gr.) 3885

Za XI korpus: Kolona sa hranom i pukovnikom Jakšićem[75] — koji ide za Sloveniju — probija se noćas 10/11. 9. preko Mrežnice.[76] Neprijatelj je zaposjeo i Mašnik. Naredite bataljonima kod Trošmarije da pomognu probijanje i zatvore pravac ka Ogulinu. Br. 19 — 10. 9. 1944. (67 gr.) DDD. 3900

Za VŠ. Na sektoru XI korpusa u napadu na komunikacije u toku 11. 9. uništen 1 kamion[77] i ubijeno 17 Nijemaca. Ceste se i dalje miniraju. Sektor IV korpusa — pruga Sisak — Sunja porušena na 30 mjesta, Zagreb — Sisak na 30 mjesta i Duga Resa — Zvečaj na 20 mjesta.[78] Na komunikacijama uništen 1 kamion i 4 putnička automobila. U borbama blizu Petrinje 9. i 10. 9. ubijeno 60 vojnika i 13 konja i ranjeno 80, zarobljeno 6. Mi: 6 mrtvih, 18 ranjenih.[79] Mobilizacija teče vrlo dobro. U mjesecu augustu mobilisano kod IV korpusa 1289, VI korpus 1945, X korpus 1642, XI korpus 1617. Za VIII korpus nemamo podatke. Ukupno u 4 korpusa u mjesecu augustu mobilisano 6.493, od toga Hrvata 4.500. Među domobranima demoralizacija. Gdje god su sami napuštaju položaje i bježe kućama ili prilaze NOV. Razbježali se sa pruga Zagreb — Karlovac, Karlovac — Sisak i Križevci — Bjelovar. Nedostatak odela i spreme

---

avijatičara: 2 majora, 1 satnik, 4 natporučnika, 4 poručnika, 1 zastavnik, 2 časnička namjesnika, 1 narednik, 1 vodnik. Mornari: 1 nadporučnik bojnog broda, 1 poručnik bojnog broda, 2 satnika, 1 poručnik, 3 zastavnika, 11 časničkih namjesnika, 3 stožerna narednika, 1 vodnik. Molimo vas da nam odmah javite kako da ih rasporedimo" (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7).

[74] Brigada „Miloš Obilić" formirana je 25 septembra 1944 (vidi dok. br. 94).

[75] Pavle Jakšić

[76] Prelaz kolone preko Mrežnice obezbjeđivao je jedan bataljon 2. brigade 13. divizije. Prelaz je vršen pod borbom, u kojoj je bataljon imao 1 poginulog i 1 ranjenog borca (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[77] Kamion je uništen na komunikaciji Jezerane — Razvala (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[78] Prugu Sisak — Sunja porušile su jedinice 7. divizije, prugu Zagreb — Sisak jedinice 34. divizije, a prugu Duga Resa — Zvečaj jedinice 8. divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[79] Opširnije o tome vidi dok. br. 47.

usporava mobilizaciju. Kod X korpusa zabilježeno čak i dezertiranje novomobilisanih iz tog razloga. Hitno nam je potrebno oružje i odjeća. Br. 19 — 11. 9. 1944. (254 gr.) 3923

Za VŠ. Na sektoru XI korpusa bez promjene. Nastavljaju se napadi na komunikacije. Uništena 2 kamiona, 2 kola i 2 vagona na pruzi Trst—Rijeka. Oštećena jedna lokomotiva i 1 kamion. Ubijeno 37, ranjeno 10, 1 zarobljen. Naknadno saznali da je preko Korenice prošao iz Martin-Broda jedan njemački bataljon sa 50 motornih vozila za Gacku dolinu. Ustaše, četnici i legioneri ispadima pomogli ovo probijanje sporednim putem, ka sjeveru. Ubijeno je 58 i 10 konja, ranjeno 84. Uništen 1 tenk, 3 kamiona i 2 kola. Zaplijenjen 1 aparat za pronalaženje mina, 3 kola sa žitom, jedna sa bacačkom municijom i dr. Mi: 2 mrtva, 21 ranjen i 7 nestalih.[80] Na ovom sektoru 10/9. predalo se 16 Talijana, 7 domobrana, 4 četnika i 2 ustaše sa kamionom. U Kastavu i Klani ustaše izmijenili Nijemce. Saveznici 2 dana i dvije noći bombarduju Pulu, Rašu, Rovinj, Pazin i druga istarska pristaništa. Sektor IV korpusa — Sa komunikacije **Tounj** — Karlovac neprijatelj izvršio po 4 pravca ispade s ciljem obezbjeđenja. Jake moto. kolone kola prolazile ka Karlovcu. Svi odbijeni poslije oštrih borbi. Ubijeno 98, ranjeno 65. Mi: 2 mrtva, 10 ranjenih. Ispadi vršeni i sa pravca Zagreb—Sisak—Kostajnica. Opravljaju ove pruge. Na sektoru 10. korpusa dijelovi VII div. likvidirali uporišta Vrbovec i Repinec (pruga Dugo Selo — Križevci). Ubijeno 46, zarobljeno 68 domobrana i 1 ustaša i 1 zastavnik. Plijen: 2 teška mitraljeza, 7 poljskih mitr., 5 strojnica, 70 pušaka, 40.000 metaka, 2 telefona, 1 motor i dr. Mi: 1 mrtav, 9 ranjenih. Srušena stanična postrojenja, 5 mostova, 8 bunkera, 2 vaktarnice. Pruga presječena na 120 mjesta[81] 33 div. presjekla prugu Sv. Ivan Žabno—Bjelovar na 100 mjesta.[82] Posada domobrana sa ove pruge razbježala se. Srušena 2 mosta. 10. 9. 1044. prišlo 10 oficira, 4 žandarma i 3 domobrana. Br. 24 — 11. 9. 44. (454 gr.) 3918

Za VI korpus: Domobranskim oficirima dobrovoljcima odmah priznavati čin. Zarobljene provjeravati. Br. 9. — 11. 9. 44. (26 gr.) 3915

---

[80] Vidi dok. br. 58 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1.

[81] Vrbovec i Repinec napale su 3. i 4. brigadu 7. divizije 9/10. septembra 1944 (vidi dok. br. 31 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9).

[82] Vidi dok. br. 125.

Za VI korpus: Nikolu Demonju predložite za narodnog heroja[83] Br. 20 11. 9. 1944. (16 gr.) 3924

Za VI korpus: Ne obavještavate nas pravovremeno o borbama na vašem sektoru. O zauzeću Perkovaca prije smo pročitali u TANJUG-u nego smo dobili od vas izvještaje[84] Br. 21 — 11. 9. 44. (49 gr.) 3925

Za XI korpus: Ljudstvo iz ličkih područja, predviđeno za diviziju OZNE — neka se odmah prebaci u tamošnji bataljon OZNE. Izvijestite o broju i o izvršenju. Br. 17 — 11. 9. 1944. (49 gr.) 3922

Za VŠ. Noću 6. septembra 3 savezn. aviona bacili su kod XI korpusa u Gorskom kotaru: hranu i municiju. Noću 9. sept. 3 savez. aviona spustili su se kod IV korpusa i donijeli oružje, pješadijsku i artiljerijsku municiju, eksploziv, obuću, veš i sanitetski materijal. Br. 21. 10. 9. 44. (67 gr.) 3902

Za VŠ. Lika — uznemireni pojavom naših snaga u Gackoj dolini neprijatelj jačine 800 legionera i ustaša napao 10. 9. brigadu 35 div. i zauzeo Dabar. Poslije ogorčenih borbi i protivnapada naših snaga neprijatelj odbačen ka Otočcu i Brezovcu. Dabar ponovo zauzet. Iz stroja izbačeno 40 nepr. vojnika. Mi: 2 mrtva, 7 ranjenih.[85] Na ostalim sektorima nije bilo bitnih promjena. Jedinice se pripremaju za novi udar protiv nepr. uporišta i kolona na komunikacijama. Na sektoru X korpusa rasulo među domobranima. 10. 9. 44. iz Zagreba došlo 60 domobrana. Br. 27 — 12. 9. 1944. (137 gr.) 3953

Za VŠ. 10. 9. 1944. spustio se kod Gline jedan engleski aeroplan. Došao je major R.[86] Churchill, kapetan Wough, te jedan vojnik kao pratilac. Noću istoga dana spustila su se 4 engleska aeroplana i donijela za IV korpus eksploziv. Br. 2 — 12. 9. 1944. (58 gr.) 3929

Za VI korpus: Svim oficirima i podoficira koji do 15. 9. 44. pređu dobrovoljno k nama ili su već prešli — potvrđuju im se činovi

---

[83] Narodni heroj Nikola Demonja poginuo je septembra 1944. u Slavonskoj Požegi kao komandant 12. divizije.

[84] Jedinice 12. divizije uništile su neprijateljsku posadu u Starim Perkovcima 5/6. septembra 1944 (vidi dok. br. 53).

[85] Vidi dok. br. 42.

[86] Randolf

koje su u to vrijeme imali. Za sve takve oficire dostaviti spiskove neposredno VŠ, a GŠH duplikate po kuririma. Br. 12 — 12. 9. 1944. (78 gr.) 3939

Za VI korpus: U vezi sa dolaskom Crvene armije na našu granicu situacija Nijemaca vrlo teška. Porušene željeznice natjeravaju ih na pokrete cestama. Dosta su dezorganizovani i demoralisani. Maršal Tito traži od nas da ne dozvolimo Nijemcima da se organizovano povuku i iznesu oružje iz naše zemlje. *Naređujemo:* da sve jedinice razviju maksimalni polet i inicijativu u sve jačem uništavanju komunikacija, zauzimanjem važnih čvorova, gradova i drugih uporišta. Napade naročito upravljati na domobranske garnizone, privlačiti ih u naše redove ili dezorganizovati. Br. 13 — 12. 9. 1944. (146 gr.) 3940

Za VI korpus: Za Drapšina — Odlazak 28. div. ne nameće organizacione zadatke VI korpusu. Načelno ne formirati nove jedinice već povećavati brojno stanje starih. Izuzetak — dopunski bataljoni. Inzistiramo kod V.Š. za oružje i odjeću. Treba da objasne novomobilisanim i borcima da za sada sve ide u Srbiju. Br. 5 — 12. 9. 1944. (81 gr.) 3932

Za VIII korpus: Situacija se iz temelja izmijenila — prema tome i naše djelovanje treba da podesimo tome. Domobranstvo je u najvišoj fazi raspadanja. U cijeloj zemlji bježe ili se predaju nama. Prvenstveno treba napadati domobranske i ustaške garnizone bili oni veći ili manji. Sada postoje uslovi i za koncentrisane napade na jače garnizone i gradove. Smjelost i samoinicijativa treba da dođu do najvišeg izražaja. Br. 2 — — 13. 9. 1944. (104 gr.) 3957

Za VIII korpus: Domobranski oficiri koji do 15. 9. 1944. pređu na našu stranu ili su već prešli mogu da stave značke čina koji su imali u domobranstvu. Br. 3 — 13. 9. 1944. (36 gr.) 3958

Za X korpus: Stalno tražimo preko V.Š. i misija oružje i odijelo za vas. Treba objasniti novomobilisanim borcima da privremeno sve ide za Srbiju — objasniti im i razloge. Ipak se nadamo da će i vama uskoro biti poslano. Br. 7 — 12. 9. 1944. (56 gr.) 3934

Za VŠ. 13. 9. u zoru jedinice Unske operat. grupe i dvije kordunaške brigade potpomognute sa 3 tenka i 1 blindom na juriš zauzele Cazin. Borba bila kratka i oštra. 5. ustaška bojna potpuno likvidirana. Ubijeno 180, zarobljeno 236. Plijen: 2 haubice 100 mm, 2 teška i 11 p. mitraljeza, 200 pušaka, 9 strojnica,

1 tromblon, 50.000 metaka i drugo. Mi: 9 mrtvih, 22 ranjena.[87] Na sektoru XI korpusa — U napadima na komunikacije ubijeno 66, ranjeno 35, zarobljeno 3. Uništen 1 tenk i 2 kamiona i dvoja kola. Mi: 1 mrtav, 4 lakše ranjena. Noću 11. na 12. „Seljina" brig. 34. divizije likvidirala nepr. uporište Brezovicu i željez. stanicu Remetinec na pruzi Zagreb — Karlovac, 5 km od Zagreba. Ubijeno 14, ranjeno 15, zarobljeno 16 ustaša. Plijen: 2 t. i 3 p. mitraljeza, 38 pušaka, dosta municije i druge spreme. Mi: 3 mrtva i 6 ranjenih.[88] Iste noći II banijski odred razoružao posadu sela Utolice — sektor Kostajnica. Zarobljen 21 ustaša, zaplijenjeno 20 pušaka i drugo. Na drugim sektorima nije bilo bitnih promjena. Iz Zagreba 12. i 13. 9. prešlo na našu stranu 100 domobrana, te 9 kamiona, 2 luksuzna automobila sa 6 oficira p.a. artiljerije.[89] U Lapcu se vode borbe između Nijemaca i četnika s jedne strane i domobrana s druge strane. 35. divizija uputila pomoć domobranima.[90] Br. 15 — 13. 9. 1944. (332 gr.) 3970

Za VI korpus: za Drapšina — Situacija se iz temelja izmenila — prema tome i naše delovanje treba da podesimo tome. Domobranstvo je u najvišoj fazi raspadanja. U celoj zemlji beže ili se predaju nama. Prvenstveno treba napadati domobranske i ustaške garnizone bili oni veći ili manji. Sada postoje uslovi i za koncentrisane napade na jače garnizone i gradove. Smelost i samoinicijativa treba da dođu do najvišeg izražaja. Br. 2 — 13. 9. 1944. (104 gr.) 3957

Za XI korpus: Za komandante većih gradova (Rijeka, Sušak, Pula) postaviti više oficire, a za manja mjesta niže oficire iz vašeg korpusa. Br. 6 — 13. 9. 1944. (34 gr.) 3961

Za VŠ. U vezi telegr. uputstva za formiranje jedinica izvještavamo: 1) Domobranaca, koji prilaze masovno sa oružjem ima najviše u Slavoniji. Na teritoriju drugih korpusa glavnu snagu predstavljaju Nijemci, legionari i ustaše. 2) Iz Zagreba očekujemo veliki priliv, ali bez oružja. 3) Kod muslimana također očekujemo jači priliv poslije zauzeća Cazina.[91] 4) Za sada formi-

[87] i [91] Vidi dok. br. 63.

[88] Vidi dok. br. 44.

[89] O njihovom dolasku izvijestio je Štab 10. korpusa NOVJ (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9).

[90] Kao pomoć domobranima upućen je jedan bataljon 3. brigade. Jedinice 9. divizije istovremeno su napale Lapac da bi omogućile prelaz domobrana na stranu jedinica NOVJ (vidi dok. br. 68 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

ramo dopunske bataljone za vježbu novomobilisanih i za ljudstvo bez oružja. Pitanje oružja i odjeće postalo gorući problem. Br. 4 — 14. 9. 1944. (130 gr.) 3974

Za VŠ. Domobranci koji prelaze tvrde da je prelaz iz gradova otežan zbog povećane opreze na izlazima od strane Nijemaca i ustaša. Ako bi avijacija nadlijetala i mitraljirala mnogi bi iskoristili uzbunu i prebjegli. Br. 5 — 14. 9. 1944. (51 gr.) 3975

Za VŠ. Na sektoru XI korpusa na komunikacijama ubijeno 27, ranjeno 15, uništena 2 kamiona, dvoja kola, 4 konja. 43. divizija napala Klanu. Borbe su u toku.[92] Na pruzi Sisak—Zagreb uništeno 9 vagona i lokomotiva jednog radničkog vlaka. Promet stajao 10 sati. Ovu prugu neprijatelj stalno popravlja. Na ostalim sektorima nije bilo bitnih promjena. Br. 15 — 14. 9. 1944. (87 gr.) 3985

Za 35. diviziju: DDD. Javite odmah celi sadanji neprijateljski raspored na komunikaciji Gračac—Gospić—Otočac—Žuta Lokva kao i na sektoru Vrhovina.[93] Br. 8 — 14. 9. 1944. (35 gr.) 3978

Za 35. Diviziju: DDD. Poslije zauzeća Cazina ustaše pokolebane. IV Korpus namjerava 15. 9. da napadne Izačić i Vaganac.[94] Vi treba da napadnete u zoru 15. 9. 1944. Petrovo Selo. Potvrdite prijem naređenja. Ako ne možete izvršiti ovaj napad — javite razloge.[95] Br. 2 — 14. 9. 1944. (64 gr.) 3972

---

[93] Štab 11. korpusa javio je 15. septembra slijedeće: „Raspored nepr. jedinica: Gračac — 150 legionera 373. div., 400 četnika. Lovinac — Sveti Rok — dvije satnije 35 ustaške bojne. Gospić — jedan bataljon legionera 392. div., jedna satnija u Bilaj — Ribnik. Odbranbena gospićka bojna Žabica — Novi — Podoštra — Budak. Dvije domobranske bojne 15. pukovnije Lički Osik — Gospić. U Gospiću ima 200 žandara. Široka Kula — 34. ustaška bojna. Perušić — Odbranbena bojna. 31. i 32. ustaška bojna povukle su se sa sektora Perušić i krenule za Kosinj i Krasno. Janjče — Sinac — Ramljane — 200 milicionera. Otočac — 200 legionera 392. div. Prozor — Staro Selo — Dabar — 220 legionera. Škare — Glavace — 290 četnika. Vrhovine — Babin Potok — Čudin Klanac jedan bataljon legionera 392. div. i 3 satnije ustaša 19. bojne..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[94], [101] i [117] Napad jedinica 8. divizije (1. i 2. brigade) nije uspio (vidi dok br. 83).

[95] i [102] O borbama za Ličko Petrovo Selo vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 10—3, k. 1237 A.

Za XI korpus: DDD. Javite odmah sadanji cijeli neprijateljski raspored na komunikaciji Senj — Brinje — Ogulin — Generalski Stol.[96] Br. 7. — 14. 9. 1944. (29 gr.) 3977

Za XI korpus: Odgovor na vaš broj 3 od 12. 9. 1944. (46 gr.): Prema naređenjima VŠ činovi iz bivše jugoslovenske vojske priznaju se s tim da se položaji daju prema sposobnostima. Pitanje se ne može postaviti načelno, kao što vi činite. Ako je neko učinio krivicu koja povlači lišavanje čina dostavite kompletan prijedlog. Br. 14 — 14. 9. 1944. (82 gr.) 3984

Za XI korpus: Svakog 1, 10. i 30. u mjesecu izvještavajte nas koliko se predalo u toku dekade domobrana, ustaša i drugih — po garnizonima. Odmah nam pošaljite izvještaj o prebjeglim u prvoj dekadi septembra.[97] Br. 9 — 14. 9. 1944. (59 gr.) 3979

Za XI korpus:[98] U vezi sa sve većim prilivom novih boraca dajemo slijedeća **uputstva:**

1) izbjegavati formiranje novih jedinica. Sadanje divizije povećavati do 8000 ljudi. Dostavit ćemo vam formacijske sastave jedinica kojima treba težiti.

2) Ako se zbog terenskih i vojno-političkih razloga treba formirati nova divizija — učiniti obrazložen prijedlog.

3) Dok ne stigne oružje i odijelo, ljudstvo vježbati u dopun. bataljonima. Naročito ih politički vaspitavati.

4) Domobranske oficire ne držati uskupno i nezaposlene. Baterije i nesposobne za stroj rasporediti u pozadinu, štabove i za vježbu novomobilisanih. Mlađe i sposobne rasporediti na

---

[96] Štab 11. korpusa odgovorio je 15. septembra slijedeće: „Na komunikaciji Senj — Brinje — Ogulin — Generalski Stol nalaze se dijelovi 392. hrv. pješ. div. (Riječ je o njemačkoj 392. legionarskoj diviziji. — prim. red.), 19. i 33. ust[aška] bojna, 5. bojna Drugog posadnog zdruga i njem. jeger bat. (bataljon iz sastava 1. lovačkog rezervnog puka — prim. red.) Raspored: Senj — 1100 legionera, ustaša i žandara, Vratnik — 60 legionera. Žuta Lokva — Prokike — 220 legionera, Brinje — 350 legionera i 450 ustaša, Križpolje — 80 ustaša, Jezerane — 200 legionera, Razvala — Vrh Kapele — 350 legionera, Modruš — Javornica — 200 leg., Ogulin — oko 300 leg., oko 600 ustaša, 360 domobrana i 50 žandara, Tounj — 150 leg. i 10 žandara, D. Dubrave — 100 četnika, Generalski Stol — oko 450 Nijemaca." (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1.)

[97] U vremenu od 1. do 10. septembra jedinicama 11. korpusa nije se predao nijedan neprijateljski vojnik. Međutim, od 10. do 22. septembra predalo se 99 domobrana, 11 četnika, 2 legionera, 1 policajac, 1 žandarm i 1 ustaša (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2. k. 119/1).

[98] Dostavljeno svim korpusima Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

položaje operativnih oficira ili oficira pri štabovima — prema njihovom činu i sposobnostima.

5) Imati na umu da će prelaženje na našu stranu rasti sa stepenom dezorganizacije i raspadanja okupator. snaga. Zato nijednog trenutka ne prestajati sa presijecanjem komunikacija i napadima na njemačke kolone u odstupanju. Potrebe u oružju i odjeći koje stalno tražimo od Saveznika najsigurnije ćemo zadovoljiti sami otimajući od potučenog i dezorganizovanog neprijatelja.

Komesar Žigić — General-lajtnant Gošnjak

Br. 10 — 14. 9. 1944. (310 grupa) 3976

Za VŠ. Istra — Borbe i dalje traju oko Klane i Bistrice.[99]

Gorski kotar: 15. 9. 1944. u zoru započeo napad na Grobnik. Borbe u toku i veoma žestoke. Do sada uništeno ili ućutkano nekoliko bunkera.[100] Jedinice VIII divizije i muslimani napadaju Vaganac. Neprijatelj natjeran u posljednje uporište. Oštre borbe u toku.[101] Dijelovi 35. divizije napali Ličko Petrovo Selo. Rezultat još nepoznat.[102] Na sektoru X korpusa dijelovi VII div. i 33. div. napali Križevce. Jedinice VII div. prodrle u grad, ali morali napustiti zbog nailaska pojačanja.[103] U toku 14. 9. 1944. na teritoriji X korpusa prešlo 200 domobrana pod oružjem i 9 oficira. Br. 22 — 15. 9. 1944. (150 gr.) 4010

Za VŠ Ob. Ima mnogo Hrvata zavedenih a neokaljanih i prisilno mobilisanih koji su uvršćeni u ustaške jedinice. Veliki dio takvih prešao bi na našu stranu, ali ne znaju naš stav prema njima. Da bi takve Hrvate vezali uza sebe, koljaši ustaše ubacili su parolu: „Maršal **Tito** vodi velikosrpsku politiku, jer u proglasu nije pozvao zavedene ustaše." Br. 10 — 15. 9. 1944. (83 grupe) 3993

Za VIII korpus: Sa VIII i 35. divizijom nameravamo uskoro započeti sa čišćenjem Like. Možete li staviti na raspoloženje jednu brigadu IX div. za osiguranje između Gospića i Gračaca.

---

[99] Jedinice 43. divizije napale su Klanu 14. septembra (vidi dok. br. 78).

[100] i [106] Aerodrom na Grobničkom polju napala je 2. brigada 13. divizije 15. septembra (vidi dok. br. 48, 97).

[103] Napad jedinica 7. i 33. divizije na Križevce 13. septembra 1944. nije uspio (vidi dok. br. 57 i 86).

Javite nam vaš raspored na komunikacije Knin — Bihać
Br. 8 — 15. 9. 1944. (63 gr.) 3996

Za X korpus: Svakog prvog, desetog i tridesetog u mjesecu izvještavajte nas koliko se predalo u toku dekade domobrana, ustaša i drugih — po garnizonima. Odmah nam pošaljite izvještaj o prebjeglim u prvoj dekadi septembra.[105] Br. 9 — 14. 9. 1944. (59 gr.) 3979

Za VŠ. Brojno stanje ranjenika i bolesnika: u IV korpusu ukupno 1009, evakuisano 64, za evakuaciju 8; VI korpus — ukupno 864, evakuisano 83, za evakuaciju 79; VIII korpus ukupno 318, evakuisano 4, za evakuaciju 45; XI korpus — ukupno 210, evakuisano 79, za evakuaciju 46. Br. 10 — 16. 9. 1944. (92 gr.) 4020

Za VŠ. Gorski kotar — Jedinice XIII div. posle oštre borbe u toku 15. 9. ovladale su nepr. aerodromom kod Sušaka — Grobničko polje. Uništena su sva postrojenja na aerodromu i 1 avion. Jedinice 43. div. pritiskom na Klanu doprinele su ovome uspehu. Ubijeno na aerodromu 54 i 28 ranjeno. Plen: 4 t. m., 2 p. m., 3 laka bacača, 12 pušaka, 200 granata, 30.000 metaka i drugo. Mi: 9 mrtvih, 32 ranjena.[106] Na cesti Žuta Lokva — Jezerane uništen 1 kamion i 1 trikolica. Na sektoru IV korpusa porušena je pruga Ozanj — Karlovac i Draganići — Karlovac

[104] Na komunikaciji Knin — Bihać dejstvovala je 9. divizija 8. korpusa. Štab Korpusa javio je o tome 15, 16. i 19 septembra slijedeće: „Ofanziva na komunikaciji nastavlja se. 14. septembra IV brig. IX div. likvidirala Košir vrh, zadnje nepr. uporište u Srpskom klancu na komunikaciji Otrić — Lapac. Intervencija od Otrića i Lapca razbijena uz osjetne gubitke za neprijatelja... Četničke bande daju vrlo žilav otpor."

„Za nepr. vrlo važna komunikacija Knin — Srb — Lapac čvrsto u našim rukama. Blokirana nepr. uporišta postepeno se likvidiraju. 15. ov. mj. neprijatelj sa 3 tenka i više kamiona krenuo od Lapca, ali je razbijen i odbijen uz znatne gubitke."

„Snage IX div. u vremenu od 11—14. 9. u ofanzivi na komunikacije Knin — Srb — Lapac i likvidaciji nepr. uporišta zaplijenile su slijedeći ratni materijal: 2 topa 152 mm, 1 protivkolski top 45 mm, 2 kare, 417 granata, 90 konja, 21 sedlo, 25 oprema za tegleće konje, 10 kola, 4 radio-stanice, 2 telef. aparata, 5 km kabla, 45 pušaka, 4 teška mitraljeza, 5 teških bacača, 22 puškomitraljeza, 34 šmajsera, 41 pištolj, oko 50.000 metaka, 610 mina za bacače, 1 kompletnu potkivačnicu i mnogo drugog ratnog materijala... Ubijeno 66, ranjeno 103 i zarobljeno 4 nepr. vojnika. Naši gubitci: 60 mrtvih, 42 ranjena i 4 nestala druga." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/8.)

[105] Prema nepotpunim podacima od 1. do 18. septembra prišlo je jedinicama 10. korpusa 1470 domobrana, od toga 60 oficira. Oni su donijeli sa sobom 650 pušaka i drugi ratni materijal. (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9.)

još na 250 mesta.[107] Odbijeni nepr. lokalni ispadi i manji prepadi naših jedinica. Napad na Vaganac obustavljen, jer otpor ustaša bio veoma jak. Sektor X korpusa — 14. na 15. 9. Zagorska brigada likvidirala Zabok i Mirkovec. Plen: 7 bacača, 3 mitraljeza, 46 pušaka, 2 vag. štofa i dr. Diverzantske jedinice u akcijama na prugama uništile 6 vagona, a oštetile 1 lokomotivu i 4 vagona. Zarobljeno 10 domobrana i 2 Nemca, a 4 ubijena. 7 bunkera i most na Lonji — dug 25 m — uništeni. U toku 15. 9. došlo iz Zagreba X korpusu 10 kamiona, 2 automobila i 150 oficira i vojnika, pod oružjem, a u toku 16. 9. 44. 2 oficira i 68 domobrana i žandarma. Br. 19 — 16. 9. 1944. (308 gr.) 4029

Za IV korpus:[108] VŠ. naređuje: „U vezi sa time što je istekao rok 15. ov. mj. za dobrovoljno prelaženje svih domobranskih, četničkih i drugih jedinica koje su bile u taboru neprijatelja naređujem, da se preduzmu slijedeće mjere: 1) Sve one jedinice ili pojedince koji se nalaze na strani neprijatelja poslije 15. 9., a nisu mogle iz bilo kojih razloga da pređu na vrijeme na stranu NOV, prihvaćati i u buduće u koliko dobrovoljno pređu na našu stranu i uvrštavati ih u naše jedinice. 2) Sve one koji će se od sada dobrovoljno u masama ili pojedinačno predavati treba najprije ispitati svakog pojedinca i u koliko se nađe među njima nepr. NOB ili organizatora ili potstrekača protiv prelaska na stranu NOV ima se staviti pred vojni sud. One koji hoće da dobrovoljno pristupe u NOV raspodijeliti po jedinicama, a koji ne žele stupiti dobrovoljno u NOV staviti u zarobljeničke logore. 3) Sve one koji će se uhvatiti da se na strani nepr. s oružjem u ruci bore protiv NOV i POJ staviti pred vojni sud i po hitnom postupku suditi i najstrožije kazniti. Svi oficiri i podoficiri koji su prešli dobrovoljno na stranu NOV zadržavaju svoje činove. Ova Naredba vrijedi do opoziva, odnosno do izdavanja nove naredbe. Dostavite ovu naredbu svima divizijama.“ Br. 4 — 16. 9. 1944. (324 gr.) 4014

Za VI korpus: Pohvala 40 divizije: Pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i polit. rukovodioce 40. div. prigodom postignute velike pobjede u oslobođenju Pakraca i Lipika[109] Uvjereni smo da će vaša mlada div. nastaviti i dalje slavnim putem kojim je pošla, do konačnog oslobođenja naše domovine. Komesar Žigić, komandant general-lajtnant Gošnjak. Br. 19 — 16. 9. 1944. (4008 gr.) (83 gr.) 4008

---

[107] Diverzije su izvele jedinice 34. divizije u sadejstvu sa 2. diverzantskim bataljonom (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121 i 4—1, k. 432,

[108] Dostavljeno i ostalim korpusima.

[109] Jedinice 40. divizije oslobodile su Pakrac i Lipik 13. septembra 1944 (vidi dok. br. 71).

Ukoliko postoje uslovi napadnite Daruvar,[110] Posle ove akcije delove ostavite za dejstvo u komunikacije, a glavninu prebacite u Podravinu. Br. 21 — 16. 9. 1944. (40 gr.) 4009

Za VŠ. 16. 9. spustio se na aerodrom Glina jedan sovjetski avion i donio eksploziv, minerski pribor i benzin. Br. 26 — 17. 9. 44 (30 gr.) 4055

Za VI korpus: Najhitnije pošaljite nam pregled rukovodilaca vaših komandi područja (komandant, komesar, zamjenik) i popis vaših komandi mjesta.[111] Br. 19 — 17. 9. 1944. (39 gr.) 4048

Za VI korpus: V korpus napada 18. 9. u veče Bos. Gradišku sa namerom rušenja mosta.[112] Traže od vas demonstrativne napade na St. Gradišku i liniju N. Gradiška — Novska. Traženje dockan stiglo. U koliko možete pomognite akciju V korpusa ne menjajući osnovni raspored vaše glavnine.[113] Br. 30 — 17. 9. 1944. (77 gr.) DDD. 4059

Za XI korpus: Odmah pristupite osnivanju Komande Kvarnerskog područja. Na otocima postavite komande gdje god se one mogu održati. Br. 20 — 17. 9. 1944. (22 gr.) 4049

Za VŠ. Lika: I brig. 35. div. razbila četnike u Glavacama. Ubijeno 10, ranjeno 15. Pri povratku naišla na XIX ust. bojnu i odmah prešla na juriš. Ubijen zapovjednik Rosandić Nikola i 16 ustaša, a više ranjeno. Zaplijenila 1 p. mitraljez, 2 strojnice, 25 pušaka i drugo.[114] U prepadu na Ličko Petrovo Selo ubijeno 15, ranjeno 25.[115] III brig. napala u Kosinju 31. i 32. ust. bojnu i rastjerala ih. Ubijeno 35, ranjeno 21. Plijen: 1 p. mitraljez,

[110] Pod pritiskom jedinica 6. korpusa NOVJ neprijatelj je napustio Daruvar 16. septembra 1944 (vidi dok. br. 76).

[111] Pregled se nalazi u Arhivu V.I.I., reg. br. 5/3, k. 477.

[112] Jedinice 5. korpusa NOVJ napale su istovremeno i Banju Luku (opširnije o tome vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 13/1—2, k. 458).

[113] Glavnina 6. korpusa NOVJ (12 i 40. divizija) dejstvovala je tada na području Daruvara i u Podravini. Komunikaciju Novska — Slavonski Brod napadale su u drugoj polovini septembra jedinice Istočne i Zapadne grupe NOP odreda i 1. diverzantski bataljon (vidi dok. br. 71, 76 i 88 u ovoj knjizi i tom V, knj. 34, izvještaj Štaba 6. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 18. oktobra 1944).

[114] Brigada je napala četnike u Glavacama 14. septembra 1944 (Arhiv V.I.I., reg. br. 14—2, k. 1237).

[115] Između 2. brigade 35. divizije i dijelova njemačke 373. legionarske divizije i Slunjske ustaške bojne vodila se borba za Ličko Petrovo Selo 15. i 16. septembra 1944 (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1 i 10—3, k. 1237 A).

17 pušaka i 13.000 metaka. Ove bojne 14. 9. napale četnike u Kosinju, zaklale komandanta bataljona i 10 četnika, a ostale rastjerali. Pri povlačenju brigada povela iz Kosinja 310 civila kojima prijetila opasnost od ustaša. Ukupni naši gubitci: 7

Gorski kotar — vode se oštre borbe u Drežnici protiv jačeg nepr. koji sa tri pravca nadire da bi oslobodio ugroženu komunikaciju Senj — Ogulin. Borbe u toku.[116] Sektor IV korpusa — U borbama kod Vaganca nepr. gubitci 29 mrtvih i 52 mrtvih, 8 ranjenih.

ranjena. Mi: 3 mrtva, 9 ranjenih.[117] Na pruzi Zagreb—Sisak II diverz. bataljon digao 1 vlak. Savezn. avioni ga potom uništili. Pruga presječena na 80 mjesta.[118] Ostali sektor bez promjena. Kod X korpusa iz Posavine došlo 156 civila i 52 domobrana. Iz Zagreba 40 domobr. U Zagorju mobilizacija u punom jeku. Br. 31 — 18. 9. 44. (312 gr.) 4060

Za VŠ. Borbe u okolini Drežnice nastavljaju se. Pod jakim nepr. pritiskom naši se povukli iz mjesta.[119] Noću 15/16 porušeno 200 m pruge Rijeka — Trst. Pruga Zagreb—Sisak presječena na 60 mjesta.[120] Na cesti Zagreb—Karlovac—Samobor. p.o.[121] zaplijenio 1 kamion i 1 luksuz. auto. Zarobljen veliki župan Karlovca i zamjenik šefa policije. Na drugim sektorima bez promjene. Br. 15 — 18. 9. 44. (90 gr.) 4075

Za VŠ. Na sektoru Drežnice neprijatelj u toku 17. 9 44. imao 75 mrtvih i preko 30 ranjenih.[122] Obzirom da je presječena komunikacija između Srba i Otrića,[123] sav nepr. saobraćaj na sjever ide pravcem — Brinje—Generalski Stol—Karlovac. Pristupio popravci pruge Zagreb—Karlovac uz česte ispade i paljenje obližnjih sela. Prugu Caprag — Sunja neprijatelj potpuno napustio. Sistematski je uništavamo. Pruga Zagreb — Sisak presječena 17. na 18. 9. na 300 mjesta i uništena jedna stražarnica. Zarobljeno 8 Nijemaca i zaplijenjeno oružje i municija.[124] Na drugim sektorima bez promjene. Br. 21 — 19. 9. 44. (142 gr.) 4096

---

[116], [119] i [122] Na području Drežnice borbe su vođene između jedinica 13. divizije i dijelova njemačke 392. legionarske divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[118] Vidi dok. br. 72.

[120] Diverziju je izveo 2. diverzantski bataljon 14. i 15. septembra (vidi dok. br. 72 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[121] Samoborski partizanski odred.

[123] Komunikaciju Srb — Otrić držale su jedinice 9. divizije 3. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 39, 66 i 73).

[124] Prugu između Lekenika i Pešćenice porušila je brigada „Franjo Ogulinac Seljo" (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

Št. IV korpusa
Dostavite depešom:

1) po divizionima broj artiljer. oficira, broj podoficira i broj boraca;

2) koliko do sada prišlo domobr. artiljer. oficira, podoficira i boraca i iz kog vida artiljerije.[125]

3) Po istom načinu javljajte za sve novopridošle.

19. 9. 1944. 17. 30. h (gr.) GŠH

Za VI korpus: Ispitajte mogućnost likvidacije Bjelovara u zajednici sa X korpusom. Javite vaš operativni plan.[126] Br. 2 — 19. 9. 44. (32 gr.) 4077

Za VI. korpus: VŠ naređuje: „U vezi sa prelaskom na našu stranu organizovanih jedinica bivše domobranske, četničke i druge vojske postupite na slijedeći način: Domobranske i druge jedinice treba rasformirati i raspodijeliti po našim bataljonima. Ne smije ih se puštati kao kompaktne jedinice u našu vojsku. Razno stručno osoblje — tenkisti, avijatičari, — treba da bude prikupljeno na raspoloženje VŠ za formiranje tehničkih jedinica. Br. 14 — 19. 9. 44. (122 gr.) 4089

Za VŠ. Noću 14. 9. bacali su kod VIII korpusa tri savezničkа aviona municiju, oružje, obuću i odjeću. Noću 17. na 18. 9. spustila se dva engleska aviona kod X korpusa i donijeli 260 talijanskih pušaka, 32.000 metaka i nešto ostale spreme. Noću 18. 9. bacali su dva savezničkа aviona kod XI Korpusa hranu i odjeću. Br. 16 — 20. 9. 1944. (80 gr.) 4112

Za VŠ. Snabdjevanje Gor. kotara veoma otežano. XIII div. može 24 sata izdržati mostobran između Novog i Zlobina. Molimo za naređenje Mornarici da manjim brodovima i barkama

---

[125] Redakcija nije pronašla odgovor Štaba 4. korpusa.

[126] Štab 6. korpusa odgovorio je 19. septembra: „Načel.[nik] Štaba X korpusa bio kod nas radi koordinacije. U planu nam je Bjelovar. (Bjelovar nije napadan. Oslobodile su ga 4. maja 1945. jedinice 16. i 17. divizije 3. armije. — prim. red.) Prethodno ćemo likvidirati Viroviticu i eventualno Slatinu, jer su sazreli za likvidaciju. (Jedinice 6. korpusa oslobodile su Podravsku Slatinu 25/26. septembra, a Viroviticu 5. oktobra 1944. — prim. red.) Jednom brigadom i sa dva odreda, te dvije diverzantske čete, vršimo pritisak na glavnu prugu." (Vidi dok. br. 88, 89. 100 u ovoj knjizi, tom V, knj. 34, izvještaj Štaba 12. divizije Štabu 6. korpusa NOVJ od 8. oktobra 1944. i „Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941— 1945", knj. 2).

prebaci hranu i opremu. Detaljno bi se dogovorio Štab XI korpusa sa II POS.[127] Br. 13 — 20. 9. 1944. (67 gr.) 4110

Za VI korpus: Formirajte mješoviti artiljerijski divizion za svaku diviziju. Ako pretiče formirajte korpusni divizion od haubica 100 mm. Puk je glomazan i još ne odgovara našim prilikama.[128] Koliko diviziona možete formirati. Br. 10—20. 9. 44. (58 gr.) 4107

Za VI. korpus: Javite sa koliko aviona i kada ste primili materijal u vremenu od 1. sept. do danas. U buduće za svaki avion odmah javiti. Br. 16—20. 9. 1944. (37 gr.) 4113

Za 35. diviziju: DDD. Saznali smo da u Lici imate veću količinu municije za haubice 100 mm, m. 22. Pripremite i prvim kamionima iz Like uputite IV korpusu. Pošaljite i municiju za „Bredu". Br. 5 — 20. 9. 44. (44 gr.) 4102

Za XI korpus: Prebacivanje stoke preko Mrežnice može se stalno vršiti. Pošaljite ekipu drugova sa tim zadatkom do Komande mjesta Perjasica. Soli iz Sušaka možete kupiti. Br. 7 — 20. 9. 44 (44 gr.) 4104

Za VŠ. U Istri projektovani napad na Klanu nije izvršen, jer saveznički avioni umesto da bombarduju Klanu, kako je ugovoreno, tukli naše položaje.[129] Žrtava nije bilo. Oko Drežnice nastavljaju se lokalne borbe. Na liniji Križ — Ivanić-Grad jedinice VII div. minirale jedan voz. Uništena lokomotiva i 1 vagon. Promet obustavljen.[130] Na ostalim sektorima borbe lokalnog značaja. Šine sa napuštene pruge Sunja — Caprag dignute na dužini 15 km. Br. 25 — 21. 9. 1944. (108 gr.) 4123

Za VŠ. Jedinice 35. divizije preduzele su ofanzivne akcije na liniju nepr. uporišta Široka Kula — Osik, Perušić, Janjče i Lešće. 21. 9. do 10 časova likvidirana prva linija uporišta: Gradina — Široka Kula — Čardak — Lisac i Janjče. Oštre borbe su u toku za uporišta Lički Osik — Perušić i Budak. Na ostalim sektorima borbe lokalnog značaja.[131] Br. 17 — 21. 9. 1944. (83 gr.) 4148

---

[127] Pomorski obalski sektor

[128] Štab 6. korpusa NOVJ je 19. septembra tražio odobrenje za formiranje artiljerijskog puka (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7).

[129] Jedinice 43. divizije trebalo je da napadnu Klanu 19. septembra 1944 (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[130] i [134] Vidi dok. br. 74 i 86.

[131] i [132] Vidi dok. br. 69 i 106.

Za VIII korpus: Javite sa koliko aviona i kada ste primili materijal od Saveznika od 1. sept. do danas. Br. 10 — 21. 9. 1944. (28 gr.) 4141

Za VŠ. Lika — Jedinice 35. div. zauzele glavnu nepr. liniju Perušić — Marina glava — Janjče i željezničku stanicu Lešće.[132] Neprijatelj vrši kontranapade. Istra — Jedinice 43. div. porušile 400 metara pruge Trst — Rijeka i u napadu na 15 kamiona ubile 22 i 15 ranile. Gorski kotar — U akcijama na komunikacije ubijeno 17, a ranjeno 22. Jedinice VII div. porušile prugu Sunja — Kostajnica na 20 mjesta i nastavljaju rušenje Caprag — Sunja.[133] Isto tako presjekle na 20 mjesta između Dugog Sela i Ivanić-Grada.[134] Popravljena pruga Zagreb — Karlovac, II diverzant. bat. ponovo presjekao na 200 mjesta.[135] Na drugim sektorima bez promjene. Br. 19 — 22. 9. 1944. (152 gr.) 4170

Za VŠ. *Pregled situacije.* I pored činjenice da se već duže vremena njemačke snage izvlače u pravcu sjevera, raspored nepr. snaga na teritoriji Hrvatske nije se bitno izmijenio. Na komunikacijama Split — Knin — Lapac — Bihać — Kostajnica — Dubica, zatim Senj — Brinje — Ogulin — Karlovac — Zagreb i na glavnoj komunikaciji Zagreb — Beograd, dosadanje snage su još i pojačane. Usljed neaktivnosti savezničke avijacije ove komunikacije je neprijatelj uspio da povravi. Za vrijeme polaska jedinica sa juga — što se još nije ispoljilo u većim razmjerama — ovi dijelovi za obezbjeđenje komunikacija ispadaju na oslobođeni teritorij i oštro reagiraju na svaku našu akciju. Ponovno zaposjeli Drežnicu i Cazin. Na sektoru IV korpusa dolazi u obzir za likvidaciju Petrinja. U koliko se ne promijeni situacija izvršiti ćemo napad.[136] U vezi sa situacijom u Bosni — ukoliko bi odgovaralo planovima V.Š, jedinice IV i V korpusa mogle bi pristupiti zajedničkoj akciji na liniji Bihać - Novi — Kostajnica u cilju izbacivanja ove komunikacije. Na sektoru VI korpusa povučene su sve njemačke snage iz manjih

---

[133] Prugu Sunja — Kostajnica i Caprag — Sunja porušile su 1. i 2. brigada. Sjeverno od Save dejstvovale su tada 3. i 4. brigada 7. divizije (vidi dok. br. 12 i 74 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[135] Drugi diverzantski bataljon, u sadejstvu sa Turopoljsko-posavskim NOP odredom, presjekao je 20. septembra prugu između Jastrebarskog i Desinca na 138 mjesta, između Zdenčine i Horvata na 78 mjesta i između Velike Gorice i Odre na 23 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[136] Napad na Petrinju planiran je za 26. septembar što se vidi iz zapovijesti štabova 4. korpusa NOVJ i 8. divizije. Međutim, do napada nije došlo (Arhiv V.I.I., reg. br. 25—1/1, k. 426 i 12/1—1, k. 827).

garnizona u Slavoniji i koncentrisane za neposrednu zaštitu glavne pruge. Glavnina Korpusa orijentisana je ka sjeveru. Kada budu likvidirana još neka uporišta pomoćiće X korpusu u Moslavini i na Kalniku. Dio snaga nastavlja dejstvo na glavnu prugu. Sektor VIII korpusa. — Primjećuje se njemačko grupisanje na pojedinim mjestima obale — vjerovatno u cilju izvlačenja, ali veći pokreti neregistrovani. Presječene na dijelu Otrić — Srb, neprijateljske snage rokiraju preko Gračaca i Otočca na komunikaciju Senj — Ogulin. Kod X korpusa mobilizacija dobila veliki polet. Ali nedostatak oružja i opreme i jake nepr. snage na sektoru Zagreba otežavaju snagama Korpusa da se ispolje. Pripremaju se zajedničke akcije VI i X korpusa sa ciljem proširenja slobodnih teritorija prodiranjem u Podravinu i Kalnik, te jače ekonomske blokade Zagreba. Sektor XI korpusa — Lika. Pojačani dijelovima 392. legionerske divizije, ustaše i četnici postigli ravnotežu snaga sa 35. divizijom. Ispadi i kontranapadi svakodnevno se smanjuju. Dogod se ovdje nalaze legioneri nema uslova za temeljno čišćenje Like. Obzirom na opštu situaciju ne možemo ovdje dovoditi snage sa drugih sektora. U G. kotaru problem ishrane apsorbuje polovinu XIII div. za dotur sa Korduna. Između Novog i Zlobina pripremaju se akcije za stvaranje jednodnevnog mostobrana u cilju snabdijevanja morskim putem. U Istri vraćena jedna brigada dok će glavnina 43. div. sarađivati sa Slovencima na Primorskom. Prema svemu zadatci svih korpusa ostaju i dalje dejstvo na komunikaciji i smetanje nepr. pokreta, a sjeverno od Save dolazi u obzir i akcija za oslobođenje pojedinih teritorija. Br. 3 — 22. 9. 1944. (681 gr.) 4155

Za VŠ. Istra. — I brig. 43. div. na pruzi Rijeka — Trst digla u zrak teretni voz. Uništena lokomotiva i 4 vagona. Ostali vagoni izbačeni iz tračnica. Ubijeno 15, ranjeno 16, zarobljeno 4. Na sektoru Drežnice u napadima na neprijateljski saobraćaj ubijeno 31 i 10 konja, a ranjeno 30.[137] Karlovačka brigada porušila prugu Sisak — Zagreb na 40 mjesta i jedan propust dug 7 metara.[138] Jedinice VII div. izbacile 1 voz iz šina između Križa i Ivanić-Grada. Uništen 1 vagon sa vojnicima i radnicima. Na ostalim sektorima lokalne borbe. Br. 14 — 23. 9. (133 gr.) 4186

---

[137] U borbi kod Stalka, koju je vodio jedan bataljon 1. brigade 13. divizije 23. septembra, ubijeno je 13, a ranjeno 30 neprijateljskih vojnika. Udarna grupa iste brigade napala je neprijateljsku komoru na komunikaciji Jezerane — Drežnica i ubila 8 vojnika i 10 konja (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[138] Brigada je porušila prugu 21/22. septembra između Velike Gorice i Turopolja (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

Za X korpus: DDD. U vezi sa akcijama IV korpusa koje će početi 26. 9. 44. ka Kupi i Savi preduzmite 26. IX izjutra akcije na sektoru Križevci i u Zagorju u cilju vezivanja zagrebačkih snaga.[139] Br. 8. — 23. 9. 1944. (41 gr.) 4180

Za XI korpus: Javite da li je aerodrom u Grobniku upotrebljiv.[140] Šaljite skicu. Br. 11 — 23. 9. 1944. (20 gr.) 4183

Za VŠ. — Gorski kotar — III brig. XIII div. napala 23. 9. Zlobin i pošto je ovladala svim spoljnim uporištima prodrla u centar uporišta. Sa pravca Plase probila se pojačanja i prinudila naše na povlačenje. U toku noći dva puta ponovljen napad. Zbog suviše žilavog nepr. otpora odustalo se od daljnjih napada. Ubijeno 30, ranjeno 40 i 1 zarobljen. Mi: 10 mrtvih, 33 ranjena.[141] Poginuo komandant brigade Rustanbeg.[142] U napadima na nepr. saobraćaj preko Kapele ubijeno 16 i 1 oficir, ranjeno 24. U Istri se nastavljaju napadi na komunikaciju Trst — Rijeka. Dijelovi VII div. presjekli glavnu prugu između Križa i Dugog Sela na 122 mjesta.[143] Diverzanti porušili prugu Zagreb — Sisak na 80 mjesta i 1 propust od 5 metara.[144] Pruga Zagreb — Karlovac presječena na 124 mjesta, porušeno: 2 bunkera i 1 most od 8 metara. Jedan voz dignut u zrak. Uništena 4 vagona.[145] Drugi banijski odred likvidirao nepr. posadu u Krivaju kod Sunje. Zarobljeno 20 domobrana, 2 ustaše i 5 četnika. Pruga Sunja — Dubica presječena na 22 mjesta. Neprijatelj je popravlja. Unskoj operat. grupi prelaze ustaše u ma-

[139] i [150] Jedinice 4. korpusa NOVJ (1. i 2. brigade 7. divizije, 1. i 2. brigada 8. divizije, Brigada „Franjo Ogulinac Seljo", 1. muslimanska brigada, 1. i 2. banijski NOP odred, Haubički divizion i dio Tenkovskog bataljona) napale su 26. septembra Sunju, Gornji Hrastovac i Graboštane (vidi dok. br. 95, 105 i 108).

[140] Štab 11. korpusa NOVJ odgovorio je slijedeće: „Aerodrom na Grob.[ničkom] polju upotrebljiv je. Povađene su mine — oko 140, i skinuta žica. Sada se aerodrom teško može upotrijebiti zbog tučenja dalekometne artiljerije iz Sušaka i blizine neprijatelja..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1).

[141] Vidi dok. br. 90.

[142] Milan

[143] Vidi dok. br. 139.

[144] Diverziju su izveli dijelovi 2. diverzantskog bataljona, 22. septembra, između Velike Gorice i Mraclina (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[145] Turopoljsko-posavski NOP odred, u sadejstvu sa dijelovima 2. diverzantskog bataljona, presjekao je 22. septembra prugu između Jastrebarskog i Desinca na 46 mjesta, a između Horvata i Zdenčine na 80 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

njim grupama. Na ostalim sektorima borbe manjeg značaja. Br. 32 — 24. 9. 1944. (206 gr.) 4218

Št. IV korpusa
Hitno i neophodno potrebni podaci o talijanskim ratnim zločincima. Dostavite depešom:
1) Nazive sela, crkava, škola i drugih kulturno-umjetničkih tvorevina spaljenih ili uništenih po Talijanima.
2) Da se zna i pojedina streljanja stanovništva, taoca, zarobljenika i t.d.
3) Pljačke, zlostavljanja, deportacije stanovništva. Za sve ovo približni datum, naziv jedinice i ime komandanta. Ove podatke prikupite iz štabnih arhiva. Raspitajte se preko područja, komandi mjesta, NOO-a i preko pojedinaca. Odmah pristupite razradi elaborata o talijanskim ratnim zločinstvima i po dijelovima ih pošaljite.[146] GŠH
24. 9. 1944. 22. 20 h (gr.)

Za X korpus: Za sada nemojte formirati novu diviziju već povećavajte brojno stanje starih. Srpska brigada — zbog velikog brojnog stanja koje se predviđa morat će biti mješovita. Zato smo mišljenja da naziv „Miloš Obilić" politički neće biti najprikladniji. Bolje uzmite ime nekog sadašnjeg junaka napr. Nikole Demonje.[147] Br. 12 — 24. 9. 1944. (82 gr.)

Za VŠ — Maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu — Sa visokim odlikovanjem kojeg vam je u znak priznanja podijelio bratski Sovjetski Savez ponosi se cijela naša divizija. Boreći se preko 3 godine u kraju izloženom teškim udarcima okupatorskih hordi i spletkarenju domaćih izdajnika, mogli smo u punom opsegu viditi veličinu i mudrost svog učitelja i Vrhovnog komandanta koji nas je nadahnuo snagom za borbu i vjerom u pobjedu. Čestitajući Vam od srca na dobivenoj časti izražavamo vam najpuniju odanost do pobjedonosnog završetka započete borbe i kličemo da živi naš **Vrhovni komandant Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito!** U ime boraca i rukovodilaca 33. div. NOVJ komandant ppuk. J.[148] Antolović, komesar ppuk. Mutak Vlado. Br. 2—24. 9. 1944. (186 gr.) 4220

Za VI korpus: DDD. V korpus vodi teške borbe prema Gradiškoj sa dva kozačka puka, ustašama i Nijemcima koji imaju

[146] Redakcija nije pronašla navedene elaborate.

[147] Od 6. novembra 1944. njen službeni naziv bio je 3. brigada „Nikola Demonja" (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—11, k. 1211).

[148] Josip

zadatak da povrate Banju Luku. Izvršite pritisak na komunikaciju Gradiška — Okučani — Novska kao i prema Staroj Gradiškoj.[149] Br. 31 — 25. 9. 1944. (61 gr.) 4249

Za 35. diviziju: Smenite svojim snagama 2 bataljon VIII div. na Prijeboju, koji će se povući severnije da zatvore pravac Vaganac — Rakovica. Br. 5/25. 9. 1944. (34 gr.) 4223

Za VŠ. Nepr. je u toku 25. 9. vršio veliki broj ispada u pravcu Korduna i Pokuplja. Vjerovatni cilj ispitivanje mogućnosti probijanja dijelova 373. div. iz Bihaća preko Slunja za Karlovac. Svi ispadi odbijeni. Ubijeno 11, ranjeno 20, zarobljeno 13 nepr. vojnika. Borbe za Sunju i okolna uporišta traju u toku cijelog 26. 9. Željez. stanica Sunja već je dva puta prelaziła iz ruke u ruku. Nepr. daje žilav otpor.[150] Pruge Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac neprekidno se ruše. Na ostalim sektorima borbe lokalnog značaja. Br. 23 — 26. 9. 1944. (129 gr.) 4269

Za VŠ. 25. 9. na svima sektorima bile su samo borbe lokalnog značaja. Da bi potpomogli akcije V korpusa na sektoru Banje Luke jedinice IV korpusa jutros su napale Sunju i uporišta između Sunje i Kostajnice. Borbe u toku.[151] Br. 2 — 26. 9. 1944. (56 gr.) 4251

Za VI korpus: DD. Hitno organizujte prebacivanje 500 komada granata 100 mm, 500 komada granata 75 mm „Škoda" i 300 granata 37 mm protitenkovskih „Škoda". Javite koliko ukupno imate tih granata.[152] Br. 1 — 26. 9. 1944. (56 gr.) 4250

---

[149] Štab 6. korpusa NOVJ odgovorio je, 26. septembra, slijedeće: „Naše obje divizije (12. i 40. — prim. red.) nalaze se u Podravini na prostoru Slatina — Virovitica — Drava. Glavnina naših snaga vodi borbu oko Jošave na Dravi sa glavninom 15. ustaške bojne koja se probila iz Slatine. Jedinice umorne. Nakon 48 sati borbe ima da prevale put od 100 km do Okučana, što znači da će pritisak na taj sektor biti moguć 30. IX. Eksploziva nemamo. Namjere: u vezi s X korpusom likvidirati Viroviticu, Pitomaču, a potom Bjelovar. U vezi sa napred navedenim molimo Vaše mišljenje neće li naš pritisak zakasniti." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7.)

[151] i [153] Vidi dok. br. 95, 105 i 108.

[152] Glavni štab NOV i PO Hrvatske je dva dana kasnije poslao Korpusu slijedeće naređenje: „Artiljerijsku municiju nemojte slati IV korpusu. Mislili smo da ste više zaplijenili." Šesti korpus je tada imao 430 granata i 919 šrapnela za top 100 mm, 440 granata i 345 šrapnela za top 75 mm i 1200 granata za protutenkovski top 37 mm (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7).

Za VŠ. DD. U jedinicama XIII i 43. div. oko 40% boraca potpuno bosih i oko 40% vrlo slabo odevenih. Jedinice većim delom stanuju pod šatorima. 25. 9. 44. spustila se temperatura, pao sneg. Dva borca I brig. 43. div. umrla od zime. Slično stanje i na drugim sektorima. Urgirali smo kod naše ruske misiie za odjeću. Molimo i vašu hitnu intervenciju. Br. 39 — 28. 9. 1944. (91 gr.) 4334

Za VŠ. Borbe na sektoru Sunje i dalje u toku. Sva uporišta između Sunje i Kostajnice očišćena. U toku 27. 9. 44. nepr. intervencija od Zagreba preko Siska razbijena i nabačena na Savu. Intervencija od Kostajnice takođe odbačena.[153] Pruge Sisak — Sunja — Dubica i Sunja — Kostajnica sistematski se ruše. Tražili za danas napad savezničke avijacije na stanicu Sunja gdje kontrolisane jače snage i blindirani vozovi. Na drugim sektorima napadi na komunikacije i borbe lokalnog značaja. Br. 17 — 28. 9. 44. (114 gr.) 4312

Za VI korpus: DD. Na liniji Novska — Gradiška dejstvujte snagama Odreda i diverzantskih jedinica.[154] Glavne snage iz Podravine ne dirajte. Br. 19 — 28. 9. 44. (34 gr.) 3414

Za VŠ. Razvijajući ofanzivne akcije na sektoru pruge Sunja — Dubica očišćena željeznička stanica Staza. 20 km. pruge Kostajnica — Sunja — Dubica u našim rukama i sistematski se ruši. Na komunikaciji preko Kapele dva kordunaška bataljona[155] uništila 4 kamiona i 10 bicikla. Ubijeno 15 Nijemaca i 2 zarobljena. 2 oficira ubijena. Zaplijenjen 1 šarac, 1 breda, 15 pušaka, 300 granata i dr. U Istri zarobljeno 9 Nijemaca. Plijen: 2 p.a. mitr., 1 breda i dosta municije. Iz Matulja predalo se 3 Nijemca sa blindom. Na ostalim sektorima borbe lokalnog značaja. Br. 21 — 29. 9. 44. (142 gr.) 4366

---

[154] Na komunikaciji Novska — Nova Gradiška — Slavonski Brod dejstvovali su: Posavski, Požeški, Osječki i Diljski NOP odred. O tome u depeši Štaba 6. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 2. oktobra piše: „Jedinice Bosanskog i Požeškog odreda vodile su borbu sa nepr. kolonama 28, 29. i 30. sept. i 3. oktobra na cesti i glavnoj pruzi na sektoru Nova Gradiška — Rajić. Vršile diverziju pruge na tom sektoru. Pruga presječena na 35 mjesta. Uništen 1 kamion, a oštećena 2. Ubijeno i ranjeno veći broj Čerkeza i ustaša. Prvi diljski i Osječki odred izvršili diverziju pruge na sektoru Sibinj — Brod. Pruga presječena na 20 mjesta." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7.)

[155] Iz sastava 3. brigade 8. divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1., k. 432).

Za VI korpus: Ponovo uspostavljene veze radi razmjene naših drugova u njemačkom zarobljeništvu. Nastojte da dođete do što većeg broja njemačkih zarobljenika kako bi mogli spasavati veliki broj naših zaslužnih drugova koji čekaju razmjenu. Posvetite ovom pitanju veliku pažnju. Sve zarobljene Nijemce prikupite u sabirne logore i odmah izvijestite ovaj štab o broju i činovima zarobljenih. Br. 9 — 29. 9. 1944. (101 gr.) 4354

Za VI korpus: Obratite pažnju na pregled hrane i ostalih artikala koji ostaju iza Nijemaca u odstupanju. Može se sa velikom vjerovatnošću računati da će ovi artikli biti zatrovani. Prije upotrebe sanitetski organi neka izvrše pregled i opite na domaćim životinjama. Br. 10 — 29. 9. 44. (86 gr.) 4355

Za VI korpus: Javite stanje terena na aerodromu Voćin.[156] Br. 14 — 29. 9. 1944. (13 gr.) 4358

Za VIII korpus: Javite koordinate i stanje terena na aerodromu na Dinari.[157] Br. 17 — 29. 9. 1944. (17. gr.) 4362

Za VIII korpus: Obratite pažnju da u vašim izvještajima stvari predstavite realno. O akciji u Petrovnjači na pr. javljate, da se od 500 nepr. vojnika nijedan nije uspio spasiti. Međutim dalje kažete: ubijeno 159, zarobljeno 100 i ranjeno više od 200. Da li su i tih 200 zarobljeni ili su se ipak uspjeli spasiti. Plijen od 100 pušaka i 2 pm. također pokazuje da je i pored velikog broja uništenog materijala nešto uspjelo da se izvuče. Uspjesi VIII korpusa su za priznanje, te nije potrebno u izvještajima dodavati riječi koje bi mogle samo umanjiti veličinu postignutog uspjeha.[158] Br. 12 — 29. 9. 44. (154 gr.) 4357

Za VIII korpus: Saveznici nemaju prava niti se smiju iskrcati na kopno bez znanja i odobrenja VŠ. Potrebno je da odgovarajućim snagama posjednete važne tačke na obali sa kojih se obala može kontrolisati i držati u našoj vlasti. Br. 5 — 29. 9. 44. (60 gr.) 4340

Za X korpus: Javite stanje terena na aerodromu Grabovnica.[159] Br. 15—29. 9. 1944. (15 gr.) 4359

Za 35. diviziju: Javite stanje terena na aerodromu Krbava.[160] Br. 5 — 29. 9. 1944. (13 gr.) 4360

Za VŠ. U produženim akcijama na sektor pruge Sunja — Dubica jedinice IV korpusa zauzele željez. stanicu i ustaško uporište Šaš. Ubijeno 50, zarobljeno 10. Zaplijenjeno 1 protivtenk. top, 2 t. i 4 p. m. Uništeno 70 vagona natovarenih drvetom i 2 lokomotive.[161] Čišćenje i uništenje pruge ka Dubici nastavlja se. Na ostalim sektorima borbe lokalnog značaja. Pruga Karlovac — Zagreb 28/29. 9. presječena na 32 mjesta.[162] Br. 29 — 30. 9. 1944. (107 gr.) 4390

Za VI Korpus: DD. V korpus svakako treba pomoći u operacijama oko Banje Luke. Sa vašim odredima i diverzantskim jedinicama pojačajte do maksimuma pritisak na sektor Novska — Gradiška. Br. 23 — 30. 9. 44. (48 grupa) 4389

Za VI korpus: U posljednjim vašim akcijama na Slatinu i Čađavicu bio je velik broj nestalih. Javite razloge.[163] Br. 25 — 30. 9. 1944. (27 gr.) 4391

[156] Štab 6. korpusa javio je 30. septembra slijedeće: „Aerodrom kod Voćina blatnjav i nesposoban sada za spuštanje aviona. Kada kiša prestane treba 2 dana da se osuši." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7.)

[157] „Aerodrom Tičevo: koordinate 44 stupnja 13 minuta 15 sekundi, 16 stupnjeva 32 minute i 45 sekundi. Vrdovo: 43 stupnja 50 minuta 30 sekundi, 16 stupnjeva 39 minuta 30 sekundi. Oba podešena za dnevno spuštanje, po noći teže. Računato po Griniču." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/8.)

[158] O gubicima koje je 20. divizija nanijela neprijatelju (Nijemci, ustaše i četnici) u srednjoj Dalmaciji (Petrovo polje) od 22. do 26. septembra vidi dok. br. 85 i 112 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. k. 1030.

[159] Aerodrom kod Grabovnice (Selo Grabovnica nalazi se 5 km istočno od Čazme. — prim. red.) za sada neupotrebljiv za slijetanje aviona. Nekoliko dana ovdje pada kiša. Čim kiša prestane, biti će sposoban." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9.)

[160] „Na aerodromu Krbava stanje ispravno. Tlo meko. Može se upotrebiti." (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—2, k. 119/1.)

[161] Ustaško uporište u Šašu napali su i uništili dijelovi 2. brigade 8. divizije i 2. banijski NOP odred 30. septembra (vidi tom V, knj. 34. izvještaj Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 7. oktobra 1944).

[162] Prugu Karlovac — Zagreb porušila je Žumberačka brigada 34. divizije (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[163] U borbama za Podravsku Slatinu i Čađavicu 25/26. septembra nestalo je 10 boraca. O razlozima njihovog nestanka Štab 6. korpusa NOVJ, u depeši od 1. oktobra, piše: „Prilikom akcije na Slatinu i Čađavicu nestali su isključivo novomobilisani i domobrani koji su pred nekoliko dana došli u jedinice. Nestali su dijelom u borbi, dijelom u pokretu. Od njih su se petorica vratili u jedinice." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7.)

BR. 108

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 30. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA SUNJU, GORNJI HRASTOVAC I GRABOŠTANE[1]

sl.
30. IX 1944.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Operativni izvještaj

Snage našeg korpusa izvršile su 26. septembra napad na željezničko i cestovno čvorište Sunju i okolna uporišta: G. Hrastovac, Graboštane i bunkere na pruzi Sunja — Dubica.[2] Jednovremeno vršeno je rušenje pruge i ceste Sisak — Sunja — Dubica i Sunja — Kostajnica. Cilj akcije je bio: preoteti od neprijatelja komunikaciju Kostajnica — Sunja — Dubica i očistiti od neprijatelja uporište na toj komunikaciji, pošto smo već ranije ovladali linijom Caprag — Sunja.

Na liniji Kostajnica — Sunja — Dubica neprijatelj je imao ove snage: jedna bojna zdrugovaca u G. Hrastovcu i Sunji, jedna četa Nijemaca u Graboštanima, a jedna u Sunji, dvije satnije ustaša na groblju kod Majura, jednu satniju žestra bojne u Sunji, po 30—50 ustaša i Nijemaca na stanicama Staza — Šaš i Živaja, te jedan vod žandara u Sunji i posada jednog velikog bunkera kod Jasenovčana.

Od naših snaga za ovu akciju upotrebili smo: dvije brigade VIII udarne div. za napad na Sunju, dvije brigade i dva odreda VII udarne div. za osiguranje prema Sisku, Kostajnici i Dubici, te za napad na Graboštane, jednu brigadu 34. divizije („Seljinu") za napad na G. Hrastovac, I muslimansku brigadu za osiguranje prema Petrinji, te Haubički divizion i dio tenkovskog bataljona za potpomaganje napada na Sunju i G. Hrastovac.

Akcija je otpočela 26. o.mj. u 06.30 sati sa malim zakašnjenjem pošto su jedinice izvršile preko noći duge marševe po kišovitom vremenu i pomrčini. Akcija se odvijala ovako:

Nakon artiljerijske pripreme I kordunaška brigada izvršila je napad na posadu u Sunji. Poslije borbe od oko 2 sata jedan

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9—7, k. 426 A.

[2] Opširnije o tom napadu vidi dok. br. 95, 105, 115, 142, 143, 144 i 145.

bataljon uspio je da prodre sa sj. — zap. pravca i da zauzme želj. stanicu. Sa bataljonom upućena su dva protukolska topa da bi pomogli dalje prodiranje. Bataljon se međutim nije snašao na osvojenim položajima, te ga je neprijatelj protunapadom odbacio nazad i pritom su propala oba protukolca. Borba je nastavljena preko cijelog dana, ali nisu postignuti značajniji rezultati. Bataljon koji je nastupao od Grede prodro je od raskrižja u blizini željezničke stanice i do fabrike kože sj. od stanice i na tom pravcu uništio i zarobio 50 nepr. vojnika.

Napad dvaju bataljona „Seljine" brigade na G. Hrastovac i napad I banijskog odreda na Graboštane, iako je bio snažan, nije uspio, jer je neprijatelj dao žestok otpor iz dobro utvrđenih i teško pristupačnih položaja, te su ove posade zadržane u blokadi.

II banijski odred likvidirao je veliki bunker kod Jasenovčana i rušio prugu Sunja — Šaš — Dubica.

U toku 26. o.mj. neprijateljska intervencija ni sa jednog pravca nije bila naročito jaka te su ispadi od Siska, Petrinje i Kostajnice odbijeni. Međutim jedna bojna jasenovačkih ustaša sa nešto motorizacije stigla je toga dana predveče iz pravca Dubice do Šaša. Ova se je bojna preko noći prebacila od Šaša prema Savi a potom preko Novoselaca u Sunju, gdje su stigli u zoru.[3]

---

[3] O upućivanju pomoći napadnutim posadama u Sunji i Gornjem Hrastovcu u bojnoj relaciji 1. zbornog područja piše: „26—IX—1944. g. ... Istog dana u 06,30 sati napadnuta je posada Sunja od strane nadmoćnijih neprijateljskih (komunističkih) snaga, ojačanih sa 3 bojna kola, topničtvom i teškim bacačima. Istodobno je napadnuta i posada Hrastovac... Upućene su dvie streljačke sati, 1 strojnička sat. dva gorska topa i 2 bojna kola iz Kutine u pomoć Sunji i Hrastovcu. Streljivo je doturenо posadama zrakoplovom.

27—IX—1944. g. ... Istog dana u 08,00 sati poslije borbe kod Novog Sela i Vedrog Polja (1—2 km ist. od Sunje), pojačanje 1. gorskog zdruga iz Kutine razteretilo je Sunju i ušlo u istu. Istoga dana do 11,00 sati posada Hrastovac (I bojna 1. gor. puk.) odbila je sve napadaje premoćnih komunističkih snaga, te između ostalog uništila 1 komunistička bojna kola. Neprijateljski gubitci: 80 mrtvih izbrojanih, i vrlo velik broj ranjenih. Točni vlastiti gubitci još nepoznati. Plijen: 38 pušaka, 2 strojopuške, 2 strojnice i 2 PO (protivoklopne — prim. red.) puške.

Istoga dana poslije podne uz pomoć pojačanja 1. gorskog zdruga, upućenog iz Kutine, izvučena je posada Hrastovac u Sunju.

Noću 27/28. IX 1944. g. odbijen je napad na Sunju. Gubitci neprijatelja: 40 mrtvih (izbrojanih) i nepoznati veći broj ranjenih. Plien: 2 PO topa, 2 strojnice, 1 mali bacač, dok je 1 njemački protuzrakoplovni top povraćen tokom borbe. Vlastiti gubitci još nepoznati.

28. IX 1944. g. izjutra kreće iz Sunje kutinsko pojačanje čisteći pravac: Sunja — Šaš, dolazi do teških borbi u selima Staza — Papići — Kostreši — Slovinci (7,5 km j. i. od Sunje). Neprijatelj je svuda uz teške

S obzirom da je Sunja bila pojačana i da je 27. o.mj. iz Siska uslijedila jača intervencija, Štab Korpusa bio je odlučio da se privremeno odrekne izravnog napada na Sunju. Međutim intervencija iz Siska odbijena je, a posada iz G. Hrastovca probila se u Sunju. Zbog toga je donesena odluka, da se pod svaku cijenu uništi posada u Graboštanima i da se produži sa rušenjem komunikacije Kostajnica — Sunja i Sunja — Dubica te na taj način posada u Sunji izoluje i kao komunikacijsko čvorište da izgubi važnost. U toku ovog dana nastavljeno je sa rušenjem pruge i ceste, a također je odbijena intervencija od Kostajnice.

28. o.mj. ujutro pripremljen je napad na četu Nijemaca u Graboštanima. Ovi su međutim u zoru probili se u pravcu Majura. Pri tome su pretrpili teške gubitke od naših snaga koje su ih blokirale i od snaga na osiguranju u Majuru. Neprijatelj je i toga dana pokušavao da se probije iz Siska prema Sunji nastupajući sa obje strane Save, ali je odbijen. Nastupanje neprijatelja pomagala je avijacija, te je našom vatrom oboren jedan bombarder.

29. o.mj. Štab Korpusa odlučio je da se težište akcije prebaci na prugu Sunja — Dubica, te je tamo upućena II. Kordunaška brig., a Seljina brig. koja je kod Hrastovca imala osjetne gubitke, povučena je u rezervu na sektoru Gradusa — Staro Selo. Toga dana neprijatelj je opet s kozačkim snagama nastupao od Siska s obje strane Save. Na sektoru Komarevo — Novo Selo, nepr. je odbijen, ali je kolona koja je išla lijevom obalom Save pred večer prešla Savu kod Graduse i spojila se preko Grede sa posadom u Sunji. U Sunju je došla jedna četa Nijemaca i 3 satnije ustaša. Prebacivanje nepr. preko Save kod Graduse nastavlja se i danas 30. o.mj., te pretpostavljamo da je to I donski puk.

Noću 29/30. o.mj. neprijatelj je napustio položaj na groblju kod Majura. Danas 30. o.mj. ujutro snage II kordunaške brig. napale su posadu u Šašu i likvidirale je.

---

gubitke odbačen. Neprijateljski gubitci: 50 mrtvih (izbrojanih) među kojima 1 komandant brigade i oko 200 mrtvih i ranjenih što su komunisti sobom odvukli. Vlastiti gubitci još nepoznati

U ovim borbama kod Sunje i Hrastovca sudjelovalo je oko 6 komunističkih brigada sa nešto četnika. Plijen: 1 strojnica, 1 engleska laka strojnica, 2 strojosamokresa, 6 pušaka i 5000 raznih naboja.

Naknadno je utvrđeno, da je u borbama kod Sunje i Hrastovca bilo ukupno:

Vlastiti gubitci: 39 ranjenih (među kojima i zapovjednik I bojne 1. gor. puk.) bojnik Desković Alarih i 19 mrtvih.

Gubitci neprijatelja: 254 (izbrojano), veliki broj ranjenih (odvučenih) i 3 zarobljena, dok je putem mještana provjereno da su komunisti odvukli sobom preko 200 mrtvih i ranjenih . . ." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1, k. 58).

Na taj način do sada smo ovladali sa preko 30 km želj pruge i ceste Kostajnica — Sunja — Dubica i očistili te potpuno uništili sva postrojenja i bunkere u želj. stanicama Majur, Stubljani, G. Hrastovac, Staza i Šaš.

Borbe se i dalje nastavljaju već peti dan između Save i donjeg toka Kupe i Une.

Namjeravamo pročistiti Živaju i nadirati prema Dubici, te za to vrijeme blokirati Sunju.

U svim ovim borbama ubijeno je oko 300, ranjeno je oko 400 i zarobljeno 40 nepr. vojnika. Zaplijenjeno: 1 p.k. top, 3 bacača sa 200 mina, 4 mitraljeza, 60.000 metaka, 6 p. mitraljeza, oko 30 pušaka i druge opreme (tel. centrala, 4 telefona, jedna štamparija), zaplijenjena su i 4 nova njem. protutenkovska raketna oruđa, koja se, kako izgleda, bacaju iz ruke po zapaljenju, ali imaju raketni pogon i električno paljenje. Uništeno je oko 20 km želj. pruge, lokomotive i 70 vagona u Šašu.

Naši gubitci su: 25 mrtvih, 242 ranjena. Od oružja izgubljena su 2 p.k. topa 37 mm.

Manjka nam eksploziva, mina za talijanske i engl. bacače 81 mm, mina za bacače „Pijat" i električnih granata za haubice 100/22 mm i za poljske topove 75 mm.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, pukovnik:

BR. 109

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 8. KORPUSA NOVJ OD 30. SEPTEMBRA 1944. GODINE[1]

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA VIII

Jedinica	Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
		Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Policaja, žandara i finanaca	Mornara
Štab korpusa sa svim prištabskim dijelovima	809	286	382	53	37	41	10		
IX divizija	2 849	845	1 604	137	114	119	17	13	
XIX divizija	5 200	319	4 556	77	122	87	22	17	
XX divizija	3 251	730	2 242	76	101	84	12	6	
XXVI divizija	9 123	2 694	5 134	229	484	424	56	46	56
Grupa Srednjodalm. part. odreda	1 447	315	1 027	42	22	37	1	3	
Grupa južnodalm. part. odreda	901	77	769	14	4	35	2		
Grahovsko-peuljski N.O.P. odred	324	71	246	1	3	1		2	
Ukupno	23 904	5 337	15 960	629	887	828	120	87	56

POLITIČKI KOMESAR

[1] Kopija originala (štampani formular, popunjen mastilom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 11—2/7, k. 517.

KORPUSA OD 30. IX 1944. g.

NACIONALNI SASTAV														
Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara	Čeha	Nijemaca	Poljaka	Austrijanaca	Makedonaca	Ostalih
85	684	14	4	9	7		5		1					
92	2 381	6	4	40	292	12	9		1	2	10			
2 806	2 371	7	4	2	7	1	2							
93	3 128	2	1	1	7	7	4			8	5			
162	6 583	1 475	245	36	513	32	37	1	5	7	6	16	1	4
176	1 259				7	1	4							
35	828			8	30									
323	1													
3 772	17 235	1 504	258	96	863	53	61	1	7	12	21	16	1	4

KOMANDANT

BR. 110

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. KORPUSA OD 30. SEPTEMBRA 1944. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
X KORPUSA „ZAGREBAČKOG" NOV I POJ
Oper. br. 520/1944
Dne 30. septembar 1944.

Opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec septembar 1944. godine.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

OPERATIVNA SITUACIJA:

Većih promjena na teritoriji našeg korpusa u toku mjeseca septembra nije bilo. Gotovo čitav mjesec neprijatelj je proveo u svojim uporištima zabavljen rastrojstvom svojih domobranskih posada, koje su na poziv[2] druga Maršala Tita počele da se rasipaju i u većim i u manjim grupama prelaze u NOV. Ovo stanje je naročito pojačano u vremenskom periodu od 8. do 15. IX kada su čitave jedinice sa starješinskim kadrom na čelu napuštale garnizone i sa oružjem prelazile u NOV.[3] Ovo je neprijatelja prisililo da na svim istaknutijim uporištima zamijeni domobransku posadu sa ustaškom, ili pak da u postojeće posade ubaci i pojedine ustaške jedinice. Na nekim mjestima bio je prisiljen pohapsiti izvjestan broj domobranskih oficira, kako bi spriječio dalje rasipanje svojih jedinica. Takovo stanje prisililo je neprijatelja da napusti ugrožena uporišta Hercegovac i Garešnicu,[4] dok je VII divizija NOV zauzela i raz-

---

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8—1/1, k. 551.

[2] Vidi primjedbu br. 6. uz dok. br. 32.

[3] Vidi dok. br. 5 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9.

[4] U bojnoj relaciji 1. zbornog područja o tome piše: *„13. IX 1944. g.* Istog dana povučena je posada zdruga (Odnosi se na 1. gorski zdrug. — prim. red.) iz Hercegovca u Garešnicu, i to 5. i 13. sat. 1. gorske pukovnije, 11. sat 5. gorske pukovnije i II bojna 1. posad.[nog] zdruga..." *„14. IX 44. g...* Vrši se evakuacija Daruvara (Neprijatelj je napustio Daruvar 16. septembra pod pritiskom jedinica 6. korpusa NOVJ. — prim. red.). Garešnica se drži do završene evakuacije Daruvara. Iz Garešnice je evakuisano bojno tvorivo i građansko pučanstvo." (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—10, k. 58).

bila uporišta Vrbovec i Repinec,[5] na koji je način olakšan prolaz iz Moslavine na istok prema Slavoniji i Podravini i prilaz okolini Kalnika i u Zagorje.

Stanje u posadama i šira akcija naših diverzanata[6] prisilili su neprijatelja da glavnu komunikaciju Zagreb — D. Selo — Ivanić-Grad — Novska osigura pouzdanijim trupama, te su na taj odsjek dovedeni dijelovi I kozačke divizije. Na komunikaciju Zagreb — Varaždin doveden je brzi domobranski zdrug, koji se nedavno vratio iz Njemačke i koji je vrlo dobro opremljen. Ovaj zdrug je gotovo sav motorizovan. Ove dovedene snage živo patroliraju posljednjih dana u mjesecu duž te komunikacije, osiguravajući popravku i saobraćaj na njoj.

Raspored neprijateljskih snaga uglavnom je ostao nepromijenjen. Na sektoru Zagorja, Prigorja i Kalnika nalaze se stalne ustaške posade, brzi domobranski zdrug i jedinice PTS. Na sektoru Podravine i Bilo-gore nalazi se V ustaški stajaći zdrug (Boban),[7] a na sektoru Moslavine i Posavine nalaze se dijelovi I kozačke divizije, IV gorskog zdruga i neki dijelovi I gorskog zdruga. Na svim sektorima neprijateljske jedinice drže uglavnom komunikacije, osim sektora Zagorja i Prigorja, gdje drže pod svojom kontrolom sav teren.

U cilju proširenja oslobođene teritorije i radi uspostave sigurnije i šire terenske veze sa oslobođenom teritorijom VI korpusa, upućene su XXXII i XXXIII divizija na istočnu Bilo-goru, gdje treba po zamisli Korpusa likvidirati dio neprijateljskih uporišta u Podravini, a potom u pogodnom momentu i uporišta Bjelovar i Križevce.[8]

VII divizija upućena je na sektor zapadne Bilo-gore sa zadatkom vezivanja neprijateljskih snaga u Križevcima, Koprivnici i Bjelovaru.[9]

Na sektoru Kalnika neprijatelj uporno teži zadržati glavne komunikacije za Podravinu — Zagorje i Moslavinu. U tom cilju drži uporišta, a cestama patrolira često jačim jedinicama, naročito motoriziranim, dok napade većih obima na naše dijelove nije vršio.

U Zagorju stanje nepromijenjeno. Neprijatelj pridaje veliku važnost Zagorju i teži zadržati što više prostorije u svojim rukama. Naročitu pažnju poklanja prostoru duž komuni-

---

[5] Divizija je navedena mjesta oslobodila 9/10. septembra (vidi dok. br. 31, 66 i 126).

[6] O radu 3. diverzantskog bataljona od 15. avgusta do 15. septembra vidi dok. br. 35 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1—5, k. 551 A.

[7] Rafajlo

[8] Jedinice 7. i 33. divizije napale su Križevce 13/14. septembra. Bjelovar nije napadan (vidi dok. br. 22, 57, 86 i 131).

[9] Vidi dok. br. 86 i 98.

kacije Zagreb — Varaždin. Ovo mu uspijeva radi većeg broja dobro učvršćenih i naoružanih uporišta i radi dosta malih naših snaga na tom sektoru. Svakako da će se ojačanjem naših jedinica poslije mobilizacije, u koliko se popunjene i formirane jedinice uspije dobro naoružati, što do sada još nije uspjelo, stanje i na ovom sektoru popraviti.

Težnja čitavog rada u našim jedinicama sasređena je izvršenju što bolje mobilizacije i uređenju jedinica u toku mobilizacije. Poteškoće u ovom radu otklanjaju se odmah, jedino je pitanje naoružanja, koje uveliko otežava i koči rad na uređenju. Svakako da je rad na uređenju jedinica otežan i činjenicom da je priliv novih boraca bez borbenog iskustva i sa manjom političkom svijesti relativno velik, dok se dosta starih, iskusnih i sposobnih boraca moralo povući na druge dužnosti van sastava borbenih jedinica. Ulažu se najveći napori da se ove teškoće prebrode, te da se novi borci politički i vojnički odgoje i postanu dobra zamjena za svoje prethodnike.

U posljednjim borbama u Podravini, novi borci, naročito oni koji su prešli iz domobranstva, pokazali su se osrednje.

Uslijed i daljih velikih uspjeha koje postižu vojne sile naših saveznika i posljednjih velikih uspjeha NOV, te prelaska velikog dijela domobranskih jedinica na stranu NOV,[10] moral u neprijateljskim redovima je dosta i naglo popustio, te će vjerojatno i dalje popuštati, dočim je moral kod naših jedinica vrlo dobar.

ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA

Organizacija Štaba Korpusa izvršena je u potpunosti. Svi su odsjeci Štaba organizirani i pravilno funkcionišu. U štabu je određen referent artiljerije prema naređenju GŠH u sastavu operativnog odsjeka, koji je preuzeo dužnost formiranja i uređenja artiljerije.

Pod neposrednom komandom Štaba Korpusa nalaze se:

XXXII divizija,
XXXIII divizija,
Zap. grupa p. odreda,
I dopunski bataljon,
II dopunski bataljon,
Dopunska baterija,
Aero-baza i
Auto-četa.

[10] Štab 10. korpusa javio je o tome Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 18. septembra slijedeće: „Do danas prešlo u naš korpus 1470 domobrana, 60 oficira, sa 650 pušaka i drugog materijala“ (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/9).

XXXII divizija

Štab Divizije popunjen je i zadovoljava svojim radom. U toku mjeseca premješten je komesar Divizije,[11] koji je svojim radom mnogo pomogao uređenju Divizije. Štab Divizije ulaže mnogo truda da se Divizija što više ojača i uredi, što mu i polazi za rukom. Divizija danas, unatoč priliva velikog broja regruta i pridošlih domobrana koji nemaju borbenog iskustva i duha starih boraca, predstavlja dobro organiziranu i čvrstu jedinicu, sposobnu za izvršenje srednjih, pa i težih zadataka. Ova njena sposobnost biće poslije par borbi još pojačana, čim novi borci steknu iskustva u borbi i čim se Divizija uspije potpuno naoružati. Divizija u svom sastavu ima:

Udarnu brigadu „Braća Radić",
Brigadu „Matija Gubec"
Bateriju brdskih topova,
Četu za vezu,
Izviđačku četu,
Podoficirsku školu i
Dopunski bataljon.

Štab Udarne brigade „Braća Radić" potpun je. Svojim radom i kao cjelina i kao pojedinci zadovoljava, jedino se može primijetiti, da je disciplina, čvrstina i upornost u sprovođenju pojedinih direktiva malo popustila. Štab pruža potrebnu pomoć svojim potčinjenim štabovima u svakoj situaciji. U borbi pravilno rukovodi svojim jedinicama.

Štab Brigade „Matija Gubec" potpun je. Osoblje Štaba mnogo se zalaže u radu pri učvršćenju brigade. Politič. komesar je premješten i određen novi,[12] koji se potpuno snalazi u novoj okolini. Načelnik Štaba brigade koncem mjeseca stavljen je na raspoloženje. Njegovu dužnost vrši novodošavši kapetan Vegar Branko, koji obećava dobrog oficira i rukovodioca u NOV. Štab kao cjelina zadovoljava. Rad Štaba ogleda se na poboljšanju stanja u Brigadi, koje je svakim danom bolje. Brigada je sposobna za rješavanje srednjih zadataka.

Ostali dijelovi Divizije pravilno funkcionišu.

XXXIII divizija.

Štab Divizije je potpun i svojim radom zadovoljava. Potčinjenim jedinicama pruža punu pomoć i podršku. Divizija je znatno pojačana i kao cjelina predstavlja jedinicu sposobnu za izvršenje srednjih, a kad se još potpuno naoruža, i težih zadataka.

[11] Šime Balen
[12] Milivoj Gluhač

Divizija u svome sastavu ima:

I moslavač. brigadu,
II moslav. brigadu,
Brigadu „Miloš Obilić",[13]
Haubičku bateriju,
Pontonirsku četu,
Četu za vezu,
Bolničku četu i
Podoficirsku školu.

Štab I moslavač. brigade je potpun. U toku ovoga mjeseca smijenjen je polit. komesar Brigade. Štab brigade kao cjelina zadovoljava i pruža potrebnu podršku potčinjenim štabovima, a i kao pojedinci drugovi će odgovarati svojim zadatcima.

Štab II moslavač. brigade je potpun. Nedavno je izvršena izmjena pomoć. polit. komesara, jer je dosadašnji otišao za polit. komesara u I mosl. brigadu. Taj štab u vojničkom pogledu momentalno potpuno ne zadovoljava naročito od kako je priliv novih boraca velik, jer komandant brigade nema dosta dovoljno čvrstine i rutine u rukovođenju jedinica iako ima volje i uslova za razvoj.

Štab Brigade „Miloš Obilić" nov je i tek je počeo dejstvovati. Potpun je i ima nade da će kao cjelina zadovoljiti, jer je sastavljen od starih i iskusnih rukovodilaca.

ZAPADNA GRUPA P. ODREDA

Štab Grupe je potpun i uređen, te kao cjelina svojim radom uglavnom zadovoljava. Kod ovoga štaba se opaža da je u izvjesnoj mjeri ispustio jedinice iz svojih ruku, tako da se nije u dovoljnoj mjeri ispoljio uticaj štaba na potčinjene jedinice. Aktivnost jedinica ove grupe nije bila zadovoljavajuća i na to je Štabu skrenuta pažnja, a isto je opomenut i sam štab da u svoj rad unese više vojničkog duha i odgovornost. Zapad. grupa u svom sastavu ima:

I zagorsku brigadu,
Zagorski p. odred,
Zagrebač. p. odred, i
Kalnički p. odred.

Štab I zagorske brigade nepotpun je, jer mu manjka pomoć. polit. komesara. Štab kao cjelina u zadnje vrijeme ne zadovoljava, jer se labavo odnosi prema naređenjima Štaba Zapad. grupe i upušta se u nepotrebne diskusije po pitanju izvršenja izvjesnih naređenja...

---

[13] i [15] O njenom formiranju vidi dok. br. 94.

Štab Zagor. p. odreda je nepotpun. Nedostaje mu pomoć. polit. komesara odreda i operativni oficir ili zamjenik komandanta. Štab će se popuniti jer je to od prijeke potrebe, kako bi mogao pravilno funkcionisati, pogotovo sada radi izgradnje, kako u vojničkom tako i u političkom pogledu, svojih bataljona, koji su mladi, a koji su primili veći broj novih boraca. Komandni odnosi u svim jedinicama ovoga odreda su slabi. Potčinjeni ne izvršavaju u svemu naređenja pretpostavljenih. Liberalni su i familijarni u međusobnim odnosima, što je posljedica slabe kontrole i nastojanja samog Štaba Odreda.

Štab Zagrebačkog p. odreda je nepotpun. Nedostaje mu pomoćnik politkomesara, koji je na kursu. Isto tako nedostaje mu zamjenik komandanta odreda i operativni oficir. Dosadašnji komandant odreda je smijenjen. Štab kao cjelina je zadovoljavao. Nesamostalan je u izvođenju akcija, premda je za ovo imao dosta povoljnih prilika. Novi komandant Odreda drug Podboj[14] poletan je drug i ima nade da će zadovoljiti na svojoj novoj dužnosti. Komandni odnosi u ovom odredu pravilni su.

Štab Kalničkog p. odreda je nepotpun. Nedostaje mu pomoć. polit. komesara. Štab kao cjelina zadovoljava, a i kao pojedinci. Disciplinovan je i izvršava naređenja.

Istočna grupa p. odreda:

Štab Istočne grupe p. odreda je potpun i isti uglavnom zadovoljava, no ne u sasvim dovoljnoj mjeri, jer ne daje rezultate koje bi trebao davati. Najveće teškoće na koje isti nailazi jesu u održavanju veze sa svojim jedinicama, koje su raspoređene na sektorima koji su slabo vezani, te stoga Štab nije u mogućnosti da podjednako potpuno izrazi svoj uticaj na sve potčinjene jedinice. Ova grupa u svom sastavu ima:

Moslavački p. odred,
Posavki p. odred, i
Podravski p. odred.

Štab Moslavačkog p. odreda nije potpun. Nedostaje mu pomoć. politkomesara, koji je na kursu. Štab kao cjelina uglavnom zadovoljava, a i pojedini članovi ovoga štaba uglavnom zadovoljavaju. Štab bi trebao biti agilniji i više samoinicijativan.

Štab Posavskog p. odreda nije također potpun, jer i njemu nedostaje pomoć. politkomesara. Isti je na kursu. Ovaj štab do sada nije zadovoljio, jer se nije dovoljno zalagao da Odred uzdigne na viši stepen i da podigne disciplinu, borbenost i udarnu snagu Odreda. Zbog toga su komandant i politkomesar

[14] Josip

toga odreda smijenjeni i zamijenjeni novim drugovima za koje ima nade da će bolje zadovoljiti na ovim dužnostima.

Štab Podravskog p. odreda je potpun, ali još potpuno ne zadovoljava. Nedostaje mu osjećaj odgovornosti. Inače taj štab pokazuje mnogo volje za rad i obećava dobre rezultate. Odred je još mlad i nije učestvovao u većim pothvatima, već postepeno vrši manje borbe i na taj način se učvršćuje i ističe potrebno iskustvo i borbenost.

FORMACIJSKO STANJE JEDINICA

Pod neposrednom komandom Štaba Korpusa formirane su prošlog mjeseca: Aero-baza, Auto-četa i Dopunska baterija, a Dopunski bataljon, zbog velikog priliva novih boraca, podijeljen je na dva dopunska bataljona.

U sastavu Aero-baze je pored aerodromskog osoblja i jedna protivavionska mitraljeska četa od sedam protivavionskih mitraljeza 12,7 mm i dva protivavionska mitraljeza 15 mm M. 38.

Auto-četa formirana je od ljudstva koje je prešlo iz domobranstva i popunjena automobilima, koje je to ljudstvo dovelo sa sobom.

Dopunska baterija formirana je po naređenju GŠH i ista će biti podijeljena na poljski, haubički i brdski vod, te baterijske specijaliste. Baterija je za sada popunjena borcima koji su prešli iz domobranstva.

XXXII divizija u svom sastavu ima dvije brigade i specijalne jedinice pri Štabu Divizije. Podoficirsku školu, dopunski bataljon i brdsku bateriju od 2 topa 75 mm M. 28.

Udarna brigada „Braća Radić" u svom sastavu ima 4 bataljona i specijalne jedinice pri štabu. 4. bataljon formiran je nedavno, pripajanjem bataljona Bjelovarskog p. odreda. Ovo formiranje izvršeno je s obzirom na veliki priliv novomobilisanih boraca iz građanstva, kao i prelaz vojnika iz domobranstva na našu stranu.

Brigada „Matija Gubec" u svom sastavu ima 3 bataljona, koji su popunjeni pridolaskom novih boraca na dosta veliki broj.

Pojačanjem jedinica formirane su izviđačke desetine po bataljonima, a isto tako pojačani su izviđački vodovi po brigadama, kao i izviđačka četa u Diviziji. Isto tako popunjene su sanitetske jedinice i jedinice za vezu. Inženjerske jedinice nisu do sada formirane zbog malog brojnog stanja ljudstva, no, obzirom na sadašnji priliv ljudstva, i ovo će se uskoro moći izvršiti.

XXXIII divizija ima u svom sastavu: tri brigade, specijalne jedinice pri Štabu, haubičku bateriju od dvije brdske haubice

100 mm M. 16/19, koja je u toku mjeseca prešla iz domobranstva u NOV, pontonirsku četu, četu za vezu, bolničku četu i intendantsku četu. Diviziji nedostaje izviđačka četa, koja do sada nije formirana zbog pomanjkanja oružja.

I i II brigada ove divizije imaju po tri bataljona i specijalne jedinice pri štabu. I brigada ima i četu jurišnih pionira, a II brigada četu pionira.

U sastav ove divizije ovog mjeseca ušla je i novoformirana brigada „Miloš Obilić", koja je formirana od: I i II srpskog bataljona, I udarnog bataljona Istočne grupe p. odreda i I bataljona XII brigade.[15]

Divizija ima uslova za popunu. U najskorije vrijeme I i II moslavačka brigada biće toliko jake,[16] da će moći formirati IV bataljon. Ovo bi već i do sada bilo učinjeno, no nije se raspolagalo s potrebnim naoružanjem.

Zapadna grupa p. odreda ima u svom sastavu: I zagorsku brigadu sa tri bataljona, Zagorski p. odred sa tri bataljona, Zagrebački odred sa tri bataljona i Kalnički odred od jednog bataljona. Pošto je u toku mjeseca bio velik priliv novih boraca, jedinice su se znatno pojačale. Radi toga formiran je Treći bataljon Zagorskog p. odreda. Bataljoni ovog odreda imaju sada po tri čete. Formiran je i Treći bataljon Zagrebačkog p. odreda i treća četa u sva tri bataljona. Omladinski bataljon Zapadne grupe upućen je OZN-a brigadi. Iz Kalničkog p. odreda upućen je II bataljon za popunu XXXII divizije NOV. Predstoji dalje preformiranje i popunjavanje jedinica Zapadne grupe.

Istočna grupa p. odreda ima u svom sastavu: Moslavački p. odred od 2 novoformirana bataljona, dok je I udarni bataljon ovog odreda upućen u sastav brigade „Miloš Obilić", Posavski p. odred, jačine jedan bataljon i 1 četa, koja će uskoro također formirati bataljon. I bataljon ovog odreda upućen je za popunu XXXIII divizije — Podravski P. Odred, koji pored štaba ima tri čete, koje su pod neposrednom komandom Štaba Odreda. Sve su jedinice u brojčanom porastu.

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE

Brojno stanje i naoružanje vidi se iz priloženog pregleda.[17]

Sve jedinice su brojčano ojačale i popunile se mobilizacijom novih boraca i prilivom istih iz neprijateljskih redova — domo-

---

[16] Svaka brigada 10. korpusa imala je polovinom septembra 1944. preko 800 ljudi (depeša Štaba 10. korpusa br. 5 od 17. septembra u Arhivu V.I.I., reg, br. 2—1, k. 119/9).

[17] i [18] Navedeni prilozi nalaze se u Arhivu V.I.I., reg. br. 34/1 i 39—9/2, k. 552.

branstva. Prosječno, u pogledu na ranija brojna stanja, porast iznosi oko 50%. Brojno stanje će se i nadalje povećavati, te popuna ne predstavlja problem, već je problem pitanje naoružanja i odjevanja novih boraca. Dok su jedinice primile velik broj boraca, primljena je od oružja količina koja je jedva dovoljna za ranije brojno stanje jedinica.

U sadašnjem nesrazmjeru brojnog stanja prema naoružanju u našim jedinicama, one nisu u mogućnosti da vrše onakve operacije kakove bi im to njihovo brojno stanje dozvoljavalo. Da bi im se to omogućilo i da bi iste mogle uspješno napadati i utvrđene neprijateljske objekte u kojima se uglavnom isti utvrdio, bilo bi potrebno da se što prije izvrši naoružanje svega ljudstva ručnim i automatskim oružjem, kao i baterije sa još municije.

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV

Socijalni i nacionalni sastav vidi se iz priloženog pregleda.[18]

U pogledu nacionalnog sastava prilivom novih boraca nije se stanje promijenilo. U svim jedinicama i dalje u velikoj su većini Hrvati. Znatno manje zastupani su Srbi, dok je ostalih narodnosti veoma mali procenat.

U pogledu socijalnih stanja, najviše ima seljaka, te je i pridolazak istih bio najveći i iznosi prema ranijem brojnom stanju oko 50%. Pridolazak radnika bio je 20%, a intelektualaca 70%.

NASTAVA U JEDINICAMA, ŠKOLAMA I KURSEVIMA

Za vrijeme borbi primijećeno je da rukovodioci jedinica ne znaju pravilno i organizovano upotrebiti svoju jedinicu, da neprijatelj osjeti moć njenog naoružanja i udarnosti. Kako u napadu, tako i u odbrani, još uvijek se nepravilno iskorišćuje teško oružje, ili se uopće ne iskorišćuje. Još uvijek ne postoji dovoljna saradnja između pješadije i njenog pratećeg oružja. Kod boraca se opaža također nesnalaženje u likvidiranju i prodiranju u nastanjena mjesta. I rukovodioci i borci lakše se i vještije snalaze u borbama na terenu. Radi se na tome da se ovi nedostaci otklone.

Zbog većeg priliva novih boraca postavlja se zadatak uvođenja najčvršće discipline u jedinicama i izobrazba istih za prave borce i drugove, te da se isti poravnaju što prije po vrijednosti sa starim borcima, koji sve više postaju rukovodioci. Novim rukovodiocima daje se na svakom koraku potrebna pomoć, da bi im se omogućilo povećanje njihovog vojnog znanja, kako bi mogli pravilno rukovoditi, a rad u jedinicama oko uz-

dizanja discipline, vojno-praktičnog i teoretskog znanja, kako kod boraca, tako i rukovodioca, znatno je pojačan.

Nastava u trupi vrši se prema planu i programu izdanom od strane ovog štaba, no u izvođenju iste ima dosta poteškoća, jer se jedinice vrlo često nalaze u pokretu i u akcijama.

Veći broj novih boraca nije služio vojsku. Nastava sa istima izvodi se u dopunskim jedinicama i za izvođenje iste određeni su bolji rukovodioci, no za pravilnu obuku ovih boraca treba oružje kojega nema, jer se nalazi u borbenim jedinicama.

Fortifikacija se sve više koristi, no primijećeno je da rukovodioci, naročito niži — desetari i vodnici — još uvijek ne znaju da iskoriste prirodne zaklone i konfiguraciju zemljišta. Organizirana su u jedinicama predavanja o korišćenju fortifikacije od strane biv. domobranskih oficira.

Izviđanje je poboljšano, no još uvijek ne vrši se dovoljno savjesno, zbog toga i sami komandanti ne mogu donositi pravilne odluke u borbi. Komandanti i komandiri još uvijek nisu shvatili od kolike je koristi izviđačka služba, kako u napadu, tako i u odbrani.

Veza za vrijeme borbe dobro funkcioniše.

Radi poboljšanja iznijetih nedostataka, potrebno je u oficirskim i podoficirskim školama — kursevima više pažnje obratiti na sastavljanje plana vatre i pravilno korišćenje i upotrebu svega, a naročito teškog pješadijskog oružja.

Pošto se jačim dolaskom novih boraca jedinice znatno povećavaju, to nastaje potreba za prilagođavanjem i usavršavanjem rukovodilaca u pravilnom vođenju, iskorišćavanju i upotrebi tih povećanih jedinica.

U pogledu obuke ljudstva u odbrani protiv bojnih otrova, izdana su jedinicama potrebna uputstva.

U pogledu obuke starješina i boraca u odbrani od napadaja iz vazduha organizirana je u jedinicama obuka od strane oficira protivavionaca koji su došli iz protivavionskih jedinica domobranstva, a od strane ovog štaba izdan je za to potreban uput.

Nastava u podoficirskim školama izvodi se većinom praktično, a prema planu i programu za te škole. Ovakav rad pokazao je pozitivne rezultate. Svakog mjeseca izlaze iz tih škola novi podoficiri, koji stečeno znanje dalje šire i primjenjuju u borbi, rukovodeći svojim odjeljenjima. U Korpusu postoje 4 podoficirske škole. Jedna pri Štabu Korpusa, dvije pri štabovima divizija i jedna podoficirska sanitetska kod sanitetskog odjeljenja. Kod istog odjeljenja postoji i kurs za apotekarske

pomoćnike. Pored toga u Korpusu održava se kurs za radio-veze, koji traje 3 mjeseca.

Od strane ovog štaba izdane su jedinicama za izobrazbu rukovodilaca knjige i uputstva:

Izvod iz ratne službe,

Djelovanje i upotreba vatre,

Uput za odbranu od niskoletećih aviona,

Uput za osiguranje trupa u kantonmanu i na prenoćištu

Taktička upotreba pješadijskog bacača „Džon-Bul".

Osim toga podijeljene su im i knjige koje je izdao VI korpus:

Egzercirna pravila,

Podsjetnik vojno-pješadijskih pravila i

Opis i taktička upotreba teškog pješadijskog naoružanja i bornih kola.

SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE

Izviđačke jedinice. Rad izviđačkih jedinica je dosta dobar, no još uvijek nije na dovoljnoj visini. Jedinice raspolažu sa hrabrim borcima i rukovodiocima, snabdjevene su raznom opremom, ali kod njih nije još potpuno razvijena sposobnost i snalaženje u izviđanju i prikupljanju što točnijih i potpunijih podataka o neprijatelju.

Artiljerijske jedinice. Svaka divizija za sada raspolaže sa jednom baterijom od po 2 oruđa. Ljudstvo koje se nalazi u ovim baterijama, kako borci, tako i rukovodioci, sposobno je u rukovanju svojim oruđima i na svojim mjestima zadovoljava. U zadnjim borbama artiljerija je uspješno korišćena u napadu i odbrani jedinica.

Za bolje iskorišćenje artiljerije potrebna je municija koje sada ima veoma malo.

Inženjerske jedinice. Inženjerske jedinice nisu formirane, jer nije bilo dovoljno ljudstva. S obzirom na veći priliv boraca, uskoro će se pristupiti formiranju inženjerskih jedinica.

Pontonirska četa, koja je sada u sastavu XXXIII divizije, dobro je stručno obučena i sposobna za izvršenje svojih zadataka.

Jedinice za vezu. Do sada su uglavnom odgovarale i veza je dobro funkcionisala, te u koliko je bilo kakovih nedostataka kod iste, to je bilo zbog istrošenosti i pomanjkanja materijala. Glavni nedostatak osjećao se u telefonskom kablu i aparatima, zatim u telefonskim centralama i radio-stanicama.

Ljudstvo u jedinicama za vezu dobro je izvježbano i dalje se još uvijek vježba novo, kako bi bila osigurana veza i u novim jedinicama.

Obavještajna i informativna služba. Dobro je organizirana i preko nje Štab Korpusa ima stalan pregled nad svim uporištima kao i pokretima i namjerama neprijatelja. Radi bržeg i boljeg obavještavanja i za potrebe ove službe nedostaje radio-stanica.

Intendantska struka. Dobro je organizovana i uglavnom dobro funkcioniše. Intendantskim rukovodiocima treba još malo više okretnosti, umješnosti i snalaženja u prikupljanju potrepština za ishranu vojske i njeno odijevanje.

Sanitetska struka. Dobro je organizirana i dosta dobro funkcioniše. Stručna sposobnost je dobra i još se poboljšava stručnim kursevima i pridolaskom novog stručnog osoblja. Politička izgrađenost sanitetskog osoblja, kao i rukovodilaca saniteta, referenata bataljona i brigada u nekim jedinicama nije dovoljna i za vrijeme borbi isti ne dolaze do izražaja kao rukovodioci saniteta u borbi.

Naši komandanti pokazuju sve više razumijevanja na razvitak specijalnih jedinica, jer su uvidjeli njihovu važnost u vođenju operacija i počinju ih sve pravilnije koristiti.

MORAL, BORBENOST, ISHRANA, OPREMA I ZDRAVSTVENO STANJE JEDINICA

Moral kod jedinica je dobar i isti sve više raste, što se naročito manifestuje poslije uspješno izvedenih borbi, kao uspjeha naše NOV širom naše cijele otadžbine.

Borbenost kod jedinica je dobra, ali uslijed slabog iskustva nižeg rukovodstva ista je kod boraca slabo iskorišćena. Pošto su sve jedinice u većem broju popunjene novim borcima, to im treba nekoliko manjih uspješnih borbi, pa da se borbenost kod istih razvije što je moguće više.

Ishrana jedinica je dobra i dovoljna. U brigadama se hrana pripravlja u kazanima i nastoji se da ista bude što bolja. Borci su sa hranom zadovoljni. Odredi se hrane na terenu po kućama, jer nemaju svojih komora. Ishrana istih zavisi od krajeva u kojima se nalaze, te tako odredi koji operišu u bogatijim krajevima bolje se hrane, dok odredi u pasivnijim krajevima, slabije.

Oprema svih jedinica veoma je loša. U jedinicama, iako je zahladnilo, još uvijek ima bosih boraca, a isto tako sa neupotrebljivom odjećom. Ovo ne samo što štetno utiče na zdravlje boraca, već ide i na uštrb ugleda naše vojske. Neophodno je potrebno da se ovo stanje što prije popravi. Preduzete su mjere kod savezničke misije da se jedinice Korpusa snabdiju sa najnužnijom opremom, no to ide veoma sporo. Radi se na tome da se bar svi borci snabdiju sa kapama „titovkama", no i to ide sporo, jer nema potrebnog materijala za izradu istih.

Zdravstveno stanje jedinica je zadovoljavajuće. Zaraznih bolesti nema. Ušljivost je smanjena na minimum.

Problemi koji se postavljaju u Korpusu jesu:

Što prije od novih boraca koji dolaze i koji se mobilišu stvoriti dobre vojnike. Disciplinu u jedinicama podići što više.

Rukovodioce, naročito niže, što prije osposobiti za komandovanje svojim uvećanim jedinicama, za što im je potrebna vojnička izgradnja i učenje vojnih predmeta. Komandante i komandire treba upoznati što prije sa potrebom komandovanja i kod njih pojačati volju za komandu i uvjeriti ih koliku moć ima komanda u pravilnom izvršavanju zadataka.

Izvršiti što prije naoružanje novih boraca potrebnim oružjem i municijom.

Borce koji su slabo odjeveni i obuveni što prije snabdjeti ispravnom odjećom i obućom.

Izvršiti pravilnu popunu postojećih i formiranje novih jedinica, te od istih stvoriti pravu savremenu vojsku, sposobnu za izvršenje svih zadataka koji se sada postavljaju našoj NOV.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, general-major:

BR. 112

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 30. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U PETROVOM POLJU OD 22. DO 26. SEPTEMBRA[1]

ŠTAB
XX DIVIZIJE NOVJ
Br. 1571
Dne 30. IX 1944.

ŠTABU VIII KORPUSA NOVJ

Operativni izvještaj
za akciju u Petrovu
polju, 22, 23, 24. i 25. t.mj.

Sekcija Split — Šibenik 1 : 100.000. Zemljište planinsko kamenito, teško prohodno, bez puteva, mjestimično pošumljeno i teško za izvođenje manevra, dok samo polje kroz koje vodi cesta Drniš — Muć uvlači se u obliku jezika između planinskih masiva Svilaje i Moseća.

Borbu je vodila naša divizija sa 2 odreda Srednjodalmatinske grupe odreda.

Neprijateljske snage sastavljene od ustaša, četnika i Nijemaca i to I i II ustaška bojna VII stajaćeg zdruga iz Drniša, pod čijom komandom su se nalazile i seoske milicije u okolnim selima, ukupno 1200 ustaša i milicionera. Svilajska, Žitnička, Prominska i Kosovska četnička brigada, ukupno 1200 četnika. Erzac[2] bataljon 264. pešadijske divizije ojačan sa 5 tenkova i haubičkom i brdskom artiljerijom, ukupno 1200 Nijemaca i dijelovi Cetinske četničke brigade i ustaške bojne iz Vrlike i Hrvaca.

Neprijateljske snage raspoređene u selima Petrovog polja i drugim okolnim selima Drniša i u samom Drnišu imale su zadatak odbrane Drniša, kao najvažnijeg saobraćajnog čvora u srednjoj Dalmaciji i štitile prilaze komunikacijama Šibenik — Drniš, Drniš — Vrlika i Drniš — Knin, da bi na taj način nesmetano omogućile neprijatelju saobraćaj tim komunikacijama. Ujedno su služile kao polazna baza za neprijateljske napade na oslobođeno područje Moseća — Svilaje. Naša namjera bila je da obuhvatnim napadom uništimo i razbijemo neprijateljske snage na sektoru Petrova polja, izvršimo mobilizaciju poštenih

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 12–1/4, k. 518.

[2] Dopunski

boraca koji su pod terorom tih bandita bili prisilno mobilisani u službu okupatora, i time stvoriti mogućnosti za daljnje operacije na prostoriji Šibenik — Drniš — Knin. Na osnovu te odluke izvršena je koncentracija VIII brigade na prostoriju Nisko—Vinovo, X U. brigade i Svilajsko-mosećkog odreda na prostoriju Radunić—Ogorje—Pribude, IX brigade na prostoriju Zelovo — Satrić — Vrdovo i izdate su potrebne zapovijesti.[3]

Borba nije otpočela u predviđeno vrijeme u 5,30 sati usljed kiše i pomrčine u toku noći, vrlo slabe odjeće i obuće kod jedinica, sve ovo otežavalo je jedinicama kretanje i time uslovilo zakašnjenje od 1 sata a kod jednog bataljona Svilajsko-mosećkog odreda zakašnjenje od 4 sata.

Neprijatelj je primijetio koncentraciju naših jedinica, te je i očekivao naš napad, ali nije predviđao da će napad uslijediti jačim snagama, a pogotovo nije očekivao napad sa Moseća, te je postignuto iznenađenje.

Borba je otpočela 22. IX u 6,30 sati.

X U. brigada, koja je imala zadatak likvidacije neprijateljskih uporišta u selima Baljci — Gradac — Otavice — Bučići i da svojim dijelovima izbije na Gabrić — k. 349 i spoji se sa dijelovima VIII brigade, te time onemogući izvlačenje neprijatelja u pravcu Drniša, a napadom na Kanjane onemogući i intervenciju u svoj bok i leđa, obezbijedivši se na Bodina (k. 896) — Ljut gaj (k. 1005) — Turljaće (k. 1342) od napada neprijateljskih snaga iz Cetinske doline, u svom nadiranju nije nailazila na jači otpor u selima Baljci i Gradac — Otavice, ošim jedne prirodne pećine koju je zaposjela manja grupa četnika sa jednim p.mitraljezom, koji su davali ogorčen otpor i koja je sa našim manjim snagama blokirana. Neprijatelj je ubrzo savladan i prisiljen na povlačenje u pravcu s. Ružić u pomenutim selima, dok je u s. Bučići pružao žilav otpor. Bataljon Svilajsko-mosećkog odreda, koji je trebao svojim napadom na Kanjane i Kadinu Glavicu da zaštiti bok i leđa jedinica, koje su napadale u pravcu Bučića, nije stigao na vrijeme i izvršio napad, tako da je neprijatelj, osjetivši nezaštićen taj pravac, intervenisao iz Kanjana i Kadine Glavice u bok i leđa jedinicama koje su napadale Otavice — Bučići i time onemogućio likvidaciju Bučići i prisilio naše jedinice na povlačenje. U međuvremenu stigao je bataljon Svilajsko-mosećkog odreda i jedan bataljon Brigade, koji je upućen za pojačanje na tom pravcu, i neprijatelj je ponovno odbačen u Kanjane i Kadinu Glavicu, odakle je pružao žilav otpor, potpomognut artiljerijom iz Siverića i pojačanjem oko 200 četnika iz s. Miočić — Biočić. Nastavljeni pokušaj da se neprijatelj izbaci iz Kanjane — Kadina

[3] Vidi dok. br. 85.

Glavica — Bučići nijesu uspjeli. U 17 časova neprijatelj je dobio pojačanje 1000 Nijemaca i četnika iz Leteće kosovske brigade i izvršio napad jednom kolonom pravcem Sekavica (k. 825) — k. 804 — Bodina (k. 896), a drugom kolonom Bela glava (k. 452) — Umac (k. 455) — Jurina glava (k. 610) i prisilio jedinice X U. brigade i Svilajsko-mosećkog odreda na povlačenje svojim udarom u bok i leđa. Povlačenje je izvršeno pod borbom na liniji Gradina (k. 838) — Bodina (k. 896) — Ljut Gaj (k. 1005). Lijevo krilo X U. brigade koje je imalo zadatak da svojim napadom pravcem Sinjal (k. 402) — Vezovića most (k. 280) — Balina glava (k. 365) [izvrši] presjecanje neprijateljskih snaga u selima Kljake i Umljanović i spajajući se sa dijelovima VIII brigade omogući njihovo uništenje, nije naišlo na jači otpor i poslije kraće borbe uspjelo im je ovladati određenim položajima i spojiti se sa dijelovima VIII brigade.

VIII brigada, koja je imala zadatak likvidacije neprijateljskih uporišta Kljake — Umljanović — Ružić izbijajući na k. 292 i k. 349 spoji se sa dijelovima X U. brigade i time onemogući izvlačenje neprijatelja iz Petrova polja u Drniš, svojim lijevim krilom na Umci (k. 618) i k. 488 da napadne s. Kričke, nailazila je mjestimično na žilav otpor neprijatelja, koji je u selima Kljake — Umljanović — Ružić raspršen i djelomično uništen, dok se iz sela Kričke povukao u pravcu Drniša. Poslije tri sata borbe Brigada je ovladala svim neprijateljskim uporištima. U 10 sati neprijatelj se prikuplja, dovlači pojačanja iz Drniša i potpomognut tenkovima i artiljerijom prelazi u povratni napad pravcem Kričke — Ružići — Žitnić — Moseć i Unešić — Donje Vinovo — Stražbenica i poslije 4 sata uporne borbe uspijeva mu zauzeti Umci (k. 618) — Crni vrh (k. 702) — k. 349 — k. 601. Pod borbom jedinice su se organizovano povukle, pregrupisale i pred sumrak u 17 časova Brigada prelazi u protunapad i ponovno zauzima izgubljene položaje, odbacivši neprijatelja u Drniš — Žitnić i Unešić. Štab Divizije, videći da neprijatelj u borbu uvlači četnike iz Cetinske kotline, izdaje naređenje da se snage IX brigade, koja je imala zadatak zatvaranja pravca Hrvace — Zelovo — Ogorje, što više aktiviraju na pravcu Maljkovo — Otišić, privežu neprijateljske snage iz Cetinske doline, da ne bi napale našu glavninu u Petrovu polju. U jutro je neprijatelj izvršio napad iz garnizona Hrvace u pravcu Zelova. Borba se je vodila u toku cijelog dana i pred mrak neprijatelj se povukao u Hrvace. Sa jednim bataljonom izvršila je napad na Otišić i uspjela odbaciti neprijatelja do Kosa (k. 528) i k. 502, gdje je neprijatelj pružio žilav otpor. Pred mrak bataljon se povukao u selo Maljkovo. U toku ovoga dana na svim odsjecima fronta borba se je vodila do noći.

23. IX o.g. neprijatelj u jutro oko 8 sati otpočima sa napadom. Na desnom krilu X U. brigada i Svilajsko-mosećki odred uspijevaju, angažujući manje snage, zadržati svoje položaje na liniji Gradina (k. 838) — Bodina (k. 896) — Vijenac (k. 918) — Sovro (k. 1301); jači pritisak neprijatelja onemogućilo je loše vrijeme i kiša, dok se glavnina X U. brigade u toku dana odmarala. Također i na lijevom krilu kod VIII brigade neprijatelj je u jutro otpočeo sa napadom pravcem Kričke — Ružić i Unešić — Vinovo, ali je zadržan uz angažovanje slabijih snaga, dok se glavnina odmarala.

Na sektoru IX brigade neprijatelj je u jutro prešao u napad iz pravca Hrvaca sa manjim snagama, ali je poslije kraće borbe odbačen natrag u Hrvace. Štab Divizije, procijenivši situaciju, izdaje naređenje svim snagama da se pređe u protunapad. Ovo je naređenje izdato zato, jer je bio povoljan momenat tući neprijatelja na otvorenom polju, van zaklona i utvrđenja.

24. IX o.g. naše jedinice prelaze u napad i uspijevaju na desnom krilu da odbace neprijatelja sa Bajine gradine i Jurine glave, produžujući gonjenje u pravcu Otavice — Kanjane — Miočić, tako da su u toku noći uspjele ovladati tim neprijateljskim uporištima. Oko 24 časa Leteća kosovska brigada pokušala je protunapadom iz pravca Miočića odbaciti naše snage, ali je energičnim napadom odbijena i povukla se je u panici.

Na lijevom krilu 23/24. IX o.g. u jedan sat neprijatelj je izvršio napad na Crni vrh i uspio odbaciti naše dijelove, ali je našim povratnim napadom ponovno odbačen. U zoru VIII brigada prelazi u napad i uspijeva odbaciti neprijatelja poslije uporne borbe u pravcu Drniša — Žitnića i Unešića, ovladavši sa Umci (k. 618) i k. 488. Uspjeh na glavnom pravcu, tj. Umci (k. 618) omogućava Brigadi gonjenje neprijatelja u pravcu Žitnića i Unešića i u toku dana uspijeva zauzeti Unešić — Bogočin (k. 477) — Koprno prisilivši razbivenog neprijatelja da se obilaznim putem povuče u Drniš.

Kod IX brigade u toku dana neprijatelj nije vršio napad. Noću 24/25. IX, IX brigada sa Vrličkim odredom izvršila je napad na četničko-ustaške snage u Cetinskoj dolini pravcem Maljkovo — Otišić i Bračev Dolac — Koljani — Garjak — Ježević - Vinalić, uspijevši na pravcu Maljkovo — Otišić odbaciti neprijatelja od Mačje grede (k. 680), a na pravcu Koljana ovladati Koljanima — Garjakom — Ježevićem i Vinalićem. U jutro je neprijatelj sa jačim snagama izvršio napad na oba pravca potpomognut njemačkom artiljerijom iz Maovica, i time prisilio naše jedinice na povlačenje. Da bi potpomogao ovaj napad neprijatelj je krenuo iz pravca Hrvaca, izvršio napad na dijelove

ove brigade na pravcu Zelovo — Satrić, te je time prisilio Brigadu da sa pravca Otišića rokira jedan bataljon u pravcu Satrić — Hrvaca i time onemogući nadiranje neprijatelja. Borba je vođena u toku cijelog dana i neprijatelj nije uspio da se probije na pravcu Satrić — Zelovo, nego se je pred mrak povukao u Hrvace, dok na pravcu Maljkovo — Otišić — Koljani i Garjak, borba se je vodila do 10 časova prije podne, kada su se naše jedinice povukle na polazne položaje.

25. IX neprijatelj počima napad sa jakim snagama na desnom krilu na X U. brigadu i Svilajsko-mosećki odred pravcem Miočić — Bela glava (k. 452), Umac (k. 455), a sa manjim dijelovima Miočić — Kanjani — Otavice. Naše jedinice na ovom krilu nalazile su se na k. 409 — Umac (k. 455) — k. 527, a dijelovi Svilajsko-mosećkog odreda na komunikaciji Miočić— Maovice. Borba je otpočela u 5 časova u jutro i vodila se u toku cijelog dana. Uslijed velike kiše i magle i upornosti neprijatelja u napadu borba se često vodila na bliskom odstojanju i naše jedinice bile su prisiljene da se povuku, pošto je neprijatelj oko 10 časova izvršio napad i iz Maovica pravcem Orlovača (k. 1082) — Bajina gradina. Naše jedinice povukle su se na liniju Gradina — Bodina — Vijenac — Sovro. Izbijanjem neprijatelja iz pravca Maovica na Maglaj i uslijed kiše i magle, dijelovi Svilajsko-mosećkog odreda, koji su bili istureni na komunikaciji Miočić — Maovice, ovim manevrom neprijatelja našli su se ugroženi sa boka i leđa i povlačenje su izvršili probijanjem. Borba se je nastavila na ovim položajima do pada mraka, kada je Brigada izvršila povlačenje na prostoriju Pribude — Ogorje — Radunić. Prethodno je likvidirala pećinu iz koje je grupa četnika davala otpor. Na lijevom krilu kod VIII brigade neprijatelj je otpočeo u jutro sa napadom na pravcu Drniš — Kričke — Ružić i Žitnić — Moseć sa težištem da ovlada masivom Moseća. Oko 6 sati neprijatelju je uspjelo ovladati Crnim vrhom (k. 702), ali je povratnim napadom bio odbačen. Oko 10 sati neprijatelj ponovno zauzima Crni vrh, ali je ponovno odbačen. U 14 časova, dok je na pravcu s. Moseć — Žitnić odbačen i naše jedinice uspjele su goniti neprijatelja do pred sam Žitnić, odakle je neprijatelj pružao žilav otpor. U 16 sati neprijatelj ponovno dobivši pojačanje prelazi u kontranapad i uspije odbaciti naše snage od Žitnića, sa Crnog vrha i Sedramića, borba se nastavlja do pada mraka. U padu mraka Brigada se po naređenju povukla na prostoriju Gornje Vinovo — Donje Vinovo — Unešić — Kladnjice.

26. IX neprijatelj nije bio aktivan na nijednom pravcu.[4] U toku ovih ofenzivnih operacija neprijatelj je imao slijedeće

[4] Vidi dok. br. 144 i 145.

gubitke u ljudstvu i materijalu: 281 mrtvog, 344 ranjena, 132 zarobljena. Ukupno izbačeno iz stroja 757 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno: 178 pušaka, 5 p. mitraljeza, 2 t. mitraljeza, 255 mina za teški bacač, 20 mina za laki bacač, raznih metaka 33.605, 2 signalna pištolja, 1 strojnica, 4 telefona, 52 šinjela, 40 bluza, 119 ćebadi, 20 konja, 1000 kg hrane, 4 postolja za „Fiat", 1 postolje za t. bacač, 10 mitraljeskih cijevi.

Naši gubitci: 18 mrtvih, 50 ranjenih, 14 nestalih, 1 zarobljen, 13 dezertiralo.

Izgubljeno: 4 p. mitraljeza, 14 pušaka i 1 „Šarac". Utrošeno 50.513 raznih metaka, 165 mina za teški bacač, 165 mina za laki bacač, 132 komada ručnih bombi. Od ovoga broja Svilajsko-mosećki odred izgubio je 2 p. mitraljeza, nestalih i dezertiralih također je najviše iz tog odreda.

Predlažemo za pohvalu VIII brigadu, koja je u ovim borbama pokazala visoku borbenost, moral i manevarsku sposobnost, snalazila se u svakoj situaciji i dobro izvedenim manevrima, osujetila sve namjere i protunapade neprijatelja. Posebno predlažemo za pohvalu III bataljon VIII brigade koji je samoinicijativno iskoristio gonjenje neprijatelja i smjelim napadom zauzeo Unešić, kojeg je branio brojčano jači neprijatelj. Također predlažemo Štab VIII brigade na čelu sa majorom Ljubom Trutom, koji je svojim pravilnim rukovođenjem i snalažljivošću omogućio postignute uspjehe.[5] Akcija je blagovremeno pripremljena i na vrijeme su izdate potrebne zapovijesti, pored održanog savjetovanja sa štabovima brigada, na kojima su im dana potrebna uputstva. U ovoj akciji zapazilo se vidno napredovanje kod VIII brigade; snalažljivost, samoinicijativa i upornost, kako kod Štaba Brigade, tako i kod štabova bataljona došlo je do punog izražaja i omogućilo postignute uspjehe. Moral i borbenost boraca također je bila na visini. Dok kod X U. brigade zapazilo se je podcjenjivanje protivnika, što je djelovalo na upornost boraca i omogućilo neprijatelju da svojom upornošću i brzim pokretima po nekada preuzme inicijativu. Naročito je došlo do izražaja oskudica u cipelama, što je onemogućilo Brigadi brzo kretanje i mogućnost manevra na krše-

[5] Glavni štab NOV i PO Hrvatske pohvalio je 8. brigadu 3. oktobra 1944. naredbom koja glasi: „Za VIII korpus. U borbama koje je vodila 20. div. u srednjoj Dalmaciji u vremenu od 21. do 26. septembra izbačeno je iz stroja 757 neprijateljskih oficira, podoficira i vojnika i zaplijenjeno dosta oružja, municije i spreme. Oslobođen je veliki dio teritorije na sektoru Drniša i Sinja, presječene i porušene sve komunikacije koje vode u pravcu sjevera. U ovim akcijama 20. div. naročito se istakla svojom prodornošću, brzinom i izdržljivošću VIII dalm. brig. sa komandantom majorom Ljubom Trutom. Za postignute uspjehe pohvaljujemo borce i rukovodioce VIII dalm. brig. i ističemo ih za ugled. Pohvalu pročitati pred strojem." (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—18/1, k. 119/8.)

vitom i teško prohodnom zemljištu na kome se borba uglavnom i vodila. Kod IX brigade također je zapaženo, da je, kako u obrani, tako i u napadu izvršila postavljene zadatke i pokazala dobru borbenost. Štab Svilajsko-mosećkog odreda u ovim komplikovanim borbama nije se snašao, niti je imao pregleda nad svojim jedinicama, te je uslijed toga i došlo da su mu dijelovi jednog bataljona bili dovedeni neprijateljskim napadom iz Maovica u tešku situaciju i radi toga pretrpjeli izvjesne gubitke.

U ovim borbama upotreba brdske baterije nije došla do potrebnog izražaja uslijed nepovoljnog zemljišta na kome se vodila borba, nedostatka stručnog osoblja i ispravne municije, pošto od raspoložive municije ne eksplodira 10 po sto opaljenih zrna.

Uglavnom akcija je izvedena po predviđenom planu, sa manjim nedostacima, koji su zapaženi i koji će u buduće poslužiti kao iskustvo u daljnjim borbama. Postignuti uspjesi povoljno su se odrazili na moral i borbenost jedinica i omogućiće njihov daljnji razvoj.

Prilog zapovijest za napad. Ostale zapovijesti bile su usmene preko radio-stanice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
p.pukovnik
Edo Santini

(M.P.)

Komandant
p.pukovnik
Mile J. Uzelac

BR. 113

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 30. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O BORBAMA U SEPTEMBRU[1]

ŠTAB XXXII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj: 228/44.
Dne 30. septembra 1944.

Predmet: Operativni izvještaj za mjesec septembar 1944. godine.

ŠTABU X KORPUSA „ZAGREBAČKOG NOV I POJ

Radi izvršenja zadatka koji je bio postavljen pred našu diviziju, a to je rušenje željezničke pruge Varaždin — Zagreb, jedinice naše divizije izvršile su pokret sa sektora Šandrovac — Pupelica i prebacile se na sektor Kalnika.

1. septembra 1944. godine. Iz Apatovca, gdje je divizija držala položaj, jedinice su izvršile pokret i 1. IX u jutro rano zauzele položaje u blizini ceste Sudovec — Možđenec (Mostišće) (Sekcija Čakovec — Ptuj 1 : 100.000). Ovaj pokret jedinica blizu same ceste izvršen je zbog toga da bi jedinice bile što bliže mjestu izvršenja zadatka i da bi se sama cesta imala pod kontrolom. Sa nama kretao je ujedno i III diverzantski bataljon, koji je bio pridodat radi izvršenja diverzija na imenovanoj pruzi. Jedinice su ostale na istim položajima preko cijelog dana.

U 18 sati izvršen je pokret i to tako da je Brigada „Matija Gubec" izvršila pokret nešto ranije, kako bi osigurala Udarnoj brigadi „Braća Radić" prelaz ceste Novi Marof — Sudovec glavne ceste Varaždin — Zagreb.

Pri samom prelazu ceste, neprijatelj je uspio, koji je kretao od Gor. Rijeke za Novi Marof, da napadne Udarnu brigadu „Braća Radić" sa visova na kojima je zauzeo položaj, iznad bataljona Brigade „Matija Gubec" koji se nalazio na osiguranju za vrijeme prelaza ceste. Zbog netaktičkog zauzimanja položaja, bataljon nije mogao izdržati pritisak neprijatelja, koji je imao dominantan položaj te se je morao povući. Poslije kratke borbe neprijatelj se povukao za Novi Marof,[2] a naše jedinice produžile

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6—1/4, k. 1191.

[2] Vidi dok. br. 119.

su na izvršenje zadatka tj. Udarna brigada „Braća Radić" krenula je na rušenje pruge Varaždin — Zagreb na sektoru Podrute — Budinšćina, dok je Brigada „Matija Gubec" imala osiguranja na glavnoj cesti prema Zagrebu i Novom Marofu i ujedno služila kao prihvat Udarnoj brigadi „Braća Radić".

U kratkoj borbi koju su vodile naše jedinice sa neprijateljem, pri prelazu ceste naši gubitci iznose: 1 mrtav, 4 ranjena. Od rukovodilaca ranjen je oficir pri Štabu Divizije kapetan Škrljan Mato.

Udarna brigada „Braća Radić" uz sudjelovanje III diverzantskog bataljona izvršila je zadatak i razrušila 6.390 metara pruge na sektoru Podrute—Budinšćina i uništila 4 „srca" i 100 rezervnih šinja. Poslije izvršenog zadatka jedinice su se povukle i zauzele nove položaje.[3]

2. *septembra 1944. god.* Jedinice su zauzele nove položaje i to: Udarna brigada „Braća Radić" Dropkovec i južni dio sela G. Rijeka, a Brigada „Matija Gubec" sjeverni dio sela G. Rijeka, sa zadatkom kontrole pravca prema Novom Marofu. Na večer u 19 sati 30 min. jedinice su izvršile pokret i zauzele nove položaje i to: Udarna brigada „Braća Radić" Zaistovec, a Brigada „Matija Gubec" Fodrovec. U toku dana i noći do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

3. *septembra 1944. god.* Jedinice su se nalazile na istim položajima. U toku dana vrše se pripreme za rušenje pruge na sektoru Budinšćina — D. Konjšćina.

Usljed lošeg vremena jedinice nisu izvršile pokret, već je izvršenje zadatka odgođeno za jedan dan. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

4. *septembra 1944. god.* Divizija se nalazila na istim položajima. U toku dana nastavljeno je sa pripremama za izvršenje zadatka[4] tj. rušenje pruge na sektoru Budinšćina — D. Konjšćina. Pored toga sa borcima radilo se na vojno-političkoj izgradnji.

U 17 časova izvršen je pokret na zadatak. Rušenje pruge sa III diverzantskim bataljonom[5] vršila je Brigada „Matija Gubec", a osiguranje na glavnoj cesti i prihvat Brigadi „Matija Gubec" dala je Udarna brigada „Braća Radić". Za vrijeme rušenja pruge neprijatelj je reagirao iz uporišta D. Konjšćina i Prepolno, ali je od naših jedinica bio odbijen. Zadatak je izvr-

---

[3] „Noću 1. rujna skupine partizana pri prebacivanju iz prostora Ivanšćice u prostor Kalnika napale su posade u Novom Marofu i razorile željezničku prugu Varaždin — Zagreb". (Iz bojne relacije 1. zbornog područja; Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—3, k. 58.)

[4] Vidi dok. br. 5.

[5] Vidi dok. br. 35.

šen sa uspjehom i pruga je razrušena na duljini od 6000 metara, a pored toga Udarna brigada „Braća Radić“ razrušila je dva mosta na cesti Vinično — Komin.[6]

Za vrijeme vršenja ovog zadatka naši gubitci iznose: 3 lakše ranjena.

Po izvršenom zadatku naše jedinice vratile su se na svoje prvobitne položaje.

5. septembra 1944. god. Jedinice su se vratile sa zadatka i zauzele iste položaje tj. Udarna brigada „Braća Radić“ Zaistovec, a brigada „Matija Gubec“ Fodrovec. U toku dana borci su se odmarali, a ujedno vršeno je i izviđanje u pravcu Kalnika i Križevaca, jer se je prema dobivenim podacima u toku dana prebacila iz Ludbrega preko Varaždina na Križevce Devčićeva bojna. Do sukoba naših jedinica sa neprijateljem nije došlo.

6. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima. Vrši se vojnička i politička izobrazba boraca. Daljnja izviđanja vršena su u pravcu Križevaca i u pravcu Gor. Rijeke i Sudoveca. Ranjenici sa Zagorskim bataljonom prebačeni su za Moslavinu. Sa štabovima brigada i sa štabovima bataljona razrađen je članak iz „Vojnog Vjesnika“: **„Napad na naseljeno mjesto“.** U toku dana i noći naše jedinice nisu se sukobile sa neprijateljem.

7. septembra 1944. god. U 5 sati 30 min. u jutro izvršen je pokret i zauzeti su novi položaji. U vezi sa napadom koji je Divizija pripremila, Udarna brigada „Braća Radić“ zauzela je položaj Salnik, a Brigada „Matija Gubec“ Šalovec sa II diverzantskim bataljonom. U toku dana vršene su pripreme za likvidaciju neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina.[7] U 18 sati jedinice su izvršile pokret na zadatak.

Napad je počeo u 23 sata 40 min. Jedinice su se povukle 8. IX 1944. god. u 5 sati ujutro. Neprijatelj zarobljen i uništen, ostalo 10—15 žandara koji se nisu htjeli predati pod ruševinama, a zbog kratkoće vremena jedinice nisu mogle produžiti sa likvidacijom.

Tom prilikom zarobljeno je: 32 domobrana, oficira i podoficira, a uništeno oko 50 neprijateljskih vojnika.

Od oružja zarobljeno: 2 p. mitraljeza, 3 šmajsera, 2 pištolja, 30 pušaka manliher, 11.000 metaka i 100 ručnih bombi i oko 70 civilnih pušaka.

Naći gubitci:

4 mrtva, 16 ranjenih.

Gubitci u oružju: 2 engleska p. mitraljeza, koji su uništeni prilikom miniranja zgrada.

---

[6] Vidi dok. br. 121.

[7] Opširnije o tome vidi dok. br. 16 i 33.

Utrošak municije: 13.847 puščanih metaka i 118 ručnih bombi, 51 mina za džon-bul i 250 kg eksploziva.

Od oficira i političkih rukovodilaca ranjeno: potporučnik Lucić Marko, komandant Brigade, zastavnik Sušić Josip, komandant bataljona, komandir čete Buneta Stevo, komandir čete Posavec Antun, komesar čete Vučković Milan, komesar čete Kuzmić Alojz.

Operativni izvještaj o ovoj borbi dostavljen Štabu X korpusa pod op. brojem 199/44. od 10 IX 1944. god.[8]

8. septembra 1944. god. Poslije izvršenog zadatka jedinice su se povukle u 19 sati 40 min. i izvršile pokret na nove položaje. U 23 sata 30 min. Udarna brigada „Braća Radić" zauzela je položaj Zaistovec, a Brigada „Matija Gubec" Fodrovec.

9. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima. Vrše se pripreme za napad na Križevce u vezi dobivene zapovijesti[9] od Štaba X korpusa „Zagrebačkog" NOV i POJ. Brigada „Matija Gubec" izvršila je pokret prema Sokolovcu. U vezi sa dobivenim zadatkom tj. osiguranje prema Koprivnici za vrijeme napada na Križevce. Međutim u toku dana primljeno je naređenje od Štaba X. korpusa da se akcija odgađa i Brigada „Matija Gubec" u toku noći vratila se prema naređenju Štaba Divizije na prvobitne položaje. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

10. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima, s tim što je jedan bataljon Udarne brigade „Braća Radić" prebačen za Salnik — Preseku, radi mobilizacije. U toku dana vršeno je izviđanje u pravcu glavne ceste Varaždin — Zagreb.

U 10 sati istoga dana sa štabovima brigada održana je analiza „Akcija na Sv. Ivan Zelina". U mobilizaciji bataljon je imao uspjeha. Naše jedinice u toku dana nisu se sukobile sa neprijateljem.

11. septembra 1944. god. Divizija se nalazi na istim položajima. Bataljon Brigade „Braća Radić" i dalje vrši mobilizaciju. Istoga dana mobilisano je i raspoređeno u jedinice 100 novih boraca. Radi odmora bataljon Udarne brigade „Braća Radić" povučen je, a na mjesto njega upućen je bataljon Brigade „Matija Gubec". Jedinice u toku dana nisu došle u sukob sa neprijateljem.

12. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima. Radi se vojnički i politički na učvršćivanju jedinica. U toku dana mobilisano je i raspoređeno u jedinice oko 100 novih boraca. Prema naređenju Štaba X korpusa „Zagrebač-

[8] Vidi dok. br. 33.
[9] Vidi dok. br. 10 i 22.

kog" NOV i POJ u sastav Divizije pripojen je Križevački bataljon koji se je istog dana vratio iz Moslavine dopravši oružje.

U toku dana neprijatelj je iz uporišta Križevci vršio izviđanje Miholjeca u jačini od 18 vojnika. Naše jedinice nisu se sukobile sa neprijateljem.

13. septembra 1944. god. U toku noći 12/13. IX bataljon Brigade „Matija Gubec" sprovodio je mobilizaciju u selima oko Križevaca. Zbog neopreznosti drugova prilikom raznašanja poziva po selima u blizini Križevaca poginuo je jedan drug u iznenadnom sukobu sa ustašama. U vezi dobivenog naređenja Štaba X korpusa, radi likvidacije neprijateljskog uporišta Križevci[10] bataljon je povučen, a Brigada „Matija Gubec" u 8 sati u jutro izvršila je pokret u pravcu Sokolovca.

U toku dana jedna satnija nepotpuna (43 domobrana) sa teškim bacačem, 2 brede, 1. p. mitraljezom i 32 mine za teški bacač iz Božjakovine prešla na našu stranu. Istog dana Udarna brigada „Braća Radić" održala je proslavu povodom dolaska Crvene armije na našu granicu i odlikovanja druga TITA od strane Sovjetskog Saveza.[11] U 19 sati Štab Divizije sa jednim bataljonom Udarne brigade „Braća Radić" (divizijska rezerva) krenuo je za Križevački Ivanec (sekcija Čakovec 1 : 100.000)

Udarna brigada „Braća Radić" izvršila je pokret kasnije radi zauzimanja položaja kod Guščerovca i osiguranje likvidacije neprijateljskog uporišta Križevci, — prema Novom Marofu. U 22 časa 30 min. Brigada „Matija Gubec" zauzela je položaj radi osiguranja prema Koprivnici na liniji Grdak (kota 250) — Donjara. Jedinice su ostale na tim položajima do 9 sati 14. IX 1944. godine.

14. septembra 1944. god. U vezi naređenja Štaba X korpusa zbog neuspjeha napada na neprijateljsko uporište Križevci Divizija se povukla u 9 sati istoga dana. Udarnoj brigadi „Braća Radić" za vrijeme držanja položaja prešlo je 47 avijatičara (samovozna satnija iz Zagreba sa 6 kamiona). Brigada „Matija Gubec" stigla je na položaje Fodrovec u 21 sat 30 min. dok je Udarna brigada „Braća Radić" stigla na položaje u 19 sati.

Jedinice se nisu sukobile sa neprijateljem u toku dana.

15. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima. Vršena je raspodjela novih boraca. Istog dana stigla je jedna grupa od 117 protuavionaca iz Zagreba, među njima

[10] O napadu jedinica 7. i 33. divizije na Križevce vidi dok. br. 57 i 86.

[11] Vrhovni komandant je odlikovan Ordenom Suvorova I stepena (vidi dok. br. 107).

12 oficira i oko 20 podoficira. Sa njima je također došla jedna grupa od 27 domobrana.

Na večer u 21 sat stigla grupa od 130 novih boraca sa sektora Vrbovca. U toku dana do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

16. septembra 1944. god. Divizija se nalazila na istim položajima. U toku dana radilo se na vojno-političkoj izobrazbi boraca. U 15 sati održan je sastanak sa štabovima brigada i bataljona o ophođenju sa novim borcima, koji su došli iz domobranstva.

U 17 sati Divizija je izvršila pokret na sektoru oko Srpske Kapele i Dubrave. U 24 sata jedinice su stigle na nove položaje. U toku dana i noći jedinice nisu došle u sukob sa neprijateljem.

17. septembra 1944. god. S obzirom na izvršeni marš jedinice su se odmarale. Izviđanje je vršeno u pravcu Gradeca, Vrboveca i Sv. Ivana Žabna, a ujedno hvatala se veza sa jedinicama koje se nalaze na tom sektoru. Bataljon Udarne brigade „Braća Radić" koji je išao u Moslavinu po oružje vratio se u sastav svoje brigade. Jedinice u sukob sa neprijateljem nisu došle.

18. septembra 1944. god. Divizija se nalazila na istim položajima. Po jedinicama radi se prema postojećem programu i planu. Prije podne došlo 125 domobrana i avijatičara iz Zagreba.

Poslije podne održan je sastanak sa štabovima brigada i bataljona u vezi podizanja discipline i pravilnog ophođenja sa novim borcima i domobranima. Istoga dana poslije podne održan je sastanak sa sanitetom Brigade „Matija Gubec".

U toku dana vršeno je izviđanje prema Gradecu i Repinecu i prema nepotvrđenim podacima ustanovljeno da neprijatelj vrši popravak pruge Križevci — Repinec. Na večer došlo 3 podoficira željez. bojne iz Zagreba (Vrapče) dobrovoljno u naše redove. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

19. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima. U toku dana vršene su pripreme za proslavu godišnjice Udarne brigade „Braća Radić".[12]

U 16 sati otpočela je svečanost predajom raporta komandanta Divizije komandantu Korpusa.[13]

Pored naših jedinica na ovoj svečanosti uzele su učešća delegacije XXXIII. i VII. divizije, te članovi Centralnog i Oblasnog komiteta.

[12] Vidi primjedbu br. 8, uz dok. br. 32.

[13] Komandant 32. divizije bio je tada Rade Bulat, a komandant 10. korpusa NOVJ Vlado Matetić.

Na večer jedinice su se vratile na stare položaje.

20. septembra 1944. god. Divizija se nalazila na istim položajima. U toku dana radilo se je na vojno-političkoj izgradnji boraca, a ujedno i vršena daljnja izviđanja. Ujutro rano stiglo je oko 120 domobrana i novomobilisanih, a među njima pasja škola, oko 20 sa tri psa. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

21. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima s tim, što je Udarna brigada „Braća Radić" sa dva bataljona u jutro rano napravila zajsedu na cesti Križevci — Bjelovar. Oko 9 sati naišlo je od pravca Križevaca oko 40 ustaša na našu zasjedu.[14]

Poslije kratke vatre ustaši su raspršeni i bježali su u bezglavom strahu. Zarobljeno: 1 živ ustaša i 4 karabina.

Ubijeno: 5 ustaša koji su ostali na bojnom polju, ranjeno 10 ustaša.

Naši gubitci: dva lako ranjena, od artiljerijskih zrna, pri povlačenju.

Poslije podne u 17 sati stigao je u sastav Divizije prema naređenju Štaba Korpusa bataljon Bjelovarskog p. odreda, zajedno sa Štabom Odreda u jačini od 190 ljudi.

Naročitih promjena nije bilo, neprijatelj sa patrolama izlazio je do Gradeca.

22. septembra 1944. god. Ujutro rano stiglo je u Štab Divizije iz Zapadne grupe 4 oficira i podoficira i oko 20 domobrana. U Štab Korpusa za dopunski bataljon upućeno 24 druga i drugarice koji nisu služili vojsku.

Istoga dana poslije podne formiran je IV bataljon Udarne brigade „Braća Radić".

Prema naređenju Štaba X korpusa „Zagrebačkog" NOV i POJ Divizija je izvršila pokret na sektoru Bađinec — Cerina sa slijedećim rasporedom jedinica: Brigada „Matija Gubec" Bađinec, a Udarna brigada „Braća Radić" Cerina, Štab Divizije Svinjarec (Sekcija Čazma 1 : 100.000)

Jedinice u sukob sa neprijateljem nisu došle.

23. septembra 1944. god. U jutro u 7 sati Divizija je izvršila pokret na sektor Čazma. Udarna brigada „Braća Radić" zau-

---

[14] U bojnoj relaciji Zapovjedništva 1. posadnog zdruga o tome piše: „*21. IX 1944. g.* 2. sat XXXVII ustaške bojne na osiguranju puta Križevci — Sv. Ivan Žabno radi prolaza jedne samovozne kolone iz Bjelovara. Kod Tremovačkog potoka sat napadnuta snažnom pješačkom i bacačkom vatrom. Poslije stizanja pojačanja, potpomognuta topničkom vatrom iz grada, sat se probila do Žabna. Samovozna kolona stigla". (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—5, k. 58.)

zela je položaje Štefanje, a Brigada „Matija Gubec" Laminac. Na nove položaje stiglo se je oko 12 sati.

Pokreti neprijatelja nisu uočeni, do sukoba sa njim nije došlo.

24. septembra 1944. god. U vezi dobivenog zadatka da se Divizija prebaci na sektor Podravina, ujutro u 7 sati izvršen je pokret u N. i S. Raču. Jedinice su se odmarale i prenoćile, a ujutro izvršen je pokret dalje. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

25. septembra 1944. god. Ujutro u 6 sati i 3 min. upućene su komore za Lasovac i Pupelicu radi pripremanja ručka za jedinice koje će stići na te položaje kasnije. U 8 sati jedinice su izvršile pokret na nove položaje i to Udarna brigada „Braća Radić" Pupelica, a Brigada „Matija Gubec" Bedenik — Lasovac.

Prema naređenju Štaba Korpusa jedinice su poslije ručka izvršile pokret dalje na sektor M. i Vel. Črešnjevice.

Udarna brigada „Braća Radić" zauzela je položaj Vel. Črešnjevica, dok Brigada „Matija Gubec" zauzela je položaj M. Črešnjevica.

Pri ulasku Brigade „Matija Gubec" u selo M. Črešnjevicu, ranjen je jedan borac od bandita koji se nalazio kod kuće u selu. Po dolasku na nove položaje odmah su prikupljeni podaci o uporištima koja se nalaze na tom sektoru.

26. IX 1944. god. Jedinice su ostale na istim položajima. U toku dana vršene su pripreme za likvidaciju neprijateljskog uporišta Pitomača. Oko 10 sati i 30 min., neprijatelj je izašao iz Pitomače u jačini od oko 400 ustaša i izvršio napad na Udarnu brigadu „Braća Radić" u Vel. Črešnjevici. Uz pomoć sadejstva artiljerije i minobacača neprijatelj je odbijen.

Naši gubitci: 4 mrtva i 4 ranjena.

Gubitci neprijatelja nepoznati.

U 15 sati 30 min. istoga dana izvršena priprema sa štabovima brigada za likvidaciju neprijateljskog uporišta u Pitomači.

U 21 sat neprijatelj je ponovno izvršio napad na Udarnu brigadu „Braća Radić" na istim položajima. Napad je izvršila I bojna Bobanove legije iz Pitomače. Poslije kratke borbe i iznenađenja u kojem je uspio neprijatelj, zbog nesavjesnosti i nedovoljnog osiguranja I bataljona Udarne brigade „Braća Radić", koji je držao položaj u sjevernom dijelu sela Vel. Črešnjevica, Brigada se je povukla, a neprijatelj je ušao u selo Vel. Črešnjevicu.[15] Istovremeno neprijatelj je u jačini oko 300 bo-

[15] Vidi dok. br. 144.

banovaca ušao u Grabrovnicu. Tom prilikom razbijen je I bataljon Udarne brigade „Braća Radić“, sa gubitcima u oružju i ljudstvu.

Udarna brigada „Braća Radić“ povukla se je na položaje iznad južnog dijela sela, gdje je ostala preko noći, sredila se, a ujutro prešla u napad radi istjerivanja neprijatelja i povratka starih položaja.

27. septembra 1944. god. U toku noći Udarna brigada „Braća Radić“ vršila je izviđanje Vel. Črešnjevice. U 9 sati Udarna brigada „Braća Radić“ krenula je u napad na neprijatelja u Vel. Črešnjevicu, dok je Brigada „Matija Gubec“ izvršila napad na neprijatelja u s. Grabrovnici. Poslije 5-satne borbe, dosta teške, naše jedinice izbacile su neprijatelja sa položaja, goneći ga sve do Pitomače, nanijevši mu gubitke u ljudstvu i materijalu i vratile prvobitne stare položaje.

U ovim borbama 26. i 27. septembra 1944. god. ubijeno je: 37 nepr. vojnika, ranjeno 55 nepr. vojnika. Zarobljeno: 1 šmajser, 800 metaka i nešto ćebadi.

Naši gubitci: mrtvih: 29, komandant IV bataljona poručnik Milinček Mato, komesar bataljona Bronec Rudolf, pomoćnik komesara čete Fristić Valent, politkomesar čete Velčić Vladimir, stariji vodnik Leder Đuro.

Ranjeni: 42. Pomoćnik politkomesara bat. Makek Ivan, pomoćnik politkomesara bataljona Nikolaš Nikola, politkomesar čete Miljan Janko, komandir čete Vuković Pero, politdelegat Kranjec Stevo i politdelegat Ivanko Ivan.

Nestalih 29.

Gubitci u oružju: p. mitraljeza 5, šmajsera 4, pušaka 52, municije 5.200.

Na večer prema naređenju Štaba Korpusa Divizija je izvršila pokret i zauzela nove položaje i to: Udarna brigada „Braća Radić“ Vukosavljevica, a Brigada „Matija Gubec“ Turnašica. Na nove položaje jedinice su stigle u 24 sata.

28. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima. Neprijatelj u toku dana izlazio iz Pitomače u pravcu Virovitice u jačini jedne bojne ustaša sa tri kamiona i 6 tenkova. Kod Špišić Bukovice neprijatelj se sukobio sa Virovitičkom brigadom i bio odbijen.

Jedan bataljon Udarne brigade „Braća Radić“ za vrijeme ove borbe upućen je u pravcu Lozana, sa zadatkom da izvrši napad na neprijatelja sa leđa, da udari na topove. Međutim podaci o napadu neprijatelja i mjesto njegovog napada dobijeni su dosta kasno, tako da bataljon nije stigao da udari neprijatelja, jer se isti već povlačio osiguravši se sa tanketama. Bataljon se vratio u sastav Brigade.

29. septembra 1944. godine. Jedinice se nalaze na istim položajima. Uhvaćena je veza sa Virovitičkom brigadom. U toku dana vršeno je izviđanje u pravcu Pitomače. Neprijatelj nije izlazio u pravcu naših položaja i do sukoba nije došlo. Radilo se na vojničkom i političkom učvršćenju naših jedinica, po već postojećem planu za rad. Sa štabovima brig. održana analiza borbe u V. i M. Črešnjevici.

30. septembra 1944. god. Jedinice se nalaze na istim položajima s tim što je jedan bataljon Brigade „Matija Gubec bio u toku noći i ujutro do 10 sati na osiguranju prema Pitomači kod Lozana, za vrijeme dok je Virovitička brigada vršila upad u neprijateljsko uporište Virovitica. Izviđački vodovi nalaze se na cesti Đurđevac — Virovitica, radi kontrole uporišta Kloštar i Pitomača, a isto tako i radi ispitivanja neprijateljskih snaga u uporištu, kako bi se imali točni podatci.

Jedan vod Brigade „Matija Gubec" noću 29/30. IX o.g. izvršio je fingirani napad na Pitomaču. Tom prilikom neprijatelj je izbacio 2 mine iz teškog bacača, dok je iz automatskog oružja i pušaka odgovorio vrlo slabom vatrom. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.

U mjesecu septembru o.g. naša divizija uništila je:
92 neprijateljska vojnika,
65 ranila
33 zarobila,
Zarobila oružja:
p. mitraljeza 2,
4 šmajsera,
2 pištolja,
34 puške,
11.800 metaka,
100 ručnih bombi,
70 civilnih pušaka.

Uništeno pruge: 12 km, 4 „srca" i 100 šinja.
Naši gubitci:
34 mrtvih,
68 ranjenih,
29 nestalih.

Gubitci u oružju:
7 p. mitraljeza,
4 šmajsera,
52 puške.

Utrošeno metaka:
19.047, 118 bombi, 250 kg eksploziva i 51 mina za Žon-bul.

Od oficira i političkih rukovodilaca poginuli: komandant bataljona poručnik Milinček Mato, komesar bataljona Bronec Rudolf, pomoćnik komesara čete Fristić Valent, komesar čete Velčić Vladimir, stariji vodnik Leder Đuro.

Ranjeni: oficir pri Štabu Divizije kapetan Škrljan Mato, pomoćnik komesara bataljona Makek Ivan i Nikolaš Nikola, politkomesar čete Miljan Janko, komandir čete Vuković Pero, politdelegat Kranjec Stevo, politdelegat Ivanko Ivan.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik,
Službeno otsutan.

Komandant — potpukovnik,

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 30. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU JEDINICA[1]

ŠTAB
XXXIV DIVIZIJE IV KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
A broj 882
dne 30. IX 1944. god.

O p ć i
Vojno-organizacioni izvještaj.

ŠTABU IV KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

1) Operativna situacija.

Od posljednjeg izvještaja[2] na sektoru ove divizije nije bilo izrazitih promjena. Neprijatelj nastoji uglavnom održati u ispravnosti komunikacije Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak. Na komunikaciji Zagreb — Sisak neprijatelj se drži defanzivno, dok sa komunikacije Zagreb — Karlovac i iz pravca Samobora

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 4—1/3, k. 1223.

[2] Riječ je o organizacionom izvještaju za avgust 1944 (vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 52/2, k. 1223.

vrši češće ispade na oslobođeni teritorij Žumberka. Koncem prošlog mjeseca, a u vezi zadatka naše divizije da izbaci iz upotrebe obje komunikacije, rokirana je Karlovačka brigada sa Karlovačkog sektora i Pokuplje. Prvih dana mjeseca septembra ofanzivnim operacijama jedinice naše divizije izbacile su prugu Zagreb — Karlovac van upotrebe i likvidirale na njoj sva uporišta osim Jaske i Draganića.[3] Za vrijeme ovih operacija neprijatelj je nekoliko puta pokušavao, ispadajući u pravcu Kupčine i Kupinca, odbaciti naše jedinice od pruge, ali je bio svaki puta odbijen. U isto vrijeme Turopoljski odred vršio je diverzije na pruzi Zagreb — Sisak i uspio izbaciti je iz saobraćaja kroz osam dana.[4] Početkom druge polovice mjeseca septembra IV kubanski puk rokirao se je sa sektora Vel. Gorice na sektor Sisak — Sunja, dok je na sektor Vel. Gorica — Greda došao I donski puk.

U vezi ofanzivnih operacija Korpusa, Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" prebačena je u Baniju,[5] a Žumberačka brigada u Pokuplje. U vezi korpusnih operacija, Karlovačka i Žumberačka brigada orijentisale su se na prugu Zagreb — Sisak sa zadatkom vezivanja neprijateljskih snaga na toj liniji i izbacivanja ove pruge van saobraćaja. Karakteristika borbi naših jedinica u toku ovog mjeseca bila je ofanzivna sa ciljem likvidiranja pojedinih uporišta na komunikacijama i onesposobljavanje ovih. U sadašnjem razdoblju neprijatelj pokušava na svaki način uspostaviti željeznički saobraćaj, ali, radi stalnih diverzija naših jedinica, nije mu to uspjelo.

U toku mjeseca septembra neprijateljska avijacija nije se primijećivala na našem sektoru, osim nekoliko izviđačkih lijetova, dok je saveznička avijacija u nekoliko navrata bombardovala Karlovac.[6] Neprijateljskih koncentracija na našem sektoru nije bilo niti su vršeni neki jači neprijateljski pokreti.

2) Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom

Naša divizija ima u svome sastavu tri brigade i tri odreda. U Štabu Divizije manjka operativni oficir. Pošto je rad Štaba svakog dana veći i širi, to se nužno postavlja pitanje operativnog oficira. Sa naše strane predlažemo majora Kopjara, načelnika Seljine brigade, a u tom slučaju morali bi dobiti nekog

---

[3] Vidi dok. br. 2, 3, 8, 18, 26, 34, 44 i 91.

[4] Vidi dok. br. 117, 118, 119, 120, 121 i 122.

[5] Ona je 26. septembra sadejstvovala jedinicama 7. i 8. divizije u napadu na neprijateljska uporišta na komunikaciji Sunja — Kostajnica (vidi dok. br. 108 i 115).

[6] Vidi dok. br. 116, 118 i 119.

za načelnika Brigade. Štab Brigade „Franjo Ogulinac Seljo", osim operativnog oficira, je popunjen i zadovoljava... Štab Turop.-posavskog odreda je popunjen i zadovoljava. — Štab Samoborsko-jaskanskog odreda je novoformiran i mlad, ali se pokazao inicijativan i aktivan.— Štab Karlovačkog odreda je još uvijek bez komandanta, ali će ovih dana izići iz bolnice i preuzeti komandu — Štabovi bataljona i Brigada „F.O. Selje" uslijed velikog broja izbačenih rukovodilaca, su nepotpuni, a ni jedan štab nema operativnog oficira, a tri štaba bataljona nemaju pomoćnika komesara. Štabovi bataljona, osim četvrtog, zadovoljavaju. Štabovi bataljona Karlovačke brigade nisu popunjeni. U tri bataljona manjkaju operativni oficiri, a u jednom bataljonu manjka komesar. Štabovi bataljona ne zadovoljavaju u potpunosti. — Štabovi bataljona u Žumberačkoj brigadi su popunjeni i prilično zadovoljavaju. Kod njih još nema dovoljno upornosti zbog toga što u sastavu Odreda nisu vodili neke uporne borbe. — Štabovi bataljona Turop.-pos. odreda su popunjeni i zadovoljavaju.—

3) Farmacijsko stanje jedinica i njihova popuna:

Brigada „F. O. Selje" i Karlovačka brigada imaju po 4 bataljona, četu za vezu, prateću četu, minerski i sanitetski vod i izviđačke vodove. Novoformirana Žumberačka brigada ima 3 bataljona i sve specijalne jedinice. Kao četvrti bataljon Žumb. brigade uzećemo jedan bataljon, dok se ovaj popuni i sredi. Turopoljski odred ima dva bataljona i specijalne čete. — Samoborsko-jaskanski odred ima jedan bataljon. — Karlovački odred ima jedan bataljon i tri samostalne čete od kojih ćemo formirati drugi bataljon. Za ovaj bataljon smo već uputili komandanta.

4) Brojno stanje i naoružanje:

Brojno stanje naših jedinica je u velikom porastu uslijed uspješne mobilizacije i prelaza iz domobranstva. Sadašnje naoružanje naših jedinica ne odgovara brojnom stanju. Potrebno nam je još najmanje 1200 pušaka i oko 120 puškomitraljeza. Naoružanje naših jedinica je raznoliko, kako po kalibrima, tako i po porijeklu, te je snabdijevanje municijom dosta otežano.

5) Socijalni i nacionalni sastav:

Borci naših jedinica su uglavnom seljaci. U posljednje vrijeme porastao je broj intelektualaca i radnika uslijed velikog prelaženja iz domobranstva.

6) Nastava u jedinicama, školama i kursevima:

Sa malo iznimaka, stručna nastava naših rukovodilaca nije na visini, jer mnogi nisu prešli ni najpotrebnije kurseve. To se još više primjećuje sada kad su jedinice naglo brojčano porasle. Veliki broj rukovodilaca, naročito nižih, nema dosta borbenog iskustva, jer su naše jedinice mlade. Borci također ne zadovoljavaju u pogledu stručne spreme i borbenog iskustva, jer imade dosta novopridošlih.

U zadnje vrijeme ne može se u jedinicama konstantno održavati nastava, radi čestih akcija i pokreta, inače se izvodi po planu poslanom od Štaba Korpusa. Naročito se obraća pažnja na izgradnju rukovodilaca sa kojima se održavaju časovi i prelazi gradivo koje oni trebaju preći sa borcima. Opća karakteristika naših rukovodilaca je da ne primjećuju greške boraca prilikom izvođenja vojničkih radnji. Rade suviše šablonski, vole teorisati, a u tom su baš slabo spremni.

Podoficirska škola održava stalno kurseve. Nastava je praktična i teorijska. Uspjeh je dobar. Svršeni kursisti odskaču u svemu od onih koji nisu bili na kursu. — U Dopunskom bataljonu održavaju se četrnaestodnevni kursevi gdje se izučavaju iz vojnih i političkih znanja najpotrebnije stvari sa novomobilisanim borcima.

Rukovodioci i borci teško se privikavaju da u cilju prikrivenog kretanja u svim borbenim radnjama koriste zemljište. Fortifikacija se koristi prilično, ali ipak ne u onom stepenu u kom bi morala. Mnogo se osjeća nedostatak malog pionirskog alata.

Naše jedinice još uvijek ne znaju iskoristiti svoje naoružanje. Mali broj rukovodilaca vodi računa o stvaranju plana vatre. Sadejstvo pješadije i artiljerije je dosta slabo, jer borci nisu priviknuti na rad sa njom. Najviše se od svih borbenih radnja osjeća nesnalaženje rukovodilaca u odstupanju, koje se vrlo rijetko vrši organizovano i sa prihvatom.

Pošto će se silom prilika u našim jedinicama postavljati za rukovodioce ljudi sa malo borbenog iskustva, dobro bi bilo kad bi se na višim kursevima proučavali primjeri borbi naših jedinica prema operativnim elaboratima.

U pogledu upoznavanja boraca sa bojnim otrovima sanitet nije učinio koliko bi mogao učiniti. U posljednje vrijeme postavljen je pri sanitetu Divizije jedan dobar poznavalac bojnih otrova i zaštite od njih, koji će prema datim uputstvima, održavati predavanja u jedinicama.

7) Specijalne jedinice:

Čete za vezu imadu dosta stručne spreme, a i nastava se kod njih izvodi stalno. U zadnje vrijeme su popunjeni sa potrebnim materijalom, jedino se osjeća manjak telefonskih centrala. Radio-telegrafska služba funkcioniše dobro, samo su pojedini radio-telegrafisti slabo stručno opremljeni.

Sanitet je u Diviziji prilično sređen i u skoro vrijeme će potpuno odgovarati svojim zadatcima.

Do sada je formirana pri Diviziji Izviđačka četa i pokazala se dobrom. Izviđački vodovi po brigadama su u formiranju.

Artiljeriju naša divizija zapravo i nema. Imamo jedan brdski top 65 mm bez municije i dva protuoklopna topa 47 mm od kojih je jednom naduvena cijev. — Intendantura Divizije je sada dobro sređena, dok po brigadama još ne zadovoljava potpuno.

Borbenost naših jedinica nije na visini, izuzev Seljine brigade, koja ju je održala i pored velikog broja novih boraca. — Ishrana je dobra, jedino se osjeća manjak masti. — Oprema naših boraca je vrlo slaba. Preko 50% naših boraca su goli i bosi, naročito u Žumberačkoj brigadi. To je jedan od najtežih problema naše divizije, obzirom da smo već sada u hladnijim danima. — Zdravstveno stanje zadovoljava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p. pukovnik: **Franjo Knebl** (M.P.) Komandant, p. pukovnik: **M. Dasović**

BR. 115

IZVJEŠTAJ ŠTABA BRIGADE „FRANJO OGULINAC SELJO“ OD 30. SEPTEMBRA 1944. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ I ŠTABU 34. DIVIZIJE O NAPADU NA HRASTOVAC[1]

ŠTAB
UDARNE BRIGADE
„FRANJO OGULINAC–SELJO“
Op. br. 205/44. g.
dne 30. rujna 1944. g.

ŠTABU IV KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
ŠTABU 34. DIVIZIJE IV KORPUSA N.O.V.J.

(Sekcija Kostajnica 1 : 100.000)

Operativni izvještaj
o napadu na Hrastovac.

Neprijateljsko uporište Hrastovac sačinjava vrlo jako utvrđena željeznička postaja Hrastovac na pruzi Sunja — Kostajnica. Uporište je utvrđeno u tipu ojačane poljske fortifikacije sa oko 40 ukopano pokrivenih zaklona (bunkera) međusobno spojenih streljačkim zaklonima i saobraćajnicama. Uporište je opkoljeno sa dva reda žičane prepreke, jedan na 50—80 metara od zaklona, a drugi na 200 — 300 metara.

Neprijateljsku posadu sačinjavala je III bojna I gorskog zdruga u jačini oko 400 ljudi sa mnogo automatskog naoružanja, 2 teška bacača i jednim p.k. topom 37 mm.

Naša brigada je akciju likvidacije uporišta Hrastovac vršila sa svim svojim jedinicama u krugu korpusne akcije na neprijateljsko uporište Sunja i na prugu Sunja — Kostajnica.[2]

Akcija je vršena na osnovi korpusne zapovijesti[3] na temelju koje je izdata zapovijed od strane ovoga štaba koja se prilaže.

Ideja napada na uporište bila je: sa istočne strane napasti neprijatelja zatvarajući mu odstupnicu sa sjevera i sa juga i nabaciti ga na rijeku Sunju i prema s. Rakovac gdje bi ga dočekala dva bataljona i uništila ga.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 58—1/4, k. 1230.

[2] Jedinice 4. korpusa istovremeno su napale Sunju i Graboštane (vidi dok. br. 95, 105 i 108.

[3] Vidi dok. br. 95.

Borba se vodila dana 26. IX o.g. i počela je u 6 sati.

Podilaženje neprijateljskom položaju od strane II i III bataljona sa istočne strane izvršeno je još u toku sumraka i sve jedinice određene za napad privukle su se na odstojanje 100—150 metara od spoljnog pojasa žičane prepreke. Bliže podilaženje bilo je nemoguće a i opasno, jer je zemljište potpuno ravno i pregledno, te se borci pod neprijateljskom vatrom ne bi uopće mogli ni napred pokrenuti ni povući se.

Napad je otpočet sa jakom bacačkom vatrom i vatrom automatskih oruđa kao i pridodatog topa. Ova priprema vatre trajala je oko pola sata nakon čega je naređeno izvršenje juriša. Vrlo jaka vatra iz uporišta spriječila je jedinice da upadnu u samo uporište nego ih je prikovala pred samim spoljnim pojasom žice u zemlju. Na to se pokušalo ponovno jakom bacačkom vatrom i teškim automatskim oružjem ućutkati neprijateljsku vatru u čemu se donekle uspjelo, ali je pri svakom pokušaju približavanja utvrdama neprijatelj ovo sprečio vrlo jakom vatrom. Obzirom da su se jedinice našle na brisanom prostoru i dobivale osjetne gubitke, naređeno je da se povuku u pravcu sjeveroistoka i jugoistoka od uporišta u obližnje šumice udaljene oko 400—500 metara od uporišta. To je izvršeno oko 9,30 sati. Na to je neprijatelj sa neobično jakom bacačkom i pješadijskom vatrom htio odbiti naše snage potpuno od uporišta. Pod dejstvom ove vatre jedinice su ponovno počele dobivati osjetne gubitke, pa kako se više nije raspolagalo sa municijom za teške bacače, a vatra automatskog oružja nije mogla ušutkati neprijatelja, to je oko 11,30 sati naređeno izvlačenje jedinica i dohvata neprijateljske vatre na liniju sela D. Hrastovac i greben u šumi Hrastovac. Obzirom na neprijateljsku vatru i u ovom povlačenju bilo je gubitaka.

Oko 13.30 sati jedna grupa od 50 neprijateljskih vojnika pokušala je ispad iz uporišta prema s. D. Hrastovac, no, dočekana našom jakom vatrom, uz gubitke vraćena je odmah u uporište.

Obzirom na vrlo teško zemljište za napad, odlučeno je da se napad ponovi u večer pod zaštitom mraka. Ovo je i učinjeno i ponovni napad izvršen je u potpunosti, kao i onaj u jutro, u 20 sati. No kako se nije raspolagalo sa municijom za bacače, napad je vršen samo vatrom pješadijskog oružja i pokretom, uz slabiju pripomoć vatre iz topa, jer se i ovdje oskudijevalo municijom. Pod pritiskom naših snaga neprijatelj se počeo izvlačiti iz uporišta u pravcu s. Graboštani prugom, no, kako je sa te strane dočekan našom vatrom u zasjedi, u paničnom bijegu vratio se natrag.

U tom času jako se zapucalo na ovu našu zasjedu sa juga iz utvrđene željezničke stražarnice 2 kilometra južno od Hra-

stovca tako da se ova naša jedinica morala povući prema s. G. Hrastovac i zauzeti položaj frontom na jug, jer se u prvom času nije tačno znalo koji neprijatelj napada s te strane. Po povratku neprijatelja u uporište on je ponova jakom bacačkom i pješadijskom vatrom nastojao suzbiti naš napad u čemu je zbog povoljnog zemljišta i uspio.

Oko 22 sata upućena su nam u pomoć dva mala tenka, te je u 23 sata uz pripomoć istih napad na uporište ponovljen. Oba tenka upućena su putem do s. G. Hrastovac prema uporištu, a pješadijom je ovaj puta napad izvršen samo sa istoka i sjevera dajući tako mogućnost neprijatelju da se izvuče prema jugu gdje mu je postavljena zasjeda. Usljed vrlo slabog držanja posade tenkova, koji su došli do žice i obasuti jakom pješadijskom vatrom iz uporišta odmah se okrenuli i vratili natrag, naše jedinice, koje su moralno podignute vidjevši prisustvo tenkova jurišem doletile do žice i djelimično vanjski pojas prešle, izgubivši potporu tenkova ostale su na otvorenom polju pod najjačom bacačkom i pješadijskom vatrom, stalno osvjetljavane velikim brojem svjetlećih raketa. O produženju napada nije moglo biti govora, već je naređeno izvlačenje jedinica iz borbe. Ovo je i izvršeno i jedinice su povučene i to II bataljon u s. Svinjicu, a III bataljon u s. D. Hrastovac, gdje je trebalo i dalje da održava kontakt s neprijateljem.

Borba je prekinuta 27. IX u 0.30 sati.

Postavljeni zadatak u toku ove borbe nije postignut, ali je neprijatelj jako pokoleban, što se može zaključiti iz toga da je uporište već htio napustiti.

U ovoj borbi neprijatelj je imao sigurno 15 mrtvih i najmanje toliko ranjenih, među kojima i komandant uporišta.

Sutradan 27. IX o.g., oko 7 sati, od pravca Vedrog Polja probila se do uporišta jedna kolona od 3 tenka, 3 kamiona i do 200 vojnika. Naš III bataljon, koji se nalazio u s. Hrastovac, usljed jučerašnjih teških borbi i velikih gubitaka, kao i zbog nedostatka municije, jer još nije istom bio popunjen, povukao se ispred ove kolone u pravcu s. Meminska. Tu je dobiveno nešto municije od II banijskog p. odreda i oko 13 sati izvršen je napad na neprijatelja koji je zauzeo položaj u s. D. Hrastovac štiteći izvlačenje svojih snaga iz uporišta Hrastovac.[4] Neprijatelj je vrlo brzo potisnut i gonjen i od strane III bataljona a sve do pred samo selo Vedro Polje.

U napuštanju uporišta Hrastovac neprijatelj je bio tučen vatrom našeg I i IV bataljona sa zapadne strane od s. Rakovac. te je i tom prilikom imao gubitaka.

---

[4] Napadnutoj posadi u Hrastovcu pritekli su u pomoć dijelovi 1. gorskog zdruga iz Kutine (vidi primjedbu br. 3 uz dok. br. 95).

U toku ove borbe zaplijenjeno je: 110 mina za teški bacač, 35.000 pješačke municije, 20 komada zrna za p.k. top 37 mm, tri štita za mitraljez „Švarcloze", 1 telefonska centrala, 5 telefonskih aparata, 2 mala optička aparata, 3 km poljskog telefonskog kabla, 10 kazana, 500 kg razne hrane, 13 šinjela, 10 odijela, 5 pari obuće, 21 bomba, 8 pušaka, 12 ćebadi, 8 krila i manje količine raznog alata i materijala.

U toku borbe utrošeno je: 27.500 pješačke municije, 230 mina za laki bacač, 170 mina za teški bacač, 70 topovskih zrna i 3 zrna za Džon Bul.

U toku borbi izgubljeno je: 1 teški mitraljez „Breda", 1 puškomitraljez „Brnac".

Naši gubitci u toku ovih borbi jesu: 16 poginulih, među kojima komesar čete Hapač Slavko, pomoćnik komesara čete Ferk Franjo, i pomoćnik komesara čete Rumeljak Rok. Ranjenih 79, među kojima komesar bat. Lokas Ante, komandant bataljona Valjan Vladimir, pom. komesara bataljona Gregurin Nikola, ref. saniteta bat. mlađi vodnik Slivšek Slavica, komesar čete stariji vodnik Matulić Stjepan, pom. komesara čete Vuga Imbro, delegat mlađi vodnik Popović Dragutin, komandir čete stariji vodnik Đurašin Nikola, vodnik Bjeloš Nikola, delegati: Knez Vladimir, Kovačić Franjo, Skuzin Vladimir, vodnik Ivanišov Gregorij, desetar Perović Stjepan, delegat Pustrašija Mato, komesar čete Topoljnjak Đuro, vodnik Raljević Pavao, komandir čete stariji vodnik Pavečić Ivan, komesar čete Majzec Berislav, zamj. kom. čete Korečić Mijo, mlađi vodnik Otrog Nikola, pom. komesara čete Kruljac Nikola, zamj. komandira čete mlađi vodnik Pirjak Slavko. Nestalih 11, od kojih se stalno poneko vraća.

U toku ovih borbi istakla se 2. i 3. četa II bataljona i 2. četa III bataljona.

Od pojedinaca istakao se komandir 3. čete II bataljona Trbušić Vilim, borci Kazanov Anatolij, Bogoslovski Vasilij, vodnik Kovačić Mato, vodnik Pučko Marko i borac Hofman Vinko, te borac Jandriš Josip.—

Od jedinica slabo se držao IV bataljon, odnosno njegov štab, jer prilikom izvlačenja neprijatelja iz uporišta nije istoga dovoljno tukao vatrom, iako je za to imao velikih mogućnosti. Od pojedinaca u borbi se slabo držao izvjestan broj novih boraca kojima je ovo bila prva borba.

Kritički osvrt:

Napad je bio politički i vojnički dobro pripremljen i borci su za cijelo vrijeme borbe zadržali visoki moral i borbeni duh.

Podaci o snazi neprijatelja nisu bili točni, jer je njegova snaga bila tri puta veća, te je na temelju toga i sama ideja napada — potpuno uništenje neprijatelja — bila preteški zadatak obzirom na jako utvrđeno uporište i vrlo jako naoružanje, a uz naše nedovoljno naoružanje u teškim oružjima.

Veliki gubitci naši u ovoj borbi posljedica su vrlo nepovoljnog položaja za napad po danu, neočekivano velike snage neprijatelja i njegove upornosti, upornosti boraca i rukovodilaca Brigade u težnji da unište neprijatelja, a u najvećoj mjeri neizvježbanosti rukovodilaca i boraca u vršenju napada po danu na jako utvrđeno uporište, jer je ovo bila prva takova borba brigade.

Pouke:

1. Potrebno je točno znati jačinu i kvalitet neprijateljskih snaga da bi se donijela pravilna odluka.
2. Napad na ovako jako uporište danju može biti uspješan i bez velikih žrtava samo uz prethodnu jaku artiljerijsku vat. pripremu.
3. Za vršenje dnevnih napada obučiti borce i rukovodioce u boljem korišćenju zaklona, a naročito spriječiti grupiranje boraca.
4. U slučaju jakog udara neprijatelja pri napadu na sve strane dati mu mogućnost probijanja iz uporišta u jednom pravcu, a onda ga zasjedom dočekati i nanijeti mu gubitke.--

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **Božo Rkman**

V.d. komandant — kapetan: **Tojagić Milan**

(M.P.)

II

USTAŠKO-DOMOBRANSKA DOKUMENTA

BR. 116

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 1. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA GRAČAC, GLOGOVNICU I RAZVOĐE I O BORBAMA KOD DARUVARA, GENERALSKOG STOLA I OBROVCA[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 245/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

1. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Neprijatelj i nadalje tuče Daruvar topničkom vatrom. Veći uspjeh u podhvatu u Požeškoj kotlini.

Žestoke borbe u podr. Ogulina, Gračaca, Dervente i Teslića. Uspješno se nastavlja podhvat u Hercegovini. Napadaji neprijatelja zrakoplova na Kamenicu, Rieku Dubrovačku, šire podr. Broda, Nevesinje, Lapad, Knin i Vrliku.

Oborena 3 neprijateljska zrakoplova.

II PODRUČJA:

Daruvar

Neprijatelj i dalje u kratkim vremenskim razmacima tuče topničkom vatrom Daruvar. Poginula je još 1 i ranjene 2 osobe.

Dio posade poduzeo je manji podhvat za oterećenje područja zapadno Daruvara.

U području Daruvara vrši se i dalje prikupljanje jačih partizanskih snaga.[2]

U području s. i. Požege napadnuta je skupina odmetnika u prikupljanju, pri čemu je palo

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 1/1—1, k. 42.

[2] Na području Daruvara tada nije bilo jačih partizanskih snaga. Glavnina 6. korpusa NOVJ započela je 1. septembra napad na komunikaciju Zagreb — Beograd u slijedećem rasporedu: 28. divizija na relaciji Banova Jaruga — Nova Gradiška, 40. divizija na relaciji Nova Gradiška — Nova Kapela i 12. divizija na relaciji Slavonski Brod — Vrpolje (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 92 i Arhiv V.I.I., reg. br. 1—6/1, k. 488 A.)

80 partizana, a zaplijenjene su 22 puške i 4 strojopuške.[3]

Ogulin: Prigodom čišćenja područja sjeverno Generalskog Stola palo je 12 partizana (među njima 1 „komesar" i 1 „oficir"), 18 ih je zarobljeno i 2 su prebjegla. Pronađeno je 1 obskrbno skladište i zaplijenjeno ručno vatreno oružje, strijeljivo i alat.

Križevci: Noću 29/30. VIII oko 03.00 sati započeo je napadaj partizana na uporište Glogovnica (9 km s. Križevaca). Pojedinosti još nisu javljene.

Gračac: Gračac je i dalje ugrožen.[4] Neprijatelj napada našu borbenu skupinu zapadno Gračaca uz podporu topništva. Zaposjednuti su visovi s obje strane prevlake kod Sučevića po našim snagama.

Kod Obrovca (16 km j.z. Gračaca jedna skupina vodi borbu s premoćnim neprijateljskim snagama.[5]

Druga jedna borbena skupina napreduje sa sjeveroiztoka uz obskrbnu cestu prema Bruvnu (12 km s. Gračaca).

Drniš: 29. VIII odbijen je napadaj partizana na uporište Razvođe (9 km s.z. Drniša).

Livno: Završen je podhvat u području Livna. Podhvatne skupine vratile su se u svoje uporište bez dodira s neprijateljem.

...

Jadranska obala: Na južnoj obali poluotoka Pelješca navodno se iskrcalo oko 150 partizana.

Zapažena su 3 veća broda na moru 20 km j. i. Mljeta.

Djelat. vlast. zrakopl.: 31. VIII naše je zrakoplovstvo izvršilo oružano izviđanje javljenog nepr. uzletišta 20 km j. z. Vlasenice. Na tome mjestu nema pogodnog mjesta za uzletište.

[3] O gubicima jedinica 40. divizije na području Slavonske Požege od 1. do 3. septembra 1944. vidi dok. br. 70.

[4] Jedinice 9. divizije, u sadejstvu sa 6. brigadom 19. divizije i 3. brigadom 35. divizije, napale su 29. avgusta Gračac i Smrekovaču. (Opširnije o tome vidi dok. br. 73 u ovoj knjizi i tom V, knj. 31. dok. br. 73 i 84).

[5] Odnosi se na dijelove 5. brigade 19. divizije i Zadarski NOP odred koji su zatvaranjem pravaca Obrovac — Gračac i Obrovac — Lovinac obezbjeđivali napad na Gračac (vidi dok. br. 73 i 101).

Pored toga izvršilo je prienos tvoriva, službene pošte i vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.:

25. VIII pao je kod Kleka (10 km i.z. Ogulina) jedan nepr. zrakoplov. Deset članova posade izskočilo je padobranima.

26. VIII četiri nepr. zrakoplova bacili su 3 bombe na Nevesinje. Srušena je 1 zgrada i oštećene 4 kuće. 4 osobe poginule i 12 je ranjeno.

29. VIII nepr. zrakoplovi napali su Knin i Vrliku. Pojedinosti nisu javljene.

30. VIII oko 11.00 sati nepr. zrakoplovi bacili su veći broj bombi u blizini Kamenice kod Petrovaradina. Ima štete.

Istog dana u 15.25 sati 4 nepr. lovca bacili su nekoliko manjih bombi na Rieku Dubrovačku. Šteta je mala. Pogođen je jedan posebnički autobus u kome je poginulo 5 osoba i 15 ranjeno.

30. VIII bačeno je nekoliko bombi na Lapad (u Gružu).

30. VIII jedan nepr. zrakoplov bacio je 8 bombi na okolinu želj. postaje u Brodu. Pogođena je ljuštiona riže. Ima štete. Žrtava nema.

Istog dana srušio se kod Dervente jedan nepr. bombarder koji je pogođen iznad Broda. Posada je zarobljena.

Pješačkom vatrom oboren je kod Banje Luke 1 nepr. lovac.

Prigodom bombardovanja Karlovca 30. VIII oštećeno je 14 posebničkih kuća, poginulo je 7, ranjeno 40 osoba.

Općenito:

Prigodom razviđanja i manjih sukoba kod Đurđevca, Karlovca, Jastrebarskog i Ozlja pala su 3 i zarobljena 2 partizana, dok je 1 ustaša ranjen i uhićeno 8 vojnih neposlušnika.

28. VIII odbijen je napadaj partizana na ustašku posadu u Sukošanu (kraj Zadra). Partizani su iz oružničke postaje odveli zapovjednika, 2 pomoćna oružnika i 3 domobrana. Poginula su 2 ustaše. Neprijateljski gubitci nisu poznati.

Osobitosti:

Kod s. Jakova, Boljevaca, Progara i Kupinova prebacile se jače skupine četnika preko r. Save u Sriem.

Događaji na želj. prugama: 31. VIII na pruzi Križevci — Dugo Selo između ž.p. Prikraj i Vrbovec naišao je na minu izvidnički vlak. Žrtava nema.[6]

Istog dana na pruzi Brod — Vinkovci u 14.45 sati između ž.p. Andrijevci i Striživojna--Vrpolje naišao je na minu put. vlak. Lokomotiva i 4 kola izkliznuli.[7]

Toga dana u 22.45 sati između ž.p. Karlovci i Petrovaradin napali su odmetnici teretni vlak i zapalili ga. U 23.10 sati napali su želj. postaju Petrovaradin. Pojedinosti nisu javljene.

31. VIII u 23.40 sati između ž.p. Moslavina--Popovača i Kutina naišao je na minu oklopni vlak. 3 kola sa strjeljivom izgorjela.[8]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
(M.P.) Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik (Helbich)
Helbich

---

[6] Diverziju je izveo 3. diverzantski bataljon (vidi dok. br. 35).

[7] U operacijskom dnevniku Štaba Grupe diverzantskih odreda NOVJ o tome piše: „31. VIII 44. Na glavnoj pruzi između St. Perkovaca i Andrijevaca dignut je vojnički transportni voz pun Nijemaca i ustaša. Uništena je lokomotiva i 5 vagona. Ubijena su 2 željezničara, a 30 neprijateljskih vojnika je ranjeno. Promet je stajao 3 dana (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[8] Komunikaciju Kutina — Popovača napale su 31. avgusta jedinice 7. divizije. (Opširnije o rezultatima napada vidi dok. br. 3).

BR. 117

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 2. SEPTEMBRA 1944. O BORBAMA NA IVANŠĆICI, KOD GRAČACA I LIVNA I O NAPADIMA JEDINICA NOVJ NA KOMUNIKACIJE ZAGREB — KARLOVAC I ZAGREB — BEOGRAD[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 246/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

2. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Tuzla ugrožena.

Napadaj na osiguranje želj. pruge Zagreb — Karlovac kod Zdenčine.

Gračac odterećen.

Odpočeo poduhvat u području Livna.

Napadaji nepr. zrakoplova na Gospić, o. Zlarin (kod Šibenika), Karlobag i Otočac.

Srušen 1 neprijateljski zrakoplov.

II PODRUČJA:

Zagreb: 31. VIII oko 02.30 sati odbijeni su svi napadaji jakih partizanskih snaga na uporišta uz želj. prugu između Mavračića i Zdenčine (20 km j.z. Zagreba). Partizanima je uspjelo na više mjesta minirati želj. prugu. Jedan ustaša je poginuo i 1 ranjen.[2]

Noću 2. IX nastavljene su borbe na tom dielu želj. pruge. Pruga je minirana na mnogo mjesta. Upućena su pojačanja. Pojedinosti još nisu poznate.[3]

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 2/1—1, k. 42)

[2] Ustašku posadu u Mavračićima, kao i komunikaciju Mavračići — Zdenčina, napala je Brigada „Franjo Ogulinac Seljo". Ustaše su poslije slabog otpora pobjegle u Horvate. Brigada je prekinula prugu na 230 mjesta i zapalila 100 željezničkih pragova. Karlovačka brigada napala je istovremeno prugu Zagreb — Karlovac između Zdenčine i Jastrebarskog (vidi dok. br. 4, 24, i 118).

[3] Vidi dok. br. 24.

Varaždin: 29. VIII u sukobu jedne ustaške obhodnje s jakom partizanskom skupinom na Ivanščici pl. palo je 15 partizana. Jedan ustaša je ranjen. Obhodnja se morala povući pred nadmoćnim neprijateljem.[4]

Gračac: Pojačanja upućena 30. VIII podpomognuta zrakoplovstvom probila su nepr. obruč oko Gračaca i odteretila posadu.[5]

Livno—Imotski: U području Livna započeo je podhvat čišćenja od zaostalih partizana.[6]

U području s.z. Aržana (23 km s. i Imotskog) podhvatne snage naišle su na jak neprijateljski odpor.

. . .

Jadranska obala: Na Pelješcu izviđačka djelatnost oko Stona i Janjine.

Djelat. vlast. zrakopl.: 1. IX naše zrakoplovstvo vršilo je izviđanje javljenog nepr. uzletišta kod Sanskog Mosta, jugoistočno Jasenovca i kod Smude (7 km i. Voćina). Kod Sanskog Mosta i Jasenovca nije ništa opaženo, dok je kod Smuda zemljište poravnato i uređeno za sletanje zrakoplova.

Osim toga bacalo je promičbene letake na Fruškoj gori.

Djelat. nepr. zrakopl.: 30. VIII oko 11.30 sati nepr. zrakoplovi bombardirali su Gospić. Srušeno je i oštećeno više kuća. Jedan domobran poginuo i 1 žena ranjena.

Istog dana bombardiran je o. Zlarin kod Šibenika.

Toga dana oboren je kod Imotskog jedan nepr. zrakoplov. 5 članova posade je zarobljeno.

31. VIII neprijateljski zrakoplovi napali su Karlobag. Pogođena je crkva i posadno zapovjedništvo. Žrtava nema.

---

[4] Vidi Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112.

[5] Vidi dok. br. 73 i 116.

[6] Na području Livna nalazile su se tada jedinice 20. divizije. One su krajem avgusta i početkom septembra vodile borbe s Nijemcima, ustašama i četnicima koji su iz Livna prodirali u sjeverozapadni dio Livanjskog polja (Arhiv V.I.I., reg. br. 6/9, k. 28 i 1—2, k. 1030).

Istog dana bombardiran je Otočac. Pogođena je vojarna i nekoliko kuća. Jedan domobran poginuo, 1 je ranjen. Pojedinosti nisu javljene.

Općenito: U manjim sukobima i prilikom odbijanja napadaja kod Pitomače i Metkovića nanieti su neprijatelju gubitci, ali nisu ustanovljeni, jer je neprijatelj svoje mrtve i ranjene odvukao. Jedan ustaša je poginuo, a 2 su ranjena.

Na pruzi Lipik — Banova Jaruga 31. VIII eksplozijom mine ranjena su 23 ustaše.

Događaji na želj. prugama: 31. VIII kod Dubrovnika naletio je na minu teretni vlak. Stroj i 3 kola izkočili. Žrtava nema.

Istog dana 6 km z. Ilidže naletio je na minu teretni vlak, 4 kola siena izgorila. 2 osobe su ranjene.

31. VIII na pruzi Dugo Selo — Novska između ž.p. Moslavina-Popovača i Kutina naletio je na minu oklopni vlak. Ima 7 mrtvih i više ranjenih.[7]

Noću 31. VIII/1. IX između istih želj. postaja minirana je pruga, porušena 2 mosta kod Gračenice i Volodera zajedno sa bunkerima u tim postajama.[8]

U noći na 1. IX minirana je želj. pruga Vinkovci — Zemun između ž.p. Putinci i Golubinci, ž.p. Nova Pazova — Batajnica — Zemunsko Polje na više mjesta, te prekinute sve veze između Rume i Zemuna, te Zemuna i Novog Sada.

31. VIII minirana je na više mjesta pruga Sunja — Bos. Novi.[9]

Noću na 1. IX izvršili su part. napadaj na želj. prugu između ž.p. Lekenik i Turopolje i razorili je minama.[10]

Noću 1/2. IX minirana je pruga Zagreb — Sisak — Novska između ž.p. Turopolje i Lekenik, ž. p. Caprag i Blinjski Kut, te želj. postaje Staza i Šaš. Kod Blinjskog Kuta ostao je na pruzi oklopni vlak, jer je pruga izpred i iza njega minama razorena. Kraj istog mjesta miniran je 1 most.

---

[7] i [8] Diverzije su izvele jedinice 7. divizije (vidi dok. br. 3 i 86).
[9] i [10] Vidi dok. br. 24.

1. IX prilikom prelijetanja 6 nepr. zrakoplova kod Jasenovca čule su se jače eksplozije. Drži se da su napadnuti mostovi kod Jasenovca. Veze su prekinute i pojedinosti nisu poznate.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

BR. 118

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 3. SEPTEMBRA 1944. O NAPADIMA JEDINICA NOVJ NA KOMUNIKACIJE I O BORBAMA KOD LEPOGLAVE, KARLOVCA, GRAČACA, LIČKOG OSIKA I NA OTOKU PAŠMANU[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 247/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

3. IX 1944. g.

I OBĆI PREGLED:

Nastavljaju se žestoki nepr. napadaji na želj. pruge posebno na prugu Zagreb — Karlovac.

Žestoke borbe u Lici i oko Gračaca. Drvar izpražnjen po zapoviedi.

Uspješno se nastavljaju podhvati u iztočnoj Bosni i Hercegovini.

Napadaji nepr. zrakoplova na Petrovaradin, Zenicu, Siverić (kod Drniša), te 2 puta na Karlovac.

Oboren 1 neprijateljski zrakoplov.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 3/1—1, k. 12.

II PODRUČJA:

Zagreb: Noću na 1. IX partizani su ponovno napali želj. prugu i osiguranje na odsjeku Jastrebarsko — Horvati (28 — 18 km j.z. Zagreba). Neprijatelju je uspjelo svladati posadu želj. postaje Desinec, postaju zapalili i postavili oko 120 mina na želj. prugu. Ostale posade odbile su sve neprijateljske napadaje.

Minirana je cesta Zagreb — Karlovac.

Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni. Vlastiti gubitci: 1 ustaša poginuo, 5 ranjeno, 1 častnik i 28 domobrana je zarobljeno.[2]

Varaždin: U podhvatu 30. VIII kod Petrove gore (6 km j. Lepoglave) jedna ustaška postrojba naniela je neprijatelju veći broj mrtvih, a ustanovljeno je da su partizani na 17 kola odvukli svoje ranjene. Uništen je 1 neprijateljski top. Podhvat se nastavlja.[3]

Karlovac: Noću na 1. IX napali su part. želj. prugu između Belavića—Zvečaja i Generalskog Stola te je minirali.[4]

Vode se borbe oko posade Kamensko, Turanj i Crna Mlaka (4 km i.j.i., 5 km. j.i. i 9 km i. Karlovca). Pojedinosti još nisu javljene.[5]

---

[2] Željezničku prugu Zagreb — Karlovac, na relaciji Horvati — Zdenčina, napala je Brigada „Franjo Ogulinac Seljo", a na relaciji Zdenčina — Jastrebarsko Karlovačka brigada. Ona je savladala i domobransku posadu na željezničkoj stanici u Desincu (vidi dok. br. 2).

[3] U izvještaju Štaba Zagorske brigade o tome piše: „30. VIII 1944. — I ud.[arni] bat. izvršio je pokret sa ranjenicima za Stari Golubovec, gdje je ostao kroz dan, izbacivši potrebna osiguranja. II bataljon rokirao se u Petrovu goru isturivši potrebna osiguranja. U 2 sata po podne neprijatelj je na položaje II bat. tukao jakom topničkom vatrom, te se je bataljon na večer povukao u Stari Golubovec, a zatim povukao dalje za Lobor (Arhiv V.I.I., reg. br. 15—1/2, k. 1196).

[4] Željezničku prugu Karlovac — Ogulin napadala je od 1. do 8. septembra 3. brigada 8. divizije (vidi dok. br. 24 i 99).

[5] U dnevnom izvještaju Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 1. septembra o tim borbama piše slijedeće: „...U 10 časova danas prije podne neprijatelj je sa 200 ustaša ispao iz Kamenskog u pravcu Popovića Brda. Dočekan od jedinica VIII divizije, te je poslije žestoke borbe vraćen u polaznu bazu. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 12 ranjenih, 2 mrtva ostavljena na bojnom polju, a jedan je uhvaćen živ. Naši gubici 2 mrtva i 2 ranjena.

U 11 časova danas prije podne neprijatelj je u jačini 50 ustaša sa 2 tenka ispao iz Turnja (kod Karlovca) na oslobođeni teritorij. Dočekan je od jedinica VIII divizije i poslije žestoke borbe bačen nazad u polazne

Lika: Vode se borbe s jačim nepr. skupinama u području 8 km s.i. Ličkog Osika i 5 km j. Bunića (s. i. Gospića).[6]

Gračac: Pošto je Gračac odterećen olakšano je stanje u ovom području. Borbene skupine nadiru u smjeru iztoka prema Sučevićima (16 km i. Gračaca) gdje se nalaze jače nepr. skupine.[7]

Drvar: Drvar je izpražnjen po njemačkim postrojbama nakon što su uništeni svi važni vojnički uređaji i uporišta.

Imotski: U nastavku podhvata s.z. Aržana (23 km s.z. Imotskog) podhvatne skupine napreduju preko Voštana (10 km s.z. Aržana) slomivši slabiji nepr. odpor.

...

Jadranska obala: Razviđački odjel naišao je na sjevernom rtu o. Pašman na jaču neprijateljsku zasjedu.[8] Ima gubitaka na obje strane. Pojedinosti nisu javljene.

31. VIII poslie podne primjećena je veća skupina brodova 60 km j.i. Zadra. Poduzetim zrakoplovnim izviđanjem nije se moglo ustanoviti u kom smjeru su odplovili ovi brodovi.

Djelat. nepr. zrakopl.: 30. VIII dvadeset nepr. zrakoplova bombardiralo je Petrovaradin. Bačeno je 60 bombi. 4 osobe su poginule, 6 je ranjeno.

31. VIII srušio se kod Kaknja 1 nepr zrakoplov.

---

baze. U ovoj borbi oštećen je jedan tenk. Gubici neprijatelja 6 mrtvih i 8 ranjenih. Na našoj strani nije bilo gubitaka (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—26/1, k. 432).

[6] Riječ je o borbi koja se vodila na liniji Ljubovo — Kuzmanovača 31. avgusta 1944. između 2. brigade 35. divizije i dijelova 4. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga. Prema izvještaju Štaba 11. korpusa NOVJ, ustaše su imale 7 mrtvih i 12 ranjenih. Brigada nije imala gubitaka (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—15/2, k. 119/1).

[7] O borbama za Gračac vidi dok. br. 73 i 101.

[8] Na zasjedu koju je 31. avgusta 1944. postavio Bataljon mornaričke pješadije 3. pomorskog obalskog sektora naišli su dijelovi 891. puka njemačke 264. pješadijske divizije. Gubici Nijemaca bili su: 15 mrtvih, 6 ranjenih i 1 zarobljen. Od oružja Bataljon je zaplijenio: 2 šarca, 4 šmajsera, 4 puške, 2 pištolja i drugi materijal (vidi tom VIII, knj. 2, dok. br. 174 i knj. 3, dok. br. 2).

Istog dana 6 nepr. zrakoplova napali su Siverić (kod Drniša). 3 Niemca su ranjena.

1. IX u 11.15 sati 9 nepr. zrakoplova bacili su 24 bombe iz veće visine na Zenicu. Most, koji je vjerojatno bio cilj toga napadaja, nije oštećen. Poginule su 2 osobe, 7 je ranjeno.

2. IX u 10.30 sati i u 17.15 sati izvršili su nepr. zrakoplovi terorističke napadaje na Karlovac. Pogođeno je središte grada i Banija.[9] Ima štete na stambenim zgradama, te oko 30 mrtvih i 40 ranjenih osoba.

Općenito:

Prigodom razviđanja kod Krapine poginuo je 1 ustaša. Neprijateljski gubitci nisu poznati.

29. VIII napali su partizani kod Laktaša (16 km s.i. Banje Luke) jedan naš teretni samovoz i oštetili ga, 2 zrakoplovca ubili, a ostale odveli.

Događaji na želj. prugama:

Noću na 1. IX između ž.p. Popovača i Kutina prilikom nailazka oklopnog vlaka na mine, te prilikom napadaja partizana na želj. postaju Voloder i ugibalište Gračenicu uništena je želj. pruga u dužini od 3 km, zatim sve skretnice, postajna zgrada i 4 bunkera u želj. postaji Voloder. Poginulo je 13 njemačkih vojnika i 15 domobrana, a ranjeno oko 20 njemačkih i naših vojnika (spoj dnevno izv. br. 246/44.).[10]

2. IX u 18.20 sati na pruzi Zagreb — Sisak između ž.p. Lekenik i Greda naletio je na minu radni vlak. Jedna kola uništena, 2 izskočila. U isto vrieme minirana je i želj. pruga na tom dielu.[11]

2. IX u 0755 sati na pruzi Dugo Selo — Križevci između ž.p. Vrbovec i Gradec naletio je na minu oklopni vlak. 3 kola su izskočila. Žrtava nema.[12]

Istog dana na istoj pruzi između ž.p. Vrbovec i Prikraj u 10.25 sati naletio je na minu putnički vlak. Stroj i 1 kola su izkliznuli. Žrtava nema.[13]

---

[9] Dio grada sjeverno od rijeke Kupe

[10] Vidi dok. br. 116.

[11] Vidi primjedbu br. 4, 5 i 6 uz dok. br. 24.

[12] i [13] Mine su postavili diverzanti 3. diverzantskog bataljona (vidi dok. br. 35).

Noću 2/3. IX minirana je želj. pruga Sisak — Novska između ž.p. Caprag i Brđani. Popravak se ne može izvršiti radi napadaja partizana[14]

Pruga Novska — Nova Gradiška kao i pruga Vinkovci — Zemun u prekidu su. Pojedinosti nisu javljene, jer su sve veze prekinute.[15]

Isto tako prekinuta je pruga Bos. Novi — Bihać i Bos. Novi — Prijedor. Pojedinosti nisu javljene.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) Glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

BR. 119

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 4. SEPTEMBRA 1944. O BORBAMA KOD NOVOG MAROFA, KOPRIVNICE I KARLOVCA[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 248/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

4. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Uspjeh u borbama kod Koprivnice.

Žestoke borbe kod Novog Marofa.

Odbijeni nepr. napadaji kod Kamenskog i Turnja (područje Karlovca) te na želj. prugu Bradina — Tarčin.

---

[14] Prugu Sisak — Novska napadale su jedinice 7. divizije (vidi dok. br. 24 i 46).

[15] Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 116.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 4/1—1, k. 42.

Napadaj nepr. zrakoplova na mostove preko r. Save kod Zemuna.

II PODRUČJA:

Zagreb: U manjem podhvatu u području Sv. Martin — Okić — Sv. Marija (10 km j. Samobora) 2. IX protjerani su partizani iz tog područja uz 14 poginulih. Vlastiti gubitci: 1 ranjen.

Varaždin: Uspješno se nastavlja podhvat u području D. Rijeka — Ivanec (18 km j.z. Varaždina).

Jedna ustaška postrojba prigodom razviđanja područja zapadno Novog Marofa (16 km j. Varaždina) protjerala je 1. IX partizane u Ivanščicu pl.

Na povratku sukobila se ista postrojba s jačom partizanskom skupinom j.i. Novog Marofa i nakon teške borbe probila se u Novi Marof.[2] Neprijateljski gubitci: 22 poginula, 47 ranjena i 2 zarobljena partizana. Vlastiti gubitci: 1 ustaša poginuo i 2 su ranjena.

Noću 1/2. IX odbijen je napadaj partizana podpomognut topničkom i bacačkom vatrom na posadu Novog Marofa.[3]

Koprivnica: 1. IX naše postrojbe protjerale su partizane s područja 7 km j. Koprivnice uz 8 poginulih partizana.

Jedna naša borbena skupina napadnuta od jačih partizanskih snaga na putu G. Sredice i G. Križ (20 km z.j. z. Podravski Novi Grad) nakon 4-satne borbe povukla se uslied pomanjkanja strjeljiva nanievši neprijatelju gubitke: 102 partizana poginula, a 120 je ranjeno.[4]

---

[2] Borba se vodila 1. septembra 1944. između 2. bojne PTZ, koja je vršila nasilno izviđanje pravcem Podrute — Gornja Rijeka, i dijelova Brigade „Braća Radić", koji su bili na maršu pravcem Sudovec — Budinšćina (vidi dok. br. 113 u ovoj knjizi i dnevne izvještaje PTZ u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112).

[3] Na području Novog Marofa nalazile su se tada jedinice 32. divizije i Zagorska brigada. One su 1/2. septembra vršile diverzije na pruzi Varaždin — Zagreb, ali se iz njihovih izvještaja ne vidi da su napadale Novi Marof (vidi dok. br. 113 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 12—1/2, k. 1126).

[4] Dijelove 5. stajaćeg djelatnog zdruga ustaške vojnice napala je 33. divizija NOVJ. Njeni gubici bili su 5 mrtvih i 8 ranjenih, a gubici ustaša 24 mrtva i 1 zarobljen. (Opširnije o tome vidi dok. br. 38).

Daruvar — Pakrac: Opaženo je okupljanje jačih part. snaga oko Pakraca. 3. IX rano u jutro izvršili su odmetnici vatreni prepad na južne postave branitelja Daruvara.[5]

Karlovac: Odbijen je napadaj partizana na posadu Kamenskog i Turnja (4 km i. j. i. i 5 km j.i. Karlovca) uz 9 mrtvih partizana. Vlastiti gubitci: 2 mrtva i 6 ranjenih.[6]

Djelat. vlast. zrakopl.: 2. IX izvršilo je izviđanje javljenih nepr. uzletišta kod Vel. Kladuše, Vrginmosta, Topuskog i Slunja. Kod Vrginmosta i Slunja nema pogodnog zemljišta za uzletište. Kod Vel. Kladuše i Topuskog zemljište još nije poravnato niti su zatrpane rupe od posljednjeg bombardiranja tih uzletišta. Osim toga izvršilo je izviđanje za nestalim zrakoplovom lovcem, te prievoz tvoriva, službene pošte i vojničkih osoba. Nadalje je izvršilo oružano izviđanje područja Kotor-Varoš — Prnjavor — Banja Luka. Tom prilikom zrakoplov je napadnut strojničkom i topničkom vatrom kod Kotor-Varoši.

3. IX izvršilo je oružano izviđanje i napalo bombama javljeno nepr. uzletište kod Vojničkog polja (15 km j.z. Sanskog Mosta). Osim toga izvršilo je prievoz tvoriva i vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: Naknadno se ustanovilo da je 2. IX prilikom bombardiranja Karlovca bilo ukupno 39 poginulih i 51 ranjen građ. osova, 2 osobe su strieljane radi pljačke.

2. IX četiri nepr. lovca napali su strojničkom vatrom vlak u želj. postaji Podlugovi, 2 vojnika poginula, a 13 osoba je ranjeno.

Istog dana isti zrakoplovi napali su kod Visokog putnički vlak, onesposobili stroj. Poginula su 3 putnika i ranjeno je 8.

2. IX u 10.55 sati isti zrakoplovi napali su i zapalili motorni vlak u želj. postaji Usora.

---

[5] Vidi primjedbu br. 2 uz dok. br. 116.

[6] Vidi dok. br. 118.

2. IX u 18.20 sati nepr. zrakoplovi bacili su 6 bombi na Tarčin. 2 osobe su ranjene.

3. IX između 10.00 i 11.15 sati bombardirani su mostovi kod Zemuna. Pogođen je kolski most i srušen jedan luk Pančevačkog mosta.

Općenito:

30. VIII prilikom borbenog razviđanja 10 km s. i. pakračke Poljane ustanovljene su jače part. snage. Ranjene su 2 domobrana. Partizanski gubitci nisu poznati.

3. IX u 18.45 sati napadnut je samovozni povoz P.T.S-a kod Suhodola kraj D. Bistre. Preselica je primila borbu i protjerala partizane. Jedan ustaša je ranjen.

Događaji na želj. prugama:

3. IX u 00.35 sati naišao je na minu teretni vlak kod Kaknja. Istovremeno je napadnut i zapaljen. Pojedinosti nisu javljene.

Noću 2/3. IX pruga Zagreb — Sisak minirana je između ž. p. Lekenik i Greda s 52 mine.[7]

Noću 1/2. IX minirana je pruga Zagreb — Novska između ž.p. Lipovljani i Novska i porušena na 28 mjesta.[8]

Noću 2/3. IX ponovno je minirana pruga između Lipovljana i Banove Jaruge na 39 mjesta. Popravak pruge trajat će duže vremena.[9]

Noću 1/2. IX minirana je pruga Zagreb — Zemun između Novske i Rajića na 9 mjesta, između Rajića i Okučana na 22 mjesta te između Dragalića i Nove Gradiške na 9 mjesta.[10]

Noću 1/2. IX porušena je pruga Zagreb — Varaždin između ž.p. Novi Marof i Budinšćina u dužini od 4 km.[11]

Noću 2/3. IX minirana je i razrušena ista pruga između ž.p. Pušća-Bistra i Luka.[12]

---

[7] Prugu Zagreb — Sisak minirao je Turopoljsko-posavski NOP odred u sadejstvu sa 2. diverzantskim bataljonom (Arhiv V.I.I., reg. br. 2 — 4, k. 121).

[8], [9] i [10] Prugu Zagreb — Novska — Nova Gradiška minirale su jedinice 28. divizije u sadejstvu sa 1. diverzantskim bataljonom (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121 i 2—1, k. 119/7).

[11] Diverziju je izvela 32. divizija u sadejstvu sa 3. diverzantskim bataljonom (vidi dok. br. 113).

[12] i [13] Prugu je porušio 1. bataljon Zagrebačkog NOP odreda uz pomoć dijelova 3. diverzantskog bataljona (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

3. IX minama je razorena ista pruga između ž.p. Zagreb i Zaprešić na 10 mjesta. Promet je obustavljen.[13]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
(M.P.) **Helbich**

BR. 120

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 5. SEPTEMBRA 1944. O NAPADIMA JEDINICA NOVJ NA ŽELJEZNIČKE KOMUNIKACIJE[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 249/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
5. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Borbe u području Siska.
Tuzla i Jastrebarsko ugroženi.
Nastavlja se jaka neprijateljska djelatnost razaranja želj. pruga.
Napadaji neprijateljskog zrakoplovstva na Bugojno i G. Vakuf, te želj. uređaje.

II PODRUČJA:

Sisak: Noću 1/2. IX odbijeni su napadaji partizana na uporišta Peščenica i Lekenik (16 i 13 km s.z. Siska), te na obhodnju kod s. Letovanić (13 km z. Siska). Partizani su protjerani.[2] 1 partizan je poginuo, 1 je ranjen i 1 je zaro-

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 5/1—1, k. 42.

[2] i [7] Turopoljsko-posavski NOP odred i dijelovi 2. diverzantskog bataljona napadali su tada komunikaciju Zagreb — Sisak, a na Peščenicu i Lekenik vršeni su demonstrativni napadi (vidi dok. br. 72 i 107 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—27/1, k. 432).

bljen. Zaplijenjene su 2 puške, strjeljivo i bombe. Ranjena su 2 domobrana.

2. IX odbijen je napadaj part. na Blinjski Kut, pri čemu je poginuo 1 njemački poručnik.[3]

Ivanić-Grad: Jedna ustaška postrojba kod s. St. Marča (9 km s. i. Ivanić-Grada) naniela je neprijatelju gubitke od 5 mrtvih i više ranjenih, te ga protjerala. Tom prigodom uhićeno je 25 voj. neposlušnika.

Vinkovci: Noću na 1. IX odbijen je jak napadaj partizana na uporište Jankovci (8 km j. i. Vinkovaca) bez vlastitih gubitaka. Neprijatelju je uspjelo razoriti želj. prugu kod Jankovaca na više mjesta.

Jastrebarsko: Opaženo je jače okupljanje partizana sjeveroistočno Jastrebarskog.

Jastrebarsko i želj. pruga Zagreb — Karlovac su ugroženi.[4]

* * *

Djelat. vlast. zrakopl.: 4. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo oružano izviđanje područja između Kozare i Prosare, ali nije ništa sumnjivo opaženo.

Pored toga vršilo je obskrbu strjeljivom posade u Daruvaru, zatim prienos tvoriva, žurne pošte i vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: 1. IX neprijateljski zrakoplovi napali su želj. postaju Ruma. Izgorio je jedan vlak sa streljivom i nekoliko vagona benzina. Ima mrtvih i ranjenih.

3. IX neprijateljski zrakoplovi napali su želj. postaju Prača. Oštećen je 1 stroj i 1 osoba ranjena.

Istog dana bacili su nepr. zrakoplovi 6 bombi na želj. postaju Prenj (8 km j. Rame) bez učinka.

Toga dana bombardiran je Tarčin. Oštećena je pruga.

3. IX neprijateljski zrakoplovi bombardirali su Bugojno i G. Vakuf. Pojedinosti nisu javljene.

---

[3] Vidi dok. br. 46.

[4] Željezničku prugu Zagreb — Karlovac napadale su jedinice 34. divizije (vidi dok. br. 2, 4 i 18).

Općenito: Iz zaplienjenog partizanskog zapisnika naknadno se doznaje da su partizani prigodom napadaja na želj. prugu Voloder—Gračenica 15/16. VIII (kod Popovače) imali 40 mrtvih. U tom napadaju sudjelovali su i četnici, koji su zajedno s partizanima masakrirali pripadnike oružanih snaga. (Dnevno izvješće br. 232/44).[5]

Događaji na želj. prugama: Posljednjih nekoliko dana partizani sustavno razaraju želj. pruge minama, tako da je promet morao biti obustavljen čak i na glavnoj pruzi Zagreb — Vinkovci — Zemun i pruzi Sarajevo — Dubrovnik i Sarajevo — Bos. Brod.

2. IX napali su partizani želj. prugu i osiguranje između Doboja i Dervente. Spalili su želj. postaju Vrhovi, te razorili b.b. uređaje, a prugu oštetili na više mjesta. U toku dana pruga je popravljena i promet uzpostavljen.

4. IX minirana je pruga između ž.p. Leskovac i Horvati u 12.50 sati. Pruga je oštećena.[6]

4. IX u 15.55 sati popravljena je pruga Dugo Selo — Križevci između ž.p. Prikraj i Vrbovec i predana prometu.

5. IX u 01.00 sati između ž.p. Turopolje i Lekenik bilo je više eksplozije mina. Pojedinosti nisu javljene. Promet je prekinut.[7]

Prema izvješću njemač. želj. zapovjedništva odmetnici su zaposjeli želj. postaju Blinjski Kut i želj. prugu Sunja — Caprag.[8]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

---

[5] Željezničku prugu Zagreb — Kutina, na relaciji Voloder — Gračenica, napale su jedinice 7. divizije (3. i 4. brigada) prilikom prelaska iz Banije u Moslavinu (vidi tom V, knj. 31, dok. br. 97.)

[6] Diverziju je izvela Karlovačka brigada u sadejstvu sa dijelovima 2. diverzantskog bataljona (vidi dok. br. 24 i 72 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[8] Navedenu prugu onesposobile su za saobraćaj jedinice 7. divizije uz pomoć dijelova 2. diverzantskog bataljona (vidi dok. br. 46 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

BR. 121

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 6. SEPTEMBRA 1944. O NAPADIMA JEDINICA NOVJ NA ŽELJEZNIČKE KOMUNIKACIJE[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 250/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

6. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Nastavljaju se žestoki nepr. napadaji na želj. pruge.

Odbijen napadaj na Stambulčić (kod Sarajeva) i na uporište Kljake (kod Drniša).

Partizani protjerani sa pruge Tarčin — Ivan-Sedlo.

Četnici prelaze u izt. dio vel. župe Vuka.

II PODRUČJA:

Zagreb: U noći na dan 5. IX partizani su ponovno napali želj. prugu kraj Leskovca i želj. postaju Leskovac (7 km j.z. Zagreba). Topničkom i bacačkom vatrom porušili su bunkere, našto se posada bunkera povukla uz 3 ranjena vojničara.

Varaždin: 3. IX u 23.30 sati jača part. skupina napala je želj. stražu u bunkerima na r. Plitvici na pruzi Varaždin — Ivanec. 2 bunkera su spaljena, a 14 ustaša iz posade zarobljeno.

Karlovac: Premoćne part. snage napale su želj. postaju Domagović kraj Jastrebarskog noću 3/4. IX, svladale i zarobile 1 častnika i 14 domobrana.[2]

Između Mostanja i Duge Rese minirana je pruga na 12 mjesta.

4. IX prigodom izviđanja 7 — 14 km j. Karlovca ubijena su 3 i zarobljen 1 partizan.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 6/1—1, k. 42.

[2] Domobransku posadu (dijelovi 2. domobranskog posadnog zdruga) napala je i djelomično zarobila Karlovačka brigada (vidi dok. br. 91).

Drniš: Odbijen je napadaj partizana na uporište s. Kljake 15 km j.i. Drniša) uz 3 poginula partizana. 2 ustaše su ranjena.[3]

U toku je podhvat proti neprijatelju u području Oklaja (12 km s.z. Drniša).

Djelat. nepr. zrakopl.: Noću 27/28. VIII nepr. zrakoplovi polagali su mine u Dunav između Dalja i Vukovara.

Djelat. vlast. zrakopl.: 5. IX vršilo je obskrbu streljivom posade u Hrv. Mitrovici te prievoz vojničkih osoba i službene pošte.

Općenito: Prigodom izviđanja i manjeg sukoba kod Ivanjske i Martin-Brda (područje Banje Luke) pala su 4 partizana, 2 su ranjena, dok su 2 domobrana ranjena.

Osobitosti: Jače snage četnika, koje su se posljednjih dana prebacile iz Srbije u Srem, primiču se s. Jakovu, Surčinu i Dobanovcima (z.j. z. Zemuna) s vjerojatnom namjerom napadaja na ta mjesta.

Događaji na želj. prugama: 3. IX naišao je na minu vlak između Bos. Broda i Doboja. Pojedinosti nisu javljene.

Minirana je pruga Doboj — Tuzla i Doboj — Zavidovići.

Noću 3/4. IX razorena je pruga Bos. Brod — Doboj između D. Bišnja i Vrhovi.

4. IX napali su part. želj. postaju Repušnica (na pruzi Popovača — Kutina) i zauzeli je. Poginula su 2 vojnika, 2 su ranjena, a nekoliko ih je zarobljeno. Postaja je oštećena.[4]

5. IX u 09.10 sati na pruzi Dugo Selo — Banova Jaruga između ž.p. Novoselec-Križ i Ludina-Vidrenjak naletio je na minu putnički vlak.[5]

---

[3] Ustaško uporište u selu Kljake napao je 1. bataljon Svilajsko-mosećkog NOP odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 41/7, k. 1603).

[4] Napad je izveo Posavski odred Istočne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ i pritom zarobio 12 domobrana i 4 Nijemca. Od oružja Odred je zaplijenio 1 teški mitraljez, 2 laka mitraljeza i 20 pušaka (vidi dok. br. 2—1, k. 119/9 u Arhivu V.I.I.)

[5] Minu su postavili dijelovi 2. diverzantskog bataljona (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

Istog dana u 15.00 sati napadnut je puščanom vatrom putnički vlak kod ž.p. Sesvetski Kraljevec na pruzi Zagreb — Dugo Selo. 3 putnika su ranjena.

Noću 3/4. IX miniran je most na pruzi između ž.p. Sisak i Greda.[6] U toku je popravak oštećene želj. pruge Zagreb — Sisak — Novska.

Između Capraga i Blinjskog Kuta na pruzi Sisak — Sunja ostao je na pruzi jedan putnički vlak.

Glavna želj. pruga na odsjeku Novska — Zemun minirana je noću 3/4. IX između ž.p. Okučani i Dragalić, zatim između ž.p. D. Vrba i Garčin, te između ž.p. Garčin i Andrijevci, gdje je porušen i 1 most dug 8 metara.[7]

Noću 4/5. IX minirana je pruga Zagreb — Karlovac između ž.p. Leskovac i Horvati te most na potoku Lomnici i porušeni bunkeri kraj tog mosta. Ranjena su 2 ustaše.

Noću 4/5. minirana je pruga Banova Jaruga — Pakrac između ž.p. Poljana i Kukunjevac.[8]

Iste noći minirana je pruga Zabok — Varaždin između ž.p. Konjščina i Budinščina, zatim Zabok i Budinščina, te Trgovište i Pešćeno.[9]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

---

[6] U operacijskom dnevniku Štaba Grupe diverzantskih odreda NOVJ o tome piše: „4—IX—44. Na pruzi Zagreb — Sisak presječena je pruga na 20 mjesta i dignut u vazduh most dug 8 m u saradnji sa T.P.O." (Turopoljsko-posavski NOP odred — prim. red.) (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121.)

[7] Na relaciji Novska — Nova Gradiška prugu je porušila 28. divizija, a između Slavonskog Broda i Vrpolja 12. divizija (vidi dok. br. 51 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/7).

[8] Prugu je minirao 1. diverzantski bataljon na 40 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[9] Prugu je minirala 32. divizija u sadejstvu sa 3. diverzantskim bataljonom na dužini od 6.500 metara (vidi dok. br. 35 i 113 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

BR. 122

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 7. SEPTEMBRA 1944. O NAPADIMA JEDINICA NOVJ NA KONJŠĆINU, GORNJI KRIŽ I DRAGANIĆE I O BORBAMA KOD SLAVONSKE POŽEGE, PETRINJE, KARLOVCA, OGULINA, MAZINA I BENKOVCA[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 251/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

7. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Žestoke borbe južno Koprivnice.
Uspjeh u podhvatu kod Gračaca i Benkovca.
Oružničko uporište Draganići svladano.
Teslić po zapovjedi izpražnjen.
Manji napadaji nepr. zrakoplovstva na Konjic i želj. uređaje.

II PODRUČJA:

Varaždin: Noću 4/5. IX odbijen je napadaj partizana na Konjšćinu (7 km j.i. Zlatara). Tom prilikom part. su minirali želj. prugu.[2]

Koprivnica: Ustaška podhvatna skupina 2. IX oslobodila je G. Križ (14 km j.j.z. Koprivnice) pri čemu je palo 7 partizana. — Novi napadaj na Gornji Križ 4. IX odbila je posada nakon teške borbe s jakim neprijateljem. Neprijateljski gubitci: 73 poginula. Vlastiti gubitci: 13 poginulih i 39 ranjenih.[3]

Požega: U manjem podhvatu u iztočnom dielu Požeške kotline borbene skupine protjerale su partizane i naniele im gubitke.[4]

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 7/1—1, k. 42.

[2] Vidi dok. br. 35 i 113.

[3] Ustašku posadu (dijelovi 5. stajaćeg djelatnog zdruga) u Gornjem Križu napadala je 33. divizija 10. korpusa NOVJ. Njeni gubici u borbama od 1. do 6. septembra bili su 11 mrtvih i 61 ranjen (vidi dok. br. 38).

[4] Vidi dok. br. 70.

Petrinja: Napadaj noću 1/2. IX na vanjski obranbeni pojas Petrinje odbijen je bez vlastitih gubitaka.

Karlovac: Noću 4/5. IX napadnuto je oruž. uporište Draganići (10 km s.s. i. Karlovca). Posada je svladana te su oružnici zarobljeni, osim zapovjednika postaje, koji se uspio spasiti.[5]

5. IX partizani vrše jak pritisak na uporište Turanj (4 km j. Karlovca).[6]

Ogulin: Protjeran je neprijatelj s ceste Generalski Stol — Tounj (16 km s.i.i. i 8 km i. Ogulina), koju je neprijatelj stalno ugrožavao. Cesta je ponovo predana prometu.[7]

Gračac: U području Mazina (19 km s.s.i. Gračaca) jedna naša zasjeda naniela je neprijatelju gubitke: 14 poginulih partizana je izbrojano, dalj-

---

[5] Žandarmerijsku stanicu u Draganićima napala je i zarobila Žumberačka brigada. Zarobljeno je 19 žandara. (Opširnije o tome vidi dok. br. 18).

[6] Ustaško-domobransku posadu u Turnju napali su 8. septembra dijelovi 1. brigade 8. divizije (vidi dok. br. 82).

[7] Komunikaciju Karlovac — Ogulin napadale su u vremenu od 1. do 9. septembra 1944. jedinice 8. divizije. U depešama Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o tome piše: „Pruga Ogulin — Karlovac između Globorničkog mosta i Duge Rese presječena na 154 mjesta, a od Globorničkog mosta prema Ogulinu na 72 mjesta..."

„VIII divizija porušila je prugu Ogulin — Duga Resa na 74 mjesta, minirala cestu, porušila 4 propusta i jedan podvožnjak. Na cesti su postavljene barikade od porušenih stabala i kod ovih stabala namještene mine. Danas prije podne jedna motorizovana kolona naišla je od Tounja do ovih prepreka i počela ih uklanjati, ali pretrpjevši gubitke od postavljenih mina bila je zaustavljena. Poslije borbe sa snagama III kordunaške brigade ova je kolona bila odbijena prema Tounju, ali se opet povratila sa pojačanjem od 450 pješaka, dok je druga jedna kolona krenula iz Generalskog Stola ovoj u susret. Borba se vodi prema Dubravama i neprijatelj se probija prema Generalskom Stolu štiteći cestu od prepreka i mina."

„Noću 3/4. o.mj. pruga Karlovac — Ogulin porušena je na 18 mjesta između Duge Rese i Karlovca. Iste noći cesta Karlovac — Ogulin minirana je i barikadirana. Neprijatelj je pokušao da popravlja prugu južno od Duge Rese, ali je odbijen..."

„4. o.mj. dijelovi VIII div. napali su jednu neprijateljsku kolonu od 100 vojnika i 10 kola koja se kretala u pratnji jednog tenka i jedne blinde od Zvečaja prema Generalskom Stolu. Neprijatelj je razbijen uz gubitke od 4 mrtva i 8 ranjenih i povraćen nazad u Zvečaj. Istog dana kretala se jedna nepr. kolona od 70 kola sa stočnom hranom u pratnji 300 vojnika od Generalskog Stola u pravcu Tounja. Dijelovi VIII div.

njih 30 poginulih je ocienjeno i 5 je zarobljeno. Zaplijenjeno je više pušaka, englesko strjeljivo, nešto konja i opreme.[8]

Benkovac: Podhvatne skupine napale su u području Vrane (10 km j. Benkovca) jaču skupinu partizana i pobile 25 odmetnika. Zaplijenjeno je jedno skladište mina i uništen 1 bacač.[9]

* * *

Djelat. vlast. zrakopl.: 6. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo oružano razviđanje područja između Kozare i Prosare, te Psunja i Požeške pl. Između Kozare i Prosare nije ništa opaženo, a na Psunju opažene su neke vatre. Osim toga izvršilo je prievoz novca i vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: Neprijateljski zrakoplovi oštetili su most na r. Sani kod Bos. Novog i time prekinuli želj. prugu Bihać — Bos. Novi za duže vrieme.

2. IX tri neprijateljska zrakoplova napala su Sunju. Pojedinosti nisu poznate.

5. IX nepr. zrakoplovi bacili su nekoliko bombi u području Ploče i Rogotina kod Metkovića.

Istog dana 6 nepr. lovaca — bombardera bacilo je 10 bombi na Konjic. Učinak nije javljen.

Općenito: Kod Imotskog napali su partizani jedan teretni samovoz i ubili 2 ustaše i 3 putnika, a 3 osobe ranili.

Osobitosti: Noću 2/3. IX odveli su part. iz Odre kraj Siska 23 muškarca.

---

tukli su ovu kolonu bacačima i mitraljezima... Neprjatelj se uspio probiti za Tounj..."

„U noći 5/6. ov.mj. dijelovi VIII divizije rušili su i minirali cestu Karlovac — Ogulin. Te noći ovom cestom nije bilo saobraćaja..."

„Danas 6. IX o.g. III brigada VIII div. na cesti Ogulin — Karlovac u zasjedi ubila 15 legionara od kojih jedan oficir i zarobili 3. Zaplijenjeno 10 karabina, 1 motocikl, te nešto spreme. Naši gubici 3 mrtva..." (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—35/1, k. 432).

[8] Nijemci i četnici napali su 3. septembra iz zasjede 2 čete 13. dalmatinske brigade i ubili 6, ranili 7 i zarobili 2 borca (Arhiv V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A).

[9] Nijemci i ustaše pokušali su 4. septembra da povrate Vranu, koju je Benkovački NOP odred oslobodio 2/3. septembra 1944 (Arhiv V.I.I., reg. br. 9—31/1, k. 1011 i 2—5/1, k. 119/8).

Noću 5/6. IX partizani su odveli 15 domoradnika iz logora radne službe kod Mirkovca kraj Zaboka.[10]

Događaji na želj. prugama:

6. IX u 15.00 sati na pruzi Dugo Selo — Novska između ž.p. Moslavina-Popovača i Voloder naišao je na minu vojnički radni vlak. Stroj iskliznuo. Žrtava nema.[11]

Želj. pruga Dugo Selo — Novska od ž.p. Volodera prema Novskoj bit će popravljena za nekoliko dana radi porušenog mosta.

6. IX u 09.45 sati nepr. zrakoplov napao je strojnicama jedan stroj (lokomotivu) i onesposobio ga. Ranjen je 1 vojnik.

6. IX minirana je pruga Zabok — Varaždin između ž.p. Zabok i Bedekovčina u dužini od 400 metara.[12]

Željeznička pruga Zemun — Beograd i Petrovaradin — Novi Sad neprohodna je uslied bombardiranja nepr. zrakoplova.

5. IX popravljena je pruga između Dugog Sela i Moslavine-Popovače i predana prometu.

7. IX popravljena je i predana prometu pruga Brod — Sarajevo.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

---

[10] „Napad na neprijateljsko uporište Mirkovac (Ptuj 1 : 100.000). Akciju je izvršio II bataljon I zagorske brigade. Neprijatelj jačine 16 domoradnika. Akcijom je rukovodio Štab II bataljona. Bataljon je uspio da iznenadi neprijatelja i da ga razoruža. Zarobljeno je 3 oficira, 6 podoficira i 5 vojnika pripadnika domoradnika. Zaplijenjeno: 1 šmajser, 4 puške, 2 pištolja, 64 kom. metaka, 101 šinjel, 215 hlača, 184 bluze, 13 gunjeva i drugog ratnog materijala. Sopstvenih gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—37/5, k. 551, a.)

[11] Minu su postavili diverzanti 3. diverzantskog bataljona (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[12] Prugu je minirao 1. bataljon Zagrebačkog NOP odreda u sadejstvu sa dijelovima 3. diverzantskog bataljona (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—12/5, k. 551 A).

BR. 123

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 8. SEPTEMBRA 1944. O NAPADIMA JEDINICA NOVJ NA ŽELJEZNIČKE KOMUNIKACIJE I O BORBAMA KOD SLAVONSKE POŽEGE, U LICI I NA CESTI BIHAĆ — KNIN[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 252/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

8. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Veliki uspjeh pri razbijanju neprijatelja kod Gračaca i u borbama kod Rogatice.

Uspješno se nastavlja podhvat u Lici.

Priedor pao.

Napadaj nepr. zrakoplovstva na mostove preko r. Save kod Zemuna i na želj. uređaje i vlakove.

II PODRUČJA:

Kutina: Noću 4/5. IX jaka skupina partizana napala je osiguranje želj. postaje Repušnica. Nakon žestoke borbe posada je svladana pretrpivši gubitke.[2] 5. IX jedan odjel gorskog zdruga[3] protjerao je neprijatelja iz Repušnice.

Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni. Zaplenjena je 1 puška. Vlastiti gubitci: 2 vojnika poginula, 2 domobrana ranjena i 11 domobrana nestalo.

Požega: Nastavlja se neprijateljski pritisak u području Požege. Poduzete su protumjere.[4]

Brod: Perkovci (28 km i.s.i. Broda) posjednuti od partizana.[5]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 8/1—1, k. 42.

[2] Vidi primjedbu br. 4 uz dok. br. 121.

[3] Odnosi se na 1. gorski zdrug (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1—46, k. 58).

[4] Jedinice 12. divizije 6. korpusa NOVJ napale su Slavonsku Požegu 5. septembra 1944. (Opširnije o tome vidi dok. br. 50).

[5] Jedinice Osječke brigade uništile su domobransku posadu u Starim Perkovcima 5/6. septembra 1944 (vidi dok. br. 53).

Lika: U podhvatu prema Krbavskom polju jedna podhvatna skupina napreduje preko Ramljana (18 km j.i. Otočca), a druga borbena skupina iz područja Gospića prema Krbavskom polju.[6]

Bihać—Knin: Nastavlja se neprijateljska napadačka djelatnost na obskrbnoj cesti Bihać — Knin.[7]

Jedna naša zasjeda naniela je neprijatelju gubitke pobivši 11 partizana iz stožera jedne part. „divizije", među njima glavara stožera, 2 „oficira" i 2 „komesara".

...

Djelat. vlast. zrakopl.: 7. IX izvršilo je oružano izviđanje nepr. uzletišta kod Slunja, između Kupresa i Glamoča, kod Tičeva, kod Bos. Dubice, te kod Sanskog Mosta. Kod Glinice kraj Slunja nema pogodnog zemljišta za slietanje dok kod Gojkovca (12 km s.i. Slunja) ima pogodno zemljište, ali nije ništa sumnjivo opaženo. Isto tako nije ništa opaženo na zemljištu između Kupresa i Glamoča, kod Tičeva, te kod Sanskog Mosta.

Osim toga izvršilo je prievoz službene pošte i vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: Noću 6/7. IX jedan neprijateljski zrakoplov bacio je 4 mine u Dunav kod ušća Drave.

6. IX četiri nepr. zrakoplova napala su osobni vlak kod želj. postaje Dalj. Oštećen je stroj i službena kola. 4 osobe su poginule i 5 je ranjeno.

Istog dana isti zrakoplovi napali su radni vlak kod želj. postaje Normanci. Uništena je lokomotiva i ranjen 1 radnik.

Toga dana 3 nepr. zrakoplova bacili su 8 bombi na želj. most kod Zenice i oštetili ga.

Noću 6/7. IX bombardirani su želj. mostovi na r. Savi kod Zemuna. 1 most je teško, a drugi lakše oštećen.

Općenito: Javlja se da je 30. VIII prigodom razbijanja obsade Gračaca i u borbama oko mjesta poginulo 273 partizana (izbrojano). Vlastiti gubitci: 4 poginula i 10 ranjenih.[8]

---

[6] Vidi dok. br. 58.

[7] Neprijateljske kolone na komunikaciji Bihać — Knin napadale su tada jedinice 9. divizije (vidi dok. br. 39 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A).

[8] O gubicima 9. divizije 8. korpusa NOVJ u borbama za Gračac vidi dok. br. 73.

Prilikom razviđanja kod Slunja ubijena su 4 partizana i zarobljen 1, zaplijenjene su 2 puške.

Događaji na želj. prugama: 8. IX u 06.36 sati na pruzi Zagreb — Dugo Selo između p. Sesvete i Sesvetski Kraljevec naišao je na minu putnički vlak. Potankosti nisu javljene.[9]

Noću 7/8. IX vodile su se žestoke borbe na želj. pruzi Zagreb — Karlovac između ž.p. Horvati i Zdenčina. Pojedinosti nisu javljene.[10]

7. IX između ž.p. Rovišće i Sv. Ivan Žabno na pruzi Dugo Selo — Belovar minirana je pruga.[11]

8. IX u 02.00 sati minirana je pruga Zaprešić — Zabok u dužini od 900 metara.[12]

7. IX popravljena je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Vel. Gorica i Mraclin.

Naknadno je javljeno da je noću 2/3. IX između ž.p. Garčin — Andrijevci — Vrpolje bila minirana pruga na 99 mjesta i oštećena tri propusta i 1 bunker. Na pruzi je oštećen 1 stroj i 1 vagon, a 6 vagona je zapaljeno, dok je pomoćni vlak između ž.p. Garčin i Andrijevci bio napadnut granatama. Poginula su 2 domobrana, a 5 njemačkih vojnika je nestalo.[13]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

---

[9] Minu su postavili dijelovi 3. diverzantskog bataljona (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—12/5, k. 551 A).

[10] Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" napala je tada i uništila ustaško-domobransku posadu u Zdenčini. (Opširnije o tome vidi dok. br. 26 i 125.)

[11] Prugu su minirali dijelovi 3. diverzantskog bataljona (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—7/5, k. 551a).

[12] Diverziju su izveli dijelovi 3. diverzantskog bataljona. Oni su presjekli prugu na 66 mjesta uništili 132 šine i 1 manji most (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k, 121).

[13] Željezničku prugu Slavonski Brod — Vrpolje napadala je tada 12. divizija (vidi dok. br. 51).

BR. 124

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 9. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA SVETOG IVANA ZELINU I ROŠKI SLAP I O BORBAMA NA PODRUČJU KOPRIVNICE, SLAVONSKE POŽEGE I BUNIĆA[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 253/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

9. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Uspješne borbe u području Tuzle, Rogatice i Koprivnice.

Uspješno se nastavlja podhvat u Lici. Naše čete zauzele su Bunić.

Jaki napadaji neprijateljskog zrakoplovstva na Bos. i Sl. Brod, te područje Sarajeva.

II PODRUČJA:

Zagreb: Noću 7/8. IX napadnuta je posada i oružnička postaja u Sv. Ivanu Zelini (27 km s.i. Zagreba). Partizani su bacačima, a zatim minama, oštetili nastambe posade i oružnika. Ujutro 8. IX partizani su se povukli.

Nađeno je 5 mrtvih partizana i 1 partizanka u engleskim odorama s engleskim oružjem. Vlastiti gubitci: 1 oružnik poginuo, 3 oružnika i 3 domobrana ranjena, a 2 častnika i 20 domobrana zarobljeno.[2]

Koprivnica: 6. IX u manjem podhvatu ustaških postrojbi u području 14—18 km j.z. Koprivnice napadnute su jače partizanske snage kod s. Ladislav (16 km j.z. Koprivnice) topničkom i bacačkom vatrom, pri čemu su neprijatelju nanieti gubitci. Nađeno

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 9/1—1, k. 42.

[2] Neprijateljsku posadu (Kombinovana sat Posadnog zagrebačkog zdruga i 40 žandara) u Svetom Ivanu Zelini uništila je Brigada Braća Radić". (Opširnije o tome vidi dok. br. 16 i 33).

je 15 poginulih partizana, dok se cieni da je broj poginulih znatno veći. Zaplienjena su 2 strojosamokresa, 2 puške, 15 konja i 4 kola.[3]

Požega: Nastavlja se čišćenje u području Požege.[4]

Karlovac: Nastavlja se čišćenje ceste od Karlovca prema Zagrebu i od Karlovca prema Ogulinu.

Lika: U nastavku podhvata prema Krbavskom polju naše snage zauzele su Bunić (24 km s.i. Gospića). Partizanski gubitci nisu ustanovljeni. Vlastiti gubitci: 2 poginula i 2 ranjena. Podhvat se nastavlja.[5]

Drniš: Od 7. IX traju borbe kod Roškog Slapa (15 km z.sz. Drniša). Vlastiti gubitci: 4 poginula i 4 ranjena.[6]

...

Jadranska obala: U podhvatu na dalmatinskim otocima potopljen je 171 ribarski čamac, kojima su se služili odmetnici.

Djelat. vlast. zrakopl.: 8. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo oružano izviđanje više sela južno Jasenovca i s.z. Okučana. Na putu u s. Koturovo (19 km j.z. Jasenovca) napadnuta je strojničkom vatrom skupina partizana. U svim ostalim selima nije ništa opaženo, ali su i ta sela napadnuta strojničkom vatrom.

Osim toga napalo je bombama partizane u selu Vojskova, Pucari i Koturovo (10,20 km. j.z. Jasenovca).

Pored toga izvršilo je još prievoz vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: 8. IX oko 60 nepr. zrakoplova bombardiralo je područje Sarajeva u 2 vala teškim bombama. Bombe su pale na želj. postaju Alipašin Most i

---

[3] Druga brigada 33. divizije imala je tada 3 poginula i 4 ranjena borca (vidi dok. br. 38).

[4] Vidi primjedbu br. 4 uz dok. br. 123.

[5] Dijelovi 4. ustaškog zdruga (31, 32. i 34. bojna) ušli su u Bunić 6. septembra, pošto su prethodno prisilili na povlačenje 3. brigadu 35. divizije, koja je zatvarala pravac Široka Kula — Ljubovo — Bunić (vidi dok. br. 58).

[6] U relaciji Štaba 19. divizije o tome piše: „6. IX: *Prominski odred* likvidirao jednu ustašku stražu kod Roškog slapa. Neprijatelj imao 9 mrtvih i 1 ranjenog; plijen: 6 pušaka, 1 p. mitraljez, 1 t. mitraljez i nešto vojničke spreme". (Arhiv V.I.I., reg. br. 1/6, k. 1020.)

predio Kovačići. Ima štete na želj. postrojenjima te je obustavljen želj. promet ka Brodu i Višegradu. Prema do sada dobijenim podatcima ima oko 300 mrtvih i velik broj ranjenih.

Istog dana od 09.50 do 11.15 sati oko 120 nepr. zrakoplova bombardiralo je oba Broda u 3 vala. Pogođen je i jače oštećen želj. most, obe postaje, zatim vojarna i središte grada u Brodu n/S. Šteta je znatna dok su žrtve male.

Prigodom nepr. napadaja iz zraka na D. Lapac pogođeno je liečničko pomoćište, koje je bilo jasno označeno. Tom prilikom poginula su 2 bolesnika i 12 ih je ranjeno.

Općenito: Noću 7/8. IX izvršili su partizani napadaj na samovozni povoz na cesti Split — Šibenik. Ima štete i žrtava.[7]

Događaji na želj. prugama: 8. IX u 09.30 sati između ž.p. Sesvete i Sesvetski Kraljevec (na pruzi Zagreb—Dugo Selo) naletio je na minu njemački radni vlak. Izkliznula su 2 kola.[8]

Noću 7/8. IX minirana je pruga i porušen most između ž.p. Zaprešić i Pušća-Bistra na pruzi Zagreb — Dobova.[9]

7. IX u 23.50 sati miniran je most na r. Bosni kod ž.p. Kakanj (na pruzi Sarajevo — Brod).

8. IX oko 14.00 sati minirana je pruga Zagreb — Banova Jaruga između ž.p. Ludina-Vidrenjak i Moslavina-Popovača. Putnički vlak, koji je naišao na razorenu prugu, vratio se u Zagreb.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
(M.P.) Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

---

[7] Šibensko-trogirska udarna grupa napadala je iz zasjede njemačku autokolonu kod Šibenika i uništila 4 kamiona, ubila 1 majora i 28 vojnika i ranila 35 vojnika (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—6/1, k. 119/8).

[8] i [9] Mine su postavili dijelovi 3. diverzantskog bataljona (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

BR. 125

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 10. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA SVETOG IVANA ZELINU, ZDENČINU, HORVATE, TURANJ, MEKUŠJE, KAMENSKO I BELAJ I O BORBAMA KOD CAPRAGA, OGULINA I NA KRBAVSKOM POLJU[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 254/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

10. IX 1944 god.

I OBĆI PREGLED:

Uporišta Zdenčina i Horvati napuštena pred nadmoćnijim neprijateljem.

Uspješno se nastavlja podhvat u Lici.

Manji napadaji nepr. zrakoplovstva na Kostajnicu, Novu Gradišku, Konjic i Zenicu.

Jedan neprijateljski zrakoplov oboren.

II PODRUČJA:

Zagreb: Doznaje se da je prigodom napadaja na uporište Sv. Ivan Zelina noću 8/9. IX[2] pored nastanbi oružnika i domobrana oštećena i crkva. Od zarobljenih 60 domobrana uspjelo je 20 pobjeći.

Iste noći odbijen je napadaj na D. Zelinu (21 km s.i. Zagreba), a partizani su porušili sve mostove između Sv. Ivan Zelina i Brezničkog Huma (16 km s. Sv. Ivan Zelina).[3]

Jastrebarsko: Noću 7/8. IX jake part. snage napale su uporišta Zdenčina i Horvati (8 i 13 km s.i. Jastrebarsko). Nakon što je utrošeno svo strjeljivo, posada uporišta napustila je svoja mjesta pred nadmoćnim neprijateljem i povukla se u Jastrebarsko.

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu V.I.I., reg. br. 10/1—1, k. 42.

[2] Napad su izvele jedinice 32. divizije 7/8. septembra (vidi dok. br. 33 i 124).

[3] Mostove su porušili dijelovi 3. diverzantskog bataljona (vidi dok. br. 33).

Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni.[4] Vlastiti gubitci: 16 poginulih, 56 ranjenih i oko 12 nestalih ustaša.

Karlovac: Noću 7/8 IX napali su partizani uporišta Turanj, Mekušje, Kamensko i Belaj (4., 2 i 7 km j. te 5 km j.i. Karlovca) uz podporu topova, bacača i strojnica. U selu Turanj i Mekušje zapaljeno je više kuća. Napadaji su odbijeni. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni.[5] Vlastiti gubitci: 9 poginulih i 12 ranjenih pripadnika Orsa.

Sisak: Noću 5/6. IX napali su odmetnici jakim snagama bunker želj. osiguranja na pruzi Caprag — Blinjski Kut i oklopni vlak koji je došao u pomoć. Partizani su zarobili dio posade bunkera, koji je bio vani u zasjedi i to: 4 Nijemca i 19 domobrana. Ostatak posade od 4 Nijemca i 7 domobrana povukli su se iz bunkera 7. IX u jutro po nalogu. Bunker je porušen, a pruga i 2 manja mosta su minirani.[6]

Ogulin: Njemačke postrojbe poduzele su manji podhvat u području Ogulina. Pojedinosti još nisu javljene.

Lika: U nastavku podhvata na Krbavskom Polju naše snage zauzele su s. Mekinjar (25 km i. Gospića), te produžile napredovanje u smjeru zapada prema s. Vrebac (10 km i. Gospića), poti-

---

[4] Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" imala je prilikom napada na Zdenčinu 4 poginula i 34 ranjena borca i rukovodioca (vidi dok. br. 26).

[5] Navedena ustaško-domobranska uporišta napale su jedinice 8. divizije. U izvještaju Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 8. septembra 1944. o tome piše: „Noću 7/8. ov.mj. I kordunaška brigada vršila je napad na Turanj — Mekušje. Neprijatelj je na Turnju davao žestok otpor, naročito na koti 169 i nije likvidiran. Gubici neprijatelja: 15 mrtvih i oko 20 ranjenih. Jedan bataljon uspio je da upadne u predgrađe Karlovca — Mekušje, i ubije 37 ustaša, među njima jednog nadporučnika i jednog podoficira, a ostale rastjera. Spaljena kancelarija ustaškog štaba sa arhivom koja nije mogla biti spasena... Zaplijenjeno je 15 pušaka i nešto ostale spreme. Ukupni naši gubici: 3 mrtvih i 17 ranjenih od kojih 4 teže.

Iste noći dijelovi III kord.[unaške] brigade vršili su pritisak na Belaj. Brigada ima nekoliko izbačenih iz stroja..." Na Kamensko je vršen demonstrativni napad (vidi dok. br. 82 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[6] Napad je izvela 1. brigada 7. divizije (vidi dok. br. 46 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

skujući partizane prema Medaku (15 km j.i. Gospića). Pojedinosti nisu javljene.[7]

Djelat. nepr. zrakopl.:

1. IX dva neprijateljska zrakoplova napala su bombama most kod Kostajnice bez uspjeha.

5. IX četiri nepr. zrakoplova napali su strojničkom vatrom i bombama želj. postaju Nova Gradiška. Ima štete i žrtava.

8. IX nepr. zrakoplovi bacili su 8 bombi na Konjic. Šteta je neznatna. Žrtava nema.

8. IX neprijateljski zrakoplovi oštetili su most kod Zenice.

8. IX sjeveroistočno Metkovića oboren je 1 nepr. zrakoplov.

Općenito:

Cesta Split — Šibenik jako je ugrožena od partizana. Promet onemogućen.

7. IX partizani su napali pomoćni brod „Zagreb" nizvodno Petrovaradina, svladali posadu, zarobili je, opljačkali brod i napustili ga. Dva Niemca su poginula. Brod je dotegljen u Novi Sad.

Jedna domobranska sat u s. Poljice kod Dubrovnika napadnuta je od premoćnih part. snaga i zarobljena. Pojedinosti nisu javljene.

Noću 7/8 IX prilikom odbijanja napadaja na jednu obhodnju kod Bjelovara poginuo je 1 ustaša. Neprijateljski gubitci nisu poznati.

Događaji na želj. prugama:

Noću 7/8. IX minirana je želj. pruga Brod — Vinkovci između želj. postaje Strižívojna-Vrpolje i Andrijevci na 17 mjesta, a želj. postaja Vrpolje oštećena.[8]

Noću 8/9. IX minirana je želj. pruga Dugo Selo — Križevci kod želj. postaje Gradec.[9]

---

[7] Vidi dok. br. 58.

[8] Diverziju su izveli dijelovi 1. diverzantskog bataljona (vidi dok. br. 81).

[9] i [10] Željezničku prugu Zagreb — Križevci porušile su tada jedinice 7. divizije. One su istovremeno napale ustaško-domobranska uporišta Vrbovec i Repinec. Štab 10. korpusa javio je o tome 10. septembra Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: „7. div. noću 9/10. likvidirala uporišta Vrbovec i Repinec, ubijeno 46 vojnika. Zarobljeno 68 domobrana i ustaša i 1 zastav.[nik]. Zaplijenjeno 2 t.m., 7 p.m., 5 šmajsera, 70 pušaka, 40.000 metaka, 2 telefona, 1 motor i druge spreme. Naši gubitci: 1 mrtav i 9 ranjenih. U prvom uporištu bila 1 sat ustaša, u drugom 1 sat domobrana. Porušili prugu Vrbovec — Repinec u dužini 8 km na 120 mjesta. Srušeno 5 mostova, 8 bunkera, 2 stanice i 2 vaktarnice..." (Vidi dok. br. 31 i 86 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9).

Noću 9/10. IX minirana je ista pruga između ž.p. Prikraj i Gradec.[10]

9. IX u 03.50 sati odmetnici su napali želj. postaju Zaprešić (na pruzi Zagreb — Dobova) polupali uređaje i odnieli novac iz blagajne.

9. IX u 10.30 sati nestala je posada iz bunkera kod ž.p. Ravnice na pruzi Sunja — Bos. Novi.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
Glavnostoženi pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

BR. 126

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 11. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA SESVETSKI KRALJEVEC, REMETINEC, VRBOVEC I REPINEC I O BORBAMA KOD PETRINJE, CRIKVENICE I NA KRBAVSKOM POLJU[1]

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 255/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

11. IX 1944. g.

I OBĆI PREGLED:

Žestoke borbe u području Križevaca. Posade Vrbovca, Repinca i na mostu preko potoka Černeca svladane.

Uspješno se nastavlja podhvat u Lici; Korenica oslobođena.

Jak napadaj na Konjic, poslie trodnevnih napadaja napr. zrakoplovstva na isto mjesto.

[1] Original dnevnih izvješća Glavnog stožera domobranstva za period od 11. do 30. septembra 1944. nalaze se u Muzeju narodnog oslobođenja u Zagrebu, a mikrofilmovi ovih dokumenata u mikroteci V.I.I., reg. br. 407—508.

II PODRUČJA:

Zagreb: 8. IX u borbi kod s. Orešje (6 km s.z. Sv. Ivan Zelina) neprijatelj je imao 10 poginulih i više ranjenih. Vlastiti gubitci: 1 poginuo i 1 ranjen.[2]

10. IX rano u jutro jače part. skupine napale su želj. postaju Sesvetski Kraljevec (15 km i. Zagreba). Napadaj je odbijen. Pojedinosti nisu poznate.[3]

Noću 10/11. IX odbijen je napadaj part. na Remetinec (4 km j. Zagreba).

Križevci: Noću 9/10. IX napadnute su i svladane nakon težke borbe posade Vrbovec, Černec i Repinec (18—10 km j. z. Križevaca). Time je prekinut spoj Križevaca i Bjelovara sa Zagrebom. Pojedinosti nisu javljene.[4]

Petrinja: 9. IX kozačke i naše postrojbe započele su podhvat u području Petrinja—Kostajnica—Sunja — Lukavac — Crnac (15 i 6 km j.i. Siska). Pojedinosti još nisu javljene.[5]

---

[2] O gubicima jedinica 32. divizije u borbama za Svetog Ivana Zelinu vidi dok. br. 33 i 113.

[3] U izvještaju 3. diverzantskog odreda od 10. septembra 1944. Štabu 10. korpusa NOVJ o tome piše: „Na pruzi Dugo Selo — Zagreb kod stanice Sesvetski Kraljevec, zauzet je bunker sa cijelom posadom. Zarobljeno je 10 domobrana, 2 Nijemca, dok su 4 Nijemca u borbi ubijena. Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 1 laki mitraljez sa 8.000 metaka, 1 šmajser, 10 pušaka, 11 ćebadi. Bunker je dignut u vazduh. Prilikom zauzimanja bunkera naročito se istakao vodnik 2. čete Modrušan Antun zajedno sa svojom desetinom." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—12/5, k. 551 A.)

[4] Ustašku posadu o Vrbovcu i domobransku u Repincu savladale su jedinice 7. divizije, a domobransku stražu (40 ljudi) na mestu Černec Kalnički NOP odred (vidi dok. br. 31 i 86 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9).

[5] Štab 4. korpusa javio je o tome Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 10. i 11. septembra slijedeće: „Jučer, 9. o.mj. jedna jača kolona Kozaka i ustaša izvršila je ispad iz Petrinje prema Glini. Kod Novog Sela vodio je borbu s ovim neprijateljem jedan bataljon odreda (Odnosi se na Banijski NOP odred. — prim. red.). Neprijatelj je potom skrenuo prema Jabukovcu i zanoćio na prostoriji Jošavica — Blinja. Sinoć i jutros sa ovim neprijateljem vodila je borbu I banijska brigada. Danas se neprijatelj povukao, gonjen do Petrinje. Jučer je neprijatelj također izvršio ispad iz Kostajnice prema Kukuruzarima. II banijska brig. odbacila ga je u polazne baze. Neprijatelj je ovim ispadima na Baniji vjerovatno htio osigurati popravljanje pruge... Gubici neprijatelja 9. i 10 ov.mj. u svim borbama jesu: 60 vojnika ubijenih, 13 konja; ranjeno 30 vojnika, a zarobljeno 6 sa spremom. Naši gubici: 6 mrtvih i 18 ranjenih." (Vidi dok. br. 47 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432.)

Požega: U toku je manji podhvat čišćenja područja oko želj. pruge Nova Kapela-Batrina — Požega.

Crikvenica: U području Crikvenice njemačke postrojbe odbacile su neprijatelja nakon kraće borbe nanievši mu gubitke.[6]

Lika: U nastavku podhvata na Krbavskom polju oslobođena je Korenica (14 km j.z. Bihaća).[7]

...

Djelat. vlast. zrakopl.: Naše je zrakoplovstvo 9. i 10. IX izvršilo prienos strjeljiva u Sarajevo i Križevce. Osim toga izvršilo je prienos tvoriva, žurne pošte, vojničkih osoba i bacanje promičbenih letaka nad područjem Fruške gore.

Djelat. nepr. zrakopl.: 5. 6. i 7. IX skupine od 4—9 nepr. zrakoplova bombardirale su tri puta Konjic, jednom Bradinu i želj. prugu kraj Konjica. Porušeno je nekoliko kuća, oštećen kameni most u Konjicu te želj. pruga. Poginulo je 8 građ. osoba i 3 domobrana, a ranjeno 30 osoba i 14 domobrana.

Događaji na želj. prugama: 9. IX u 22.40 sati minirana je pruga Dugo Selo — Novska između ž.p. Ludina-Vidrenjak i Moslavina-Popovača.[8]

9. IX minirana je pruga Sisak — Novska između ž.p. Staza i Šaš.

Noću 9/10. IX minirana je pruga Dugo Selo — Križevci između ž.p. Prikraj i Vrbovec, a kod postaje Vrbovec porušena su 3 mosta.[9]

10. IX minirana je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Turopolje i Peščenica.

Pruga Zagreb — Novska preko Dugog Sela prohodna je od Zagreba do Ludine-Vidrenjaka i od Lipovljana do Novske.

---

[6] Iz depeše koju je Štab 11. korpusa poslao Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 8. septembra 1944. vidi se, da je 3. brigada 13. divizije poslije petočasovne borbe prisilila na povlačenje neprijatelja koji je prodirao iz Novog, Crikvenice i Plasa. Gubici Brigade bili su: 1 mrtav, 2 ranjena i 3 zarobljena (Arhiv V.I.I., reg. br. 8—20/2, k. 119/1).

[7] Vidi dok. br. 58, 123, 124 i 125.

[8] Prugu je minirao Moslavački NOP odred (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—2/5, k. 551 A).

[9] Vidi primjedbu br. 9 uz dok. br. 125.

Pruga Zagreb — Sisak — Novska prohodna je od Zagreba do Turopolja i od Sunje do Novske.

Pruga Novska — Brod — Vinkovci popravljena je i prohodna.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

BR. 127

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 12. SEPTEMBRA 1944. O BORBAMA KOD VELIKOG TRGOVIŠTA, PETRINJE, KOSTAJNICE I NA KOMUNIKACIJI BIHAĆ — KNIN

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 256/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

12. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Žestoke borbe u području Bos. Novog. Ljubija po zapoviedi napuštena.

Posada Bugojna povukla se pred nadmoćnijim neprijateljem u Travnik.

Odbijeni napadaji na Konjic i Kiseljak.

Nastavlja se razaračka djelatnost partizana na želj. pruge.

Brojni manji napadaji nepr. zrakoplovstva na: Sinj, Rijeku Dubrovačku, Markovac (podr. Našica), Bihać i Biograd, te želj. i plovne objekte.

II PODRUČJA:

Zagreb: 9. IX jaka skupina partizana dobro naoružana napala je želj. postaju Vel. Trgovište (24 km s.z. Zagreb) i opljačkala jedan vagon tvoriva za njemačko redarstvo. Poginula su 2 njemačka vojnika, 1 je ranjen, 11 domobrana je zarobljeno, 2 su nestala.[1]

Sisak: Završen je podhvat u području Sunja — Petrinja — Kostajnica.[2] Željeznički promet sa Zagrebom je otvoren.

Jadranska obala: Završen je podhvat na dalmatinskim otocima. Uništeno je ukupno 130 čamaca, a 159 ih je zaplienjeno. Ovim čamcima služili su se odmetnici.

Na otoku Pašmanu kraj Zadra nalazi se navodno jaka skupina neprijatelja.[3]

Djelat. vlast. zrakopl.: 11. IX naše je zrakoplovstvo izviđalo područje Srebrenice, zatim izvršilo obskrbu strjeljivom posade u Virovitici, te prienos novca, pošte, izvješća i vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: 6. IX nepr. zrakoplovi napali su u s. Markovcu kod Našica pučanstvo bombama i strojnicama.

Na Dunavu napadnute su tri lađe od nepr. zrakoplova i jedna je potopljena.

Nepr. zrakoplovi napali su Biograd. Pojedinosti nisu poznate.

7. IX nepr. zrakoplovi napali su strojnicom radni vlak kod Čreta i Prandanovaca (26 i 19 km i. s. i Našica). Oštećene su 2 lokomotive i ranjen ložač.

9. IX nepr. zrakoplovi bombardirali Rijeku Dubrovačku s 23 bombe. Šteta je neznatna u ra-

---

[1] Željezničku stanicu u Velikom Trgovištu napao je 2. bataljon Zagorske brigade. Prema izvještaju Štaba Zapadne grupe NOP odreda 10. korpusa, bataljon je zaplijenio 4 puške, 2 pištolja, 20 bombi, 44 šinjela, 80 hlača i drugi ratni materijal (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—37/5, k. 551 A).

[2] Vidi dok. br. 126.

[3] Na otoku Pašmanu bili su tada samo dijelovi 3. pomorskog obalskog sektora (vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 2, 22 i 44).

fineriji Shell. Jedan oružnik poginuo, 2 radnika ranjena.

10. IX nepr. zrakoplovi napali su bombama Bihać. Šteta je neznatna, jedna osoba poginula.

11. IX bombardiran je Sinj. Pogođeni su samo nevojnički ciljevi. Srušena je crkva Gospe Sinjske. Ima oko 20 mrtvih građana.

Općenito: Nastavlja se razaračka i napadačka djelatnost partizana na glavnu želj. prugu. Kod Inđije naišla je na zasjedu jedna oružnička preselica i pretrpila gubitke. Poginulo je 13 oružnika, više ih je ranjeno i nestalo.

Cesta Zagreb — Karlovac — Tounj (kraj Ogulina) očišćena je od neprijatelja i osposobljena za promet. Poginulo je 38 partizana, a 4 su ranjena.[4]

Jedna jurišna postrojba u vremenu od 19—29 VIII u manjim okršajima u području Bihaća pobila je 5 partizana, dok su 2 domobrana ranjena.

Na obskrbnoj cesti Bihać — D. Lapac — Srb od 2. — 6. IX partizani su izvršili više napadaja na povoze i obhodnje te nanieli štete i žrtava, a sami pretrpili znatne gubitke.[5]

Osobitosti: 11. IX četnici, njemački suborci, napali su jakim snagama uz podporu bacača Semizovac, Goražde i Ustipraču, koje su branili oružnici i ustaše. Isto tako napali su oruž. postaje Han-Derventa i Bulog kraj Sarajeva te sva ona mjesta opljačkali i oružnike odveli.

Noću 10/11. IX napali su četnici njemački suborci postave oko Alipašinog Mosta i Rajlovca kraj Sarajeva.

Događaji na želj. prugama: 10. IX u 19.20 sati između ž.p. Konjic i Lisičići naišao je na minu oklopni vlak. Pojedinosti nisu javljene.

Istog dana minirana je pruga na 8 mjesta između Konjica i Podorašca.

---

[4] Komunikaciju Zagreb — Karlovac — Ogulin rušile su jedinice 8. i 34. divizije (vidi dok. br. 2, 4, 18, 24, 26, 72 i 99).

[5] Na komunikaciji Bihać — Knin dejstvovala je tada 9. divizija (vidi dok. br. 73).

11. IX pruga Zagreb — Sisak popravljena je između ž.p. Turopolje i Peščenica, te između ž.p Lekenika i Grede i predana prometu.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

BR. 128

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 13. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA BREZOVICU, REMETINEC, BENKOVAC, ROŠKI SLAP I ŠIRITOVCE I O BORBAMA KOD KRAPINE, OTOČCA, SPLITA I PITOMAČE

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 257/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
13. IX 1944. godine.

I OBĆI PREGLED:

Manje borbe u području Krapine i Zagreba. Daruvar ponovo ugrožen.

Odbijeni napadaji na Hrv. Mitrovicu, Laćarak i Dvor n/U.

Odmetnici ušli u Benkovac i Kruševo.

II PODRUČJA:

Zagreb: Noću 11/12. IX napali su partizani premoćnim snagama posade uporišta Brezovice i želj. postaju Remetinec (8 km j.i. i 4 km j. Zagreba) i raztjerali posade nakon duže borbe nanievši im gubitke od 4 poginula i 4 ranjena ustaša.

Istodobno napadnuta je i straža brzojavne središnjice u s. Otočec (1 km j. Remetinca), koja se povukla u sastav posade mlina Ljubić. Središnjica je uništena.

Upućeno pojačanje protjeralo je neprijatelja i ponovno zauzelo želj. postaju Remetinec.[1]

Krapina: Jedna naša postrojba podpomognuta oružničtvom sukobila se je 11. IX s neprijateljem između Krapine i Đurmanca, te je zarobila 2 partizana, dok je poginuo 1 oružnik, a 2 su ranjena. Cieni se da su partizanski gubitci znatni. Zaplienjen je 1 krugoval.[2]

Daruvar: Opaža se jače prikupljanje part. snaga kod Sirača i Badljevine (7 km j.i. i 8 km j. Daruvara) između Daruvara i Pakraca. Izvršen je vatreni prepad na Daruvar bacačkom vatrom pri čemu je 1 vojničar ranjen.[3]

Otočac: Odbačene su jake nepr. snage s visova sjeverno Otočca.[4]

Benkovac—Drniš: 9. IX partizani su zauzeli Benkovac.[5]

Odbijen je napadaj partizana na Roški Slap kod Skradina.

12. IX odbijen je napadaj part. na Širitovce (10 km z. Drniša).

---

[1] Ustaško uporište u Brezovici i Remetincu uništila je Brigada „Franjo Ogulinac Seljo". Opširnije o tome vidi dok. br. 34 i 44 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—41/1, k. 432.)

[2] U izvještaju Štaba Zapadne grupe NOP odreda Štabu 10. korpusa NOVJ u tom sukobu piše: „*11. IX 1944.* Zasjeda na cesti Krapina — Đurmanec (Ptuj 1 : 100.000). Zasjedu postavio I bataljon Zagorskog P. odreda. Neprijatelj u jačini 100 ustaša PTS. Borbom rukovodio Štab I bataljona. Neprijatelj naletio na zasjedu, razbijen i protjeran u pravcu Krapine. Neprijateljski gubitci: 15 mrtvih i 12 ranjenih. Zaplijenjeno: 1. p.mitraljez „BMG" i 20 komada metaka. U borbi nestala dva borca." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—38/5, k. 551a).

[3] i [6] Na prostoriji Daruvar — Pakrac prikupljale su se jedinice 40. divizije i Posavskog NOP odreda. One su 13. septembra napale Pakrac, a zatim i Lipik, i oslobodile ih. U borbi, koja je trajala 13 časova, ubijeno je 308 i zarobljeno 720 vojnika i oficira. Gubici partizana bili su: 16 poginulih i 41 ranjen. Za uspješno izveden napad na Pakrac i Lipik, Glavni štab NOV i PO Hrvatske pohvalio je borce i rukovodioce 40. divizije. (Opširnije o tome vidi dok. br. 40, 71 i 129.)

[4] Na području Otočca nalazila se tada 1. brigada 35. divizije. Ona je 6. septembra napala ustaše u Dabru a 7. septembra četnike u Škarama i Glavacama. (Vidi dok. br. 42).

[5] Jedinice 19. divizije oslobodile su Benkovac 10. septembra, ali su ga već sutradan napustile pod pritiskom nadmoćnijih njemačkih snaga. (Vidi dok. br. 101 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—6/1, k. 119/8.)

Split: Premoćnim snagama odmetnici su zauzeli 4 uporišta s.i. Splita potisnuvši slabe posade. Protunapadajem izbačeni su s visova sjeveroiztočno Splita.

...

Djelat. vlast. zrakopl.: 12. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo obskrbu strijeljivom posade u Pakracu i Daruvaru te prienos žurne pošte i vojničkih osoba.[6] Nadalje je bacalo letake u području Iriga.

Općenito: Kod Ludbrega ubijena su iz zasjede 2 pomoćna oružnika u obhodnji.

U manjem sukobu kod Pitomače ubijeno je 5 partizana.

Osobitosti: Prema izvješću iz Drniša četnici su u selu Matasi, Goriš i Garjaku (kod Knina, Šibenika i Sinja) posljednjih dana poklali 15 članova obitelji ustaša i domobrana te spalili 5 kuća.

Događaji na želj. prugama: 12. IX u 10.20 sati između ž.p. Bos. Novi i Dobrljin naišao je na minu njemački radni vlak. Iskliznula su 4 kola.

Istog dana na istoj pruzi u 17.00 sati ponovno je naletio na minu mješoviti vlak. Pojedinosti nisu javljene.

12. IX u 17.15 sati popravljena je pruga Zagreb — Dugo Selo — Novska između ž.p. Novoselec-Križ i Moslavina-Popovača, te kod ž.p. Ludina-Vidrenjak.

Noću 12/13. IX miniran je most između Zaprešića i Savskog Marofa (na pruzi Zagreb — Dobova).

13. IX na pruzi Zagreb — Sisak između ž.p. Sv. Klara i Vel. Gorica prigodom vađenja postavljene mine ranjena su 3 domobrana.[7]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

[7] Minu su postavili diverzanti 2. diverzantskog odreda. (Vidi dok. br. 72).

BR. 129

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 14. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA PAKRAC, DARUVAR, SRB, BREZOVICU I OTOK PAG I O BORBAMA KOD PETRINJE I BENKOVCA

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 258/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
14. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Završen podhvat u području Petrinje.
Žestoki napadaji na Daruvar i Pakrac u toku su.
Benkovac oslobođen.
Odmetnici protjerani iz Dervente.
Tuzla i Hrv. Mitrovica ugroženi.
Oborena 2 neprijateljska zrakoplova.

II PODRUČJA:

Sisak: U podhvatu u području Siska i Petrinje, koji je prekinut odlazkom kozačkih postrojbi vodile su se 10. IX težke borbe s jakim neprijateljskim snagama kod Graberja i Glinskog Novog Sela (10 km j. i. 11 km j. z. Petrinje). Partizanski gubitci nisu ustanovljeni, ali se cieni da su *osjetljivi.*[1] Plien: 2 puške i 1 engleska strojnica. Vlastiti gubitci: 5 poginulih i 15 ranjenih ustaša.

Daruvar—Pakrac: Noću 12/13. IX izvršili su partizani nekoliko oštrih vatrenih prepada topničkom i bacačkom vatrom na Daruvar.

13. IX po podne započeo je jak nepr. napadaj na Pakrac uz podporu oklopnih kola. Istovremeno je obkoljen Daruvar te najprije tučen topničkom i bacačkom vatrom, a zatim i sam napadnut. Pojedinosti još nisu javljene. Pojačanja su upućena.[2]

[1] Prva brigada 7. divizije imala je u tim borbama 7 mrtvih, 25 ranjenih i 7 nestalih. (Vidi dok. br. 47).

[2] Neprijateljske garnizone u Pakracu i Lipiku napala je tada 40. divizija u sadejstvu sa Posavskim NOP odredom. Dijelom snaga Divizija je blokirala Daruvar i time spriječila upućivanje pomoći napadnutim garnizonima. (Vidi dok. br. 40, 41 i 71.)

Karlovac: Postavljena su osiguranja na cesti Karlovac — Generalski Stol — Tounj (kraj Ogulina). Cesta i želj. pruga osposobljene su za promet od Karlovca do Tounja.

Donji Lapac: Jake neprijateljske snage napale su uporište Srb (24 km j.i. D. Lapca) na obskrbnoj cesti Bihać — Knin. Poduzete su protumjere i upućena pojačanja.[3]

Benkovac: Protunapadajem iz zapadnog i sjeverozapadnog smjera oslobođen je Benkovac. Poginula su 23 partizana, a više ih je zarobljeno (Spoj dnevno izvješće br. 257/44.).[4]

Jadranska obala: 1. IX rano u jutro izkrcala se jača neprijateljska skupina na o. Pagu kod Novalje i napala uporište Pag oko 16.00 sati istog dana. Poduzete su mjere za protjerivanje neprijatelja s otoka.[5]

Djelat. vlast. zrakopl.: 13. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo prienos tvoriva zatim obskrbu streljivom posade u Bjelovaru i Daruvaru, te prienos žurne pošte i vojničkih osoba.

Djel. nepr. zrakopl.: 10. IX srušio se 1 nepr. zrakopl. u području s.z. Karlobag.

11. IX srušen je kod Sinja 1 napadački zrakoplov.

Općenito: Vlastiti gubitci kod Brezovice 12. IX pored 4 poginule ustaše, koji su zaklani, i 4 ranjena, kako je javljeno u dnevnom izvješću br. 257, ranjeno je još 5 i nestalo 9 ustaša.[6]

Kod Tarčina u manjem sukobu palo je 8 i ranjeno 12 odmetnika.

---

[3] Neprijateljske garnizone i kolone na komunikaciji Bihać — Knin napale su jedinice 9. divizije (Vidi dok. br. 66, 68 i 73 u ovoj knjizi i operacijski dnevnik 9. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A.)

[4] Vidi dok. br. 101 i 128.

[5] Ustaška uporišta na otoku Pagu napale su jedinice 2. pomorskog obalskog sektora (1. četa i jedan vod 2. čete pomorske pješadije i naoružani brodovi: PČ 2, PČ 6, PČ 21 i PČ 24). Pomorsku pješadiju prevozili su transportni brodovi: „Sveti Ante" i 5 gaeta. O toku napada i postignutim rezultatima vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 20.

[6] Vidi dok. br. 34, 44 i 128.

Osobitosti: Prebjezi javljaju da je ovih dana došlo do borbe između partizana Hrvata i Srba u Kordunu i u s. Kravarsko kod Lekenika, jer su Srbi stavili srbske trobojke i rekli da čekaju kralja Petra.

III zbor. područje javlja da su četnici u izt. Bosni odpočeli napade na njemačke postrojbe. Četnici su zauzeli Međeđu, Ustipraču i Jabučko sedlo.

Nemci vode borbu s četnicima u Visokom. Četnici razaraju želj. prugu Žepče — Maglaj.

Događaji na želj. prugama Na pruzi Sarajevo — Lašva porušeno je više mostova i prekinuti b.b. spojevi.

13. IX naišao je na minu stroj putničkog vlaka kod želj. postaje Vel. Gorica. Iskliznula su 2 štitna kola, a pruga je oštećena.[7]

Noću 13/14. IX minirana je pruga Dugo Selo — Novska između ž.p. Novoselec-Križ i Moslavina-Popovača.

13. IX popravljena je želj. pruga Zagreb — Dobova između ž.p. Zaprešić i Savski Marof i predana prometu.

Istog dana popravljena je i prohodna pruga Banova Jaruga — Pakrac.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

[7] Diverziju je izveo 2. diverzantski bataljon (Arhiv V.I.I., reg. br. 2–4, k. 121).

BR. 130

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 15. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA PAKRAC, LIPIK, DARUVAR, OTOKE BRAČ I PAG, I O BORBAMA KOD OTOČCA, SPLITA I NA KOMUNIKACIJI BIHAĆ — KNIN

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 259/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

15. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Borbe u području Krapine.
Podhvati protiv četnika u Lici.
Tuzla i Zvornik ugroženi.
Iskrcavanje manjih nepr. snaga na o. Braču.

II PODRUČJA:

Krapina: 13. IX završen je manji podhvat u području G. Jesenje i Đurmanec (4 km s. i 4 km s. i. Krapine). Nakon kratke borbe neprijatelj je odbačen prema sjeveru.

Daruvar—Pakrac: Nakon duge i teške borbe posade Pakraca i Lipika morale su se povući ka Poljani (16 km z. Pakraca).[1]

Noću 13/14. IX odbijeni su svi napadaji na Daruvar.

Zapovieđena je evakuacija Daruvara i povlačenje posade preko Uljanika (18 km z. j. z. Daruvara) ka Poljani pod prihvatom 2 kozačke pukovnije.[2]

Donji Lapac: U toku je podhvat za oslobođenje obskrbne ceste Bihać — Knin na odsjeku Kupirovo —

---

[1] Glavnina neprijateljskih garnizona u Pakracu i Lipiku bila je zarobljena ili ubijena, a samo manji dijelovi uspjeli su se povući u Poljanu. (Vidi dok. br. 40, 71, 107, 128 i 129).

[2] Neprijatelj je napustio Daruvar 16. septembra 1944. pod pritiskom jedinica 40. divizije 6. korpusa NOVJ. (Vidi dok. br. 76, 131, 133 i 134).

Srb (28 i 26 km j.i. D. Lapca), kojeg su zaposjeli partizani.[3]

Otočac: U toku je podhvat prema Lipovom Polju (13 km j. Otočca) u svrhu razoružanja četnika, koji se tamo prikupljaju. Tom prigodom naišla su naša bojna kola na minu. Poginuo je 1 častnik i 1 dočastnik.

Jadranska obala: 12. IX prije podne iskrcale su se jače neprijateljske snage na s.z. dielu o. Brača. Neprijatelj je navodno dopro do Supetra (14 km j.i. Splita) s oklopnim kolima. Obrana je podpomognuta topničkom vatrom obalnih bitnica.[4]

U toku je podhvat za protjerivanje neprijatelja s otoka.

Na o. Pagu posada uporišta Pag odbila je do sada sve neprijateljske napadaje. Protumjere su u toku.[5]

Sjeveroiztočno od Splita opaženi su jači pokreti odmetnika, koji vatrom uznemiruju naše postrojbe.

Djelat. vlast. zrakopl.: 14. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo obskrbu strieljivom posade u Križevcima, zatim prievoz vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: 13. IX neprijateljski zrakoplovi napali su želj. postaje Uskoplje, Hum i Poljice kraj Dubrovnika i prekinuli prugu na 3 mjesta.

Općenito: U manjim skupinama kod s. Kljaci i Dolac kraj Drniša 1. IX ubijeno 6 partizana, zaplienjene 3 puške i 2 konja. Vlastiti gubitci: 2 ustaše ranjeni.

---

[3] Na odsjeku Kupirovo — Lapac komunikaciju su zaposjele jedinice 9. divizije. (Vidi dok. br. 66 i 68 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A.)

[4] U desantu na Brač učestvovale su jedinice 26. divizije (1. i 12. dalmatinska brigada) i dvije baterije savezničke artiljerije. One su u borbama od 12. do 18. septembra 1944. savladale neprijatelja (2. bataljon 738. puka, 1. eskadron Izviđačkog odjeljenja njemačke 118. lovačke divizije, 1, 2. i 9. baterija 668. artiljerijskog puka, mornarička protivavionska baterija, 16. protivtenkovska četa 738. puka i 29. četa Transportnog armijskog bataljona) i ovladale čitavim otokom. (Opširnije o tome vidi dok. br. 64 i 102 u ovoj knjizi i knjigu „Der Weg der 118. Jäger-Division".)

[5] Vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 129.

Događaji na želj. prugama:

14. IX u 17.45 sati na pruzi Zagreb — Sisak kod Peščenice napadnut je puščanom vatrom putnički vlak. Žrtava nema.

14. IX u 08.40 sati na pruzi Dugo Selo — Križevci kod ž.p. Božjakovina naišao je na minu putnički vlak. Izkliznula su 2 kola. Žrtava nema.[6]

14. IX u 09.35 sati neprijateljski lovci bombarderi napali su bombama želj. postaje Staro Petrovo Selo i Nova Kapela-Batrina na pruzi Novska — Zemun. Manje su oštećena oba kolosjeka.

13. IX u 21.30 sati minirana je pruga na 4 mjesta između ž.p. Novoselec-Križ i Moslavina-Popovača.

Noću na 14. IX minirana je pruga Novska — Brod između ž.p. Oriovac i Sibinj na 4 mjesta.[7]

Iste noći minirana je pruga Banova Jaruga — Pakrac između ž.p. Poljana i Kukunjevac na više mjesta.[8]

Te noći miniran je most na pruzi Dugo Selo — Križevci između ž.p. Prikraj i Vrbovec.[9]

14. IX na večer minirana je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Turopolje i Lekenik.[10]

13. IX popravljena je pruga od Sarajeva do Visokog i od Sarajeva do Dubrovnika, te Sarajeva do Međeđe i uspostavljen promet na tim prugama.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

---

[6] i [9] Diverzije je izveo 3. diverzantski bataljon (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[7] i [8] Mine je postavio 1. diverzantski bataljon. (Vidi dok. br. 31 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121.)

[10] Prugu je minirao 2. diverzantski odred (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

BR. 131

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 16. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA KRIŽEVCE, DARUVAR I CAZIN, O NAPUŠTANJU HERCEGOVCA I SLAVONSKE POŽEGE I O BORBAMA KOD ĐAKOVA

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 260/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

16. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Podpun obranbeni uspjeh u obrani Križevaca.

Požega po zapoviedi napuštena po njemačkim i našim postrojbama.

Jače prikupljanje odmetnika oko Bjelovara i Đakova.

Cazin povraćen.

Žestoke borbe u području Travnika.

Manji napadaj neprijateljskih zrakoplova na Bradinu.

II PODRUČJA:

Križevci: Noću 13/14. IX izvršen je jak napadaj partizana na Križevce. Odlučnim protunapadajem neprijatelj je odbijen i protjeran u smjeru jugozapada, uz teške gubitke. Palo je oko 180 partizana većinom od djelovanja naše topničke vatre. Vlastiti gubitci: 7 poginulih, 33 ranjenih i 39 nestalih (2 častnika).[1]

Bjelovar: Opaža se jače prikupljanje partizana u području Bjelovara.[2]

Daruvar: Posada Daruvara odbila je sve nepr. napadaje u toku 14. i 15. IX.

---

[1] Ustaško-domobranski garnizon u Križevcima napale su jedinice 7. i 33. divizije. (Opširnije o tome vidi dok. br. 10, 22 i 57).

[2] Na području Bjelovara nalazili su se dijelovi 10. korpusa NOVJ i 7. divizije. (Vidi dok. br. 110).

Uslied poduzetih protumjera popustio je neprijateljski pritisak na Daruvar.[3]

Od topničke vatre poginuo je 1 njemački vojnik, ranjeno 5 pripadnika Orsa i nekoliko građana.

Pripreme za evakuaciju Daruvara su u toku.

Posada Hercegovca (16 km z.s.z. Daruvara) povučena je u Kutinu.

Požega: Kozačke postrojbe napustile su po zapovijedi Požešku kotlinu i grad Požegu, nakon što su evakuirali pripadnike njemačke narodnostne skupine i uništili dojavno tvorivo. S njima su napustile grad i naše slabe snage i oblasti, koje su upućene u Novu Kapelu-Batrinu.[4]

Đakovo: Jake partizanske snage okupljaju se u području Đakova i vrše pritisak na ovo mjesto. Poduzete su protumjere.[5]

Cazin: Neprijatelj ugrožava obskrbnu cestu sjeverno Bihaća.

14. IX u 15.00 sati ponovno je osvojen Cazin, kojeg su naše postrojbe 13. IX bile morale napustiti pod pritiskom jakim neprijateljskih snaga.[6]

. . .

---

[3] Pod pritiskom jedinica 40. divizije neprijatelj je napustio Daruvar 16. septembra 1944. (Vidi dok. br. 76).

[4] Štab 6. korpusa javio je o tome depešom Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske slijedeće: „Noću 5. na 6. 9. 2 bataljona 12. udarne brigade upali u Požegu, poslije kratke borbe zarobljena 22 domobrana i zaplijenjen 1 t. mitraljez, 2 p. mitraljeza i 15 pušaka. Usljed neprijateljskog pritiska sa pravca Pleternice naše su se jedinice povukle. Prema nepotvrđenim vijestima, domobrani željez. bojne i dojavne otvorili su vatru na ustaše i gestapovce koji su ulazili u grad, i kada su vidili da se naše jedinice povlače, povukli su se i oni sa našima i prešli na našu stranu. Prešlo 460 domobrana, 40 oficira i podoficira. Najveći dio javio se odmah u borbene jedinice, a svi ostaju kod nas.“ (Vidi dok. br. 50 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2–1, k. 119/7.)

[5] Na području Đakova dejstvovala je tada 12. divizija 6. korpusa NOVJ. (Vidi dok. br. 55).

[6] O borbama za Cazin u depeši Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske piše: „13. ov. mj. u 6 sati ujutro jedinice našeg korpusa napale su Cazin. U napadu su učestvovale jedna muslimanska brigada (Odnosi se na 1. brigadu Unske operativne grupe. — prim. red.) i jedna brigada VIII divizije. Posada Cazina bila je 4–500 ustaša. Za nepuna 2 sata borbe Cazin je bio u našim rukama. Gubici neprijatelja: 180 mrtvih i 236 ranjenih ustaša . . . Zaplijenjeno 2 haubice 100 mm, 11 p.

Djelat. nepr. zrakopl.: 14. IX šest neprijateljskih zrakoplova bacilo je oko 30 bombi na Bradinu. Gubitaka i štete nije bilo.

Djelat. vlast. zrakopl.: 15. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo razviđanja puta Zagreb — Varaždin, zatim obskrbu strjeljivom posade u Križevcima, te prienos žurne pošte, tvoriva i vojničkih osoba.

Općenito: U području Tarčina i Sinja u toku manjih djelatnosti ubijeno je 11 partizana, 12 je ranjeno i 2 su zarobljena. Zaplienjeno je 19 pušaka, 2 strojopuške, 2 strojnice.

Događaji na želj. prugama: 15. IX u 06.15 sati na pruzi Vinkovci — Županja između ž.p. Gradište i Županja naišao je na minu mješoviti vlak, a potom je napadnut. Izkliznuo stroj i 2 kola. Poginuli: 4 vojnika, 2 željezničara i 1 putnik, a ostali su zarobljeni, 2 kola su zapaljena, a ostala oštećena.

15. IX u 19.50 sati minirana je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Vel. Gorica i Mraclin na 27 mjesta.[7]

15. IX popravljena je pruga Zagreb – Dugo Selo između ž.p. Novoselec-Križ i Moslavina-Popovača. Promet putnika vrši se prelaženjem na jednom još nepopravljenom dielu od 2 km.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

---

mitraljeza, 2 teška mitraljeza, 1 tromblonska puška, 200 pušaka, 50.000 metaka i nešto ostale spreme. Naši gubici: 9 mrtvih i 22 ranjena..." (Vidi dok. br. 62 i 63 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 4—41/1 k. 432.)

[7] Prugu su minirali dijelovi 2. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 121).

BR. 132

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 17. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA PERKOVIĆ, ZEMUNIK, ŠKABRNJE, STARE PERKOVCE I DOMOBRANSKA UPORIŠTA KOD ZAGREBA I O BORBAMA KOD MIKANOVACA, OZLJA I NA OTOCIMA BRAČU I PAGU

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 261/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
17. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Uspjeh u borbama kod Đakova.

Žestoke borbe u području Travnika. Posada Turbeta povučena u Travnik.

Tuzla jako ugrožena.

Uporište Perković napušteno.

Manji napadaji nepr. zrakoplova na želj. postrojenja u području Dubrovnika — Trebinje.

Jedan neprijateljski zrakoplov oboren.

II PODRUČJA:

Zagreb: 14. IX na večer jaka skupina partizana napala je želj. stražu do 83 domobrana 2 km izt. Sesveta (9 km i.s.i. Zagreba) te ju nakon kraće borbe svladala i zarobila.

15. IX oko 22.40 sati odbijen je napadaj partizana na logor Jankomir kraj Zagreba bez vlastitih gubitaka. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni.

Đakovo: Jedna borbena skupina u svom nadiranju sa sjevera preko Đakova ka Vrpolju pobila je u području Đakova 85 partizana.[1]

Vinkovci: Na putu iz Vrpolja u Vinkovce napadnut je 9. IX kod s. Mikanovci (17 km z. Vinkovaca) iz zasjede zapovjednik 3. lov. zdruga s pratnjom.

---

[1] U borbama 13. septembra 1944. jedinice 12. divizije imale su slijedeće gubitke: 10 poginulih, 37 ranjenih i 7 nestalih (vidi dok. br. 55).

Napadaj je odbijen uz pomoć oklopnog vlaka iz Vrpolja.

Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni. Vlastiti gubitci: 5 poginulih i 6 ranjenih domobrana oružničkog voda. Uništena su 3 samovoza.[2]

Šid: Jedna postrojba hrvatsko-njemačkog oružničtva u području Lipovca i Batrovaca (15 km j.z. Šida) pobila je 5. IX deset partizana i zarobila jednog.

Karlovac: U toku je manji podhvat u području Ozlja. Do sada ubijen je informativni „oficir" jednog partizanskog odreda, 2 part. su ranjena i 1 zarobljen. Plien: 2 puške i 2 bombe.

D. Lapac: Neprijatelj i dalje ugrožava obskrbnu cestu Bihać — Knin, koju je zaposjeo na odsjeku D. Lapac — Suvaja (21 km j.i. D. Lapca). Poduzete su protumjere.[3]

Drniš: 13. IX napali su partizani uporište Perković (21 km j. Drniša). Uslied premoći neprijatelja posada se morala povući pretrpivši gubitke.[4]

Zadar: 14. IX na večer partizani su započeli napadaj na Zemunik (13 km i. Zadra) čija slaba posada vodi tešku borbu. Uporište Škabrnje (6 km i. j. i. Zemunika) zauzeli su partizani 15. IX.[5]

---

[2] Napad je izvela Jurišna četa Osječke brigade i pritom ubila 20 domobrana (vidi dok. br. 54).

[3] Vidi primjedbu br. 3, uz dok. br. 130.

[4] Ustašku posadu (dijelovi 2. bojne 7. stajaćeg zdruga) napao je Šibensko-trogirski NOP odred. Ubijeno je 5, zarobljen 31 i ranjen 1 ustaša. Zaplijenjeno: 1 teški bacač, 1 laki bacač, 4 teška mitraljeza, 2 šarca i 41 puška. Odred nije imao gubitaka (Arhiv V.I.I., reg. br. 41—7, k. 1603).

[5] U relaciji 19. divizije o napadu na navedena mjesta piše: „*V brigada* bila je 12. IX na prostoriji s. Polača — s. D. Jagodnja. Noću 13/14. IX Brigada je, ojačana jednim bataljonom Benkovačkog P. odreda, opkolila, napala i zauzela ustaško uporište u s. Škabrnje (14 km s.z. Benkovca). Naši gubitci: ranjen 1. Neprijateljski gubitci: ubijeno 14, ranjeno 6, zarobljeno 38. Plijen: 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 37 pušaka..."

„*V brigada* je noću 17/18. IX opkolila i napala ustaško uporište Zemunik. Uspjelo se prodrijeti u samo mjesto i zauzeti nekoliko objekata, ali se zbog svanuća i jakog neprijateljskog otpora prekinulo s napadom i Brigada se 18. IX povukla na polaznu prostoriju (oko s. Tinjske Lišane). Neprijatelj je u ovoj borbi pretrpio osjetne gubitke. *Naši gu-*

Javlja se da su u području Zemunika četnici prešli na stranu partizana.

Jadranska obala: Posada uporišta Supetar na o. Braču povukla se 13. IX na kopno pred premoćnim nepr. snagama (jedna pukovnija). Obalne bitnice otvorile su 14. IX jaku vatru na Supetar.[6]

Sa sjevera upućena je jedna njemačka borbena skupina u leđa neprijatelju na o. Braču.

Otok Pag je oslobođen. Neprijatelj je protjeran i na brodovima napustio otok.[7]

Na odsjeku od Zadra do Neretve opaža se jaka nepr. djelatnost.

Djelat. nepr. zrakopl.: U području Drniša srušio se 1 nepr. bombarder.

13. IX tri nepr. zrakoplova tukli su bombama i strojničkom vatrom želj. postaju Hum, Zaplanik, Dikliće i Novljane. Štete nema.

15. IX nepr. zrakoplovi bacili su 8 bombi blizu Jablanice južno Rame.

Općenito: Prigodom napadaja partizana na uporište Stari Perkovci i ž.p. Perkovci (25 km i. Broda) noću 5/6. IX premoćne part. snage dobro naoružane ovladale su naše želj. straže u žestokoj borbi. Poginulo je 5 domobrana, 15 ih je ranjeno, a ostali su zarobljeni.[8]

Prilikom odbijanja napadaja kod Ludbrega nanieti su neprijatelju gubitci koji nisu ustanovljeni, dok su 4 domobrana poginula, 4 ranjena i 1 zarobljen.[9]

---

bitci: poginulo 5, ranjeno 12, nestao 1. *Neprijateljski gubitci:* ubijeno 45, ranjeno 22, zarobljen 21. *Plijen:* 45 pušaka i nešto drugog raznog materijala". (Vidi dok. br. 101 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 1021.)

[6] O borbama za otok Brač od 12. do 18. septembra 1944. vidi dok. br. 64 i 102.

[7] Vidi dok. br. 129 i 130.

[8] O uništenju domobranske posade u Starim Perkovcima vidi dok. br. 53.

[9] Prema dnevnom izvještaju Poglavnikovog tjelesnog zdruga gubitke je pretrpjela jedna satnija (četa) 1. bojne 1. pukovnije PTZ koja se nalazila na sječi drva kod Segovine 13. septembra 1944. Redakcija nije mogla utvrditi koja je jedinica napala ustaše. (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112.)

Događaji na želj. prugama:

12. IX na pruzi Varaždin — Koprivnica između ž.p. Martijanec i Ludbreg naletio je na minu putnički vlak. 2 kola su iskliznula. Žrtava nema.[10]

16. IX u 08.15 sati na pruzi Dugo Selo — Ivanić-Grad, kod ž.p. Prečec, napali su nepr. zrakoplovi putnički vlak i onesposobili stroj. Žrtava nema.

Istog dana na pruzi Zagreb — Sisak u 08.30 sati napali su neprijateljski zrakoplovi njemački radni vlak i onesposobili stroj. Strojovođa je poginuo.

Istog dana u 07.35 sati između istih postaja naletio je na minu radni vlak. Oštećena je pruga.

Istog dana u 22.15 sati između ž.p. Turopolje i Lekenik minirana je pruga na 62 mjesta.[11]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

[10] Diverziju su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[11] Prugu su minirali dijelovi 2. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121 i 4—1, k. 432).

BR. 133

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 18. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA PUŠĆA-BISTRU, OTOKE BRAČ I HVAR I POLUOTOK PELJEŠAC I O EVAKUACIJI USTAŠA I DOMOBRANA IZ DARUVARA, HERCEGOVCA I GAREŠNICE

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 262/44.

18. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Daruvar odterećen. Evakuacija je u toku.

Napadaj na želj. osiguranje kod Pušća--Bistre (kraj Zaprešića).

Borbe na Pelješcu i o. Braču.

II PODRUČJA:

Zagreb: 17. IX rano u jutro jača skupina odmetnika napala je osiguranje želj. postaje Pušća--Bistra (6 km s. Zaprešića) i nakon kraće borbe raztjerala slabu posadu od 30 ustaša, te uništila b.b. uređaje.[1]

Daruvar: Dvie njemačke borbene skupine upućene za prihvat posade Daruvar dostigle su 15. IX Daruvar. Evakuacija je u toku.[2]

Nakon napuštanja Hercegovca (18 km z.s.z. Daruvara) po nalogu višeg podhvatnog zapovjedništva vrše se pripreme i za evakuaciju Garešnice (20 km z. Daruvara).[3]

---

[1] U izvještaju Štaba Zapadne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ o tome napadu piše: „*17. IX 1944.* Napad na neprijateljsko uporište Pušća-Bistra izvršio je II bataljon Zagorskog P. odreda. Neprijatelj jačine 50 domobrana... Željeznička stanica zauzeta, ali se neprijatelj većim dijelom razbježao. Neprijateljski gubitci: 1 oficir domobranski zarobljen. Zaplijenjeno: 4 puške, 1100 metaka i drugo. Sopstvenih gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—38/5, k. 551/a.)

[2] Opširnije o evakuaciji neprijateljskih snaga iz Daruvara vidi dok. br. 76.

[3] Neprijatelj (5. i 13. satnija 1. gorske pukovnije, 11. satnija 5. gor. pukovnije i 2. bojna 1. posadnog zdruga) je napustio Hercegovac 13. septembra, a Garešnicu po završetku evakuacije Daruvara (16. septembra 1944). (Arhiv V.I.I., reg. br. 9/1, k. 58.)

Jadranska obala: Na otoku Braču neprijatelj je zauzeo Sumartin. Jedno uporište zapadno Sumartina, pojačano postrojbom s kopna, daje i dalje otpor.[4]

Na poluotoku Pelješcu iskrcala se 16. IX u jutro kod Orebića jača neprijateljska skupina (oko 500 ljudi). Poduzete su protumjere.[5]

Na otoku Hvaru odbijeni su ponovni napadaji na uporište Ublina (246) na istočnom rtu o. Hvara.[6]

Djelat. vlast. zrakopl.: 16. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo obskrbu strjeljivom posade u Križevcima, zatim razviđanje u području Vrbovca južno do Križevaca i s. Barlovci sjeverno Banje Luke, ali nije ništa sumnjivo opaženo. Osim toga izvršilo je prievoz vojničkih osoba.

17. IX izvršilo je obskrbu strjeljivom posade u Križevcima, Sarajevu i Travniku, zatim razviđanje područja Zalužani — Ivanjska — Banja Luka, gdje nije ništa sumnjivo opaženo, te prievoz tvoriva, žurne pošte i vojničkih osoba.

Općenito: U manjem sukobu s neprijateljskim zasjedama kod Đakova i Vel. Trgovišta poginula su 3 njemačka vojnika i 1 domobran, a 2 njemačka vojnika i 1 domobran su ranjeni. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni.

Događaji na želj. prugama: 16. IX između ž.p. Čapljina i Gabela naišao je vlak na minu. Stroj i 2 kola su iskočila. Žrtava nema.

---

[4] Vidi dok. br. 64, 73, 102, 130, 132, 134, 135 i 137.

[5] Na Pelješcu su se tada iskrcale jedinice 11. dalmatinske i 3. prekomorske brigade. (Opširnije o tome vidi dok. br. 64, 73 i 102 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 13—6, k. 21A i 8—4, k. 519.)

[6] U izvještaju Štaba 8. korpusa NOVJ od 15. februara 1945. Generalštabu Jugoslovenske armije o tome piše: „... Uz ovu operaciju na Pelješac bila je i manja koordinirana operacija na istočni dio otoka Hvara, tj. na preostalog neprijatelja oko Sućuraja. Ovu akciju izvršio je V bataljon I brigade. Akcija je započela i završila 15. IX 44. Bataljon se iskrcao jugoistočno od mjesta Bogomolje na otoku Hvaru, kod malog zaljeva i mjesta Kožja, te svojim energičnim nastupanjem u pravcu Sućuraja u jednom naletu ovladao je položajem k. 246 (Ublina), gdje je neprijatelj imao svoje manje utvrđene dijelove, što je neprijatelja znatno iznenadilo, radi čega se počeo prebacivati na kopno pod zaštitom artiljerije iz rejona Zaostrog...“ (Arhiv V.I.I., reg. br. 13—1, k. 21A).

17. IX na pruzi Zagreb — Dobova između ž.p. Zaprešić — Savski Marof naletio je na minu brzi vlak. Stroj i 1 kola prevrnuli se. Jedna kola su iskliznula. Pruga je oštećena. Strojovođa ranjen.

16. IX minirana je pruga Sisak — Novska između ž.p. Živaja — Šaš i Staza — Šaš, na više mjesta.

Istog dana minirana je pruga između ž.p. Šid i Kukujevci — Erdevik.

Noću 16/17. IX minirana je i porušena pruga u dužini od 800 metara između ž.p. Ruma i Klenak.

17. IX oko 21.00 sati minirana je želj. pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Sv. Klara i Vel. Gorica.[7]

17. IX u 13.30 sati nepr. zrakoplovi bombardirali su želj. postaju Vinkovce. Oštećeni su kolosjeci i 3 kola, a ranjena 4 njemačka vojnika.

Istog dana u isto vrieme bombardirali su nepr. zrakoplovi želj. postaju Osijek. Oštećen je 1 kolosjek.

Na pruzi Travnik — Lašva porušena su 3 želj. mosta.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

[7] Prugu su minirali dijelovi 2. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 4/1, k. 432).

BR. 134

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 19. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA VAGANAC, OTOK BRAČ I POLUOTOK PELJEŠAC, O BORBAMA KOD DONJEG LAPCA I O EVAKUACIJI DARUVARA

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 263/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

19. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Odbijeni su napadaji na Banju Luku, te u području Dervente i kod D. Vaganca (područje Bihaća).

Žestoke borbe kod Pazarića (područje Sarajeva).

Napadaji nepr. zrakoplova na Osijek, Vinkovce i Petrovaradin.

II PODRUČJA:

Daruvar: Daruvar je evakuiran po nalogu višeg podhvatnog zapovjedništva.[1]

Bihać: Odbijeno je nekoliko neprijateljskih napadaja na Vaganac (14 km s.z. Bihaća) uz 17 poginulih partizana. Uništena su 1 talijanska oklopna kola i zaplijenjen: 1 p.o. top, 1 bacač, 1 strojnica i 1 samokres.[2]

D. Lapac: U toku je podhvat čišćenja obskrbne ceste Bihać — Knin. Očišćen je dio ceste od D. Lapca prema Suvaji i neprijatelj je odbačen prema iztoku.

Neprijatelj još uviek drži prevalu sjeverno Suvaje (20 km j.i. D. Lapca).[3]

---

[1] Opširnije o tome vidi dok. br. 76, 130 i 133.

[2] Vaganac su napale 1. i 2. brigada 8. divizije 15. septembra 1944. i pritom imale 3 mrtva i 25 ranjenih. (Vidi dok. br. 83.)

[3] Na komunikaciji Lapac — Srb dejstvovala je tada 9. divizija 8. korpusa NOVJ. (Vidi dok. br. 68 i 73 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A.)

Jadranska obala: Posada uporišta kod Sumartina na o. Braču odbila je 16. IX neprijateljski zahtjev za predaju, nakon čega je neprijateljsko zrakoplovstvo bombardiralo uporište, a kopnene snage neprijatelja izvršile napadaje, ali su svi napadaji odbijeni.[4]

17. IX u 05.00 sati 2 nepr. broda otvorila su topničku vatru na Trstenik (18 km j.i. Orebića — na poluotoku Pelješcu), bez većeg učinka.

Djelat. vlast. zrakopl.: 18. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo izviđanja neprijateljskih uzletišta javljenih kod Čabra i Mikleuške (kraj Kutine). Kod tih mjesta nema zemljišta podesnih za uzletišta.

Osim toga izvršilo je obskrbu strjeljivom posade u Sarajevu, Virovitici i Križevcima, te prienos tvoriva i vojničkih osoba. Zatim je bacalo promičbene letake u iztočnoj Bosni.

Djelat. nepr. zrakopl.: 16. IX tri nepr. zrakoplova napala su kod Krivog Dola kraj Imotskog 2 naša samovoza, te ih onesposobili.

17. IX u 13.30 sati neprijateljski zrakoplovi bombardirali su Osijek. Pojedinosti još nisu javljene.

Istog dana tri vala nepr. zrakoplova napali su Vinkovce. Pogođen je zapadni dio želj. postaje i grad bombama srednje težine. Oštećeno je oko 40 kuća, poginulo je 5 i ranjeno 12 osoba.

18. IX tri vala nepr. zrakoplova bombardiralo je Petrovaradin. Šteta na stambenim zgradama je znatna. Žrtava nema. Most nije pogođen.

Općenito: 14. IX na večer jača skupina partizana dočekala je na cesti u Rakovom Potoku (9 km j.i. Samobora) jedan teretni samovoz natovaren brašnom i 1 samovoz s putnicima. Brašno su opljačkali, a putnike odveli.

Događaji na želj. prugama: Popravljena je želj. pruga od Bos. Broda do Visokog.

15. IX u blizini Vinkovaca naišao je na minu osobni vlak. Ima žrtava.

---

[4] O uništenju neprijateljskih snaga na otoku Braču vidi dok. br. 64, 73 i 102.

16. IX na pruzi Varaždin — Koprivnica između ž.p. Ludbreg i Martijanec u 14.15 sati naletio je na minu mješoviti vlak. Uništena su 1 kola, a izkliznula 4. Tri vojnika poginula, a 4 su ranjena.

18. IX u 11.35 sati pet nepr. lovaca-bombardera bombardiralo je glavnu prugu između ž.p. Staro Petrovo Selo i Nova Gradiška. Istovremeno napali su strojnicama teretni vlak i onesposobili stroj.

Istog dana u 12.47 sati između ž.p. Volinja i Dobrljina na pruzi Sunja — Bos. Novi neprijateljski zrakoplovi bombardirali su most na r. Uni i djelomično porušili.

17. IX na pruzi Brod — Sarajevo minirana su 2 mosta između ž.p. Modrinje i Kakanj i Podlugovi—Visoko.

Noću 18/19. IX minirana je glavna pruga između ž.p. D. Vrba i Striživojna-Vrpolje na 150 mjesta. Na tom odsjeku pruge vodile su se borbe čitavu noć.[5]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

[5] Štab 6. korpusa javio je o tome Vrhovnom štabu NOV i POJ depešom 22. septembra 1944. slijedeće: „18. IX jed.[inice] XII divizije napale su želj. stanicu Garčin (sek. Brod), na gl. pruzi likvidirana dva bunkera i stanica. Jedan ostao nelikvidiran. Plijen: 3 teška i 3 puškomitraljeza, 10 pušaka. 30.000 metaka. Ubijeno 30 ustaša i Nijemaca. Mi: 4 mrtva i 15 ranjenih. Glavna pruga između Andrijevaca i D. Vrbe presječena na 200 mjesta i srušen most i 2 propusta." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 488 A.)

BR. 135

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 20. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA ROVIŠĆE, GARČIN, ŽAŽINU, MOŠĆENICU, AERODROM GROBNIČKO POLJE I O BORBAMA KOD VRPOLJA I NA OTOCIMA BRAČU I HVARU

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 264/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

20. IX 1944. god.

I. OBĆI PREGLED:

Odbijeni nepr. napadaji na uporišta želj. osiguranja Rovišće (kod Bjelovara), Garčin i Andrijevci (podr. Broda), te uporišta Žažina i Mošćenica (kod Siska).

Težke obrambene borbe u Banjoj Luci i kod Bos. Gradiške.

Nova iskrcavanja i borbe na otocima Braču, Hvaru i Šolti.

Manji napadaji nepr. zrakoplova na most kod Zemuna.

II PODRUČJA:

Krapina: Nakon odlazka naše posade ušli su partizani noću 17/18. IX u Sv. Križ-Začretje (10 km j. Krapine) gdje su zapalili želj. postaju, općinu i poštu. 18. IX partizani su se povukli pred obhodnjom upućenom iz Krapine.

Bjelovar: Noću 15/16. IX napali su partizani uporište Rovišće (9 km s.z. Bjelovara), uz podporu protuoklopnog topa. Hrabra posada uporišta odbila je sve nepr. napadaje. Partizanski gubitci nisu ustanovljeni. Vlastiti gubitci: 3 ranjena.[1]

Okupljanjem jakih part. snaga u području Bjelovara ugroženo je ovo mjesto.

[1] Napad je izvela 33. divizija 10. korpusa NOVJ (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119/9).

Brod: Noću 18/19. IX neprijatelj je napao uz podporu teškog oružja naša uporišta na želj. pruzi Garčin i Andrijevci (12 i 23 km j.i. Broda) i želj. prugu, koju je uspio minirati na mnogo mjesta. Napadaji su odbijeni. Pojedinosti još nisu javljene.[2]

Đakovo: 13. IX jače part. skupine[3] izvršile su prepad na naše postave kod Vrpolja bacačkom i strojničkom vatrom iz smjera Piškorevaca i Budrovaca (6 i 5 km j. Đakova).

Odjel upućen u izviđanje protjerao je neprijatelja nakon kraće borbe. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni. Vlastiti gubitci: 3 poginula i 3 ranjena.

Sisak: Noću 14/15. IX odbijen je nakon oštre borbe napadaj partizana na uporište Žažina (10 km z.s.z. Siska). Nađena su 3 poginula partizana. Vlastiti gubitci: 3 poginula i 3 ranjena.[4]

Noću 15/16. IX odbijen je napadaj na uporište Mošćenicu (6 km j.j.z. Siska) uz pomoć oklopnog vlaka iz Siska. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni. Vlastiti gubitci: 2 kozaka poginula, 3 kozaka i 3 ustaše ranjeni. Od bacačke vatre poginule su još 2 osobe i 3 su ranjene.[5]

Oklopni vlak na pruzi Sisak — Sunja prigodom krstarenja 11. do 14. IX nanieo je neprijatelju gubitke od oko 50 poginulih i ranjenih.

Sušak: Nakon što je po zapovjedi višeg podhvatnog zapovjedničtva povučena naša posada iz Grobnika (5 km s. Sušaka), gdje su vojnički

---

[2] Vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 134.

[3] Odnosi se na 2. bataljon Osječke brigade koji je bio na obezbjeđenju prema Vrpolju dok su ostale snage 12. divizije vršile pritisak na Đakovo (vidi dok. br. 55).

[4] Neprijateljsku posadu (1. sat 3. bojne 4. posadnog zdruga) napala je Karlovačka brigada (2. brigada 34. divizije). Ne mogavši savladati jak neprijateljski otpor, Brigada se poslije petočasovne borbe povukla na polazni položaj. Plašeći se ponovnog napada, neprijatelj je uz prihvat jedne kombinovane bojne još istog dana napustio Žažinu i povukao se u Sisak (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432 i 9/1, k. 58).

[5] Pionirsku četu 1. kozačke brigade napali su dijelovi 7. divizije. Prema ocjeni Štaba 4. korpusa NOVJ, napad je djelimično uspio. Zarobljeno je 6 neprijateljskih vojnika i 1 oficir. Zaplijenjeno je: 1 šarac, 5 karabina i 2000 metaka (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432 i 9/1, k. 58).

uređaji onesposobljeni, zaposjeo je neprijatelj 16. IX ovo mjesto.[6]

Donji Lapac: Nastavlja se podhvat čišćenja glavne obskrbne ceste Bihać — Knin.

Neprijatelj ometa promet na dionici od Suvaje do Srba (20 — 24 km j.i. D. Lapca) s visova istočno od ceste.[7]

Jadranska obala: Uporište s.z. Sumartina na o. Braču još se uviek drži. Junačka posada odbila je do sada sve neprijateljske napadaje uzprkos ograničene količine streljiva, te je u borbi prsa o prsa izbacila neprijatelja, koji je bio uspio prodrieti u postave.[8]

Na o. Šolti izkrcala se jedna nepr. skupina. Izviđanja su u toku.[9]

---

[6] Neprijateljsku posadu i uređaje na aerodromu Grobničko polje napala je i uništila 2. brigada 13. divizije. (Opširnije o tome vidi dok. br. 97).

[7] Na komunikaciji Lapac — Srb dejstvovale su tada jedinice 9. divizije 8. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 66, 68 i 73 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56/2, k. 842 A).

[8] Dijelove njemačke 118. lovačke divizije na otoku Braču uništile su jedinice 26 divizije 8. korpusa NOVJ u borbama od 12. do 18. septembra 1944 (vidi dok. br. 64, 73 i 102).

[9] O iskrcavanju jedinica 26. divizije na otok Šoltu u izvještaju Štaba 8. korpusa NOVJ od 15. februara 1945. piše: „Otok Šolta je za neprijatelja bio jako važan, i istog je namjeravao održati pod svaku cijenu, jer je on za nas služio kao istaknuta tačka za naše iskrcavanje. Ova akcija zauzimanja Šolte počela je i završila se 22. IX, a učestvovali su dijelovi XII brigade, tri baterije savezničkih topova sa njihovom zaštitom.

22. IX iskrcala se je na Šolti naša XII brigada kod Stomorine, jugoistočno od Grohota. Kolona Brigade krenula je nastupnim maršem, a kod Rudina se podijelila u dvije kolone radi lakšeg obuhvata i napada na neprijatelja.

Neprijatelj (2. i 9. četa 892. puka njemačke 264. pješadijske divizije i dijelovi artiljerijskog puka iste divizije — prim. red.) je držao nešto malo posade oko Tatinja luke sa nešto bunkera radi odbrane od iskrcavanja sa zapada, a glavne snage držao je oko Grohote i k. 103. Zapadna kolona i jača kolona koja je išla k Tatinjoj luci likvidirala je brzo posadu kod ove luke i prošla istočno od kote 208 (Vela Straža) u cilju obuhvata sa sjeverozapadne strane, a istočna kolona, kao slabija, uputila se pored zaliva Nečujam na Grohote.

Neprijateljska posada, videći opasnost napada na sam otok, tražila je pojačanje i pošto ga nije dobila donijela je odluku da evakuira Šoltu. Od tri broda koji su ukrcavali Nijemce dva su potopljena uz samu obalu od naše artiljerijske vatre. Sve ljudstvo se uglavnom potopilo, dok je jedan manji dio zarobljen. Osim toga bio je zarobljen sav materijal i municija na Šolti kojeg Nijemci nijesu uspjeli dignuti u zrak.

Na jugoiztočnom dielu o. Hvara nepr. je 17 IX izkrcao nove snage te je presjekao spoj između naših uporišta.[10]

Djelat. vlast. zrakopl.: 19. IX naše zrakoplovstvo izvršilo je oružano izviđanje Banje Luke i okoline toga mjesta. Zatim je izvršilo obskrbu strjeljivom posade u Križevcima i Virovitici te prienos novca, žurne pošte i vojničkih osoba. Osim toga bacalo je letake u području Fruške gore.

Djelat. nepr. zrakopl.: 18. IX nepr. zrakoplovi bombardirali su Savski most kod Zemuna i oštetili ga.

17. IX prigodom bombardiranja Osieka porušeno je 10 kuća, 17 jako oštećeno, a oko 60 drugih manje oštećeno. Poginulo je oko 30 i ranjeno oko 120 osoba.

Općenito: Naknadno je javljeno da je u borbama kod Breze (26 km s.z. Sarajeva) palo 70 četnika.

Događaji na želj. prugama: 19. IX u 07.25 sati na pruzi Dugo Selo — Novska između ž.p. Ivanić-Grad i Novoselec-Križ naišao je na minu teretni vlak. Stroj i 6 kola izkliznulo. Žrtava nema.[11]

Istog dana miniran je na istoj pruzi jedan propust kraj Ivanić-Grada.

Noću 18/19. IX na pruzi Sisak — Novska između ž.p. Caprag i Blinjski Kut minama je oštećena želj. pruga.[12]

Iste noći minirana je glavna pruga između ž.p. Ruma i Kraljevci u dužini od 80 metara.

U ovoj operaciji istakli su se dijelovi XII brigade čiji su borci u silnom naletu neprijatelja natjerali da se odluči na evakuaciju u kojoj je doživio potpun poraz.

Na ovaj način je otok Šolta oslobođen i stvorena je odlična baza za operacije iskrcavanja na kopno i primorje oko Splita i Trogira.

Neprijatelj je imao slijedeće gubitke: 35 ubijenih, 60 ranjenih, 6 zarobljenih.

Zaplijenjeno: 4 brdska topa, 4 haubice, 2 teška mitraljeza. Potopljeno 180 Nijemaca. Zaplijenjeno: 2 motorna čamca i jedna radio-stanica, te vagonske količine municije i materijala . . .“ (Arhiv V.I.I., reg. br. 13—1, k. 21 A.)

[10] Vidi dok. br. 133.

[11] Prugu su minirali dijelovi 3. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[12] Diverziju su izvele jedinice 7. divizije u sadejstvu sa dijelovima 2. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4. k. 121 i 4—1, k. 432).

Noću 17/18. IX porušena je pruga kod Derventa i minirana su 3 mosta.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

BR. 136

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 21. SEPTEMBRA 1944. O NAPADIMA JEDINICA NOVJ NA KOMUNIKACIJE ZAGREB — KUTINA, ZAGREB — SISAK I ZAGREB — ZABOK

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 265/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
21. IX 1944. godine.

I. OBĆI PREGLED:

Posada Banje Luke hrabro odbija nepr. napadaje.

Travnik ugrožen.

Uspjeh u obrani uporišta u području Sarajeva.

Manji napadaji nepr. zrakoplova na Zemun i šire područje Dubrovnika.

II PODRUČJA:

Djelat. nepr. zrakopl.:

19. IX tri nepr. lovca napala su u nizkom letu strojničkom vatrom želj. postaju i grad Zemun bez učinka.

19. IX nepr. lovci-bombarderi napali su Dubrovačku Rijeku, a nad Dubrovnikom bacali promičbene letke.

Istog dana nepr. zrakoplovi napali su želj. postaju Dubrovnik i luku u Gružu. Ima štete. Žrtava nema.

Djelat. vlast. zrakopl.:

Naše j. zrakoplovstvo 20. IX izvršilo izviđanje uzletišta u Topoli (Windhorst) i Zalužanima. Oba su uzletišta sposobna za slietanje zrakoplova. Na uzletištu Zalužani opaženi su naši zrakoplovi na svojim mjestima, dok je istočni dio uzletišta još uviek pod neprijateljskom bacačkom vatrom. Oba uzletišta ugrožena su od partizana.

Nadalje je izvršilo obskrbu strjeljivom i zavojima posade u Travniku, zatim obskrbu strjeljivom posade D. Miholjac i Virovitica, te prienos izvješća, tvoriva i vojničkih osoba, te bacanje promičbenih letaka.

Općenito:

18. IX napala je jača skupina partizana iz zasjede samovozni povoz od 53 razna posebnička samovoza na putu Imotski — Provo. Ima štete i žrtava.

19. IX napali su partizani iz zasjede naš teretni samovoz kraj Mostara i ubili 2 pripadnika Orsa i 1 putnika, a 2 pripadnika Orsa i 2 putnika ranili.

U manjem sukobu jedne ustaške sati u području Konavlja kraj Dubrovnika palo je 8 Engleza, ranjeno 15 i više njih zarobljeno (1 englezki častnik). (Izvješće ust. nadz. službe — Sarajevo).

Osobitosti:

16. IX odveli su partizani iz s. Vinica (područje Karlovca) domobranskog satnika Tičaka s obitelji gdje je bio na zdravstvenom dopustu.

Događaji na želj. prugama:

20. IX u 08.03 sati između ž.p. Zagreb izt. kolodvor i Čulinec naleteo je na minu putnički vlak. Izkliznuo je stroj i 5 kola. Žrtava nema.[1]

Istog dana u 07.15 sati na pruzi Zagreb — Dugo Selo između ž.p. Sesvetski Kraljevec i Sesvete naleteo je na minu putnički vlak. Izkliznula su 1 kola. Stroj i želj. pruge oštećeni su.[2]

Toga dana u 11.40 sati između ž.p. Dugo Selo i Ivanić-Grad naišao je na minu njemački štitni vlak. Pruga je oštećena. Žrtava nema.[3]

Noću 20/21. IX minirana je pruga između ž.p. Dugo Selo i Ivanić-Grad.[4]

---

[1], [2], [3], [4] i [6] Diverzije je izveo 3. diverzantski odred (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

Iste noći minirana je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Sv. Klara i Vel. Gorica.[5]

20. IX u 10.00 sati na pruzi Zagreb — Zaprešić — Zabok između ž.p. Pušća-Bistra i Luka naletio je na minu putnički vlak. Izkliznuo je stroj i 1 kola, 3 su putnika poginula, a 24 ranjena.[6]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

BR. 137

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 22. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA GRAČENICU, ZEMUNIK, HRVACE I GARČIN I O BORBAMA NA BRAČU, HVARU, PELJEŠCU I NA KOMUNIKACIJI BIHAĆ — KNIN

VOJNIČKA TAJNA
22. IX

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 266/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
22. IX 1944. g.

I. OBĆI PREGLED:

Žestoke borbe u i oko Banje Luke, te u izt. Bosni i kod Zemunika.

Odbijeni napadaji na uporišta u području Sinja i Kutine.

U Tuzlu su ušli partizani, nakon što je po zapoviedi višeg podhvatnog zapovjedništva izpražnjena.

---

[5] Prugu su minirali dijelovi Turopoljsko-posavskog i 2. diverzantskog odreda na 23 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121 i 4—1, k. 432).

Pojačana djelatnost neprijatelja na otocima i u obalnom području.

Neprijateljski zračni napadaj na Gospić, D. Lapac, Kraljevicu, šire područje Dubrovnika, Brod, Vinkovce i Osijek.

Srušen 1 neprijateljski zrakoplov.

II PODRUČJA:

Bjelovar: U području Bjelovara i dalje se okupljaju jače nepr snage.[1]

Kutina: Noću 17/18. IX odbijen je napadaj partizana na želj. most kod Gračenice (8 km s.z. Kutine) i spriečen pokušaj prebacivanja neprijatelja preko želj. pruge na sjever. Nađeno je 6 poginulih partizana, dok je veći broj ranjen. Plien: 9 pušaka, 1 dvokolica i nešto tvoriva.[2]

Zadar: 18. IX jake neprijateljske snage napale su uporište Zemunik (14 km i. Zadra). U toku su ogorčene borbe.[3]

Donji Lapac: Odbačen je neprijatelj s obskrbne ceste Bihać — Knin kod Kunovca južno Srba. Neprijatelj i dalje ugrožava ovu cestu.[4]

---

[1] Na širem području Bjelovara nalazili su se tada dijelovi 10. korpusa i 7. divizije 4. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 86, 110 i 113).

[2] U izvještaju Štaba Istočne grupe NOP odreda Štabu 10. korpusa NOVJ o toj borbi rečeno je slijedeće: „17. IX 44. II bataljon (Odnosi se na 2. bataljon Posavskog NOP odreda. — prim. red.) krenuo je iz Mikleuške u pravcu Gračenice u 6 sati na veče. Na putu se sukobio sa ustašama i domobranima iz I gorskog zdruga, te je došlo do borbe, ali uslijed jačeg neprijateljskog pritiska bataljon se povukao prema Mikleuški i Srpskom Selištu. Neprijateljski gubitci nisu poznati, a na našoj strani bila su dva mrtva i 4 ranjena." (Arhiv V.I.I., reg. br. 18—33/5, k. 551 A.)

[3] Ustaško uporište u Zemuniku napala je 5. dalmatinska brigada (vidi primjedbu br. 6 uz dok. br. 132).

[4] O dejstvima 9. divizije na komunikaciji Bihać — Knin u depešama Štaba 8. korpusa NOVJ piše: „20. IX snage IX div. u vremenu od 1—14. sept. u ofanzivi na komunikaciju Knin — Srb — Lapac i likvidaciji nepr. uporišta zaplijenile su slijedeći ratni materijal: 2 topa, 1 protivkolski top 45 mm, 417 granata, 90 konja, 25 sedala, 10 kola, 1 poljsku kuhinju, 4 radio-stanice, 2 telefonska aparata, 345 pušaka, 4 teška mitraljeza, 5 teških bacača, 4 laka bacača, 22 puškomitraljeza, 32 šmajsera, 41 pištolj, 80.000 metaka, granate za bacače, jednu kompletnu potkivačnicu i mnogo drugog ratnog materijala. Pored osjetnih gubitaka neprijatelju je ubijeno 66, ranjeno 113 i zarobljeno 4 vojnika. (Ovdje nisu uneseni podaci o neprijateljskim vojnicima — domobranima — iz Kupirova, Doljana, Dobrog Sela, a djelomično i iz Donjeg Lapca — nešto preko 400 vojnika i oficira —, koji su sa cjelokupnom ratnom spremom prešli na stranu

Sinj: Odbijen je napadaj neprijatelja na uporište Hrvace (6 km s. Sinja) noću 11/12. IX uz 7 poginulih i velik broj ranjenih partizana. Vlastiti gubitci: 16 ranjenih.[5]

...

Jadranska obala: Uporište kraj Sumartina na o. Braču nakon 5-dnevne neravne borbe i junačke obrane palo je u ruke neprijatelju noću 18/19. IX.[6]

Na o. Hvaru neprijatelj je kod Ubline (13 km i. Bogomolje) protjeran, te se povukao i sada samo otvara topničku i bacačku vatru na uporište.[7]

Opažen je živahan brodski promet neprijatelja na sjevernoj i južnoj obali o. Hvara, kao i između obale i otoka Pašmana.

Pojačan je partizanski pritisak na Zadar.[8]

Na poluotoku Pelješcu noću 18/19. IX odbijeni su neprijateljski napadaji na uporište Janjinu (19 km i.j.i. Orebića) podpomognuti teškim topničtvom. Poduzete su protumjere.[9]

Djelat. vlast. zrakopl.: 21. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo obskrbu strjeljivom posade u D. Miholjcu, u Topoli (Windhorst), u Sarajevu i Travniku, te obrskrbu hranom i streljivom posade u Varešu i

---

NOVJ. — prim. red.). Naši gubitci: 11 mrtvih, 42 ranjena i 3 nestala druga."

„22. IX snage IX div. dana 19. o.mj vodile su žestoke borbe sa jakom nepr. motorizovanom kolonom na komunikaciji Knin — Otrić — Srb — Lapac. Jedna nepr. kolona, jačine oko 200 kamiona, do 45 tenkova i više topova probila se iz pravca Lapca u Srb; druga kolona približno iste jačine nadirala je od Otrića. U toku noći 19. na 20. ove su se kolone uspjele spojiti u Srbu. Neprijatelj pretrpio velike gubitke. Neprijatelj je u ovoj akciji ovladao komunikacijom Knin — Bihać. Potpomogla ga je četnička banda od pravca Strmice, Tiškovca, Plavna i Zrmanje." (Vidi dok. br. 68 i 73 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 6/9, k. 28.)

[5] Ustaško uporište u selu Hrvace napale su jedinice 20. divizije 8. korpusa NOVJ. Ubijeno je 15, a ranjeno 35 neprijateljskih vojnika. Gubici Divizije bili su 2 mrtva i 9 ranjenih. (Vidi istorijat 20. divizije u Arhivu V.I.I., reg. br. 1—2, k. 1030.)

[6] Opširnije o borbama 26. divizije za oslobođenje Brača vidi dok. br. 64, 73 i 102.

[7] Vidi primjedbu br. 6 uz dok. br. 133.

[8] Pritisak su vršile jedinice 19. divizije i Štaba Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda (vidi dok. br. 101 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 39/2, k. 1009).

[9] O borbama na Pelješcu vidi dok. br. 64, 73, 102.

Osmaču kraj Srebrenice. Osim toga izvršilo je prienos žurne pošte i vojničkih osoba, te bacanje promičbenih letaka u području Rogatice.

Djelat. nepr. zrakopl.:

8. IX srušio se kod Stona 1 nepr. bombarder.

18. IX tri nepr. lovca bombardirala su Gospić. Dva vojnika i tri građanske osobe su ranjeni.

19. IX ponovno je bombardiran Gospić od 4 nepr. lovca. Pogođena je zgrada Vel. župe. Poginuli su: 1 njemački i 1 naš vojnik, ranjeni: 3 Niemca, 2 domobrana i 1 građanin.

Istog dana 4 nepr. lovca napala su strojnicama i bombama D. Lapac. Poginula su 3 domobrana, a ranjena 3 Niemca i 3 domobrana.

19. IX nepr. zrakoplovi izvršili su teroristički napadaj na Kraljevicu. Pogođene su stambene zgrade i crkva. Do sada ima 12 mrtvih i oko 20 ranjenih građana.

Noću 19/20. IX jedan nepr. zrakoplov bombardirao je Rijeku Dubrovačku i u 2 maha Gružku luku malim bombama. Oštećeno je 13 kuća, želj. kolosjek, a 4 osobe su ranjene.

21. IX oko 13.00 sati 28 nepr. zrakoplova bombardiralo je Sl. Brod. Pogođena je želj. postaja, tvornica vagona, tvrđava, i središte grada. Ima štete. Broj žrtava nije ustanovljen.

Istog dana u isto vrieme nepr. zrakoplovi bombardirali su Vinkovce. Bombe su većim dielom pale u polje. 3 osobe su poginule i 5 ih je ranjeno.

21. IX bombardiran je i Osijek. Bombe su pale na glavni kolodvor. Pojedinosti još nisu javljene. Prekinuti su svi b.b. spojevi.

Općenito:

20. IX u borbi između jedne ustaške obhodnje i partizana na cesti između Krapinskih Toplica i Pregrade pao je 1 partizan, dok su 2 ustaše ranjeni.

Noću 19/20. IX kod Blaguša (10 km z.j.z. Sv. Ivana Zeline) naišla je jedna naša obhodnja na part. zasjedu. U borbi su pala 3 partizana, dok je 1 ustaša poginuo i 1 ranjen.

Prigodom odbijanja nepr. napadaja na Garčin te u borbama na želj. pruzi Garčin — An-

drijevci noću 18/19. IX cieni se da je palo 50 — 70 partizana.[10]

Događaji na želj. prugama:

21. IX u 14.10 sati na pruzi Dugo Selo — Novska između ž.p. Novoselec-Križ i Ivanić-Grad naletio je na minu putnički vlak. Jedna kola su uništena, a 2 prevrnuta. Ima 14 mrtvih, 20 teže ranjenih i više lakše ranjenih putnika, među kojima i dosta vojnika.[11]

Istog dana na istoj pruzi između ž.p. Dugo Selo i Ivanić-Grad minirana je pruga na 20 mjesta, a između ž.p. Ostrna i Prečec noću 21/22. IX minirana je pruga na 11 mjesta.[12]

20. IX na večer minirana je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Sv. Klara i Vel. Gorica na 10 mjesta.[13]

19. IX napali su nepr. zrakoplovi teretni vlak između ž.p. Ivankovo i Mikanovci na pruzi Vinkovci — Zemun, onesposobili stroj i jedna putnička kola zapalili. Poginuo je 1 vojnik.

Istog dana pala je 1 bomba na kolosjek između ž.p. Vrpolje i Mikanovci.

20. IX u 14.15 sati 5 nepr. zrakoplova napalo je želj. postaju Novska. Oštećene su 2 lokomotive i nekoliko kola.

Istog dana napali su nepr. zrakoplovi putnički vlak između ž.p. Rajić i Novska i oštetili lokomotivu.

21. IX u 23.00 sati između ž.p. Podsused i Vrapče na pruzi Zagreb — Zaprešić naletio je na minu teretni vlak. Stroj i 2 kola su izkliznuli. Žrtava nema.

20. IX minirana je pruga između ž.p. Sunje i Majur na pruzi Sunja — Bos. Novi.

---

[10] „18. IX jedinice XII divizije napale su želj. stanicu Garčin (sek. Brod), na glavnoj pruzi likvidirana su dva bunkera i željeznička stanica. Jedan bunker je ostao nelikvidiran. Plijen: 3 teška i 3 puškomitraljeza, 10 pušaka, 30.000 metaka. Ubijeno 30 ustaša i Nijemaca. Mi 4 mrtva i 15 ranjenih. Gl.[avna] pruga između Andrijevaca i D. Vrbe presječena na 200 mjesta i srušen most i 2 propusta." (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 488 A.)

[11] i [12] Diverzije su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[13] Prugu su minirali dijelovi 2. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

21. IX u 12.30 sati nepr. zrakoplovi napali su 2 teretna vlaka na pruzi Osijek — Dalj između ž.p. Sarvaš i Osijek te onesposobili 2 stroja.

21. IX u 11.45 sati i 12.05 sati nepr. zrakoplovi napali su most preko Dunava kod Petrovaradina. Nasip i most lakše su oštećeni. Oštećena je i želj. pruga.

19. IX kod Semizovca na pruzi Zenica — Sarajevo naišao je vlak na miniran most. Pojedinosti nisu poznate.

Noću 20/21. IX odmetnici su porušili želj. prugu i tri mosta te spalili želj. postaju Reljevo na pruzi Lašva — Sarajevo, a prugu između ž.p. Reljevo i Semizovac prevrnuli u r. Bosnu.

20. IX partizani i četnici porušili su želj. prugu između Zavale i Dubrovnika, a četnici zaposjeli želj. postaju Diklići. 21. IX četnici su zaposjeli želj. prugu Gabela — Dubrovnik između ž.p. Poljice i Hum. Prekinute su sve b.b. veze.

21. IX partizani su porušili želj. prugu Sarajevo — Višegrad između ž.p. Sjetlina i Prača u dužini od 200 metara.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

BR. 138

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 23. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA REMETINEC, NA OTOK ŠOLTU I POLUOTOK FELJEŠAC I O BORBAMA NA KOMUNIKACIJI BIHAĆ — KNIN

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 267/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

23. IX 1944. god.

I. OBĆI PREGLED:

Nastavljaju se težke borbe u i oko Banje Luke.

Odbijeni su napadaji na Doboj i Remetinec (kod Zagreba).

Uspjeh u podhvatu Gračac — Sinj.

Prodor i napadaji četnika u izt. Bosni i Hercegovini. Četnici napadaju Dubrovnik.

Ponovni manji napadaji nepr. zrakoplovstva na Osijek, Petrovaradin, Gospić, Vrpolje i šire područje Dubrovnika.

II PODRUČJA:

Zagreb: Noću 21/22. IX odbijen je jak nepr. napadaj na uporište Remetinec (4 km j. Zagreba). Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni, dok je 1 ustaša ranjen.

Noću 22/23. IX opet je napadnuto ovo uporište. Poslie upućivanja pojačanja napadaj je odbijen.

Bihać—Knin: Uspješno se nastavlja podhvat čišćenja obskrbne ceste Bihać — Knin. Na dionici Srb — Suvaja neprijatelj je nakon žilave borbe protjeran s visova iztočno od ceste.[1]

Gračac—Sinj: U toku je podhvat u području Sinj — Obrovac — Gračac. Neprijatelj je do sada pretrpio

[1] Vidi primjedbu br. 4 uz dok. br. 137.

gubitke: 50 poginulih i velik broj ranjenih. Zaplijenjena je 1 strojopuška i veći broj pušaka.

Dubrovnik:

Četnici su proglasima objavili prekid odnosa s Niemcima i odpočeli neprijateljstva i u području Dubrovnika.[2]

Jake četničke snage, koje su nadošle iz područja Bileće i Trebinja, pojačane četnicima iz Crne Gore zaposjele su 21. IX želj. prugu između Poljica i Huma (21 km s.s.z. i 14 km s.s.i. Dubrovnika). U Humu razoružana je sat posadnog zdruga.

Odpočeo je napadaj četnika na Dubrovnik. U toku su žestoke borbe.[3]

Jadranska obala:

20. IX opažena su 2 nepr. razarača izpred Dubrovnika i kod Splitskih vrata, koji su otvorili vatru na izviđačku postaju.

Nakon težke borbe s premoćnim nepr. snagama njemačke postrojbe povukle su se s postava iztočno Janjine do Sparagovića (25 km z.s.z. i 6 km z. Stona), te je neprijatelj zaposjeo Janjinu i Trstenik na poluotoku Pelješcu.[4]

Na o. Šolti protunapadajem neprijatelj je protjeran s osmatračnice jugozapadno Grohote.[5]

---

[2] „Ovaj incident između Nemaca i četnika brzo je izglađen. Napadi četnika na nemačka uporišta bili su inspirisani željom četnika da u ovom delu Jugoslavije dočekaju Saveznike, čije su iskrcavanje na jugoslovensku obalu uskoro očekivali. Osnovu za ovakve akcije četnici su imali u izvesnim obećanjima koja su dobili od nekih predstavnika zapadnih saveznika. To se, uostalom, vidi i iz četničke poverljive arhive i raznih naređenja. Mnoge indicije govore da je ovo bio ozbiljan pokušaj da zapadni saveznici preko četnika obezbede svoj uticaj u Jugoslaviji." („Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944—1945", str. 211.)

[3] Četnici nisu napadali Dubrovnik (vidi dok. br. 139).

[4] O borbama na Pelješcu javio je Štab 8. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 22. septembra slijedeće: „Jedinice 26. divizije 19. ov.m. zauzele su na juriš Janjinu i Drače. Zarobljeno 200 Nijemaca, 100 ubijeno. Zaplijenjeno 8 topova, 8 teških bacača, 20 šaraca i velike količine municije i spreme. Produžava se gonjenje razbijenog neprijatelja u pravcu Stona." (Vidi dok. br. 64, 73 i 102 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 2—1, k. 119 8.)

[5] Dijelove njemačke 264. pješadijske divizije na Šolti uništila je 12. brigada 26 divizije 22. septembra 1944. (Opširnije o tome vidi dok. br. 102, 139 i 140 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 8—3/1, k. 519, 25/11, k. 1100, 13—1, k. 21 A.)

Poduzete su protumjere u svrhu spriečavanja prebacivanja neprijatelja na otoke i sa otoka na kopno.[6]

Djelat. nepr. zrakopl.:

21. IX oko 10.00 sati 13 nepr. zrakoplova napali su objekte u Dubrovačkoj luci bez učinka.

21. IX jedan nepr. bombarder bacio je 4 bombe na Gospić. Istog dana bombardiran je i Perušić. Štete i žrtava nema.

21. IX nepr. zrakoplovi bombardirali su most kod Petrovaradina i oštetili ga. Gradsko područje Petrovaradina nije pogođeno. Pogođene su nastambe topničkog sklopa i oštećene.

Neprijateljki zrakoplovi bacili su 21. IX na Osijek oko 40 bombi srednje težine. Pogođeni su kolodvor i ulice u blizini. Istovremeno napadnut je i grad strojničkom vatrom. Na kolodvoru su oštećeni kolosjeci, radiona, skladište i jedna upravna zgrada. U gradu je srušeno 6 kuća, a oko 100 ih je oštećeno. Žrtve nisu ustanovljene, ali izgleda da su male.

19. IX oko 17.30 sati jedan nepr. zrakoplov napao je strojničkom vatrom Vrpolje. Jedan domobran je poginuo, a više osoba je ranjeno.

Djelat. vlast. zrakopl.:

22. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo obskrbu strjeljivom posade u Križevcima i Travniku, te obskrbu hranom posade u Varešu. Osim toga izvršilo je prienos žurne pošte i vojničkih osoba.

Općenito:

22. IX jedan naš motorni pontonski čamac naišao je kod Sijekovca na Savi na minu. Čamac je uništen, a 3 domobrana, 1 njemački častnik, 5 vojnika i 1 osoba poginuli.

Naknadno je javljeno da je 17. IX Tuzla pala u neprijateljske ruke nakon dvosatne borbe. Dielovi jednog ustaškog stajaćeg zdruga povukli su se s oružnicima u Brčko.

Doznaje se da su partizani u Pazariću noću 17/18. IX zarobili zapovjednika topničkog sklopa F. Lužara s još 3 častnika i nekoliko domo-

[6] U operacijama od 7. do 22. septembra 1944. jedinice 26. divizije oslobodile su otoke Hvar, Brač, Mljet, Korčulu i Šoltu i poluotok Pelješac (vidi dok. br. 64, 73 i 102 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 13—1, k. 21 A. 8—3/1, k. 519, 25/11, k. 1100, 18/13, k. 1100 i 1—4, k. 1103 I).

brana, te još 1 njemačkog častnika, a ubili 1 njemačkog častnika i 1 vojnika.

Naknadno se javlja da je 12. IX kod Ostrožca (zap. Konjica) u jednom sukobu s odmetnicima palo 45 partizana. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Događaji na želj. prugama:

22. IX u 09.00 sati na pruzi Zaprešić — Zabok između ž.p. Luka i Ključ naišao je na minu putnički vlak. Stroj i 3 vagona iskliznuli. Pruga je oštećena. Žrtava nema.[7]

Noću 18/19. IX na pruzi Dugo Selo — Križevci između ž.p. Prikraj i Vrbovec miniran je most dužine 10 metara.[8]

Noću 21/22. IX minirana je pruga između ž.p. Konjic i Lisičići na više mjesta.

22. IX minirana je pruga Zagreb — Ivanic-Grad između ž.p. Sesvete i Sesvetski Kraljevec, te je srušena stražara — stambena zgrada, a 23. IX minirana je pruga između ž.p. Dugo Selo i Ivanić-Grad.[9]

Naknadno je javljeno da je 16. IX minirana pruga Lukač — Barč na više mjesta, a 17. IX ponovno minirana ta pruga kao i 2 manja mosta.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

---

[7], [8] i [9] Diverzije izveo 3. diverzantski odred (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

BR. 139

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 24. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA GOSPIĆ, ŠIROKU KULU, PERUŠIĆ, LIČKI OSIK, HVAR, ŠOLTU I PELJEŠAC I O BORBAMA KOD VARAŽDINA I LUDBREGA

VOJNIČKA TAJNA

24. IX

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 268/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

24. IX 1944. g.

I. OBĆI PREGLED:

Uspješne borbe u području Varaždina.

Lički Osik, Široka Kula i Perušić protunapadajem povraćeni.

Travnik i dalje ugrožen.

Nastavljaju se žestoke borbe u Banjoj Luci i sjeverno.

Borbe na otocima i obalnom području.

Oborena 2 neprijateljska zrakoplova.

II PODRUČJA:

Varaždin: Odbijen je napadaj partizana na osiguranje mosta kod s. Vidovec (8 km z.j.z. Varaždina) pri čemu je 8 part. poginulo, a 6 ih je ranjeno.

Prigodom izviđanja u području Ludbrega kod s. Ivanec (9 km j.j.z. Ludbrega) 21. IX palo je 8 partizana i zaplijenjeno nešto nagaznih mina, upaljivača za mine, ljekarničkog pribora i tvoriva, te 7 konja.

Gospić: Odbijen je neprijateljski napadaj na Gospić.[1]

21. IX jake part. snage napale su Široku Kulu (11 km s.s.i. Gospića), Perušić (10 km

[1] i [2] Jedinice 35. divizije napale su 21. septembra 1944. neprijateljska uporišta na liniji Gospić — Budak — Lički Osik — Široka Kula — Perušić — Janjče (vidi dok. br. 106).

s. Gospića) i okolicu. Naše slabe posade povukle su se prema Mušaluku i Ličkom Osiku (7 km s.i. i 7 km s.s.i. Gospića). Uslied premoći neprijatelja napušten je u toku dana i Lički Osik.

Protunapadajem istog dana part. su protjerani iz Ličkog Osika.

U nastavku podhvata 22. IX nepr. je protjeran iz Široke Kule i Perušića. Neprijateljski gubitci: 15 poginulih i 4 zarobljena. Vlastiti gubitci: 6 poginulih i 25 ranjenih ustaša [2]

Dubrovnik: Skupina četnika jaka oko 3.000 ljudi napala je i porušila želj. prugu Poljice — Trebinje.

U široj okolici Dubrovnika prikupljaju se četnici s vjerojatnom namjerom napadaja na ovo mjesto.

Sam Dubrovnik još nije napadnut, kako je bilo javljeno u dnevnom izvješću br. 267/44.[3]

Jadranska obala: Po zapoviedi višeg podhvatnog zapovjedničtva napušteno je uporište na izt. dielu otoka Hvara. Posada je sa svom opremom bez neprijateljskog ometanja prebačena na kopno.[4]

Jake neprijateljske snage napadaju uporišta na o. Šolti. Osujećena su daljnja neprijateljska izkopavanja na sjevernoj obali otoka. Neprijatelj je zaposjeo visove jugozapadno i jugoiztočno Grohote na o. Šolti i tuče naše uporište bacačkom vatrom.[5]

Noću na 21. IX izkrcano je pojačanje. Daljnja pojačanja nisu mogla biti upućena uslied djelatnost nepr. topovnjača i brzih čamaca.

Na poluotoku Pelješcu nepr. snage tuku topničkom vatrom Ston.[6]

Djelat. nepr. zrakopl.: Zarobljeno je 9 članova posade nepr. zrakoplova oborenog kod Stona 8. IX.

Noću 20/21. IX pao je kod s. Možđenec kod Novog Marofa 1 neprijateljski zrakoplov i izgorio.

---

[3] Vidi dok. br. 138.

[4] Vidi dok. br. 133.

[5] Vidi primjedbu br. 5 uz dok. br. 138.

[6] O borbama na Pelješcu vidi dok. br. 133 i 137.

21. IX prilikom napadaja nepr. zrakoplovstva na Perušić poginule su 3 osobe, a 6 ih je ranjeno.

21. IX srušio se kod Sarajeva 1 nepr. lovac. Pilot je izkočio i odveden od partizana

22. IX pet nepr. zrakoplova napali su vlak na pruzi Metković — Dubrovnik kod ž.p. Hutovo, oštetili stroj i ranili 3 osobe.

Općenito: U manjim sukobima prilikom izviđanja kod Virovitice i Ozlja poginulo je 5 partizana, 6 ih je ranjeno i 3 su zarobljena. Posadi u D. Suvaji kod Srba predala su se 4 partizana.

Prilikom odbijanja nepr. napadaja na D. Lapac 12. IX poginuo je 1 domobran, a 4 domobrana i 1 Niemac su ranjeni.

Naknadno je javljeno da su part. kod Gračenice (8 km s.z. Kutine) prilikom pokušaja prielaza preko želj. pruge imali 29 mrtvih, a ne 9 kako je javljeno u dnevnom izvješću br. 266/44.[7]

Osobitosti: Noću 8/9. IX Mađari kod Petrovaradina otvorili topničku vatru na sela u Fruškoj gori između Banoštra i Čerevića (20 — 17 km z. Petrovaradina) vjerojatno na partizane.

20. IX na putu kod Imotskog partizani su odveli oruž. poručnika Milas Božu.

Događaji na želj. prugama: Noću 22/23. IX minirana je pruga između ž.p. Ivanić-Grad i Novoselec-Križ na 23 mjesta na glavnoj pruzi.[8]

Iste noći minirana je pruga i porušen most razpona 6 metara između ž.p. Konjic i Lisičići, te minirana pruga između ž.p. Lisičići i Ostrožac.

Noću 23/24. IX minirana je pruga kod ž.p. Prečec na pruzi Dugo Selo — Ivanić-Grad.

23. IX minirane su skretnice na želj. postaji Reljevo na pruzi Sarajevo — Visoko.

22. IX kod ž.p. Podlugovi na istoj pruzi napadnut je vlak strojničkom vatrom. 2 osobe su ranjene.

21. IX između ž.p. Maglaj i Bradići oštećeno je 70 tračnica.

---

[7] Vidi dok. br. 138.

[8] Prema izvještaju Štaba 4. korpusa NOVJ prugu su tada minirale jedinice 7. divizije na 103 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

18. IX između ž.p. Trbuk i Rječice na pruzi Doboj — Maglaj srušena su 2 mosta od 9 i 13 metara razpona.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostoženi pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

BR. 140

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 25. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU NA NOVI MAROF I RAŽANAC O BORBAMA KOD ĐAKOVA I NA POLUOTOKU PELJEŠCU I O NAPUŠTANJU OTOKA ŠOLTE

VOJNIČKA TAJNA

25. IX

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 269/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

25. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Uspjeh u borbama kod Đakova.

Posada Banje Luke i dalje junački odolijeva premoćnom neprijatelju. Nastavljaju se borbe kod Klašnica i Bos. Gradiške.

Uspjeh u podhvatu čišćenja obskrbne ceste Bihać—Knin.

Borbe s četnicima kod Trebinja.

Nastavljaju se žestoke borbe na otocima i u obalnom području.

Željeznička postaja Novoselec-Križ bombardirana od neprijateljskih zrakoplova.

II PODRUČJA:

Varaždin: Noću 21/22. IX izvršili su part. prepad bacačkom i strojničkom vatrom na uporište Novi Marof (15 km j. Varaždina). Žrtava nije bilo.

Đakovo: U manjem podhvatu jedne borbene skupine u području Đakova kod s. Gašinci u sukobu s neprijateljem palo je 59 partizana.[1]

Bihać—Knin: Završen je podhvat čišćenja uz obskrbnu cestu Bihać—Knin.

Ukupni neprijateljski gubitci: 146 poginulih (izbrojeno), 11 zarobljeno 2 prebjegla partizana. Cieni se da su gubitci neprijatelja mnogo veći. Plien: velik broj ručnog vatrenog oružja, pješačkog i topničkog strjeljiva. Uništen 1 bacač.[2]

Trebinje—Dubrovnik: U području Trebinja vode se borbe s četnicima. Uporišta su pojačana snagama prebačenim iz Dubrovnika.

Četnici vrše jak pritisak s obih strana Dubrovnika prema moru.[3]

Jadranska obala: Povraćeno je jedno uporište zapadno od Stona na poluotoku Pelješcu. Stonski tjesnac brane mornaričke snage uz potporu topništva.[4]

Noću 22/23. IX po zapoviedi višeg podhvatnog zapovjedništva posade uporišta na o. Šolti povukle su se uz podporu vlastitih brzih čamaca kroz nepr. obruč na kopno. U borbama prilikom prievoza potopljen je 1 vlastiti brzi čamac sa 35 momaka, a 4 brza čamca su onesposobljena.[5]

---

[1] U septembru 1944. neprijatelj je u dva navrata prodirao pravcem Đakovo — Gašinci, ali je u oba slučaja odbijen od jedinica 12. divizije i Osječkog NOP odreda (vidi dok. br. 55 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 8/18, k. 1600 A).

[2] O gubicima koje je pretrpjela 9. divizija 8. korpusa NOVJ na komunikaciji Bihać — Knin od 1. do 20. septembra 1944. vidi dok. br. 66, 67, 68, 73 i 138 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 56—2, k. 842 A.

[3] Vidi dok. br. 138 i 139.

[4] Vidi dok. br. 64, 73 i 102.

[5] Dijelovi njemačke 264. pješadijske divizije povlačili su se sa otoka Šolte pod pritiskom jedinica 26. divizije 8. korpusa NOVJ. O gubicima koje su Nijemci pretrpili prilikom povlačenja sa otoka vidi dok. br. 102, 138 i 139 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 13—1, k. 21 A i 25/11, k. 1100.

Posada Ražanac (20 km. s. Zadra) probila se i spojila s vlastitim četama nakon junačke borbe i nakon što je izpalila zadnji naboj.[6]

Djelat. vlast. zrakopl.:

23. IX naše je zrakoplovstvo napalo bombama partizane na uzletištu kod Banje Luke. Nadalje je izvršilo obskrbu strjeljivom posade u Bos. Gradiški, te prienos novca i žurne pošte.

24. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo bombardiranje nepr. postava na putu Topola — Laktaši-Ilidža, te kod s. Romanovci, Bakinci i Krnete s uspjehom. Zatim je napalo strojnicama spremište zrakoplova i šumarke na uzletištu kraj Banja Luke. Nadalje je izvršilo obskrbu strjeljivom posade u Bos. Gradiški, Sarajevu, D. Miholjcu, Križevcima i Virovitici. Osim toga izvršilo je prienos hrane i odjeće, te bacanje strjeljiva i pošte posadi u Travniku i Varešu Isto tako izvršilo je bacanje promičbenih letaka u područje Sarajeva i Fruške gore.

Djelat. nepr. zrakopl.:

23. IX u 11.30 sati 8 nepr. zrakoplova bombardiralo je želj. postaju Novoselec-Križ razornim i zapaljivim bombama. Oštećeni su: postaja, skladište, jedan kolosjek i stroj jednog vlaka, a više vagona je zapaljeno. Pogođena su jedna zdravstvenička kola s ranjenicima pri čemu je poginulo 18 ranjenika. Ranjeno je 5 želj. službenika.

---

[6] Neprijateljsku posadu u Ražancu napali su dijelovi 6. dalmatinske brigade. U izvještaju Štaba 19. divizije od 25. novembra 1944. o tome piše: „... IV bataljon, pošto je smijenio II bataljon, blokirao je neprijatelja. U 20 časova izvršio je napad na neprijatelja i vodio borbu do 2 časa 23. IX, kada je neprijatelj bio likvidiran. Neprijatelj je imao gubitaka 18 mrtvih Nijemaca, 11 ustaša, 3 legionara, 1 Talijana i 5 hrvatskih policajaca, dok je ranjen 21 Nijemac i ustaša. Zaplijenjen je 1 top 65 mm, a 1 uništen minobacačkom granatom. Također zaplijenjeno 2 p.a. mitraljeza 20 mm, 2 šarca, 2 tal.[ijanska] p. mitraljeza, 1 belgijski p.m., 1 tromblonska, 37 pušaka, 1 daljinomjer, 1 dvogled sa postoljem (artiljerijski), 1 postolje za dvogled, 2 kutije rezervnih dijelova za top, 1 radio-stanica, 2 radio-aparata, 2 nišanske sprave za top, 3172 metka za p.a. mitraljez, 74 granate za top 65 mm, 6 sanduka municije kal. 6,5 mm, 5 kutija municije za šarac, 2 pištolja, 1 šarac, 75 kg eksploziva i mnogo druge spreme. Naši gubitci: 3 mrtva i 27 ranjenih. Gubitaka u materijalu nije bilo.“ 1. bataljon Zadarskog NOP odreda koji je obezbjeđivao napad na Ražanac od Zadra spriječio je upućivanje pomoći napadnutom neprijatelju i pritom ubio 7 i zarobio 10 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je 10 pušaka, 3 pištolja i 980 metaka. (Arhiv V.I.I., reg. br. 34/2, k. 1009.)

Osobitosti: 23. IX u 17.30 sati kod s. Rakov Potok (9 km j. i. Samobora) partizani su napali posebnički samovoz i ranili 1 građ. osobu i jednog njemačkog vojnika.[7]

Događaji na želj. prugama: 22. IX na pruzi Varaždin — Ludbreg kod s. Martijanec naišao je vlak na minu. 2 vagona su oštećena. Žrtava nema.[8]

24. IX u 22.35 sati između ž.p. Savski Marof i Dobova naišao je na minu teretni vlak. Izkočilo je 6 štitnih kola. Oba kolosjeka su zakrčena.[9]

24. IX minirana je pruga Sisak — Novska između ž.p. Staza i Šaš na 5 mjesta.

Noću 24/25. IX minirana je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Mraclin i Turopolje. Pojedinosti nisu javljene.[10]

24. IX popravljena je pruga Zaprešić — Zabok između ž.p. Luka i Ključ.[11]

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

[7] Napad je izveo Samoborski NOP odred (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[8], [9] i [11] Mine su postavili dijelovi 3. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[10] Prema izvještaju Štaba 4. korpusa NOVJ, prugu su minirali dijelovi Karlovačke brigade i Turopoljskog NOP odreda na 210 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

BR. 141

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 26. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA VIROVITICU I ZLOBIN

VOJNIČKA TAJNA
26. IX

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 270/44
OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA
26. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Odbijeni napadaji na Ostrožac (kod Konjica), Zlobin (kod Kraljevice), te napadaji četnika na Trebinje.

Uspješno se nastavlja podhvat za odterećenje Banje Luke.

Manji napadaji nepr. zrakoplovstva na želj. objekte.

II PODRUČJA:

Kutina: Izviđački odjeli jednog gorskog zdruga 22. IX protjerali su neprijatelja iz Srp. Selišta i G. Jelenske (9 km s.i. 13 km s.s.z. Kutine) nanievši mu gubitke od 3 ranjena i 1 zarobljenog partizana. Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo i 1 ranjen.[1]

Tom prilikom uhićena su 2 vojnička neposlušnika.

Virovitica: 25. IX neprijatelj je započeo napadaj na Viroviticu uz podporu topničtva i bacača. Borbe su u toku.[2]

...

[1] Dijelovi 1. gorskog zdruga iz Kutine i Gračenice napali su u Srpskom Selištu 1. bataljon Moslavačkog NOP odreda, ali su se poslije šestočasovne borbe povukli u svoja uporišta (Arhiv V.I.I., reg. br. 18–33/5, k. 551 A i 9/1, k. 58).

[2] Jedinice 6. korpusa započele su 25. septembra napad na Podravsku Slatinu i Čađavicu. Na obezbeđenju prema Virovitici nalazila se Virovitička brigada. Ona je od 25. do 28. septembra izvela više demonstrativnih napada na Viroviticu i time spriječila upućivanje pomoći Slatini i Čađavici. (Opširnije o tome vidi dok. br. 88, 100 i 103 u ovoj knjizi i tom V, knj. 34, izvještaj Štaba Virovitičke brigade Štabu 40. divizije od 1. oktobra 1944.)

Kraljevica: Podhvatne postrojbe odteretile su obkoljeno uporište Zlobin (8 km i.s.i. Kraljevice), koje se održalo i pored težke borbe s premoćnim neprijateljskim snagama.[3]

* * *

Jadranska obala: 24. IX njemački brzi čamci vodili su borbu s 2 neprijateljska zrakoplova kod o. Lokruma izpred Dubrovnika.

Neprijatelj je otvorio topničku vatru s otoka Brača na Stobreč (5 km i. Splita).

Djelat. vlast. zrakopl.: 25. IX naše je zrakoplovstvo napalo bombama neprijatelja na uzletištu kraj Banje Luke. Uzletište je onesposobljeno.

Istog dana napalo je neprijatelja na putu od Klašnica prema Topoli strojničkom vatrom.

Osim toga izvršilo je obskrbu strjeljivom posade u Križevcima i posade u Travniku, te prienos tvoriva i žurne pošte. Zatim je izvršilo bacanje promičbenih letaka u području Travnika.

Djelat. nepr. zrakopl.: 20. IX neprijateljski zrakoplovi bacili su 3 bombe jugoiztočno D. Miholjac.

24. IX napali su nepr. zrakoplovi teretni vlak na pruzi Metković — Dubrovnik kod ž.p. Ravno. Oštećeno je 7 kola i ranjeno 45 Niemaca i nekoliko željezničara.

Općenito: 22. IX četnici su napali samovoz 1. ustaškog zdruga na cesti kod Buloga (4 km i.j.i. Sarajeva) te ubili 3 ustaše i 3 ranili.

Prilikom borbe kod Tremovačkog potoka j.i. Križevaca 21. IX partizani su protjerani uz 6 poginulih, dok vlastiti gubitci iznose 2 poginula i 1 ranjen.

Osobenosti: Partizani u oružničkim odorama odveli su iz sela Andrijaševci kraj Vinkovaca zapovjednika milicije i ubili ga pri pokušaju biega. U tom selu liepili su promičbene letake.

---

[3] Dijelove 3. bataljona 846. puka njemačke 392. legionarske divizije u Zlobinu napale su 23. septembra jedinice 13. divizije (vidi dok. br. 90 u ovoj knjizi i tom V, knj. 34, izvještaj Štaba 13. divizije Štabu 11. korpusa NOVJ od 7. oktobra 1944).

Događaji na želj. prugama

25. IX u 14 30 sati između ž.p. Savski Marof i Zaprešić na pruzi Zagreb — Dobova minom je oštećen stroj teretnog vlaka.[4]

25. IX između ž.p. Sesvete i Sesvetski Kraljevec na pruzi Zagreb — Dugo Selo naišao je na minu oklopni vlak, 3 kola su izkliznula.[5]

Istog dana minirana je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Vel. Gorica — Mraclin — Turopolje na više mjesta.[6]

Noću 24/25. IX minirana je pruga Brod — Sarajevo između ž.p. Dobrinje i Čatići gaje je oštećen i jedan most, te između ž.p. Semizovac i Ilijaš na više mjesta.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
glavnostožerni pukovnik
(M.P.) (Helbich)
Helbich

[4] i [5] Mine su postavili dijelovi 3. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[6] Karlovačka brigada, u sadejstvu sa dijelovima 2. diverzantskog odreda, porušila je prugu na 62 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

BR. 142

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 27. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA PODRAVSKU SLATINU I DONJI HRASTOVAC

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 271/44

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

27. IX 1944. godine

I OBĆI PREGLED:

Uspješne borbe u području Križevaca.
Podravska Slatina napuštena.
Nastavljaju se žestoke borbe u području Banje Luke.
Prnjavor je zauzet.
Živahna nepr. djelatnost na otocima izpred Splita.

II PODRUČJA:

Križevci: U podhvatu u području Preseka — Zaistovec (13 km z.j.z. i 13 km s. Križevaca) 24. IX neprijatelj je protjeran u smjeru juga. Poginulo je 10 partizana a 2 su zarobljena. Zaplienjeno je 6 pušaka i 5 konja. Vlastiti gubitci: 1 ranjen.

Virovitica: Podravska Slatina (30 km j.i. Virovitice) napuštena je pod pritiskom premoćnijeg neprijatelja. Posada se probija u smjeru sjevera.[1]

Kostajnica: 26. IX premoćne neprijateljske snage napale su željezničko uporište Hrastovac (9 km s. Kostajnice) uz podporu bacača i protuoklopnih topova. Borbe još traju. Pojedinosti nisu javljene.[2]

. . .

[1] Glavnina 15. ustaške bojne pobjegla je iz Podravske Slatine pod pritiskom jedinica 6. korpusa NOVJ. (Opširnije o tome vidi dok. br. 88, 89 i 103.)

[2] Jedinice 4. korpusa NOVJ (1. i 2. brigada i dva NOP odreda 7. divizije, 1. i 2. brigada 8. divizije, Brigada „Franjo Ogulinac Seljo" 34. divizije, 1. muslimanska brigada Unske operativne grupe, Haubički divizion 4. korpusa i dijelovi Tenkovskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Hr-

Jadranska obala: Partizani tuku topničkom vatrom s otoka Brača cestu kod Omiša i Dugog Rata izt. Splita, a s otoka Šolte otok Drvenik.

Opažen je živ brodski promet između o. Visa, Šolte i Drvenika.

Vlastito obalno topništvo prisililo je nepr. brodove na uzmak.

Općenito: Prigodom borbi za oruž. postaju Grabovci (27 km Rume) pala su 23 njemačka vojnika, veći broj je ranjen, a nestalo je 40 vojnika (15 Niemaca). Neprijateljski gubitci: 5 poginulih izbrojeno, daljnjih 30 poginulih ocienjeno i 6 partizana je zarobljeno.

Djelat. vlast. zrakopl.: 26. IX naše zrakoplovstvo napalo je strojničkom vatrom partizane uz reku Vrbas izt. Bos. Gradiške, te izvršilo oružano izviđanje područja Sunja — Banja Luka — Bos. Gradiška i podpomagalo rad naših kopnenih snaga.

Nadalje je izvršilo obskrbu streljivom posade u Sunji, Bos. Gradiški i Križevcima. Zatim obskrbu zdravstvenim tvorivom posade u Bos. Gradiški, te prienos žurne pošte i vojničkih osoba.

Događaji na želj. prugama: 25. IX oštećena je pruga Ruma — Zemun između ž.p. Putinci i Golubinci na 3 mjesta, a na drugom jednom mjestu prebačen je kolosjek u dužini od 40 metara.

26. IX oštećena je pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Sv. Klara i Vel. Gorica.[3]

26. IX odmetnici su napali želj. postaju Sunja topničkom vatrom. Ima štete i žrtava.

Istog dana zauzeli su želj. postaju Staza i oštetili je. Pojedinosti nisu poznate.[4]

---

vatske) napale su istovremeno Sunju, Graboštane i bunkere na željezničkoj pruzi Sunja — Dubica (vidi dok. br. 95, 105, 108 i 115).

[3] U izvještajima Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o diverzijama na komunikaciji Zagreb — Sisak rečeno je slijedeće: „U toku 25/26. ov.mj. jedinice II diverz. bat. porušile su prugu između Turopolja i Peščenice na 70 mjesta, a Karlovačka brigada između Lekenika i Grede na 16 mjesta. Neprijatelj pristupa odmah popravljanju pruge."

„26/27. ov.mj. Karlovačka brigada porušila je prugu na 48 mjesta i jedan most između Grede i Stupna. Iste noći jedinice Turopoljskog odreda porušile su prugu Odra — Velika Gorica na 70 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432).

[4] Vidi dok. br. 107.

26. IX u 09.35 sati na pruzi Zaprešić — Zabok između ž.p. Luka i Pušća-Bistra naletila su na minu 3 štitna kola otisnuta pred vlakom. 2 kola su izkliznula.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

BR. 143

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 28. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA SUNJU, DONJI HRASTOVAC I OTOK VELIKI DRVENIK, O BORBAMA NA PODRUČJU GOSPIĆA I NA POLUOTOKU PELJEŠCU

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 272/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

28. IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Odbijen neprijateljski napadaj na Sunju.
Uspješne borbe u području Gospića.
Križevci i Donji Miholjac ugroženi.
Odpočeo je usredotočeni napadaj na neprijatelja u području sjeverno od Banje Luke.
Nastavljaju se borbe u Jadranskom pojasu.

II PODRUČJA:

Križevci: Jake snage partizana okupljaju se u području Križevaca i ugrožavaju to mjesto Očekuje se napadaj partizana, koji su ukopali topove oko mjesta.[1]

[1] Na području Križevaca operisale su u septembru 1944. jedinice 10. korpusa i 7. divizije 4. korpusa NOVJ. U drugoj polovini septembra Štab

Donji Miholjac: Jake neprijateljske snage nadiru iz područja Podr. Slatine prema D. Miholjcu, koji je time ugrožen.[2]

Sunja: Odbijen je napadaj part. na Sunju uz pomoć upućenih pojačanja iz jednog gorskog zdruga. Neprijatelj je protjeran u smjeru sjeverozapada.

Kozačke postrojbe vode borbe s.z. Sunje. Uporište Hrastovac (3 km j. Sunje) nakon trodnevne težke borbe napušteno.[3]

Zrakoplovnim izviđanjem je utvrđeno da bunkeri i odbrambena postrojenja gore.

Gospić: U borbama s partizanima u području Gospića posljednjih dana neprijatelj je pretrpio osjetljive gubitke. Nađeno je 53 poginula partizana, daljnjih 40 poginulih je ocienjeno, 3 su zarobljena i 1 pobjegao. Zaplienjeno je: 3 bacača, 4 strojnice i 15 mina.[4]

Drniš—Zadar: Opaža se jače prikupljanje part. snaga u području Ražanac — Zadar — Benkovac — Drniš[5]

Jadransko obala: 26. IX rano u jutro izkrcale su se nepr. Snage na o. Drvenik.[6] Upućena su pojačanja.

---

10. korpusa donio je odluku da sa glavninom snaga uništi neprijateljska uporišta u Podravini, a u pogodnom momentu da napadne Bjelovar i Križevce. (Opširnije o tome vidi dok. br. 10, 22, 38, 57, 86, 98, 110 i 113).

[2] Poslije oslobođenja Podravske Slatine (26. septembra 1944) jedinice 6. korpusa NOVJ gonile su neprijatelja (15. ustašku bojnu) do rijeke Drave gdje su mu nanijele teške gubitke (vidi dok. br. 88, 89, 100 i 103).

[3] O napadu jedinica 4. korpusa NOVJ na Sunju i Hrastovac 26. septembra 1944. vidi dok. br. 95, 105, 108 i 115.

[4] Trideset peta divizija napala je 21. septembra dijelove 4. stajaćeg djelatnog zdruga u Janjči, Perušiću, Širokoj Kuli, Ličkom Osiku, Budaku i na Budačkom mostu. U dvodnevnim borbama Divizija je imala 8 mrtvih i 45 ranjenih (vidi dok. br. 106).

[5] Na tom području dejstvovale su jedinice 19. divizije i Štaba Grupe sjevernodalmatinskih NOP odreda (vidi dok. br. 93 i 101 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 39—1/2, k. 1009).

[6] Poslije oslobođenja Šolte (22. septembra 1944) jedinice 12. dalmatinske brigade su se iskrcale na Veliki Drvenik, ali su se morale povući zbog jake vatre neprijateljske artiljerije sa kopna (Arhiv V.I.I., reg. br. 13—1, k. 21 i 8/1, k. 519).

Partizani i Englezi napadaju Ston na poluotoku Pelješcu topničkom i bacačkom vatrom. Pučanstvo bježi.[7]

Topnički dvoboj obalnih bitnica s.i. Makarske s neprijateljskim topništvom na o. Braču.

Djelat. vlast. zrakopl.: 27. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo oružana izviđanja puta Prnjavor — Klašnice — Banja Luka, Davor — Banja Luka i Banja Luka — Bos. Gradiška, zatim područja Bos. Gradiška — Laktaši. Tom prilikom napalo je bombama skupinu odmetnika kod Klašnica, a strojničkom vatrom neprijateljske postave kod s. Dragelji, juž. Bos. Gradiške. Osim toga napalo je i šumarke zapadno od ž.p. Sunja, te pomagalo naše postrojbe na zemlji.

Zatim je izvršilo obskrbu strjeljivom posade u Bos. Gradišku, te prienos žurne pošte i vojničkih osoba.

Općenito: Noću 25/26. IX dielovi jednog gorskog zdruga uhitili su kod s. Osekovo (6 km j. Popovače) 9 sumnjivih osoba.

Prigodom razviđanja kod Pakračke Poljane protjerana je manja skupina partizana. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni. Jedan vojničar je ranjen.

Oružnici iz Fojnice i Kreševa povukli su se u Kiseljak (izvješće ust. nadz. službe).

Osobitosti: Doznaje se od pučanstva da je do sada već poginulo odnosno strieljano u partizanskim redovima 11 častnika s bojnikom Božičkovićem na čelu, od onih koji su svojevremeno bili pobjegli iz protuzrakoplovnih bitnica Zagreba.

Događaji na želj. prugama: 27. IX u 08.20 sati na pruzi Zagreb – Varaždin između ž.p. Trgovište i Zabok naišao je na mine putnički vlak. Mine su se razprsnule i oštetile prugu, a 6 kola je izkliznulo.[8]

Istog dana u 07.20 sati između ž.p. Osijek i Sarvaš naišao je na minu strojni vlak. Izkliznula

---

[7] O borbama jedinica 26. divizije 8. korpusa NOVJ za oslobođenje poluotoka Pelješca vidi dok. br. 64, 73 i 102.

[8] Minu su postavili dijelovi 3. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

su i prevrnula se 4 kola, 1 stroj je izkliznuo. Pruga je oštećena.

27. IX minama je razorena želj. pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Vel. Gorica i Turopolje, te između ž.p. Sv. Klara i Vel. Gorica.[9]

26. IX popravljen je most između ž.p. Kakanj i Dobrinje na pruzi Brod — Sarajevo.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) glavnostoženi pukovnik
(Helbich)
Helbich

BR. 144

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 29. SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA ZABOK, VELIKU I MALU ČREŠNJEVICU I O BORBAMA KOD SESVETA, DRNIŠA, BENKOVCA I NA OTOKU VELIKI DRVENIK

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 273/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

29. IX 1944. g.

I OBĆI PREGLED:

Odbijen nepr. napadaj na Zabok.

Slomljen nepr. odpor u području Klašnica sjeverno od Banje Luke i zauzeto je uzletište Zalušani i uzpostavljen spoj sa obkoljenom posadom u gradu Banja Luka. Dalje uništenje neprijatelja u toku je.

Kostajnica ugrožena.

[9] Dijelovi 2. diverzantskog odreda u sadejstvu sa Turopoljskim NOP odredom minirali su prugu između Odre i Velike Gorice na 62 mjesta, a kod Mraclina na 80 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

Uspjeh u borbama u području Drniš — Benkovac i kod Bos. Novog.

Živahna nepr. djelatnost na otocima.

Teroristički napadaj nepr. zrakoplova na Mostar.

II PODRUČJA:

Krapina: 27. IX odbijen je nepr. napadaj na Zabok 15 km j. Krapine). Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni, jer su svoje mrtve i ranjene uspjeli odvući.

Zagreb: U manjem podhvatu u području Sesvete — Brezničkl Hum (10 km i. i 22 km s.s.i. Zagreba) neprijatelj je protjeran nakon kraće borbe kod s. Vidovec (10 km s.z. Sesveta). Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Križevci: Partizani su se povukli iz područja Križevaca, te je time prestala ugroženost ovog mjesta.[1]

Bjelovar: U području Vel. i M. Črešnjevice (23 km i. Bjelovara) ustaške postrojbe naniele su neprijatelju gubitke od 16 poginulih partizana. Zaplienjeno je 7 pušaka i 1 strojopuška. Vlastiti gubitci: 1 poginuo i 3 zarobljena.[2]

Kostajnica: Uslied napuštanja uporišta Hrastovac (9 km s. Kostajnice), te okupljanja jačih part. snaga oko Kostajnice ovo je uporište ugroženo.[3]

. . .

Imotski: Opaženo je jače prikupljanje nepr. snaga kod Aržana (23 km s. z. Imotskog).

---

[1] Jedinice 10. korpusa i 7. divizije 4. korpusa NOVJ prešle su tada u Podravinu gdje su u zajednici sa jedinicama 6. korpusa izvele više uspjelih napada na neprijateljska uporišta. (Opširnije o tome vidi dok. br. 143.)

[2] O gubicima koje je pretrpjela 32. divizija 26. i 27. septembra u borbama protiv 5. stajaćeg zdruga Ustaške vojnice kod Velike i Male Črešnjevice vidi dok. br. 113 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 1—268/26, k. 112.

[3] Neprijatelj (3. bojna 1. gorskog zdruga) napustio je 27. septebra Donji Hrastovac pod pritiskom jedinica 4. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 115).

Drniš—Benkovac: U podhvatu u području j.i. Drniša od 21. do 26. IX palo je 119 partizana, a 17 je zarobljeno.[4]

U nastavku podhvata prema Benkovcu borbene skupine dostigle su Lišane (16 km j.i. Benkovca) svladavši jak nepr. odpor.[5]

. . .

Jadranska obala: Neprijatelj je slabim snagama zaposjeo visove na zapadnom dielu o. Drvenika te na otočićima Kluda i Zaporin sjev. Drvenika, odakle topničkom i strojničkom vatrom uznemiruje naša uporišta na o. Drveniku. Protunapadajem očišćeni su visovi na zapadnom dielu o. Drvenika i neprijatelj je protjeran.[6]

Neprijateljsko zrakoplovstvo u nizkom lietu napada strojnicama i bombama o. Drvenik i susjedno obalno područje.

Nastavlja se topnički dvoboj obalnih bitnica i nepr. topničtva na o. Braču i Hvaru.

Djelat. vlast. zakopl.: 29. IX izvršilo je izviđanje područja Bos. Gradiška — Banja Luka i podpomoglo podhvatne postrojbe u borbi s neprijateljem. Zatim je izvršilo obskrbu strjeljivom postrojbi u Bos. Gradiški te posade u Križevcima i Virovitici. Osim toga izvršio je prienos novca, žurne pošte i vojničkih osoba.

Djelat. nepr. zrakopl.: 27. IX u 17.30 sati šest nepr. zrakoplova bombardiralo je Mostar. Pogođena je vojarna, drž. bolnica i želj. postaja. Četiri osobe su poginule, 1 je ranjena. Šteta je neznatna, istovremeno bacani su promičbeni letaci, na njemačkom jeziku.

---

[4] U depeši Štaba 8. korpusa NOVJ od 30. septembra 1944. o tome piše: „U borbama koje je vodila 20. divizija u srednjoj Dalmaciji (Petrovo polje — prim. red.) u vremenu od 22. do 26. septembra, neprijatelju su zadani gubici od 281 ubijenog, 344 ranjena i 132 zarobljena. Ukupno izbačeno iz stroja 757 oficira, podoficira i vojnika. Zaplenjeno: 572 puške, 5 puškomitraljeza, 7 teških mitraljeza, 40.000 metaka, 250 mina, 7 strojnica (automata — prim. red.), 119 ćebadi, više od 10.000 kg hrane, 400.000 kuna i drugog materijala. Naši gubici: 25 poginulih, 51 ranjen i 28 nestalih" (vidi dok. br. 143 u ovoj knjizi i Arhiv V.I.I., reg. br. 6/9, k. 28).

[5] Lišane su tada držale jedinice 19. divizije. Neprijatelj je 26. septembra pokušao da povrati to mjesto, ali je dočekan od 2. bataljona 14. dalmatinske brigade i odbačen u Mostine (Arhiv V.I.I., reg. br. 39—1/2, k. 1009).

[6] Vidi primjedbu br. 6 uz dok. br. 143.

Općenito: Partizani su minirali most na cesti Gorica — Drinovci (11 km j.i. Imotskog) noću 23/24. IX.

Četnici s juga, a partizani sa sjevera ugrožavaju želj. prugu Konjic — Rama.

Događaji na želj. prugama: 28. IX u 09.15 sati na pruzi Dugo Selo — Križevci između ž.p. Dugo Selo i Prikraj naletio je na minu vlak s radnicima. Stroj i želj. pruga su oštećeni.[7]

Noću 28/29. IX napali su part. bacačkom vatrom želj. postaju Vel. Gorica. Štete na stanici i kolosjecima nema. Poginuo je 1 domobran, 5 ih je ranjeno.[8]

28. IX popravljena je pruga Zaprešić — Varaždin između ž.p. Vel. Trgovište i Zabok. Promet je otvoren do Konjščine.

25. IX pušten je u promet novi želj. most preko r. Save kod Zemuna.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

[7] Diverziju su izvodili dijelovi 3. diverzantskog odreda (Arhiv V.I.I., reg. br. 2—4, k. 121).

[8] „28. ov.mj. u noći jedinice Turopoljsko-posavskog NOP odreda napadale su želj. stanicu Velika Gorica, koju je branilo 50 Nijemaca. Napad nije uspio... Naši gubici: poginuo zamjenik komandanta bataljona i jedan borac ranjen". (Arhiv V.I.I., reg. br. 4—1, k. 432.)

BR. 145

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 30 SEPTEMBRA 1944. O NAPADU JEDINICA NOVJ NA VELIKU GORICU I O BORBAMA KOD SUNJE, KOSTAJNICE, BENKOVCA, ZADRA, DRNIŠA I NA OTOKU VELIKI DRVENIK

VOJNIČKA TAJNA

DNEVNO IZVJEŠĆE Ia BROJ 274/44.

OPERATIVNOG ODJELA MINISTARSTVA ORUŽANIH SNAGA

30.IX 1944. god.

I OBĆI PREGLED:

Odbijen napadaj na Vel. Goricu.

Žestoke borbe u području Benkovac.

Sunja odterećena.

Uspješno se nastavlja podhvat od Bos. Novog u smjeru Kostajnice i podhvat za uništenje neprijatelja u području Banje Luke.

II PODRUČJA:

Zagreb: 29. IX nakon dvosatne borbe odbijen je jak nepr. napad na ž.p. Vel. Gorica. Neprijateljski gubitci nisu ustanovljeni, jer su svoje mrtve i ranjene odvukli. Vlastiti gubitci: 1 domobran poginuo, a 3 Niemca su ranjena.[1]

Sunja—Kostajnica: Nastavljaju se teže borbe s neprijateljem u području Sunje i Kostajnice.[2]

Ojačana bojna jednog gorskog zdruga odteretila je posadu Sunje i s njom zajedno naniela neprijatelju gubitke od 160 mrtvih, te zaplienila 2 p.o. topa, 1 protuzrakoplovni top, 44 puške i 4 strojnice. Druge borbene skupine vode borbu s jačim neprijateljskim snagama u području 10 km j.i. Siska.[3]

---

[1] Napad je izveo Turopoljsko-posavski NOP odred (vidi primjedbu br. 10 uz dok. br. 144).

[2] i [3] Vidi dok. br. 95, 105, 108 i 115.

Benkovac—Zadar: Borbena skupina j.i. Benkovca vodi težke borbe s jakim nepr. snagama.[4]

U podhvatu u području j.i. Ražanca (20 km s.i. Zadra) podhvatne skupine napreduju iz Zadra prema s.i., dok se 1 borbena skupina izkrcala 5 km j.z. Ražanca i prodire prema jugu.[5]

Drniš: Podhvatom j.i. Drniša i poduzetim protumjerama olakšano je stanje u području Drniša.[6]

Jadranska obala: Neprijatelj i dalje uznemirava topničkom vatrom s otoka Brača obalnu cestu kod Omiša.

Na o. Drveniku njemačko topništvo tuče zaostalog neprijatelja na zapadnom dielu otoka.

Djelat. nepr. zrakopl.: 27. IX kod Hrasnog kraj Gabele 2 nepr. zrakoplova napala su bombama i strojničkom vatrom oklopni vlak. Oštećen je stroj i 3 kola. Žrtava nema.

Djelat. vlast. zrakopl.: 29. IX naše je zrakoplovstvo izvršilo oružano izviđanje u okolici Križevaca, zatim obskrbu strjeljivom postrojbi u Bos. Gradiški, te prievoz vojničke pošte i vojničkih osoba. Osim toga bacalo je promičbene letake u području Topusko — Petrinja.

Općenito: Prilikom odbijanja nepr. napadaja na Čapljinu kod Metkovića pala su 3 ustaše. Neprijateljski gubitci nisu poznati.

---

[4] i [5] U izvještaju Štaba 19. divizije Štabu 8. korpusa NOVJ od 25. novembra 1944. o borbama koje su vođene 27. septembra piše: „*XIV brigada:* I bat. vodio je borbu sa Nijemcima između Bulića i D. Lepura, gdje mu je uspjelo razbiti neprijatelja i nanijeti mu gubitke od 24 mrtva i 2 zarobljena i veći broj ranjenih. Zaplijenjen 1 šarac, 1 šmajser, 2 puške, 2.500 metaka, 1 dvogled, 1 kareta, 6 šinjela i ostale spreme. Na našoj strani 1 ranjen. II bat. na istim položajima, odbio neprijatelja koji je nadirao od Mostina i nanio mu gubitke od 3 mrtva i 6 ranjenih i uništio 2 kamiona...

Grupa odreda: Neprijatelj je morskim putem iskrcao 250—300 vojnika sjeverno od Ljubča. Preko noći zaposjeo kote 99, 95 i 98. Na tim položajima ostao je do 5 sati kad je otpočeo napad. Također je neprijatelj napadao od Žerave i Nina jačine 170 boraca, koji su došli po noći u Nin. Napad je otpočeo u isto vrijeme sa oba pravca. Zadarski odred, uz pomoć bataljona VI ud. brigade, odbio je neprijatelja u polazne baze, pretrpivši gubitke od 13 mrtvih i 24 ranjena. Zaplijenjeno 8 pušaka, 2 tromblonske puške, 30 mina, 1050 metaka. Naši gubitci 6 mrtvih i 4 ranjena". (Arhiv V.I.I., reg. br. 39—12/2, k. 1009).

[6] Vidi primjedbu br. 6 uz dok. br. 143.

Naknadno je javljeno da je u borbama kod Ostrožca 24. IX poginulo 24 partizana, dok je 1 ustaša ranjen.

Događaji na želj. prugama: Noću 28/29. IX minama je oštećena pruga između ž.p. Rajić i Okučani.[7]

Noću 28/30. IX oštećena je minama želj. pruga Zagreb — Sisak između ž.p. Sv. Klara i Vel. Gorica.

Iste noći na pruzi Zagreb — Zaprešić između ž.p. Vrapče i Podsused naišao je na minu teretni vlak. Mina se razprsnula, te izbacila 5 kola i oštetila želj. prugu.

27. IX popravljena je pruga između ž.p. Osijek i Sušine-Đurđenovac te predana prometu.

Otvoren je promet na pruzi Sarajevo — Brod.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Po nalogu
Glavara glavnostožernog ureda
Pročelnik operativnog odjela
(M.P.) glavnostožerni pukovnik
(Helbich)
Helbich

[7] Jedinice Posavskog i Požeškog NOP odreda presjekle su tada prugu na 35 mjesta (Arhiv V.I.I., reg. br. 1—1, k. 488 A).

REGISTAR

A

Abramović Jovo — 307
Adolfovo Selo — 416
Agbaba stan. — 485
Agić (zaselak) — 336
Alaginci — 232, 233
Alavanja (zaselak) — 498, 499
Albanija — 352
Alipašin Most — 640, 650
Anatolij Kazanov — 135
Andrijaševci — 697
Andrijevci (G. i D.) — 51, 52, 386, 387, 614, 631, 638, 644, 672—674, 682, 683
Antić Vinko Vicko — 434
Antolović Josip — 189, 557
Antonića vrh (trig. 745) — 297, 522, 523
Apatovac — 155, 588
Aračić Niko — 295
Armija treća — 552
Aržano — 345, 346, 616, 620, 705
Atlin vrh (k. 801) — 202
AVNOJ — 458

B

Babac Milivoj — 54
Babić Branko — 63
Babić Marko — 277
Babić Petar — 502
Babić Tuna — 147
Babića glav. (k. 246) — 330
Babići — 330, 331
Babin Josip — 219
Babin Potok (G. i D.) — 256, 257, 545
Babje gore (predio) — 298—300, 302
Bačić Anton — 380
Bačuga (G. i D.) — 217, 218
Baćina — 128
Badanj (k. 1213) — 316
Badljevina — 101, 102, 105, 111, 140, 145, 196
Bađinec (s.) — 594
Bajina gradina (k. 1146) — 584, 585
Bakić (s.) — 509
Bakinci (s.) — 694
Bakonjac (k. 105) — 448
Balaš Boris Boca — 429
Balen Šime — 11, 20, 92, 160, 571
Balina glav. (k. 365) — 400, 401, 583
Balinci — 417
Balkan — 7, 238
Baljci (s.) — 400, 401, 582
Banat — 401
Banija — 56, 63, 64, 69, 72, 76, 146, 151—153, 407, 409, 411, 469, 509, 512, 514, 528, 599, 621, 628, 646
Banoštar — 691
Banova Jaruga — 30, 31, 167, 168, 170, 305, 369, 388, 611, 617, 625 630, 631, 641, 656, 659
Banovača — 402
Banja Luka — 550, 558, 561, 613, 621, 624, 630, 668, 670, 673, 676, 677, 679, 685, 689, 692, 694, 696, 697, 699, 700, 701, 703, 704, 706, 708
Banjevci — 323, 324, 487
Barban — 445
Barč (Mađarska) — 388, 413, 416, 688
Bari — 531, 532
Baričić Ibro — 248
Barilović — 469
Barlovci — 668
Barska (s.) — 268
Baška Voda — 127, 128
Batajnica — 617

Bataljoni

NOVJ:

— 1. diverzantski — 386, 625, 631, 644, 659

— 2. diverzantski — 68, 123, 138, 261, 267, 308, 534, 549—551, 554, 556, 590, 625, 626, 628, 630, 653, 656, 659, 662, 666, 669, 676, 679, 698, 700, 704
— 3. diverzantski — 8, 9, 18, 19, 29, 91, 162, 167, 170, 182, 529, 531, 569, 588, 589, 614, 621, 625, 631, 635, 638, 641, 642, 646, 659, 666, 676, 678, 683, 688, 695, 698, 703, 707
— 1. dopunski 10. korpusa — 570, 574
— 2. dopunski 10. korpusa — 570, 574
— 1. srpski — 118, 453, 575
— 2. srpski — 26, 27, 453, 575
— Diverzantski 6. korpusa — 150
— Dopunski 13. divizije — 366
— Dopunski 28. divizije — 88
— Dopunski 32. divizije — 571
— Dopunski 4. korpusa — 66, 601
— Inžinjerijski 11. korpusa — 431
— Križevački — 118, 592
— Ljubuški — 126—129
— Mađarski — 114, 142
— Narodne odbrane — 323, 326, 329, 331, 476, 482, 486, 495, 498, 501, 542
— Omladinski Zapadne grupe NOP odreda — 575
— Pionirski 13. divizije — 366
— Pontonirski 4. korpusa — 68
— Stankovački 19. divizije — 323
— Tenkovski GŠH — 455, 513, 556, 562, 699
— Udarni Istočne grupe NOP odreda 10. korpusa — 575
— Zagorski — 590

ustaško-domobranski (bojne):
— Odbrambeni Gospić — 515
— Sisački — 218
— Slunjski — 550
— 1-vi obkoparski — 213, 218
— 1-vi 1. gorskog puka — 563, 564
— 1-vi 1. pukovnije PTZ — 665
— 1-vi 4. gorskog zdruga — 384
— 1-vi 5. SDZ — 466, 595
— 1-vi 7. SDZ — 400, 581
— 1-vi 8. gorske pukovnije — 192 303
— 2-gi 1. posadnog zdruga — 568, 667
— 2-gi 4. gorske pukovnije — 109
— 2-gi 4. gorskog zdruga — 384
— 2-gi 5. lovačke pukovnije — 242, 243
— 2-gi 7. stajaćeg zdruga — 581, 664
— 2-gi 8. gorske pukovnije — 192, 193, 303
— 2-gi 8. stajaćeg zdruga — 218
— 2. želj. stražarski — 235
— 3-ći 1. gorskog zdruga — 61, 454, 514, 603, 705
— 3-ći 4. posadnog zdruga — 218, 674
— 4. novački — 467
— 5-ti 2. posadnog zdruga — 546
— 5-ti (željeznički) 5. posadnog zdruga — 192, 303
— 6. doknadni — 296, 521
— 6. ustaški — 254, 524
— 7-mi 5. SDZ — 466
— 10. ustaški (jurišni) — 131, 132, 136
— 10. željeznički (stražarski) — 13, 454, 514
— 11-ti 8. gorske pukovnije — 193
— 15. ustaški — 416, 420, 507, 558, 699, 702
— 18. ustaški — 473, 507
— 19-ti 4. SDZ — 201, 545, 546, 550
— 30. ustaški — 389, 390
— 31-vi 4. SDZ — 203, 255, 282, 285, 296, 521, 545, 550, 640
— 32-gi 4. SDZ — 203, 255, 282, 296, 521, 545, 550, 640
— 33 ustaški — 34, 37, 38, 546
— 34-ti 4. SDZ — 255, 282, 521, 545, 640
— 35-ti 4. SDZ — 94, 203, 545
— 37. ustaški — 22, 183, 188, 467, 594

njemački:
— 2-gi 738. puka 118. divizije — 278, 353, 354, 658
— 2-gi 750. puka 118. divizije — 355
— 2. dopunski 264. divizije — 581
— 3-ći 738. puka 118. divizije — 503
— 3-ći 846. puka 392. legionarske divizije — 422, 697
— 3-ći 847. puka — 535
— „Brandenburg" — 352
— „Jägerersatz" 1. lovačkog rezervnog puka — 468, 546
— Transportni armijski — 353, 658

Bater — 531
Batinjani (kod Pakraca) — 368
Batrina (kod Nove Gradiške) — 47, 299
Batrovci — 664
Batušnica (r.) — 317

Baze:

— 10. korpusa — 570, 574
— 11. korpusa — 431

Bebrina — 209
Bedekovčina — 635
Bedenik — 23, 595
Begovići (s.) — 219
Begovo Brdo (s.) — 45
Bela garda — 228
Bela glava (k. 452) — 583, 585
Belaj — 468, 642, 643
Belan — 497, 498
Belavići — 619
Belo Selo — 38, 426
Belovar (kod Sesveta) — 90, 638
Benak Josip — 529
Benčetići — 44
Benića dol — 299, 300
Benkovac — 323, 327, 328, 342—345, 360, 362, 447, 451, 475—482, 487—498, 500, 531, 632, 634, 651, 652, 654, 655, 664, 702, 704—706, 708, 709
Benkovac (G. i D., kod Fužina) — 425
Benkovac-Selo — 344, 493—495
Beograd — 50, 237, 262—265, 309—312, 365, 386, 387, 401, 554, 611, 615, 634
Bestrma (s.) — 456
Bihać — 58, 66, 76, 93, 136, 137, 263, 266, 269, 271, 274, 275, 293, 294, 320, 321, 342, 392, 393, 431, 447, 451, 468, 469, 527, 532, 548, 554, 558, 622, 634, 636, 637, 643, 650, 655, 657, 661, 664, 670, 675, 679, 680, 681, 685, 692, 693
Bijača — 126, 128, 129
Bijanko (zaselak) — 330, 331, 479, 482, 483
Bijelina — 332, 478—481, 484, 496
Bilaj — 296, 523, 545
Bile Vlake — 324
Bileća — 686
Bilek (k. 1087) — 314
Bili Brig (s.) — 300
Bilić Nikola — 307
Bilišane (G. i D.) — 328, 334, 376, 477, 479—481
Bilišić (k. 381) — 300
Bilo-gora — 106, 154, 182, 187, 414—416, 466, 569
Biljane (G. i D.) — 492
Biočić (s.) — 400, 582
Biočić Ante Toni — 281, 461
Biočić Frane — 80
Biograd na moru — 342, 450, 451, 475, 648, 649
Biovičino-Selo — 332, 476, 478
Bisag — 19
Bisag-Grad — 10
Biskupija — 316
Bitelić — 347
Bjelajac Dragan — 243
Bjeloš Nikola — 606
Bjelovar — 21, 24, 26, 30, 31, 105, 106, 111, 112, 114, 115, 117, 118, 154, 408, 466, 540, 541, 552, 556, 569, 594, 644, 646, 655, 660, 673, 680, 702, 705
Blace — 126
Blaguša — 682
Blatna — 263, 269
Blažena djevica (Kapela Beata Virgina) — 448
Blažević Zlata — 114
Blinja — 646
Blinjski Kut — 211—214, 218, 221, 264, 265, 525, 617, 627, 628, 631, 643, 676
Boban Rafajlo — 154, 569
Bobetko Janko — 409
Bobić Andrija — 524
Bobinac Eva — 132
Bobinovac (k. 742) — 522
Bobodol (s.) — 336, 337
Bobovišće — 503
Bodina (k. 896) — 402, 582—585
Bogatnik — 331
Bogić Ante — 346
Bogočin (k. 477) — 584
Bogomolje (na Hvaru) — 668, 681
Bogoslovski Vasilj — 606
Bogunović Brane — 313
Bogunović Dušan — 432
Bogunović Jovo — 345
Bojčić Marko — 307
Bojište (trig. 804) — 524
Bojne — vidi Bataljoni
Boljevci (s.) — 613
Boljević Pavao — 132
Boljun — 372
Bor (zaselak) — 300
Boraja (s.) — 402
Borbin (k. 597) — 424

Borčić Petar — 306
Borenec — 19
Borjani (s.) — 401
Borojević Branko — 60, 63
Borojevići (kod Kostajnice) — 73, 456, 457
Borova gl. — 295
Borova gl. (k. 1083) — 314
Borovci (s.) — 129
Bos. Brod — 628, 630, 635, 639, 641, 671
Bos. Dubica — 122, 123, 637
Bos. Gradiška — 550, 673, 692, 694, 700, 703, 706, 709
Bos. Grahovo — 78, 313—316, 318, 356, 358
Bos. krajina — 59, 392, 509
Bos. Krupa — 123, 136, 271, 526, 528, 534
Bos. Novi — 123, 263, 264, 266, 269, 271, 274, 532, 554, 617, 622, 634 645, 648, 653, 672, 683, 705, 708
Bosanac Milan — 385
Bosiljevo — 34, 35, 61, 431, 531, 535
Bosna — 88, 142, 207, 208, 210, 452, 514, 533, 540, 554, 618, 656, 671, 679
Bosna (r.) — 461, 684
Botušić Ivan — 318
Božanić Andrija Stevo — 80
Božić Josip — 380
Božić T. Ilija — 388
Božićevića vrh (trig. 1040) — 201
Božjakovina — 168, 592, 659
Božović Božo — 461
Brač — 278, 280, 281, 352—354, 460, 503, 504, 657, 658, 663, 665, 667, 668, 670, 671, 673, 675, 679, 681, 687, 697, 700, 703, 706, 709
Bračev Dolac (G. i D.) — 346, 584
Brački kanal — 460
Bradač Milan — 421
Bradica Franje Franjo — 132
Bradići — 691
Bradina — 622, 647, 660, 662
Branjska (V. i M.) — 128, 184, 187
Bratina — 131, 165, 166
Brčko — 687
Brda (kod Daruvara) — 195
Brdo (kod Zlobina) — 425, 427
Brđani (kod Blinjskog Kuta) — 211—214, 218, 221, 525, 622
Brekalo (s.) — 346
Brela (G. i D.) — 127
Brestova Draga (s.) — 38
Brestovac (kod Slav. Požege) — 47, 301
Breza (kod Sarajeva) — 676
Breza (s.) — 229, 230
Brezarić (s.) — 44
Brezić (k. 250) — 419, 420, 507
Brezik (s.) — 388, 413, 416
Breznica (kanal) — 52
Breznica (potok) — 415
Breznički Hum — 642, 705
Brezovac (kod Bos. Grahova) — 313, 314, 356
Brezovac (kod Doljana) — 542
Brezovac (kod Pakraca) — 149
Brezovac (kod Topolovca) — 187
Brezovica (kod Zagreba) — 164—166, 205, 544, 651, 652, 654, 655
Brezovljani — 119
Brgud — 328, 332, 334, 342, 476—481, 484—487, 490, 491, 498, 499
Bribir — 34, 424, 492, 531
Bribirske Mostine — 323, 324, 327, 342, 343, 360, 451, 475, 477, 480—482, 490, 491, 494—496, 498, 500, 706, 709

Brigade

NOVJ:

— 5. Ozne 1. divizije NO — 48, 120, 122, 142, 536, 575
— 13. „Rade Končar" 1. proleterske divizije — 74
— 1-va 7. divizije — 60, 63, 64, 152, 153, 211—214, 217, 218, 221, 222, 263, 409, 456, 511, 513, 514, 526, 538, 554, 556, 643, 646, 654, 699
— 2-ga 7. divizije — 56, 63—66, 152, 269, 409, 411, 456, 513, 514, 526, 554, 556, 646, 699
— 3-ća 7. divizije — 14, 15, 63, 364, 409, 541, 554, 628
— 4-ta 7. divizije — 14, 15, 63, 73, 364, 409, 541, 554, 628
— 1-va 8. divizije — 57, 62, 64, 66, 270, 271, 274—277, 389, 390—394, 455, 468—470, 510, 513, 515, 519, 526, 528, 531, 537, 545, 556, 562, 633, 643, 670, 699
— 2-ga 8. divizije — 58, 64, 66, 137, 269, 271, 272, 274—276, 392, 394, 431, 456, 468—471, 510, 513, 517, 518, 537, 545, 556, 561, 564, 670, 699
— 3-ća 8. divizije — 57, 64, 123, 266, 468, 469, 471, 526, 534, 559, 619, 633, 634, 643

— 3-ća 9. divizije (dalmatinska) — 81, 287, 288, 294, 295, 313—316 318—321, 361, 362
— 4-ta 9. divizije (splitska) — 81, 190, 291, 313, 314, 316—322, 347, 548
— 13-ta 9. divizije (južno-dalmatinska) — 289, 290, 293, 316, 317, 319, 321, 322, 634
— 1. „Jan Žiška" 12. divizije — 109, 142, 150, 232—234, 246—248, 414, 473, 474
— 4-ta 12. divizije — 142
— 12-ta 12. divizije — 46, 47, 150, 153, 232—234, 246—248, 414, 473, 474, 661
— Osječka (3) 12. divizije — 51—53, 102, 109, 141, 144, 150, 235, 236, 238, 242, 243, 245—248, 386, 414, 473, 474, 636, 664, 674
— 1-va 13. divizije — 34, 36—40, 366, 431, 434, 534, 555
— 2-ga 13. divizije — 34, 36—39 41, 43, 223—226, 366, 423, 424, 427, 434, 435, 462, 465, 540, 547, 675
— 3-ća 13. divizije — 34, 36, 37—41, 224, 226, 366, 423, 426, 427, 434, 435, 462—464, 535, 537, 556, 647
— 1-va 19. divizije (5. dalmatinska) — 81, 85, 318, 322—326, 329—334, 336, 337, 339—345, 447, 448, 450, 476—500, 502, 612, 664, 680
— 2-ga 19. divizije (6. dalmatinska) — 81, 85, 318, 322—326, 328, 330—334, 337, 339—344, 362, 447, 448, 450, 451, 476—485, 487—493, 495—500, 502, 612, 694, 709
— 3-ća 19. divizije (14. dalmatinska) — 81, 86, 323—326, 328—334, 337, 342, 451, 452, 476—482, 484, 486—492, 494, 495, 497—501, 706, 709
— 1-va 20. divizije (8. dalmatinska) — 346—348, 350, 351, 400, 401, 403, 582—586
— 2-ga 20. divizije (9. dalmatinska) — 82, 346—348, 350, 351, 400, 582—585, 587
— 3-ća 20. divizije (10. dalmatinska) — 82, 346, 348, 400—403, 582—586
— 1-va proleterska 26. divizije — 279, 280, 352—354, 356, 459—461, 504, 528, 537, 658
— 1. tenkovska 26. divizije — 352
— 2-ga 26. divizije (11. dalmatinska) — 280, 355, 460, 461, 668
— 3-ća 26. divizije (12. dalmatinska) — 279, 280, 352—354, 356, 460, 461, 503—505, 658, 675, 676, 686, 702
— 3. prekomorska 26. divizije — 280, 355, 460, 461, 668
— 17-ta (1) 28. divizije — 88, 104, 150, 207—210, 533, 540
— 21-va (2) 28. divizije — 88, 121, 150, 207—210
— Brodska (3) 28. divizije — 88, 142, 150, 207—210
— „Braća Radić" 32. divizije — 8—11, 18—20, 22, 90—92, 157, 159—161, 163, 183, 571, 574, 588—596, 623, 639
— „Matija Gubec" 32. divizije — 8—10, 18, 19, 22, 91, 92, 157, 159, 161, 183, 571, 574, 588—597
— 1-va 33. divizije — 24, 28, 182—188, 252, 253, 572, 575
— 2-ga 33. divizije — 24, 28, 182—189, 454, 572, 575, 640
— 3-ća 33. divizije „Miloš Obilić" — 453, 540, 557, 572, 575
— 3-ća 33. divizije „Nikola Demonja" — vidi 3-ća 33. divizije „Miloš Obilić."
— „Franjo Ogulinac Seljo" (1-va) 34. divizije — 12, 16, 55, 64—66, 123, 131, 165, 166, 205, 309, 310, 428, 455, 511, 513, 514, 517, 527, 532, 537, 544, 551, 556, 562—564, 599, 600, 602 603, 615, 619, 638, 643, 652, 699
— Karlovačka (2-ga) 34. divizije — 12, 13, 17, 55, 65, 123, 165, 166, 308—311, 428, 531, 533, 599, 600, 615, 619, 628, 629, 674, 695, 698, 700
— Žumberačka 34. divizije — 13, 17, 43—45, 55, 65, 66, 97, 101, 123, 132, 532, 534, 561, 599, 600, 602, 633
— 1-va 35. divizije — 200—202, 250, 254, 255, 282, 285, 296, 297, 436, 521—524, 535, 538, 550, 652
— 2-ga 35. divizije — 203, 204, 250, 254, 257, 258, 282, 285, 286, 296, 436, 521, 522, 524, 550, 620

— 3-ća 35. divizije — 94—96, 203, 204, 250, 255—257, 282, 285, 286, 296, 297, 318, 437, 521—525, 527, 537, 538, 544, 550, 612, 640
— Omladinska „Joža Vlahović" (1-va) 40. divizije — 47, 103, 104, 112—115, 141, 150, 193, 195, 196, 298—303, 306, 307, 385, 415, 529
— 18-ta 40. divizije — 46, 47, 112, 114, 150, 194—196, 298—303, 306, 368, 370, 371, 415, 506, 507
— Virovitička (3-ća) 40. divizije — 141, 150, 195, 196, 368—371, 387, 413, 415, 529, 596, 597, 696
— 1-va 43. divizije — 226, 228—231, 373, 374, 376—382, 437, 462, 464, 465, 538, 554, 559
— 2-ga 43. divizije — 229—231, 373—376, 378—382, 437
— 3-ća 43. divizije — 229—231, 374—376, 378—382, 437, 530
— 1. zagorska Zapadne grupe NOP odreda 10. korpusa — 29, 50, 549, 572, 575, 619, 623, 635, 649
— 1. Unske operativne grupe — 58, 65, 136, 267—270, 274, 277, 455, 456, 511, 514, 529, 556, 562, 661, 699
— 2. Unske operativne grupe — 58, 65, 136, 268, 274

četničke:
— Benkovačka — 342
— Cetinska — 80, 581
— Grahovska — 313
— Mosećka — 80
— Posavska — 581, 583, 584
— Prominska — 581
— Svilajska — 400, 581
— Šatorska — 313
— Žitnička — 581

njemačke:
— 1. kozačka — 218, 674

ustaško-domobranske (zdrugovi):
— 1. gorska — 61, 111, 369, 454, 514, 517, 563, 568, 569, 603, 605, 636, 680, 696, 705
— 1. posadna — 254, 568, 594, 629, 667
— 2. gorska — 320
— 2. posadna — 428, 546
— 2. stajaća — 418
— 3. gorska — 514
— 3. lovačka — 238, 245, 246
— 4. gorska — 101, 105, 140, 142, 192, 197, 384, 569
— 4. lovačka — 218
— 4. posadna — 218, 674
— 4. stajaća djelatna — 203, 537 620, 640, 702
— 5. posadna — 192, 303
— 5. stajaća djelatna — 154, 182, 183, 185, 187, 466, 569, 623, 632, 705
— 6. stajaća — 778
— 7. stajaća — 78, 400, 581, 664
— 8. stajaća — 218
— Brza domobranska — 569
— Poglavnikova tjelesna — 17, 18, 23, 90, 164, 182, 186, 530, 535, 569, 623, 625, 652, 665
— Zagrebačka posadna — 136, 161 639
Brine (šuma) — 326
Brinje — 34, 40, 62, 431, 441, 530, 531, 538, 546, 551, 554
Bristik dol — 300
Brkić (zaselak) — 485
Brlenić — 44, 45
Brna (s.) — 355
Brnčići (s.) — 229
Brod-Moravice — 36—38, 42
Brod na Kupi — 36
Brodarac Đuka — 132
Bronec Rudolf — 596, 598
Brotnja — 287—290, 293—295, 320
Bršanić Jagica — 135
Brunović Milan — 454
Bruška — 476, 481, 482
Bruvno — 612
Buban Božo — 114
Bubnjare — 207, 208
Bučići (s.) — 400—402, 582, 583
Bučko Kamensko — 47, 48
Bućan Milan — 391
Budački most — 521, 524, 702
Budak — 297, 324, 475—478, 432, 483, 487—490, 521, 523, 545, 553, 689, 702
Budičina — 219, 456
Budimir (kod Gračaca) — 190
Budinšćina — 8, 9, 18, 50, 169, 529, 530, 535, 589, 623, 625, 631
Budrovac — 27
Budrovci (kod Draganića) — 44, 97
Budrovci (kod Đakova) — 673
Bugarska — 155
Bugojno — 625, 627, 648

Bujan Filip — 432, 436
Bujavica-Brezine (ž.st.) — 368
Buje — 372, 445
Bujin vrh — 279, 290
Bukarica (s.) — 330
Bukovac (kod Perušića) — 524
Bukovica (kod Podrav. Slatine) — 416, 419
Bukovica (predio) — 79, 323, 325, 327, 328, 330—334, 339, 357, 358, 478, 481, 483, 484, 489, 497, 499
Buković (kod Benkovca) — 486, 487, 490—494, 500
Buković gaj — 493
Bulaje (s.) — 337
Bulat Rade — 11, 20, 92, 164, 593
Bulić — 451, 477, 478, 480, 482, 487, 493, 709
Bulinac — 21
Buna (V. i M.) — 262
Buneta Drago — 39
Buneta Stevo — 163, 591
Bunić — 255, 256, 282, 285, 535, 537 538, 620, 639, 640
Burnić Sulejman — 307
Bursać Dušan — 81
Bursać Đuro — 436
Buršić Josip — 380
Bušetina (s.) — 413
Buzet — 445

C

Caginec — 364
Caprag — 211—214, 221, 309—312 525, 528, 534, 535, 551, 553, 554, 562, 617, 622, 628, 631, 642, 643, 676
Cazin — 58, 61, 62, 66, 70, 76, 135—138, 267—272, 274—276, 392, 393, 469, 509—511, 526, 532, 543—545, 554, 660, 661,
Cer (šuma) — 300
Ceranje (G. i D.) — 323
Cerina — 25, 594
Cernički vrh (k. 410) — 425
Cerovac — 468, 469, 526
Cerovac (k. 283) — 299
Cetina (s.) — 316, 350
Cetingrad — 469
Cetinska dolina — 316, 317, 333, 338, 347, 349, 351, 357, 359, 363, 583, 584
Churchill Randolf — 542
Ciganica (šuma) — 185—187
Cigelj — 313—317, 356, 358
Cimeša Mišo — 277
Cimeša Rade — 277
Cirkej Stjepan — 114
Civljane — 347
Crikvenica — 422, 427, 531, 534, 535, 537, 645, 647
Crivac (s.) — 403
Crkvena — 31
Crkvena Ves — 90
Crkveni Bok (s.) — 62
Crljenik (s.) — 324, 487, 490
Crna glavica (trig. 787) — 316, 317
Crna Gora — 686
Crna gora (predio) — 126
Crna legija — 407
Crna Mlaka — 131
Crnac — vidi Črnac
Crnac (kod Siska) — 218, 646
Crni vrh (kod Dabra) — 211
Crni vrh (k. 622) — 331, 332
Crni vrh (k. 702) — 583—585
Crni vrh (k. 890) — 483
Crni vrh (k. 1245) — 255, 282, 285
Crni vrh (k. 1364) — 313, 314, 316
Crno brdo (k. 163) — 326
Crno jezero — 526, 534
Crvena armija — 7, 60, 69, 152, 155, 377, 409, 467, 490, 539, 543, 592
Crveni Grm (s.) — 127
Cuculić Cvetko — 524
Cugovec (brdo) — 253
Cvetinac (s.) — 494, 495
Cvetković — 428
Cvitić (s.) — 336
Cvitković Mato — 306
Cvituša (zaselak) — 95
Cvjetnić (V. i M.) — 290

Č

Čačić Ale — 307
Čačić Dane — 74
Čačinci — 146, 420, 473
Čađavica — 414, 416, 418, 419, 473, 474, 561, 696
Čađavica (kod Bihaća) — 266, 269
Čaglica — 269
Čajere (G. i D., kod Kobaša) — 209
Čajkovci (s.) — 52, 54
Čakovec — 32
Čalić (s.) — 485, 487, 490
Čanadžija Simo — 518
Čanak — 256
Čapljina — 668, 709
Čardak (M. i V., k. 696 i 698) — 296, 522—524, 553

Čardak (trig. 942) — 204, 256, 285
Čatići — 698
Čatrnja — 393
Čavić Dušan — 63
Čavić Stjepan — 453
Čavle (kod Sušaka) — 224, 226, 462
Čavoglave — 403
Čazma — 25, 119, 151, 561, 594
Čelina vrh (k. 911) — 201
Čelinka (k. 238) — 324, 325
Čelinka (k. 467) — 401
Čelopek (trig. 528) — 257
Čemernica (kod Ivanić-Grada) — 364
Čengićev stan — 329, 331
Čengići (s.) — 329
Čepelj Dragutin — 197
Čepić — 372, 445
Čepinski Martinci — 387
Čerević (s.) — 691
Čerkezovac — 393
Černec (potok) — 31, 645, 646

Čete

NOV i POJ:

— Diverzantska 12. divizije — 387
— Diverzantska 35. divizije — 250, 256, 257, 297
— Inžinjerijska 7. divizije — 364
— Inžinjerijska 20. divizije — 398
— Izviđačka 20. divizije — 398
— Izviđačka 32. divizije — 571
— Izviđačka 35. divizije — 250
— Jurišna Osječke brigade — 236, 245, 664
— Njemačka (u sastavu Osjecke brigade) — 142
— Prateća 35. divizije — 256
— Ruska — 135, 185, 188
— za vezu 28. divizije — 88
— za vezu 32. divizije — 571
— za vezu 33. divizije — 572
— za vezu 35. divizije — 250, 256
— za vezu 43. divizije — 230

njemačke:

— 2-ga 892. puka 264. divizije — 505, 675
— 9-ta 892. puka 264. divizije — 505, 675
— 16. protivtenkovska — 353, 658
— 29. Transportnog bataljona — 353, 658
— Pionirska 1. kozačke brigade — 674

Četvrtkovac — 62, 213, 417
Čiketić Ivan — 348
Čista (kod Omiša) — 128
Čitluk (G. i D.) — 335—337
Čizmići (s.) — 272
Čop Ivan — 39
Čorić Krsto — 335
Čorić Ljuban — 307
Črešnjevica (M. i V.) — 22, 595—597, 704, 705
Čret — 19, 166, 649
Črnac — 36
Čubrića stan — 203, 285
Čubrića vrh (k. 1145) — 203, 204, 255
Čučevo — 338
Čudin klanac (trig. 828) — 545
Čudnić (k. 387) — 224, 425, 462
Čukur (M. i V., kod Kostajnice) — 555
Čukur (kod Pakraca) — 195
Čulina — 336
Čulinec (ž. st.) — 31, 168, 678
Čungar (brdo) — 272, 275, 276
Čunkova Draga (s.) — 45
Čuntić (srpski) — 213, 217, 219, 220
Čvakovica (k. 1049) — 313, 314, 317

Ć

Ćasić Dušan — 234
Ćeralije — 417, 419
Ćoralići — 137, 138
Ćoso (s.) — 482, 490
Ćubrice (zaselak) — 351
Ćućuz Markica — 313
Ćujić Bogdan — 203
Ćujić Dušan — 436
Ćuk Svetozar — 257, 524

D

Dabar — 200, 202, 535, 538, 542, 545, 652
Dabo Ivan — 524
Dakino brdo — 415
Dalmacija — 78, 79, 83, 313, 328, 342, 349, 357—362, 395, 400, 401, 448, 488, 502, 560, 581, 586, 706
Dalj — 630, 637, 684
Damjanov Ivan Ante — 191
Damjanović Danić — 81
Damjanović Danilo — 452
Darići (s.) — 44, 97, 98
Daruvar — 21, 24, 25, 102—106, 109, 112, 145, 146, 193, 195, 197, 198, 302, 303, 368, 369, 550, 568, 611, 624, 627, 651—655, 657, 660, 661, 667, 670

Daruvarska kotlina — 101, 102, 105, 109, 111, 139, 140, 144, 146
Dasović Martin — 13, 17, 167, 201, 602
Dašnje (k. 380) — 224, 462
Davor — 703
Dazlina — 480
Deanovići (kod Petrinje) — 213, 218, 220
Debeli vrh (k. 903) — 523
Debelo Brdo (s.) — 256, 282
Debelo brdo — 339, 340, 341, 482—484
Debelo brdo (k. 941) — 256
Debelo brdo (kod Benkovca) — 499
Debelo brdo (kod Srpskog klanca) — 291, 292
Debeljak (k. 200) — 490
Debeljak (k. 202) — 325
Delnice — 37, 38, 426, 531
Demagić Ignjatija — 385
Demonja Nikola — 234, 542, 557
Deralo (predio) — 313—315, 317, 356
Derin Gaj (s.) — 318
Derventa — 611, 613, 628, 654, 670, 677
Dervišaga (s.) — 232
Desinec (G. i D.) — 12, 13, 122, 123 264, 266, 310, 311, 526, 554, 556, 619
Desković Alarih — 564
Desne (s.) — 129
Despot Žarko — 130
Despotović Branko — 114
Detelić Josip — 132
Dežanovac — 368, 369
Dijanović Tomo — 45, 55
Diklići — 665, 684
Dilj — 146
Dinara (pl.) — 314, 316, 333, 336, 345—347, 349—351, 395, 560

Divizije

NOVJ:
— 1. NO (docnije 1. KNOJ-a) — 434, 536, 542
— 6-ta — 314, 315, 345, 346
— 7-ma — 14, 15, 49, 50, 55—57, 59, 61—67, 73, 117—119, 123, 140, 151, 187, 211, 217, 252, 253, 262—264, 269, 309, 310, 312, 363, 406—412, 455, 456, 466, 511, 514, 525—527, 530, 531, 534, 535, 540, 541, 547, 553—556, 562, 568, 569, 592, 593, 599, 614, 617, 622, 628, 643, 644, 646, 654, 660, 674, 676, 680, 691, 699, 701, 705
— 8-ma — 55, 57, 58, 62, 64, 66, 67, 123, 136, 137, 266, 269, 271, 272, 274, 275, 389, 392, 431, 455, 456, 467, 468, 470, 472, 509—512, 515, 518, 526, 527, 531, 532, 534, 540, 545, 547, 554, 556, 558, 559, 561, 562, 599, 619, 634, 643, 650, 661, 670, 699
— 9-ta — 79—81, 85, 86, 94—96, 190, 287, 290, 291, 293, 313—320, 333, 338—340, 347, 351, 356—359, 361—363, 396, 485, 544, 547, 548, 551, 566, 580, 612, 637, 650, 655, 658, 670, 675, 680, 681, 693
— 12-ta — 46, 47, 102, 103, 106, 111—113, 142, 146, 150, 232, 234, 235, 237, 242, 245, 246, 387, 414—418, 473, 536, 542, 550, 558, 611, 631, 636, 638, 661, 663, 672, 674, 683, 693
— 13-ta — 33, 36, 38—40, 42, 43, 222, 225, 226, 366, 373, 379, 421, 423, 426, 427, 431, 432, 434, 435, 438, 440, 444, 461, 463—465, 528, 534, 535, 537, 540, 547, 548, 551, 552, 555, 556, 559, 647, 675, 697
— 16-ta — 552
— 17-ta — 552
— 19-ta — 79, 81, 82, 85, 86, 318, 322—324, 326—328, 330—333, 338, 341—344, 349, 351, 357—362, 447, 475—480, 485, 489, 492, 501, 528, 566, 580, 612, 640, 652, 664, 681, 694, 702, 706, 709
— 20-ta — 79, 81, 85, 86, 314, 315, 317, 333, 338, 345, 346, 349, 351, 357—359, 363, 395—400, 402, 403, 560, 566, 580, 581, 583, 584, 586, 616, 681, 706
— 26-ta — 80—84, 86, 278, 280, 352, 353, 355, 362, 363, 458—461, 503, 504, 537, 566, 580, 658, 681, 693
— 28-ma — 88, 106, 120, 142, 146 150, 207—210, 533, 540, 543, 611, 625, 631, 675, 687, 703
— 32-ga — 7, 9—11, 17, 19—21, 23, 49, 50, 90—92, 117—119, 154, 156—160, 182, 185, 409, 453, 467, 529 530, 538, 569, 570, 571, 574, 575, 588—590, 592—596, 588, 623, 625, 631, 640, 642, 646, 705
— 33-ća — 24, 25, 49, 111, 112, 117—119, 140, 182, 184, 185, 187—189, 252, 253, 407, 453, 454, 466, 467, 530, 541, 547, 557, 569—572,

574, 575, 578, 592, 593, 623, 632, 640, 660, 673
— 34-ta — 12, 16, 20, 56, 57, 59, 62, 64, 66, 67, 97, 123, 124, 131, 164—167, 205, 311, 428, 455, 471, 526, 533, 537, 540, 544, 549, 561, 562, 598, 599, 601—603, 627, 650, 674, 699
— 35-ta — 93, 95, 200, 202, 203, 250, 254, 256, 282, 296, 297, 318, 431, 436—438, 440, 441, 485, 521, 522, 527, 535, 536, 538, 542, 544, 545, 547, 550, 553, 554, 558, 561, 612, 620, 640, 652, 689, 702
— 40-ta — 24, 46, 47, 103, 105, 106, 109, 111—113, 141, 146, 150, 192, 195—197, 298—302, 305, 368, 371, 384, 413, 415—417, 506, 507, 549, 550, 558, 611, 612, 652, 654, 657, 681
— 43-ća — 226, 227, 230, 372—376, 378, 382, 425, 431, 436—438, 445, 538, 545, 547, 548, 553—555, 559

njemačke:

— 1. kozačka konjička — 61, 113, 140, 569
— 118. lovačka — 278, 352—354, 401, 503, 658, 675
— 188. lovačka brdska — 422, 430
— 264. pješadijska — 78, 342, 395, 401, 448, 505, 581, 620, 675, 686, 693
— 369. legionarska („Vražja“) — 126, 129, 144, 355
— 373. legionarska („Tigar“) — 78, 136, 144, 288, 291, 292, 320, 550, 558
— 392. legionarska („Plava“) — 34, 166, 282, 422, 430, 528, 531, 537, 545, 546, 551, 555, 697
— „Brandenburg“ — 395

Divizioni

NOV i POJ:

— Artiljerijski 7. divizije — 153, 411
— Artiljerijski 13. divizije — 34, 224, 366, 425, 427, 434—436
— Artiljerijski 26. divizije — 83
— Artiljerijski 35. divizije — 94, 250, 256, 257, 296, 297, 436, 440, 551, 523
— Artiljerijski 4. korpusa — 68
— Artiljerijski 6. korpusa — 150
— Brdski 8. divizije — 271, 470, 471, 513
— Haubički 4. korpusa — 137, 271, 389, 390, 392, 455, 456, 513, 558, 562, 699

njemački:

— 1-vi 668. artiljerijskog puka — 355

ustaški (sklopovi):

— 12. topnički — 192, 197, 303

Divoselo — 282
Divuša (s.) — 526
Dizdarević Haso — 58, 62, 66, 69, 70, 76
Dižđar (s.) — 336
Dmitrović Dmitar Mito — 518
Dobanovci — 630
Doboj — 628, 630, 685, 692
Dobova (kod Zaprešića) — 641, 645, 653, 656, 695, 698
Dobra Voda (s.) — 323
Dobričić Petar — 234
Dobrići — 476
Dobrinić Stjepan — 234
Dobrinje — 698, 704
Dobrljin — 123, 653, 672
Dobro Selo — 294, 295, 320, 680
Dobropoljci — 476, 492
Doci — 336, 337
Dokić Stevo — 114
Dol Veliki (s.) — 424
Dolac (kod Drniša) — 658
Dolac (kod Žegara) — 329
Doležaj Ljudevit — 114, 307
Dolina (kod Bazovice) — 372
Dolinić Nikola — 142
Doljane — 294, 295, 320, 321, 680
Doljani — vidi Podb. Doljani
Domagović — 122, 123, 310, 428, 429, 531, 629
Domazet Stevo — 73
Donja Bistra — 625
Donja Rijeka — 623
Donja Zelina — 90—92, 161, 642
Donjara — 117, 592
Donji Humac — 504
Donji Lipovac — 299, 300
Donji Mihaljevec (kod Čakovca) — 32
Donji Miholjac — 414, 418, 419, 474, 678, 681, 694, 697, 701, 702
Došen Stevan — 159
Drače (zaselak) — 280, 355, 504, 686

Draga (G. i D.) — 223, 422
Dragalić — 625, 631
Draganec (G. i D.) — 25, 119
Draganić Ljubo — 524
Draganići — 43, 44, 97, 98, 122, 123. 262, 264, 309, 428, 533, 534, 548, 599, 632, 633
Dragaš Lazo — 529
Dragaševo Brdo (s.) — 256
Dragaši — 317, 318
Dragišić Mile — 63
Dragovci — 299
Dragović (s.) — 196
Drakulić Mladen — 72
Drapšin Petar — 143, 527—529, 536, 540, 543, 544
Drašnice — 130
Drava — 102, 154, 414—416, 474, 558, 637, 702
Dražica (s.) — 21
Drenovac (k. 594) — 202
Drenski Branko — 306
Drežnica — 34, 40, 430, 434, 531, 551. 553—555
Drežnik (kod Nove Gradiške) — 47
Drežnik-Grad — 269, 393, 468, 469, 526, 537
Drina (r.) — 533
Drinovci (kod Imotskog) — 707
Drljača (s.) — 213, 218, 456
Drljanovac — 21, 26
Drniš — 78—80, 333, 334, 342, 348—351, 357, 358, 395, 400—402, 447, 451, 581—586, 612, 618, 621, 629, 630, 640, 652, 653 664, 665, 702, 704—706, 708, 709
Dropkovec — 589
Drškovci (s.) — 301
Drvar — 313—316, 322, 618, 620
Dubajić Simo — 82
Dubica — 61, 62, 455, 456, 469, 514, 518, 525—527, 554, 556, 559, 561, 562—565, 700
Dubočac (kod Slav. Broda) — 209
Duboka (s.) — 208, 533
Duboke drage — 523
Duboki Dol (s.) — 329, 330, 489, 490
Dubraja — 487, 490, 496
Dubranec — 166
Dubrava (kod Čazme) — 49, 119, 593
Dubravčak (Lijevi i Desni) — 24, 28
Dubrave (G. i D.) — 266, 546, 633
Dubrovnik — 536, 617, 628, 644, 658, 659, 663, 677, 678, 680, 684—687, 690, 691, 693, 697
Dude Branko — 81
Duga Resa — 123, 266, 468, 469, 540, 629, 633
Dugač Stjepan — 135
Dugi Rat — 700
Dugo Polje (s.) — 322
Dugo Selo — 25, 31, 151, 168, 169, 363, 364, 408, 529, 531, 541, 554, 556, 569, 614, 617, 621, 628, 630, 631, 635, 638, 641, 644, 646, 647, 653, 656, 659, 662. 666, 676, 678, 683, 688, 691, 698, 707
Dujić — 337
Dunav — 630, 637, 649, 684
Duvno — 345, 346
Duzluk — 416
Dvor-Brezovica — 144—166, 206
Dvor na Uni — 74, 526, 651

Dž

Džapić Marko — 279, 280, 356

Đ

Đakovačka Satnica — 246, 247
Đakovo — 246—248, 387, 660, 661, 663, 668, 674, 692, 693
Đekića glavica — 319
Đermanović Jovo — 518
Đevrske — 328, 333, 334, 357, 476—479, 481, 486, 492, 494, 497
Đunića Selo — 275
Đurašin Nikola — 606
Đurđenovac — 473
Đurđenović Dragan — 307
Đurđevac — 23, 154, 466, 467, 597, 613
Đurđic — 24
Đurić Bude — 437
Đurmanec — 652, 657

E

Emovci (G. i D.) — 47
Erdeljac Petar — 429
Erdevik — 669
Ergela (kod Lipika) — 193
Eror Stojan — 201
Ervenik — 79, 330, 332, 358

F

Farkaševac — 119
Farkašić — 392

Ferk Franjo — 606
Fetahagić Ahmet — 58, 81
Filipovac (kod Pakraca) — 194, 198, 303, 384
Fordovec (G. i D.) — 589—592
Fojnica — 703
Franičević Vinko — 191
Franić Roko — 317
Fratrović (s.) — 481, 482, 497
Fristić Valent — 596, 598
Fruška gora — 616, 647, 676, 691, 694
Funarića stan. — 51—53
Furjan (G. i D.) — 75, 469
Fužine — 33, 34, 38, 531

G

Gabela — 402, 668, 684, 709
Gabelin brijeg — 400
Gabrić (s.) — 401, 403, 582
Gacka dolina — 255, 296, 522, 538, 541, 542
Gacko — 401
Gaćeša Jovan — 277
Gaj (k. 304) — 300
Gaj (kod Dragovaca) — 299
Garčin — 235—237, 386, 631, 638, 672—674, 679, 682, 683
Garešnica — 112, 113, 115, 151, 403, 568, 667
Garići — 379
Garjak — 347, 350, 584, 585, 653
Gašinci — 693
Gavrilović Vlajko — 453
Gazapi Vlado — 253
Genda (zaselak) — 329
Generalski Stol — 34, 266, 308, 526—528, 532, 534, 546, 551, 611, 612, 619, 633, 655
Glamoč — 637
Glavace (s.) — 200—202, 538, 545, 550, 652
Glavica (k. 180) — 325
Glavica (k. 212 kod Slav. Požege) — 233
Glavica (k. 936) — 314
Glavica (trig. 388) — 218
Glavni stožer domobranstva — 13, 15, 132, 390, 611, 615, 618, 622, 626, 629, 632, 636, 639, 642, 645, 648, 651, 654, 660, 663, 667, 670, 673, 677, 679, 685, 689, 692, 696, 699, 700, 704, 708
Glavni štab NOV i PO Hrvatske — 21, 33, 46, 50, 54, 59—61, 70, 73, 78, 101, 105, 111, 122, 139, 141, 143, 145, 153, 167, 170, 175, 177, 179, 181, 259, 261, 267, 389, 392, 396, 408, 430—432, 458, 461, 525, 527—530, 535, 542, 546, 552, 557—559, 561, 562, 568, 570, 574, 586, 619, 633, 643, 644, 646, 647, 652, 661, 686, 699, 700
Glina — 69, 70, 72, 213, 543, 550, 647
Glinica (kod Slunja) — 637
Glinsko Novo Selo — 218, 654
Globornički most — 527, 633
Glogovnica (kod Križevaca) — 611, 612
Glogovnica (potok) — 254
Glogovo (kod Gračaca) — 339
Glođe (polje) — 208, 209
Gluhač Milivoj — 571
Glunčuša — 203, 524
Gnjeći (s.) — 129
Gnjilovac — 137, 138, 271—273, 275, 276
Goga Petar — 73
Gojkovac — 637
Gola mila (k. 985) — 339, 340, 482—484
Golac Josip — 97
Golići (zaselak) — 296
Golo brdo (k. 760) — 347, 348
Golo trlo (trig. 1269) — 285
Gologuz (k. 1052) — 293
Goloura (k. 1162) — 203, 204, 285
Golovkov Vladimir — 135
Golubić — 317, 357
Golubići (kod Gračaca) — 328, 330, 331, 358, 483
Golubinci — 617, 700
Golubnjak (brdo) — 36
Gomanjac — 379
Gomirje — 42
Goražde — 650
Gore (s.) — 213, 218, 220
Gorenci (s.) — 34, 35, 37, 39, 42
Goretići — 402
Gorica (k. 812) — 423
Gorica (kod Imotskog) — 707
Gorica (kod Titove Korenice) — 256
Goriš (kod Šibenika) — 653
Gorivuk (brdo) — 324, 325, 327
Gorjak (k. 153) — 326
Gornja Greda (kod Dugog Sela) — 364
Gornja Jelenska — 696
Gornja Rijeka (kod Novog Marofa) — 117, 588—590, 623
Gornje Jelenje — 224, 225, 424, 462, 463, 465
Gornje livade (kod Oriovca) — 207
Gornji Daruvar (s.) — 195, 302, 368

Gornji Eminovci — 232
Gorski kotar — 40, 60, 70, 71, 75, 430, 431, 440—441, 442, 444, 533, 535, 537, 538, 542, 547, 548, 551, 552, 554—556
Gospić — 94, 95, 285, 296, 318, 319, 360, 361, 441, 442, 521, 523, 535, 538, 545, 547, 615, 616, 620, 637, 640, 643, 644, 680, 682, 685, 687, 689, 690, 701, 702
Gošići (s.) — 481
Gošnjak Ivan — 175, 181, 261, 529, 534, 547, 549
Graberje (kod Petrinje) — 218 654
Graboštani — 454—456, 469, 511, 514, 518, 556, 562—564, 603, 604, 700
Crabovac — 127
Grabovac Banski — 213, 218, 220
Grabovac (k. 148) — 304
Grabovača (trig. 772) — 522, 561
Grabovci (s.) — 700
Grabrov Potok — 364
Grabrovnica (kod Pitomače) — 596
Gračac — 80, 93—96, 318—320, 328, 331, 339—341, 360, 361, 441, 479, 482—485, 487—489, 545, 547, 555, 611, 612, 615, 616, 618, 620, 632, 633, 636, 637, 685
Gračak — 332
Gračenica — 15, 26, 617, 621, 628, 679, 680, 691, 696
Gradac — 128
Gradac (k. 919) — 346
Gradac (kod Drniša) — 400, 401, 582
Gradac (kod Vrbovca) — 30, 31, 118, 168, 169, 593, 594, 644, 645
Cradac (trig. 933) — 346
Gradac (trig. 1055) — 346
Gradelji — 326, 703
Gradići (zaselak) — 165
Gradina (k. 159) — 323
Gradina (k. 168 kod Benkovca) — 343
Gradina (k. 238) — 330—332
Gradina (k. 273) — 325
Gradina (k. 288) — 126
Gradina (k. 492) —401
Gradina (k. 616) — 318, 319, 361
Gradina (k. 680) — 291
Gradina (k. 683) — 296, 297, 521—524, 553
Gradina (k. 838) — 583—585
Gradina (k. 882) — 285, 286
Gradina (k. 912) — 203, 204, 255, 285
Gradina (kod Cazina) — 136, 137, 270, 272, 276
Gradina (kod Maglaja) — 349, 350
Gradište — 662
Graduša (M. i V.) — 564
Graduša (potok) — 211
Graduša-Posavska — 455, 456, 514, 517, 527
Grahovo — vidi Bos. Grahovo
Grana (s.) — 9
Graničari (s.) — 164, 166
Grčići — 338
Grčka — 352, 373, 460
Grdak (trig. 250) — 592
Greda (kod Siska) — 262, 263, 265, 310, 312, 563, 564, 599, 621, 625, 631, 651, 700
Gregurin Nikola — 606
Grgin Vicko — 82
Grijak Jovo — 524
Grižane — 36, 424, 531
Griželj — 401
Grmuša — 123
Grobničko polje — 222—224, 373, 379, 423, 461, 462, 547, 548, 556, 673, 675
Grobnik — 34, 223, 226, 423, 464, 547, 556, 674
Grohote (s.) — 675, 686, 690
Grubišići (s.) — 339
Grubišno Polje (s.) — 24, 25, 102, 105, 106, 109, 111, 112, 140, 145, 149
Grubješić Pajo — 518
Grubor R. Nikola — 96, 203, 205, 251, 258, 286, 298, 525

Grupe

NOV i POJ:
— diverzantskih odreda — 614, 631
— Istočna NOP odreda 6. korpusa — 150, 415, 550
— Zapadna NOP odreda 6. korpusa — 102, 142, 146, 150, 384, 550
— Istočna NOP odreda 10. korpusa — 25, 117—119, 573, 575, 630, 680
— Zapadna NOP odreda 10. korpusa — 28, 570, 572, 575, 594, 649, 652, 667
— Južnodalmatinskih NOP odreda — 79, 82, 125, 566, 580
— odreda 13. divizije — 224, 366, 423, 424, 426, 434, 435
— Sjevernodalmatinskih NOP odreda — 80, 82, 447, 448, 681
— Srednjodalmatinskih NOP odreda — 82, 345, 347, 396, 400, 402, 566, 580, 581, 702

— Šibensko-trogirska udarna — 641
— Unska operativna — 58, 61, 63. 65—67, 71, 136, 137, 267, 269—271, 274, 277, 409, 437, 438, 469, 471, 526, 528, 543, 556, 661, 699
Gruž — 613, 677, 682
Gubavčevo polje — 318
Gudan Karlo — 103
Gudorov Ante — 524
Guduća (šuma) — 325
Gulić Nikola — 96
Guščerovec — 117, 592
Gušće (kod Siska) — 28
Gvardiol Ante — 81

H

Hadžići (s.) — 268
Haganj — 119
Hajdini (k. 730) — 35, 37, 38
Hajdinović Slavko — 521
Han-Bulog — 650, 697
Hapač Slavko — 606
Hardi Joakim — 306
Hariš Ivan Gromovnik — 536
Hasan-Breg — 166
Helbih (Helbich) — 614, 618, 622, 626, 628, 631, 635, 638, 641, 644, 648, 651, 653, 656, 659, 662, 666, 669, 672, 677, 679, 684, 688, 692, 695, 698, 701, 704, 707, 710
Herceg Omer — 268
Hercegovac — 24, 109, 111, 115, 140, 408, 568, 660, 661, 667
Hercegovac Adem — 273
Hercegovina — 126, 611, 618, 685
Hitler Adolf — 7
Hodanić Vjekoslav — 432
Hofman Vinko — 606
Holjevac Vjećeslav — 60, 267, 270, 457, 539
Homoljačko polje — 257
Horvati — 12, 13, 17, 135, 266, 254, 556, 615, 619, 628, 631, 638, 642
Horvatić Mato — 159
Horvatić Zvonko — 253
Hrasno — 709
Hrastić (kod Kobaša) — 208
Hrastovac (G. i D.) — 262, 263, 454—456, 469, 511, 514, 517, 525, 562—565, 603—605, 699, 701, 702, 705
Hrastovac (šuma) — 604, 605
Hrastovica (kod Petrinje) — 263
Hrašće (kod Ozlja) — 65
Hrašćina (s.) — 17, 18
Hrašćina-Trgovišće — 169
Hreljin — 223, 422, 424, 430, 535
Hrkalović Josip — 524
Hrnjak Dragutin — 132
Hrstić Dušan — 57, 278, 472, 512, 520
Hruškovec — 29
Hrvace — 346, 581, 583—585, 679, 681
Hrvatska — 153, 360, 533, 534, 554
Hrvatsko primorje — 39, 40, 322, 323, 327, 328, 359, 360, 422, 430, 431, 442, 444, 475, 479, 481, 484, 486, 487, 490, 493, 499
Hrvatsko zagorje — 25, 50, 154—156, 551, 556, 569
Hudi Bitek — 165, 167
Hudovljani — 182, 183, 185—187
Hum (kod Dubrovnika) — 658, 665, 684, 686
Hum (kod Hrašćine) — 8, 9, 18, 19
Humljani (s.) — 417
Husić Hasan — 273
Husinec — 18, 19
Hutovo — 691
Hvar — 352, 460, 667, 668, 673, 676, 679, 681, 687, 689, 690, 706
Hvarski kanal — 460

I

Ibriks Ivan — 306
Igrane (s.) — 130
Ilićev stan — 494, 496
Ilidža — 617
Ilijaš — 698
Ilirska Bistrica — 228, 229, 373, 535, 547
Ilova (r.) — 102
Imotski — 78, 128, 130, 616, 620, 671, 678, 691, 705
Inđija — 650
Irig — 653
Islam Grčki (s.) — 502
Islam Latinski — 502
Istra — 372, 373, 378, 430, 431, 437, 438, 442, 460, 533, 535, 547, 553—556, 559
Italija — 70, 391, 422, 448, 529
Ivan-Sedlo — 629
Ivančević Jovan — 436
Ivanec (kod Križevaca) — 117, 118, 185, 592, 689
Ivanec (kod Varaždina) — 623, 629

Ivanić-Grad — 27, 28, 50, 363, 364, 408, 553—555, 569, 627, 666, 676, 678, 683, 688, 691
Ivanišov Gregorij — 135, 606
Ivanko Ivan — 596, 598
Ivankovići (s.) — 331
Ivankovo — 683
Ivanović Veljko — 292
Ivanska (s.) — 24
Ivanščica (pl.) — 589, 615, 616, 623
Ivanjska — 630, 668
Ivas Šime — 80
Ivčevića Kosa (s.) — 256, 522
Ivković Bogomil — 312
Ivoševci (s.) — 334, 337
Ivošević Miloš — 437, 530
Izačić (kod Bihaća) — 58, 394, 469, 545
Iž (o.) — 451

J

Jablan (kod Vrbovskog) — 34, 36, 37
Jablanica — 665
Jabučko sedlo (prevoj) — 656
Jabukovac (s.) — 217—220, 328, 646
Jadrč (M. i V.) — 34, 35
Jagnjedovac — 118, 183, 184, 186
Jagodnik (k. 490) — 329, 331
Jagodnje (G. i D., kod Benkovca — 342, 490, 496, 497, 664
Jagodnje (s.) — 203, 204, 256
Jakovo — 613, 630
Jakšić — 46
Jakšić Pavle — 60, 540
Jakšići (kod Srpskih Moravica) — 36, 42
Jales — 19
Jalža Stjepan — 307
Jalžabet — 30
Jambrešić — 131
Jamnica (s.) — 166
Jamnička Kiselica — 166
Jančić Milan — 518
Jandriš Josip — 606
Janić Vlado — 105, 110, 144, 150
Jankomir — 663
Jankovci (St. i N.) — 627
Janković Nikola — 348
Janjče — 254, 296, 521—523, 545, 553, 554, 698, 702
Janjina (na Pelješcu) — 126, 504, 616, 681, 686
Janjušić Blaž — 163
Jaran Jusuf — 307
Jardas Dušan — 437
Jardasi — 378
Jasenica (kod Obrovca) — 476, 477
Jasenina (kod Prečeca) — 364
Jasenovac (kod Novske) — 616, 618, 640
Jasenovčani (s.) — 562, 563
Jasenovica (k. 993) — 224
Jastrebarsko (Jaska) — 12, 17, 43, 428, 532, 554, 556, 599, 613, 615, 619, 626, 627, 642
Jasvina (k. 953) — 225
Javornica — 546
Javornik (G. i D.) — 331
Javorova glava (k. 834) — 317, 318
Javorova kosa (trig. 1016) — 37
Javorovac (kod Podrav. Novog Grada) — 183
Jazvaci (s.) — 44
Jazvinka (k. 221) — 324
Jelenščak (s.) — 8, 9
Jelenje — 226, 425, 462, 464
Jelino polje (predio) — 313, 314, 316, 317, 356
Jelisavac — 387
Jelovi vrh (trig. 1178) — 96
Jelovica (kod Buzeta) — 372
Jelšane — 228, 229, 373, 378, 379
Jerešin (s.) — 187
Jerković Mate — 48, 105, 110, 144, 150, 417
Jesenje (G. i D.) — 657
Jezerane — 38, 528, 531, 540, 546, 548, 555
Jezeranski vrh (k. 936) — 204, 255, 523
Ježević — 347
Ježevo — 27
Jokići — 481, 486, 487, 491, 493
Jorgić Milenko — 307
Josipdol — 34, 38, 526
Josipovac — 531
Jošava (St. i N.) — 558
Jošavica — 646
Jošević Dušan — 204
Jovanović Aleksandar — 453
Jovanović Bogdan — 16
Jugo Filippi — 163
Jugoslavija — 442, 448, 539, 686
Juras Luka — 253
Jurčić Mato — 509
Jurina glava (k. 610) — 402, 403, 583, 584
Jurković Mladen — 39
Jurkovići (kod Čanka) — 524
Jurleta Mirko — 524

K

Kablinac — 451
Kadina Glavica (s.) — 400, 402, 582, 583
Kaić Kole — 49
Kakalj Iva — 301
Kakanj — 620, 625, 641, 672, 704
Kalanjeva Draga (zaselak) — 479, 480, 481, 484
Kalca (trig. 302) — 299, 300
Kalič (k. 244) — 299
Kalnik — 28, 29, 154—156, 185, 187, 555, 569, 588, 589, 590
Kaluga Janko — 73
Kamen (k. 365) — 301
Kamenica (kod Petrovaradina) — 611, 613
Kamenmost (kod Imotskog) — 130
Kamensko (kod Karlovca) — 389, 390, 526, 619, 622, 624, 642, 643
Kamensko (kod Stubice) — 35
Kamenjak (k. 570) — 225, 425, 462
Kamenjak (k. 838) — 425
Kamešnica (pl.) — 345, 346, 395
Kanjani — 400, 402, 403, 582, 584, 585
Kapela — vidi Nova Kapela
Kapela (pl. V. i M.) — 34, 36, 38, 430, 431, 530, 556, 559
Kapela (St. i Srpska) — 119
Kaplenić (k. 976) — 523
Kaptolac (p.) — 46
Karabogdan Mijo — 307
Karađorđević Petar — 154
Karaula (s. kod Perušića) — 296, 297, 521, 523
Karin (G. i D.) — 342, 344, 447, 476, 478, 480, 481, 484, 486—488, 490—493, 495—499
Karišnica (r.) — 497
Karlobag — 615, 616, 655
Karlov Han (zaselak) — 345, 346
Karlovac — 12, 13, 16, 17, 34, 35, 38, 43, 44, 59, 61, 62, 97, 122—124, 165, 166, 261, 262, 264, 266, 308—312, 389, 431, 468, 511, 526—529, 531—534, 537, 540, 541, 544, 548, 551 554, 556, 558, 561, 598, 599, 613, 615, 619, 621, 622, 624, 627, 629, 631—634, 638, 640, 643, 650, 655, 664, 678
Karolija Teodor — 204
Kastav — 223, 228, 373, 378, 379, 381, 445, 541
Kašić (s.) — 325, 475, 476, 502
Kašina (G. i D.) — 90
Kašljavac — 466
Kaštel (kod Daruvara) — 368, 370
Kavali Ivan — 307
Kazanov Anatolij — 606
Kečet Emil — 335, 338
Keser Pero — 186, 188
Keserović Bajro Baba — 271
Kijevo (predio) — 316, 317, 348, 350
Kikovica (kod Jelenja) — 224, 226, 425, 463
Kinjačka (s.) — 218
Kip — 103, 104
Kiseljak — 648, 703
Kistanje — 325, 334, 337, 476—479
Kiš Ivan — 307
Kladarin Đuro — 122, 210, 211
Kladnjice (s.) — 585
Kladuša (M. i V.) — 72, 270, 469, 624
Klajići (s.) — 51
Klana — 226—231, 373, 378—381, 538, 541, 545, 547, 548, 553
Klana (kod Lukov Dola) — 34
Klanac (kod Srba) — 190, 287, 288, 291, 292, 320—322, 361, 548
Klanac (s.) — 297
Klarići — 324, 475—477, 482, 487, 531
Klasnić (G. i D.) — 469
Klašnica — 692, 697, 703, 704
Kleber Brdo (zaselak) — 42
Klek (kod Baćine) — 129
Klek (kod Ogulina) — 613
Klenak — 669
Klenovac — 130, 522, 523
Kleštine (k. 467) — 336
Klinac (s.) — 217, 219, 220
Klinča Selo — 13, 131, 132
Klisa (kod Bihaća) — 270, 271
Klisa (kod Pakraca) — 194, 198, 303
Klobas Milan — 437
Klobuk (s.) — 127
Klokočevac — 25
Kloštar (s.) — 22, 23, 466, 467, 597
Kloštar-Ivanić — 364
Kluda (o.) — 706
Kljake — 400—402, 583, 629, 630, 658
Ključ (kod Zaprešića) — 688, 695
Kljun — 462, 464
Knebl Franjo — 167, 602
Knez (zaselak) — 491, 492
Knez Vladimir — 606
Knezović Luka — 82
Knežević Momir — 509
Kneževići — 317
Kneževići (kod Bunića) — 285
Kneževići (kod Oklaja) — 335, 336

Knin — 78—80, 83, 190—192, 313, 315, 317, 318, 320, 321, 333, 334, 337, 342, 348—351, 357—359, 361, 400, 401, 431, 449, 451, 548, 554, 581, 582, 611, 613, 636, 637, 648, 650, 653, 655, 657, 664, 670, 675, 679—681, 685, 692, 693
Kninska krajina — 78, 79, 333
Kobaš — vidi Slav. Kobaš
Kočo (k. 494) — 329, 330
Kolarine (s.) — 477
Kolarević Antun — 306
Kolarevo Selo — 24
Koljani (G. i D.) — 346—348, 350, 351, 584, 585
Kom — 331, 332, 482
Komandos — 43, 503, 505
Komarevo (G. i D.) — 211, 214, 218, 456, 525, 564
Kombol Stanko — 435
Komin (kod Metkovića) — 125, 126, 130
Komin (kod Zeline) — 8, 18, 19, 91, 160—162, 590
Komušina — 47
Konavlje — 678
Končanica (s.) — 105, 106, 109, 111, 140, 145
Konjic — 632, 634, 642, 644, 645, 647, 648, 650, 688, 691, 696, 707
Konjodor (s.) — 268
Konjski vrh (k. 1128 i 1134) — 285
Konjsko Brdo (s.) — 296, 523
Konjščina (G. i D.) — 8, 17, 18, 50, 169, 235, 589, 631, 632, 707
Kopčić Brdo (s.) — 26
Kopinjovac — 330
Koplec Drago — 306
Koprivica Ilija — 277
Koprivna (G. i D.) — 136, 267, 268
Koprivnica — 26, 30, 31, 117, 156, 182—187, 299, 466, 467, 569, 591, 592, 622, 623, 632, 639, 666, 672
Koprno — 584
Korać Dušan — 461
Korać Miloš — 518
Korana (r.) — 71, 389
Korčula (o.) — 280, 281, 355, 356, 460, 503, 504, 687
Korčula (s.) — 355
Korčulanski kanal — 460
Kordun — 34, 41, 55, 64, 69, 468, 469, 509, 512, 555, 558, 656
Korečić Mijo — 606
Koren (kod Ramljana) — 522
Korenica — vidi Titova Korenica
Kores Martin — 110
Koritnjak (k. 496) — 424
Korlat (kod Benkovca) — 492, 493, 496

Korpusi

NOVJ:
— 4-ti — 12, 16, 54, 58, 59, 61—63, 65, 67, 68, 73, 80, 97, 122, 135, 137, 150—152, 261, 267, 270, 271, 274—276, 308, 389, 392, 406, 454, 457, 467, 469, 509, 513—515, 518, 525, 526, 528, 531—535, 539—542, 545, 548, 549, 551—554, 556—558, 561, 562, 564, 598, 599, 601, 603, 619, 633, 643, 646, 661, 674, 680, 691, 695, 699—702, 705
— 5-ti — 554, 557, 558, 561
6-ti — 24, 47, 48, 56, 101, 102, 105, 106, 111, 120, 122, 139, 140, 142—146, 148, 153, 177, 197, 207, 208, 232, 235, 237, 242, 245, 246, 298, 302, 368, 384, 386, 413—416, 418, 419, 466, 473, 528, 529, 533, 535, 536, 538—544, 548—550, 552—555, 557—561, 568, 569, 578, 611, 636, 657, 661, 672, 696, 699, 701, 702, 705
— 8-mi — 58, 78, 84, 94, 95, 125, 178, 313, 355, 395, 448—450, 458, 471, 475, 528, 529, 533, 534, 536, 540, 543, 547, 548, 551, 552, 554, 555, 560, 566, 567, 580, 581, 586, 633, 637, 668, 670, 675, 680, 681, 686, 693, 703, 706, 709
— 10-ti — 9, 14, 15, 21, 49, 56, 102, 105, 111, 117—119, 139, 143, 152, 154, 156, 160, 167, 170, 177, 182, 252, 407, 408, 412, 453, 466, 471, 526—533, 535—543, 547—549, 551, 552, 555—558, 561, 568, 570, 574, 575, 577—580, 588, 591—596, 630, 632, 644, 646, 649, 652, 660, 667, 673, 680, 702, 705
— 11-ti — 33, 36, 38, 42, 75, 93, 200, 203, 228, 254, 282, 296, 366, 372, 373, 378, 382, 421, 425, 430—432, 434, 436, 439—441, 461, 462, 521, 528—534, 537—542, 544—546, 548, 550, 552, 553, 555, 556, 620, 647
— 12-ti — 533

četnički:
— Bosanski — 451

njemački:
— 5. SS armijski — 354
Koruška (s.) — 118
Kos Branko — 312
Kosa (brdo) — 323, 324
Kosa (k. 130) — 325, 326
Kosa (k. 528) — 583
Kosa (trig. 968) — 285
Kosica (k. 733) — 35
Kosinj (G. i D.) — 296, 545, 550, 551
Kosore — 347, 350
Kosovo — 316, 333, 348, 349, 357
Kosovska krajina — 333, 338, 351, 357
Kostajnica — 61, 62, 73, 122, 123, 218, 261—264, 455, 456, 513, 514, 525—528, 531, 532, 538, 541, 544, 554, 558, 559, 562—565, 599, 603, 642, 644, 646, 648, 649, 699, 704, 705, 708
Kostajnički Majur — 261, 262, 266, 562, 564, 565
Kostanjevac — 45
Kostanjevica (kod Samobora) — 61
Kostreš (šaški) — 456, 463
Košir vrh — 291, 292, 548
Koška — 388
Košnica (kanal) — 52
Košta Ivan — 476
Koštice (s.) — 392
Kotor-Varoš — 624
Koturovo (s.) — 640
Kovačevac (s.) — 188
Kovačević Branko — 524
Kovačević Veljko — 196, 200, 302, 307, 371, 414
Kovačevo (kod Sušaka) — 223, 224
Kovačić Franjo — 606
Kovačić Mato — 606
Kovačići — 641
Kovča (k. 124) — 326
Kozak (k. 700) — 424
Kozara (pl.) — 627, 634
Kozarevac — 22
Kozarić (brdo) — 137
Kozica (kod Vrgorca) — 128
Kozice (kod Podrav. Slatine) — 415, 416
Kozja (pl.) — 316, 317, 333, 348—350, 357
Kozjan — 256, 257
Kozji hrbet (k. 426) — 29
Kozlek (trig. 997) — 229
Kozlica Ragib — 273
Kozlovac (s.) — 477, 478, 480—482, 484, 486, 487, 490, 491, 496, 499
Kožja (na o. Hvaru) — 668
Kraguj — 194, 198, 304
Krajni (brdo) — 324, 325, 327
Krajnović Luka — 234
Kraljevac (kod Rovišća) — 27
Kraljevci — 676
Kraljevčani — 217, 219, 220
Kraljevec (kod Dugog Sela) — 28, 167, 631, 638, 641, 645, 646, 678, 688, 698
Kraljevica — 422, 680, 682, 696, 697
Kramarići — 166
Kranjec Stevo — 596, 598
Krapan (s.) — 38
Krapina — 621, 651, 652, 657, 673, 705
Krapinske Toplice — 682
Krasica (kod Bakra) — 224—226, 424, 462
Krasno — 545
Krasten (k. 816) — 427
Krašić — 44, 45, 61
Kravarsko — 166, 262, 656
Kravice — 387
Krbava (predio) — 561
Krbavica — 282
Krbavska dolina — 282, 285
Krbavsko polje — 256, 637, 640, 642, 643, 645, 647
Krčevina (kod Pakraca) — 193, 197
Krčko Brdo — 288, 290, 291
Kreačić Otmar — 234, 237, 242, 244, 246, 249
Kreševo — 703
Kričina (s.) — 424
Krička (G. i D.) — 400, 401, 583—585
Krivaj (kod Sunje) — 556
Krivaja (s.) — 24
Krivi Dol (s.) — 130, 671
Krivokuća Nikola — 74
Križ (kod Ivanić-Grada) — 155, 363, 364, 408, 553, 555, 556
Križ G. (kod Topolovca) — 117, 118, 183—188, 535, 623, 632
Križevci — 25, 26, 29—31, 49, 117, 151, 168, 169, 182, 184, 187, 252—254, 407, 408, 410, 466, 467, 529, 531, 540, 541, 547, 556, 569, 590—594, 612, 614, 621, 628, 644—647, 658—660, 662, 668, 671, 676, 687, 688, 694, 697, 699—702, 705—707, 709
Križišće — 422, 424, 531, 535
Krka (r.) — 79, 333, 334, 337, 358
Krnica — 445
Krstače (zaselak) — 488, 489
Krtinić Dane — 524
Kruljac Nikola — 606
Krunić Uroš — 153
Krupa (kod Žegara) — 330—332, 358

Kruševo (kod Benkovca) — 482, 486, 493, 498, 651
Kružić Zvonko — 435
Kšempek Adolf — 98
Kubati (zaselak) — 490
Kučević (s.) — 329, 331
Kučište (kod Ogulina) — 355
Kujinača (k. 648) — 522
Kuk (k. 988) — 348—350
Kuk (k. 1114) — 313, 314
Kukavičin stan — 499
Kukujevci — 669
Kukuljani — 379
Kukunjevac — 388, 631, 659
Kukuruzari — 646
Kula (kod Ostrošca) — 276
Kula Atlagića — 343, 477, 496
Kulaš (brdo) — 325, 326
Kulina (k. 239) — 324
Kulina (kod Benkovca) — 344, 477, 492, 495
Kumač (k. 221) — 324
Kunčani (kod Metlike) — 97
Kunica (trig. 1101) — 348—350
Kunova (s.) — 209, 210
Kunovac (k. 640) — 329
Kunovac (s.) — 680
Kupa (r.) — 556, 565, 621
Kupčina (G. i D.) — 165, 599
Kupčina (r.) — 310, 533
Kupinec (s.) — 131, 599
Kupinovo — 613
Kupirovo (s.) — 287, 288, 291, 320, 321, 657, 658, 680
Kupres — 637
Kupski most — 62
Kurilovac (k. 803) — 424
Kurilovec — 263
Kurozeb — 190, 291, 321
Kusonje (G. i D., kod Podrav.Slatine) — 417, 533
Kusonje (kod Pakraca) — 194—196, 198, 303
Kuti (s.) — 36, 38
Kutina — 14, 15, 26, 31, 42, 50, 151, 365, 407, 408, 517, 527, 530, 563, 605, 614, 617, 621, 628, 630, 636, 661, 671, 677, 679, 680, 691, 696
Kutjevo (s.) — 149
Kutlača (s.) — 338
Kutovci — 326
Kuzmanovača — 203, 204, 256, 285, 524, 620
Kuzmić Alojz — 163, 591
Kvarte (s.) — 523

L

Labin — 445
Labusi (s.) — 339, 484
Labusova Draga — 485
Laćarak — 651
Ladislav — 25, 113, 119, 155, 187, 639
Lađevac — 469
Lakić (s.) — 482, 487, 491
Lakićev stan — 496, 497
Laktaši-Ilidža — 621, 694, 703
Lakuž Milan — 306
Lalić — 337
Laminac (s.) — 595
Lanišće (s. kod Buzeta) — 372
Lapac (G. i D.) — 80, 93, 190, 290, 292—295, 318, 322, 441, 527, 544, 548, 554, 641, 650, 655, 657, 658, 664, 670, 675, 680—682, 691
Lapad — 611, 613
Lasovac (s.) — 21, 23, 595
Lastovski kanal — 461
Laškića brdo — 137, 276
Lašva — 656, 669, 684
Latas Dane — 67
Laz — 90
Lazina — 122, 123, 309, 311, 533
Lazina (kod Kobaša) — 209
Ledenice (s.) — 531
Leder Đuro — 596, 598
Ledić (s.) — 346
Ledine (predio) — 326
Lekenik — 262, 309, 310, 312, 551, 617, 621, 625, 626, 628, 651, 656, 666, 700
Lenac Mirko — 203, 251, 258, 298, 525
Lepoglava — 618, 619
Lepuri — (G. i D.) — 476, 480, 709
Leskova Draga (zaselak) — 34,
Leskovac (kod Barilovića) — 468
Leskovac (ž. st.) — 164, 165, 205, 206, 628, 629, 631
Lešće (kod Ramljana) — 254, 296, 522, 553, 554
Letinac (s.) — 201
Letovanić — 626
Ležajić Bogdan — 277
Lič — 425
Ličinić Trivo — 114
Lička Jesenica — 530
Lički Novi — 545
Lički Osik — 256, 285, 296, 297, 521—523, 545, 553, 618, 620, 689, 690, 702
Ličko Cerje — 94, 95

Ličko Petrovo Selo — 257, 431, 545, 547, 550
Lika — 40, 70—72, 75, 254, 269, 316, 320, 360, 392, 430, 431, 436, 440—444, 468, 469, 488, 523, 527, 528, 532, 533, 535, 537, 538, 542, 547, 550, 553—555, 618, 620, 636, 637, 639, 640, 642—644, 647, 657
Lika (r.) — 296, 297, 521
Lipa (kod Sušaka) — 378, 379
Lipač — 341, 484, 485, 487, 488
Lipica (s.) — 201
Lipik — 193—195, 197, 200, 303—305, 307, 384, 385, 388, 549, 617, 652, 654, 657
Liplje (s.) — 35
Lipova glav. (trig. 671) — 296, 522—524
Lipova Glavica (s.) — 522
Lipovac (kod Ivanić-Grada) — 364
Lipovac (kod Pakraca) — 195, 303
Lipovac (s.) — 664
Lipovac Barica — 135
Lipove (predio) — 424
Lipovljani — 625, 647
Lipovnik (k. 863) — 224
Lipovo Polje (kod Otočca) — 658
Lisac (kod Čanka) — 553
Lisac (k. 104) — 325
Lisac (k. 1134) — 523
Lisac (trig. 998) — 295
Lisčić (trig. 884) — 228
Lisičić — 480, 486, 487, 498
Lisičići — 650, 688, 691
Lisina (k. 748) — 522
Lišane (Tinsko) — 664
Lišane — vidi Ostovičke Lišane
Lišanski gaj — 451
Liščev vršak (k. 736) — 522
Livada Simo — 57
Livanjsko Polje — 347, 616
Livno — 313, 314, 345, 346, 401, 612, 615, 616
Lobor — 619
Lokas Ante — 606
Lokrum (o.) — 697
Lokve — 34, 38, 225, 427, 465
Lomnica — 165, 166, 533, 631
Lončar Jovica Jovo — 365
Lončarić (k. 407) — 329
Lončarić Jovo — 434
Los Ladislav — 234
Lovinac — 94—96, 339, 545, 612
Lovnik (trig. 902) — 35, 37, 42
Lovran — 445
Lovreč — 128
Lozan (s.) — 596, 597
Lozovac — 325
Lucić Marko — 159, 163, 591
Lučica (kod Barilovića) — 468
Lučice (uvala na Braču) — 504
Ludbreg — 117, 156, 185, 590, 653, 665, 666, 672, 689, 695
Ludina-Vidrenjak (ž. st.) — 170, 630, 641, 647, 653
Luka (ž. st.) — 679, 688, 695, 701
Lukač — 388, 413, 688
Lukar — 335, 336, 451
Lukavac (kod Podrav. Slatine) — 417
Lukavac (kod Sunje) — 646
Lukići — 190, 191
Lukov Dol — 34, 35, 42, 430
Lupoglav — 364, 445
Luščani (s.) — 217
Lušan (kod D. Zeline) — 92
Lužani (kod Kobaša) — 208
Lužar F. — 687

Lj

Ljepović Mile — 70
Ljubač (kod Knina) — 498
Ljubač (kod Zadra) — 709
Ljubibej (k. 705) — 424
Ljubičići (s.) — 330, 331
Ljubija — 648
Ljubina poljana (predio) — 320
Ljubljana — 261, 373
Ljubotić — 337
Ljubovo — 203, 204, 255, 257, 282, 285, 297, 528, 535, 537, 538, 620, 640
Ljubuški — 78
Ljuština Đuro — 524
Ljut (k. 1162) — 339
Ljut gaj (k. 1005) — 402, 582, 583
Ljutača (k. 738) — 95

M

M. Capino — vidi Kozlek (trig. 997)
Macure (s.) — 331, 478
Macute — 390
Maček dr Vladimir — 59, 69
Mačije grede (trig. 680) — 348, 584
Mačkovac (kod Podrav. Slatine) — 417
Mađarska — 187, 413
Madžarevo — 8, 29, 529, 530
Maglaj — 292
Maglaj (k. 1070) — 585

Maglaj (kod Vrlike) — 348—350
Maglaj (ž. st.) — 656, 691, 692
Mahično — 262
Mahovo — 24
Majerić Ivan — 518
Majetići (s.) — 137, 275, 276
Majić (s.) — 128
Majur — vidi Kostajnički Majur
Majzec Berislav — 606
Makarska — 127, 503, 536, 703
Makek Ivan — 596, 598
Maksimov hrast (trig. 616) — 300
Mala Čista (s.) — 324, 325, 476, 481, 482
Mala Mučna — 183, 184, 187
Mala Subotica — 32
Mala Tušnica — 346
Mali lisac (k. 1029) — 201, 202
Malino (s.) — 207
Malinjak (k. 1121) — 314
Malo Polje (s.) — 523
Malobabić Nikola — 277
Malobović Nikola — 74
Malovan — 339, 484, 485, 488, 489
Maljen (trig. 684) — 38
Maljkovo — 350, 583—585
Man. Krka — 338
Man. Krupa — 328
Manderić (s.) — 336
Mandić Josipa Rudolf — 380
Mandić Špiro — 257
Mandićevi stan. — 330, 331, 488, 497
Mandići (s.) — 330
Mandina gl. — 295
Manojlovići (s.) — 337
Maoduš Stevo — 480
Maovice (G. i D.) — 348, 350, 402, 584, 585, 587
Marčelja Josip — 380
Marčelji — 378, 379
Marelj Smilja — 307
Maretić — 18
Maretići (s.) — 131
Margetić Čedomir — 434
Marić (zaselak) — 313, 314
Marić Mile — 257
Marija Bistrica — 18, 90
Marina glav. (k. 775) — 296, 522, 523, 554
Marinbrod (kod Petrinje) — 218
Marinkovac (G. i D.) — 26
Marinovića glava (k. 554) — 486
Marišćina — 379
Markovac (kod Našica) — 648, 649
Marković Bogić — 221
Marković Ivan — 306
Marković Ivica — 206
Marković Kaja — 135
Marković Pavle — 454
Marmun Petar — 315
Maršon Vinko — 234
Martijanec (G. i D.) — 666, 672, 695
Martin (brdo) — 424
Martin-Brdo (s.) — 630
Martin-Brod — 541
Martinović Milan — 63
Martinska Ves — 28
Mašnik (šuma) — 540
Matajac (trig. 248) — 299, 300
Matanić Slavko — 277
Matasi — 653
Matešić Kuzman — 524
Matešić Tomo — 188
Matetić Vladimir Vlado — 15, 33, 50, 119, 454, 467, 537, 593
Matičevac (G. Lipovac) — 299, 300
Matijašević Sava — 56, 64
Matijević Mile — 265
Matić Đuro — 42, 227, 367, 427, 465
Matić Mate — 524
Matovinović vrh (trig. 990) — 94—96
Matulić Stjepan — 606
Matulje — 559
Mavračići — 13, 16, 17, 122, 123, 526, 527, 615
Mazin — 632, 633
Meč (k. 756) — 424
Medak — 95, 318, 442, 644
Medić Đorđe — 488
Medin vrh (k. 886) — 331
Medinci — 416, 419, 420
Medinica (k. 455) — 329
Medvidovača (k. 838) — 94, 95
Medviđe — 329, 332, 476, 482
Međa V. (šuma) — 300
Međedović Muharem — 65
Međeđa — 656, 659
Međeđak (trig. 639, kod Brotnje) — 288, 289, 290, 293—295, 321
Međeđak (trig., 649, kod Srba) — 287, 288, 291, 321
Međurača — 24
Mehmedbašić Đevro — 39
Meja (ž. st.) — 462
Meja-Gaj (s.) — 424
Mekinjar (kod Udbine) — 643
Mekušje — 124, 389, 390, 468, 509, 511, 537, 642, 643
Melnice — 424
Melnik — 224
Meminska (s.) — 525, 605
Mersunja (r.) — 208

Meštrović I. Mate — 130
Metković — 126, 128, 129, 617, 634, 644, 697, 709
Metla (kod Jabukovca) — 219, 220
Metla (predio) — 523
Mezinovac (s.) — 522
Mićić Milivoj — 453
Mihajlovaća — 350
Mihaljevac (Oštri, trig. 1050 i Tupi, k. 970) — 257
Mihlovič (trig. 454) — 228
Miholjec (kod Križevaca) — 592
Mijanca (trig. 413) — 487, 490
Mijićev stan — 330, 331
Mijići (kod Žegara) — 479, 432, 490
Mikanovci — 245, 386, 663, 683
Mikleuška (s.) — 671, 680
Miklouš (G. i D.) — 119
Milanović Dušan — 435
Milanović Vlado — 142
Milas Božo — 691
Milaševci — 25, 119
Milešina — 403
Miletić Pavle — 524
Miličani — 183
Milić Ante — 192, 293
Milinček Mato — 596, 598
Milković (zaselak) — 329
Miljacka — 334
Miljan Janko — 596, 598
Miljanović Savo — 509
Miočić (s.) — 400, 582, 584, 585
Mirkovec — 19, 549, 635
Mirković Nada — 192
Mirlović polje — 401, 403
Mišljenčević Janko — 391
Mišljenovići — 36
Mlaka (predio kod Plane) — 230, 231
Mlatovo (s.) — 335
Mlinoga (G. i D.) — 217—220
Mlinoga (potok) — 219, 220
Mljet — 281, 612, 687
Močila (kod Vrbovskog) — 34, 35
Močila — vidi Močilski Breg
Močilski Breg (s.) — 29
Modrinje — 672
Modruš — 526, 534, 546
Modrušan Antun — 646
Mohorič Branko — 380
Mokro Polje — 329, 330, 332, 358, 492, 497
Molnar Miroslav — 306
Momići (zaselak) — 127
Moravče (s.) — 90
Morovača (k. 324) — 324
Morović Milivoj — 96
Morović Šime — 436
Morpolača — 481
Moseć — 401, 581—583, 585
Moslavina — 24, 25, 29, 49, 56, 61, 62, 70, 71, 105, 111, 140, 151, 187, 406, 408, 453, 467, 555, 569, 590, 592, 593, 628
Moslavina-Popovača (ž. st.) — 614, 617, 635, 641, 647, 653, 656, 659, 662
Mostanje — 629
Mostar — 78, 401, 678, 705, 706
Mostari (s.) — 364
Mosti (G.D. i Sr.) — 183
Mostine — vidi Bribirske Mostine
Mostišće — 588
Mošćenica (kod Siska) — 673, 674
Mošćenice — 445
Mošune — 531
Motkovac (kod Pakraca) — 194, 195, 198, 303
Motovun — 445
Možđenec — 11, 588, 690
Mraclin — 262, 264, 266, 311, 312, 556, 638, 662, 695, 698, 704
Mračaj (M. i V.) — 313, 314
Mraković Janko — 63, 153
Mrdakovica (M. i V.) — 325—327
Mrežnica (r.) — 75, 538, 540, 553
Mrkopalj — 38, 225
Mrkšić Đuro — 63
Mrzla Vodica — 226, 465, 531
Mrzljaki (s.) — 44
Mučići — 228
Muć — 581
Mućka krajina — 401
Muhedinović Fejzo — 273
Muića grumila (k. 200) — 325
Mulac Albert — 39
Muliz (k. 260) — 324
Murgovača (k. 863) — 282
Murvica — 448
Muslić Selo — 393
Mušaluk — 522, 523, 690
Mušalučko Malo Selo — 523
Muškovci (s.) — 476, 477, 479
Mutak Vlado — 188, 557
Mutnik (s.) — 272

N

Nadin (s.) — 342, 502
Nadvoda (kod Žegara) — 490
Nadvučnik (s.) — 34, 37
Narta (D. i G.) — 25, 118

Našice — 387, 414, 415, 419, 473, 648, 649
Našička Breznica — 387
Nebljusi — 93
Nečmen (s.) — 338
Nečujam — 675
Neretva (r.) — 78, 125, 126, 129, 665
Nenezić Radojica — 89, 122, 209—211
Nerežišće — 352, 353, 503
Nevajda Stanko — 55
Nevesinje — 401, 611, 613
Nikolaš Nikola — 596, 598
Nikšići — 523
Nin — 450, 709
Nisko (s.) — 582
Niza (M. i V.) — 388
Norinska Kula (s.) — 127, 128
Normanci — 637
Nova Gradiška — 47, 388, 550, 556, 559, 611, 622, 625, 631, 642, 644, 672
Nova Kanjiža — 32
Nova Kapela — 47, 299, 300, 611
Nova Kapela-Batrina (ž. st.) — 300, 387, 647, 659, 661
Nova Kračina (kod Ilirske Bistrice) — 379
Nova Pazova — 617
Nova Ploščica — 24
Nova Rača — 21, 595
Nova Ves — 210
Novak (s.) — 336
Novalja — 655
Novi — vidi Lički Novi
Novi (Novi Vinodol) — 535, 537, 552, 555, 647
Novi dravski kanal — 414, 416, 419, 473, 474
Novi Grad (kod Benkovca) — 480
Novi Kobaš — 207, 208
Novi Marof — 8—10, 17, 18, 160—162, 169, 588, 589, 592, 622, 623, 625, 690, 692, 693
Novi Sad — 617, 635, 644
Novo Čiče (s.) — 308
Novo Selo — 47, 401
Novo Selo (kod Capraga) — 525, 564, 646
Novoselec (s.) — 364
Novoselec-Križ (ž. st.) — 630, 653, 656, 659, 662, 676, 683, 691, 692, 694
Novoselci (kod Sunje) — 563
Novska — 407, 558, 559, 561, 569, 617, 622, 625, 631, 635, 647, 648, 653, 656, 659, 669, 676, 683, 695
Nunić (s.) — 476, 478—481

NJ

Njemačka — 449
Nježić Milan — 385
Njive — 423

O

Oblasni komitet KPJ za Dalmaciju — 499
Oblast vojna 4. korpusa — 69, 70, 80
Oblast vojna 6. korpusa — 47, 145, 148
Oblast vojna 11. korpusa — 432, 438
Obljaj (s.) — 469
Obrež (s.) — 91, 166
Obrovac — 318, 328, 329, 331—334, 339—343, 476, 479, 480, 482, 484, 486, 487, 490, 491, 493, 495, 497, 611, 612
Obrovac (kod Sinja) — 346, 358, 685
Obsenica — 203, 285
Očestovo (s.) — 333, 452
Odra (s.) — 165, 262—265, 312, 554, 634, 700, 704

Odredi
NOV i POJ:
— 1-vi 13. divizije — 34, 37, 39, 40, 423, 424, 427, 431, 435
— 2-gi 13. divizije — 34, 36, 38—40, 226, 424, 427, 435, 462
— 1-vi banijski — 63, 456, 514, 526, 556, 563
— 2-gi banijski — 63, 66, 456, 514, 526, 544, 556, 561, 563, 905
— 2-gi diverzantski — vidi 2. diverzantski bataljon
— 3-ći diverzantski — vidi 3. diverzantski bataljon
— 1-vi „Učka" Operativnog štaba za Istru — 347, 437, 438
— 2-gi „Pulski" Operativnog štaba za Istru — 374, 437, 438
— 3-ći buzetsko-porečki — 437, 438
— Banijski — 63, 218, 846
— Benkovački — 450, 489, 498, 502, 634, 664
— Bilogorski — 101, 104, 106, 111, 141, 144, 529
— Biokovski — 126—130
— Bjelovarski — 26, 106, 118, 574, 594

— Daruvarski — 101, 102, 111, 121 141, 142, 144
— Diljski — 142, 144, 150, 559
— Dinarski — 349
— Dubrovački — 82
— Grahovsko-peuljski — 316, 566, 580
— Imotski — 634
— Kalnički — 28, 117, 572, 573, 575
— Karlovački — 56, 62, 261, 262, 311, 600
— Kninski — 328, 329, 331, 339, 452
— Lički — 93, 436
— Moslovački — 25, 118, 573, 575, 647, 696
— Mosorski — 349
— Neretvanski — 125—130
— Osječki — 150, 388, 559, 693
— Pelješki — 126
— Podravski — 27, 150, 388, 415, 573—575,
— Pomorske pješadije — 451
— Posavski — 27, 28, 101, 150, 168, 195, 303, 305, 384, 385, 538, 559, 573, 575, 630, 652, 654, 680, 710
— Požeški — 47, 142, 150, 559, 710
— Prominski — 334—337
— Samoborsko-jaskanski — 600, 695
— Svilajsko-mosećki — 348, 400, 402, 403, 582—587, 630
— Svilajsko-mosorski — 348
— Šibensko-trogirski — 403, 664
— Turopoljsko-pokupski — 70
— Turopoljsko-posavski — 13, 56, 65, 66, 123, 165—167, 265, 266, 309—311, 534, 554, 556, 559, 600, 625, 626, 631, 679, 695, 700, 704, 707, 708
— Vrlički — 83, 400, 584
— Zadarski — 339, 449, 450, 502, 612, 694, 709
— Zagorski — 29, 572, 573, 575, 652, 667
— Zagrebački — 29, 91, 161, 572, 573, 575, 625, 635
— Žumberački — 55, 56, 65, 66
Ogoreli grič (k. 736) — 522
Ogorje — 403, 582, 583, 585
Ogulin — 33, 34, 38, 40, 43, 62, 122, 123, 266, 431, 468, 526—528, 531, 532, 534, 538, 540, 546, 551, 554, 555, 611—613, 619, 632—634, 640, 642, 643, 650, 655
Okičnica (p.) — 13
Okić-Grad — 623
Okit (trig. 135) — 482
Oklaj — 79, 333, 335—338, 359, 451 492, 630
Oklinci — 393
Okučani — 387, 388, 558, 625, 631, 640, 710
Omanovac — 196
Omiš — 700, 709
Opačić Dušan — 257
Opardić Hasim — 307
Opatija — 228, 372, 445

Operativni štabovi:

— Operativni za Baniju — 211, 217, 218, 409
— Operativni za Gacko — 202
— Operativni za Istru — 374, 375, 382, 437, 445
— Operativni za Kordun — 56, 64, 66, 153, 470
— Primorskog sektora — 323, 325—327, 360
Oprtalj — 445
Opuzen — 125, 126, 130
Orabović Žarko — 393
Orebić — 280, 281, 355, 504, 668, 671, 681
Orelj Đuro — 518
Oreščanin Bogdan — 58, 139, 267, 270, 457, 539
Orešje — 646
Orešković Mile — 521
Oriovac — 207, 208, 659
Orlić — 350
Orlov kuk (k. 1126) — 313, 314, 316, 356
Orlovac — 21
Orlovača (k. 1082) — 348, 350, 585
Orlja (kod Karina) — 486
Orljava (r.) — 47, 208
Orljavac — 47
Oroslavje — 31
Osatno — 209
Osekovo (s.) — 24, 703
Osijek — 147, 247, 248, 388, 669—671, 676, 680, 682, 684, 685, 687, 703, 710
Osoje (trig. 564) — 126
Osmače — 628
Osmagino polje — 201
Osredak (kod Cazina) — 138, 276
Osredci (kod Srba) — 287, 290
Ostojići — 129
Ostrna — 31, 683

Ostrovica — 497, 499
Ostrovičke Lišane — 451, 476, 477, 479—482, 486, 497, 706
Ostrožac (kod Cazina) — 136—138, 267—272, 274—276, 526, 528, 710
Ostrožac (kod Konjica) — 688, 691, 696
Ošljar (k. 585) — 401
Oštarije — 38
Oštra glavica (k. 543) — 349
Oštri grič (trig. 1053) — 296
Oštri Vrh (s.) — 301
Oštri Zid (s.) — 24, 27
Oštrić Josip — 114
Oštro (brdo) — 325
Otavac (trig. 415) — 476, 479, 481
Otavice (s.) — 400—402, 582, 584, 585
Otišić (G. i D.) — 347, 350, 583—585
Otočac — 201, 431, 441, 442, 444, 522, 523, 542, 545, 555, 615, 617, 637, 651, 652, 657, 658
Otočec (kod Remetinca) — 651
Otoka — 70, 123, 136, 269, 271, 274, 275, 526, 528, 532
Otrić — 80, 292, 318—322, 331, 339, 341, 360, 361, 483, 484, 487—489, 493, 498, 548, 551, 555, 681
Otrog Nikola — 606
Otuča r. — 319
Ozalj — 44, 261, 262, 308, 548, 613, 663, 664, 691
Ozna — 29, 85, 421, 432, 434

P

Padene — 328, 329, 333, 452, 492, 494—499
Pag (o.) — 654, 655, 657, 658, 663, 665
Paić Ilija — 391
Pakas — 9
Paklena (s.) — 301
Pakovo brdo — 316, 348, 349, 350
Pakra (r.) — 194, 198
Pakrac — 102, 103, 106, 146, 192—199, 302—304, 368, 370, 384, 388, 419, 420, 549, 624, 631, 652—654, 656, 657, 659
Pakračka Poljana — vidi Poljana (kod Pakraca)
Pakračko polje — 384
Palanka — 477, 499
Palčić Mirko — 170
Palež (kod Dabra) — 201
Paltrinjeri Jerko — 192, 293
Paljevine — 326
Paljuv (s.) — 499
Pančevački most — 625
Panjani — 456
Papari (kod Bihaća) — 393
Papići — 563
Parčić — 332, 475
Paripovac (k. 1060) — 485, 488, 489
Parmač Stanko — 81, 452, 502
Paskašev vrh (k. 687) — 202
Pastunović Stevo — 307
Pastuša (G. i D.) — 217, 219, 220
Pašina Luka — 393
Pašman (o.) — 618, 620, 649, 681
Paukova (V. i M.) — 213, 218, 456
Pavečić Ivan — 606
Pavlovci (s.) — 299
Pavlović Milan — 16, 365, 412
Pavlović Rade — 144
Pazarić (kod Sarajeva) — 670, 687
Pazarište 442, 522
Pazin — 445, 541
Pecotić Bogdan — 81
Pećani (s.) — 256
Pehir Stjepan — 307
Pejnović Andrija — 70
Pelješac — 126, 278, 280, 355, 356, 460, 503, 504, 612 ,667, 668, 670, 671, 679, 681, 685—687, 689, 690, 692, 693, 701, 703
Pekić Dušan — 56
Pekić Mile — 391
Pena (k. 970) — 340, 483—485, 488
Perhavec Stanko — 431
Perjasica (G. i D.) — 468, 469, 553
Perko Ivan — 142
Perkovci Novi — 248
Perkovci Stari — 51, 52, 235, 242, 244, 386, 387, 542, 614, 636, 665
Perković (kod Šibenika) — 663, 664
Permani (s.) — 228, 229
Perna (p.) — 72
Perna (s.) — 72, 73
Perović Stjepan — 606
Perušić — 256, 296, 441, 521—524, 538, 545, 553, 554, 687, 689—691, 702
Perušić (kod Benkovca) — 343, 344, 491—493, 495
Peščenica (kod Turopolj. Lekenika) — 264, 265, 312, 551, 626, 647, 651, 659, 700
Pešćenik (s.) — 182, 183
Pešćeno (kod D. Konjščine) — 18, 631
Pešut Đuro — 74

Petrčane — 450
Petrička (G. i D.) — 24
Petrinić Polje (zaseljak) — 201, 202
Petrinja — 59, 69, 73, 76, 218, 455, 456, 469, 513, 514, 525, 554, 562, 563, 632, 633, 645, 646, 648, 649, 654, 709
Petrinjci — 211—213, 218, 221, 517
Petrinje (kod Buzeta) — 372
Petrova gora — 619
Petrovaradin — 613, 614, 619, 620, 635, 644, 670, 671, 684, 687, 691
Petrović Ilija — 39
Petrovo polje — 400, 401, 404, 560, 581, 583, 706
Peulje (G. i D.) — 347
Pezelj Vlado — 82
Piglić Ivan — 380
Pilaš Dragutin — 132
Pintarić Antun — 241
Piplica (s.) — 95
Pirjak Slavko — 606
Pirnice — 326
Pirovac — 475, 489
Pirovište — 330
Pisačuša (trig. 1103) — 256, 282, 285
Pisarovina — 165
Piskornjač (šuma) — 211—214
Pišać (s.) — 256
Piškorevci — 52, 246, 674
Pištaline (s.) — 136
Pitomača — 22, 23, 466, 467, 558, 595—597, 617, 651, 653
Pjevac Dušan — 277
Plana (k. 111) — 325, 326
Plase (s.) — 422—424, 427, 535, 537, 556, 647
Plaški — 76, 526
Platiša Nikola — 435
Platno (k. 215) — 325
Plava šuma — 187
Plavno — 681
Pleča (k. 650) — 348
Plemenitaš — 35, 37
Pleševica (trig. 1125) — 313, 314, 316—318
Plešivica (kod Lukov Dola) — 34, 35
Pleternica — 46, 47, 233, 234, 300, 387, 661
Pliševica (trig. 770) — 228
Plišivica (k. 180) — 325
Plitvica (r.) — 629
Plitvički Leskovac — 269, 431, 469
Ploča (kod Metkovića) — 634
Plomin — 372
Plosna (kod Bakra) — 224
Plješevica (k. 208) — 323
Pocrnići — vidi Podboišno Selište
Počuča Mile — 82
Podboišno Selište — 256
Podboj Josip — 573
Podbor. Doljani — 103, 104, 195, 302, 368
Podborski Batinjani — 368
Podborski Vrbovac — 195, 302
Podbrežje — 44
Podgorje (kod Buzeta) — 372
Podgrađe — 491, 494, 495
Podlapac (Podlapača) — 256
Podlisac — 325
Podlug — 343
Podlugovi — 624, 672, 691
Podlužan (s.) — 25
Podorašac — 650
Podosoje — 347
Podoštra — 545
Podovi — 204, 285
Podrav. Slatina — 142, 414—420, 474, 506—509, 552, 558, 561, 696, 699, 702
Podravina — 22, 142, 154, 155, 466, 536, 550, 555, 558, 569, 570, 595, 702, 705
Podravski Novi Grad — 118, 182, 183, 185, 466, 467, 623

Područja:

— 1. kordunaško — 57, 72, 74, 76, 77
— 2. kordunaško — 74—77
— Banijsko — 70, 72, 73, 75—77
— Bihaćko — 71, 72, 74—77
— Brodsko — 149
— Buzetsko — 445
— Goransko — 443
— Karlovačko — 70, 72, 74, 75, 77, 441
— Kninsko — 333
— Kvarnersko — 551
— Ličko — 444, 445, 535, 538
— Moslavačko — 158
— Novogradiško — 149
— Pazinsko — 445
— Podravsko — 467
— Pokupsko-turopoljsko — 71—75
— Posavsko — 70
— Požeško — 48
— Primorsko — 443
— Prominsko — 333

— Pulsko — 445
— Riječko — 443, 445
— Slatinsko — 148—150
— Splitsko — 536
— Virovitičko — 149
— Žumberačko — 70, 74, 75, 77

ustaško-domobranska:

— Prvo zborno — 15, 131, 162, 177, 192, 197, 212, 213, 218, 304, 369, 390, 468, 568, 589
— Drugo zborno — 177, 244
Podrute — 589, 623
Podsused (ž. st.) — 683, 710
Podum — 202
Podvornice (s.) — 491, 496
Podrvrško (s.) — 47, 302
Podzvizd — 270
Poganac (M. i V.) — 117, 185
Pokrajac (zaselak) — 336
Pokupje — 55, 57, 59, 62, 558, 599
Pokuplje — vidi Pokupje
Polača (M. i V.) — 316, 342, 348, 349, 490, 492, 495—497, 664
Poleksić Momčilo — 81
Poličnik — 502
Poljana (G. i D., kod V. Gorice) — 308
Poljana (kod Pakraca) — 304, 369, 625, 631, 657, 659, 703
Poljana (kod Vrbovca) — 25, 118, 119
Poljančani (kod Podrav. Nov. Grada) — 183
Poljice (kod Dubrovnika) — 644, 684, 686, 690
Ponikve — 35, 38
Ponikve (kod Bakra) — 224, 424
Ponorac (kod Brotnje) — 290
Popova kapa — 331, 340
Popova Luka (s.) — 355
Popova muda (trig. 851) — 339, 340, 482—484
Popovac (kod Garešnice) — 453
Popovača — 14, 15, 50, 151, 363—365, 407, 527, 530, 614, 621, 628, 630, 703
Popovec — 90
Popović (s.) — 339, 477, 478, 481, 486, 487, 491, 493, 494, 496—499
Popović Brdo (s.) — 526, 619
Popović Dragutin — 606
Popović Savo — 306
Popović Vojin — 81
Popović vrh (k. 313) — 343, 493
Porača (k. 304) — 299
Poreč — 445
Posavec Antun — 163 ,591
Posavina — 24, 28, 50, 62, 70—72, 75, 308, 407, 551, 569
Pospišil Stjepan — 243
Postrana — 355
Posušje — 130
Povelić (kod Koprivnice) — 187
Povoljnjak Milan — 307
Pozla Gora (s.) — 127
Požeška kotlina — 140, 142, 144, 146, 611, 632, 661
Prača — 627, 684
Prandanovci — 649
Prečec — 30, 364, 666, 683, 691
Preka kosa — 456
Preka strana (k. 570) — 521
Prekopakra — 192—194. 197. 198, 303
Prenj (ž. st.) — 627
Prepolno (s.) — 589
Preseka — 591, 699
Presika (k. 562) — 36, 37, 42
Prevjes — 328, 329, 477, 495, 497
Prezid — 483, 484
Prgolj Stjepan — 307
Pribude — 582, 585
Pridraga (kod Novog Grada) — 339, 499, 500, 502
Prigorje — 154—156, 569
Prijeboj — 269, 468, 469, 558
Prijedor — 622
Prikraj (ž. st.) — 169, 614, 621, 628, 645, 647, 659, 688, 707
Prilika Đuro — 142
Pristeg — 323, 324, 482, 497
Prndelj (s.) — 329—331
Prnjavor — 624, 703
Prnjavor (kod Petrinje) — 217, 218
Prnjavor (kod Slav. Požege) — 299, 301
Prodan Zlatko — 380
Prodanović Stojan — 234
Prodanovići — 330, 331
Progar — 613
Prokike — 546
Prolog (M. i V.) — 127, 129
Promina — 79, 333, 336—338, 358, 359, 451
Prosara — 627, 634
Prosika — 322
Prović — 475
Provo (s.) — 678
Prozor (kod Otočca) — 442, 545
Pruhar Milan — 380
Psavjevo (G. i D.) — 91, 161
Psunj (pl.) — 634
PTS — vidi Brigade: (Poglavnikov tjelesni sdrug)

Pucari (kod Jasenovca) — 640
Pučko Marko — 606
Pudrlja Mile — 277
Puhavo (kod Dugog Sela) — 364

Pukovi:

NOVJ:
— Artiljerijski 6. korpusa — 553

okupatorski i kvislinški (regimente):
— 1. „Brandenburg" — 333, 342, 357, 400, 401
— 1. donski — 564, 599
— 1. lovački rezervni „Jägerersatz" — 468, 546
— 2. kozački — 369
— 4. kubanski — 599
— 92. motorizovani — 78, 333, 357, 401
— 668. artiljerijski — 353, 355, 658
— 738-mi — 278, 353, 354, 503, 653
— 846-ti pješački 392. divizije — 282, 422, 535, 697
— 891-vi 264. pješ. divizije — 342, 448, 449, 520
— 892-gi — 505, 675

domobranske pukovnije (pukovi):
— 1-va gorska — 563, 564, 568, 667
— 1-va PTZ — 665
— 4. gorska — 109
— 5. gorska — 568, 667
— 5. lovačka — 51, 140, 238, 243, 244
— 8. lovačka — 140, 232, 233, 245
— 8. gorska — 192, 193, 197, 303
— 10. lovačka — 320
— 15. ustaška — 545

Pula — 541, 544
Pulić Marijo — 380
Puljane (s.) — 337
Puljanić Ivan — 255
Pupelica (V. i M.) — 23, 588, 595
Pupnat — 355
Purić — 346
Pustrašija Mato — 606
Pušća — 340, 484
Pušća-Bistra (ž. st.) — 625, 641, 667, 679, 701
Pušina — 417
Puškari (s.) — 267
Puškarić Mile — 234, 237, 474
Putičanje (s.) — 323, 481
Putinci — 617, 700

R

Račinović Hasan — 273
Radanović Dušan — 74
Radići (s.) — 334
Radmilović Đ. Rade — 277
Radojčić Sava — 39
Radošinovci — 323, 480, 482
Radučić — 452, 480, 481, 491
Radulović Rade — 380
Radunić — 582, 585
Rađenović Dušan — 385
Rađenović Mile — 63
Rađenovića Župa (s.) — 291
Rađi dol — 314
Rajić (G. i D.) — 559, 625, 683, 710
Rajlovac — 650
Rajšić Dmitar — 255
Rakić Milutin — 306
Rakitnica — 466
Rakov Potok (s.) — 671, 695
Rakovac (kod Sunje) — 603, 605
Rakovica (kod Drežnik-Grada) — 468, 469, 558
Raljević Pavao — 606
Rama — 627, 665, 707
Ramljane — 522, 524, 545, 637
Ranić Damjan — 221
Rasline (s.) — 325
Rasoja (k. 354) — 299
Rasotica (s.) — 279, 354
Rastići — 285
Rastok (s.) — 125, 126
Rastovac — 556
Raša — 541
Rašeta Petar — 436, 471
Raštević (s.) — 343, 490—492, 495
Ratkovica — 300, 387
Ravna Gora (s.) — 37, 38
Ravnak Ivan — 114
Ravni kotari — 342, 362, 447, 480, 482, 490, 491, 502
Ravnice (ž.st.) — 645
Ravničica (s.) — 424
Ravno (kod Dubrovnika) — 697
Ravno podolje (kod Mrzle Vodice) — 531
Razdrto — 37
Razvala — 540, 546
Razvale otišićke — 347
Razvale maovićke — 348

Razvaljen vrh (k. 1324) — 314
Razvođe (s.) — 335, 336, 611, 612
Razvršće (k. 1285) — 314
Ražanac — 448, 449, 451, 502, 692, 694, 702, 709
Rebić Branko — 70
Rečica (kod Karlovca) — 266, 311, 312
Rečina (r.) — 231, 379
Regeljac Dušan — 306
Reljevo — 684, 691
Remetinec — 164, 165, 205, 206, 544, 645, 646, 651, 652, 685
Repinec — 151, 407, 541, 569, 593, 644—646
Repušnica — 15, 26, 31, 538, 630, 636
Ribanjska (polje kod Kobaša) — 208
Ribičić Stjepan — 306
Ribnik — 296, 523, 545
Ribnjak (kod Grub. Polja) — 25
Ričice — 94—96
Riječica — 692
Rijeka — 223, 226, 228, 372, 373, 378, 379, 395, 401, 425, 430, 431, 462, 531, 541, 544, 551, 554—556
Rijeka (kod Dubrovnika) — 611, 648, 649, 677, 682
Risovac — 313, 314, 316, 356
Ristovac (kod Perušića) — 522, 523
Ritt Vitomir — 258
Rkman Božo — 607
Rodin Vinko — 191
Rogatica — 636, 639, 682
Rogotin — 128, 129, 634
Rogova luka — 136, 137
Rogušica (k. 124) — 326
Rojić Čedo — 348
Roknići — 390
Romanovci — 694
Romići (s.) — 330
Rosandić Nikola — 550
Roščanci (s.) — 182, 185—187
Roški slap (zaselak) — 334, 337, 342, 358, 481, 497, 639, 640, 651, 652
Rovci (kod Komina) — 19
Rovinj — 541
Rovišće — 27, 30, 638, 673
Rožca (k. 479) — 379
Rožić Antun — 105
Ruda Franjo — 234
Ruda glava (kod Žegara) — 330
Rudele (s.) — 337, 338
Rudelj — 130
Rugvica — 31
Rujeva gl. (k. 862) — 96
Rujište — 328, 329, 331, 339
Rula Dragan — 63
Ruma — 627, 669, 676, 700
Rumeljak Rok — 606
Rumunija — 155, 401
Runjevica — 350
Rupa — 228, 229, 379
Rupčić Ivica — 444
Rupnik Leo — 227, 378
Rust (brdo) — 326
Rustambeg Milan — 41, 556
Ruševac (kod Križevaca) — 187
Ružić (s.) — 400—403, 582—585

S

Sabljić groblje (k. 228) — 218
Sabol Stjepan — 170
Sadilovac — 393
Sadovi — 300
Salnik — 590, 591
Samobor — 598, 623, 670, 695
Samogred (k. 1040) — 318
Sanski Most — 616, 624, 637, 669
Santini Edo — 399, 405, 587
Sarajevo — 628, 629, 635, 639, 640, 641, 647, 650, 656, 659, 668, 670—672, 676—678, 681, 684, 691, 694, 697, 698, 704, 710
Saršon Zdenko — 62
Sarvaš — 684
Sasavac (s.) — 21
Satrić — 582, 585
Sava (r.) — 28, 63, 64, 102, 106, 207—209, 211, 218, 456, 527, 533, 554—556, 559, 563—565, 613, 623, 636, 637, 687, 707
Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika — 152, 442, 534, 536, 537, 539, 557, 592
Savor Jura — 74
Savski Marof — 653, 656, 695, 698
Savski most — 676
Sedlo (k. 933) — 346
Sedlo (trig. 1058) — 331
Sedramić — 585
Segovina — 665
Sekavica (k. 825) — 583

Sektori:
— 2-gi pomorski obalski — 451, 553, 655
— 3ći pomorski obalski — 620, 649
Selce (kod Đakova) — 248, 387
Selce (kod Novog) — 531
Selišča (predio) — 425
Selište (kod Kostajnice) — 456

Semanići — 272
Semizovac — 650, 684, 698
Senj — 401, 430, 431, 534, 537, 538, 546, 551, 554, 555
Senjsko — 34, 36, 37
Seoci (s.) — 47, 301
Sernaderi (kod Žegara) — 479, 480
Sertić Poljana — 530
Sesvete — 22, 28, 168, 638, 641, 663, 678, 688, 698, 704, 705
Sesvete (V. i M. kod Križevaca) — 184, 187
Sesvetski Kraljevec — vidi Kraljevec
Severin (s.) — 21, 35, 37, 466
Sforza Karlo — 448
Sibinj — 559, 659
Sića (s.) — 469
Sijekovac (s.) — 687
Sinac — 522, 545
Singolo Ante — 191
Sinj — 345, 349, 350, 357, 395, 586, 648, 650, 653, 655, 662, 679, 681, 685
Sinjal (trig. 402) — 401, 403, 583
Sipino (kod Daruvara) — 368, 370
Sirač — 652
Sisak — 12, 13, 16, 17, 59, 61, 62, 122, 123, 165, 212, 213, 218, 262—266, 309—312, 455, 456, 526—529, 531, 532, 534, 538, 540, 541, 545, 551, 555, 556, 558, 559, 562—564, 598, 599, 617, 621, 622, 625, 626, 631, 634, 638, 643, 646—649, 651, 653, 654, 659, 662, 666, 669, 673, 674, 676, 677, 679, 683, 695, 698, 700, 704, 708, 710
Siverić — 582, 618, 621
Sjetlina — 684
Sjever Stjepan — 248
Skenderovci (s.) — 146, 385
Sklopovi — vidi Divizioni
Skočilić Joža — 231, 377, 381, 383
Skokovi — 268—270
Skradin — 342, 486, 652
Skulj — 129
Skuzin Vladimir — 606
Sladojevci (s.) — 416, 419, 509
Slana Voda — 417
Slatina — 146
Slatina (kod Cazina) — 136, 272, 276
Slavonija — 62, 75, 140, 142, 144—147, 408, 513, 518, 540, 544, 554, 569
Slavonska Požega — 46—48, 146, 232—234, 298, 301, 535, 536, 539, 611, 612, 632, 636, 639, 647, 660, 661
Slavonski Brod — 177, 235, 528, 550, 559, 611, 613, 614, 631, 636, 638, 639, 641, 644, 648, 659, 665, 673, 674, 680, 682, 698, 704, 710
Slavonski Kobaš — 207—210, 533
Sleme — vidi Sljeme
Slivno Ravno — 126
Slivšek Slavica — 606
Slovenačko primorje — 555
Slovenija — 55, 57, 61
Slovinci (kod Sunje) — 563
Slunj — 72, 392, 558, 624, 637, 638
Sljeme (k. 1067) — 38, 531
Sljeme (kod Zagreba) — 30
Smilčić — 344, 345, 362, 480, 491—493, 496, 499
Smokrić — 94, 95
Smokvica — 355
Smolčić Franjo — 307
Smolčić uvala — 202
Smrdelje — 333, 334, 337, 479, 494
Smrdeljski gaj — 337
Smrdljivac — 330, 484
Smrekovac (trig. 858) — 318—320, 339, 340, 360, 485, 612
Smrekovača — vidi Smrekovac
Smrtići (G. i D.) — 209, 210, 533
Smude (s.) — 616
Soblinec — 90
Soboli — 36
Sokolovac (kod Koprivnice) — 117, 183, 184, 186, 187, 591, 592
Sopalj (k. 221) — 325, 326
Sopje (s.) — 474
Sošice (kod Samobora) — 74
Sošić (s.) — 130
Soške (s.) — 131
Sovilj Gojko — 39
Sovro (trig. 1301) — 584, 585,
Spaček Božo — 74
Sparagović (s.) — 686
Split — 78, 353, 554, 641, 644, 651, 653, 657, 658, 676, 697, 699, 700
Splitska vrata — 686
Srb — 93, 190, 191, 287—289, 318, 320, 321, 339, 548, 551, 555, 650, 654, 655, 658, 670, 675, 680, 681, 685, 691
Srbija — 452, 460, 533, 543, 630
Srdari — 297
Srebrenica — 649, 682
Sredice (G. i D.) — 155, 183, 185, 187, 466, 623
Srednji Lipovac — 299
Sredska — 24
Srem — 142, 630
Srem. Karlovci — 614
Sremac Stevo — 391
Sremska Mitrovica — 630, 651, 654

Srijem (s.) — 184, 186, 613
Srneći kuk (k. 1338) — 313, 314
Srpska Kapela — 593
Srpske Moravice — 35, 37
Srpski klanac — vidi Klanac (kod Srba)
Srpsko Selište — 680, 696
Stadin (k. 193) — 325
Stalak — 555
Stambulčić — 629
Stanivuković Milan — 242, 244, 246. 249
Stankovac — 69
Stankovci — 324, 342, 487, 489
Stankovica (trig. 190) — 364
Stanković Nikola — 114
Stanković Srećko — 114
Stanojević Dušan — 98
Stanovi Ćuline — 499
Stara Gradiška — 550, 558
Stara Kapela (kod Pleternice) — 300
Stara Marča — 627
Stara Ploščica — 24
Stara Rača — 21, 595
Stara Straža (ž. st.) — 492, 494. 495, 497, 499
Starčevići (s.) — 523
Stari Grad (kod Koprivnice) — 183
Stari Grad (na Hvaru) — 352
Stari Perkovci — vidi Perkovci Stari
Staro Petrovo Selo — 47, 299, 300. 659, 672
Staro Selo (kod Sunje) — 218, 564
Staro Selo (zaselak kod Otočca) — 202, 545
Staro Topolje (kod Slav. Broda) — 236, 386
Staševica (kod Vrgorca) — 129
Staza (ž. st.) — 263, 455, 559, 562, 563, 565, 617, 647, 669, 695, 700
Stijena (s.) — 136
Stipanja — 424
Stirčić — 297
Stobreč (brdo) — 697
Stojaković L. Stevo — 388
Stomorina — 675
Ston — 280, 355, 504, 616, 682, 686. 690, 693, 703
Stonski tjesnac — 693
Stovrela (p.) — 136
Stožište — 313—315, 317, 356
Strana (M. i V.) — 351
Stražbenica (k. 679) — 289, 290, 295
Stražbenica (trig. 378) — 329—331
Stražbenica (trig. 613) — 583
Stremenica (k. 726) — 42
Strija Marija — 114
Striživojna (s.) — 92, 247
Striživojna-Vrpolje — 614, 644, 672
Strmen — 62
Strmica (s.) — 313, 315—318, 322
Struga — 533
Struge (s.) — 127
Stubica (kod Vrbovskog) — 35
Stublovac (brdo) — 420
Stubljani — 455, 565
Studena (kod Klane) — 231
Studenci (kod Perušića) — 296
Stupna — 700
Stupnik (kod Slav. Broda) — 208, 209
Stupnik (kod Zagreba) — 165
Subotica (kod Koprivnice) — 29
Subotići (zaselak) — 330
Sučevića brdo — 340
Sučevići — 334, 612, 620
Sućuraj — 668
Sudovec — 11, 530, 588, 590, 623
Suhaja (s.) — 26
Suhi (trig. 548) — 223, 224, 226
Suho polje — 314
Suhopolje (kod Virovitice) — 149, 387
Suknovci — 335—337
Sukošan (s.) — 448, 613
Sumartin — 278—281, 352—354, 356, 504, 668, 671, 675, 681
Sunčanica (k. 1136) — 313, 314, 317
Sunger — 38
Sunja — 62, 122, 123, 211, 213, 214, 218, 261—264, 266, 309—312, 454—456, 469, 471, 511—518, 525—529, 531, 532, 534, 538, 540, 551, 553, 554, 556, 558, 559, 561—565, 599, 603, 617, 631, 634, 645, 646, 648, 649, 672, 674, 683, 700—703, 708
Sunja (r.) — 455, 513, 603, 628
Supetar — 281, 352—354. 503, 504, 658, 665
Surčin — 630
Surdup — 317
Sušak — 223, 228, 308, 378, 379, 422, 424, 425, 462, 544, 553, 556, 674
Sušanj Anton — 380
Sušica — 37, 38
Sušić Josip — 163, 591
Sušine-Đurđenovac — 710
Sutla (r.) — 102
Suvaja — 287—289, 320, 321, 664, 670, 675, 685, 691
Suzić Dmitar — 74
Suzić Miloš — 64, 214, 222
Sv. Akacij (trig. 799) — 229
Sv. Ante (kod Popovića) — 487

Sv. Duh (kod Benkovca) — 480, 493, 495, 496, 500
Sv. Gospa — 455
Sv. Ilija (k. 333) — 400
Sv. Ivan (San Giovani) — 448
Sv. Ivan Zelina — 29, 90, 91, 155, 158—162, 164, 538, 590, 591, 639, 642, 646, 682
Sv. Ivan Žabno — 26, 31, 541, 593, 594, 638
Sv. Jelena (trig. 397) — 47, 301
Šv. Jovan (kod Benkovca) — 496
Sv. Juraj — 44, 97
Sv. Katarina — 223
Sv. Klara — 265, 653, 669, 679, 683, 700, 704, 710
Sv. Križ — 223
Sv. Križ-Začretje — 673
Sv. Kuzman — 223, 422
Sv. Luka (k. 231) — 299
Sv. Marija — 623
Sv. Martin — 477, 478
Sv. Martin (kod Samobora) — 623
Sv. Nikola (trig. 160) — 279, 354
Sv. Petar (kod Zelengrada) — 484
Sv. Petar Čvrstec — 27
Sv. Rok (kod Lovinca) — 95, 545
Sv. Rok (trig. 16) — 279, 354
Sv. Spas — 455
Sv. Trojica — 204
Sv. Vid — 304
Svalba Milan — 444
Svilaja — 333, 347, 350, 357, 401—403, 581
Svinjarec — 594
Svinjica — 605
Svračkovo Selo — 255, 256

Š

Šabanov vrh (k. 362) — 299
Šajković Stevo — 248
Šalamunić — 255, 256, 282
Šalovec (s.) — 590
Šandrovac — 21, 23, 27, 466, 467, 588
Šapjane — 228
Šarajica (k. 391) — 330
Šaroka pust. — 415
Šaš — 265, 455, 517, 525, 561—565, 617, 647, 669, 695
Ščeković Pavao — 391
Šego Marko — 292
Šegota Ivan — 13
Šepići (k. 344) — 276
Šerbo Mirko — 279, 280, 356
Šestanovac — 126, 127
Šibenik — 395, 400, 402, 451, 615, 616, 641, 644, 653
Šibenik (k. 1450) — 402, 581, 582
Šibl Ivan — 15, 119, 156, 454, 528, 537
Šid — 664, 669
Šijanova kosa — 282
Šije (s.) — 34
Šikić Gavre — 521
Šiljak (trig. 1299) — 313, 314, 356
Šimić Ante — 438, 445
Širinec — 24, 364
Širitovci — 651, 652
Široka Kula — 203, 204, 255, 256, 285, 286, 296, 297, 521, 523, 524, 538, 545, 553, 640, 689, 690, 702
Široko Selo — 118, 184—186
Škabrnje — 342, 498, 663, 664
Skalići — 34, 531
Škare — 200, 202, 538, 545, 652
Škarnik (s.) — 28
Škondrići — 340
Škorpik Josip — 536
Škrabutnik (s.) — 300, 301
Škrljan Mato — 589, 598
Škrpan — 208
Šljubura Joco — 473
Šolta (o.) — 504, 505, 673, 675, 676, 685— 687, 689, 692, 693, 700, 702
Šopot (s.) — 343, 344, 491, 492
Špadina — 326
Španovica (kod Pakraca) — 196
Špija (trig. 1228) — 313, 314
Špišić Bukovica — 596
Št. Jernej (kod N. Mesta) — 61
Št. Peter — 228, 373
Štafić Stjepan — 307
Štampar — 296
Standarac (trig. 305) — 324
Štefanje (s.) — 118, 595
Štiglić Boris — 433
Štikada (s.) — 95, 96
Štikovac Zdravko — 524
Štikovo (s.) — 350
Štrbac (s.) — 338
Štrekovac — 390
Šturlić (s.) — 76
Šubašić dr Ivan — 59, 69, 147
Šubić Antun — 307
Šujica — 345
Šukunda Nina — 221
Šulinec — 91, 161
Šumonja Miloš — 278, 472, 520
Šupica Petar — 306
Šupljaja (razvalina) — 337

Šupljak (k. 381) — 328, 329, 479
Šuplje brdo — 339, 482—484
Šušnjar (V. i M.) — 213, 217, 220
Šušnjar Janko — 536
Šušnjevica — 372
Šverko Josip — 380
Šverko Roko — 380
Švica (G. i D.) — 442

T

Tabazan (k. 721) — 331
Tarabić Joco — 62
Tarčin — 622, 625, 627, 629, 655, 662
Tatalović Nikica — 39
Tatinja Luka — 675
Tavani (predio) — 314, 317
Tencer Alojz Maklja — 142
Tepavac Dragić — 518
Tepšanovac (k. 852) — 204
Teslić — 611, 632
Tešnjak — 219, 456
Tičevo — 560, 637
Tičevo (k. 1046) — 256
Tici (s.) — 36
Tinjan — 445
Tinjske Lišane — vidi Lišane (Tinsko)
Tisovac — 301
Tisovac (kod Jasenka) — 531
Tiškovac (G. i D.) — 320, 322, 681
Tišma Ilija — 257
Tito Broz Josip — 59, 69, 122, 147, 152, 155, 156, 459, 534, 536, 537, 539, 543, 547, 557, 568, 592
Titova Korenica — 255—257, 537, 541, 644, 647
Tkalec (G. i D.) — 118
Todorovo (s.) — 269, 270
Tojagić Milan — 135, 206, 607
Tomac Petar — 434
Tomić Nikola — 380
Tonkovac (s.) — 330
Tonković kosa — 285
Topić Meho — 273
Topličica Dolnja — 91
Topola (kod Bos. Gradiške) — 678, 681
Topola (kod D. Vakufa) — 694, 697
Topolovac (kod Hercegovca) — 25
Topolovac (kod Križevaca) — 117, 118, 188
Topoljnjak Đuro — 606
Topusko — 69, 70, 72, 74, 624, 709
Tounj — 469, 527, 532, 540, 546, 633, 634, 650, 655
Travnik — 648, 660, 663, 668, 669, 677, 678, 681, 687, 689, 694, 697
Trebačnik (k. 380) — 328, 330—332, 492
Trbounje (s.) — 336
Trbović Gojko — 438
Trbuk (s.) — 692
Trbušić Vilim — 606
Trebestin (k. 610) — 424
Trebinje — 663, 686, 690, 692, 693, 696
Tremovac (p.) — 26, 594, 697
Tremzina (trig. 1175) — 330, 485, 487, 488
Trgovišće (kod Zlatara) — 8, 17, 18, 631
Tribunj (s.) — 326
Trivanov Do (zaselak) — 314, 317
Trklje (s.) — 129
Trnava (s.) — 53
Trninić Milan — 56, 64, 153, 218
Trnovac (kod Križevaca) — 187
Trnovac (s). — 469
Trogir — 402, 676
Troha Anton — 39
Trokut (predio) — 62, 63, 66, 72
Trokut Slavonski (predio) — 75, 149
Trošmarija — 35, 540
Trpanj — 280, 281, 355
Trsat (kod Sušaka) — 223
Trst — 228, 372, 373, 378, 395, 430, 431, 502, 531, 541, 551, 554—556
Trstenik (s.) — 280, 671, 686
Truta Ljubo — 82, 586
Tučepi — 126, 129
Tuhobić (k. 1106) — 427
Tuk (k. 564 kod Brotnje) — 290
Tuk (kod Bunića) — 285
Tuk (kod Dabra) — 202
Tukovi (kod Kobaša) — 207, 208
Tulić (s.) — 72
Turak Avelino — 380
Turanj (kod Karlovca) — 389, 390, 468, 511, 526, 537, 619, 622, 624, 633, 642, 643
Turanjska brda — 389, 390
Turbe — 663
Turčin — 29
Turčin vrh (k. 923) — 522, 524
Turić M. Marko — 130
Turjanski — 296, 522, 537
Turk Josip — 39
Turkovčina — 19
Turkulin Artur — 447
Turljaće (k. 1342) — 402, 582

Turnašica — 596
Turopolje — 66, 71, 72, 75, 264, 265, 309, 312, 555, 617, 628, 647, 648, 651, 659, 666, 695, 698, 700, 704
Turovac — 329—331, 483—490
Turska Gata — 272
Tušilović — 468
Tušnica (pl.) — 345
Tuzla — 615, 626, 630, 639, 654, 657, 663, 679, 687
Tužević — 34

U

Ublina (trig. 246) — 668, 681
Učka — 535
Uglješ (k. 1048) — 37
Uglješić Ljuban — 248
Uljanić Josip — 380
Uljanik (s.) — 369—371, 657
Umac (k. 455) — 583, 585
Umag — 372
Umci (k. 618) — 401, 583, 584
Umljanović — 400—402, 583
Una (r.) — 137, 269, 321, 526, 527, 565, 672
Unešić — 583—586
Urija — 522
Urljaj — 288, 321
Uskoplje — 658
Usora (ž. st.) — 624
Ustiprača — 650, 656
Utolica (s.) — 544
Uvala (kod Kobaša) — 209
Uzelac (s.) — 485
Uzelac Gojko — 96
Uzelac J. Mile — 399, 405, 587

V

Vadaski Ilija — 248
Vagan (zaselak kod Lovinca) — 95
Vaganac — 269, 392, 393, 468, 469, 471, 510—512, 526, 537, 545, 547, 549, 551, 558, 670
Vaganačko polje — 393
Vagovina — 119
Vahovec Vinko — 234
Vakuf (G. i D.) — 626, 627
Valjan Vladimir — 606
Varaždin — 7, 29, 30, 31, 169, 182, 183, 185, 529, 569, 570, 588, 589, 590, 619, 623, 625, 629, 631, 632, 635, 662, 666, 672, 689, 693, 695, 703, 707
Varaždinske Toplice — 9, 28, 30, 117
Vareš — 681, 687, 694
Vasić Ivan — 204
Vasiljević Joco — 307
Vasine (s.) — 301
Većeslavac — 155, 182, 187
Vedro Polje (s.) — 416, 563, 605
Vegar Branko — 571
Vejinović Milan — 203
Vejinovići (s.) — 334
Veketuš (k. 98) — 208
Velčić Vladimir — 596, 598
Velebit — 79, 96, 328, 331, 332, 339—341, 358, 401, 478, 479
Velemerić (G. i D.) — 469
Velići (zaselak) — 330
Velika (G. i D., kod Topolovca) — 183
Velika (p.) — 118
Velika Barna — 24
Velika Čista — 475, 476, 477
Velika Gorica — 262—266, 308, 311, 312, 554—556, 599, 638, 653, 656, 662, 669, 679, 683, 698, 700, 704, 707, 708, 710
Velika Jasenovača — 24
Velika Pisanica — 21, 106, 467
Velika Popina — 191, 320, 321, 483
Velika straža (k. 208) — 675
Veliki Drvenik (o.) — 700—702, 704, 706, 708, 709
Veliki vrh (trig. 966) — 403
Veliko greblje (trig. 335) — 328
Veliko Trgovište (kod Zaboka) — 648, 649, 668, 703, 707
Veliko Trojstvo — 21, 27
Velim (s.) — 323, 477
Velonj (k. 1134) — 204, 285
Velušić (s.) — 336
Veljun (k. 1001) — 256
Vencel Branko — 307
Verčević Petar — 306
Vezišće (s.) — 24
Vežovića most (k. 280) — 401, 583
Vičine (predio) — 326
Vidakovića gl. (k. 503) — 329
Vidas Ivan — 306
Vidovec — 689, 705
Vijenac (k. 918) — 584, 585
Vilić Selo — 302
Vinalić — 350, 584
Vinica (kod Karlovca) — 678
Vinično — 590
Vinkovci — 235, 245, 387, 614, 617, 622, 627, 628, 644, 648, 662, 663, 669, 670, 671, 680, 682, 683, 697
Vinodol — 219, 220
Vinokračine — 378, 380

Vinovo (kod Drniša) — 401, 582—585
Virje — 466
Virovitica — 23, 106, 387, 388, 413, 414, 416, 466, 552, 558, 596, 597, 649, 671, 676, 678, 691, 694, 696, 699, 706
Vis (o.) — 80, 84, 86, 87, 399, 451, 458, 460, 477, 529, 700
Visarionović Josip Staljin — 539
Visibaba (trig. 544) — 329
Visić Radeka (zaselak) — 485, 487
Visočane — 502
Visočica (k. 780) — 95, 96
Visoka (k. 160) — 279, 354
Visoka (k. 262) — 323, 324
Visoko — 624, 656, 659, 671, 672, 691
Visuć (kod Udbine) — 535, 538
Višegrad — 641, 684
Višošević Janko — 98
Vizler Rudolf — 70
Vladić Petar — 70, 73
Vladisovo (s.) — 301
Vlaisavljević Dušan — 42, 227, 367, 427, 432, 434, 465
Vlasenica — 612
Vlček Vaclav — 234
Voćin — 560, 616
Voćinska reka — 414
Vodice (kod Ruzeta) — 372, 445, 535
Vodice (s.) — 322, 326, 480, 482, 489
Vodnjan — 445
Vojnić — 72, 74, 75
Vojnići (kod Ljubuškog) — 126
Vojnovac — 526
Vojnović Nikola — 74
Vojnovići (s.) — 317
Vojskova (s.) — 640
Vojvodić Dimitrije — 432, 434
Volarica (k. 770) — 94, 95
Volinja — 455, 526, 672
Voloder — 14, 15, 24, 365, 530, 617, 621, 628, 635
Vondraček Ivan — 196, 200, 302, 307, 371, 414
Voštane (s.) — 620
Vozila Vlado — 437, 530
Vragović (s.) — 165
Vrana — 323, 324, 342, 447, 451, 480, 482, 489, 497, 634
Vranovac (šuma) — 414
Vranjkovići — 313, 317
Vrapče (kod Zagreba) — 30, 593, 683, 710
Vrata — 34, 38, 425, 531
Vratnik (kod Senja) — 546
Vrba Donja — 235, 236, 631, 672
Vrban Josip — 135
Vrbas (r.) — 700
Vrbica (predio) — 328, 329, 331
Vrbice (kod Kobaša) — 207
Vrbnik — 336
Vrbovac — vidi Podbor. Vrbovac
Vrbovec — 25, 29, 31, 32, 90, 118, 151, 168, 169, 407, 529, 541, 569, 593, 614, 621, 628, 644, 645, 646, 647, 659, 668, 688
Vrbovo — 18
Vrbovsko — 34—38, 43, 61, 430, 431, 531
Vrdovo — 560, 582
Vrebac — 256, 643
Vrelo (s.) — 256, 257
Vrga Ljuban — 74
Vrginmost — 72, 74, 75, 624
Vrgorac — 128
Vrh (kod Ravne Gore) — 37
Vrh Kapele (k. 884) — 546
Vrhovci — 47, 48
Vrhovi — 628, 630
Vrhovine — 201, 202, 522, 545
Vrhovna komanda za Jugoistok — 400
Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije — 58, 80, 82, 83, 87, 88, 197, 207, 208, 212, 280, 352, 396, 416, 458, 477, 503, 525—528 530—536, 538—561, 672
Vrlička dolina — 79
Vrlička krajina — 78, 79, 316, 317, 333, 347, 349, 351
Vrlika — 80, 83, 348, 357, 400, 581, 611, 613
Vrnograč (s.) — 269, 270, 469
Vrnogračka gl. (trig. 414) — 269, 270
Vrpile — 256
Vrpolje (kod Đakova) — 52, 54, 663, 673, 674
Vrpolje (kod Sl. Broda) — 235, 237, 244, 247, 611, 631, 638, 664, 683, 685, 687
Vrpolje (kod Šibenika) — 402
Vrsar — 372
Vrsta (s.) — 136, 272
Vrščić (k. 670) — 523, 524
Vrševljak (k. 354) — 343
Vrševljak (k. 674, kod Perušića) — 296, 522
Vršina (brdo) — 316, 317, 357
Vrtlin potok — 252
Vrtlinska — 26
Vrzan Špiro — 348
Vučijak (s.) — 379

Vučijak (k. 747, kod Perušića) — 296, 297, 522
Vučjak — vidi Vučijak (k. 747)
Vučipolje — 337
Vučipolje (kod Splita) — 347
Vučković Milan — 163, 591
Vučković Vojin — 277
Vuga Imbro — 606
Vujić Đuro — 63
Vujić Teodor — 114
Vujnović Selo — 42
Vukava — 255, 285
Vukas Branko — 277
Vukas Nikola — 277
Vukelić Savo — 231, 379, 381, 383, 437
Vukić Ljubo — 114
Vukmanić (s.) — 390
Vukosavljevica — 596
Vukotić Dukljan — 81
Vukotić Ljubomir — 385
Vukov Ljubo — 39
Vukovar — 630
Vuković Pero — 596, 598
Vukovići (s.) — 318
Vukovina (kod V. Gorice) — 265, 308
Vukša (zaselak kod Benkovca) — 482
Vukšić (kod L. Osika) — 522
Vukšić (kod Ostrovičkih Lišana) — 324
Vukšin Šipak — 44, 45

Z

Zabiče (s.) — 229
Zabok — 549, 631, 635, 638, 677, 679, 688, 695, 701, 703—705, 707
Zadar — 342, 343, 447—449, 502, 613, 620, 649, 664, 665, 680, 681, 694, 702, 708, 709
Zadubravlje — 236
Zadvarje — 127, 129
Zaglavci — 290
Zagorje — vidi Hrv. zagorje
Zagreb — 7, 9, 10, 12, 13, 16—18, 29—31, 40, 43, 50, 61, 62, 91, 97, 117, 122, 123, 138, 161, 162, 165—170, 177, 182, 237, 261—266, 308—312, 365, 386, 387, 407, 526—528, 531—534, 537, 540—542, 544, 545, 549, 551, 554—556, 558, 559, 561, 569, 570, 588, 589, 591, 592, 598, 599, 611, 615, 617—619, 623, 625—629, 631, 638, 639, 641, 642, 645—651, 653, 656, 659, 662, 663, 666, 667, 669, 677—679, 683, 685, 698, 700, 703—705, 708, 710
Zagrebačka gora — 30
Zagvozd — 130
Zaistovec — 19, 589, 591, 699
Zalužani — 668, 678
Zaostrog — 668
Zaperovača (k. 900) — 328, 330, 490
Zaplanik — 665
Zaporin (o.) — 706
Zaprešić — 529, 626, 638, 641, 645, 653, 656, 667, 669, 679, 683, 688, 695, 698, 701, 707, 710
Zaton — 342, 489
Zaumol — 37
Zavala (ž. st.) — 684
Zavidovići (s.) — 630
ZAVNOH — 147, 534
Zdenci (V. i M.) — 25, 106, 109, 111, 112, 140, 145
Zdenčina — 12, 13, 16, 17, 122, 123, 131, 132, 165, 264, 266, 311, 526, 527, 537, 554, 556, 615, 619, 638, 642, 643
Zdihovo — 35, 38
Zebar (k. 884) — 424
Zečeva gl. (k. 217) — 323
Zečevo (trig. 325) — 476, 497
Zečevo (s.) — 334
Zelengrad — 329, 332, 484, 486
Zelićev stan — 483
Zelovo — 582, 583, 585
Zemun, — 617, 622, 623, 625, 628, 630, 631, 635—637, 673, 676, 677, 683, 700, 707
Zemun-Polje — 617
Zemunik (G. i D.) — 345, 362, 492, 496, 663—665, 679, 680
Zenica — 618, 621, 637, 642, 644, 684
Zimonja Milan — 57
Zlarin (o.) — 615, 616
Zlatar — 632
Zlatar Bistrica — 18
Zlobin — 34, 38, 223, 226, 421—425, 427, 462, 551, 555, 556, 696, 697
Zlopoljac (kod Bihaća) — 393
Zmijevača (k. 264) — 323
Zobenica Ilija — 524
Zolj (k. 987) — 348, 350
Zoraja Đuro — 114
Zorica Mate — 96
Zorkovac — 44, 261, 262, 308
Zoržići — 379
Zrinj (s.) — 388
Zrinjski breg (brdo) — 185, 187
Zrmanja (r.) — 318, 329, 330, 339
Zrmanja (s.) — 328, 331, 342, 488, 489, 498, 681
Zrmanjski klanac — 361, 449, 489

Zrnić Mića — 435
Zubar (k. 701) — 297, 521, 523
Zvečaj — 266, 308, 526, 532, 540, 619, 633
Zvirići — 126, 128
Zvirijak (trig. 985) — 425, 427
Zvonik (kod Čazme) — 25
Zvornik — 533, 657

Ž

Žabica (s.) — 545
Žaknić Petar — 295
Žalac Tomo — 45, 55, 101
Žalić Zuhdija — 75, 273
Žažina — 673, 674
Žažvić — 480, 497
Žedna greda (k. 460) — 481
Žegar — 79, 328—332, 334, 339, 341, 358, 476, 478, 479, 482—485, 489, 490
Žegar (kod Bihaća) — 270, 271
Žepče — 656
Žerava — 709
Žeravica (kod Borjana) — 402
Žganec Josip — 306
Žic Franjo — 188
Židova kosa — 209
Žigić Rade — 261, 529, 534, 547, 549
Žir-stan — 331
Žirovčić Stevo — 307
Žitnić — 583—585
Žitomir — 8, 18
Živaja — 455, 562, 565, 669
Živulja (zaselak) — 524
Živković Stevo — 103
Žminj — 445
Žmirići (zaselak) — 484
Žnidovac (usamljena kuća) — 531
Žrnovo — 355
Žukov Anatolij Ivanov — 132
Žumberak — 55, 57—59, 61, 64, 74, 599
Županja — 147, 387, 662
Županjski kanal — 415
Žuta Lokva — 537, 545, 546, 548
Žutica (šuma) — 24
Žužulj Josip — 81, 295

S A D R Ž A J

BORBE U HRVATSKOJ 1944. GOD.

— septembar —

I

Dokumenti jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda

Strana

Zapovijest Štaba 32. divizije NOVJ od 1. septembra 1944. podređenim jedinicama za rušenje pruge Zagreb — Varaždin — — 7

Izvještaj Štaba 34. divizije od 1. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o rušenju pruge Zagreb — Karlovac i zarobljavanju posade na željezničkoj stanici Desinec — — — — — 12

Naredba Štaba 10. korpusa NOVJ od 2. septembra 1944. o pohvali Štaba i jedinica 7. divizije za uspješno izvedenu diverziju na pruzi Kutina — Popovača — — — — — — — — 14

Izvještaj Štaba 34. divizije od 2. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o napadu na ustaše u Mavračićima i o diverziji na prugama Zagreb—Karlovac i Zagreb—Sisak — — — — 16

Zapovijest Štaba 32. divizije NOVJ od 3. septembra 1944. podređenim jedinicama za rušenje željezničke pruge Novi Marof—Zagreb — — — — — — — — — — — — — 17

Izvještaj Štaba 10. korpusa od 4. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama i izvedenim diverzijama u drugoj polovini avgusta — — — — — — — — — 21

Izvještaj Štaba 13. divizije od 4. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o borbama na pravcu Ogulin—Fužine od 23. do 27. avgusta — — — — — — — — — — — — — 33

Zapovijest Štaba Žumberačke NO brigade od 4. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na Draganiće — — — 43

Zapovijest Štaba 6. korpusa NOVJ od 5. septembra 1944. štabovima 12. i 40. divizije za upad u Slavonsku Požegu — — — — 46

Naređenje Štaba 10 korpusa NOVJ od 5. septembra 1944. zamjeniku komandanta Korpusa da organizuje napad na Križevce — — 49

Zapovijest Štaba Osječke brigade NOVJ od 5. septembra 1944. podređenim jedinicama da napadnu neprijatelja u selu Stari Perkovci — — — — — — — — — — — — — 51

Izvještaj političkog komesara 4. korpusa NOVJ od 6. septembra 1944. političkom komesaru Glavnog štaba NOV i PO Hrvat-

Strana

ske i Centralnom komitetu komunističke partije Hrvatske o radu i političkom stanju u Korpusu — — — — — — — 54
Izvještaj Štaba 4. korpusa od 6. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu i organizacionom stanju jedinica — 61
Izvještaj Štaba 8. korpusa od 6. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu i organizacionom stanju jedinica — — 78
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava ljudstva 28. divizije NOVJ od 6. septembra 1944. godine — — — — — — — — — 88
Zapovijest Štaba 32. divizije NOVJ od 6. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na domobrane i žandare u Svetom Ivanu Zelini — — — — — — — — — — — — 90
Izvještaj Štaba 35. divizije od 6. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o napadu na neprijateljsku auto-kolonu na cesti Nebljusi—Lapac i o borbama kod Gračaca — — — — — — 93
Izvještaj Štaba Žumberačke brigade od 6. septembra 1944. Štabu 34. divizije NOVJ o napadu na žandarmerijsku stanicu u Draganićima — — — — — — — — — — — — 97
Izvještaj Štaba 6. korpusa od 7. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu na Badljevinu koji je izveden 2. avgusta — — — — — — — — — — — — 101
Izvještaj Štaba 6. korpusa od 7. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu na domobrane u Grubišnom Polju 18. avgusta 1944. godine — — — — — — — — 105
Izvještaj Štaba 6. korpusa od 7. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu na Hercegovac — — — — 111
Zapovijest Štaba 10. korpusa NOVJ od 7. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na ustaško-domobranski garnizon u Križevcima — — — — — — — — — — 117
Izvještaj Štaba 28. divizije od 7. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o brojnom stanju i naoružanju Divizije — — — — 120
Izvještaj Štaba 4. korpusa od 8. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadima na Desinec, Mavračići, Domagović, Draganiće, Lazinu i Zdenčinu i na komunikacije Zagreb—Karlovac—Ogulin, Zagreb—Sisak—Sunja—Kostajnica i Sunja—Dubica — — — — — — — — — — 122
Izvještaj Štaba grupe južnodalmatinskih NOP odreda od 8. septembra 1944. Štabu 8. korpusa NOVJ o borbama i izvedenim diverzijama u avgustu — — — — — — — — — — — — 125
Izvještaj Štaba brigade „Franjo Ogulinac Seljo“ od 8. septembra 1944. Štabu 34. divizije o napadu na ustaše u Zdenčini i Klinča-Selu — — — — — — — — — — — — 131
Zapovijest Štaba 4. korpusa NOVJ od 10. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na neprijateljski garnizon u Cazinu — — — — — — — — — — — — — 135
Izvještaj Štaba 6. korpusa od 10. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu i organizacionom stanju Korpusa u avgustu — — — — — — — — — — — — 139
Izvještaj Štaba 6. korpusa od 10. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu Korpusne vojne oblasti — — — 145
Pregled brojnog stanja i naoružanja jedinica 6. korpusa NOVJ za septembar 1944 — — — — — — — — — — 150-151
Izvještaj političkog komesara 7. divizije od 10. septembra 1944. političkom komesaru 4. korpusa NOVJ o radu i političkom stanju u Diviziji — — — — — — — — — — — — 151

Strana

Izvještaj političkog komesara 32. divizije od 10. septembra 1944. političkom komesaru 10. korpusa NOVJ o političkom stanju i radu od 20. avgusta do 10. septembra — — — — — — 154

Izvještaj Štaba 32. divizije od 10. septembra 1944. Štabu 10. korpusa NOVJ o napadu na neprijateljsko uporište Sveti Ivan Zelina — 160

Zapovijest Štaba 34. divizije NOVJ od 10. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na ustaše u Brezovici — — — — 164

Izvještaj Štaba 3. diverzantskog bataljona od 10. septembra 1944. Štabu 10. korpusa NOVJ o izvršenim diverzijama od 15. avgusta do 10. septembra — — — — — — — — — — 167

Naređenje Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 11. septembra 1944. podređenim jedinicama u vezi zaposjedanja oslobođenih gradova — — — — — — — — — — — — 170

Uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 11. septembra 1944. podređenim jedinicama za rad prilikom ulaska u oslobođene gradove — — — — — — — — — — — — 175

Izvještaj Štaba 33. divizije od 11. septembra 1944. Štabu 10. korpusa NOVJ o borbama u Bilo-gori od 1. do 6. septembra — — — 182

Izvještaj Štaba 4 (splitske) brigade od 11. septembra 1944. Štabu 9. divizije NOVJ o napadima na njemačke auto-kolone na komunikaciji Knin—Lapac — — — — — — — — — 190

Zapovijest Štaba 40. divizije NOVJ od 12. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na Pakrac — — — — — — 192

Dopuna zapovijesti Štaba 40. divizije NOVJ podređenim jedinicama za napad na Pakrac — — — — — — — — — — 197

Izvještaj Štaba 35. divizije od 12. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o napadu na ustaše u selu Dabar i na četnike u selima Škare i Glavace — — — — — — — — — 200

Izvještaj Štaba 35. divizije od 12. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o borbi na prostoru Šuroka Kula—Ljubovo — — — 203

Izvještaj Štaba brigade „Franjo Ogulinac Seljo“ od 12. septembra 1944. Štabu 34. divizije o uništenju ustaških posada u Brezovici i Remetincu — — — — — — — — — — — 205

Zapovijest Štaba 28. divizije NOVJ od 13. septembra 1944. podređenim jedinicama da forsiraju rijeku Savu kod Slavonskog Kobaša — — — — — — — — — — — — — 207

Izvještaj Štaba 1. brigade 7. divizije NOVJ od 13. septembra 1944. Operativnom štabu za Baniju o izvršenim diverzijama i borbama na pruzi Caprag—Sunja od 31. avgusta do 9. septembra 211

Izvještaj Štaba 1. brigade 7. divizije NOVJ od 13. septembra 1944. Operativnom štabu za Baniju o borbi u selima Gornja i Donja Mlinoga — — — — — — — — — — — — — 217

Zapovijest Štaba 13. divizije NOVJ od 14. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na ustaše na aerodromu Grobničko polje — — — — — — — — — — — — — 222

Zapovijest Štaba 43. divizije NOVJ od 14. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na Klanu — — — — — — 227

Izvještaj Štaba 12. divizije od 15. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o upadu u Slavonsku Požegu i prelasku domobrana na stranu NOVJ — — — — — — — — — — — 232

Izvještaj Štaba 12. divizije od 15. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o napadu na Garčin i o diverziji na pruzi Brod—Vinkovci — — — — — — — — — — — — 235

Izvještaj Štaba 12. divizije od 15. septembra 1944. Štabu 6. korpusa o uništenju neprijateljskog garnizona u Vrpolju — — — 237

Strana

Izvještaj Štaba 12. divizije od 15. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o napadu na Stare Perkovce — — — — — — — 242
Izvještaj Štaba 12. divizije od 15. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o napadu na neprijateljski kamion kod Mikanovaca — 245
Izvještaj Štaba 12. divizije od 15. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o borbi kod Đakovačke Satnice, Piškorevaca i Đakova 246
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava ljudstva 35. divizije NOVJ od 15. septembra 1944. godine — — — — — — — — 250
Izvještaj Štaba 1. brigade od 15. septembra 1944. Štabu 33. divizije NOVJ o napadu na Križevce — — — — — — — — 252
Izvještaj Štaba 35. divizije od 16. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o borbama u Lici od 3. do 9. septembra — — — — 254
Uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 17. septembra 1944. podređenim jedinicama o zaposjedanju luka i pristaništa i preuzimanju plovnih objekata — — — — — — — — 259
Izvještaj Štaba 4. korpusa od 17. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu 2. diverzantskog bataljona od 20. jula do 24. avgusta — — — — — — — — — — 26?
Izvještaj Štaba 4. korpusa od 17. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama jedinica Unske operativne grupe u avgustu — — — — — — — — — — — 267
Izvještaj 1. muslimanske brigade od 17. septembra 1944. Štabu Unske operativne grupe o napadu na ustaše u Cazinu — — — — 270
Izvještaj Štaba 8. divizije od 18. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o napadu na ustaše u Cazinu — — — — — — 274
Izvještaj Štaba 26. divizije od 18. septembra 1944. Štabu 8. korpusa NOVJ o oslobođenju otoka Brača i o borbama na poluotoku Pelješcu — — — — — — — — — — — — — 278
Izvještaj Štaba 35. divizije od 18. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o borbama na prostoru Ljubovo—Bunić—Šalamunić —Debelo Brdo 21. i 22. avgusta — — — — — — — — 282
Izvještaj Štaba 3. dalmatinske brigade od 18. septembra 1944. Štabu 9. divizije NOVJ o napadu na Kupirovo, Brotnju, Suvaju i Srpski Klanac — — — — — — — — — 287
Izvještaj Štaba 4 (splitske) brigade od 18. septembra 1944. Štabu 9. divizije NOVJ o napadu na Klanac, Košir Vrh i Debelo brdo — — — — — — — — — — — — — — 291
Izvještaj Štaba 13. južnodalmatinske brigade od 18. septembra 1944. Štabu 9. divizije NOVJ o napadu na Donji Lapac, Brotnju i Međeđak — — — — — — — — — — — — — 293
Zapovijest Štaba 35. divizije NOVJ od 19. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na Lešće, Janjče, Perušić, Široku Kulu i Lički Osik — — — — — — — — — 296
Izvještaj Štaba 40. divizije od 19. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o borbama na području Slavonske Požege — — — 296
Izvještaj Štaba 40. divizije od 19. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o uništenju neprijateljskog garnizona u Pakracu — — 302
Izvještaj Štaba 2. diverzantskog odreda od 19. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o izvedenim diverzijama od 24. avgusta od 17. septembra — — — — — — — — — 308
Pregled dejstava jedinica 8. korpusa NOVJ u julu, avgustu i prvoj polovini septembra 1944. godine — — — — — — — — 313
Zapovijest Štaba 7. divizije NOVJ od 20. septembra 1944. podređenim jedinicama da poruše željezničku prugu Popovača—Križ —Ivanić-Grad—Dugo Selo — — — — — — — — — 363

Strana

Pregled socijalnog i nacionalnog sastava ljudstva 13. divizije NOVJ za vrijeme od 20. avgusta do 20. septembra 1944. godine — — — — — — — — — — — — — 366

Izvještaj Štaba 40. divizije od 20. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o evakuaciji neprijateljskih snaga iz Daruvara — — 368

Izvještaj Štaba 43. divizije od 20. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o radu i organizacionom stanju jedinica — — — 372

Izvještaj Štaba 43. divizije od 20. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o napadu na Klanu — — — — — — — — — 378

Pregled brojnog stanja i naoružanja 43. divizije NOVJ od 20. septembra 1944. godine — — — — — — — — — — 382

Izvještaj Štaba Zapadne grupe NOP odreda od 20. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o napadu na Lipik — — — — 384

Izvještaj 1. diverzantskog bataljona od 20. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o izvedenim diverzijama od 2. do 17. septembra — — — — — — — — — — — — — — 386

Izvještaj Štaba 4. korpusa od 21. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu jedinica 8. divizije na ustaško-domobransku posadu u Turnju — — — — — — — 389

Izvještaj Štaba 4. korpusa od 21. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu na Vaganac — — — — — 392

Izvještaj Štaba 20. divizije od 21. septembra 1944. Štabu 8. korpusa NOVJ o radu i organizacionom stanju jedinica — — — 395

Zapovijest Štaba 20. divizije NOVJ od 21. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na ustaška i četnička uporišta u Petrovom polju — — — — — — — — — — — 400

Izvještaj Štaba 7. divizije od 22. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o radu i organizacionom stanju jedinica — — — — 405

Izvještaj Štaba 40. divizije od 22. septembra 1944. Štabu 6. korpusa NOVJ o diverzijama na pruzi Virovitica—Barč — — — — 413

Zapovijest Štaba 6. korpusa NOVJ od 23. septembra 1944. podređenim jedinicama da napadnu ustaše u Podravskoj Slatini i Čađavici — — — — — — — — — — — — — 414

Dopunska zapovijest Štaba 6. korpusa NOVJ od 23. septembra 1944. Štabu 40 divizije u vezi napada na Podravsku Slatinu i Čađavicu — — — — — — — — — — — — — 418

Zapovijest Štaba 13. divizije NOVJ od 23. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na Zlobin — — — — — — 421

Izvještaj Štaba Karlovačke brigade od 23. septembra 1944. Štabu 34. divizije o napadu na domobrane u Domagoviću — — — 428

Izvještaj Štaba 11. korpusa od 24. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o vojno-političkoj situaciji i organizacionom stanju jedinica — — — — — — — — — — 430

Naređenje Štaba 19. divizije od 24. septembra 1944. podređenim jedinicama da izvrše pripreme za oslobođenje Zadra — — — 447

Naredba Štaba 10. korpusa NOVJ od 25. septembra 1944. Štabu 32. divizije o formiranju Brigade „Miloš Obilić“ — — — — 453

Zapovijest Štaba 4. korpusa NOVJ od 26. septembra 1944. podređenim jedinicama za napad na Sunju, Donji Hrastovac i Graboštane — — — — — — — — — — — — — 454

Izvještaj Štaba 26. divizije od 26. septembra 1944. Štabu 8. korpusa NOVJ o postignutim rezultatima u tromjesečnom takmičenju 459

Izvještaj Štaba 13. divizije od 27. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o napadu na ustaše na aerodromu Grobničko polje — 461

Strana

Naređenje Štaba 10. korpusa NOVJ od 28. septembra 1944. Štabu 7. divizije za dejstvo u Podravini — — — — — — — — 466
Izvještaj Štaba 8. divizije od 28. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o radu i organizacionom stanju Divizije — — — — 467
Izvještaj Štaba 12. divizije Štabu 6. korpusa NOVJ od 28 septembra 1944. o uništenju posade u Čađavici — — — — — — 472
Izvještaj Štaba 19. divizije od 28. septembra 1944. Štabu 8. korpusa NOVJ o borbama od 15. avgusta do 15. septembra — — — 475
Izvještaj Štaba 26. divizije od 28. septembra 1944. Vrhovnom štabu NOVJ o borbama za oslobođenje otoka Brača, Korčule i Šolte i poluotoka Pelješca — — — — — — — — — — — 503
Izvještaj Štaba 18. brigade od 28. septembra 1944. Štabu 40. divizije NOVJ o napadu na Podravsku Slatinu — — — — — — 506
Izvještaj političkog komesara 8. divizije od 29. septembra 1944. političkom komesaru 4. korpusa o radu i političkom stanju u Diviziji — — — — — — — — — — — — — — 509
Izvještaj Štaba 8. divizije od 29. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o napadu na Sunju — — — — — — — — — — 513
Izvještaj Štaba 35. divizije od 29. septembra 1944. Štabu 11. korpusa NOVJ o borbama na prostoru Janjče—Perušić i Široka Kula—Lički Osik—Budak — — — — — — — — — — 521
Izvod iz knjiga predatih depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o borbama i radu jedinica od 1. do 30. septembra 1944. godine 525
Izvještaj Štaba 4. korpusa od 30. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu na Sunju, Gornji Hrastovac i Graboštane — — — — — — — — — — — — 562
Pregled socijalnog i nacionalnog sastava ljudstva 8. korpusa NOVJ od 30. septembra 1944. godine — — — — — — — — 566
Izvještaj Štaba 10. korpusa od 30. septembra 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o radu i organizacionom stanju jedinica — 568
Pregled brojnog stanja i naoružanja jedinica 8. korpusa NOVJ od 30. septembra 1944. godine — — — — — — — — 580-581
Izvještaj Štaba 20. divizije od 30. septembra 1944. Štabu 8. korpusa NOVJ o borbama u Petrovom polju od 22. do 26. septembra — 581
Izvještaj Štaba 32. divizije od 30. septembra 1944. Štabu 10. korpusa NOVJ o borbama u septembru — — — — — — — — 588
Izvještaj Štaba 34. divizije od 30. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ o radu i organizacionom stanju jedinica — — — — 598
Izvještaj Štaba brigade „Franjo Ogulinac Seljo" od 30. septembra 1944. Štabu 4. korpusa NOVJ i Štabu 34. divizije o napadu na Hrastovac — — — — — — — — — — — — 603

II

Ustaško-domobranska dokumenta

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 1. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Gračac, Glogovnicu i Razvođe i o borbama kod Daruvara, Generalskog Stola i Obrovca — — — — — — — — — — — — — — 611
Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 2. septembra 1944. o borbama na Ivanšćici, kod Gračaca i o napadima jedinica NOVJ na komunikacije Zagreb—Karlovac i Zagreb—Beograd — — — — — — — — — — — — — 615

Strana

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 3. septembra 1944. o napadima jedinica NOVJ na komunikacije i o borbama kod Lepoglave, Karlovca, Gračaca, Ličkog Osika i na otoku Pašmanu — — — — — — — — — — — 618

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 4. septembra 1944. o borbama kod Novog Marofa, Koprivnice i Karlovca — — — — — — — — — — — — — 62?

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 5. septembra 1944. o napadima jedinica NOVJ na željezničke komunikacije — — — — — — — — — — — — 626

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 6. septembra 1944. o napadima jedinica NOVJ na željezničke komunikacije — — — — — — — — — — — — 629

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 7. septembra 1944. o napadima jedinica NOVJ na Konjščinu, Gornji Križ i Draganiće i o barbama kod Slavonske Požege, Petrinje, Karlovca, Ogulina, Mazina i Benkovca — — — — — — 632

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 8. septembra 1944. o napadima jedinica NOVJ na željezničke komunikacije i o borbama kod Slavonske Požege, u Lici i na cesti Bihać—Knin — — — — — — — — — — — 636

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 9. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Svetog Ivana Zelinu i Roški Slap i o borbama na području Koprivnice, Slavonske Požege i Bunića — — — — — — — — — — — 639

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 10. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Svetog Ivana Zelinu, Zdenčinu, Hrvate, Turanj, Mekušje, Kamensko i Belaj i o borbama kod Capraga, Ogulina i na Krbavskom polju — 642

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 11. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Sesvetski Kraljevec, Remetinec, Vrbovec i Repinec i o borbama kod Petrinje, Crikvenice i na Krbavskom polju — — — — — — — — 645

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 12. septembra 1944. o borbama kod Velikog Trgovišta, Petrinje, Kostajnice i na komunikaciji Bihać—Knin — — — — — 648

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 13. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Brezovicu, Remetinec, Benkovac, Roški Slap i Širitovce i o borbama kod Krapine, Otočca, Splita i Pitomače — — — — — — — — 651

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 14. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Pakrac, Daruvar, Srb, Brezovicu i otok Pag i o borbama kod Petrinje i Benkovca — — — — — — — — — — — — — 654

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 15. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Pakrac, Lipik, Daruvar, otoke Brač i Pag, i o borbama kod Otočca, Splita i na komunikaciji Bihać—Knin — — — — — — — 657

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 16. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Križevce, Daruvar i Cazin, o napuštanju Hercegovca i Slavonske Požege i o borbama kod Đakova — — — — — — — — — — — 660

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 17. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Perković, Zemunik, Škabrnje, Stare Perkovce i domobranska uporišta kod Za-

Strana

greba i o borbama kod Mikanovaca, Ozlja i na otocima Braču i Pagu — — — — — — — — — — — — — — 663

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 18. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Pušća-Bistru, otoke Brač i Hvar i poluotok Pelješac i o evakuaciji ustaša i domobrana iz Daruvara, Hercegovca i Garešnice — — — 667

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 19. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Vaganac, otok Brač i poluotok Pelješac, o borbama kod Donjeg Lapca i o evakuaciji Daruvara — — — — — — — — — — — 670

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 20. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Rovišće, Garčin, Žažinu, Mošćenicu, aerodrom Grobničko polje i o borbama kod Vrpolja i na otocima Braču i Hvaru — — — — — 673

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 21. septembra 1944. o napadima jedinica NOVJ na komunikacije Zagreb—Kutina, Zagreb—Sisak i Zagreb—Zabok — — — 677

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 22. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Gračenicu, Zemunik, Hrvace i Garčin i o borbama na Braču, Hvaru, Pelješcu i na komunikaciji Bihać—Knin — — — — — — — — — 679

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 23. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Remetinec, na otok Šoltu i poluotok Pelješac i o borbama na komunikaciji Bihać—Knin — — — — — — — — — — — 685

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 24. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Gospić, Široku Kulu, Perušić, Lički Osik, Hvar, Šoltu i Pelješac i o borbama kod Varaždina i Ludbrega — — — — — — — — — — 689

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 25. septembra 1944. o napadu na Novi Marof i Ražanac o borbama kod Đakova i na poluotoku Pelješcu i o napuštanju otoka Šolte — — — — — — — — — — — — — — 692

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 26. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Viroviticu i Zlobin — — — — — — — — — — — — — 696

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 27. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Podravsku Slatinu i Donji Hrastovac — — — — — — — — — — — 699

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 28. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Sunju, Donji Hrastovac i otok Veliki Drvenik, o borbama na području Gospića i na poluotoku Pelješcu — — — — — — — — — 701

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 29. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Zabok, Veliku i Malu Črešnjevicu i o barbama kod Sesveta, Drniša, Benkovca i na otoku Veliki Drvenik — — — — — — — — 704

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 30. septembra 1944. o napadu jedinica NOVJ na Veliku Goricu i o borbama kod Sunje, Kostajnice, Benkovca, Zadra, Drniša i na otoku Veliki Drvenik — — — — — — — — — 708

Registar — — — — — — — — — — — — — — 711

Tehnički urednik
Dragoslav Džinić, potpukovnik

Korektor
Jelena Hodalić

Rukopis predat u štampu jula 1964. godine
Štampanje završeno decembra 1964. godine
Tiraž 2000 primjeraka

Štampa „Kultura", Makedonska br. 4